

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA ERKEK KAHRAMANLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Edanur SANCAK

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Programı

MART, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA ERKEK KAHRAMANLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Edanur SANCAK

(Y1712.250017)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kâzım YETİŞ

MART, 2021

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Orhan Pamuk Romanlarında Erkek Kahramanlar” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin “Kaynaklar” kısmında gösterilenlerden oluştuğunu, alıntıların kaynaklara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (...../...../2020)

Edanur SANCAK

ÖNSÖZ

Orhan Pamuk, yazdığı romanlarla büyük yankı uyandırmış, romanlarından olmasa da ilk Nobel Ödülü alan yazarımızdır. O, yazdığı romanlar ile 1980'lerin ve sonrasında Türkiye'sini İstanbul'da Nişantaşı ve çevresini tanıtmış, dönemin sosyal ve siyasi yapısını ortaya koymuştur. Günümüzün en önde gelen ve dünyaca bilinen romancımızdır.

Tez çalışmamızda, yazarın *Cevdet Bey ve Oğulları* (1982), *Sessiz Ev* (1983), *Beyaz Kale* (1985), *Kara Kitap* (1990), *Yeni Hayat* (1994), *Benim Adım Kırmızı* (1998), *Kar* (2002), *Masumiyet Müzesi* (2008), *Kafamda Bir Tuhaflık* (2014), *Kırmızı Saçlı Kadın* (2016) adlı eserlerini erkek kahramanlar yönünden inceledik. Kadın kahramanlar ayrıca ele alınmıştı. Orhan Pamuk'un romanlarında canlandığı bu erkek kahramanlar 1980'lerdeki askeri darbelerin ve dönemin şartlarının etkisinde kalan kimselerdi. Erkek kahramanlar, 1970-1980 yıllarındaki darbelerden etkilenmişlerdir. Orhan Pamuk'un, romanlarında yer alan erkek kahramanların toplum içi şiddet ve karışıklıklarda yer ve rol aldığını görüyoruz. Pamuk'un romanlarında İstanbul'da Nişantaşı çevresinin üst sınıf aile mensubu erkek kahramanlar ile Anadolu'dan İstanbul'a para kazanmaya gelen erkek kahramanlar söz konusudur. Nişantaşı çevresinde olan erkek kahramanlar babalarının bıraktığı şirketleri yönetme, sürdürme gibi işlere devam ederken İstanbul'a para kazanmaya gelenler İstanbul'da geçinme sıkıntısı çekerler. Erkek kahramanların yetiştikleri çevre, evliliklerine ya da eş seçmelerine etki etmiştir. Erkek kahramanlar eşlerini akraba ve yakın çevreden seçerler. Dönemin kadına bakış açısı erkek kahramanların düşünceleriyle verilmiştir.

Erkek kahramanlar, kadın kahramanların etkisiyle hayatlarını değiştirmiş, sosyal farka, ailesinin kabul etmemesine rağmen alıştığı veya yaşadığı pek çok şeyden vazgeçmişlerdir. Erkek kahramanlar, bazen de kadın kahramanlar üzerinde etkili olmuş, hayatlarına etki etmişlerdir. Bir anlamda erkek kahramanlar medeni durumlarının, mesleklerinin, eğitim durumlarının ve değişen bakış açılarının etkisi ile yaşayış şekillerini değiştirmişler, bu konuda katı olmamışlardır. Tezimizde yazarın

canlandırđı erkek kahramanlar, romanların akışı ve kurgu içindeki konumlarıyla ele alınmışlardır.

Orhan Pamuk'un romanlarındaki erkekleri 4 bölümde inceledik.

Birinci bölümde erkek kahramanlar, medenî durumlarına göre, evli, bekâr, romanda evli veya bekâr olduklarına dair bir bilgi bulunmayan ve çocuk kahramanlar olarak dört grupta değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde erkek kahramanlar mesleklerine göre ele alınmıştır. Burada yazarımızın hangi meslekten insanları canlandırđı ortaya çıkmıştır. Yalnız yazarın çok çeşitli meslekten insanlar canlandırmadığı, kahramanların mesleklerinin çeşitlenmediği görülmüştür.

Üçüncü bölümde erkek kahramanlar eğitim ve öğretim durumlarına göre söz konusu edilmiştir.

Dördüncü ve sonuncu bölümde, kahramanların bakış açıları irdelenmiştir. Bir bakıma yazarımızın hangi bakış açısına sahip erkeklere yer verdiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu tezin hazırlanması sırasında bana yol gösterip sabrını esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof.Dr. Kâzım Yetiş'e, aileme teşekkürü borç bilirim.

Mart, 2021

Edanur SANCAK

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA ERKEK KAHRAMANLAR

ÖZET

1980 sonrası Türk romanında, Orhan Pamuk'un önemli bir yeri vardır. 1952 yılında doğan Orhan Pamuk'un romanlarıyla biz; gençliğinde şahitlik ettiği darbe yılları, Nişantaşı çevresi, İstanbul'un değişimi, o günün koşulları ve ekonomi yapısını izleyebiliyoruz. Romanların aracılığıyla biz, panoramik olarak 1970-1980 yıllarının Türkiye'sini, genç erkek kahramanların yaşadığı sıkıntıları, sürgünleri, siyasi durumlar yüzünden çıkan karışıklıkları ve yaşadığı zorluklar karşısında bireyin kendini arayışındaki acılarını görürüz. Orhan Pamuk'un romanlarında kadınlar ve erkekler aynı kurgunun içinde olsalar da erkek kahramanlar daha baskındırlar. Erkekler, kadınlara göre sosyal hayatta daha aktiflerdir. Erkek kahramanlar sosyal hayatın içinde söz sahibidirler. Erkek kahramanlar, kadın kahramanlara göre mesleklerini icra edip, eğitim hayatında daha aktif rol alırlar.

Çalışmamızda Orhan Pamuk'un; *Cevdet Bey ve Oğulları* (1982), *Sessiz Ev* (1983), *Beyaz Kale* (1985), *Kara Kitap* (1990), *Yeni Hayat* (1994), *Benim Adım Kırmızı* (1998), *Kar* (2002), *Masumiyet Müzesi* (2008), *Kafamda Bir Tuhaflık* (2014), *Kırmızı Saçlı Kadın* (2016) adlı romanlarının, erkek kahramanlarını inceledik.

Erkek kahramanlar içinde buldukları zamandan etkilenmişlerdir. Örneğin; Atatürk'ün ölümünden sonraki yılları işleyen *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında kahraman ve diğer karakterler inkılapların ülkeye getirdiği yeniliklerin ve değişen düzenin etkisindedirler. Zamanın etkisi her romanda değişiklik göstermektedir. *Benim Adım Kırmızı* adlı romanda Osmanlı padişahının ilgisi sebebiyle nakkaşlığa rağbet edildiği görülür.

Erkek kahramanlar eğitim almada daha çok öne çıkarlar. Yazarın birçok romanında kadın kahramanlar eğitim görmüş olsalar da erkekler hem eğitim görme ve hem de mesleklerini icra etmede daha baskınlardır. Örgün eğitim görmeyen

erkekler olduğu gibi yurt dışında eğitim goren “*Masumiyet Muzesi*” adlı romandaki “Kemal Basmacı” orneği de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Turk Edebiyatı, kahramanlar, erkek, Orhan Pamuk

MALE HEROES IN ORHAN PAMUK'S ROMANS

ABSTRACT

Orhan Pamuk has a significant place in Turkish novel after 1980. With the novels of Orhan Pamuk, born in 1952, we can observe the coup years which he witnessed in his youth, the Nişantaşı area, the change of Istanbul, the conditions and the economic structure of those days. Through his novels, he tells us the troubles, exiles, and disturbances due to political situations of young male characters have and describes the pain of the individual in the ones search for oneself in the face of these difficulties in Turkey in the years between 1970-1980. Although men and women are in the same fiction in his novels, male characters are more dominant. Men are more active in social life than women. Male characters have influence in social life. Male characters perform their professions and get a more active role in educational life than female characters.

In this study we analyzed the male characters in the novels which are written by Orhan Pamuk; *Cevdet Bey ve Oğulları* (1982), *Sessiz Ev* (1983), *Beyaz Kale* (1985), *Kara Kitap* (1990), *Yeni Hayat* (1994), *Benim Adım Kırmızı* (1998), *Kar* (2002), *Masumiyet Müzesi* (2008), *Kafamda Bir Tuhaflık* (2014), *Kırmızı Saçlı Kadın* (2016).

The male characters are affected by the time in which they live. For instance, the male and other characters in the *Cevdet Bey ve Oğulları*, which is about the years Atatürk's death, are under the influence of the innovations brought to the country by the reforms and the changing order. The effect of time is seen different in his every novel. In the novel *Benim Adım Kırmızı*, it is seen that the embroidery was preferred due to the interest of the Ottoman sultan.

Male Characters come into prominence about getting education. Although female characters are also educated in many of his novels, men are more dominant in both education and profession. As there aren't any men who have never been in

formal education, in “*Masumiyet Müzesi*” we see an example as “Kemal Basmacı” who has been to abroad for education.

Keywords: Modern Turkish Literature, Heroes, Male, Orhan Pamuk

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
I. GİRİŞ.....	1
II. MEDENİ DURUMLARINA GÖRE ERKEKLER.....	5
A. Evli Erkekler.....	5
B. Bekâr Kahramanlar	152
C. Dul Kahramanlar	261
D. Medeni Hâli Belirsiz Kahramanlar	286
E. Çocuk Yaştaki Kahramanlar	306
III. MESLEKLERİNE GÖRE ERKEKLER	311
A. Kamusal Alanda Çalışan/Mesleğini İcra Eden Erkekler	311
1. Öğretim Üyesi.....	311
2. Doktor	314
3. Polis	317
4. Asker.....	319
5. Milletvekili.....	322
6. Kaymakam	324
7. Memur.....	325
B. Kamusal Alanlar Dışında Çalışan Erkekler	326
1. Tüccar	326
2. Mühendis	335
3. Yazar, Şair ve Senarist.....	341
4. Avukat.....	347
5. Muhasebeci	349
6. Gazeteci	350

7. Eczacı.....	352
8. Tiyatro Oyuncusu.....	353
9. Fabrikatör.....	356
10. Müteahhit.....	358
11. Aşçı/Hizmetçi/Kapıcı.....	358
12. Şoför.....	359
13. Boza ve Yoğurt Satıcısı.....	362
14. Tahsildar.....	365
15. Ressam.....	366
16. Turizmci.....	367
17. Nakkaş.....	368
18. Müneccim.....	374
19. Kuyucu/Usta.....	375
20. Millî Piyango Satıcı.....	378
C. Siyaset, Politika Alanında Çalışan/Yönetici/İdareci.....	380
IV. EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE KAHRAMANLAR.....	385
V. BAKIŞ AÇILARINA GÖRE ERKEK KAHRAMANLAR.....	395
VI. SONUÇ.....	423
KAYNAKÇA.....	427
ÖZGEÇMİŞ.....	429

I. GİRİŞ

Orhan Pamuk, 1980’li yıllarda ün kazanmış bir yazardır. Onun romanları bazı kimseler tarafından eleştirilmiş bazıları tarafından övülmüştür. Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir semtte büyümüş olan yazarımız, romanlarında da yaşadığı bu kozmopolit çevreden faydalanmıştır. Hâlbuki o, romanlarını yazmaya başladığı yıllarda Türk edebiyatında köy hayatını anlatma gelenekleşmişti. Orhan Pamuk eleştirilere de maruz kalan ilk romanında Nişantaşlı tüccar bir burjuva aileyi konu almıştır. Esasen eleştiriler de bu yüzden olmuştur. Orhan Pamuk romanlarındaki kahramanlarını İstanbul’un elit kesiminden seçmiş nadiren köyden İstanbul’a para kazanmaya gelen kahramanlar da yaratmıştır. Yazar bu kahramanları çeşitli yönleriyle ele almıştır. Orhan Pamuk’un romanlarında canlandırdığı kahramanlar bazı yönleriyle ele alınmıştır. Biz bu çalışmamızda yazarımızın yarattığı farklı kesimlerdeki erkek kahramanları medeni durumları, meslekleri, eğitim durumları ve bakış açıları yönleriyle değerlendirdik.

Erkek kahramanlar, Orhan Pamuk’un yön verdiği durumlarla kurgunun içinde baskınlardır. Günlük hayatın içinde, mesleklerinde ve hayallerinin peşinden gitme konusunda öne çıkarlar. Yazarın romanlarında geçen erkek kahramanlar genellikle 1980’li yıllarda Türkiye’yi etkisi altında bırakan darbe girişimlerinin ve siyasi karışıklıkların içinde yer almışlardır. Dönemin sıkıntıları, karışıklıkların sosyal hayata etkileri kahramanlar üzerinden verilmiştir. Orhan Pamuk’un gençliğine denk gelen bu dönem, onu etkilemiş olmalı ki kahramanlarına kendisinden izler serpiştirmiştir. Nitekim bu konuda şunu söyleyecektir.

“Otobiyografik sözünden ne anlaşılıyor, tam kestiremiyorum. Eğer yazarın yazdığını bir ölçüde ‘yaşamış’ olduğu anlatılmak isteniyorsa, acaba bunun ölçüsü ne kadardır? Bu sözcüğün genel olarak işaret ettiği anlama göre, Karanlık ve Işık otobiyografik değildir. Ama bana öyle geliyor ki, romanda sözü edilen tipleri – insanları demem belki daha doğru- benim anlattığım yakınlıktan pek az insan anlatabilir. (...) Ama bir roman benim anladığım anlamda hem otobiyografik olabilir, hem de öznelci olmayabilir, ki galiba Karanlık ve Işık da böyledir. (...) Bazı

romancılar okuyucuda uyandırmak istedikleri etkiyi, romanın biçimiyle değil, yazdıklarını ‘yaşamış’ olduklarını duyarak sağlamaya çalışıyorlar. (...) Ama artık romancı, romanını başka hiçbir şeye indirgenemeyecek bir bilgiyle yazması gerektiğini anlıyor.”¹

Orhan Pamuk, mimarlık fakültesini üç yıl sonrasında bırakıp gazeteciliğe geçen yirmili yaşlarında yazar olmaya karar vermiş biridir. Ailesinin ekonomik rahatlığını da fırsata çevirerek yazmak için daima okumuş, araştırmış, belge toplamıştır. Pamuk’un amacı tarihten de faydalanarak ona bağlı kalmadan yaratıcı olabilmektir. Romanlarında hem doğulu hem batılı eserlerden, hikâyelerden yararlandığı ve bunları karşılaştırdığı görülür.

O belki yarattığı kahramanlardan “Cevdet Bey ve Oğulları”ndaki kitap okuyarak kendini bulmaya çalışan Refik, okuduğu kitaptan etkilenip aylarca kitabın yazarını, amacını araştıran “Yeni Hayat”taki Mehmet, “Sessiz Ev”de günlerini tarih arşivi kütüphanesinde geçiren Faruk’tur. İncelediğimiz on romanda Orhan Pamuk’un kendi hayatına ve ailesine rastlamamız mümkündür. Özellikle erkek kahramanlar üzerinden Pamuk’un fikirlerini, gençliğinde yaşadığı sıkıntıları ve ülkenin sosyolojik yapısını görebiliriz. Yazarımız erkek kahramanlar ile birbirine zıt fikirleri de kurgunun içinde verir. İncelediğimiz on romandaki bazı kahramanlar Orhan Pamuk’un kendi yaşantısı ile benzerlik göstermektedir. “Benim Adım Kırmızı” romanındaki Şeküre Hanım oğlu Orhan’a, ileride hikâye etmesi için yaşadıklarıyla ilgili belgeleri ve yazdıklarını verir. Bu romandaki kadın kahramanın adı bile Orhan Pamuk’un annesinin adıyla aynıdır. Yazar, çocuk Orhan’ın yazar olacağını ve yaşadıklarını ileride hikâye edeceğini romanın sonunda belirtir. On romanı incelediğimizde birbiriyle benzerlikleri olan erkek kahramanlar da vardır. “Cevdet Bey ve Oğulları”ndaki Refik ile “Yeni Hayat” romanındaki Mehmet, kitap okuyup bulunduğu yöreyi terk ederek doğruyu arama yönünden benzerlik gösterirler. “Kar” romanındaki Ka ile “Masumiyet Müzesi”ndeki Kemal, âşık oldukları kadının peşinden gidip hayatlarını değiştirme yönünden benzerler. Bu benzerlikler bütün erkek kahramanlarda olmasa bile ortak yönleri bulunan başka versiyonlarının olduğunu söyleyebiliriz.

¹ Milliyet Sanat, 7 Mayıs 1979

Tezin birinci bölümünde veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi, kaynak taraması yapılacak ve klasik roman incelemesi yöntemi ile tahlil edilerek kahramanlar belirlenecektir. Tezin iki, üç, dört ve beşinci bölümlerinde ise yapılan incelemeler sonucu kahramanlar tasnif edilerek nitel araştırma metotlarından "betimsel tarama" modeli kullanılacaktır. Çalışmada buradan elde edilen bulgular ışığında açıklamalar ve yorumlar yapılarak sonuçlandırılacaktır.

II. MEDENİ DURUMLARINA GÖRE ERKEKLER

A. Evli Erkekler

Cevdet Bey (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982), Haseki’de satın aldığı bir evde, ev işleriyle ilgilenen ve karşılığında evin ilk katında oturan uzaktan akrabası Zeliha Hanım ile oturur.

“Çok uzak bir akraba olan bu kadınla, burada, ana-oğul gibiydiler. Dokuz yıl önce, bu evi satın aldığında Haseki’de ondan çok daha yakın akrabaları olmasına rağmen, hayatına daha az karışacağını düşünerek bu kadını yanına almıştı. Kimsesiz ve yoksul olan bu kadın ev işlerini görmek, yemekleri hazırlayıp etrafa çekidüzen vermenin karşılığında dört odalı küçük ahşap evin ilk katında kalıyordu.”²

Cevdet Bey Şükrü Paşa’nın kızı Nigân Hanım’la nişanlıdır.

“Şimdi otuz yediyim, nişanlandım, yakında evleneceğim.”³

“Üç gün önce Abdülhamit’e cuma selamlığında bomba atmışlardı. Ondan iki cuma önce de nişanlanmıştı. “On yedi gün önce nişanlandım!” diye düşündü.”⁴

Cevdet Bey, çocukluk hatıralarının karıştığı bir rüyadan sonra, Zeliha Hanım’ın hazırladığı kahvaltıyı yapmadan, kahveyi içmeden evden çıkar. Bu sırada Şükrü Paşa’nın iki defa gördüğü kızına talip olmuş, düğün arasında gerekir diye bir kula araba kiralamıştır. Dükkânına onunla gider.

“Ticaret! Ticaret yapıyorum! diye düşündü Cevdet Bey.”⁵

Bu sırada öğleden sonra Nişantaşı’na Şükrü Paşa’nın konağına gideceği için Paşa’nın kızını üçüncü defa görme ümidi onu heyecanlandırır. Dükkânına gider. Her gün okuduğu Fransız gazetesini karıştırır. Özel hoca tutup zorlanarak Fransızca öğrenmiştir. Cevdet Bey’in hayali Fransız ailesine benzer bir aile kurmaktır. Gazetesini okuduktan sonra şirketin muhasebecisi Sadık ile hesaplara bakar. Cevdet

² Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*, 6.baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınlar, s.12

³ a.g.e., s.11

⁴ a.g.e., s.14

⁵ a.g.e., s.18

Bey çoğunluğu gayrimüslim olan tüccarlar arasından geçerken onlarla selamlaşır. Tüccar arkadaşı Fuat Bey'in dükkânına ara sıra ziyarete gider. "Bütün bu Yahudi, Rum ve Ermeni tüccarları arasında kendini çok yalnız hissediyordu."⁶ Ağabeyinin arkadaşı Doktor Tarık ile karşılaşır. İlk bakışta ağabeyine benzediği için konuşur. Cevdet Bey'in babası Kula'da memurdur. Sonra Akhisar'a giderler. Annesi hastalanır. Bunun üzerine babası Osman Bey İstanbul'da görev ister, vermezler. Anneyi İstanbul'a hastaneye yatırmak için istifa eder. Anneyi hastaneye yatırır. Haseki'de oduncu dükkânı açarlar. Bir yıl sonra Nusret, Askeri Tıbbiye'ye girer. Altı ay sonra annesi değil babası vefat eder. Oduncu dükkânına ve anneye bakmak Cevdet Bey'e kalır. Cevdet Bey'in ticaret hayatına atılması böyle başlar. Yirmi beş yaşında nalbur dükkânı açar. Sonra da Sirkeci'deki dükkâna taşınır. Aynı yıl annesi ölür. Nusret kendisine kalan her şeyi Cevdet'e bırakıp Paris'e kaçar. Cevdet Bey akrabalarıyla ilişkilerini koparıp Vefa'ya taşınır. Ticaret hayatında başarılıdır. Odunculuk işinden nalbur işine geçme cesaretini gösterip ilerlemesiyle övünür. Lamba işine girer. İşleri dört misli büyütür. Ticaret çevresinde "Işıkcı Cevdet Bey!"⁷ diye anılır. Dükkânın adı Cevdet Bey ve Oğulları'dır. Halbuki kahramanımız aslında henüz evli bile değildir.

"Daha ihracata başlamamıştı, daha oğulları da yoktu ama ikisine de niyeti vardı."⁸

Bir gün deposuna bir çocuk zarf getirir. Ağabeyi Nusret'ten haber gelir.

"Matmazel Çuhacıyan diye düşündü Cevdet Bey. Önce kim olduğunu hatırlayamadı. Tuhaf, belirsiz bir şeyden utanarak kızardı. Çocuğa bahşiş verdi. Sonra kadının, ağabeyinin Ermeni sevgilisi olduğunu hatırlayarak telaşlandı."⁹

Cevdet Bey ağabeyi Nusret'in çok hasta olduğu haberini alır. Ağabeyinin Ermeni sevgilisi mektupla durumu anlatır. Ağabeyi Nusret, Cevdet Bey'i hayatından ve düşüncelerinden dolayı hep küçümser. Buna rağmen sürekli Cevdet Bey'den para alır. Bu yüzden ağabeyini çok az görür. Hastalıktan kurtulması için hastaneye yatmasını ister. Nusret doktor olmasına rağmen hastaneye yatmayı kabul etmez. Zarfa koyduğu parayı bırakıp çıkar. Cevdet Bey'in annesi gibi Nusret de veremdir. Alkol kullanması her şeye karşı çıkması hastalığını ilerletir. Cevdet Bey tüm bunlara

⁶ a.g.e., s.17

⁷ a.g.e., s.19

⁸ a.g.e., s.20

⁹ a.g.e., s.20

rağmen ölecek korkusuyla ağabeyini ziyarete gider. Mari, Nusret'in kötü olduğunu söylese de Nusret kabul etmez. Cevdet Bey'in nişanlandığından Mari'ye bahseder. Cevdet Bey'in aslında Mari'yi Avrupalı bulduğu için beğendiğini söyler. Cevdet Bey, ağabeyinin öksürük buhranları üzerine doktor bulmak için çıkar. Doktor bulup getirir. Nusret, hamileyken eşinden boşanıp Paris'e gider. Oğlu Ziya akrabaları Zeynep Hanım ile Haseki'dedir. Cevdet Bey'den oğlu Ziya'yı getirmesini ister. Yol boyunca ağabeyinin ölüp ölmeyeceğini düşünür. Ağabeyinin iki kez gördüğü kızla nişanlanmasını ve araba kiralamasına gülmesini düşünür.

“Ağabeyi nişanlısını kaç kere gördüğünü sorarken Mari'ye bakıp gülümsemişti. Kiralık arabadan söz ederken de yapmıştı aynı şeyi. Belki şimdi de arkasından gülüyordu. Ağabeyiyle birlikte Ermeni kadının da gülüp gülmediğini düşündü. “Evet, belki şirin ve ilginç bir kadın, ama ona hayran değilim tabii!” diye mırıldandı. “Bunu nasıl söyledi? Bu artık utanmazlık! Ama ben o kadına hayran olamam. Çünkü en o kadın bir aile kadını değil, bir tiyatrocudur o... Her akşam yüzlerce göz onu seyrediyor. Doktor nasıl elini öptü? Böyle bir şeyi nasıl yapıyorlar? Eğiliyorlar, uzanıyorlar, kadının elini öpüyorlar, sonra her zamanki sakin, neşeli halleriyle durmayı başarıyorlar. Çünkü onlar bizim gibi değil. Onlar Hristiyan!”¹⁰

Cevdet Bey Haseki'ye gider. Akrabası Zeynep Hanım'a Nusret'in hastalığının kötü gittiğini Ziya'yı görmek istediğini söyler. Ziya'yı Nusret'in kaldığı pansiyona getirir. Kapıda Ziya'ya babasının hasta olduğunu anlatır. Doktorun Nusret'e ilaç verip iğne yaptığını şimdi uyuduğunu öğrenir. Mari kendisine padişaha bomba atıldığını söylememesini heyecandan daha da hasta olabileceğini söyler. Nusret padişaha karşıdır. Kendisini Jön Türk olarak gördüğü için Paris'e kaçmıştır. Mari, Ziya ile konuşur. Cevdet Bey bu sırada yine Mari'ye olan ilgisi belirir.

“Cevdet Bey Mari'nin Ziya ile bir çocukla konuşur gibi değil, eşiti olduğu bir insanla konuşur gibi ciddiyetle konuştuğunu fark etti. Sonra kadına hayran olmaktan korkarak “Evet, ama bir tiyatrocudur!” diye düşündü. “Bir aile ona ne kadar uzak!” Dışarı çıktı.”¹¹

Cevdet Bey tüccar arkadaşı Fuat ile buluşur. İkisi de nalbur ve yaşittirler. Fuat Bey aynı kulüpte ara sıra öğle yemeği yediği, sohbet ettiği arkadaşıdır. Fuat Bey'e nişanından bahseder. Nedim Paşa sayesinde nişanlandığını söyler.

¹⁰ a.g.e., s.32

¹¹ a.g.e., s.38

“İşte sana anlattığım gibiydi.” dedi Cevdet Bey. “Sağ olsun Nedim Paşa yardım etti elini uzattı. Her şey onun sayesinde oldu. O olmasa bu iş hiç olmazdı! Düğün de onun konağında olacak!”¹²

Cevdet Bey, Nedim Paşa’yı dükkânına geldiği için tanır. Şükrü Paşa’nın ona uygun kızı olduğunu ondan öğrenmiştir. Fuat Bey’e ağabeyinin hastalığını anlatır. Ağabeyinin Jön Türk olduğunu Fuat Bey’den duyar. Fuat Bey ağabeyiyle iftihar etmesini söyler. Fuat Bey’in de Nusret gibi düşündüğünü anlar. Kendisinin siyasetle ilgilenmediğini söyler.

“Cevdet Bey, “Ben siyasetle hiç ilgilenmedim. Ben bir tüccar olarak siyasetin bana ne gibi bir yararı olacağını anlamıyorum!” diye söylendi.”¹³

Cevdet Bey arkadaşı Fuat’a hedeflerinden bahseder. İşlerinin iyi gitmesini iyi bir aile kurmak istediğini anlatır. Kulüpten Fuat Bey’in yanından ayrılıp Teşvikiye’ye Şükrü Paşa’nın konağına gider. Yolda Fuat ile konuştuklarını Nigan ile evlilik kararını düşünür.

“Nigan’ı hatırlayınca neşelendi. “Evet onu iki kez gördüm, diye düşündü. Gene o korkunç sahneyi hatırladı. İki kere gördüm ve iyi bir insan olduğunu anladım. Bunda ne var? İnsan anlayamaz mı? Konuştuk da...” Nigan’ı ilk Şükrü Paşa’nın konağının selamlığından dışarı bakarken görmüştü. Sonra gene aynı konakta yapılan ve nişan töreni denilen o soytarılık sırasında birbirleriyle konuşmuşlardı. Cevdet Bey, “Nasılsınız efendim? Demişti. Nigan da “İyiyim efendim, siz nasılsınız?” demiş, olgun bir ihtiyar kadın gibi soğukkanlı ve ağırbaşlı gözükmeye çalışmış, kızarmayı da gururuna yediremediği için hemen kaçmıştı. Kibirli bir hali vardı, ama iyi bir insana benziyordu. Cevdet Bey, sonraları, o gün gördüğü kızı, tasarladığı evin ve aile hayatının içine yerleştirmişti. Nigan çok güzel değildi, ama tasarılarındaki yerini dolduruyordu ve Cevdet Bey her şeyden önemli olanın bu olduğunu biliyordu.”¹⁴

Cevdet Bey, Şükrü Paşa ile geleceği yönelik planlarını konuşur. Şükrü Paşa Cevdet Bey ile görüşlerini anlatır.

¹² a.g.e., s.39

¹³ a.g.e., s.41

¹⁴ a.g.e., s.46

“Öyle olmak lazım. Senin ihtiyatlı halini çok beğeniyorum. Bir tüccar böyle olmalı! Sen Müslüman tüccarsın. Senin işin herkesinkinden zor! Aferin, başarmışsın da!”¹⁵

Şükrü Paşa ile tavla oynarken Nigan Hanım’ın Şişli’ye gideceği söylenir. Şükrü Paşa’nın ısrarıyla camdan bakar. Şükrü Paşa’nın arkadaşı Seyfi Paşa gelir. Şükrü Paşa Cevdet Bey’i damadım diye tanıştırır. Seyfi Paşa’nın nerede oturduğunu sorduğunda Vefa’da oturduğunu evlenince Nişantaşı’nda oturacağını söyler. Yanlarından ayrıldıktan sonra Nişantaşı’na alacağı evi görmeye gider. Ev sahibi madam adada olduğu için bahçıvan evi gezdirir. Evden ayrılır Beyoğlu’na ağabeyine gider. Ağabeyi Nusret’in başında Mari ve Ziya vardır. Cevdet Bey’in yine Mari’ye olan ilgisi belirir.

“Mari Ziya’yı elinden tuttu, başını okşadı. Bu kadında bir şey vardı ki Cevdet Bey Nigan’da da olsun istiyor, ama ne olduğunu çıkaramıyordu.”¹⁶

Nusret, Cevdet Bey’den ölümünden sonra Ziya’nın onunla yaşamasını ister. Haseki’de ya da köyde yaşayan annesinin yanına Bey gitmesini istemez. Cevdet Bey ağabeyine söz verir. Nusret hasta yatağında bile Cevdet Bey’i küçümser. Padişahın alaşağı edilmesinden bahseder. Cevdet Bey ağabeyini dinledikten sonra eve döner. Dönüşte yol boyunca gününün nasıl geçtiğini ve Fuat ve ağabeyi ile konuştuklarını düşünür. Hayatın ne olduğunu sorgular ve “İki hayatı, iki ruhu olmalı insanın. Birincisiyle ticaret, ötekiyle neşe! Bu ikisini birbirine karıştırmadan yaşamalı! İkisi de birbirine yardım etmeli, birbirine engel olmamalı. Evet, böyle olacak. Benim hayatım da böyle olacak!”¹⁷ diye düşünür.

Kahramanımız Cevdet Bey Nişantaşı’ndaki kagir evi alır. Nigan Hanım’la evlenir. İki oğlu ve bir kızı olur. Aradan geçen otuz yıldan sonra bir bayram yemeğinde tüm aile yemek masasındadır. Bu zamanı Nigan Hanım’ın şu sözleriyle anlıyoruz:

“Evleneli otuz yıl oldu. Altmış aşkın bayramı Cevdet Bey’le geçirdik. İşte bu da 1936’nın Kurban Bayramı. Kocam, aslan gibi iki oğlum, kızım, iki şeker gelinim, iki küçük torunum hep birlikteyiz.”¹⁸

¹⁵ a.g.e., s.46

¹⁶ a.g.e., s.67

¹⁷ a.g.e., s.82

¹⁸ a.g.e., s.95

Cevdet Bey, büyük bir aile olur. Ailesiyle ilişkileri iyidir. Büyük oğlu Osman, küçük oğlu Refik ve kızının adı Ayşe'dir. Nermin ve Perihan adında gelinleri vardır. Evinde Emine Hanım adında hizmetçisi Nuri adında aşçısı vardır. Bayram yemeğinden sonra uyuyakalırken Fuat Bey'in geleceğini hatırlar. Uyumak ile uyumamak arasında geçmişini düşünür.

“Her şeyin tarihini biliyorum. Evi 1905'te aldım. Evlendim. Abdülhamit'e bomba atmışlardı. Sonra Meşrutiyet iyi oldu. Yan bahçeyi de satın aldım. Harpte şeker ticaretinden kazandığım parayla bütün her şeye çeki düzen verdim. Şirket büyüdü. Osman evlenmek isteyince üst kata çıktık. Cumhuriyet'ten dört yıl sonra... Sonra torunlar geldi. Şimdi içine kömür atılan sobayı altı yıl önce aldık. Her şeyin tarihini biliyorum, çünkü ben yaptım.”¹⁹

Cevdet Bey, Fuat Bey'i beklerken sigara içer. Günde üç sigara hakkı vardır. Altı ay önce ciddi bir kalp krizi geçirmiştir. Ayna da kendini izler ve son yıllardaki halini tasvir eder.

“Gövdesi tatlı, eski bir şarkı gibi yakındı: Kravatı çarpılmış, pantolonu sarkmış, saçları dağılmış, yüzü ve ceketi de buruşmuştu. Büyük ellerini, okşuyormuş gibi saçlarının içinden geçirdi. Altmış sekiz yaşındaydı, ama hala gözleri parlıyordu. “Biraz kamburum çıktı, boyum kısalmış gibi oldu, ama hepsi bu!” diye düşündü. Herkes ona sokakta gülerek ve sevgiyle bakıyordu. En önemlisi buydu: Çirkin ve sevimsiz bir ihtiyar değildi. Keyiflendiğini hissederek kapıya doğru yürüdü.”²⁰

Cevdet Bey'in eski dostu Fuat Bey eşi Leylâ Hanım ve oğlu Remzi ile gelir. Fuat Beyler ile otururken bayram tebrik kartları diye düşündüğü iki zarfı Nuri getirir. Biri şirketin muhasebecisi Sadık diğeri yeğeni Ziya Işıkçı olduğunu okur ama aileye söylemez. Neden bunca yıl sonra hatırladığını anlayamaz. Konuyu kapatıp sohbete katılır. Küçük oğlu Refik'in Avrupa'dan dönen arkadaşı Ömer gelir. Ömer trende Sait Bey ile karşılaştığını anlatır. Sait Bey, Cevdet Bey'in Nigân Hanım ile evlenmesini sağlayan Nedim Paşa'nın oğludur. Ömer ve Refik yukarı çalışma odasına çıkarlar. Cevdet Bey yıllar sonra gelen Ömer'in onu nasıl bulduğunu merak ederek düşünür.

¹⁹ a.g.e., s.101

²⁰ a.g.e., s.103

“Yukarı çalışma odasına çıktılar. Ömer odada dört yıl önce unuttuğu bir şey varmış gibi dikkatle çevresini inceledi.

Refik “Eee, nasıl buldun her şeyi?” diye sordu.

“Yazıhaneye geldiğimde babanı görmemiştin” dedi Ömer. “Çok yaşlanmış!”

“Evet, çok çabuk değişti son yıllarda.”

“Dört yıl önce hareketli sağlıklıydı!” dedi Ömer. Gövdesini öne büktü. Kamburunu çıkardı. “Böyle olmuş. Sonra ağır ağır konuşuyor.”

“Kötü, kötü!”

Ömer, “Evet, üzuldüm” dedi...”²¹

Bayram gününden sonraki günlerde Ömer yine gelir. Cevdet Bey sohbetlerine katılır. Ömer, Refik ve arkadaşları Muhittin hayatın amacından bahsederken Cevdet Bey’de onlara katılır.

“Refik, “Yani asıl hedef ne olacak, bunu söylüyorlar baba!” dedi.

Cevdet Bey hınzır bir tavırla, “Onlar söylüyorlar. Ama sen? Sen bu işlere çok fazla karışma. Sen evlendin. Artık senin asıl amacın bellidir. Evin ve işin...”²²

Cevdet Bey’in çocuklarına ve arkadaşlarına tavsiyesi budur: iyi bir iş ve iyi bir eş. Nigan Hanım Avrupa’dan dönen aile dostlarıyla görüşür. Cevdet Bey’in Avrupa’dan mal getirip satmasına rağmen seyahat etmeyi sevmemesinden yakınıdır. Sadece Berlin’e gitmişlerdir.

Geçen Kurban Bayramından bir sene sonra yeğeni Ziya Sirkeci’deki yazıhaneye Cevdet Bey’in ziyarete gelir. Askerliği bırakıp ticarete atılacağını söyler. Ziya Cevdet Bey’den babasının hakkı olduğunu düşündüğü parayı ister. Ziya, Cevdet Bey’in ona çocukları gibi görmeyip sahiplenmediğini yüzüne vurur. Ziya askeri okula, Osman ise Galatasaray Lisesi’ne gitmiştir. Ziya, Cevdet Bey’den yüklü para isteyince Cevdet Bey öksürük krizine girer ve Ziya’yı kovar. Ertesi gün tekrar gelir. Ziya’ya para verecek durumda olmadığını söyler. Osman da şirkette para olmadığını söyleyerek Ziya’yı gönderir. Aradan bir ay geçmesine rağmen Cevdet Bey’in aklına Ziya’nın söyledikleri takılır. Ziya’nın karısından ayrılıp genç kadına tutulduğu için böyle bir şey yaptığını düşünür. Ama amcasının korkutarak para sızdırmak istemesini

²¹ a.g.e., s.109

²² a.g.e., s.127

anlayamaz. Cevdet Bey, Nigan Hanım ve torunlarıyla yürüyüşe çıkar. Eskiden bahçıvan olan Aziz'i görmüş elini öpmüş ama Cevdet Bey onu tanıyamamıştı. Yeni yapılan apartmanın sahibini hatırlar ama adı aklına gelmez.

“Sonra Nigân Hanım’ın o tatsız sözünü hatırladı: “Tanıyamadın mı?” Cevdet Bey “Başkalarını da artık tanıyamıyorum” diye düşündü. Her şeyi birbirine karıştırıyordu. İhtiyarlıktı bu. Artık haftada iki kere yazıhaneye gidiyordu. Canı bir şey yapmak istemiyordu. İstese bile kimse ona bir şey yaptırmıyordu. Sonra aklına başka bir şey geldi: “Ama kimseden yardımı esirgemedim!..” Biraz heyecanlandı. Nişantaşı’nda herkes onu tanıyordu: Herkes Cevdet Bey’i görünce saygı duyuyor, sevgiyle selam veriyordu. Herkes için bir şey yapmıştı. “Otuz iki yıldır buradayım!” diye düşündü.”²³

Cevdet Bey, Nigan Hanım ile çıktığı yürüyüşte yine Ziya’yı düşünür. Ziya’nın onlarla yaşadığı günleri hatırlar. Ziya’da hiç hoşlanmadığını hatırlar. Osman’ın yeni doğduğu yıl onu Kuleli’ye askeri okula gönderir. Cevdet Bey, Ziya asker olmak istediğini söylediği için gönderir. Cevdet Bey son yıllarda yaptığı işleri, gününü düşünür. Radyo dinleyip, torunlarıyla şakalaşp, bahçedeki bitkilerle vakit geçirdiğini hatırlar. Önemli bir işinin yazmaya hazırlandığı ve yayımlatmak istediği kitap olduğunu hatırlar. Kitabının adını “Yarım Asırlık Ticaret Hayatım!”²⁴ diye düşünür. Yürüyüş sırasında selamlaştıkları insanları tanımaz. Kafasından “hayalet” diye bahsettiği Ziya’yı çıkaramaz. Eve dönüşte Teşvikiye Cami’nin önünden geçerken bir daha bayram namazını kılabilecek miyim, Refik’in çocuğunu görebilecek miyim diye düşünür. Nigan Hanım’ın babasının dostu Seyfi Paşa ile karşılaşırlar. Cevdet Bey, yaşlı ama sağlıklı olduğunu ve kendi halini düşünür.

Cevdet Bey ve ailesi gençlik bayramında toplanırlar. Küçük oğlu Refik’in eşi Perihan hamiledir. Cevdet Bey zaman zaman eşinin ve çocuklarının adını unuttur. Kızı Ayşe piyano çalar. Cevdet Bey artık yazıhaneye gitmez. İşleri büyük oğlu Osman idare eder. Cevdet Bey evde hatıraları üzerine çalışır. Bahçesine ektiği çiçek tohumlarının Latince isimlerini ezberler. Kitabı için belgeler, fotoğraflar toplar. İki ayda sadece” Yarım Asırlık Ticaret Hayatım” yazabilmiş, yazdıklarını yırtıp atmıştır. Tüm bunlarla uğraşırken sıkılıp işlerin başına geri dönmesi gerektiğini düşünür. Odasına uğrayan Refik’e işlerle daha ilgili olmasını istediğini söyler.

²³ a.g.e., s.169

²⁴ a.g.e., s.170

“Hayır yazıhaneye gitmek istiyorum. Yazıhaneye gideceğim, bütün işleri ben yöneteceğim. Osman bir şeyden anlamıyor, aptal. Refik’in aklı başka yerde! Şirketi kim idare edecek?”²⁵

Cevdet Bey, odasının penceresinden Nişantaşı’nı izler. Aklından eski günleri geçirir. Ağabeyinin ölümünü, İstanbul’un işgal altındayken yaptığı şeker ticaretini, başarılı yıllarını hatırlayıp neşelenir. Hayatın kazanmak, başarmak olduğunu düşünürken o an kağıtlarla uğraşarak ağabeyine benzediğini düşünür. Gerçekçi biri olduğunu düşünür. Tam o sırada kolunda ağırlar hisseder. Ağrısını unutmak için aile fotoğraflarına bakar. Kolunun kalkmadığını fark ettiğinde kalp krizi geçirdiğini anlar. Nefes alamaz. Küçükken ağabeyinin onu yorgan altında bırakarak nefessiz bıraktığını hatırlar. Kafasını masaya vurur. Ve çevresindeki seslerle karanlık olur. Cevdet Bey ölür.

Cevdet Bey’in cenazesi Teşvikiye Camii’nde olur. Sevenleri, eşi dostu ailesinin yanındadır. Çalışanları onu iyi anarlar. Biz burada bu anmalara da yer vermek istiyoruz.

“Osman, “Depolarda çalışan arkadaşlar temsilci seçmişler, başsağlığı diliyorlar!” dedi. “Öbürleri camiye geliyorlarmış!”

İşçilerin en yaşlısı, “Cevdet Bey büyük adamdı! dedi. “Elimizden tuttu. Yirmi senede bir tek kötülüğünü görmedim, bir tek haksızlığını duymadım.” Osman, “Babam da sizi, hepinizi çok severdi!” dedi.²⁶

Cevdet Bey’in ölümünden on gün sonra Refik ve Perihan’ın kızı olur. Refik ve Perihan Sait Nedim Bey’in konağında yemeğe giderler. Burada Cevdet Bey’den bahsedilir. Nigan Hanım’ın üzgün olduğundan ve şirkete yapılan yeni düzenlemelerden konuşulur. Sait Bey, Cevdet Bey’in hayatını yorumlar.

“İşte Cevdet Bey’i bunun için anıyorum. Bunun için. Evet, Cevdet Bey kusursuz bir aile kurdu. Belki gülünç bulacaksınız, ama sizin ailenize, Işıkcı Ailesi’ne hayranım: Başarılı bir baba, çalışkan çocuklar, güzel ve iyi anneler, sağlıklı torunlar...”²⁷

²⁵ a.g.e., s.192

²⁶ a.g.e., s.198

²⁷ a.g.e., s.213

Aile ve yakınları Cevdet Bey öldükten sonra da onu anmaya devam ederler. Bayram yemeğinde toplanan aile yemek odasının duvarına resmini asar. Osman yazıhaneye de astığını söyler. Öğleden sonra Cevdet Bey'i ziyarete giderler. Cevdet Bey'in ölümü nedeniyle aile adaya gidememişti. Bu yaz gitmek için hazırlık yaparlar. Nigan Hanım, ilk adaya gidişlerini, Cevdet Bey'in Heybeliada'dan ev aldığı hatırlar. Nigan Hanım, hatıralarla Cevdet Bey'i hatırlar.

“Cevdet Bey başka bir soydandı: Bahçesinde hanımelleri açan bir Müslüman ailesinden geliyordu ve bir paşa kızıyla evlenmişti.”²⁸

Cevdet Bey'in ölümünden sonra da ev içinde ve çevresinde sık sık anılır. Aile, Cevdet Bey'in iş arkadaşı en yakın dostu Fuat Bey'den onu dinler. “Fuat Bey Cevdet'i tanıdığı yılı anlatmış, öteki yıllara geçmişti. Meşrutiyeti, Meşrutiyetten sonra canlanan iş hayatını, rahmetli Cevdet Bey'in bu yıllarda ne kadar çok çalıştığını anlatıyordu.”²⁹

Cevdet Bey ve Oğulları romanında Cevdet Bey, başlangıçta ana kahraman olarak görülür. Ölümünden sonra onun çocukları için çabalarının hayallerinin sonucu ailenin geldiği durumlar anlatılır. Cevdet Bey ile aile babası rolü ile hayatını kurma ve geleceğe dair çocukları için uğraşır. Çevresi tarafından da çocuklarına çalışkanlığı ve ailesine bıraktığı işler söylenir.

Cevdet Bey, çevresi tarafından onaylanmak isteyen bir karakterdir. Yaşam tarzı, alafrangalık, iş hayatı onun için önemli olmuştur. Bu yüzden itibar sahibi bir paşa kızıyla evlenmiştir. Evlendiğinde yaşayacağı konağı Nişantaşı'ndan toplumun burjuva ailelerinin yaşadığı mahalleden seçmiştir. Çocuklarını da bu düzen ile yetiştirmek istemiştir. Ölümünden sonra görüyoruz ki çocukları ve torunları istediği gibi yetişmemiştir. Osman işlerin başında olsa da Refik başka yerlerde başka hedefler peşinde koşmuştur. Konak da yıkılıp yerine apartman yapılmıştır. Oysa Cevdet Bey için konak hayatı öncelik de olmuştur. Ailesini ne kadar alafranga yetiştirmeye çalışsa da mümkün olmadığını Cevdet Bey ile görürüz. Dönemin burjuvazi aile stilini ve Cevdet Beyin buna çabalamasını görürüz.

²⁸ a.g.e., s.317

²⁹ a.g.e., s.501

Cevdet Bey, Nigan Hanım ile evlidir ve ideal eş ve baba rolündedir. Cevdet Bey, çocukları Osman ve Refik'in de evine ve işine bağlı olmaları beklentisindedir. Fakat çocukları Cevdet Bey gibi eşlerine bağlı olmazlar.

REFİK, Cevdet Bey'in küçük oğludur. Refik romanda ilk olarak arkadaşı Ömer'in Avrupa'dan dönerken trende aile dostları Sait Beyler ile karşılaştığında sözü geçerek karşımıza çıkar. Refik, Ömer ve Muhittin ile Mühendis Mektebinden arkadaştır. Ömer, yoldayken Refik'i o yıllardan hatırlar.

“Ömer, “Benim de çok güldüğüm zamanlar oldu!” diye düşündü. Mühendis Mektebi'ndeyken bütün gününü alay etmekle geçirirdi. Muhittin ve Refik'le poker oynar, her şeyle alay ederlerdi.”³⁰

Refik, yirmi altı yaşındadır. Mühendistir. Perihan ile evlidir. Henüz çocuğu yoktur. Aile yemeğinde Nigan Hanım çocuklarını düşünür. Nigan Hanım'ın düşüncelerinden Refik'in meraklı biri olduğunu anlıyoruz:

“Nigan Hanım, “Küçük oğlum her zaman, her şeye karşı meraklı olmuştur. Bu merakı benden aldı!” diye düşündü.”³¹

Refik'in arkadaşı Ömer Avrupa'dan gelir. Ömer, Cevdet Bey ile görüştükten sonra Refik ile çalışma odasına çıkarlar. Dört yıl sonra Avrupa'dan dönen arkadaşı ile ne yaptıklarını konuşurlar.

“Refik ona aldırış etmeyerek ve şikâyet ediyormuş gibi “İşte evlendim ben, görüyorsun karım çok güzel, birbirimizi çok seviyoruz, yazıhaneye gidiyorum, mühendislik yerine babamın yanında tüccarlık yapıyorum, aldığım kitapları okuyamıyorum. Evlendim, dört yılda yaptığım tek şey budur! Ama şikayetçi değilim!” dedi.”³²

Refik, arkadaşları Ömer ve Muhittin ile sohbet eder. Londra'dan gelen Ömer'in gazete haberi üzerinden Türkiye'ye bakışını eleştirirler. Kısa bir sohbet sonrası söz alarak onları yolcu eder. Refik, “Gençliğimi, üniversite yıllarımı onlarla birlikte geçirmiştik!”³³ diye düşünür.

³⁰ a.g.e., s.93

³¹ a.g.e., s.96

³² a.g.e., s.110

³³ a.g.e., s.115

Refik'in Londra'dan gelen arkadaşı Ömer, Muhittin konağa gelir ve sabaha kadar sohbet ederler. Üç arkadaş hayatta ne yapmalı hedef ne olmalı? diye düşünür. Refik bu sohbet içinde kendisini kötü hisseder. Tam bu sırada Cevdet Bey gelir. Konuştukları konu üzerine Refik'in amacının evi ve işi olması gerektiğini söyler.

“Ama amaç ne olmalı? Biz onu tartışıyorduk?”

Cevdet Bey elini kulağına götürdü. “Amaç mı diyorsunuz?”

Refik, “Yani asıl hedef ne olacak, bunu söylüyorlar baba!” dedi.

Cevdet Bey hınzır bir tavırla, “Onlar söylüyorlar. Ama sen? Sen bu işlere çok fazla karışma. Sen evlendin. Artık senin asıl amacın bellidir. Evin ve işin...”³⁴

Refik, sabah babası ve ağabeyi Osman ile evden çıkar. Yazıhaneye gider. Yazıhanedeki işlerle ilgilenir. Sipariş mektupları yazar. Sonra Sirkeci'deki lokantaya gider. Ağabeyi ile iş konuşur, Sadık ile defterlere bakar. Refik'in günlük hayatı budur. Tramvaydan inip yağmura yakalandığında taksiden Perihan'ın sesini duyar ve taksiye binip eve döner. Odasının camından dışarıyı izlerken yine hayatını sorgular. Refik, ailesi ile vakit geçiren karısıyla mutlu ama huzursuzluk duygusu olan bir kahramandır.

“Vatandaş olduğumu hatırladım!” diye düşündü. “Babasının kurduğu işte çalışan, yazıhanede oturmaktan pek hoşlanmayan, oradan herkesten erken çıkıp evine kaçan bir vatandaş. Şimdi karısıyla birlikte *art nouveau* yatak odası takımının içinde oturuyor!”³⁵

Refik, Perihan ile Beşiktaş'ta iskeledeki kahvede arkadaşı Muhittin ile buluşur. Muhittin, Refik'in evlendiği için değiştiğini, mutlu aile hayatı yaşadığını, günlük yaşantısını düşünür.

“Oysa Refik eskiden böyle biri miydi? Böyleydi tabii... Yoksa değişti mi? Ben de onun gibi değişebilir miyim? Beş altı yıl öncesinin Refik'ini hatırlamaya çalıştı. “Mühendis okulunun koridorlarında hep gülümser, her türlü şakadan hoşlanırdı. Sabahlara kadar poker oynar, sonra biraz utanırdı. Bir kere kerhaneye gitmiş, sonra

³⁴ a.g.e., s.127

³⁵ a.g.e., s.140

pişmanlık buhranları geçirmişti. Zaten daha çok Hristiyan'a benzer. Ama iyi yüreklidir de... Benim kaç yıllık arkadaşım..."³⁶

Refik, Muhittin ile sohbet eder. Muhittin şair olmak istemektedir, Ömer'in sözleneceği de konuşulan konulardandır. Refik, babasının yaşlılığından yakını, buna çok üzülmemektedir.

Refik, Ayazpaşa'daki apartmana Perihan ile birlikte Ömer'in nişan törenine gider. Perihan, hamiledir. Nişan bitince Refik ve arkadaşları Refik'in evinde toplanırlar.

Refik ailesi ve eşiyle vakit geçirip onlarla ilgilenirse de huzursuzdur. Refik arkadaşları ile kulübe gideceği bir gece çalışma odasına sigarasını almak için girer. Cevdet Bey çalışma odasındadır. Cevdet Bey, kendisini son zamanlarda bulunduğu haller yüzünden uyarır. Cevdet Bey, öldükten sonra işleri Osman'ın değil Refik'in de yönetmesi gerektiğini söyler. Karısının hamileliği yüzünden böyle olduğunu düşünerek konuyu kapatır. O gece Cevdet Bey, kalp krizi geçirir ve vefat eder. Ertesi gün akşamüzeri eve gelen Refik, eve geldiğinde bir şey olduğunu hisseder, hizmetçiye babasını sorar cevap alamayınca öfkelenerek yukarı çıkar. Babasının sandalyedeki cesedini görür. Ölümü düşünür. Daha sonra yapılacak işleri düşünür. Karısına hamileliği ağır olduğu için cenazeye gelmemesini söyler. Alt kata indiğinde babasını sevenlerin taziyeleriyle karşılaşır. Bazılarını tanıyıp bazılarını tanıyamadığını düşünür. Teşvikiye Camii'ne cenazeye gider. Osman, annesinin koluna girer ama Refik bunu yapmaz. Gelen kalabalığı ve onların psikolojilerini düşünür. Cenaze namazında dahi Refik, hayatını ve inancını sorgular.

"Refik dönüp baktı: Arka sıralarda yer alan bahçıvanların, kapıcıların çoraplı ayakları tuhaf değildi. "Onlar buraya yakışıyor!" diye düşündü. Sonra namaz başladı. Refik "Babam öldü" diye düşündü ve önündeki adamın ensesine bakarak yaptıklarını tekrarlamaya başladı. İnanmadığı halde bu hareketleri yapmasının, yere eğilip kalkmasının doğru olmadığını düşündü, sonra düşünmek istemedi ve "Babam öldü!" diye mırıldandı. Aynı şeyleri birkaç kere daha mırıldandıktan sonra namaz bitti. Yeniden güneşe çıkıldı. Refik tabuta doğru dalgalanarak toplanan, hareketlenen

³⁶ a.g.e., s.151

kalabalığa katıldı. Güneş cayır cayır caminin avlusunu yakıyor, tabut orada duruyordu.”³⁷

Cevdet Bey’in ölümünden on gün sonra Refik’in kızı olur. Adını Melek koyar.

“Birlikte yatağında uyuyan bebeğe baktılar: Kırk günlüktü, ama şimdiden koskocaman bir şey olmuştu. Refik, kızının ileride iriyarı olmasından korkmaya başlamıştı. “İkimiz de zaten uzun boyluyuz!” diye düşündü ve endişelenir gibi oldu. Kızları Cevdet Bey’in ölümünden on gün sonra doğmuştu. Bu iri yarı kıza, bir de Melek adını vermişlerdi. Bu Refik’in eskiden düşündüğü bir şeydi.”³⁸

Refik, yazıhaneden erken döndüğü bir gün Perihan ile konuşur. Perihan, onun dengesizleştiğini söyler. Refik, artık işe gitmeyeceğini başka bir şeyler yapacağını ama bunun ne olduğunu bilmediğini belirtir. İşe gitmeyip neler yapabileceğini düşünür.

“Refik düşünmeye koyuldu: “Yazıhaneden kaçtım. Hava çok sıcak. Bir şey yapmak gerektiğini anlıyor ama bunun ne olduğunu bulamıyorum. Şunlar yapılabilir: Bir: Program ve disiplinle uzun bir süre okumak; iki: Bir şeyler yazmaya kalkışmak; üç: Şirketteki payımı Osman’a satıp, evden ayrılıp, mühendislik yapmak; dört: Perihan ile bir Avrupa seyahatine çıkmak. Ama bu sonuncusunu yapamam, çünkü çocuk var. O zaman beşincisi şu oluyor: Tek başıma bir geziye çıkmak. Bunun için de bir bahane bulmak lâzım. Hava çok sıcak!” Birden, yalnız çeneleriyle değil, bütün gövdesiyle gerine gerine esnedi.”³⁹

Refik, arayış içinde olan, iç huzursuzluğu yaşayan bir kahramandır. Aile içi sohbetler arasında ya da günün herhangi bir saatinde ne yaptığını ne yapmak istediğini, kendisini sorgular. Aile dostları Sait Bey’de yemekten de bu iç konuşmalarını görürüz.

“Refik, “Niye geldik biz buraya?” diye düşündü. Son günlerde artan sıkıntısını ve Perihan ile karşılıklı tekrarladıkları hayatın amacına ilişkin can yakan sözleri untabileceğini, güzel bir yemeğin ve hoşsohbet bir tüccarın gevezeliklerine kendini bırakabileceğini ummuştu, ama şimdi gene kendisini, hayatını, Perihan’ı, üstelik bir de şu dul kadını, Güler’i düşünüyor, Güler’in nasıl biri olduğunu düşününce de endişeleniyordu. Sinsi ve soğuk bir endişeydi bu: Korku gibi düşünülmemesi,

³⁷ a.g.e., s.201

³⁸ a.g.e., s.203

³⁹ a.g.e., s.206

sağlıklı ve dengeli bir bilince yaklaştırılmaması gereken şeyleri yaklaştıracağını sezdiriyor, dikkatli ve titiz adımlarla sokuluyordu. Refik birden, “Bütün yaz hiçbir şey yapmadım!” diye düşündü. “Yeni hiçbir adım atamadım. Gene yazıhaneye gittim. Gene Perihan’la sıcaktan şikâyet edip karar veremeyerek oturdum. Belki biraz okudum, ama ne için? Şimdi de şu dul kadına aklım takılıp duruyor!”⁴⁰

Refik, arkadaşı Muhittin’in inşaat bürosunu arar. Muhittin, Refik’in sesinin iyi gelmediğini düşünür. Diğer arkadaşlarıyla beraber Beşiktaş’ta meyhanede buluşurlar. Muhittin yayımlanan şiir kitabını imzalayarak Refik’e verir. Ama Refik’in neşesi yoktur. Refik, kitabı incelerken hayatının rayından çıktığını of çekerek söyler. Muhittin telaşlanır. Refik, mutsuz olduğunu, dengesinin şaştığını, günlük hayata ayak uyduramadığını anlatır. Muhittin, Refik’e hayatını tanımlar ve mutsuz olunacak nedeni bulamaz.

“Bak!” dedi birden Muhittin. “Evlisin. Bir çocuğun var. Mühendissin. Seni fazla sıkıntıya sokan zor bir işin yok. Mutlu bir evde yaşıyorsun. Her şeyin, sevimli bir karın, birkaç arkadaşın, bir çevren, sakın bir günlük hayatın var... Bunları sana hatırlatan ben mi olacaktım? Bütün bunların farkındasın herhalde.”⁴¹

Muhittin, Refik’e yeni bir şeyler yapmasını önerir. Refik, yeni kitaplar okuyup hatıra defteri tuttuğunu söyler. Belki de Muhittin gibi şair olmak istediğini söyler.

Refik’in hatıra defterindeki notlarda Muhittin’in alaycı olduğunu düşündüğünü görürüz. Yazıhaneye gelip gitmekten şikayetlerini yazar. Boş zamanlarında Rousseau ve Voltaire okur. Kemah’ta olan arkadaşı Ömer ile mektuplaşır. Kötü bir grip geçirir, ateşlenir günlerce hasta yatağından çıkmaz. Zaman zaman Sait Nedim Bey’in kız kardeşi Güler’i düşünür. Yürüyüşe çıktığı bir gün yolda karşılaştığında da kendisini tuhaf hisseder. Güler’in hayatını kafasına takıp zaman zaman onu merak ederken kendini bulur. Yılbaşı gecesini hasta halde yatar. Yazdıklarından anlaşıldığı gibi ay sonuna kadar yazıhaneye gitmez. Sakallarını uzatır. Bu Nigan Hanım tarafından da yadırganır. Osman’a sahaflardan kitap aldırır. Onları okur. Zamanla kendisini iyi hissettiğini ve işe geri döneceğini yazar. Bu hatıra defterinin gerçeği tam yansıtmadığı için yazmaktan vazgeçtiğini yazar. Bayram günü yemekte işe geri döneceğini ağabeyi Osman’a söyler.

⁴⁰ a.g.e., s.211

⁴¹ a.g.e., s.221

Refik, Osman'dan iş mektubu kopyası isteyen Sait Bey'e gider. Hizmetçi, Sait Bey'in evde olmadığını söyler. Güler, kendisini karşılar. Güler ile çay içer fakat bu durumdan rahatsız olup kendisini dışarı atar. Güler, Refik ve eşini evde düzenleyeceği eğlenceye davet eder. Refik eve doğru yürürken yine düşünür.

“Refik Nişantaşı'nın köşesinde durdu. “Eve gidiyorum, akşam yemeği yiyeceğim!” diye düşündü. “Sonra kitaplar okuyacağım. Hayatım niye rayından çıkmış olsun?” Karşıda evin ışıkları vardı. Havada o koku vardı. Evin içinde mutfak kokusu, aile kokusu, Perihan'ın teninin kokusu, küçük kızın ter ve bebek kokusu, yemek kokusu vardı. Aklında o dul kadın vardı. Kendinden korkuyordu: “Geçmiş ve geleceği olmayan, kişiliksiz bir eşya, bir saksı, ya da bir kapı tokmağı gibi hissediyorum kendimi!” Sakallarını kesmişti, çünkü sakal kendi gibi erkeklerin bırakacağı bir şey değildi.”⁴²

Refik, son günlerde sakalını kestiği ve yazıhaneye gittiği için Perihan neşelenir. Aile ile akşam yemeğinden sonra gazeteleri okuyan Refik odasına çıkar. Perihan'a Güler'in onları eğlenceye davet ettiğini söyler. Perihan gitmek ister. Refik, oradaki insanları sevmediğini söyler. Refik'in son zamanlarda sarf ettiği sözlerden ve davranışlardan rahatsız olan Perihan, onun bu hallerini alaylı bir şekilde taklit eder. Bunun üzerine Refik hakaretler eder ve tartışırlar. Refik, eşyalarını bavula koyar ve evi terk eder. Evdekiler nereye gideceğini sorar. Refik, Ömer'in yanına bir ay Kemah'a gideceğini söyler. Trenle Sivas'a, Sivas'tan Erzincan'a bir gün süren yolculuğu sonunda Kemah'a gider. Kemah'ta Ömer'in arkadaşları Salih ve Enver ile tanışır. Ömer, mühendistir. Tünel inşaatında çalışanların başındadır. Refik, burada bir ay ne yapacağını ve ona iyi geleceğini kafasında tasarlar.

“Tünelde çalışan işçileri, işleyen âletin, delinen dağın uğultusunu düşündü. “Ben de gövdemi yormak istiyorum!” diye mırıldandı. Barakaya doğru yürüyor, hafif bir utanç duyuyor, tasarılar yapıyordu: Her sabah cimnastik yapacak, küçük de olsa, insanı aşağılayan şu göbeğini eritecek, gövdesinin hamlığını giderecek, getirdiği bütün kitapları okuyacak, birşeyler yazacak, düşünecek, eskiden olduğu gibi, sağlıklı, dengeli ve mutlu bir insan olarak Nişantaşı'ndaki evine dönecekti.”⁴³

⁴² a.g.e., s.239

⁴³ a.g.e., s.254

Refik, Kemah'ta tekrar hatıra defteri tutmaya başlar. Ömer'in Alman arkadaşı Rudolph'a gider. Satranç oynayıp, akılcılık ve okudukları üzerine tartışırlar.

Refik, bir ay geçer İstanbul'a dönmez. Mektup yazarak bir ay sonra döneceğini söyler. Refik, Kemah'ta her şeye uzaktan bakabildiği, başka bir dünya olduğunu görebildiği ve kitaplara zaman ayırdığı için daha huzurludur. Okuduklarından yararlı bir şey çıkana kadar çalışacağını söyler. Düşüncesi köy kalkınması için ne yapılması gerektiğidir. Ömer ve arkadaşlarıyla vakit geçirip bu düşüncesiyle ilgili çalışmalar yapar.

“Okuduklarımdan, aldığım notlardan bir şeyler çıkarır gibi oluyorum. Türkiye’de köy meselesinin çözümü için ne yapmalı. Köyleri ortaçağın karanlığından kurtarmak, şehirlerle ve inkılâplarla ilişkiye sokmak için düşünüyorum ki, şimdiye kadar yapılanlardan başka şeyler yapmak gerekiyor... Devletçilik çerçevesi içinde ele alınacak şeyler var! Ama inkılâp ve Teşkilât her şeyi çözmeye yeterli değil. Devlet ve Fert’in liberalizmi de... Kendine özgü, değişik, karışık şeyler düşünüyor, yazıyor, sonra bunları geliştiriyorum. Bir şeyler bulduğumu sanınca çok seviniyorum, masadan heyecanla ayağa kalkıp odanın içinde aşağı yukarı yürümeye başlıyorum, sonra aklıma başka şeyler geliyor, aklım daha da karışıyor.”⁴⁴

Refik, Perihan ile mektuplaşır. Perihan’dan göndermesi için kitaplar ister. Perihan, dönmemesini anlayışla karşılarsa da dönmesini beklediğini yazar. Osman, işlerin sıkıştığı zaman çekip gitmesine öfkelenir. Evdekilere de mektubunda tasarılarından bahseder. Birkaç ay daha gelmeyeceğini yazar.

Refik, Ömer ve mühendis arkadaşlarıyla dönemin partisinin üst rütbeleri tarafından verilen yemeğe katılır. Yemekte demiryolu yapımıyla zengin olan mühendis ve memurlar vardır. Ünlü milletvekili toprak ağası, müteahhit Kerim Bey, Ömer’e köprü ve tünelin Eylül’e kadar yetişip yetişmeyeceğini sorar. Ömer yetişecek der. Yemekten Refik, Rudolp ve Ömer ayrılırlar. Refik, yemekte çok eğlendiğini söyler ve bunun üzerine Ömer ile tartışır. Refik, Rudolp ile yine aynı konular üzerine konuşur. Ömer’in partililere karşı öfkesini dinler. Refik “köy kalkınması” planı için Süleyman Ayçelik ile mektuplaşır. Refik, yedi aydır Kemah’tadır. Ömer, ihaleyi tam vaktinde bitirir. Refik, tasarılarını yazmayı bitirir. Ömer ile beraber Ankara’ya gitmeyi planlar. Ankara’da *İnkılâp ve Teşkilat* adlı kitabın yazarı Süleyman Ayçelik

⁴⁴ a.g.e., s.270-271

ile görüşecek, Ömer'in milletvekili kayınpederi sayesinde bakanlarla ilişki kurmayı düşünür. Perihan'a gecikeceğini ve tasarılarını anlatan bir mektup yazar.

“Ankara romanını karıştırdı. Okuyamayacağını anlayınca bir türlü başlayamadığı mektuba kendini zorlayarak başladı. Her zaman yazdığı şeyleri, çocuğun hatırını, Perihan'ın ve evdekilerin ne yaptığını sormayı alışkanlıkla hızlı hızlı yazarak bitirdikten sonra, her zamanki gibi gene gecikeceğini ekledi. Bunu yazarken utandı, sırtındaki teri hissetti ve gecikme nedenlerini yazmaya başladı. Bunları tek tek düşünürken “köy kalkınması” tasarıları gözünün önünde canlandı. Tasarının özünü oluşturan “Biz bize benzeriz,” düşüncesinin ve bu düşünceden yola çıkarak birleştirilmiş köy birimlerine modern şehirlerin bütün olanaklarının ucuza götürülmesi yollarının açıklandığı bölümlerin Ankara romanında anlatılan, inkılâplara inanmış iyi insanlar üzerinde yapacağı etkiyi hayâl ederek sevindi. Sonra: “Bu tasarılar mutlaka benimsenecek, bu olacak, biliyorum!” diye heyecanla söylenerek ayağa kalktı.”⁴⁵

Refik, Ömer ile Ankara'ya gider. Ömer'in kayınpederi Milletvekili Muhtar Bey ile bakanlığa gider. Ancak Muhtar Bey uğraşsa da kimseyle görüştüremez. Yirmi gündür Ankara'dadır. Süleyman Ayçelik de yıllık izin de olduğu için görüşemez.

“Ziraat bakanının kapısında bekliyorlardı. Ankara'ya Ömer'le gelen Refik'in tasarılarını, niyetlerini öğrenen milletvekili, gelecekteki damadının bu yakın arkadaşına yardım etmeye karar vermişti. Milletvekili, Refik'in tasarılarını dinledikten sonra onu bir bakanla, hatta İsmet Paşa ile görüştüreceğini açıklamış, ama beklenen fırsat bir türlü çıkmamıştı. Milletvekilinin yakını olduğu bakanlar çok meşguldü, çoğu Ankara'da yoktu. Atatürk'ün ağır hastalığı yüzünden her şey karışmış, herkes bir şeyler beklemeye başlamıştı. Refik, Kemah'tan mektuplaştığı teşkilatçı yazar Süleyman Ayçelik'i de daha görememişti. Ankara'ya geldiği ilk günlerde tasarılarını kesin bir sonuca bağlamak için çalışmış, sonra da yazarın yıllık iznini aldığını şaşırarak öğrenmişti. Yirmi gündür Ankara'daydı, ama daha tasarıları konusunda hiçbir yetkiliyle görüşememişti.”⁴⁶

⁴⁵ a.g.e., s.325

⁴⁶ a.g.e., s.341

Refik, zor da olsa Muhtar Bey'in yardımıyla Ziraat Bakanı ile görüşür. Refik, tasarılarını henüz kitap haline getirmedeğini, yayımlamak için değil okunması ve tartışılması için geldiğini anlatır. Bakan, siz kısaltmadan yayımlarsanız bakanlık olarak belli sayıda satın alabileceğini söyler. Refik, amacının konu üzerine tartışılması olduğunu söylese de yardım edeceğini söyleyerek gider. Refik, yedi aydır Kemah'ta, yirmi gündür Ankara'da olduğunu hatırlayarak oteldeki odasına döner. Ertesi akşam, Ömer ile Muhtar Bey'in evine yemeğe gider. Ertesi gün yine Muhtar Bey'in evine davetlidir. Kendisinden "inkılapçı delikanlı"⁴⁷ diye bahsedilir. Refik, caddelerde yürüdükten sonra gelir. Kapıda Muhtar Bey, evinde milletvekillerinin davetli olduğu yemek verdiği günü hatırlar. Hepsi Refik'in tasarılarını dinleyip, beğendiklerini söyleseler de bir icraat olmamıştır. Refik, Muhtar Bey ile meclisteki törene katılır. Orada Süleyman Ayçelik'i görme umuduyla gider. Asker üniformalı biri Refik'e selam verir. Bu, babasının sağlığında para sonra da mirastan pay isteyen amcasının oğlu Ziya'dır.

Tarım Bakanlığı, Refik'in kitabını yayımlamaya karar verir. Refik, Süleyman Ayçelik ile de görüşür. Refik'in tasarıları üzerine konuşurlar. Süleyman Ayçelik, Refik'e istediklerinin olması için devletin güçlenmesi gerektiğini anlatır. Refik'e İktisat Bakanlığı'nda yer bulabileceğini söylese de Refik ikna olmaz. İstanbul'a döneceğini söyler.

"İstanbul'dan gene bana yazarsınız!" dedi Süleyman Ayçelik. "Belki bir gün anlaşırız!"

"Ben devletin değil, memleketin iyiliğini istiyorum!" dedi Refik

"Biliyorum, biliyorum! Ama siz bunların birbirinden ayrılmadığını, üstelik devletin önde geldiğini bilmiyorsunuz!"

"Biliyorum, belki bu doğru olabilir, ama ben buna göre davranamıyorum!"⁴⁸

Refik, Süleyman Ayçelik'ten umudu keser. Belki yayımlandığında benimseyen olur diye düşünerek otele döner. Kısa süre sonra da İstanbul'a döner. Ağabeyi Osman ile ara sıra kulübe gider. Çalışma odasında kitap okur. Yazıhaneye gidip eskisinden daha çok çalışır. Refik, yengesi Nermin'i başkasıyla gördüğünü

⁴⁷ a.g.e., s.354

⁴⁸ a.g.e., s.387

Osman'ın da başkasıyla görüştüğünü Perihan'a söyler. Evden ayrılmak fikrini Perihan'a sorar. Nigan Hanım, Refik'e kız kardeşi Ayşe ve Remzi'nin ilişkisini sorar. Refik gençlere serbest bırakmalı der. Arkadaşı Muhittin eve yanına uğrar iyi olduğunu görüp çok oturmadan gider. Refik'in yeğeni Cemil'in sünnet merasimi olur. Refik ve Perihan Haziran başında herkes adaya gidince gitmemeye karar verirler. Cemil'in sünnet merasimi için adaya giderler. Refik, doğru dürüst hayat için yapılması gereken şeyleri yazmayı tasarlar. Yayınlanan kitabından hiçbir ses çıkmaz. Sadece bir profesör alaycı bir dille "Ütopya ve Hakikatlerimiz!"⁴⁹ adlı makale yazmıştır. Refik, Perihan'a artık yazıhaneye gitmeyip yayınevi kurmayı düşündüğünü söyler. İstanbul'a arkadaşları Ömer ve Muhittin ile görüşmeye gelir. Refik, arkadaşlarına mutsuz olduğunu söyler. Arkadaşlarına yayınevi kurma planından bahseder.

"Evet, ben de bilmiyorum!" dedi Refik. "Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyoruz. Daha çok okumamız lâzım. Herkesin de okuması lâzım. Evet, içkinin cesaretiyle söyleyeyim bari: Ben bir yayınevi kurmayı düşünüyorum. Herkese ucuz, iyi kitaplar, Rousseau'yu, Defoe'yu herkesin okuyabileceği şekilde veren iyi kitaplar yayımlamak istiyorum."

Utanarak arkadaşlarına baktı. "Ne diyorsunuz?" diye sordu.

Ömer esneyerek: "İflâs edersin!" dedi.

"Para mühim değil!" dedi Refik. "Hem niye iflâs edeyim? İyi bir şeyi halk her zaman okur..." Muhittin'e baktı. "Beni çok hayalci buluyor musunuz?"⁵⁰

Refik, Cihangir'de ayrı eve çıkar. Yine hatıra defteri tutar. Ömer ile mektuplaşır. Perihan'ı da yanına alıp Kemah'a Ömer'in yanına gider. Çok soğuk ve zor şartlar olduğu için çok kalmaz geri dönerler. Refik, Her Rudolph ile mektuplaşmayı hiç bırakmaz. Perihan, Refik'e hamile olduğunu söyler. Refik şaşırır. Aile, Refik'in mutsuzluğuna üzülür. Ayrı evde olsalar da Nigan Hanım yemeğe davet eder. Refik, yalnız kaldığında kitaplarına gömülür, çeviriler yapması gerektiğini düşünür. Perihan ile konuşurken bebeğin erkek olursa adını Ahmet koymak istediğini söyler.

⁴⁹ a.g.e., s.450

⁵⁰ a.g.e., s.468

Refik, bir yayınevi kurar ve hiç satmayacak kitaplar basar. Tabii yayınevi batar. Kızı Melek zengin bir avukatla evlenir. Oğlu Ahmet Galatasaray'da yatılı okur.

Perihan'da evi terk edip başkasıyla evlenir. Refik kanserden ölür. Oğlu Ahmet ressamdır. Refik'ten kalan küçük apartman dairesinde kalır.

Refik, romanda en çok üzerine durulan kahramandır. Arayışları, psikolojik çözümlenmeleriyle yer almıştır. Türkiye şartlarındaki gençlerin amaç ve gayelerini yazar bu karakter ile anlatmıştır. Huzursuz birey Refik ile ele alınmıştır.

Refik, evlidir. Refik eşine ve evine bağlı ideal eş durumunda değildir. Eşini ve kızını ailesiyle yaşadığı konakta bırakıp Erzincan'a arkadaşının yanına gidip aylarca dönmez. Romanın sonunda eşi Perihan, Refik'i terk edip başkasıyla evlenmiştir.

OSMAN, Cevdet Bey'in büyük oğludur. Cevdet Bey, Osman doğduğunda evdeki mutluluk havasını anlatır. Cevdet Bey'in yeğeni Ziya, Cevdet Beyler ile yaşar. Osman'ın doğduğu yıl Ziya, asker olmak istediğini söyler. Cevdet Bey de Osman'ın doğduğu o yıl Ziya'yı Kuleli Askerî Lisesini kazanması üzerine oraya gönderir. Cevdet Bey, Osman'ı Galatasaray Lisesi'nde okutur. Yıllar sonra yazıhaneye gelip para isteyen Ziya, neden kendisini askeri liseye Osman'ı Galatasaray Lisesi'ne gönderdiğini sorar. O da askerî lisede okumayı kendisi istediğini belirtir. Osman, babasının işleriyle ilgilenir, tüccarlığa ilgi duyar.

Cevdet Bey, Osman'ı evlendirince üst kata çıkar. Osman, Nermin ile evlenir. Cemil ve Lâle adında çocukları vardır. Osman eşi Nermin ve çocuklarıyla bayram yemeğinde masadadır. Yemekten sonra Cevdet Bey'in dostu Fuat Bey gelir. Osman, Fuat Bey ile bir zamanlar kurdukları ithalat-ihracat şirketinin geleceği üzerine sohbet eder.

“Konuştukları şeyin Fuat Bey ile bir zamanlar ortaklaşa kurdukları bir ithalat-ihracat şirketinin geleceğiyle ilgili olduğunu biliyordu. Meşrutiyetten, Fuat Bey Selanik'ten İstanbul'a taşındıktan sonra kurulan şirket, Cumhuriyet'ten sonra zayıflamış, son yıllarda kendini toparlar gibi olmuştu. Başında Avrupa'da iktisat okumuş bir züppe vardı. Osman onu oradan almak, şirketi de doğrudan kendi

şirketine bağlamak gerektiğini savunuyordu. Cevdet Bey ise Osman'ın düşüncelerini doğru bulmuyor, bu şirketin önemli olmadığını söylüyordu.”⁵¹

Bayram yemeğinden sonra Refik'in arkadaşları gelir. Osman da yanlarına üst kata çıkar ama onları rahat bırakmak için çok durmadan ayrılır. Osman, babası çok yaşlanınca şirketteki işleri yönetir.

“İşleri artık yönetemez oldu. Osman da mecbur kaldı, onun karar hakkını kısıtladı. En kötüsü, kişisel masraflarını da Osman denetlemeye başladı.”⁵²

Cevdet Bey'in yeğeni Ziya, yazıhaneye gelip para ister, Cevdet Bey'i öksürük buhranı içinde bırakıp gittikten sonra ertesi gün yine gelir. Şirket maddî bakımdan sıkıntı içindedir, bunun için ona bir şey verecek durumları yoktur. Cevdet, Ziya'ya şirketin halini açıklaması için Osman'ı çağırır. Osman, Ziya'ya şirketin parası olmadığını, yazıhaneyi Sirkeci'den Karaköy'e taşımak için paraya ihtiyaç bulunduğunu anlatır. Osman kardeşi Refik ile birlikte Cevdet Bey'e artık yazıhaneye her gün gelmesinin gerekmediğini uzun uzun anlatırlar. Cevdet Bey de kendi harcamalarının Osman'ın denetimi altına girmesinden bir süre sonra evde çalışmak istediğini açıklaması herkesi sevindirir. Cevdet Bey, çalışma odasına uğrayan Refik'e işleri idare edenin yalnız Osman olmamasını kendisinin de ilgilenmesi gerektiğini söyler. Cevdet Bey, çalışma odasında aile fotoğrafına bakarken, fotoğrafın Osman'ın yeni evlendiği yıl alt katta çekildiğini hatırlar. Cevdet Bey, Osman'ın eşi olan gelini Nermin'i bir türlü sevedemediğini, onun hep aileden yararlandığını düşünür. Cevdet Bey, o gece çalışma masasında kalp krizi geçirir, vefat eder. Osman, cenaze işleriyle ilgilenip her şeyin tamam olduğunu düşünüp bir an kendini koltuğa bırakır. Oturduğu koltuğun babasının koltuğu olduğunu fark edip güler. Babasının ölümü üzerinden bir gün geçmeden güldüğü için suçluluk duyarak özür dileyen sesle yorulduğunun farkında olmadığını söyler. Refik ile beraber yapılması gereken şeyleri yaparlar. Gazetelere telefon edip ölüm ilanlarını yazdırırlar, akrabaları ararlar. Annesi Nigan Hanım ve kız kardeşi Ayşe'yi sakinleştirip, torunların yatmasını söylerler. Gelinler ile beraber tüm gece gelen ziyaretçileri karşılarlar. Sigara içerken, Osman, aile dostları Sadi Bey'e telefon edip etmediğini Refik'e sorar. Bahçe kapısındaki çingırağın şingırdamasıyla Osman, perdenin arkasından bakarak Mebrure Teyze ve torununun geldiğini söyler. Son Posta gazetesindeki haberin yanlış olduğunu sinirli

⁵¹ a.g.e., s.105

⁵² a.g.e., s.153

hareketle sigarasını söndürürken söyler. Ayakta birkaç saniye durduktan sonra Refik'e babasının bankadaki kasasının anahtarını aldığını, memurlarla uğraşmadan kendi aralarında halledeceğini ekler. Osman'ın getirdiği iki ihtiyar cenaze için yapılması gerekenleri yaparlar. Eve gelen işçilerden biri, Cevdet Bey'in iyiliğinden bahsederken Osman, babasının da onları çok sevdiğini söyler. İşçiler biraz oturduktan sonra giderler. Osman, Emine Hanım'a odayı havalandırmasını söyler. Cenaze arabasının gelmesiyle Teşvikiye Camii'ne doğru yürürler. Refik, Osman'ın yüzünde sabır gözüktüğünü düşünür. Osman, gökyüzüne bakarak bekler. Nigan Hanım'ın gelmesiyle Osman annesinin koluna girer. Namazda Refik ile Osman yan yanadır. Refik, Osman'ın yüzünde kibirli bir ifade olduğunu düşünür.

Cevdet Bey'in ölümünden on gün sonra Refik'in çocuğu olur. Refik, Osman ile yazıhaneye gider. Osman tüm gün yazıhanede çalışsa da Refik erkenden eve gelir. Osman, Nermin'i arayıp Refik'in iyi gözükmeyeceğini, merak ettiğini söyler. Osman, Refik ile iş üzerine konuşur. Osman, bu yılın kârının önceki yıla oranla daha büyük olacağından, yeni depo binasının en kısa sürede bitmesi gerektiğinden, babasının ölümünden sonra muhasebeci Sadık'ın şirketin zararına küçük hatalar yaptığından söz eder. Osman, yazıhanenin girişine ve kendi odasına babasının resimlerini asar. Osman, Refik'in zaman zaman yazıhaneye neden gelmediğini sorgular. Osman, Nermin ile kavga eder. Bu yüzden evde tatsız bir hava olur. Buna rağmen yemek saatinde tüm aile masada olur. Osman da eşi Nermin ve çocuklarıyla masada olur. Osman'ın kızı Lâle on yaşında, Cemil sekiz yaşındadır.

“Şubatın ilk haftasıydı. Nigân Hanım oturduğu yerden Nermin'i seyrediyordu. Büyük gelinin yüzünde gururlu, kararlı bir ifade vardı. Biraz da sıkılıyormuş, şikayetçiymiş gibi gözükiyordu. Nermin ile Osman önceki gün kavga etmişlerdi. Nermin'in yanında Lâle vardı; on yaşındaydı. Onun yanında Cemil vardı; o da sekiz yaşındaydı. Onun yanında, köşede kimse yoktu, orada eskiden Cevdet Bey otururdu, şimdi orada sandalye de yoktu.”⁵³

Bir bayram sabahı, yemekten sonra Nigân Hanım ile Osman eve gönderilen zarfları açarlar. Muhasebeci Sadık ve asker yeğen Ziya'dan gelmiştir. Cevdet Bey'in mirasında Ziya için pay yoktur. Geçen şeker bayramı zarf gönderen, mirastan pay isteyen Ziya'ya Osman kibar mektup yazmıştır. Osman, Ziya'nın istediği hakkın

⁵³ a.g.e., s.231

kaynağını sormuş, cevap alamamıştır. Fakat Ziya yine para ister. Nigân Hanım da Osman da sinirlenirler. Osman, sinirle Ziya'ya verecek para olmadığını söyler.

“Osman, “Biti kanlanan her askere bir şey verecek olsaydık, biz bu şirketi, bu aileyi, bu düzeni zor kurardık!” dedi.

Nigân Hanım oğlunun öfkesinden ve sözlerinden hoşlandı. İsteddiği güzel söz, istediği mutluluk beklenmedik bir biçimde birdenbire gelivermişti. “Huyu suyu ne olursa olsun, büyük oğlum şu aileye ve hayata babası kadar bağlı!” diye düşündü.”⁵⁴

Osman, Refik'e yazıhaneye gelip gelmeyeceğini sorar. Osman, Sait Bey'in istediği iş mektubu örneğini Refik ile gönderir. Refik tekrar yazıhaneye gelmeye başladığı için Osman sevinçlidir. Akşam Refik ve Perihan, Perihan'ın Refik'in son zamanlardaki davranışlarını taklit etmesi üzerine tartışırlar. Refik, bavulunu toplar. Osman, kardeşine babacan tavırlarla nereye gideceğini sorar, bu gece yanında kalmasını söyler. Osman, kardeşine engel olamadığını görünce yarın yazıhaneyi aramasını söyler. Osman, Refik'i ağabeylik edasıyla uyarır.

“Osman kapıya geldi: “İyi etmiyorsun, iyi etmiyorsun!” dedi. “Yarın bana yazıhaneye telefon et. Hemen yola çıkacak değilsin ya... Biraz düşün...” Sonra galiba ağbılık damarı kabardı ve sert sert ekledi: “Aklını başına topla!” “Yarın telefon ederim!” dedi Refik ve çıktı.”⁵⁵

Osman'ın kız kardeşi Ayşe Taksim'de piyano dersi alır. Ayşe, arkadaşı Cezmi ile Taksim'den Harbiye'ye yürürken ağabeyi Osman ile karşılaşır. Osman, Ayşe'nin yanındaki arkadaşı Cezmi'yi süzdükten sonra bir daha kız kardeşini buraya kadar getirmesine gerekmediğini söyler. Osman, Ayşe'yi de yanına alarak arabaya doğru yürür.

“Osman Ayşe'nin kolundan tuttu. “Hadi gidelim!” dedi. Sonra rahmetli Cevdet Bey'in babacan hareketlerini andıran, ama onlardan çok daha soğuk ve iğreti bir davranışla Ayşe'nin başını okşadı ve okulu, dersleri hakkında sorular sormaya başladı. Çocuğa arkalarını dönüp kestane ağaçlarının altından arabaya doğru yürüdüler.”⁵⁶

⁵⁴ a.g.e., s.234

⁵⁵ a.g.e., s.245

⁵⁶ a.g.e., s.278

Osman, yazıhaneden eve erken geldiğini fark eder ve sevinerek odasına çıkar. Günün değerlendirmesini yaptığı ve onu ferahlatan şeyi yapar; ellerini suyla banyoda yıkar. Osman, odasında kendini temizlediği bu dakikalarda gününü, hayatını, yaptıklarını ve yapacaklarını düşünür. Bu rahatlama sürecinde Fransızcasının tüccarlığa daha çok kafa yorduğu için ilerlemediğini, çok çalıştığını, ailenin tüm yükünü çektiğini, Refik'in tam da işlerin yoğun olduğu dönem çekip gittiğini, haftada bir gördüğü metresi Keriman'ı hatırlar.

“Başını kaldırıp aynaya baktı. Kendini yaşlı, yıpranmış ve cansız buldu. Otuz iki yaşındaydı, ama ellisine merdiven dayamış bir küçük memur gibi çökmüştü; gözleri parlaklığını kaybetmiş, saçlarına ak düşmüş, az da olsa kamburu çıkmıştı. Bazı yaşlıları vardı ki hâlâ gençlik denen çağdaydılar. Elini suyun altına bir daha sokarken, “Çünkü ben çok çalışıyorum!” diye düşündü. “Çünkü babam sağken çok çalıştım. O öldükten sonra daha da çok çalışmaya başladım. Ailenin bütün yükü benim omuzlarımda!” Refik gittikten sonra işler daha da çoğalmış, sıkıntıları daha da artmıştı. Şirketten Cevdet Bey'in son yıllarında kaybettiği zamanı kazanmak istiyor, hayatının tek amacının babasının kurduğu bu ticarethaneyi genişletmek, büyütmek olduğunu hissediyordu. Elini ikinci defa sabunlamaya karar vererek suyun altından çekti... “Acaba Refik ne yazdı?” diye düşündü ve neşesi kaçtı. “Tam da işlerin sıkıştığı zamanda çekip gitti!” diye öfkeyle mırıldandı. Sonra kardeşinin ne zaman döneceğini endişeyle düşünmeye koyuldu... Suratını havluyla kurularken, “Zamparalık!” diye mırıldandı. Bu gülünç bir kelimeymiş gibi gülümsedi. Kapıyı açıp dışarı çıktı. “Keriman!” diye mırıldandı. Haftada bir kere gördüğü metresini tam düşünmeye başlayacaktı ki kendini tuttu. Yıkanıp temizlenmişti; ellerinde yüzünde tatlı bir serinlik hissetti. Odasına gidip balkona doğru yürüdü: Açık pencereden içeri hoş bir ıhlamur kokusu giriyordu. Kendini sağlıklı ve güçlü bularak, neşeye balkona çıkıp korkuluğa yaslandı.”⁵⁷

Osman, çayını bahçede değil çalışma odasında içer. Bahçeye bakınca Leyla Hanım ve Dildade Hanım'ın geldiğini görür. Nigan Hanım, Perihan, Nermin, Lale ve misafir Dildade Hanım'a bakar ve kadınları düşünür. Nermin'in kurban bayramı arifesinde metresi Keriman'ı fark ettiğini hatırlar. Nermin'in yeminine nasıl inandığını anlayamaz. Cevdet Bey'in sağlığında böyle bir şeye cesaret edemediğini düşünür.

⁵⁷ a.g.e., s.288-289

“Orada, aşağıda beş ev kadını vardı. Onları düşündükçe Osman’ın aklına ruh sağlığı, dinlenme, neşe gibi şeyler geliyordu. Aşağıdaki kadınları, annesini, karısını, Perihan’ı, iki konuğu teker teker düşündü. Ayşe’yi sıkıntıyla, küçük kızını da neşeyle hatırladı. Birden gene, “Keriman!” diye mırıldandı, ama bu sefer onu aklından uzaklaştıramadı. Refik gitmeden önce, Kurban Bayramının arifesinde, Nermin onun farkına varmış, aralarında bir kavga çıkmış, sonra Osman yeminler ederek onu bir daha görmeyeceğini söylemiş, karısı da inanmıştı. Dildâde Hanım’a bir şeyler anlatan Nermin’e bakarak düşünüyordu: Yeminine nasıl bu kadar kolay inanmıştı? Bu konuyu her hatırlayışında yaptığı gibi, “Çünkü ona ilk defa yalan söylüyordum!” diye düşündü ve korkuluğun tahtaları üzerinde trampet çalmaya başladı. “Peki inanmasaydı ne olacaktı? Ya da gene onunla buluştuğunu anlarsa? Anlayamaz, çünkü bütün rahatlığına rağmen zayıf bir kadın o!” Sonra, biraz sıkıntı ve gururla hatırladı: “Ama babam anlardı. Zaten onun sağlığında böyle bir şeye cesaret edemezdim... Babam çok...” Birden bahçeden kendisine seslendiklerini fark etti.”⁵⁸

Osman, çayını içerken eve gelen mektupları okur. Refik, Kemah’tan göndermiş, şirketin durumunu yarım ağızla sorar, Osman sinirle mektubu kenara atar. Diğer mektup Ziya’dandır. Üç dört ayda bir Ankara’daki asker hak istediğini ve alacağını yazmasına rağmen harekete geçmediğini düşünerek mektubu yırtmaktan vazgeçerek annesine gösterir. Osman, öfkesini yatıştırmak için gazeteleri karıştırır. Gazetede yer alan tek haber: Hatay davasıdır. Herkesin bu konu üzerine düşüncesi varken kendisinin kesin bir düşüncesinin olmadığını fark eder. Bunun yine çok çalıştığı için vaktinin olmadığını düşünerek gazeteyi okumaya devam eder. Okuduğu her haberden sonra, Hatay’ın bizim olması sonucu ticaretine ne yararı olur, Hatay’a ne satabiliriz diye düşünür. Bu düşüncelerinin sonunda utanarak gazeteyi okumaya devam eder. Emine Hanım çay getirir ve odaya kızı Lâle de gelir. Osman, kızının hangi dersten pekiyi aldığını sorar. Resim olduğunu öğrenince, matematik dersinin daha önemli olduğunu hesabın her şeyin başı olduğunu söyler. Osman, Lâle’ye Cemil’in nerede olduğunu, misafirlerin gidip gitmediğini sorar. Aslında bunların cevabını biliyordur. Osman Lâle’ye halasını, Ayşe’yi sorunca ağladığını öğrenir ve buna canı sıkılır. Ayşe’nin ağlamasının sebebinin keman kutusu taşıyan çocuk olduğunu düşünür. Babasının duvarda asılı resmine bakarak aileyi ayakta tutmanın zorluğunu hatırlar. Misafirler gidince aşağı iner. Annesine Refik’in mektubundan

⁵⁸ a.g.e., s.290

bahseder. Birkaç ay daha gecikeceğini yazdığını söyler. Refik için suçlayıcı ve küçümseyici birkaç kelime söyleyecekken Perihan'ın orada olduğunu hatırlar. İşlerin yoğun olduğu zamanda diyerek mırıldanır. Nigan Hanım ile Refik'in ve Ziya'nın mektupları hakkında konuşur. Nigan Hanım ağlayacak gibi olur. Osman, Nermin'e bakar ve Nermin, Dildade Hanım ve Leyla'nın yolda Ayşe'yi gördüklerini söylediğini anlatır. Leylâ yolda Ayşe'nin ne kadar büyüdüğünü, güzelleştiğini söylerken yanında kemancı çocuk olduğunu ağzından kaçırmış gibi yaptığını Nermin, Osman'a anlatır. Osman, sinirle ayağa kalkar. Hem Ayşe'nin böyle bir delilik yapmasına hem de aile içinde huzuru bulamamasına öfkelenir. Ayşe'yi çağırır der. Perihan, bebeğe bakacaktım zaten diyerek ağlamaklı haliyle yukarı çıkıp Ayşe'ye haber verir. Osman o sırada Nermin'e Leylâ'nın söylediklerini tekrarlatır. Nermin, Nigan Hanım'ın bir ara yukarı çıkıp Ayşe'ye bağırdığını öğrenir. Osman, Ayşe'nin neden ağladığını o zaman anlar. Bahçenin içinde sinirli sinirli yürür. Annesi Nigan Hanım'ın Ayşe'yi Leylâ'nın tombul oğluna düşündüğünü hatırlar. Aynı çocukla ilk gördüğünde vali konağına kadar geldiklerini düşünür. Kendini toparlamak için akşam yemeğinden sonra içtiği sigarayı o an yakar. Hemen bir karar vermesi gerektiğini anlar. Ayşe'yi bu yaz Avrupa'ya, Taciser Hanım'ın yanına İsviçre'ye göndermeli diye düşünür. Leylâ'nın oğlunun da orada olma ihtimalini düşünür. Ayşe'nin razı olmayacağı ihtimalini aklından geçirerek sinirlenir. Evin içinde huzuru bulamadığını fark eder, Refik'i, Ziya'nın mektubunu hatırlar daha da öfkelenir. Babasının evin içinde düzeni sağladığını hatırlar. Osman, evde bulamadığı huzuru metresinin yanında bulduğunu anlar.

“Babası hiç olmazsa evin içinde istediği düzeni, rahatı buluyordu. Metresini aklına getirdi ve haksızlık duygusu dengelendi. “İnsan başka yerde huzuru aramaz da ne yapar?” diye söylendi. Keriman'ın, Nermin'in o büyük ve gururlu ağzına hiç benzemeyen küçük ve sevimli ağzı, çenesi aklına geldi, neşelenir gibi oldu. Sonra Ayşe'yi gördü. Suratını asmış yürüyordu, ama gözü yaşlı değildi galiba. Kız kardeşinin çirkin olduğunu aklından geçirerek, “Ah aptal, aptal kanıverdi hemen!” diye söylenip ona doğru yürüdü. Hasır koltuklara birkaç adım kala kız kardeşinin yüzüne dikkatle baktı ve umduğu gibi gözlerinde, yaş ya da korku değil, belli belirsiz bir meydan okuma gördü.”⁵⁹

⁵⁹ a.g.e., s.295

Osman, sinirli sinirli Ayşe'ye neredeydin diye sorar. Dildade Hanım ve Leyla Hanım'ın onu kemancı çocukla gördüklerini belirtir. Uyarısını anlamadığını vurgulayarak, Taciser Hanım'a mektup yazıp İsviçre'ye göndereceğini söyler. Artık piyano dersi almayacağını okuldan da Ayşe'yi almaya birinin gideceğini ekler. Bundan sonra babası olmadığı için Osman kendisinin babası sayılacağını söyler. Bir daha keman kutulu çocukla görüşmeyeceğini tekrarlar ve babasının ne iş yaptığını sorar. Öğretmen olduğunu öğrenince daha da öfkelenir. Ayşe'ye onu iyi aile kızı olduğu için kandırdığını belirtir. Ayşe'nin iyi çocuk deyip ağlaması üzerine daha da öfkelenir. Ayşe gittikten sonra, sakinleşmek için gazeteye Hatay davası haberlerine odaklanmaya çalışır. Koltuğun arkasına hafifçe kafasını yaslayarak kestane ve ihlamur ağaçlarına boş boş bakar.

Refik'in mühendislik mektebinden arkadaşı Muhittin, masonlukla ilgili düşüncelere daldığında Refik'in ağabeyi Osman'ın mason olduğundan şüphelendiğini hatırlar.

“Sonra aklına masonlar geldi. Bütün mason dernekleri mallarını halkevlerine bağışlayarak kapanmışlardı, ama bu tek tek bütün masonların hareketten çekildiğini göstermezdi ki... Mason deyince de aklına hep Refik'in ağabeyi Osman geliyor, mutlaka mason olduğunu düşünüyordu onun. Tam mason tavırları vardı onda: Kendini beğenir, iyi bir tüccardır, züppeliğe yaklaşan bir kibarlığı vardır, elleri temiz ve bakımlıdır, insana sabun kokusunu hatırlatan bir konuşması vardır.”⁶⁰

Osman ile Nermin yemek masasında sert bir şekilde tartışırlar. Sebebi ise Ayşe, İsviçre'ye gönderilmiştir. Adaya gitmek için hazırlıklar yapılır. Nermin, buzdolabı alınmasını ister, her sene olduğu gibi bu yıl da buzdolabını adaya götürmek artık yakışsız olduğunu söyler. Osman da şirket bu kadar sıkışırken üç ay için Nermin'in buzdolabı aldırma istemesini boş masraf olarak görür. Bunun üzerine Nermin Osman'ı kıpkırmızı yapan Nigan Hanım'ı da telaşlandıran sözler sarf eder. Şirkete para ayırırken aile harcamalarından değil kendi harcamalarından kısıntı yapmasını söyler. Nermin öfkeyle Osman'a ve Nigan Hanım'a bakar. Osman'ın kişisel harcamalarını söyleyecek gibi olur ama sonra sessizlik olur. Nermin, gece geç saatlere kadar odada Osman ile tartışmaya devam ederken bağırılmaktan da çekinmez. Osman, Nermin, Nigan Hanım ve Emine Hanım, Nuri ile Cevdet Bey'in ölümünden bir yıl önce Heybeliada'da yaptırdığı sayfiye evine gitmek için vapurdadır. Osman

⁶⁰ a.g.e., s.300

vapurdan inip fayton bulur. Adadaki evlerine giderler. Eylül ayında havalar soğuyunca Nişantaşı'na dönerler. Refik'in eşi Perihan, Nermin'i Sirkeci'de tren istasyonunda yakışıklı bir adamla kol kola görür. Perihan buna inanamaz. Ama Nermin'in gururlu ve kibirli tavrı bunu doğrular. Nermin, olaydan iki hafta sonra Perihan'a Osman'ı şirket denilen para makinesine yöneten makine olarak gördüğünü ve bir zamanlar metres tuttuğunu söyler.

“Akşam Osman ile üçü birlikte adaya dönerlerken Nermin'in takındığı soğukkanlı tavır Perihan'ı o kadar şaşırtmıştı ki, istasyonda gördüğünün Nermin'in bir ikizi olduğuna inanası gelmişti. Ama bu rastlantıdan birkaç hafta sonra Nermin'in, Osman'ın şirket denen şu para makinesini işleten bir makineden başka bir şey olmadığını, üstelik bir zamanlar bir de metres tuttuğunu öfkeyle kendisine açıkladığını hatırlayınca davranışının bazı akılcı temelleri olduğunu düşünmeden de edemedi.”⁶¹

Refik, Kemah'tan sonra Ankara'ya gider. Ankara'da bir ay kaldıktan sonra eve döner. Bir gün öğle yemeğinden sonra Osman, Perihan, Nermin kulübe giderler. Refik onları orada bırakıp maç izlemeye gider. Osman kulüp başkanı Mükrimin Bey ile oturur. Kulübün geleceği ile ilgili konuşular. Osman'ın karısı öfkeli bir şekilde saatini gösterince Osman ayağa kalkar. Kulüp başkanı ile konuştuktan sonra Refik'in gelmesiyle arabaya doğru giderler. Osman, Refik'e aylardır kulübe üyelik ödeneğini vermediğini öğrendiğini söyler. Yerine vermediğini, vermeli miydim diye sorar. Refik'ten bilmem cevabını alınca sinirlenir. Arabanın anahtarını cebinde bulamaz ve sinirle Refik'e bakar. Eve dönerler.

Osman, kulübe gideceğini Nermin'in de bir arkadaşıyla görüşeceğini Refik'e söyler. Refik'in evde annesine göz kulak olmasını ister. Refik'e yine evden uzaklaşırsa karısı dâhil onu hiç kimsenin hoş görmeyeceğini söyler. Kulübe ödeneği ödeme işini Refik'e sorar. Refik, düşünmeye vakti olmadığını belirtir. Osman, Refik'in ruh sağlığından şüphelenen tavırla kendisine dikkat etmesini de ekler. Refik ile Perihan, Osman ile Nermin'in birbirlerine karşı sadakatsizliğinden dolayı evden ayrılmayı düşünürler. Refik, Osman'a Nermin'in başkasıyla görüşüğünü söylemeyi düşünür ama söyleyemez. Refik alt kata indiğinde Osman'ın Nigan Hanım'a hararetle bir şeyler anlattığını görür. Osman, evi yıktırıp son zamanlarda herkesin yaptırdığı gibi yerine apartman yaptırmak ister. Nigan Hanım, Cevdet Bey'in vasiyeti olduğu

⁶¹ a.g.e., s.337

böyle bir şeyi kabul etmediğini belirtir. Osman, babasının öyle bir istediği olduğunu hiç söylemediğini söyler. Osman, evin ısınmadığını Nigan Hanım'ın gribinin bu yüzden geçmediği yolunda açıklama yapar. Refik'e dönüp üyelik ödeneği ile ilgili kararını sorar ve kulübe gideceğini söyleyerek öfke ve gururla odadan çıkar.

Osman, Nermin, Nigan Hanım ve Cemil, Lale eylül ayında pazar günü araba gezintisine çıkarlar. Adadan savaş çıkacak korkusuyla ve Ayşe'nin nişanı bahanesiyle erken dönerler. Osman her Pazar olduğu gibi arabayla Boğaz'a gideceğiz, balık alacağız diye düşünür. Birden savaşın Almanya ile ticaretini engelleyeceği aklına gelir ve telaşa kapılır. Osman, öğleden sonra Keriman ile ona tuttuğu dairede buluşacağını hatırlayarak kendisini yatıştırır. Refik, Perihan ile ayrı eve çıkacağını haber vermiş, Nigan Hanım bu konuyu Osman'a tekrar açmıştır. Osman, apartman yaptırmak gerektiğini söyler. Aklından Keriman'ı, şirketin büyüdüğünü, ilerde ampul fabrikası açmayı düşündüğünü, Ayşe'nin Remzi ile evlenmesinin iyi olacağını geçirir. Öğle yemeğine Refikleri beklerler. Yemekten sonra Osman kulübe gideceğini söyler.

“Osman gene, “Keriman!” diye düşündü. “Öğle yemeğinden sonra... Ona gitmeyeyim de ne yapayım? Keriman... Eşarp!” Metresine bir eşarp almıştı. Bunu ona nasıl vereceğini düşünmeye başladı... Sonra birden Nermin ile evlendiği günler gözünün önünde canlandı. “Yaşlandım!” diye mırıldandı. Yanında oturan Nermin'e gözünün ucuyla baktı. O da kendi bilincine çekilmiş bir şeyler düşünüyordu. “Kimse kimseyle beraber değil artık, ama bu benim suçum değil!” diye düşündü. “Bu kimin suçu? İşte böyle oldu! Ama şirket çok iyi.” Savaş çıkar çıkmaz satışlar iki misli artmıştı. “Ayşe'nin Remzi'yle evlenmesi de çok iyi oluyor!” diye düşündü. “Böylece artık şirketin dağılmasından korkmuyorum. Üstelik daha da güçleniyoruz.” Şirketin büyümesi düşüncesiyle birlikte aklına gelen öteki hoş hayâlde oyalanmaya başladı: “Niye bir ampul fabrikası bizde de kurulmasın?.. Ya da elektrik tesisatı için... Babamın da vasiyeti var zaten... Siemens ile...”⁶²

Osman, Cevdet Bey'in koltuğunda sigarasını içer, Refik Cihangir'de tuttuğu evden gelir ve Ayşe ile Remzi'yi nişanlarlar. Osman, bu durumdan memnundur.

⁶² a.g.e., s.474

Aradan yıllar geçer. Osman, Nişantaşı'ndaki konağın yerine apartman yaptırmıştır. Ampul fabrikası kurar. Oğlu Cemil de tıpkı kendisi gibi yanında ticaretle uğraşır. Nigan Hanım'ın yanına gelirler. Nigan Hanım'ın kulakları iyi duymaz ve gelini Nermin'i Perihan zanneder ve tanıyamaz. Nigan Hanım, Osman'a önceki gün Ziya'nın geldiğini söyler. Hizmetçi Refik'in oğlu Ahmet ile konuştuğunu söyler. Osman hizmetçiye, bir daha gelirse eve almayın der. Ahmet, Ziya'nın darbe yapılacağından bahsettiğini söyler. Ahmet, darbenin Demirel'e ve montajcılara karşı yapılacağından söz eder. Osman, fabrikada montaj değil ampul yapıldığını sayılarla kanıtlayarak sinirle anlatır. Ziya'nın başka ne anlattığını sorar. Ahmet Ziya'nın babası Nusret'ten bahsettiğini söyler. Devrimci olduğunu ekler. Osman, hayalperest ve sarhoşun teki olarak bildiğini ifade eder. Ziya'nın kendisi için montajcı demesine Ahmet'in de ona cevap vermemesine öfkelenir. Bir daha geldiğinde aşağıya, yanına göndermesini söyler. Ahmet ressamdır. Duvardaki Cevdet Bey'in resmine baktığını gören Osman, babasının resmini yapmasını önerir. Ahmet'i akşam yemeğine davet eder.

“Osman odanın içinde yürümeye başladı: “Demek, bize montajcı diyor ha!” dedi. “Sen de ona bir cevap vermedin!” Nermin: “Ne olur, artık sinirlenme!” dedi. Osman öfkeyle: “Altmış dört yaşındayım!” dedi. “Bugüne kadar iş söz konusu olunca sinirlenmemeyi öğrenemedim. Bundan sonra da öğrenemem!”⁶³

Ertesi gün Osman, Nigan Hanım ve hemşiresiyle birlikte otururken gazete okur. Ahmet gelince gazetede darbe olacağı zaten yazılıyor. Demek Ziya buradan duydu diye ekler. Ahmet, Ziya'nın dün darbe olacağını söylediğini belirtir. Osman, bir şey olmayacağını vurgular. Osman ve Nermin, Ahmet'i alt kata Cemil'e yemeğe çağırırlar. Cemil'in evinde Ayşe eşi Remzi, Cemil'in eşi Mine, Lale ve eşi Necdet toplanırlar. Ahmet, Osman ile Cemil'in arasına oturur. Yemekte Ahmet bir şeyler olacak galiba der. Osman, Ziya'nın askeri darbe olacak dediğini söyler. Bunu söylerken oğluna imalı bakar. Oğlu Cemil'in fabrika ve evinden başka bir şeyle ilgilenmemesi gerektiğini sezdirir.

⁶³ a.g.e., s.517

“Askeri darbe olacakmış diyor!” dedi Osman. Bunu oğluna, eğitici, öğretici bir tavırla söylemişti. Bakışları sanki: “Sen fabrikadan ve evinden başka bir şeyi düşünemezsin!” diyordu.”⁶⁴

Cemil, oğlu Cevdet’in liseyi bitirmesine az kaldığını ve dışarıda okutacağını söylerken babasına, Osman’a da bakarak onayını bekler.

Nigan Hanım, fenalaşır. Hemşire, Ahmet’i çağırır. Nigan Hanım’ın nabızı yavaşlar. Hemşirenin masajı da fayda etmez. Vefat eder. Osman ile Nermin’e haber verir. Osman neden daha önce haber verilmediği için homurdanır. Osman, Cemil’e tüm işi onun yükleneceğini ve aileye yakışır şekilde olması gerektiğini söyler.

Osman romanda, babasının ticaret işlerine meraklıdır. Cevdet Bey’in sağlığında çevresinde olmuştur. Babası öldükten sonra da aileyi toparlamaya çalışan, işlerin başına geçen baba rolündedir. Kardeşi Refik’in boşluğunu da doldurmaya çalışır. Hayatı; ev, iş ve Keriman arasında geçmektedir. Babasından sonra işleri ilerletir. Ampul fabrikası kurar. Refik’in hayalperestliğinden, oradan oraya sürüklenmesinden bıkan ailenin yükünü omuzlarında hisseden bir kahramandır.

Osman evlidir fakat eşine bağlı değildir. Osman’ın, Keriman adında metresi de vardır.

FUAT BEY, Cevdet Bey’in en yakın arkadaşıdır. Cevdet Bey, arabayla Babıali yokuşundan aşağı inmiş ara sokaklara dalmışken Fuat Bey’in Selanik’ten geldiğini ve yemek yiyeceklerini hatırlar. Cevdet Bey, yazıhanede boya işleri için gereken bir mektubu yazarken bozuk çıkan ampulleri ne yapacağını düşünür. Aklına, zekâsına ve dostluğuna güvendiği Fuat Bey’e sormak gelir.

“Cevdet Bey depo bekçisini savdıktan sonra mektubu bitirdi ve vakit ve para sıkıntısıyla dertlendi. Bozuk çıkan lambaları kime satacağını düşündü. Bu konuyu zekâsına ve dostluğuna güvenebildiği tüccar arkadaşı Fuat’a sorabileceğini düşündü.”⁶⁵

Cevdet Bey, caddede yürürken Sirkeci’de ve Mahmutpaşa’da kendisi gibi hem zengin hem tüccar ve Müslüman olan kaç kişi var diye düşünür. Bir manifaturacı dükkânı, bir Fuat Bey’in yeni açtığı dükkânı ve Ethem Pertev’in eczanesini sayar. Cevdet Bey, yeğeni Ziya’yı alıp ağabeyine götürdüğü yolda köprüden geçerken

⁶⁴ a.g.e., s.543

⁶⁵ a.g.e., s.16

saatine bakar ve altı buçukta Fuat Bey ile Serklodyan'da buluşmak için sözleştiğini hatırlar. Cevdet Bey, altıyı çeyrek geçe Serklodyan Kulübü'nün kapısında olur fakat üyesi olmadığı bu kulübe, yalnız girmek için Halep Çarşısı'na gider oyalanır. Fuat Bey gelir ve kulübe giderler. Fuat Bey ile Cevdet Bey yaşıttır. İki de tüccar ve "Müslümandırlar". Onları birbirlerine yaklaştıran ortak özelliklerden dolayı hemen anlaşmışlardır. İki de bekârdır. Fuat Bey, tüccarlık gelenekleri olan bir aileden gelir. Müslümanlığa dönen Selanikli bir Yahudi ailesindedir. Masondur ve Selanik'te geniş çevresi vardır. İki yıldır, ailesinin ve ticarethanesinin olduğu Selanik'ten İstanbul'a her gelişinde Cevdet Bey'i arar bu kulüpte öğle yemeği için sözleşirler. Fuat Bey ile Cevdet Bey buluştukları bu yemeklerde, görüşmedikleri zamanlarda yaptıkları işlerden, hayatlarından, ortaklık kurmaktan, evlenmek gibi tasarıları gözden geçirip sonrasında neşeyle dedikodu yaparlar.

"Fuat Bey ile dostluk, Cevdet Bey'e, içine bir türlü giremediği, İstanbul'un zengin ve ayrıcalıklı kişilerinin toplumsal hayatını, kenarında köşesinde dolaşp durduğu seçkinler çevresini tanımak ve bu çevreye sokulmak fırsatını verdiği için faydalı ve öğreticiydi. Yalnızca şu kulübe bir gelişinde bile, Cevdet Bey aylarca gazete okuyarak, dedikodulara kulak vererek öğrendiği şeylerin birkaç katını öğrendiğini düşünürdü. Burada, kadifeler, yaldızlı koltuklar, halılar, kristal avizeler içinde Cevdet Bey, günlük hayatını geçirdiği çevrenin, durmadan değişen ve hiç anlaşılmayan fiyatlar ve eşya dünyasının sınırlarını bir anda ele geçireceğine inanacak gibi olurdu."⁶⁶

Fuat Bey, Cevdet Bey'den nişan töreninden bahsetmesini ister. Cevdet Bey'in paşaların, sefirlerin, tüccarların olduğu bu yerde heyecanlanmasını Fuat Bey ağabey edasıyla karşılar. Garson, sipariş alırken de Fuat Bey bu tavrı takınır. Fuat Bey, Cevdet Bey'e pencerenin yanındaki masada oturanların Galip Paşa ve çevirmeni diğerinse Demiryolları Müdürü Huguenin olduğunu söyler. Cevdet Bey aklında tutmaya çalışarak bakar. Fuat Bey kendi işlerinden söz eder. Ortak tasarılarından bahseder. Yediği şeylerin özelliklerini öğretmen tavrıyla ama alçakgönüllü ve sevgiyle anlatır. Fuat Bey, Cevdet Bey'in neşesinin olmadığını anlar ve sorar. Cevdet Bey ağabeyi Nusret'in hasta olduğunu söyler. Fuat Bey Cevdet Bey'e ağabeyi Nusret ile iftihar etmesi gerektiğini belirtir. Cevdet Bey, daha önce onlardan olduğunu söylemediği arkadaşı Fuat Bey'e şüpheyle bakar. Fuat Bey, Nusret'in on yıl Paris'e

⁶⁶ a.g.e., s.39

gidip yaşaması, Askeri Tıbbiye'den mezun olmasından ve hırçın olmasından Jöntürk olduğunu anladığını anlatır. Fuat Bey, Cevdet Bey'e ağabeyini anlamasını önerir. Onların istediklerini ve Cevdet Bey'in de aynı şeyleri istemesini bekler. Cevdet Bey, tüccarların siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini bir faydası olmayacağını düşündüğünü belirtir. Fuat Bey, Cevdet Bey'e kararlı ve hesapçı olduğunu yanlış yapıp erken evlendiğini söyler. Fuat Bey, hayatın kazanmak ve aile kurmaktan mı ibaret olduğunu sorar. Jöntürklerin başa geçeceğinden Cevdet Bey'in de bunlara inanmasını önerir. Fuat Bey, Cevdet Bey'in nişanlısının babası Şükrü Paşa'nın, maddi durumunun kötüye gittiğini belirtir ve Cevdet'e iyi bir aile bulduğun için seviniyorsun, ama asıl durumu kurtaran onlardır diye onu uyarır.

Cevdet Bey, evliliğe böyle bakmadığını vurgular. Fuat Bey, iyi bir aileden kız almak istemesini anladığını söyleyerek konuyu kapatır. Fuat Bey, ağabeyi Nusret ile Cevdet Bey'in aslında çok benzediğini onu anlaması gerektiğinin üzerinde durur. Fuat Bey, Cevdet Bey'e hesap isterken çok katı ve alaturka olduğunu söyler. Cevdet Bey'e onunla ahablık etmekten memnun olduğunu da ekler. Sırayla ödedikleri hesaplardan sıra Fuat Bey'de olduğu için Fuat Bey öder, birlikte kulüpten ayrılırlar.

“Cevdet Bey de gülümsedi. Korkunç ve can sıkıcı olan düşüncelere ve sorulara bir daha dönülmeyeceği için rahatlamıştı. Birlikte yenilen bu yemeklerin hesabını sırayla veriyorlardı. Bu sefer sıra Fuat Bey'indi. Hesabı ödedikten sonra kalktılar.”⁶⁷

Yıllar geçer Cevdet Bey, Nigan Hanım ile evlenir. Osman ve Refik adında çocukları olur, evlenirler ve Cevdet Bey hayallerindeki gibi ailesiyle Nişantaşı'nda konakta yaşar. Bir bayram yemeğinden sonra uyumaya çalışan Cevdet Bey'e Nigan Hanım, Fuat Beylerin geleceğini söyler. Biraz geciktikten sonra Fuat Bey, karısı Leylâ Hanım ve oğlu Remzi ile gelir. Leyla Hanım, babasının Şişli'deki evinden geldiklerini söyler. Fuat Bey, Cevdet Bey'e kayınpederinin böbreklerinden rahatsız olduğunu anlatır. Nigan Hanım, Ayşe'den dertlenirken Leyla Hanım da tombul oğlu Remzi'den dert yakınır. Cevdet Bey, Fuat Bey ile eski günleri konuşacak fırsat ele geçirdiğini düşünürken, Fuat Bey'in Osman ile bayram ziyaretinde konuşulmayacak ciddi şeyler üzerinde durdukları görülür. Fuat Bey'in Osman ile konuştukları, ortaklaşa kurdukları bir ithalat-ihracat şirketinin geleceğidir. Meşrutiyetten sonra, Fuat Bey'in İstanbul'a taşınmışlar ve bu şirketi kurmuşlardır. Osman, şirketin başındaki adamı beğenmez, onu oradan alıp şirkete bağlamak gerektiğini savunur.

⁶⁷ a.g.e., s.45

Cevdet Bey ise bunu doğru bulmaz. Fuat Bey, yine kendi yararına olan yeniliklere açık bir tavır takınır. Cevdet Bey, yaşlandığı için onu aradan çıkarttıklarını bu yüzden Fuat Bey ile Osman'ın iş konuştuklarını düşünür. Cevdet Bey, Fuat Bey ile Osman'ın aile ile iş hayatını karıştırıp bu konuları konuşmasından rahatsız olur. Bayram tebriklerini okumak için zarfları eline alır. Yeğeni Ziya'dan gelen mektup canını sıkır. Fuat Bey, kimden diye sorduğunda söylemez; eş, dost der. Fuat Beyler evlerine döner.

“Beni aradan çıkarıyorlar, ben yaşlandım,” diye düşündü Cevdet Bey. “Fuat da benim kadardır. Ama o geç evlendi. Meşrutiyet'ten sonra evlendi ve iyi de iş yaptı.” Cevdet Bey gözünün ucuyla Leylâ Hanım'a baktı. “Üstelik kendini benim kadar da yormadı... Öküz gibi sağlıklı!”⁶⁸

Cevdet Bey, çalışma odasında ticaret hayatını anlatacağı defter için eski resimlere gazete kupürlerine bakarken Fuat Bey'i hatırlar. Savaş yıllarını, işgal altındaki İstanbul'u hatırlar. Şekeri İstanbul'a getirdiğini vagon ticaretinde de Fuat Bey'in kazandığını hatırlar. Fuat Bey'in vagon ticaretinde kazanmasını İsmail Hakkı Paşa ile dostluğu ve İttihat ve Terakki'nin etkisi olduğunu düşünür.

“İşgal altındaki İstanbul'u hatırladı. “Ne günlerdi o günler! Şekeri getirmiştim. Geminin Çanakkale'den geçtiği haberi gelince peşimden koşmaya başladılar. Ama vagon ticaretine Allaha şükür bulaşmadım. Orada Fuat kazandı, İsmail Hakkı Paşa ile dostluğun, İttihat Terakki'nin faydasını gördü!”⁶⁹

Cevdet Bey vefat eder. Fuat Bey ve karısı Leyla Hanım, Teşvikiye Camii'ne cenazeye giderler. Cevdet Bey'in oğlu Refik onların çok üzgün olduğunu anlatır.

“Refik cami duvarına doğru yürürken Fuat Bey'i gördü. Karısı Leylâ yanındaydı, çok üzgündüler. Refik onların ne kadar üzgün olduklarını gördüğünü, bu perişan halleriyle Cevdet Bey'i ne kadar sevdiklerini kanıtlamış olduklarını göstermek istedi, ama bunu göstermek için yapılması gereken şeyi bulamadı. Yalnızca başlarıyla “Bizi, babamı ne kadar sevdiğinizi anladım, artık yeter, üzülmeysin!” diyerek onlara başını salladı.”⁷⁰

⁶⁸ a.g.e., s.105

⁶⁹ a.g.e., s.192

⁷⁰ a.g.e., s.200

Cevdet Bey öldükten sonra da Fuat Bey'in karısı Leyla Hanım, Nigan Hanım'ın yanına sık sık sohbet etmeye gelir. Hatta Nigan Hanım kızı Ayşe'yi Fuat Beylerin oğlu Remzi'ye uygun diye düşünür. Fuat Bey, Osman ile Nermin'i evlerine yemeğe de çağırır. Nigan Hanım, Osman ile karar verip kızı Ayşe'yi İsviçre'ye gönderirler. Fuat Bey'in oğlu Remzi de İsviçre'dedir. O süreçte Ayşe ve Remzi arkadaş olurlar. İstanbul'a dönünce de görüşürler. Fuat Bey, Osman'ın oğlu Cemil'in sünnet törenine katılır.

Osman, metresi ile ilgili düşüncelere dalar ve kendisini huzursuz hisseder. Osman, içindeki huzursuzluğu yatıştırmak için Selahattin'in, Demirci Mustafa'nın da metresi olduğunu hatta bir zamanlar Fuat Bey'in bile varmış diye düşünür.

Fuat Bey'in oğlu Remzi ile Ayşe'yi nişanlarlar. Remzi, Fuat Bey ile yazıhaneye gidip gelir ticaretle uğraşır. Cevdet Bey'den söz edilirken onu en iyi tanıyan Fuat Bey olduğu söylenir. Nigan Hanım, Fuat Bey'den rahmetliyi anlatmasını ister. Fuat Bey de anlatır. Fuat Bey, Cevdet Bey'i tanıdığı yılı anlatır. Nigan Hanım ve ondan daha da dikkatli Refik, Fuat Bey'den babası Cevdet Bey'i dinler.

Fuat Bey'in oğlu Ayşe ve Remzi evlenirler. Fuat Bey, Cevdet Bey'in ölümüne rağmen aile ile bağlarını koparmamış her daim yanlarında olmuş, vefalı bir dost olarak romanda yer alır.

Fuat Bey, evlidir. Cevdet Bey ile aile ve ticari ilişkilerine romanda yer verilmiştir.

SAİT NEDİM BEY, Cevdet Bey ile Nigan Hanım'ı tanıştıran Nedim Paşa'nın oğludur. Cevdet Bey'in düğünü Sait Nedim Bey'in babasının konağında olur. Sait Nedim Bey karısı Atiye Hanım ile Avrupa'dan dönerken vagon-restoranda Cevdet Bey'in küçük oğlu Refik'in arkadaşı Ömer ile tanışır. Sait Nedim Bey, Ömer'e Avrupa'nın bizim için artık bir örnek, bir hedef olmasından bahseder. Sait Nedim Bey yemekte Atiye Hanım ve kız kardeşi Güler'in de gönül rahatlığıyla içki içebileceğini henüz Türkiye'ye girmediklerini söyleyerek şaka yapar. Ömer, Sait Nedim Bey'e Paris'e neden geldiklerini sorar. Her yıl karısıyla Avrupa'ya çıkma alışkanlığı olduğunu söyler. Bu yıl eşinden ayrılan kız kardeşi Güler de gelmiştir. Atiye Hanım, dört yaşındaki oğlunun fotoğrafını Ömer'e gösterir. Sait Nedim Bey ile

Atiye Hanım'ın diğer fotoğraflarına da bakar. İçkisini içen Ömer'e Sait Nedim Bey, genç olduğunu tabii ki içeceğini söyler. Ömer, Sait Nedim Bey'i aklından geçirir.

“Yıllık Avrupa gezisinden dönen bir kocaydı. Genç karısıyla gururlanıyor, çocuğunun resmine mutlulukla bakıyor, ithalatçılık yapıyor, arada bir de bir paşa oğlu olduğunu hatırlayıp hüzünleniyordu.”⁷¹

Sait Nedim Bey, Ömer'e Cevdet Bey'in düğününün babasının konağında olduğunu, şimdi o konağı zamana uygun olacak şekilde yenilediğini anlatır. Ömer, Sait Nedim Bey'e çok şey yapmak istediğini söyler. Sait Nedim Bey hırslı olup olmadığını sorar. Atiye Hanım, olmadığı cevabını verir. Sait Nedim Bey, hırslı olmadığını küçük zevkleri ve küçük dertleriyle hayatın kendisine yettiğini ekler. Ömer, hırslı olduğunu ve her şeyi elde etmek istediğini belirtir. Atiye Hanım, Ömer'e Rastıcnag'cısınız der. Ömer'i Goriot Baba'daki kahramana benzeter. Sait Bey, hikayeler anlatır, gülüşürler. Garsonlardan biri gelip Edirne'ye yaklaştıklarını pasaport kontrolü için kompartımanlara geçilmesi için uyarır. Ertesi sabah tren Sirkeci'ye yaklaşırken Ömer'i görürler. Sait Bey, Ömer'e akşam onu düşündüğünü; haklı olduğunu, hırslı olmasını, memlekette bunun çok olmadığını babacan tavırla belirtir. Bavullarını alırken Sait Bey, Ömer'e İstanbul'da da görüşmek istediğini söyler.

Sait Nedim Bey'i, Cevdet Bey'in cenazesinde Refik cami duvarına doğru yürürken görür. Yanında Leyla Hanım da vardır. Refik, perişan hallerinden ne kadar üzgün olduklarını, babası Cevdet Bey'i ne kadar çok sevdiklerini anlar.

Sait Nedim Bey, aileyi Cevdet Bey ile Nigan Hanım'ın düğünlerinin yapıldığı konağa yemeğe davet eder. Sait Bey, Cevdet Bey'den bahseder. Refik ve Osman'a memleketin babanız gibi adamlara ihtiyacı var diye belirtir. Sait Nedim Bey, misafirlerine babasından kalan bu yapıyı nasıl yenilettiğini anlatır. Evin içinde dolaşan köpeği Kont'u çağırır. Eskiden Müslüman evinde köpeğin olmadığını babası olsa köpek bahçeye zor girerdi diye şakalaşır. Sait Nedim Bey, her şeyi zamana uyduruyoruz ama farkında değiliz diye belirtir. Sait Nedim Bey, paşa oğlu olduğunu, arsaları, toprakları satıp ticarete atıldığını anlatır. Avrupa'nın neden öyle, bizim neden böyle olduğumuzu her gidişinde bunu sorguladığını belirterek likör ikram eder.

⁷¹ a.g.e., s.89

“Dün bir paşa oğluydum... Anlatabiliyor muyum? Rahmetli babam der ki, bizde büyük değişmeler fazla göz almaz, çünkü hep küçük ve sonsuz uzlaşmaların sonucudur... Ne dersiniz bu düşünceye? Evet, uzlaşmalar... Küçük ve zeki uzlaşmalar ki, bütün tarihin bu sessiz akışını sağlamış! İşte böyle derdi rahmetli babam. Benim bir tüccar olacağımı, her şeyi toprakları, arsaları satıp satıp ticarete yatıracığımı, Güler’in küçük ve Cumhuriyetçi basit bir askerle evleneceğini bilirmiş gibi... Avrupa, ah Avrupa! Hep onu düşünüyorum, oraya her gidişimde onu düşünüyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Evet, soruyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Durun! Likör içer misiniz? Kahveyle güzel olur.”⁷²

Sait Bey, Atiye Hanım’dan Avrupa albümünü getirmesini ister. Sait Bey, albüme bakan Refik’e geçmişe yolculuğu sevdiğim kadar Avrupa’ya yolculuktan da hoşlanırım diye belirtir. Sait Bey, sık sık fotoğraf çekip yapıştırdığını gösterir. Fotoğraflardan Berlin ve Paris’i gittiği yıllarla birlikte anlatır. Bir fotoğrafı Refik’e tanıdınız değil mi diye sorar. Refik’in arkadaşı Ömer’i tren kompartımanında fotoğraf çekmişlerdir. Sait Bey, Ömer’den Rastignac diye bahseder. Sait Bey, Cevdet Bey’in kusursuz aile kurmasına hayran olduğunu belirtir. Sait Bey, likörün de etkisiyle heyecan ve telaşla Avrupalıları kastederek biz neden böyleyiz onlar niye böyle diye tekrar tekrar sorar.

Sait Nedim Bey ve karısı Atiye Hanım, Osman’ın oğlu Cemil’in sünnet törenine adaya giderler. Osman’ın çağırdığı hokkabaz üzerine konuşulur. Sait Bey, aslında Karagöz’ün iyi oynatılanı hoş olabilirdi diye önerir. Fakat ramazan ve sünnet eğlencelerinden hoşlanmadığını belirtir. Sait Bey, babasının Naşit’i sevdiğini ama kendisinin bir kere seyrettiğini neden güldüklerini anlamadığını söyler.

Sait Nedim Bey, karısı Atiye Hanım ile birlikte Ayşe’nin Fuat Bey’in oğlu Remzi ile Nişantaşı’nda konaktaki nişan törenine katılır. Cevdet Bey’in ailesi ile fotoğraf çekilirler. Sait Bey, sohbet sırasında köpeğini anlatır. Ayşe de evlenince evine köpek alır mıyım diye düşünür. Nigan Hanım, duvardaki Cevdet Bey’in resmine bakar. Sait Bey’den Cevdet Bey’i anlatmasını ister. Sait Bey, onu en iyi tanıyan Fuat Bey deyip sözü Fuat Bey’e bırakır. Fuat Bey’den hikayeleri dinlerler. Sait Bey, kız kardeşinin yanından ayrılarak Refik’in yanına bir şey soracak gibi yanaşır. Refik’in Ömer’in yanından geldiğini bildiğini söyler. Atiye Hanım’ın dediği gibi Rastignac’ın ne yaptığını sorar. Refik, Sait Bey’e Ömer’in çiftçilik yaptığını

⁷² a.g.e., s.212

söyler. Sait Bey, kelimeyi birkaç kez tekrarladıktan sonra, başka iş mi yok deyip cevabı kendi verir. Ömer'e dünyanın dar geldiğini, sözünü beğenerek kahkaha attıktan sonra kaşlarını çatar. Ömer'in ateşli delikanlı ve hırslı olduğunu ekler. Karısı Atiye Hanım'a seslenerek Ömer'den bahsettiklerini belirtir. Günümüzün Rastignaclarıyla ilgilenilmediğini söyler. Söylediğine kahkaha atarak Fatihler, Gençler, Hayat... diye mırıldanır. Refik'e beklenmedik bir hareketle elini omzuna koyarak, onu iyi görmediğini, konuşmadığını, gülmediğini belirtir. Sait Bey, Refik'in hep düşünüyormuş gibi görüldüğünü ne düşündüğünü sorar. Refik'ten bilmem yanıtını alır. Refik'e evden ayrıldığını duyduğunu belirtir. Refik, çocuk için ayrıldığını belirtir. Sait Bey, Refik'e neşelenip, coşup, hayatın içine girmesi gerektiğini söyler. Sait Bey, rahmetli babasının dediğini hatırlatarak çevreyle anlaşp uzlaşmak gerektiğini belirtir. Refik, bunların yeni düşünceler olmadığını vurgular. Sait Bey, yine eski konağı yeniye çevirmesini anlatacakken Refik, daha önce anlattığını belirterek konuşmasını böler. Refik, Sait Bey'e Rousseau ve Defoe çevirmeyi, yayımlamayı düşündüğünü söylemeyi aklından geçirir ama vazgeçer. Güler, yanlarına gelerek yine Sait Bey'in babasının hikayesini mi anlattığını sorar.

Sait Nedim Bey ve ailesi, Cevdet Bey'in düğününden itibaren yanında olmuş zamanla bağlı kalmıştır. Cevdet Bey'in ölümünden sonra da aile ile sık sık görüşmüştür. Sait Bey ile dönemin paşa oğlu ve Nişantaşı'ndaki aile yaşantılarını görüyoruz. Sait Bey'in Avrupa hayranlığı ve seyahatleri Cevdet Bey ve ailesine anlatımıyla aktarılmıştır.

Sait Nedim Bey, paşa oğludur ve evlidir. Sait Nedim Bey, karısı ve kız kardeşiyle yılın birkaç ayı yurt dışı seyahatleri yapan biridir. Sait Nedim Bey, kadınların Türkiye'de özgür olmasını ister. Sait Nedim Bey'in bu düşünceleri romanda verilmiştir.

REMZİ, Cevdet Bey'in yakın dostu Fuat Bey'in oğludur. Kurban Bayramında Fuat Bey karısı Leyla Hanım ve oğlu Remzi ile Cevdet Bey'in konağında ziyarete gelirler. Leyla Hanım, Nigan Hanım'a oğlunun son zamanlarda söz dinlemez olduğundan yakınıdır. Nigan Hanım da kendi oğullarından örnek vererek bu yaşlardaki çocukların huysuzlaşmasının normal olduğunu anlatır. Hizmetçiye seslenerek Ayşe'yi çağırır. Leyla Hanım, uzun zamandır Ayşe'yi görmediğini belirtir.

Nigan Hanım kızı Ayşe'yi Taksim'den piyano dersinden almaya gider. Ayşe, artık kendisini almaya gelmemesini söyler. Nigan Hanım, sinirli sinirli Ayşe ile yolda yürürken söylenir. Ayşe, ağlamaya başlar. Nigan Hanım, Ayşe'yi artık evlendirmeli diye düşünür. Ama bu evlendirme fikrine Cevdet Bey'in razı olmayacağına emin olur. Nigan Hanım, Ayşe ile çay içmek pasta yemek için pastaneye oturur. Nigan Hanım, Leyla Hanım ile bu pastanede görüşmek için sözleşmiştir. Leyla Hanım geldiğinde Nigan Hanım, Leyla Hanım'ın oğlu Remzi ile evlendirebileceğini düşünür. Cevdet Bey'in karısı Nigan Hanım, kızı Ayşe'yi Remzi'ye uygun görür. Cevdet Bey'in ölümünden sonra Ayşe piyano dersinden arkadaşı Cezmi ile ağabeyi Osman tarafından iki kez görülür. Leyla Hanım'ın da yolda görüp Nigan Hanım'a söylemesi üzerine Nigan Hanım ve Osman, Ayşe'yi İsviçre'ye gönderme kararı alırlar. Ayşe'nin eğitimi için İsviçre'ye gönderirler. Fuat Bey ve Leyla Hanım'ın oğlu Remzi'nin de orada olduğu bilinir. Nigan Hanım ve Osman, Ayşe'nin İsviçre'de Remzi ile anlaşabilmesini dilerler. Ayşe, İsviçre'de Remzi ile arkadaş olur. İstanbul'a gelince de bu arkadaşlık devam eder.

“Birden Nigân Hanım Ayşe'yi hatırladı. Onu İsviçre'ye yollamak için çektiği sıkıntıları, kızının düşüncesizliklerini aklından geçirdi. Korkuyla, “Keman çalan bir oğlanla!” diye mırıldandı. Sonra bu konuya denk düşen o çok yaygın atasözünü hatırladı: “Zaten tam davulcuya, ya da zurnacıya varacak kafada bir kız o!” Ama tatsız şeyleri düşünmek istemiyordu. Zaten kızı da İsviçre'ye yollamışlardı. Leylâ'nın oğlu da orada olacaktı. Terbiyeli, kibar, efendi bir çocuktuk şu Remzi. Belki biraz şişmandı, elleri kolları gibi kafası da ağır işliyordu, ama keman çalan bir öğretmen çocuğundan her zaman daha iyiydi.”⁷³

Ayşe, İstanbul'a döner. Remzi ve arkadaşlarıyla Beyoğlu'ndaki Tünel'de yeni açılan lokantaya giderler. Oradan Leyla Hanım'a gidip otururlar. Dönüşte de Emirgân'a uğrayıp çay içerler. Ayşe gece ikide eve gelir. Ayşe, Perihan'a gece nerede olduğunu anlatırken Nigan Hanım'ın eve kaçta geldiğinden haberi olup olmadığını sorar. Ayşe, Perihan'a Remzi'den bahseder. İsviçre'de Remzi ile nasıl yakınlaştığını ve Remzi'nin nasıl biri olduğunu anlatır.

“Ayşe: “Remzi o kadar iyi çocuk ki!” dedi. “Hep benim iyiliğimi istiyor. Hep beni düşünüyor. Tam bir centilmen. Kibar. Eli açık. Dürüst. Ah, işte anneme bak. Suratını asmış beni bekliyor.” Pencereyi açtı, aşağıya seslendi. “Hu, huu... Ben

⁷³ a.g.e., s.318-319

kalktım! Peki, peki birazdan geliyorum!” Perihan’a döndü, az önce söz ettiği şeyin ne olduğunu araştırıyormuş gibi düşündü, hatırladı: “Aa, evet. O kadar iyi çocuk ki... Bana İsviçre’de de yakınlık gösterdi. Onun öyle biri olduğunu burada niye anlamadım diye kendime kızdım. Zaten ben eskiden niye öyleydim, o da başka bir şey ya... Hayata bakışım değişti belki de! Gülüyor musun? Yok, yok, oraya gidince insanın her şeye bakışı değişiyor.” Gözleri parladı. “Orada her şey o kadar değişik, buradan o kadar başka ve güzel ki... Biz ne zaman öyle olacağız, diye düşündüm. Biz öyle olabilecek miyiz? Biz de onlar gibi olacağız inşallah bir gün, değil mi?”⁷⁴

Nigan Hanım oğlu Refik’e Ayşe ve Remzi ilişkisinin artık ciddileştiğini, bu konuda ne düşündüğünü sorar. Refik, gençleri serbest bırakmak gerektiğini söyler. Remzi ailesi ile Heybeliada’da Osman’ın oğlu Cemil’in sünnet törenine katılır. Perihan, Ayşe ve Remzi’nin kızı Melek’i denize götüreceğini Refik’e söyler. Refik, Ayşe ve Remzi’nin belki yalnız gezmek istediklerini belirtir. Perihan da kendilerinin teklif ettiğini vurgular. Ayşe, Melek’i kucağına alır ve Remzi ile evden çıkarlar. Refik, arkalarından bakarken Ayşe ve Remzi’yi de evlenip çoluk çocuğa karışır diye düşünür. Ayşe’nin büyük ağabeyi Osman da Ayşe ile Remzi’nin evlenmesinin iyi olacağını düşünür. Osman, Ayşe’nin Remzi ile evlenmesinin şirket adına da iyi olacağını artık şirketin dağılacığından korkmadığını aklından geçirir.

Remzi ve Ayşe’nin nişan töreni Cevdet Bey’in Nişantaşı’ndaki konağında gerçekleşir. Aile dostu Şükran Hanım, Ayşe’ye Remzi’nin de piyano sevip sevmediğini sorar. Ayşe’de gülümser ve piyanonun başına geçer ama çalmaz. Ayşe, arkadaşıyla konuşan Remzi’nin yanına gider. Remzi’nin biraz şişman olduğunu aklından geçirir. Remzi o sırada arkadaşına yeni aldığı gramfondan ve plaklardan söz eder. Remzi, babası Fuat Bey ile artık yazıhaneye gidip gelir. Ayşe, Sait Bey’in köpeğinden bahsetmesi üzerine evlenince evine köpek alamayacağını düşünür. Çünkü Remzi köpeklerden, evin içinde küstah küstah gezinecek hayvanlardan hoşlanacak biri değildir. Ayşe, bir süre Remzi’nin nasıl biri olduğunu sorgular. Ayşe, Remzi’yi iyi, eli açık, iyi yürekli, centilmen biri olarak değerlendirir. Ayşe, Remzi ile evlenir. Cemil’in evinde yemeğe gelirler. Ayşe, Refik’in oğlu Ahmet’ten resim satın almak ister. İçki içen kocası Remzi’ye seslenerek onun bir ahabplarının evlenen kızına hediye etmek istediğini belirtir. Remzi, Ahmet’in taklitçi ressamlardan bahsetmesi üzerine imzaları nasıl taklit ettiğini merak eder. Cemil’in oğlu Cevdet’e

⁷⁴ a.g.e., s.339

liseyi bitirip ne yapacağını sorar ve Cemil'den dışarıda okutacağı cevabını alır. Yemekten sonra Nigan Hanım'ın yanına üst kata çıkarlar. Bir süre sonra Nigan Hanım vefat eder. Remzi, Ayşe'yi avutmaya çalışır.

Remzi, Cevdet Bey'in en yakın dostu ve ortak işler yapılan Fuat Bey'in oğlu olduğu için evin kızı Ayşe ile evlendirilmek istenir. Cevdet Bey'in ölümünden sonra karısı Nigan Hanım ve oğlu Osman bu amacına ulaşmıştır. Ayşe'nin Cezmi adında öğretmen çocuğu ile görüşmesi üzerine Remzi'nin de eğitim aldığı İsviçre'ye gönderirler. Dönemin aile yapısı ekonomik açıdan değerlendirilerek uygun oldukları düşünülen bu iki genç evliliğe itilir. Cevdet Bey ve ailesinin damadı olan Remzi kahramanı ile Osman'ın düşüncesinde şirket sağlamlaşır. Aile olmak ile ticaret işleri iç içe verilir. Remzi, aileye uygun ve karakter olarak olumlu yönleriyle öne çıkarılmış bir kahramandır.

Remzi, Ayşe ile evlidir. Remzi, Ayşe'ye kadar gayet yumuşak huylu ve uyumlu bir eş durumundadır.

ŞÜKRÜ PAŞA, Cevdet Bey'in karısı Nigan Hanım'ın babasıdır. Cevdet Bey'in dükkanına Nedim Paşa gelir. Cevdet Bey'in tanıdığı tek paşa odur. Nedim Paşa zamanla Cevdet Bey'i sever. Şükrü Paşa'nın Cevdet Bey'e uygun bir kızı olduğunu söyler. Nedim Paşa, Şükrü Paşa ile konuşarak aracılık yapar. Cevdet Bey, Nigan Hanım ile nişanlanır. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'i Teşvikiye'deki konağına saat sekizde gelmesini ister. Cevdet Bey, yemeğe gitmeden önce Fuat Bey ile öğle yemeği için kulüpte buluşur. Fuat Bey, Şükrü Paşa'nın durumunun berbat olduğunu, topraklarını sattığını, Çamlıca'daki konağa müşteri aradığını anlatır. Fuat Bey, Şükrü Paşa'nın arabalarından birini sattığını, mevkisinin parlak olmadığı konusunda Cevdet Bey'i uyarır. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'in geleceğe ait tasarılarını öğrenmek için konağa çağırır. Cevdet Bey, konağa giderken sigarasını yakar ve Fuat Bey'in söylediklerini düşünür. Şükrü Paşa'nın konağına gelir. Ayvaz, Paşa'nın Cevdet Bey'i yukarıda beklediğini belirtir. Şükrü Paşa, Cevdet Bey odaya girdiğinde divanda uyuyordur. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'in öksürmesine üzerine kalkar. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'i aslında öğle yemeğine beklediğini söyler. Daha sonra kahvenin bahane olup sohbet için çağırdığını belirtir. Şükrü Paşa, uşağa seslenerek kahve ve likör getirmesini ister. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'e dönerek bugün ne yaptığını sorar. Cevdet Bey, Fuat Bey ile kulüpte yediği yemekten bahseder. Paşa, Cevdet Bey'i beğendiğini söyleyerek yaşını sorar. Cevdet Bey'in otuz yedi yaşında olduğunu öğrenir. Şükrü

Paşa, Cevdet Bey'den dört beş yaş büyükken vezirlik mertebesine eriştiğini o zamanların başka zaman olduğunu anlatır.

“Ben, sen kadarken, senden dört beş yaş büyükken vezirlik mertebesine, hamdolsun, erişmiştim. Ama o zaman başka zamandı. Şimdi insanların daha çok boğuşması, daha çok çalışması gerekiyor... Hem ben talihliydim de... E sana ben bunları neden anlatıyorum?” Aynı çocuksulukla gülümsedi. Sakalının ucunu kaşdı. “Gel bakayım yanına, gel şuraya. Orada oturdun, yüzünü göremiyorum.”⁷⁵

Şükrü Paşa, Cevdet Bey'e kimlerle ahbaplık ettiğini sorar. Cevdet Bey, tüccarlar ve Fuat Bey yanıtını verir. Şükrü Paşa, Abdülhamit'e bomba suikastı için Fuat Bey'in ne dediğini sorar. Cevdet Bey, bilmediğini, konuşmadığını söyler. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'in şaşkınlığını gülünç bularak kahkaha atıp sırtına şaplak vurur. Paşa, Cevdet Bey'e kendisini beğendiğini, her şeyinin ihtiyatlı ve hesaplı olduğunu, öyle olmak gerektiğini belirtir. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'e Müslüman tüccar olduğu için işinin herkesinkinden zor olduğunu söyler. Cevdet Bey'in aşırılık etmeyip dikkatli ve çalışkan olduğunu vurgular. Şükrü Paşa, insan çenesini de tutmalı diye Cevdet Bey'i uyarır. Bunun ticarete de siyasete de önemli olduğunu üzerinde durur. Şükrü Paşa, heyecanlanarak Rüştü Paşa himayesinde nazır olduğunu üstünden altı ay geçmeden Ali Suavi vakasının meydana geldiğini anlatır. Sadrazamla Babıali'den saraya koştuğunu, efendinin huzuruna çıktıklarını söyler. Padişah bu adamların maksadının tahttan indirmek olduğunu bu işte vekillerinde parmağının bulunduğunu belirtir. Şükrü Paşa, bunu yanlış bulduğunu ifade eder. Şükrü Paşa, gençlik heyecanı ile çenesini tutamadığını bu yüzden sadrazamın görevden alınıp yeni hükümetin kurulduğunu ve kendisine görev verilmediğini anlatır. Şükrü Paşa, yirmi yedi yıldır, Erzurum ve Konya'da valilik, Paris'te sefirlik yaptığından bahseder. Padişaha yaranmak için onca hizmette bulunmasına rağmen hala kendisine görev verilmediğini söyler.

“Üstünden yirmi yedi yıl geçti. Bize hâlâ görev yok! Yirmi yedi yıl Erzurum'da, Konya'da valilik yaptım. Paris'te sefirlik ettim, hep bekledim, ama görev vermediler. Neden? Çünkü çenemi tutamadım.” Birden bir kahkaha daha attı,

⁷⁵ a.g.e., s.48-49

sonra hüznünlendi. “Üstelik efendimize yaranmak için de o kadar hizmette bulundum!” Bir süre sustu.”⁷⁶

Şükrü Paşa, damadı olacak Cevdet Paşa’yı ihtilâlcilere karşı uyarır. Uluorta konuşanlara güvenmemesi konusunda ikaz eder. Şükrü Paşa, küçük oğlunun Askeri Tıbbiye’de okuduğunu arkadaşlarıyla konakta toplanıp saatlerce konuştuğundan bahseder. Şükrü Paşa, odaya pat diye girdiğinde sustuklarını ve kendisine düşman gibi baktıklarını söyler. Oğlunun saf olduğunu, bunu gençliğine verip durumu saraya bildirdiğini belirtir. Şükrü Paşa, oğullarının annesinin güzel ama kalın kafalı olduğunu, kızların annesinin zeki olduğunu, sarayı onun çekip çevirdiğini söyler. Şükrü Paşa, gönlünün büyük oğlunda olduğunu belirtir. Tercüme Odası’nda memur olduğunu ve herkesi tanıdığını, eğlenmeye Çamlıca’ya, Beyoğlu’na gittiğini söyler. Şükrü Paşa, devlette yükselmek için çalışkanlık ve zekâ kadar çevre ve ilişkilerin önemli olduğunu belirtir. Şükrü Paşa birden ciddileşerek arabayı masraf olduğu için sattığını belirtir. Çamlıca’daki köşkü de satacağını belirterek Nigan’ın bu havada yetiştiğini söyleyerek dikkatli olması gerektiğini vurgular. Şükrü Paşa, Cevdet Bey’e kendisinden memnun olduğunu belirterek Nigan’ın geleceğinden kuşkusunun olmadığını belirtir. Şükrü Paşa, Cevdet Bey’e biraz daha içmesini söyler ve çapkınlık yapıp yapmadığını sorar. Cevdet Bey, eskiden Şehzadebaşı’na gittiğini ama artık gitmediği yanıtını verir. Paşanın ısrarlı sorusu üzerine Cevdet Bey ilk kez Paşa’yı küçümsediğini ve daha az saygı duyabileceğini sezerek korkar. Şükrü Paşa, tavla oynamayı teklif eder. Cevdet Bey, bilmediğini söylese de tavla oynamak için otururlar. Cevdet Bey, Şükrü Paşa’ya iki el üst üste mars olarak yenilir. Şükrü Paşa, sefirliği sırasında Paris’te gittiği tiyatroyu, bir kâtibin nankörlüğünü, Konya’da yaptırdığı çeşmeyi, birkaç çapkınlığını ve evkaf nazırı iken geri çevirdiği bir rüşvetin hikayesini anlatır. Cevdet Bey, Şükrü Paşa’nın tavla zevkini ve gevezeliğini iğrenç bulur ve dükkana yetişemeyeceğini anlayarak öfkelenir. Şükrü Paşa’ya uşak gelip hanımefendinin Şişli’ye gideceğini arabayı istediğini söyler. Şükrü Paşa, tavlayı kapatarak Cevdet Bey’e akşam birlikte kulübe gitmeyi teklif eder. Cevdet Bey, kendisine yük olacağını belirterek reddeder. Şükrü Paşa, kederlenerek yaşlanınca insanların böyle hiçbir şey yapmamak için yaşadığını belirtir. Şükrü Paşa, kızını bir tüccara vermeyi hiç düşünmediğini ama şimdi seve seve kızını verdiğini söyler. Şükrü Paşa, Cevdet Bey’i beğendiğini ve kendine benzettiğini tekrar vurgular. İçeri

⁷⁶ a.g.e., s.50

uşak gelir ve Şükrü Paşa'ya hanımefendinin kızları da alıp Naime Hanım'a gideceğini bildirir. Şükrü Paşa, uşaktan kahve getirmesini ister. Cevdet Bey, artık kalkmak istese de Paşa bırakmaz. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'e sözlerine alınıp alınmadığını sorar. Cevdet Bey, cevap vermeden önüne bakar. Şükrü Paşa, arabayı bekleyip kulübe gitmeyi teklif eder. Karısı ve kızlarının, Naime Hanım'da yapacaklarını anlatır. Şükrü Paşa ikinci hanımının daha güzel ama aptal olmasını istediğini belirtir. Bir tane daha hanım alırsa konağın neşesinin kaçacağını düşünür. Şükrü Paşa, pencereden arabanın hazır olduğunu hanımının ve kızlarının gideceğini görerek Cevdet Bey'e nişanlı görmek istiyorsan gel diye uyarır. Cevdet Bey, utanarak pencereye yaklaşır. Şükrü Paşa, kızının güzel olmadığını ama akli başında ve zeki olduğunu belirtir. Cevdet Bey, bahçedeki kızlardan hangisinin Nigan olduğunu çıkartmaya çalışırken bir araba yaklaşır ve Seyfi Paşa gelir. Seyfi Paşa, Cevdet Bey ve Şükrü Paşa'ya bomba ile ilgili dedikoduları anlatır. Cevdet Bey, bir anda kalkar ve Seyfi Paşa ve Şükrü Paşa ile vedalaşır. Şükrü Paşa, Cevdet Bey'e düğünden önce yine kendisini görmek istediğini belirtir.

Yıllar sonra Cevdet Bey ile Nigan Hanım yürüyüşte iken Seyfi Paşa ile karşılaşır. Seyfi Paşa çok yaşlanmıştır. Seyfi Paşa, Nigan Hanım'a Şükrü Paşa gibi insanların kalmadığını söyler.

Şükrü Paşa ile romanda siyasetin, devlet adamlarının yaşam tarzı, görüşleri, geçmiş ve geleceğe yönelik durumları ortaya konulmuştur. Cevdet Bey'in soylu bir aileden kız alma istediği de dönemine göre toplumda yer edinme amaçlıdır. Şükrü Paşa kahramanı ile Abdülhamit dönemi siyaseti ve yaşamı yansıtılmak istenmiştir.

Şükrü Paşa evlidir. Şükrü Paşa'nın iki eşi vardır. Fakat evlilikleri ve ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgiye yer verilmemiştir.

CEMİL, Cevdet Bey'in ikinci torunudur. Osman ile Nermin'in oğludur. Cemil roman boyunca çocuk olarak karşımıza çıkar. Nigan Hanım, bayram yemeğinde masada sekiz yaşındaki torunu Cemil'in ablası Lale'ye koçun kesilirken titremesini dinlerken, torunlarının sağlıklı ve sevimli olduklarını düşünür.

“Nigân Hanım, yanında oturan kocasının lekeli elinin çatalı kavradığını görünce, “Gene salatanın üzerinden yiyecek!” diye düşünerek sıkıldı. Sonra ablasıyla konuşan küçük torunu Cemil'e baktı. Altı yaşındaki küçük Cemil, sekiz yaşındaki Lâle'ye koçun kesildikten sonra nasıl titrediğini anlatıyor, ablası da korkudan

bakamadığını söylüyordu. Nigân Hanım iki torununun sağlıklı ve sevimli olduğunu düşündü.”⁷⁷

Cevdet Bey ve Nigan Hanım, Maçka’ya doğru yürüyüşe çıkarlar. Bu yıl ilkokula yeni başlayan Cemil’i bulaşıcı hastalık yüzünden iki gündür okula göndermezler. Cemil, merdivenlerden indikten sonra Nigan Hanım’ın elinden kurtularak koşmaya başlar. Babaannesi ve dedesiyle yürüyüşe katılır.

Amcası Refik, Cemil’in aritmetik ödevine yardım eder.

Vapurla tüm aile Heybeliada’ya gider. Cemil, vapurdan inince babası Osman’ın bulunduğu faytondaki arabacının yanına oturmak isteyince azarlanır.

Heybeliada’da tüm aile ve aile dostları Cemil’in sünnet törenine davet edilir. Sünnet törenine Osman, hokkabaz çağırır. Hokkabaz, eğlendirirken Cemil’e bize kim yardım etsin diye sorar. Cemil, balkondan çok terası andıran geniş çıkıntıda sandalyelerde, şezlonglarda oturan konuklara ve yakın akrabalara tek tek bakar. Cemil, Sait Bey Amca’yı seçtiğini belirtir. Hokkabazın olmaz demesi üzerine Fuat Amca ve Refik Amca yanıtını verir. Hokkabazın olmaz, senin ne kadar çok amcan varmış der ve arkadaşlarından birini seç diye vurgular. Cemil, adalı arkadaşlarından birini seçer. Oyundan sonra yatakta yatan Cemil homurdanarak şikâyetçi sesler çıkartır. Leyla Hanım ile konuşan annesi Nermin, oğlunun hediyelerle kaplı yatağının başucuna oturarak bir şeyler sorar. Fuat Bey ile konuşan Osman da onları görüp oturduğu yerden ağrıyor mu diye seslenir. Cemil’in amcası Refik, herkes gibi kendisinin de Cemil’e hediye aldığını hatırlar. Refik, Cemil’e Rousseau, Robinson’un çocuğa verilecek en iyi hediye olduğunu düşünür. Refik, Cemil’e Robinson’un Fransızcasını almıştır. Refik, Cemil’in Fransızca okumaya üşeneceğini düşünerek umutsuzluğa kapılır.

Bir pazar günü Cemil, annesi Nermin, babası Osman, ablası Lâle ve babaannesi Nigan Hanım ile birlikte araba gezintisine çıkarlar. Cemil ve Lâle bütün araba gezintilerinde yaptıkları gibi göz kapamaca oynarlar. Osman, oyunun kurallarını bilmez, ama çocukların gözlerini yumduklarını, pencereden dışarı bakmadıklarını bilir. Annesi Nermin, çocuklara oyunu bırakmalarını ve geçen vapura bakmalarını belirtir. Nermin, çocuklara geziye onlar için çıkıldığını ekler.

⁷⁷ a.g.e., s.96

Cevdet Bey ölür. Nigan Hanım ve tüm aile konağın yerine yapılan apartmandadır. Osman, ampul fabrikası kurar. Cemil, büyümüştür. Cemil, romanın son bölümünde Mine ile evlidir. Cevdet adında lise son sınıf öğrencisi oğlu vardır. Osman, Nigan Hanım'ın katına gelip nasıl olduğunu sorar. Nigan Hanım, Osman'a nerde olduğunu sorunca Osman, Cemil ile fabrikaya gittiği yanıtını verir.

Osman, Nermin ile birlikte Refik'in oğlu Ahmet'i yemeğe davet eder. Nermin, akşam yemeğe Cemillere iniyoruz diye belirterek Ahmet'i de çağırır. Ahmet, saat sekize çeyrek kala üç merdiven aşağı iner ve Cemillerin kapısını çalar. İçeri girdiğinde, üç erkek, Remzi, ev sahibi Cemil ve Lâle'nin kocası içki içerler. Cemil, Ahmet'e dönüp içki alır mısın diye sorar ve viski, cin tonik diye sorar. Ahmet içmeyeceğini belirtse de, Cemil, yemekten önce bir şey içilmesi gerektiğini gösteren bakışla, şarap, rakı diye sorar. Cemil'in portakal suyu ikramına karşılık Ahmet alır. Cemil, Ahmet'e nasılsın bakalım hiç uğramıyorsun kuzen diyerek aralarındaki yakınlığın gerekçesini hatırlatır. Lâle'nin kocası Necdet, Cemil'e sigorta ile ilgili sorular sorar. Remzi de bu konuda bir şeyler söyler. Cemil, bütün benzincilerin benzine su karıştırdıklarını ileri sürer. Necdet, Cemil'in yeni transistörlü radyosundan memnun olup olmadığını merak eder. Yemek için sofraya geçtiklerin de Ahmet, Osman ile Cemil'in arasına oturur. Cemil, ne diyorsun bakalım ne olacak diye Ahmet'e sorar. Ahmet'i görünce yurt sorunlarını hatırlatır. Osman, askeri darbe olacakmış der. Osman, bunu söylerken oğlu Cemil'e sen fabrika ve evinden başka bir şey düşünme bakışıyla, eğitici ve öğretici tavrıyla belli eder. Osman, askeri darbe olacağını Ziya söylemiş der. Cemil, Ziya'yı yıllardır görmediğini belirtir. Cemil, Ziya amca'yı görmek istediğini söyler. Remzi, Cemil'in oğlu Cevdet'e lisesinin bittiğini, nereye gideceğini sorar. Cemil, dışarıya yollayacağını burada okunmadığını belirtir. Babası Osman'dan onaylaması için bakış atarak dedesinin de öyle istediğini söyler. Remzi, üniversitelerin hali felaket diye belirtir. Necdet, yalnız üniversiteler mi diye sorar. Cemil, haklı olduğunu belirtir. Cemil, benzine su karıştırıldığını, kimse onu kontrol etmezse, cezalandırmazsa niye karıştırmasın diye sorgular. Cemil, ben de bizim fabrikada ampul teli için ne düşündüm derken Osman, huzursuzlanarak Cemil'e çok içtiğini belirtir. Cemil, öfkeli bir tavırla babasına bakar. Lâle, geçen günlerde dedesi Cevdet Bey'in de yardım ettiği manav Aziz'e gittiğini kendisine meyvenin en kötüsünü verdiğini söyler. Cemil, bozuk düzen diye yanıtlar. Kompradorların bozuk düzeni diye ekler. Eylem yapmak lazım diyerek kahkaha atar.

Cemil, son cumhurbaşkanı fikrasını biliyor musunuz diye sorup anlatmaya başlar. Necdet, onu biliyoruz deyip başka fikra anlatır ve herkes güler. Ayşe'nin Nigan Hanım'ı merak etmesi üzerine Cemil, doktorun bu akşam da gelip gelmediğini sorar.

Nigan Hanım, hemşire ve Ahmet'in müdahalelerine rağmen ölür. Osman, Nermin ve Cemil, Nigan Hanım'ın katına çıkarlar. Hemşire, kendisini Laleli'ye kim bırakır diye sorar. Ahmet, Cemil Bey bırakır der. Bu sırada Necdet, Cemil'e bir şeyler söyler. Ahmet, daha sonra babasıyla konuşan Cemil'e yaklaşarak hemşirenin gitmek istediğini belirtir. Cemil, biraz beklesin yanıtını verir. Osman, Cemil'e bütün işi onun yükleneyeceğini, aileye yakışır şekilde olmasını istediğini belirtir. Cemil, Ahmet'e dönüp arabayı çocukların aldığını, o kadını kimin bırakacağını bilmediğini belirterek beklesin der. Cemil sonra yine babasına döner. Tabii, tabii diye onaylayarak sigarasını babasına doğru üflememek için başını yana çevirir.

Cemil, Cevdet Bey ve iki oğlunun zıt iki karakterli oğullarından Osman'ın oğludur. Cemil, babası Osman gibi hayata ve aileye bağlılığı ile ön plandadır. Ahmet, bekârlığı ve düzenli işi olmamasıyla babası Refik'i temsil ederken, Cemil de onun tersine babası Osman gibi fabrikadaki işlerle ilgilenen, evli, çocuklu karakterli olarak karşımızdadır.

Cemil evlidir. Tıpkı babası gibi aile apartmanında, evine ve işine bağlı olarak hayatını sürdürür. Cevdet Bey'in ve Osman'ın istediği gibi ideal eş ve baba rolündedir.

SAMİM, Refik, Ömer, Muhittin'in Mühendislik Fakültesinden arkadaşlarıdır. Ömer, Ulus'ta altı aydır otelde kalır. Ömer, otelden Kızılay'a doğru yürür. Ömer, Samim'i, yeni evlendiği karısını, onların kendisine gösterdikleri yakınlığı düşünmeye başlar. Ömer, yürürken Samim'in evini gidilecek yer olarak görür. Ömer, Samim'e iki ay önce İnşaat Mühendisleri Kulübü'nde rastlamıştır. Ömer, okuldayken neden yakınlıkları yoktu diye Samim'e sorar. Samim, onlardan yani Ömer, Muhittin ve Refik'ten korktuğunu belirtir. Ömer, güler.

“Samim'e, İnşaat Mühendisleri Kulübü'nde iki ay önce rastlamıştı. Mühendis Mektebi'nden sınıf arkadaşıydı. Okuldayken aralarında şimdiki kadar bir yakınlık yoktu, ama birbirlerine büsbütün yabancı da değildiler. Okulda onunla niye arkadaşlık kurmadığını sorduğu zaman Samim; Refik ve Muhittin'den de söz ederek, “Ben sizden korkardım!” demiş, Ömer de gülmüştü. Bunu hatırlayınca, “Evet, iyi

çocuk!” diye düşündü. “Karısı da, o da bana yakınlık duyuyorlar. Samim’i okulda nasıl oldu da iyi tanıyamadım? Bizden korkarmış! Haklı. Biz pek sevimli, cana yakın insanlar değildik. Şimdi nasılız? Şimdi ben nasılım?”⁷⁸

Ömer, yürürken herkesin onu yakışıklı, şık paltosu var diye gördüğünü düşünür. Ömer, Samim ve eşinin de hakkında böyle ve daha fazlasını, zengin ve milletvekilinin kızıyla nişanlı olarak düşündüklerini anımsar. Ömer, Samim’e ayıp ettiğini düşünürken ondan neden hoşlanmadığını da sorgular. Çünkü orada Samim ve eşinin Ömer’e hayranlıkla baktıklarını, söylediği en saçma sözleri bile büyük söylemiş gibi dikkatle dinlediklerini anımsar. Ömer, kendisine kimsenin göstermediği yakınlığı gösterdiklerini, Samim’in saf ve içten gülümseyişini hatırlar. Samim’in kötü değil ama herkes gibi olduğunu düşünür. Ömer, Nazlı ile kendisine Samim ve karısının aşırı iyi davrandıkları aklından geçer. Ömer, Nazlı ve kendisinin gibi hayata sahip olmak istiyorlar diye tahmin eder. Ömer, bunları düşündükçe Samimlere gitmekten vazgeçer. Ömer, nişanlısı Nazlı’nın evine gider. Ömer, Nazlı’ya Samimlere gidecekken vazgeçtiğini belirtir. Ömer, onların bayağı aile olduğunu, iyi bir çevreye girme, mutlu olma biçimleri ve isteklerinin iğrenç bulduğunu açıklar.

Ömer, Ankara’dan İstanbul’a geldiğinde Refik’e, Nişantaşı’ndaki konağa gider. Ömer, Refik’e Ankara’da Samim’i gördüğünü, evlenmiş olduğunu, Nazlı ile Samimlere yemeğe gittiğini anlatır. Ömer, Refik’e Samim’in okuldayken bizden yani Muhittin, Ömer ve Refik’ten korktuğunu söylediğini belirtir. Muhittin gelince Ömer, Samim’in onlardan okuldayken çekindiklerini nakleder. Ömer, kendi halinde sessiz bir çocuk olduğunu ve neden korktuğunu sorgular. Muhittin, Ömer’e kendisinden korktuğunu okula hep şık geldiğini fakir olan Samim’de eziklik duygusu uyandırdığını belirtir. Ömer, kabul etmez. Benden değil, bizden korkarmış diye vurgular.

Samim, Ömer’in Ankara’da yaşayan evli arkadaşıdır. Samim yeni evlidir.

CÜNEYT BEY, Ömer’in teyzesinin eşi, eniştesidir. Cüneyt Bey, komşusu ile bezik oynar. Ömer’in uyandığını görüp uyandı mı diye sorar. Ömer, yoldayken yalnız tatillerde komşusuyla bezik oynayan eniştesi ile durmadan yün ören teyzesini düşünüp, onlar gibi olmamalı diye mırıldanır.

⁷⁸ a.g.e., s.397-398

Ömer, Kemah'a gidince yapılan tünel işine ortak olmak ister. Bunun için İstanbul'a, Cemile Teyze'sine malının mülkünün satılması isteğini bildiren bir mektup yazar. Maksat teyzesinin rızasını almaktır. Sonra Ömer, Bakırköy'deki eniştesi Cüneyt Bey'in yardımıyla malını mülkünü satar.

Ömer, Kemah'ta işleri zamanında bitirip yüklü bir para aldıktan sonra Ankara'ya geçer. Ömer, eniştesi Cüneyt Bey'in pipo, teyzesi Macide Hanım'ın parfüm kokusuyla doldurduğu taksiyle Yenişehir'in bir ara sokağına sapar, örnek evlerin birini işaret edip önünde durur. Ömer, eniştesi ve teyzesi ile Nazlı'nın babasının Ankara'daki evine söz kesmeye gelmişlerdir. Kapı çalınır çalınmaz açılır. Cüneyt Bey, ben Cüneyt, karım Macide diyerek hamle yapar. Kapıyı açan Nazlı'nın babası Muhtar Bey değil, amcası Refet Bey'dir. İçeri girerler. Ömer, eniştesi ile Nazlı'yı tanıştırır, Cüneyt Bey, Nazlı ile tokalaşır. Cüneyt Bey, bekletmedik değil mi diye sorar. Nazlı'nın babası Muhtar Bey, kahvelerle birlikte konuklarına sigara ikram eder. Cüneyt Bey'in geri çevirdiğini gören Ömer, sevinir ama piposunu yakacağını, bunun da odada bir soğukluk yaratacağını düşünerek korkar. Cüneyt Bey, Muhtar Bey'e kendi hayatını, ticari geçmişini anlatır. Cüneyt Beyi sonra biraz kaba ve suçlayıcı bir tavırla ticaret hayatının sıkışıklığa uğradığını, her şeyin eskisi kadar serbest olmadığını belirtir. Bir süre sessizlik olduktan sonra Cüneyt Bey, buraya ne için geldiğimizi biliyorsunuz herhalde diyerek konuya girer. Cüneyt Bey, Muhtar Bey'e kızınızla yeğenim görüşmüşler, anlaşmışlar diye belirtir. Cüneyt Bey, bize söz düşmemeli diye vurgular. Cüneyt Bey, bunları kendisiyle tartışıyormuş gibi düşünceli bir tavırla söyledikten sonra, böyle olmalı değil mi efendim diye Muhtar Bey'e sorar. Muhtar Bey'in "tabii" "tabii" yanıtı üzerine Cüneyt Bey, yeğenim kızınızla evlenmek istiyor, razı mısınız diye sorar. Muhtar Bey, hüznü ve yalnız gözükerseniz, annesinden sonra kızının yanından ayrılacağına üzülür. Cüneyt Bey, daha evliliğe çok zaman var diye belirtir. Cüneyt Bey, tasarlanan şeyleri yürütmenin zamanı olduğunu düşünüyormuş gibi aceleyle, o zaman mutlu olsun efendim, der. Cüneyt Bey, söylenmesi gerekenleri söyler. Ömer'in demiryolunda çalıştığını, bahar başında inşaat mevsimi gelmeden nişanın yapılmasını İstanbul'da Muhtar Bey'e istiyormuşsunuz diye sorar. Muhtar Bey, Nazlı'nın rahmetli annesinin Ankara'yı sevmediğini vasiyetinin bu olduğunu anlatır. Cüneyt Bey, bir sıkıntıya katlanıyormuş gibi homurdanarak, nasıl isterseniz efendim der. Sonra, nişanın tarihi ve ayrıntıları hakkında birkaç cümle daha ekleyerek susar. Muhtar Bey'in şaşkınlığı ve

duygusallığı üzerine, Cüneyt Bey, bilgisiyle gururlanır gibi memleketin de değiştiğini artık böyle kendilerinin görüşüp anlaştığını belirtir. Böylesi daha uygun değil mi diye sorar. Cüneyt Bey, daha sonra içten bir tavırla Manisa Valiliği'ni anlatan Muhtar Bey'e hiç Avrupa'ya çıktınız mı diye sorar. Muhtar Bey, hayıflanarak, hayır, fırsat olmadı der.

Bahar, İstanbul Ayazapaşa'daki apartmanda Ömer ve Nazlı'nın nişan töreni olur. Muhtar Bey bir köşede Ömer'in eniştesi Cüneyt Bey ve teyzesiyle konuşur. Nazlı ile Ömer, pencerenin yanında genç kızlarla gülümserler.

Ömer, yirmi ay sonra da Nazlılara her gidişinde bu sokağa eniştesi Cüneyt Bey ile teyzesiyle nişan töreni için geldiğini hatırlar. Ömer, gazetede ki köprü işlerine bakıp nasıl daha çok para kazanırım diye düşünür. Son altı ay içinde yalnızca eniştesi Cüneyt Bey sayesinde birkaç arsayı alıp satarak dokuz bin lira kazandığını hatırlar.

Ömer, Nazlı ile ayrılır. Cüneyt Bey, romanda annesi babası olmayan Ömer'in önemli günlerinde yanında olan baba rolündedir. Cüneyt Bey, eşinin yeğeni Ömer'e babalık yapma konumundadır. Ömer'in teyzesi ile evlidir.

ENİŞTE, romanda adı geçmez. Refik'in kızı Melek'in kocasıdır. Ünlü bir avukattır. Melek, saat üç buçuğa gelirken kardeşi Ahmet'in oturduğu kata çıkar. Ahmet, kapıyı açınca Melek içeri girer girmez hemen her yeri gözden geçirir. Ahmet'e nasıl olduğunu sorunca o da iyi olduğu yanıtını verir. Melek, Ahmet'e üzerindeki gömlek yeni mi der. Ahmet, her zaman giydiğim gömlek yanıtını verir. Melek, çizmelerini nasıl bulduğunu Ahmet'e sorar. Ahmet, yeni mi diye sorar. Melek, enişten getirdi diye yanıtlar. Ahmet, dışarıda mıydı diye sorar. Melek, kardeşinin ne kadar unutkan olduğundan yakınır. Kendisine boya getireceğini ama Ahmet'in istemediğini hatırlatır. Melek, Ahmet'in yaptığı resimleri inceler. Beğendiği bir tablonun soyut olduğunu belirtir Ahmet. Melek, biraz da soyut yap, enişten Avrupa'da herkes soyut yapıyor der. Melek, sigarasını yakarken kocasına hep Ahmet'in sigarayı bir anda bırakmasını örnek gösterdiğini anlatır. Ahmet, ablasına bakınca eniştesinin nasıl biri olduğunu ve akşam yemeklerinde ne konuştuklarını düşünür. Melek, Ahmet'e kocasının Ahmet'i İlknur ile karakolun köşesinde gördüklerini söyler. Melek, eşinin İlknur'u dikkatle bakıp çok beğendiğini belirtir. Melek, Ahmet'e evlen diye ısrar eder. Melek, eşinin; Ahmet'in evlenirse çok iş yapacağını, o kızın akli başında gözüküğünü, hayatını düzene sokacağını belirttiğini

anlatır. Melek, eşinin yani Ahmet'in eniştesinin onu çok sevdiğini vurgular. Melek, sigarası bitince Ahmet'in kendisinin gitmesini istediğini anlar. Melek, Ahmet'e vakit kaybetme korkusunun akıllıca sayılmadığını belirtir. Melek, eşinin tatilin değerini bildiğini söyler. Melek, eşinin on bir ayda çıkardığı işi on bir ayda çıkaramam dediğini ekler. Melek, Ahmet'i yemeğe davet edip eşinin de onu çok görmek istediğini bildirir. Melek, artık gideceğini yarın öğlen eşiyle sinema için bilet aldığını söyleyerek güler. Melek, Nişantaşı'nda geçen gün kendisine laf attıklarını söyler. Melek, eşinin uyarısı üzerine kısa etek giymediğini belirtir. Ahmet, ablasına eniştesine sol darbe olacağını söylemesini ister. Ahmet, eniştesinin yüzünü merak ederek, sağlam kaynaktan öğrendiğini de vurgular. Melek, Ahmet'e eniştesinin kendilerini düşündüğü için mutlu olacağını belirtir. Ahmet, ablasını yanaklarından öpüp, gönderir. Ahmet, hırslıdan utanarak eniştesinin avukat, küçük burjuva olduğunu düşünür, darbe ona karşı olmaz diye mırıldanır.

Enişte'nin gerçek adı romanda verilmez. Melek'in kızıyla evli, ünlü ve başarılı bir avukat olduğu belirtilir.

MÜLAZIM HAYDAR BEY, Muhittin'in babasıdır. Romanın aktüel zamanında sağ değildir. Muhittin, gazeteleri okurken babasını hatırlar. Haydar Bey de güne biraz neşe katacak gevezelik malzemesi bulduğu için emekliliğinde bütün gazeteleri baştan sona okumuştur. Muhittin, masasından kalkmaya karar verir, karşısında kütüphanede duran babasının resmini görünce cayar. Resimde Mülazım Haydar Bey, üniforması ve kılıcıyla gözükür. Mülazım Haydar Bey, bu resmi emekli olmadan önce Beyoğlu'nda çektirmiştir. Kısa bir süre sonra da yorulduğunu belirtip artık kendi köşesine çekileceğini herkese söyleyerek ordudan ayrılmış, Ankara'ya savaşa gitmemiştir. Haydar Bey, Filistin'de çarpışmış, nişancılığıyla ün yapmıştır. Muhittin de üç yıl önce soyadı kanunu çıktığında, babasının bu hünerini hatırlamış, Nişancı soyadının bir şaire yakışacağını düşünmüştür.

“Resim çekilirken Nişancı Haydar Bey'in takındığı düşünceli poz. Muhittin gülünç buluyordu. Haydar Bey'in üzerinde kendine güvenen güçlü bir erkek hali vardı, belli belirsiz gülümsüyor, uçları havaya kalkık kocaman bıyıkları, boyu kısa olduğu için arkaya iyice kıvrılmış olan kılıcı, bir sehpanın üzerinde biblo gibi duran kalın ve kısa parmaklı eli, her şeyi zavallı gözüküyordu. Muhittin bu resmi her görüşünde, babası gibi olmaması için ne yapması gerektiğini düşünür, bazen dehşete kapıldığı olurdu. Karşısında, kütüphanenin bir gözünde, gümüş çerçeve içerisinde

duran bu şey, sıradan bir asker, boşa gitmiş bir hayat, hep bir şeyler bekleyerek endişeyle yaşamış, yüzeyletin arkasına hiç geçememiş, acınacak bir insandı.”⁷⁹

Muhittin, Beyoğlu’na çıktığı bir gün babası Haydar Bey’i hatırlar. Muhittin, yürürken babasıyla sinemaya gidiyormuş gibi hisseder. Haydar Bey, aşırı Müslüman’dır ama kendine göre hoşgörölü olduğu zamanlar olmuştur. Emekliliği ile ölümü arasında birkaç yıl içinde ayda bir oğlunu Beyoğlu’na çıkarır, sinemaya götürür. Muhittin’e göre, belki de hoşgörölüden değil düpedüz hoşlandığı için götürmüştür. Muhittin, neşelenmeden, Mülazım Haydar Bey mühendis Muhittin için tatsız bir konudur diye mırıldanır.

Muhittin, askeri okuldan iki arkadaşı Barbaros ve Turgay’ı odasında ağırlar. Barbaros, kütüphanenin gözünde duran Nişancı Haydar Bey’in resmine bakar. Muhittin, bunun üzerine, babası olduğunu belirtir. Onun gibi olmalısınız der. Gerçek bir asker olduğunu, savaşır, yaşayır, öldüğünü ekler. Muhittin, babası Haydar Bey’in bir hedefi olmadığını belirtir. Arkadaşlarına sizin hedefleriniz var diye vurgular.

Muhittin, Gıyasettin Kağan ile görüşmeye Üsküdar’daki evine gider. Muhittin, Gıyasettin Kağan ile bir süre konuştuktan sonra aralarında Muhittin’in Freud’un felsefesine inanması üzerine tartışma çıkar. Gıyasettin Kağanı Muhittin’e babasının adını sorar. Gıyasettin Kağan, Haydar olduğunu söyleyip babasının Alevi olduğunu belirtir. Bunu Mahir’in söylediğini ve Mahir’in onu ordudan tanıyıp, pek şerefli biri sayılmadığını söylediğini ekler. Muhittin, oradan Üsküdar sahile yürürken, babasının Alevi olduğunun yalan olduğunu düşünür. Muhittin, eskiden babası gibi olmamak için yeminler ettiğini hatırlar.

Mülazım Haydar Bey, romanın aktüel zamanında olmayan bir kahramandır. Muhittin’in psikolojisi ve kararları üzerinde etkili olmuş bir baba rolünde bulunduğu için romanda geçmektedir. Mülazım Haydar Bey, evlidir fakat evliliği ile herhangi bir ayrıntı yoktur. Romanın aktüel zamanında sağ olmadığı için, Haydar Bey’in iyi bir asker olduğu üzerinde durulmuştur.

CENAP SORAR, avukattır. Cevdet Bey’in oğlu Refik’in eşi Perihan’ın ikinci kocasıdır. Ömer, az önce Muhittin’in karıştırdığı gazeteyi açar. Ömer, şuna bakın diyerek okur. Cenap Sorar’ın arabasının dün Taksim Meydan’ında tramvayla çarpıştığını okur. Hasar büyük değildir diye belirtir. Ömer, nüfusça kayıp yoktur diye

⁷⁹ a.g.e., s.176-177

okumaya devam eder. Başını gazeteden kaldırır. Ömer, habere Türkiye işte bu, diye tepki gösterir.

Cevdet Bey, temiz hava yürüyüşüne çıktığı bir gün karşı kaldırımdan iri yarı bir adamın geçtiğini görür. Cevdet Bey, bu adamın Nigan Hanım ile kendisini görünce adımlarını yavaşlattığını ve kafasındaki fötr şapkayı gösterişli bir hareketle çıkardığını fark eder. Cevdet Bey, adamın Avukat Cenap Bey olduğunu anlar. Cenap Bey, hafifçe eğilerek selam verir. Cevdet Bey, avukatların iş saatinin kesin olmadığını düşünerek saatine bakar.

Osman'ın oğlu Cemil'in Heybeliada'da sünnet töreni olur. Refik eşi Perihan ile konuştuğundan sonra balkona doğru yürüyen Perihan'ın arkasından yürür. Balkona doğru giderken Refik, Nigan Hanım'ın elini öpen Cenap Bey'i görerek öfkelenir. Refik, işte bir soytarı daha diye söylenir. Perihan, Refik'e hiç olmazsa zararsız, sakın bir insan diyerek güler.

Cevdet Bey'in kızı Ayşe'nin konaktaki nişan töreninde Cenap Bey de davetlidir, katılır. Ayşe, annesinin hangi porselen takımları çıkardığını düşünürken Atiye Hanım ve Cenap Bey'e gülümseyerek merakını gidermeye büfeye doğru yürür.

Refik, ölmeden on yıl önce Perihan ile sarhoşken tartışır. Refik, Perihan'a memleketin yüzde doksanı aç, sefil, perişanken bir şey yapamamanın suç olduğunu söylemiştir. Perihan'da yapabileceği tek şey olan bavulunu toplayıp terk eder. Perihan, Avukat Cenap Sorar ile evlenir.

Refik'in kızı Melek, kardeşi Ahmet'in dairesine gelir. Ahmet, ablası Melek'e annesini görüp görmediğini sorar. Melek, üç gün önce bir öğleden sonra gittiğini söyler. Akşamları gidip o adamı görmek istemediğini ekler. Ahmet, Melek'in eşinin de avukat olmasını kastederek, neden o da bir avukat, ünlü bir avukat hem de diye belirtir.

Perihan'ın ikinci kocası olarak romanın sonunda belirtilir. Cenap Sorar ve Perihan'ın evliliği hakkında pek bir bilgi verilmez.

SADIK, Cevdet Bey'in kurduğu şirketin muhasebecisidir. Sadık Bey, evlidir. Sadık Bey, eşi ve çocuklarıyla Işıkçı ailesinin aile toplantılarında karşımıza çıkmaktadır.

“Sadık şirketin genç muhasebecisiydi. Gençti, Cevdet Bey’den on yaş küçüktü, ama şimdiden onun kadar gösteriyordu. Cevdet Bey dükkânın asma katına çıkarak, onunla bir süre konuştu.”⁸⁰

Cevdet Bey, bayramda gelen mektupları eline alınca Sadık’ın her bayram Türk Hava Kurumu’nun tebrik kartları gönderdiğini düşünerek açar.

Refik, yazıhaneye gittiğinde Sadık ile kahve içerek bazı defterlere bakar.

Cevdet Bey, ölür. Sadık, karısı ve çocuklarıyla Teşvikiye Cami’ndeki cenazeye gelir. Sadık, Nigan Hanım’ın elini öperken karısı patronun karısını Nigan Hanım’ı süzer.

Refik, Kemah’tan Osman’a mektup yollar. Osman, Refik’e babası öldükten sonra Sadık’ın defterlerde kendi yararına, şirketin zararına bazı küçük hatalar yaptığından söz eder.

Sadık Bey, Ayşe’nin nişanına da katılır. Cevdet Bey’in ölümünden sonra da ailenin muhasebecisi olmuş ve yanında kalmıştır. Şahsiyeti hakkında bilgi verilmeyen bir kahramandır.

SELAHATTİN DARVINOĞLU (*Sessiz Ev*, 1983)

Romanın aktüel zamanında sağ değildir. Babaanne Fatma Hanım’ın eşidir. Fatma Hanım on altı yaşındayken evlenir. Fatma Hanım’ın kocası doktordur ve hırslı biri olarak nitelendirilir. Dört yıl çocukları olmaz. Her gün muayenehanesine gidip gelen doktor, bir gün eve gelip artık İstanbul’da yaşamayacaklarını belirtir. Doktor Selahattin’i Talat Paşa çağırır, parti hakkında konuştuğu için, ya İstanbul’u terk etmesini ya da Sinop hapisanesine gönderilmesini teklif eder. Selahattin Bey, İttihatçıların azıttıklarını belirterek, İstanbul’u terk etmeye karar verdiğini Fatma Hanım’a ifade eder. Selahattin Bey, Paris’e gidip yapacaklarını Gebze’den yapmayı düşünür. Selahattin Bey, babasından kalma malını mülkünü satıp Gebze-Cennethisar’da ev yaptırır. Selahattin Bey’in oğlu Doğan Bey burada dünyaya gelir. Savaş çıkar ve sonunda İttihatçılar devrilir. Gazeteden öğrendikleri bu haberi Selahattin Bey, umursamaz. Çünkü artık odasına çekilip yazdığı ansiklopedi tek derdidir. Selahattin Bey, ansiklopedi bitince İstanbul’a döneriz diye belirtir. Fatma Hanım’ın değerli mücevherlerini satarak Cennethisar’da yaşamlarına devam ederler.

⁸⁰ a.g.e., s.16

Selahattin Bey, ölümüne kadar otuz yıl daha bu ansiklopedi ile gece gündüz uğraşır. Selahattin Bey, madde madde yazdığı ansiklopedisini yazmaya çalışırken, karısı Fatma'ya Allah'ın olmadığını, insanların aptal olduğunu bu yüzden bilime ulaşamadıklarını anlatır. Fatma Hanım, kocasının tüm bu çalışmalarının günah olduğunu düşünüp uzak durmaya çalışır. Evin bahçe kapısına, pirinç levha ile muayene saatlerini yazıp asar. Gebze'den, Tuzla'dan ve İzmit'ten hastalar gelir. Selahattin Bey, hastaların gelmeden önce koca-karı ilaçları kullanmalarına ve Allah ne yazdıysa onu yaşarız söylemlerine sataşarak, onların da ayağını keser. Çevrede, Allahsız doktor olarak anılır. Köylülerin adam olmayacağından, batıl inançlarla zehirlendiğinden yakınır. Oğlunun adını yenedünyayı hatırlatsın diye Doğan koymaya karar verir. Selahattin Bey, oğlunu ve torunlarını özgür birey olarak, Batı'daki insanlardan daha iyi yaşatacaklarının hayalini kurar. Kapalıçarşı kuyumcusu Yahudi Avram Efendi, ara sıra gelip Fatma Hanım'ın mücevherlerini satın alır. Selahattin Bey, eve dul kalmış bir kadını hizmetçi olarak alır. Selahattin Bey, bu kadın ile ilişki yaşar ve bu ilişkiden iki oğlu olur. Selahattin Bey, hizmetçi kadını, Fatma Hanım gibi suç, ceza ve namus kavramlarıyla korkmadığı için sever. Dürüst, açık sözlü ve güzel olduğundan birlikte olduğunu düşünür. Selahattin Bey, Fatma Hanım tarafından eziyet gören hizmetçi kadın, oğulları Recep ve İsmail için bahçeye kulübe yapar. Fatma Hanım, hizmetçi kadını ve çocukları döver. Selahattin Bey, eve gelip ağlar, on gün sonra hizmetçi kadın ve iki çocuğu uzak bir köye götürür. Yaşlı bir adamın evlat edinmesi için epey para verir. Fatma Hanım'ın şiddeti sonucu çocuklardan Recep, cüce kalırken İsmail de topal kalır. Selahattin Bey, eve dönüp tekrar ansiklopedisi için araştırmalarının olduğu odasına gömülür. Selahattin Bey, soyadı kanunu çıktığı yıllarda 'Darvınoğlu' soyadını alır.

“Evet, ben Doktor Selâhattin, yirminci yüzyılda O'nun yerine artık bütün Müslümanların yeni tanrısı niye olmayayım ki? Çünkü bilimdir artık tanrımız, işitiyor musun Fatma?”⁸¹

Selahattin Bey, bir gün, Batılıların her şeyi bulduğunu, söylenecek söz kalmadığını belirterek eşi Fatma'ya kütüphanesini, koleksiyonlarını atabileceğini ifade eder. Doğan büyüdüğünde köye gönderilen Recep ve İsmail'i eve geri getirir. Selahattin Bey, Recep'e köydeki hayatı sorar. Ölmeden önce Recep'e özgür olup, yalnız kendi aklına güvenmesini öğütler.

⁸¹ a.g.e., s.121

“O zaman: Delirmiş! Doktor Selâhattin, kendi halinde bir doktormuş, siyasete kalkışınca İstanbul'dan sürülmüş, kitaplara gömülmüş delirmiş. Yalancılar, dedikodu kumkumaları; hayır, deli değil, gözümle gördüm, akşam yemeğinden sonra içkiye oturmaktan ve arada bir ölçüyü kaçırmaktan başka ne günahı var; bütün gün masasına oturur, yazar. Sonra arada bir gelir benimle konuşurdu.”⁸²

Selahattin Bey, bir gece Fatma Hanım'ın odasına giderek ölümü Doğu'da keşfeden ilk insan olduğunu anlatır. Selahattin Bey, yetmişinde olduğunu, ansiklopedide Ö harfinde olup yetişmeyeceğini anladığını ifade eder. Selahattin Bey, batıda yazılan kitapları okuduktan sonra, ölümden sonra hiçlik olduğunu vurgular. Selahattin Bey, bağırarak batılılara yetişilmesi gerektiğini söyler.

Doğan Bey'in ikisi erkek, biri kız üç çocuğu olur. Doğan Bey, karısı Gül Hanım ve Selahattin Darvinoğlu'nun mezarları aynı yerdedir. Fatma Hanım, torunları; Faruk, Metin ve Nilgün tatil için Cennethisar'a geldiklerinde mezarlığa ziyarete gelirler. Üç torun da dedeleri Selahattin Bey gibi Tanrı'ya inanmazlar. Babaanneleri için dua yapıyor gibi yaparlar, Nilgün başını kapatır.

İSMAİL, Selahattin Darvinoğlu'nun gayrimeşru çocuğudur. Recep ile kardeşidir. Selahattin Bey, evine aldığı hizmetçi kadından iki çocuğu olur. Fatma Hanım, bu iki çocuğa ve kadına eziyet eder. Selahattin Bey, uzak bir köye götürüp para karşılığı yaşlı bir adama evlatlık verir. Anne ve bu köydeki baba çocukları doktora götürür. Doktor, Recep için küçük yaşta dayaktan dolayı cücelik olduğunu, İsmail'i de güneşe çıkart belki düzelir yorumunu yapar. Recep cüce kalır, İsmail de topal kalır. Selahattin Bey, öldükten sonra Doğan Bey Kemah'tan eve döner. Doğan Bey, köyden Cennethisar'daki eve getirmesi üzerine anneleri ölen iki kardeşe verdiği para ile İsmail, yakın yerdeki yokuştan arsa alıp ev yapar. Hasan adında oğlu vardır. Milli piyango satıcılığı yapar. Recep kahvehaneye gidince masalar arasında dolanan kardeşi İsmail'i görür. İsmail onu görmez. Recep, kardeşinin hep istasyona yakın diye yokuştan değil deniz kenarından ev almamasına yakınmasını hatırlar. Evine gidip sohbet ettiği zamanlarda hep bundan yakınır, karısı da ona hak verir. Fatma Hanım'ın yanına torunları gelir. Recep de bu evde hizmetçidir. Torunlardan Nilgün ve Faruk, İsmail'in ne yaptığını nasıl olduğunu Recep'e sorarlar. Recep, piyango sattığını, yokuştaki evde karısı ve oğlu Hasan ile yaşadığını, topal olan bacağıнын aynı olduğunu belirtir.

⁸² a.g.e., s.145

İsmail'in oğlu Hasan, Nilgün'e aşıktır. Fakat milliyetçi arkadaşlarının baskısı ile Nilgün komünist olduğu için ona öfke duyar. Nilgün'ü sürekli plaja ve gazeteye almaya çıktığı saatlerde takip eder. Hasan, Nilgün ile konuşmaya çalışırken Nilgün'ün kaçmaya çalışması üzerine onu döver. Nilgün eczaneye gittikten sonra eve gelip geceyi kardeşleri ile salonda geçirir. Sabah olunca İstanbul'a hastaneye gitmeye karar verirler. İsmail, Hasan'a ulaşamadığı için Recep'in yanına mutfağa gelir. Kardeşine suç ve korkuyla Hasan'ı sorar. Dün eve jandarma geldiğini Hasan'ı sorduklarını anlatır. İsmail, Hasan'ın bu yaptığının milliyetçi gençlerle gezdiği için olduğunu onlara uyduğunu belirtir. İsmail, çekinerek evdekilerin ne dediğini ve Nilgün'ün nasıl olduğunu sorar. İsmail, Hasan'ın iki gecedir eve uğramadığını, Recep'e buraya gelip gelmediğini sorar. Recep'ten gelmediği yanıtını alır. İsmail, telaşla mutfakta otursa da kalkıp gitmeyi ya da yukarıdakilerden özür dilemeyi düşünür. Yukarıdan Fatma Hanım'ın yere vurulan baston sesini duyarlar. Recep, yukarı çıkıp bavulları indirirken Nilgün Hanım'ın kustuğunu görür. Telaşla mutfağa gelip midesine ne iyi gelir diye düşünürken İsmail'in anlattıklarını duymaz. Yukarı çıktığında Nilgün'ün öldüğünü görür. Eve gelen eczacı kadın, beyin kanamasından öldüğünü belirtir.

KEMAL BEY, Cennethisar'da eczacıdır. Karısı ile birlikte Cennethisar'da eczanesi vardır. Recep ilaç lazım olduğunda buraya uğrar. Hasan'ın Nilgün'ü dövdüğü gün Recep, Nilgün'ü eczaneye götürür. Kemal Bey'in karısı, yüzü kanlar içinde olan Nilgün'ü görünce çılgın atar. Pamuk ve ilaçlarla yüzündeki kanları temizlemeye başlar. Kemal Bey, gelip Nilgün'ün halini gördükten sonra ne olduk biz diye söylenir. Kemal Bey'in karısı hastaneye gitmelerini belirtir. Nilgün, eve gitmek istediğini söyler. Eczacı kadın, Nilgün'e ağrısı için iğne yapmaya içeri götürür. Kemal Bey, Recep'e nereye gidilirse gidilsin siyasetin insanın peşini bırakmadığını anlatır. Nilgün'e eczacı kadın hastaneye git diye tembihler. Nilgün, evin yakın olduğunu belirterek yürümek istediğini söyleyerek çıkar. Kemal Bey, Nilgün'e devrimci misin diye sorup onu dövenin bunu nereden anladıklarını sorar. Nilgün, aldığı gazeteden anladıklarını belirtir. Kemal Bey utanarak bakarken, karısı ben sana demiyor muyum diye tepki verir. Kemal Bey, karısını sus diye yanıtlar. Nilgün, ertesi sabah kusarken, Kemal Bey'in karısı arabayla alınıp getirilir. Geldiğinde Nilgün ölmüştür. Kemal Bey'in karısı beyin kanaması yüzünden öldü diye söyler.

Evdekiler Nilgün'ün ayağa kalkacağına umutla bakarken, Kemal Bey'in karısı ölüm kelimesini aklından geçirir.

PADIŞAH (*Beyaz Kale, 1985*) romanın aktüel zamanında küçük yaşta tahta geçen dördüncü Mehmet'tir. Venedikli Köle diğer kölelerle boğaza getirildiğinde Padişah'ın izlediği söylenir. Venedikli Köle ve Hoca'yı tanıştıran Osmanlı paşası, Sadık Paşa'nın oğlunun düğünü vardır. Köle ve Hoca'yı havai fişek gösterisi düzenlemeleri için tanıştırır. Haliç'teki bu havai fişek gösterisini Padişah da izler. Paşa, Hoca ile Köle'yi yaptıkları namaz saati ve gök kuramıyla ilgili çalışmalarını sunmak için Sultan'ın karşısına çıkarır. Padişah, yıldızları merak ettiğini belirtip Hoca'dan onları yorumlamasını ister.

“Padişah, boyu başına göre kısa, kırmızı yanaklı sevimli bir çocuktur. Araçları, kendi oyuncaklarıymış gibi elliyordu. Onunla akran ve arkadaş olmak istediğimi o zaman mı, yoksa çok sonra, on beş yıl sonra yeniden karşılaştığımız zaman mı düşündüğümü çıkaramıyorum şimdi; ama ona haksızlık etmemek gerektiğini hemen hissettim. O sırada Hoca bir tutukluk geçiriyor, Padişahın çevresindeki kalabalık da, merakla onu bekliyordu. Sonunda başlayabildi; hikâyesine yepyeni şeyler eklemiş: Yıldızlardan akılları olan canlı yaratıklar gibi söz etti, geometri ve aritmetik bilen ve bildiklerine göre uyumla dönen, çekici esrarlı yaratıklara benzetti onları. Arada bir başını kaldırarak göğe hayranlıkla bakan çocuğun etkilendiğini gördükçe coşuyordu.”⁸³

Padişah, çocuk yaşta ve hayvanlara karşı çok ilgilidir. At Meydanı'nda kafeslerde aslanları, leoparları, kaplanları vardır. Padişah, göğün hasta aslanı için ne dediğini Hoca'ya sorar. Birkaç hafta sonra aslan iyileşince Padişah, Hoca'yı saraya çağırır. Birlikte At Meydanı'na gidip hamile aslanının kaç tane doğuracağını Hoca'ya sorar. Hoca, müneccim olmadığını belirtir. Ama tasarılarına katkı sağlar diye, Padişah'ı, bilime olan ilgisini ortaya çıkarmak için etkilemekten başka şansı yoktur. Hoca ve Köle, sultanın ilgileneceği hayvanları anlatan “Hayat-ül-Hayvan ve Acaib-ül-Mahlukât” adlı iki risale yazmaya başlarlar. Hoca, Paşa ile yazdığı eseri Sultan'a gönderir. Bir ay sonra Padişah, Hoca'yı ava giderken çağırır. Av esnasında tavşanlardan biri kendisini suya atar ve yabancı bir köpek yakalayınca, Padişah, köpeğin ağzından tavşanın alıp salınmasını emreder. Padişah, bu olayı Hoca'nın yorumlamasını ister. Hoca, beklenmedik yerden düşmanlarının çıkacağını ama bu

⁸³ a.g.e., s.32

durumu Padişah'ın kazasız atlatacağını söyler. Padişah, Hoca'nın dediği gibi aslanının birbirine denk iki yavru doğurduğunu ve yazdığı eseri çok beğendiğini söyler. Avdan sonra Padişah, Hoca'yı bahara kadar çağırılmaz. Hoca, etraftan edindiği bilgiye göre, Kösem Sultan'ın yeniçeri ağalarıyla anlaşarak Sultanı ve annesini boğdurup yerine Şehzade Süleyman'ı geçirmek için plan kurduğunu ama planın işlemeyip kendisinin öldürdüğünü duyar. Padişah, baharda Hoca'yı çağırınca yorumunun doğru çıktığını söyleyip Hoca'ya dirlik verilmesini buyurur. Şehirde kol gezen veba hastalığı üzerine Padişah, Hoca'yı çağırıp vebanın ne zaman biteceğini, daha ne kadar can alacağını ve kendi canının tehlikede olup olmadığını sorar. Hoca, yuvarlak cevaplar verip vakit ister. Üç gün önce, Hoca'nın karnında çıban çıktığı için veba olduğunu düşünen Köle, Heybeliada'ya kaçmıştır. Hoca, para karşılığı sandalcılardan Köle'nin Ada'da olduğunu öğrenir ve sultanın veba için çağırması üzerine Köle'yi adadan alır. Hoca, Köle'ye onun bilgisine ihtiyacı olduğunu söyleyip veba üzerine araştırma yapmaya başlarlar. Köle, şehre inip tabut sayılarını kaydedip vebanın en çok nerelerde can aldığını not eder. Akşamları saraydan gelen Hoca ile bir takvim oluşturup Padişah'a çarşı ve kalabalık yerlerin bir süreliğine kapatılmasını önerirler. Padişah'ın emriyle şehre giriş çıkışlar durdurulur. Hoca ve Köle'nin takviminde olduğu gibi hastalık yavaş yavaş şehri terk eder. Padişah, bunun karşılığında Hoca'yı Başmüneccim yapar. Veba sonrası Ayasofya'da kılınan cuma namazında Hoca, Padişah'ın az gerisinde yer alır. Padişah bu süreçte artık yirmi bir yaşındadır. Hoca ve Köle, Padişah için çeşit çeşit hikayeler yazıp kendisine anlatırlar. Yazdıkları bir kitabın tesliminden bir ay sonra, Hoca'nın büyük hayallerle yapmak istediği silahın yapımı için Padişah'tan emir alırlar. Hoca ve Köle, verilen büyük paralarla silahın yapımında altı yıl çalışırlar. Çalışmalarını anlatmaları için Köle ve Hoca, Padişah'ın huzuruna getirilir. Padişah, Hoca yerine Köle ile sohbet edip ilgilenir. Hoca ile birlikte Padişah ile sohbet etmeye artık Köle de gider.

“Hoca'nın sözünü ettiği aptal delikanlıya benzemiyordu hiç; daha çok güne bilim ve sanatla başlamak isteyen akli başında bir yetişkin gibiydi. Hoca'nın somurtarak geçirdiği o güzelim saatlerin sonunda Padişah elindeki kurbağa resimlerine bakarak bana şöyle dedi:

“Hikâyeleri senin uydurduğundan zaten şüpheleniyordum. Demek resimleri de sen çiziyormuşsun!” Sonra bana bıyıklı kurbağaları sordu. Padişahla ilişkim işte böyle başladı. Artık her seferinde, Hoca’yla birlikte ben de saraya gidiyordum. İlk zamanlarda Hoca suskundu, daha çok Padişahla biz konuşurduk.”⁸⁴

Hoca, artık saraya gitmeyeceğini belirtip, Köle’ye onun gidip gelmesini söyler. Hoca da evinde ve Haliç’te başına bekçi bıraktığı silah ile ilgilenir. Padişah, Köle’ye bu silah tasarısının arkasında da Hoca değil Köle’nin olduğunu söyler. Padişah silahın tamamlandığı sene Lehistan’a sefere çıkar. Hoca ve Köle, Padişah’ın silahı ve kendilerini sefere götürmemesine şaşırırlar. Bir sene daha Hoca ve Köle, silah için zaman kazanmış olurlar. Padişah, seferden dönüşte Edirne’de kalır. Bir süre sonra da Köle ve Hoca’yı bir cami büyüklüğündeki silah ile birlikte beklediği haberini yollar. Edirne’ye geldikten sonra yaz sonu, Padişah’ın yenilgiye uğratıp vergiye bağladığı Lehliler, tekrar baş kaldırır. Padişah, tekrar sefer kararı alır. Padişah, bu sefer için Hoca ve silaha güvendiğini belirtir. Padişah bu sefer gecelerinde Hoca ve Köle’den korkulu ve meraklı hikayeler dinlemeye düşkün olur. Padişah sefer sırasında zaman zaman av törenleri yapar. Bu törenler sırasında karşılaştıkları köylülere Hoca, günahlarını sorar. Padişah bu olup bitenden hoşlanır mı yoksa Hoca’nın hevesine hayır mı demez bilinmez ama böylece devam eder. Hoca, bu günah sorgulama işini bir süre sonra bitirir. Artık düşürülmesi gereken Doppio Kalesi’ne gelinir. Silah ordunun yürüyüş kolunun orta yerinde çamura saplanıp saldırıyı duraklatır. Padişah’ın emri üzerine silah olduğu yerden zorluklarla çıkarılır. Padişah, kalenin düşmemesine öfkelenip Sarı Hüseyin Paşa’yı bekleyip yıllardır bunun için tasarlanan silah ile saldırılmasını ister. Kale düşmedikçe Sultan’ın öfkesi artar ve Sarı Hüseyin Paşa’yı cezalandırmaktan bahseder. Küçük bir palankayı alamayan bir komutanın da başını vurdurtur. Bembeyaz gözüken güzel kale alınamaz. Hoca, Padişah’ın çadırından sabaha karşı gelir.

Kitabın son bölümünde; Sultan’ın ordusu Viyana’ya gidip yenilgiye uğrar. Padişah, yanındaki soytarıların ve Münneccimbaşı’nın boynunu vurdurur. Sonunda Padişah, tahttan indirilir.

Hoca ile Köle, yenilginin gecesini çadırda kıyafetlerini değiştirip birbirlerinin yerine geçerler. Köle, Hoca’nın kıyafetlerini giyip çadırda kalırken Hoca, Köle’nin memleketi İtalya’ya kaçar.

⁸⁴ a.g.e., s.89

Padişah, Hoca'nın yerine geçen Köle'nin İstanbul'a dönüp müneccimbaşılık yaptığı yıllarda Köle'nin memleketi İtalya'dan bahsetmesini ister. Köle, kitabında anlattığı gibi onun hakkında bildiklerini ve öğrendiklerini anlatır. Köle, sonunda İstanbul'dan Sultan'ın çevresinden uzaklaşıp Gebze'ye yerleşir.

GALİP (*Kara Kitap*, 1990) romanın anlatıcısıdır. Avukattır. Galip, dedesi, babaannesi, amcası, yengesi ve kuzenleriyle aynı apartmanda yaşamıştır. Rüya ile aynı sınıfta okumuş, beraber büyümüştür. Galip, Rüya'ya çocukluğundan beri âşıktır. Rüya'nın ilk evliliği sol derneklerle bağlantılı biriyledir. Bir gün Rüya kocasını bırakıp ailesinin yanına Galip'in kaldığı apartmana döner. Galip de Rüya ile evlenir. Galip, üç yıldır amcasının kızı Rüya ile evlidir.

Galip, uyandığında Rüya yatağın bir ucunda hala uyur. Galip, akşam Konak Sineması'na gitmeyi düşünür. Galip, kapının altından Milliyet gazetesini alıp kuzeni Celal Salik'in köşe yazısını okur. Ses çıkarmadan evden çıkar. Galip, avukattır ve evinden her gün ofisine gider. Öğle saatlerine doğru evi arayıp Rüya ile konuşur. Galip, telefonda akşam sinemaya gitmeyi teklif edince Rüya, uykusu olduğunu belirtip kapatır. Akşam saatlerinde Hale Hala, Galip'i arayıp akşam yemeğine davet eder. Galip, Rüya'yı da arayıp haberdar etmesini ister ve işten çıkınca aile apartmanına gider. Galip, Rüya'nın gelmediğini görünce eve gider ve Rüya'nın on dokuz kelimelik kendisini terk mektubunu bulur, okur. Aile yemeği için Hale Hala'ya gidip Rüya'nın antibiyotik içip uyduğunu bu akşam onlara katılamayacağını söyler. Rüya, mektubunda Galip'e annelerine karşı kendisini idare etmesini ister.

“Galip'e ise, okur okumaz kabul ettiği üç kelimelik bir suç ortaklığı öneriyordu: "Anneleri idare edersin!" Evden ayrılış nedenini açıkça Galip'in üstüne yıkmadığı için hem sevindiriciydi bu suç ortaklığı, hem de, ne olursa olsun, Rüya ile bir ortaklıktı. Bu ortaklığın karşılığında, Rüya'nın Galip'e verdiği söz de üç kelimelikti: "Sana haber veririm." Ama bütün gece vermedi.”⁸⁵

Galip, ailesine Rüya'nın onu terk ettiğini söylemez ve ertesi gün merak edip arayan Suzan Yenge'sine de Rüya ile İzmir'e gideceğini bildirir. Galip, evin içinde Rüya'nın eşyaları ve mektubunu inceleyip karısı ile evliliğini gözden geçirir. Doktor, çocuklarının da olmayacağını söylemiştir.

⁸⁵ a.g.e., s.52

“Üç yıllık evlilik hayatları boyunca, belirsiz bir yerdeki bilinmeyen bir hayatın neşe ve eğlencesini kaçırmaktan şikâyetçi gözükken hep Rüya olmuştu, Galip değil.”⁸⁶

Galip, Rüya'nın mektubunun arkasına Rüya ile bağlantılı olabilecek kişileri ve mekânları listeler. Rüya'nın eski siyasi yakınlarını ve eski kocasını da ekler. Rüya'nın ailesi Melih Amca ve Suzan Yenge, kızlarının Galip ile evlenip o siyasi çevreden uzaklaşmasına sevinmişlerdir. Galip, kuzeni, Rüya'nın da üvey ağabeyi Celal'e ulaşmaya çalışır. Celal, Milliyet gazetesinde köşe yazarıdır. Galip, gazeteyi arar eve de bakar ama Celal'i bulamaz. Galip, ortak banka hesaplarına baktığında Rüya'nın son on günde para çekmediğini görür. Galip, Rüya'nın eski kocasının adresini bulmak için Alâaddin'in dükkanına gidip sol siyasi dergilerini satın alır. Galip, bütün politik dergileri arşivleyen arkadaşı Saim'e gider ve sabaha kadar adres arar. Saim'in arşivinde de Rüya'nın eski kocasına dair bilgi bulamaz. Milliyet gazetesine Celal'i bulmaya gider. Celal'e düşman bir yazar ile Celal hakkında konuşur. Birkaç gün sonra Saim arar ve Rüya'nın eski kocasının adresini bulduğunu söyler. Galip, eski kocanın evlendiği ve çocuklarının olduğu eve gidince şaşırır. Galip, eski koca ile görüşüp Rüya'nın evde olduğunu belirtip kendisine siyasi bir ismi sormaya geldiğini söyleyip oradan ayrılır.

Galip, sessiz yollarda yürüyüp sinemaya gider. Galip, artık Rüya'nın Celal'in herkese bildirmedeği evlerinden birinde olduğunu düşünür. Her sabah Celal'in önceden yayımlanan yazılarını tekrar yayımlayan Milliyet gazetesindeki köşe yazılarını Rüya ile okumuşlardır. Galip ile Rüya çocukluklarından beri Celal'e hayrandırlar. Galip tekrar tekrar Celal'in yazılarını okumaya başlar. Okuduğu köşe yazılarından Celal'i çözmeye çalışır. Galip, caddede afişleri incelerken bir adam kendisini alıp geneleve götürür. Afişteki Türkan Şoray'a götüreceğini söyleyen adam Galip'i takma adıyla anılan kadına götürür. Galip, kadın ile konuşur, onu Rüya'ya benzetemediğini düşününce oradan ayrılır.

Galip dönüşte Tokatlıyan Oteli'nin orada İskender ile karşılaşır. İskender, BBC kanalından gelen ve Celal ile de görüşmek isteyen İngiliz televizyoncuları Pera Palas'tan alır. Galip, İskender ve İngiliz gazeteciler ile beraber kapısında 'Gece Kulübü' yazan pavyona gider. İngiliz kadın da dâhil Galip ve masadakiler de hikâyeler anlatmaya başlarlar. Galip, pavyonda yabancı gazetecilerin de bulunduğu grupta oynayıp eğlenir. Galip ve İskender gazetecileri Celal'in köşe yazısına da konu

⁸⁶ a.g.e., s.55

olan eski manken atölyesine götürüp gezdirirler. Galip, yeşil sandığa bağış parası atarken antikacı kadınla göz göze gelir. Galip, Belkıs adındaki liseden sınıf arkadaşı olduğunu söyleyen kadınla tanışır. Belkıs'ın arabasına binip turistleri Süleymaniye Camii'ne götürürler. Dönüşte Galip, Belkıs'ın evine gider. Belkıs, Galip'e senelerdir âşık olduğunu onu Rüya ile sık sık gördüğünü anlatır. Galip, Belkıs ile geçmişini ve Rüya'yı konuştuğundan sonra Rüya'nın onu terk ettiğini söylemeden uyuyakalır.

Galip sabah uyanınca Şehrikalp Apartmanı'na gidip kapıcının dairesinden yedek anahtarı alıp Celal'in dairesine girer. Galip, Celal'in ev telefonundan Celalmiş gibi konuşur. Galip, Celal'in pijamalarını giyip oymuş gibi hayatına devam eder, yazılarını ve yazıları için ilham aldığı kaynaklarını okur.

“Karanlıkta el yordamıyla Celâl'in odasına girdiğinde çok vakit geçmişti. Elbiselerini çıkarırken, Celâl'in pijamalarını giyerken dün gece pavyonda rastladığı acıklı yazarın tarihi hikâyesinde bir kahramanın ötekinin karanlık sessiz ve boş yatağına uzanıverdiği geldi aklına.”⁸⁷

Her sabah Milliyet gazetesini kapıcının attığı yerden alıp Celal'in yazılarını okur. Galip, Celal'in daha önce Mevlana, Şems, Mevlevilik, Hurufilik üzerine yazdığı yazılarını okuyup Celal'in nereden okuyup araştırdığını merak eder. Galip, Celal gibi üç tane yazı yazar ve gazeteye gidip Celal'in gönderdiğini söyler.

“Yüzünü yıkadı, kendine bir koyu kahve daha hazırladı ve boşaltıp temizlediği çalışma masasının üzerine Celâl'in eski ve ağır Remington daktilosunu yerleştirip oturdu. Celâl'in yıllardır kullandığı dosya kâğıtları çekmecedeydi, çıkarıp makineye bir tane taktı ve hemen yazmaya başladı.”⁸⁸

Galip, Celal'in odasındaki gözlüğü gözüne takıp gazetede ki yaşlı yazar ile konuşup çıkar. Galip, Kapalıçarşı'dan Nuruosmaniye'yede yürürken yeni hayatını düşünür. Galip eve gelince çalan telefonda adını vermeyen biriyle Celalmiş gibi konuşur. Adam ısrarla Celal ile buluşmak ister. Galip'e telefonda ki adam, darbe olacağından bahsedip yüz yüze konuşmak ister. Ertesi gün Celal'in telefonunu Emine adında bir kadın arar. Emine, telefonda eskiden Celal ile aşk yaşadığını, son yazısında ona gel dediğini bu yüzden kocası Mehmet'i terk edip yanına gelmek istediğini anlatır. Galip, kendisini hatırlamadığını gelmemesini kocasına dönmesini

⁸⁷ a.g.e., s.224

⁸⁸ a.g.e., s.294

söyler. Emine adresini isteyince telefonu Emine'yi zorla konuşturan kocası Mehmet alır. Mehmet, Galip'e (Celal sandığı için) onu öldüreceğini söyleyip adresini ister. Galip, bu insanları merak ettiği için saat dokuzdan sonra Alaaddin'in dükkanının önünü tarif edip buluşmak ister. Galip, Mehmet'ten de Celal'e ait olduğunu bildiği adresleri isteyip tek tek yazar. Galip, Celal'in yedi numarasını yazar. Bunların birinde Rüya'yı ve Celal'i bulacağını düşünür. Galip, kendi evinin telefonunu çevirir ama kimse açmaz. Hala bir umut Rüya'nın eve dönmüş olacağını düşünür.

Galip, İskender'i arayıp gazetecilerle görüşme ayarlamasını Celal'in geleceğini söyler. Galip, İskender ile Pera Palas'ta buluşacağını kararlaştırdıktan sonra Hale Hala'yı arayıp Celal'in son çıkan yazısını çok beğendiğini söyleyen hayranı gibi konuşur. Aslında son çıkan yazıyı Galip yazmıştır.

Galip, Alaaddin'in dükkanının karşısında Emine ve Mehmet'i merak ettiği için bekler ama kimseyi görmeyince taksiye biner.

“Yeniden gazeteye telefon edip Celâl Beyin "henüz" gelmediğini öğrendikten sonra Galip, İskender'i aradı. Ona, Celâl'i bulduğunu, İngiliz televizyoncuların kendisiyle görüşme yapmak istediklerini söylediğini, Celâl'in de bu fikre pek fazla karşı çıkmadığını, ama şu ara meşgul olduğunu anlatırken telefona çok da uzakta olmayan bir kız çocuğunun ağladığını işitiyordu. İskender, İngilizlerin İstanbul'da en azından altı gün daha kalacaklarını söyledi. Celâl hakkında çok övgü işitmişlerdi, bekleyeceklerinden emindi; Galip isterse onları Pera Palas'tan kendi arayabilirdi.”⁸⁹

Galip, İskender ile Pera Palas'ta buluşup ona kendisini İngiliz BBC gazetecileriyle Celal Salik olarak tanıtmalarını söyler. Galip, otel odasında gazetecilerin kendisiyle Celalmiş gibi konuşup röportaj yapar.

Galip eve dönüş yolunda Alaaddin'in dükkanın orada hiç tanık olmadığı sessizliği fark eder. Galip, yerde yatanın Celal olduğunu ve üzerinin gazetelerle örtülü olduğunu anlar. Celal tabancayla şüpheli biri tarafından vurulmuştur. Rüya nerede diye etrafa bakınır, Celal'in yanında kadın olup olmadığını polisler sorar. Polisler yalnızca Celal'in olduğunu ve yanında kimse bulunmadığını söyler.

Galip, apartmana çıkıp suç işleyip işlemediğini düşünerek Celal'in pijamalarını giyip uyur. Sabah uyandığında manşetlerde 'Celal Salik Öldürüldü' yazısını görür. Zil çalar ve içeri kapıcı İsmail'in karısı Kamer Hanım gelip ağlamaya başlar. Kamer

⁸⁹ a.g.e., s.101

Hanım, Alaaddin'in dün olay sebebiyle dükkanını kapatıp gittiğini ama sabah açtığında oyuncak bebekler arasında Rüya'nın ölüsüyle karşılaştığını anlatır. Kamer Hanım, Hale Halalardan geldiğini ve Galip'i de ölü sandıkları için kendisini görünce şok olduğunu söyler.

“Kamer Hanım, Alâaddin'in dükkânından, koşa koşa Hâle Halalara gitmiş. Orada herkes ağlıyor, Galip'i de öldü sanıyorlarmış. Kamer Hanım, onlara en sonunda Celâl'in sırrını vermiş: Celâl'in yıllardır, Galip'le Rüya'nın ise bir haftadır burada, Şehrikalp Apartmanının en üst katındaki dairede saklandıklarını söylemiş.. Herkes Rüya ile birlikte Galip'i de öldü sanmış gene.”⁹⁰

Galip, Hale Hala'nın evine gidince olay gecesini orada dinler. Katil üç kurşunu Celal'e birini Rüya'ya sıkmıştır. Rüya, sol ciğerine gelen kurşuna rağmen yürüyerek Alaaddin dükkanına girip yardım istemiş ama Alâaddin dükkanına girdiğini görmemiş silah sesinden korkup kepenkleri kapatıp evine gitmiştir. Ertesi sabah Rüya'nın ölüsü ile karşılaşmışlardır. Celal ise kalbine isabet eden kurşunla olay yerinde ölür.

Ertesi gün Teşvikiye Camii'nde cenazede Galip, yazı işleri müdürüyle baş başa kalıp Celal hakkında konuşur. Yazı işleri müdürü, Celal'in son zamanlarda farklı konularda yazıp gönderdiğini, bu yazıları yayımlamak istediğini söyler. Böylece Galip'e Celal'in köşesinde yazacağı yazarlık hayatının yolları açılmış olur. Çünkü son zamanlarda yazı gönderen Celal değil, Celal'in imzasıyla Galip'tir.

Galip, babasından Melih Amca'nın tapu dairesine yaptığı başvurunun sonuçlandığını öğrenir. Celal'in Nişantaşı'nda arka sokaklarda evi olduğu ortaya çıkar. Galip, bu daireye Melih Amca ile gider ve Rüya'nın kendisini terk edip bir haftadır o evde yaşamış olduğunu eşyalarını görünce anlar. Galip, Celal de son zamanlarda hafıza kaybı olduğunu bu yüzden Rüya'nın ara sıra onunla kaldığını söyler.

Galip'in teşhis için çağırıldığı katil altmış yaşlarında bir berber çıkar. Berber yirmi üç yıl önce gelip Celal ile görüşmüş Celal'e 'Kendim Olmalıyım' yazısı ile ilgili sorular sorunca Celal, berbere şakayla karışık cevaplar verir, berber cevap tarzını kendisine hakaret olarak görmüştür. Yirmi üç yıl sonra aynı yazı yayımlayınca berber yine aynı şeyi düşünüp öldürmeye karar verdiğini itiraf etmiştir.

⁹⁰ a.g.e., s.398-399

Galip, yaz sonuna doğru Rüya ile oturduğu daireden Celal'in dairesine taşınır. Galip, bir süre kendisini mesleği avukatlığa ve davalara verir. Bir süre işlerine ara verip eski arkadaşlarıyla görüşür. Galip, Celal gibi artık bir iki yazıyı masaya oturup rahatça yazar. Galip hüzünlenmemek için Rüya ile Celal'in geçtiği sinemanın yollarından geçmemeye çalışır. Galip, Rüya'nın eşyalarına rastlayıp hüzünlenir. Yazdığı bu kitabı aralara koyduğu Celal'in yazılarının ardından kalanın bu kara sayfalar olduğunu düşünür. Galip, insanın kendisi olabilmesi için bir başkasının yerine geçmesi gerektiğini düşünür. Galip, artık kimsenin ilgilenmediği Celal'in son yazısını gazeteye yetiştirmek için yazar. Sabaha doğru ise İstanbul'un karanlığına bakıp Rüya'yı hatırlar. Tek tesellisinin yazı olduğunu düşünerek hüzünlenir.

MELİH AMCA (*Kara Kitap*, 1990) Galip'in amcası, Celal'in babasıdır. Suzan Hanım ile evlidir. İlk eşinden Celal adında oğlu, Suzan Hanım ile de Rüya adında kızı vardır.

Melih Amca, Celal'i ve annesini aile apartmanında bırakıp iş için Paris'e gider. Celal ve annesi bir süre sonra Melih Amca'nın gönderdiği kartpostallar seyrekleşince apartmandan ayrılıp dedesinin evine giderler. Melih Amca, Fas'tan gönderdiği kartpostalda Marakeş'te bir Türk kızına âşık olup evlendiğini yazar. Evlendiği kadının peygamber soyunda seyide olduğu söylenir. Melih Amca, Suzan Hanım ile evlenir, bir de Rüya adında bir kız bekledikleri haberi de gelir. Altı ay sonra da İzmir'den kart gönderir. İzmir'de kayınpederinin incir ve tütün tüccarlığını yapar.

"Şimdi iyilermiş, İzmir'de incir ve tütün tüccarlığı yapan kayınpederinin işlerini yeni ve modern bir mâli anlayışla ele alıyormuş Kısa bir süre sonra, Arap saçından da karışık bir yazıyla yolladığı kart ise, belki de ileride bütün aileyi sessiz bir savaşa sürükleyecek hisse sorunları yüzünden, her katta başka türlü yorumlanmış, ama sonraları Galip'in de okuduğu gibi, çok da fazla dolambaçlı olmayan bir dille, yakında İstanbul'a dönmek istediğini belirtiyormuş Melih Amca, bir de, bir kızı olduğunu, ama adına karar veremediğini. Rüya'nın adını, Galip, likör takımlarının saklandığı büfenin aynasının kenarına, Babaannenin iliştiirdiği bu kartpostallardan birinde okumuştı ilk."⁹¹

⁹¹ a.g.e., s.17-18

Melih Amca, karısı Suzan ve Rüya ile aile apartmanına geri dönünce ilk eşinden olan Celal'i apartmanın çatı katına yerleştirir. Çünkü Celal annesi de ölünce Aksaray'daki evde barınmamıştır. Melih Amca, kayınpederinin işini batırdıktan sonra İstanbul'a gelince aile işlerine sokulmadan kendi mesleği olan avukatlığa döner. Bir süre sonra elden ayaktan kesilince henüz kızıyla evlenmemiş yeğeni Galip'e yazıhanesini bırakır. Melih Amca, Celal'in köşe yazarı olmasını ve yazdıklarına öfkesini sürekli aile içi konuşmalarda tekrarlar. Kızı Rüya, solcu biriyle evlenmiş sonra ailesinin yanına dönüp boşanmıştır. Rüya sonrasında küçüklükten beri kendisine âşık olan Galip ile evlenmiştir. Melih Amca, Rüya'nın solcularla ilişkili olup öyle biriyle evlenip boşanması konusunda da Celal'i suçlar. Melih Amca, Rüya'nın siyasi kişilerden kurtulmasını Galip'in onunla evlenip ona çeki düzen vermesine bağlar.

“Melih Amcaya göre, elli beş yaşındaki oğlu da, işte tam bu düşüncede olduğu için yetmiş beş yaşındaki babasını aramıyor, İstanbul'da hangi apartman dairesinde kaldığını kimseye söylemiyor, yalnız babası değil, aileden kimse, her zaman onu ilk affeden Hâle Halası bile- kendine ulaşmasın diye, numarasını herkesten sakladığı telefonlarını bir de fişten çekiyordu. Galip, Melih Amcanın gözlerinde kederden değil, alışkanlıktan da olsa, birkaç sahte gözyaşının belireceğini düşünerek korktu. Ama bu değil, korktuğu başka bir şey geldi başına: Melih Amca, gene eski bir alışkanlıkla, aralarındaki yirmi iki yaş farkını görmezlikten gelerek, Celâl gibi değil, asıl Galip gibi bir oğlu olmasını hep istediğini bir daha tekrarladı; Galip gibi akli başında, olgun, sakin...”⁹²

Melih Amca, zaman zaman mal, mülk, hisse için Galip'in babası ile ağız dalaşına girer babaanneyi de ağlatır.

Melih Amca'nın kızı Rüya, kocası Galip'i mektup yazarak terk etmiştir. Fakat Galip bunu Melih Amca da dahil kimseye söylemez. Galip, bir hafta boyunca birlikte gizlendiklerini düşündüğü Rüya ve Celal'i arar.

Melih Amca'nın çocukları Celal ve Rüya, Celal'e düşmanlık eden bir okuyucu tarafından öldürülür. Melih Amca, Celal'in kaldığı yerleri, genelde gizli tuttuğu için tapu dairesinden araştırır ve Nişantaşı'nda dairesi bulunduğunu öğrenir. Melih Amca, Galip ile birlikte o daireye gider. Galip, daireye girince Rüya ile Celal'in orada

⁹² a.g.e., s.40-412

yaşadığını anlar. Melih Amca ağlayarak Celal'in yanlış duygulara kapıldığını anlatır. Melih Amca, Celal'i de Rüya kadar sevdiğini ama Celal'in intikam almak için tuhaf hal aldığını düşünür. Melih Amca, artık hiçbir evladı kalmadığını düşünerek hüzünlenir.

SAİM, Galip'in üniversiteden, inşaat mühendisi arkadaşıdır. Saim, Rukiye Hanım ile evlidir.

Galip, eşi Rüya terk edince onu nerede bulacağını düşünürken Rüya'nın eski kocası aklına gelir. Rüya'nın eski kocası politik dergilerde yazılar yayımlamıştır. Galip'in politik dergileri biriktiren, arşivci arkadaşı, Saim aklına gelir.

"Hâlâ dergi biriktiriyorsun, değil mi?" dedi Galip güvenle.

"Başı dertte bir müvekkilimi savunabilmek için senin arşivinde biraz çalışabilir miyim?"

"Tabii," dedi Saim her zamanki iyi niyetiyle ve 'arşivi' için aranmaktan memnun. Galip'i akşam saat sekiz buçukta bekliyordu."⁹³

Galip, Saim'in evindeki arşivdeki dergilerde Rüya'nın eski kocasının adresini ve telefonunu arar. Galip, Rüya'nın onu terk ettiğini söylemez. Davalarından biri için lazım olduğunu söyler. Saim'in karısı da onların sohbet ederek araştırdıkları kütüphanede onlara eşlik eder. Galip, gecenin geç saatlerinde telefon ile Rüya'yı aramış gibi yapar ve konuşur. Galip, bir Arnavut profesörün hayat hikayesini anlatan yazının yanında takma ad kullanmadan adını açıkça yazan Rüya'nın eski kocasını Saim'in arşivi sayesinde bulur.

MEHMET SABİT (*Kara Kitap*, 1990) Galip'in dedesidir. Dede romanda vaka içinde yer almamıştır. Galip, geçmişi ve aile içini anlatırken Mehmet Sabit Bey'den söz eder.

"Babaanneyle Dede, sabahtan akşama kadar açık duran ve Türk köpeklerine benzemeyen bol tüylü ve huzurlu bir köpek biblosunun üzerinde uyuduğu radyodaki alaturka ve alafranga müziği, haberleri ve banka, kolonya ve milli piyango reklamlarını dinlerlerken sürekli konuşturlardı."⁹⁴

⁹³ a.g.e., s.68

⁹⁴ a.g.e., s.14

Dede, Nişantaşı'nda Şehrikalp Apartmanı'nı yaptırmış çocuklarıyla ayrı katlarda oturmaktadır. Büyük oğlu Melih Bey'in karısı ve çocuğunu (Celal'i) bırakıp Paris'e gitmesini onaylamaz. Melih Bey'in ilk karısını bırakıp Suzan Hanım ile evlenmesini de uğursuzluk olarak görmüştür. Dede ve babaanne, Celal'in yazdığı yazılarda aile içindeki meseleleri yazması yüzünden mutsuzlardır. Dede ve babaanne sabahdan akşama kadar radyo başında müzik ve haberleri dinlerken sigara içerek günlerini geçirirler.

İSMAİL (*Kara Kitap*, 1990) Şehrikalp Apartmanı'nın kapıcısıdır. Kamer Hanım ile evlidir.

Galip, Celal'in yaşadığı çatı katına gelip Celal'i arar ama bulamaz. Bunun üzerine İsmail'in eşiyle kaldığı giriş kata gidip zarfı Celal'e bırakmak istediğini söyler. Galip, İsmail ve Kamer Hanım'ın dikkatsizliğinden yararlanıp Celal'in dairesinin anahtarını cebine atar.

"Çok geçmeden apartmanın merdiven ışıkları yandı ve binanın kırk yıllık kapıcısı İsmail, ağzının kenarında sigara, içerden çıkardığı çöp tenekelerini iri kestane ağacının yanındaki büyük bidona boşaltmaya başladı. Galip karşıya geçti.

"İsmail Efendi, merhaba. Bu zarfı Celâl'e bırakmaya geldim."

"Aa, Galip!" dedi adam eski öğrencisini yıllar sonra tanıyan lise müdürü gibi, sevinçle ve kuşkuyla. "Ama Celâl burada yok."⁹⁵

Galip, anahtarı aldıktan sonra kapıcı ve karısına da görünmemeye çalışarak Celalmiş gibi çatı katında kalır. Bir hafta boyunca Celal'in evinde yazıları ve kütüphanesinden Celal'in ve Rüya'nın nerede olduğunu bulmaya çalışır. Galip, Celal'in dairesinde yaşadığı günlerde İsmail, her sabah gazetesini kapının altından atar.

Celal ve Rüya öldürülünce tüm aile Galip'in de öldüğünü zanneder, Bunun üzerine cenaze evine giden Kamer Hanım gelip durumu kocası İsmail'e anlatır. İsmail, Kamer Hanım'a daireye gidip bakması için anahtarı verir. Kamer Hanım, Celal'in dairesine girince Galip ile karşılaşır Rüya'nın da öldürüldüğü haberini verip kendisinin de ölü sanıldığını Galip'e söyler.

⁹⁵ a.g.e., s.209

DR. NARİN (*Yeni Hayat, 1994*) Nahit'in (Mehmet) babasıdır. Nahit (Mehmet) adında oğlu ve üç kızı vardır. Aslında avukattır ama çevresi tarafından Doktor Narin olarak anılır.

“Aslında doktor değildi. Bir vidanın sekizgen somunu, manyetolu telefonun çevriliş hızı gibi ufak tefek tamir işlerinde yararlı olan ayrıntılara dikkat ettiği için, askerde arkadaşları vermişti bu lakabı ona. Eşyaları sevdiği, onlara bakmaktan hoşlandığı, her nesnenin benzersizliğini keşfetmeyi yaşamının en büyük nimeti olarak gördüğü için bu adı benimsemişti. Tıp değil, milletvekili babasının isteğine uyarak hukuk okumuştı; kasabada avukatlık yapmış, babasının ölümünden sonra işaret parmağıyla bana gösterdiği bu topraklar, bu ağaçlar kendisine kalınca dilediği gibi yaşamak istemişti. Dilediği gibi: Kendi seçtiği, kendi alıştığı, kendi anladığı eşyalar arasında. Kasabadaki dükkânını bu amaçla açmıştı.”⁹⁶

Kasabada babasından kalan arazi üzerinde yaptırdığı konakta karısı ve üç kızı ile yaşar. Kasabada dükkânı vardır. Oğlunun İstanbul'a üniversiteye gittiği yıllarda okuduğu *Yeni Hayat* adlı romandan etkilenip hayatını değiştirmesi ve yollara düşmesi üzerine peşine ajanlar takar. Ajanlarının verdiği bilgi ile oğlunun trafik kazasında öldüğünü öğrenir. Bunun üzerine kitaba ve Batı'dan gelen nesnelere satışına karşı bayilerle toplantılar yapıp örgüt kurup başına geçer.

Oğlu gibi kitabı okuyup etkisinde kalan Osman ve Canan adlı üniversite öğrencilerinin yolda trafik kazasında ölen çiftin kimliklerini almaları üzerine bayiler toplantısına katılırlar. Ölmeden önce Efsun Kara, Güdül kasabasındaki toplantıdan sonra kendilerini bir adamın Dr. Narin'e yani bayiler toplantısının başındaki lidere götüreceğini söyler. Bunun üzerine Osman ve Canan, Ali Kara ve Efsun Kara adıyla Dr. Narin'in konağına gelirler.

Dr. Narin, Canan ve Osman'a ev sahipliği eder. Dr. Narin, oğlunun kitap yüzünden hayatını değiştirip yollara düştüğünü Osman'a anlatır. Kitaba ve Batı'dan gelen nesnelere, yiyeceklerin hayatımıza girmesini engellemek için kasabasında ve tüm Anadolu'daki bayilerle ortaklaşa hareket eder. Dr. Narin, saat ve silah koleksiyonunu Osman'a gösterir. Osman'a, kendisi öldükten sonra yerine geçip amacını ve örgütün ilerlemesini devam ettirmesini ister. Osman, karar veremez. Dr.

⁹⁶ a.g.e., s.95

Narin, Osman'a oğlu Mehmet'in peşine taktığı ajanların raporlarını okuması için müsaade eder.

"Oğlum için yaptırdığım o küçük müzeyi size boşuna açmadım. Annesi ve kız kardeşleri dışında o odayı ilk gören siz oluyorsunuz. Kendinizi, kendi geçmişinizi ve geleceğinizi orada gördünüz. Bundan sonra atılması gereken adımı da bana, ben Dr. Narin'e bakarken anlıyorsunuz. Oğlum ol! Onun yerine geç. Benden sonra her şeyi sen götür, ihtiyar bir adamım, ama tutkularım daha hiç yıpranmadı: Bu hareketin devam edeceğine inanmak istiyorum. Devletle de ilişkilerim var. Bana rapor yazanlar hâlâ faal. Yüzlerce kandırılmış genci izletiyorum. Dosyaları, bütün dosyaları sana açacağım, oğlumun bütün hareketlerini izlettim, okursun. Yoldan çıkartılan ne kadar çok genç var! Babandan, ailenden kopman gerekmiyor. Silah koleksiyonumu da görmeni istiyorum. Bana "evet" de! Evet, sorumluluğumun farkındayım, de bana. Ben yoz biri değilim, her şeyi görüyorum."⁹⁷

Dr. Narin, Osman'a Walther silah hediye eder. Osman, Canan hastayken onu bırakıp ajanların listelediği Mehmetlerin peşine düşer. Dr. Narin oğlu Mehmet'i trafik kazasında öldü sanıyorken aslında Mehmet, yanan cesede kendi kimliğini bırakıp kaçmıştır. Osman, Mehmet'i bulup öldürür. Osman, Canan'ın hasta yattığı Dr. Narin'in konağına geri döner. Döndüğünde Canan'ın İstanbul'a döndüğünü öğrenir ve o da Dr. Narin ile vedalaşıp İstanbul'a döner.

"Bütün bu kırık kalpli mutsuzlar, zavallılar, zayıflar," dedi Dr. Narin, saate göz ucuyla şöyle bir baktı. "Kendi alıştıkları hayatlarım alıştıkları sevgili eşyaları ile yaşayabilsinler diye, benim gibi birisi onlara adil bir dünya umudu verirse, nasıl da bir tutkuyla bağlanıveriyorlar ona. Hayatlarımızı, anılarımızı mahvetmek isteyen dış güçler ne kadar da acımasızmış! İstanbul'a döndüğünde, kararımı vermeden önce, bu insanların kırık hayatları için yapabileceklerini düşün."⁹⁸

Osman İstanbul'a döndüğünde Canan'ı bulamaz. Yarım bıraktığı dönemini tamamlayıp okulu bitirir. Okulu bitirdikten sonra askere gider ve dönünce evlenir. Canan'ın evlenip Almanya'ya gittiğini öğrenir. Osman, Dr. Narin'i ve adamlarını arayıp sormaz.

⁹⁷ a.g.e., s.105

⁹⁸ a.g.e., s.175

Osman bir gece kitabın yazarı, babasının arkadaşı, rahmetli Rıfkı Hat'ın evine eşini ziyarete gider. Rıfkı Hat'ın eşi Ratibe Hanım, Osman'a düğün hediyesi olarak gümüş şekerlik verir. Osman, eve gelince şekerliğin içinden çıkan melek figürlü paketleri olan, Yeni Hayat marka çokomellerin fabrika kurucusunu merak eder. Kitabın adıyla aynı marka olması ve kitapta anlatılan melek ile ilişkili olabileceğini düşünüp yola çıkar. Yolculukları sırasında Dr. Narin'in konağının yerinin boş olduğunu görür. Dr. Narin'in amacının gerçekleşmediğini, değişen Anadolu ve Anadolu insanını yıllar sonra Osman bu yolculuklarında izler.

“Konu açılmışken. Dr. Narin'in ülkenin kalbine yerleştirmek istediği ücra Çatık kasabasına da, son hedefim Sonpazar'dan önce şöyle bir uğradığımı söylemeliyim. Ama orada da savaşımlardan, göçlerden tuhaf bir hafıza kaybından ve kalabalıklardan, korkulardan ve kokulardan ve üslubumdan çıkartıyorsunuzdur, anlayamıyordum nelerden, kasabayı öyle bir değişmiş buldum ki sokaklardaki amaçsız kalabalıklar arasında yerini yönünü şaşırın aklım gibi, Canan'dan bana kalmış hatıralar da zedelenir diye telaşa kapıldım. Eczanenin vitrinine dizilmiş dijital Japon saatleri, Dr. Narin'in Büyük Karşı Kumpanyası'nın ve hizmetindeki saatler örgütünün çoktan çöktüğünü hem gerçek hem de simgesel olarak bana ilan etti; çarşı yerine sıra sıra dizilip adları yabancı harfler ve kelimelerle yazılmış gazoz, araba, dondurma ve televizyon bayileri de buna tüy dikti.”⁹⁹

Osman, Dr. Narin'in kasabasından sonra Yeni Hayat marka karamela fabrikasının sahibi Süreyya Bey'in yerini bulur. Süreyya Bey, Dr. Narin'in örgütünün dağıldığını, ailenin de kaçtığını Osman'a söyler. Süreyya Bey, Dr. Narin'in hatasını şöyle ifade eder:

“Dr. Narin'in yanlışı, tıpkı bir materyalist gibi, eşyalara inanarak, onları saklayarak kaybolan ruhu koruyacağını sanmasıydı.”¹⁰⁰

Yeni Hayat romanında Dr. Narin, kahramanın düşüncelerine ve geleceğine yön veren bir kahramandır. Batı'nın getirdiklerini engelleyince, insanların düşüncelerinin de etkilenmeyeceğini zanneder. Bunun üzerine örgüt kurar. Örgüt başarısız olur ve dağılır. Dr. Narin de yaşadığı kasabayı terk eder.

⁹⁹ a.g.e., s.206

¹⁰⁰ a.g.e., s.211

RIFKI HAT, romanın aktüel zamanında sağ değildir. Ratibe Hanım ile evlidir, çocuğu yoktur. Devlet Demiryolları'nda müfettişlik yapmıştır. Aynı zamanda Demiryol dergisine yazılar ve çocuk romanları yazmıştır. Başkahraman Osman'ın babası Akif Bey'in arkadaşıdır.

“Babamın, kendi yaşlarında kendi gibi Devlet Demiryolları'nda yıllarca çalışıp da müfettişliğe kadar yükselen iyi bir arkadaşı vardı, Demiryol dergisine demiryolculuk ateşi üzerine yazılar yazardı. Ayrıca, kendi yazıp resimlediği çocuk romanları Yenigün Çocuk Maceraları dizisinde yayımlanırdı. Demiryolcu Rıfki Amca'nın bana hediye ettiği Pertev ile Peter ya da Kamer Amerika'da adlı kitapları okuduğum günlerde de koşa koşa eve dönüp bir kitaba gömülmek istediğim çok olmuştu, ama o çocuk kitaplarında hep bir son olurdu”¹⁰¹

Rıfki Hat, romanın aktüel zamanından iki sene önce öldürülmüştür. Katili bulunamamış, öldürülme sebebi için de kıskançlık denilmiştir.

“Demiryolcu Rıfki Amca geçen yıl kalpten ölen babamdan bir yıl önce ölmüştü, ama doğal bir ölüm değildi onunkisi. Bir gece kahveye giderken üzerine ateş edilip öldürülmüş, katil yakalanamamış, bir kıskançlık lafı çıkmış, babam ela hayatının son bir yılında o lafa hiç inanmamıştı. Çocukları yoktu.”¹⁰²

Osman, Canan adında Mimarlık bölümü öğrencisinin elinde Yeni Hayat adlı romanı görür. Eve dönüş yolunda kitap satılan köşede kitabı görünce alıp okumaya başlar. Kitaptan etkilenen ve Canan'a âşık olan Osman, Canan ile konuşur. Osman, kitapta anlatılan o ülkeye gitmek istediğini, kitap için her şeyi yapacağını Canan ve sevgilisi Mehmet'e anlatır. Mehmet ortadan kaybolunca Canan da otobüs yolculukları ile onu aramaya gider. Ardından Osman da kitaptaki ülkeyi ve Canan'ı bulmak için yollara düşer. Canan ile karşılaşan Osman, ölen çiftin kimlikleriyle Dr. Narin denilen kişinin konağına giderler. Osman, Mehmet'in babasının Dr. Narin olduğunu anlar. Dr. Narin, oğlunun bu kitaptan etkilenip eğitimini aksatması üzerine peşine ajanlar takar. Kitabın yazarı takma adla yazılmıştır.

Osman, ajanların raporlarını okuduğunda kitabın yazarının aile dostu, Rıfki Amca olduğunu öğrenir. Yine diğer ajanların raporlarını okuduğunda Rıfki Amca'nın, Dr. Narin'in kararıyla ajanlardan birinin öldürdüğünü anlar. Ajanın

¹⁰¹ a.g.e., s.14

¹⁰² a.g.e., s.16

öldürme sebebi olarak, Mehmet'in Rıfkı Hat'ın yasaklı romanını okuyup hayatını karartması ve diğer gençlerin bu romanı okuyup aynı yoldan gitmeleridir. Osman, okuduğu raporlardan Mehmet'in bir kez Rıfkı Hat ile evinde görüştüğünü okur.

“ERENKÖY'DE CİNAYET. (A.A.): Devlet Demiryolları emekli başmüfettişlerinden Rıfkı Hat dün akşam dokuz civarında kimliği belirsiz bir kişinin kurşunlarıyla öldürüldü. Dün akşam evinden kahveye çıkarken Telli Kavak Sokak'ta Hat'ın yolunu kesen bir şahıs üzerine üç el ateş etti. Kimliği belirlenemeyen saldırgan olay yerinden derhal kaçtı. Aldığı yaralarla hemen can veren Hat (67) Devlet Demiryollarında çeşitli kademelerde faal olarak görev yaptıktan sonra en son başmüfettişken emekliye ayrılmıştı. Çevrede sevilen Hat'ın ölümü üzüntü yarattı.”¹⁰³

Osman, yine bu raporlardan Mehmet'in trafik kazasında öldüğünü okur. Osman, Mehmet'in aslında ölmediğini, yanan cesedin üzerinde kimliğini bıraktığını anlar ve kitabı okuyan Anadolu'daki Mehmetlerin listesini alıp yola çıkar. Mehmet'i bulup, sinemadayken öldürür. Döndüğünde Canan'ın İstanbul'a döndüğünü öğrenir. Dr. Narin ile vedalaşıp İstanbul'a gider. Canan'ı bulamaz. Okulunu bitirip askere gider. Sonrasında evlenir ve kızı olur.

Osman, bir gece kendisini sokaklarda dolaşırken bulur. Rıfkı Hat'ın evinin oraya gider. Rıfkı Hat'ın eşi Ratibe Hanım ile sohbet eder. Yeni Hayat romanını Ratibe Hanım'a sorar. Ratibe Hanım romandan nefret ile bahsedip konuyu kapatır. Osman, Rıfkı Hat'ın kütüphanesindeki okuduğu kitapları ödünç ister. Osman, geceler boyu Rıfkı Hat'ın okuduğu kitapları okur. Osman, Yeni Hayat romanının bu okunan kitaplardan (İbni Arabî, Dante, Rilke, Jules Verne) ve yazarlardan ilhamla yazıldığını anlar.

MEHMET, romanın sonunda Canan ile evlenir. Doktordur. Osman, kitabı okuyan Mehmetleri aradığında kendisiyle Samsun'da tanışır.

“Kitabın Samsun'daki okuru, Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde staj yapan genç bir doktordu. Onun malum Mehmet olmadığını görür görmez tertemiz tıraşından mı, bakımlı, kendine güvenli halinden mi, neden bilinmez bir anda şunu anladım: Kitabı benim gibi hayatı kaymışların yaptığı gibi değil, adamakıllı sağlam bir başka yolla sindirim sistemine katıp onunla birlikte huzur ve tutkuyla yaşayabiliyordu bu adam. Hemen nefret ettim ondan. Benim bütün dünyamı değiştiren, feleğimi şaşırtan kitap

¹⁰³ a.g.e., s.112

bu adama nasıl vitamin hapi etkisi yapmıştı? Meraktan yanıp tutuşacağımı anladığım için, geniş omuzlu yakışıklı doktora, iri gözlü, sert hatlı ve Kim Novak'ın üçüncü sınıf kopyası esmer bir hemşire göz süzerken, masanın üzerindeki ilaç katalogları arasında, ilaç katalogları gibi sahte bir masumiyetle duran kitabı işaret edip konuyu açtım.”¹⁰⁴

Yeni Hayat kitabını okuyup hayatına devam edebilmesi Osman'ı kışkandırır. Mehmet, Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde staj yapar. Mehmet, arkadaşının kütüphanesinde görünce kitabı alıp okur. Mehmet, kitabı okuduktan sonra kafasındakilere cevap bulduğunu söyler. Osman, kitabın insanı otobüs yolculuklarına yöneltmeden insanın hayatına sindirebilmesini Mehmet ile anlar. Oradan ayrılıp Nahit'i (Mehmet'i) bulmak için yola çıkar. Mehmet'i bulup öldürür. Dr. Narin'in konağına gittiğinde Canan'ın İstanbul'a döndüğünü öğrenir. Peşinden Osman da gider. Osman, Canan'ı bulamayınca okulunu bitirip askere gider. Dönünce evlenir ve kızı olur. Osman bir gün Kadıköy vapurunda üniversite arkadaşını görür ve Canan'ın evlenip Almanya'ya gittiğini öğrenir.

"Canan da demişti çeçeron kadın, sınıf arkadaşı kızların yaptığı evlilikleri bir bir saydıktan sonra, Samsunlu bir doktorla evlenip Almanya'ya yerleşmiş". Daha da kötü haberler vermesin diye gözlerimi kadından kaçırıp vapurun pencerelerinden dışarı çevirince, akşamüstleri İstanbul'a ve Boğaz'a pek seyrek yerleşen bir sis gördüm dışarıda. Ve "bu sis mi?" dedi katil, kendi kendine, "yoksa mutsuz ruhumun sessizliği mi?"

Canan'ın kocasının Samsun Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde çalışan ve kitabı okuduktan sonra onu herkesin yaptığından bambaşka ve sapasağlam bir yolla sindirim sistemine katıp huzur ve mutlulukla yaşayabilen geniş omuzlu yakışıklı doktor olduğunu öğrenmem için fazla bir soruşturma yapmama gerek kalmadı. Doktorla yıllar önce hastanedeki odasında hayatın ve kitabın anlamı üzerine erkek erkeğe yaptığımız konuşmanın üzücü ayrıntılarını acımasız hafızam durup durup hatırlatmasın diye, bir dönem kendimi içkiye verdimsem de bunun da sonuçları pek parlak olmadı.”¹⁰⁵

¹⁰⁴ a.g.e., s.150

¹⁰⁵ a.g.e., s.179

Osman, üniversiteden tanıdığı kız arkadaşından Canan'ın Samsunlu doktorla evlendiğini öğrenince Samsun'da tanıştığı o doktor olduğunu anlar. Canan'ın yine kitabı okuyan biriyle evlenmiş olduğunu anlıyoruz.

KARA (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) İstanbul'da doğup büyür. Babası ölünce annesiyle birlikte teyzesinin evine yerleşir. Enişte Efendi, Kara'ya çocukluğundan beri nakkaşlığı öğretir. Kara, çocuk yaştaki teyzesinin kızı Şeküre'ye âşık olur. Kara bir gün aşkını Şeküre'ye anlatır. Aşkına karşılık bulamayınca şehri terk edip, Tebriz'de hattatlık ve kâtiplik yapmaya gider.

“İstanbul'a, doğup büyüdüğüm şehre, on iki yıl sonra bir uyurgezer gibi girdim. Ölecekler için toprak çekti derler, beni de ölüm çekmişti. İlk başta şehre girdiğimde yalnızca ölüm var sanmıştım, sonra aşk ile de karşılaştım. Ama aşk, o ara, İstanbul'a ilk girdiğimde, şehirdeki hatıralarım kadar uzak ve unutulmuş bir şeydi. On iki yıl önce İstanbul'da teyzemin çocuk yaştaki kızına âşık olmuştum.”¹⁰⁶

Enişte Efendi elçilik yaptığı Venedik'te, Batı'nın portre resmini, figüratif ve perspektif yöntemini öğrenmiştir. Döndüğünde bunları padişaha anlatıp onun ilgisini çeker. Padişah bunun üzerine hicrinin 1000. yılında Venedik Doç'una hediye edilmesi için, batılı usullere göre âlemi anlatan resimli bir kitap hazırlanmasını ister. Bu görevi gizli tutması şartıyla Enişte Efendi'ye verir. Enişte Efendi, saraya bağlı nakkaşhanenin yetenekli nakkaşlarını evine çağırıp yaptırdığı resimlerle kitabı hazırlamaya başlar. Enişte Efendi, nakkaşlardan Kelebek, Zeytin, Leylek ve Zarif Efendi lakaplı nakkaşlarla çalışır. Bir gün Zarif Efendi'nin, Enişte Efendi'nin evinden çıktıktan sonra kaybolduğu haberi gelir. Zarif Efendi, birkaç gün sonra bir kuyuda ölü bulunur. Bunun üzerine Enişte Efendi, eşinin, ablasının oğlu Kara'ya mektup yazar. Kara da on iki yıl sonra, otuz altı yaşında teyzesinin eşi Enişte Efendi'nin mektubunda istediği gibi İstanbul'a döner.

“O mektupta, Eniştem beni İstanbul'a çağırmış, Padişahımız için gizli bir kitap hazırladığını, benim ona yardım etmemi istediğini yazmıştı. Benim, bir dönem Tebriz'de Osmanlı paşaları, valiler, İstanbul'daki ricacılar için kitaplar hazırlattığımı Eniştem işitmişti. Tebriz'de yaptığım, kitap sipariş eden ricacılardan peşin para alıp, savaşımlardan ve Osmanlı askerinden şikâyetçi nakkaşlardan ve hattatlardan hâlâ şehri terk edip Kazvin'e ve diğer Acem şehirlerine gitmemiş olanları bulmak ve parasızlık

¹⁰⁶ Orhan Pamuk, **Benim Adım Kırmızı**, 13. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.13

ve ilgisizlikten şikâyetçi bu büyük üstatlara sayfaları yazdırtıp, nakşettirip, ciltlettirip kitabı İstanbul'a yollamaktı. Gençliğimde Eniştemin bana geçirdiği nakış ve güzel kitap aşkı olmasaydı hiç giremezdim bu işlere.”¹⁰⁷

Kara, eski akrabasının artık kalmadığı eve yerleşir. Kara, Enişte Efendi'yi görmek için konağına gider. Enişte Efendi, hazırlanan kitaptan ve öldürülen Zarif Efendi'den bahsedip kitap için yardımını istediğini söyler. Kara, atıyla konaktan ayrılırken sokakta yanına bohçacılık yapan Ester adından kadın gelip mektup verir. Ester, Kara'ya nar ağacının oraya gidince Enişte Efendi'nin evinin penceresine bakmasını söyleyip gider. Kara, nar ağacının orada konağa doğru baktığında pencerede Şeküre'yi görür. Kara ve Şeküre gençliğinde Hüsrev ile Şirin hikâyesini konuşurlar. Kara, Hüsrev ile Şirin yerine kendi resimlerini yapıp altına Kara ve Şeküre yazıp hediye etmiş. Şeküre, Kara'ya mektupla birlikte bu resmi de gönderir. Şeküre, Kara gittikten sonra evlenmiş iki çocuğu olmuştur. Eşi sipahidir. Eşi savaştan dört yıldır dönmemiştir. Şeküre annesi ölünce babasının evine geri dönmüştür. Şeküre, mektubunda durumunu anlatıp kocasını beklediğini Kara'ya belirtir. Kara, cevap mektubu yazıp Ester ile gönderir. Amacının onunla evlenmek olmadığını, babası çağırdığı için geldiğini söyler.

Kara, Enişte Efendi'nin isteği üzerine Zarif Efendi'nin katillerini bulmak için diğer nakkaşların evlerine gider. Kara önce Kelebek lakaplı nakkaşla, sonra Leylek ve Zeytin adlı nakkaşlar ile görüşür. Kara, evlerine habersiz gidip hallerine ve etrafa bakar. Üçü de arkadaşları için çok üzgün olduklarını dile getirir. İkinci vakti Kara, Enişte Efendi ve diğer nakkaşlar Mihrîmâh Sultan Camii'nde Zarif Efendi'nin cenazesine katılırlar.

Sabah Enişte Efendi, Kara'yı konağa çağırıp ona Batı'da gördüğü portreleri, resimleri, ne kadar gerçekçi olduklarını anlatır. Enişte Efendi, kitabındaki resimlerin perspektif kullanarak yapılmasını istediğini Kara'ya anlatır. Enişte Efendi, Kara'dan nakkaşlara yaptırdığı ağaç, şeytan, ölüm, köpek resimlerine hikâyeler yazmasını ister.

“Böylece, cuma sabahı ona Padişahımızın Frenk üstatları tarzında resminin yer alacağı kitap nasıl bir şey olacak anlatmaya başladım. Başlangıç noktam, aynı hikâyeyi Padişahımıza nasıl anlattığım ve onu kitabı yapmaya nasıl kandırdığımdı.

¹⁰⁷a.g.e., s.14-15

Ama gizli amacım, resimlerin karşısındaki, hâlâ yazmaya başlayamadığım hikâyeleri Kara'ya yazdırabilmektir.”¹⁰⁸

Enişte Efendi, kızı Şeküre ile konuşup eğer ölürse kitabı devam ettirmesini bunu Kara ile yapması için yemin ettirir. Şeküre, Kara'ya bir mektup daha gönderip, hikâyeleri yazmadan ümitlenmemesini bildirir. Kara, kendisine hala âşık olduğunu ne gerekiyorsa yapacağını yazar. Şeküre, Kara babasıyla nakış odasında çalışırken oğlu Şevket ile mektup gönderip akşam ezanı saatinde ilerideki harabe Yahudi'nin evinde olmasını yazar. Kara, Şeküre ile orada buluşup konuşur iki âşık öpüşürler.

“Ne kadar içten olduğumu kanıtlamak için onu daha da sıkı kucakladım ve tâ on iki yıl önce ona çizip de verdiğim resmi onca yıl muhafaza ettikten sonra, bana niye Ester ile geri yolladığını sordum. Benim sersemliğime şaştığını ve içinden bana karşı bir şefkat yükseldiğini gözlerinde okuyunca öpüştük.”¹⁰⁹

Kara ile Şeküre, Yahudi'nin evinde çocuklar ile evin cariyesi Hayriye pazardayken Enişte Efendi evde tek başınadır. Enişte Efendi'nin yanına Zarif Efendi'yi öldüren Zeytin lakaplı nakkaş gelip suçunu itiraf eder. Sonra da Kara'nın hediye ettiği kırmızı mürekkepli hokkayı Enişte Efendi'nin kafasına vurarak öldürür.

Şeküre eve gelince babasının nakış odasında yerde yattığını görür. Şeküre, Enişte Efendi'nin cesedini merdivenlerden indirip yazlık nakış odasına götürür. Mutfaktan su alıp kanları temizler. Hayriye Hanım ile çocuklar gelince dedelerinin uyuduğunu söyler. Çocukları uyuttuktan sonra Hayriye Hanım'a babasının öldürüldüğünü onu yazlık nakış odasına taşıdığını söyler. Şeküre, Hayriye ile Ester'e Kara'ya vermesi için mektup gönderir. Şeküre, Kara ile buluşup babasının öldürüldüğünü ama bu ortaya çıkarsa kayınpederi onu geri kocasının evine çağıracağı için saklamak istediğini söyler. Şeküre, babasının öldüğünü saklayıp Kara'ya mahkemeye gidip kocası dönmediği için boşanmasını sağlamasını ister. Sonrasında da Kara'ya kitabı bitirip babasının katilini bulması şartıyla evlenmek istediğini söyler.

Kara, İmam Efendi'ye gidip Şeküre ile nikâh kıymak istediğini söyler. İmam Efendi'ye altın verip ikna ettikten sonra Kara, Üsküdar kadısına Şeküre'nin savaştan dönmeyen kocasından boşanması için giderler. Kara, mahkeme de Şeküre'nin

¹⁰⁸ a.g.e., s.123

¹⁰⁹ a.g.e., s.167

babasının hasta olup isteğinin bu olduğunu belirtir. İmam Efendi ve kardeşinin şahitliği huzurunda Şeküre, boşanmış olur.

“Bir telaşla, bu sefer, Enişte Efendimin hasta yatağında can çekiştiğini, Allah'tan son dileğinin kızının boşandığını görmek olduğunu, benim ona vekâlet ettiğimi anlattım.

"Boşanacak da ne olacak!" dedi naip. "Ölen bir adam, kızının zaten çoktan savaşlarda yitip gitmiş kocasından boşanmasını niye o kadar istesin. Ha bak, kızının evleneceği iyi bir kısmeti, güvenilir bir damat adayı varsa o zaman anlarım, çünkü gözü arkada kalmaz."

"Var naip efendi," dedim.

"Kim?"

"Ben!"¹¹⁰

Kara, mahkemeden sonra Şeküre ile görüşür. Şeküre, nikâh kıymaya gelirken Kara'nın gelin alayı ile gelmesini ister. Kara, eski arkadaşları, İmam Efendi ve atlarıyla gelerek mahalleliye Şeküre'nin evlendiğini duyurmuş olurlar. Kara, İmam Efendi ve diğerlerine Enişte Efendi'nin ağır hasta olduğunu söyleyip nikâhı evde kıymasını ister. Kara inanmaları için Enişte Efendi ile konuşmuş gibi yapar.

Ertesi gün tüm mahalleye Enişte Efendi'nin öldüğünü duyururlar. Gece saatlerinde avlu kapısından ses gelir. Şeküre'nin eski eşinin kardeşi Hasan'dır, Şeküre'nin ağabeyinden boşandığını ve evlendiğini duyduğu için gelir. Hasan aslında Şeküre ile evlenmek ister. Bu yüzden Hasan, Kara'yı tehdit eder. Hasan, Kara'ya Enişte Efendi'yi Şeküre ile evlenmek için öldürdüğünden şüphelendiğini söyleyip gider. Kara, ertesi gün Enişte Efendi'nin odasındaki kitap için yaptırdığı resimleri alıp Hazine Darbaşı'nın yanına gider. Kara, Enişte Efendi'nin öldürüldüğünü, onuncu resmin katili tarafından çalındığını belirtir. Hazine Darbaşı, Enişte Efendi'nin eceliyle ölmediğinin saklanması Kara'ya söyler ve resimleri alır. Ertesi gün, Başnakkaş Osman Efendi ile Kara'yı saraya çağırırlar. Kara'ya cellatlar işkence edip Enişte Efendi'yi öldürüp öldürmediğini sorarlar.

“Bütün gücümle bağırdım. Yalvardım, ama anlaşılmaz kelimelerle. Ağladım, daha çok sinirlerim gevşediği için.

¹¹⁰ a.g.e., s.214

Durdular, sordular. Enişte Efendi'yi ben mi öldürdüm?

Bir nefes aldım: Hayır.

Mandalı yine çevirmeye başladı. Acıyor. Yine sordular. Hayır. Kim? Bilmiyorum!

Öldürdüm diyeyim mi diye düşünmeye başladım. Ama kafamın etrafında dünya tatlı tatlı dönüyordu. Bir isteksizlik sardı içi mi. Acıya alışıyor muyum, diye sordum kendime. Ben ve cellatlarım bir an öylece kaldık. Bir yerim acımıyordu da korkuyordum yalnızca. Cebimdeki akçeden beni öldürmeyeceklerini yeniden anlıyordum ki, birden bıraktılar beni. Kafamı aslında çok az sıkılmış olan mengenenin kafesini çıkardılar. Üzerime binmiş olan cellat indi. Özür diler hali yoktu ama.

Gömleğimi, yeleşimi giydim. Uzun upuzun bir sessizlik oldu. Odanın öbür ucunda Başnakkaş Osman Efendi'yi gördüm. Yanına gidip elini öptüm.

"Üzülme evladım," dedi bana. "Seni bir denediler."¹¹¹

Hazinedarbaşı Hazım Ağa, Kara'ya katilin bulunmasında Osman Efendi'ye yardım etmesini buyurur. Kara'ya Ester aracılığıyla mektup gelir. Şeküre, öldürülen Zarif Efendi'nin karısından bir at resmi alır. Öldürüldüğü gece Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan bir resimdir. Kara ile Osman Efendi, katilin Enişte Efendi'yi öldüren aynı kişi olduğunu düşünüp at resmini kimin çizdiğini araştırırlar. Osman Efendi, atının burnunun farklı çizildiğini öne sürer. Padişah bir anda odaya girer. Osman Efendi ile Kara'ya bir an önce katili bulmaları için emir verir. Kara ile Osman Efendi adamları nakkaşların evine gönderip Leylek, Zeytin ve Kelebek adlı nakkaşlardan at çizmelerini isterler. Kara bu süreçte Osman Efendi'ye kendisini yakın hisseder. Birlikte atın burnunun çiziminin tuhaflığından hangi nakkaşın çizdiğini bulmak için Enderun'daki Hazine odasında kitapları incelemek için davet edilirler. Kara ve Osman Efendi, Hazine odasına üç gün süre izin ile girer.

"Hazinedarbaşı gözlerimizin içine bakarak şöyle dedi: "Ne mutlu sizlere ki, Padişahımız Hazretleri, Hazine-i Enderun'a alınmanıza izin verdiler. Kimsenin göremediği kitaplara bakar, altından sayfaları, inanılmaz resimleri seyreder, avcı gibi iz sürersiniz. Padişahım, Üstat Osman'a üç gün tanıdıklarını, bunun birincisini bitirdiğini, iki gün içinde, perşembe öğleye kadar nakkaşlar arasındaki melunun kim

¹¹¹ a.g.e., s.268

olduğunu üstadın çıkarıp bildireceğini, yok bildiremezse Bostancıbaşı'nın işkenceyle bu işin içinden çıkacağını hatırlatmamı da buyurdular."¹¹²

Kara ile Osman Efendi, hazine odasında günlerce inceleme yapıp, kâğıttaki atın burnunun çizimine benzer resim ararlar. Osman Efendi, Kara'ya çocukluğundan beri yetiştirip tanıdığı nakkaşlardan atı çizenin Zeytin olduğunu söyler. Kara, hazine odasından ayrılmak istese de Osman Efendi, daha vakit olduğu için kalmak ister.

Üç günün sonunda Kara eve gidince evde kimse olmadığını görür. Kılıcını alıp çıkar ve Ester'e evdekilerin nerede olduğunu sorar. Ester, Kara'ya Şeküre'nin eski kocasının eşi Hasan'ın gelip kocasının savaştan dönmek üzere olduğunu söylediğini anlatır. Şeküre'nin büyük oğlu Şevket, Hasan'a inanıp dedesinin evine döner. Ester, Şeküre'nin de günlerdir eve gelmeyen Kara'nın yüzünden korkup çocuğunun peşinden kayınpederinin evine gittiğini söyler. Kara, adamlarını toplayıp Şeküre'nin kayınpederinin kapısına gider. Hasan evde yoktur. Şevket eve dönmek için direnirken Hasan Amca'sının kabzası yakutlu hançerini alması üzerine ikna olur. Kara, Şeküre, Hayriye ve çocukları alıp uzak akrabanın evine saklar. Kara, Şeküre'deki Hasan'ın hançerini alıp evden katili bulmak için çıkar.

Kara, dönüş yolunda kahvehanede Erzurumî denilen Nusret Hoca adlı cemaat liderinin adamları meddahı öldürdüklerini görür. Aynı cemaat, Enişte Efendi'nin kitabının Frenk usulü olup, dine küfrettiği yönünde dedikodular da çıkarmıştır. Kara, Kelebek'in boğazına hançerini dayayıp zorla evine götürmesini ister. Kara, Kelebek ile konuşup evinde arama yaptıktan sonra birlikte Leylek'in evine giderler. Kara, Kelebek ile Leylek'in evini arar. Leylek, katilin kendisi olmadığını Zeytin'den şüphelendiğini söyler. Üçü birlikte Zeytin'in gizlendiği Fenerkapı yakınlarındaki Kalenderi tekkesine giderler. Kara, at resmini yapanın Zeytin olduğunu ve hocası Osman Efendi tarafından doğrulandığını söyler. Kara, Zeytin'e son resmi alıp almadığını ve atı çizip çizmediğini sorar.

"Bu atı sen yapmadın mı?" dedi Kara eli değnekli bir hoca gibi.

"Ben yapmadım," dedim.

"Eniştemin kitabındakini? "

"O atı da ben yapmadım."

¹¹² a.g.e., s.320

"Üslubundan o atı senin yaptığın anlaşıldı," dedi. "Üstelik Üstat Osman anladı bunu."

"Benim bir üslubum yoktur hiç," dedim. "Bunu şimdilerde esen rüzgâra karşı olmak için gururlanarak söylemiyorum. Suçsuzluğumu kanıtlamak için de söylemiyorum. Çünkü üslubu olmak benim için katil olmaktan da beterdir."¹¹³

Kara ve yanındaki diğer nakkaşlar, Zeytin'in gözlerine sorguç iğnesi batırırlar. Kara, Zeytin'i sorguya çeker. Zeytin, Zarif Efendi'nin kitap için yapılan son resmin dine küfrettiğini savunduğu için öldürdüğünü söyler. Zeytin, son resmi görünce Zarif Efendi'ye hak verip Enişte Efendi'yi öldürdüğünü itiraf eder. Yan odadan son resmi getirir. Kara ve diğer nakkaşlar son resme bakarken Zeytin bir hamlede Kara'nın boğazına hançeri dayar. Zeytin çıkını, altınlarını ve resimleri alıp kaçmaya çalışırken Kara ile boğuşurlar. Zeytin, Kara'nın boğazını kesecekken bir an onu omzundan yaralar ve tekkeden kaçar.

"Ucu kanlı hançeri Kara'nın kanayan burnundan çekip başının üzerine, kafa vurmaya hazırlanan bir celladın kılıcı gibi kaldırdım.

"Şimdi vururum istesem senin kafanı," diye ilan ettim aşikâr olanı.

"Ama Şeküre'nin çocukları ve mutluluğu için seni bağışlayabilirim. Ona iyi davran, hayvanlık ve cahillik etme. Söz ver bana!"

"Söz veriyorum," dedi.

"Seni Şeküre'ye bağışladım," dedim. Ama kolum ağzımdan çıkan sözün tam tersini yaptı. Bütün gücümle hançeri Kara'ya indirdim. Son anda, hem o yerinden kıpırdadığı için, hem de ben vuruşun yönünü değiştirdiğim için hançer boynuna değil, omzuna geldi. Kolumun kendi kendine yaptığı şeye ben de korkuyla baktım. Ete gömülen hançeri çektiğim yer saf bir kırmızıyla kıpkırmızı kesildi. Hem korktum hem utandım yaptığımdan. Ama yakın bir zamanda, belki de Arap denizlerinde, gemide kör olursam, intikam için nakkaş arkadaşlarımdan hiçbirini yanımda bulamayacağımı da biliyordum."¹¹⁴

Zeytin, Kadırğa Limanı'na doğru kaçmak için giderken son kez yirmi beş yıldır gittiği nakkaşhaneyi görmek ister. Nakkaşhanenin önündeyken Hasan, Zeytin'in elinde kendi hançerini görünce onu Kara'nın adamlarından zannedip öldürür.

¹¹³ a.g.e., s.400

¹¹⁴ a.g.e., s.427

Kara, yaralı halde atıyla gidip Şeküre'yi uzak akrabasının evinden alıp evine götürür. Kara, Şeküre'ye babasının katilinin Zeytin olduğunu söyler. Eve gelince Kara'nın yarasını temizleyip yatırır. Ester gelip nakkaşhanenin önünde Zeytin'in Hasan tarafından öldürüldüğü haberini getirir. Kara, yarası geçtikten sonra sakat kalır. Omuzu ve boynunda eğrilik kalır. Şeküre ile evli de olsa geceleri ayrı yatarlar. Şeküre, çocukları ile yatar. Kara'nın yarasına merhem sürmek adı altında çocuklara söyledikleri bu yalan ile senelerce ilişkileri olur. Yirmi yıl Şeküre ve çocuklarla birlikte yaşar. Kara, Divan kâtipliği yapar. Enişte Efendi'nin kitabı bitirilemez. Kara, yirmi altı yıl sonra kuyunun yanına düşüp kalp krizinden ölür.

“Bu söz, hayat ile ölüm, yasak ile Cennet, çaresizlik ile utanç arasındaki darboğaza yerleşen aşkımızın yalnızca rengini oluşturmadı; mazereti de oldu. Ondan sonraki yirmi altı yıl, yani bir sabah kuyunun yanına düşüp kalpten ölüşüne kadar sevgili kocam Kara ile hep öğle vakti, kepenklerin arasından odaya bir güneş ışığı girerken ve ilk yıllarda Şevket ile Orhan'ın cıvıltılarını dinlerken seviştik ve buna da hep "yaraya merhem sürmek," dedik.”¹¹⁵

Sonraki yıllarda padişahlar nakış ve resme önem vermezler. Böylece nakkaşların arasındaki eski Heratlı üstatlarla, Frenk üstatlarının arasındaki çatışma sonuca varamaz. Başnakkaş Osman Efendi yerine Leylek Başnakkaş olur. Artık nakkaşlar, halı, kumaş, çadır için nakış çizmeye devam ederler.

OSMAN EFENDİ (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) Saraya bağlı nakkaşhanenin başnakkaşıdır. Öğrencileriyle beraber padişahın isteği üzerine şehzadelerin sünnet törenlerini anlatan surnâme hazırlarlar. Enişte Efendi de yanına çağırdığı dört nakkaş ile birlikte padişahın istediği resimli bir kitap hazırlarlar. Bu süreçte Enişte Efendi'nin yanından dönerken bir gece Zarif Efendi denilen nakkaş öldürülür. Enişte Efendi, yeğeni Kara'yı Acem ülkelerinden gelmesini ister. Kara gelip eniştesiyle görüştüktan sonra nakkaşhaneye gider. Kara, Osman Efendi ile görüşür. Osman Efendi çocukları gibi sevdiği öğrencilerinden bahsedip Zarif Efendi'ye üzüntüsünü dile getirir. Osman Efendi, iyi nakkaşın özelliklerinden bahseder. Kara vedalaşıp gider. Enişte Efendi ile Osman Efendi birbirlerine rakiplerdir. Osman Efendi, Osmanlı nakkaşhanesinin üslubu olsun ister ve bunu korur. Enişte Efendi ise Frenk usullerine düşkün olup nakkaşları etkilediği için genellikle çekişirler.

¹¹⁵ a.g.e., s.434

"Gizli" dediğim kitabımın yazılması, nakşedilmesi, resimlenmesi işini Padişahımızın bana teveccüh etmesine elbette Üstat Osman içerliyordur. Ayrıca Padişahımızın benim etkimle nakışta Frenk usullerine merak sarması da var. Bir keresinde büyük Üstat Osman'ı bir İtalyan'a yaptırdığı kendi portresini taklide zorlamış Padişah, Üstat Osman'ın öğrenerek yaptığı o tuhaf resimden, "İşkence" dediği İtalyan ressamı taklitten beni sorumlu tuttuğunu biliyorum. Haklıydı.¹¹⁶

Osman Efendi'ye öğrencileri sıkı sıkıya bağlıdır. Zarif, Zeytin, Leylek ve Kelebek lakaplarını öğrencilerine Osman Efendi vermiştir. Öldürülen Zarif Efendi'den sonra Enişte Efendi de öldürülür. Kara, katilin nakkaşlardan biri olduğundan şüphelenir. Hazinedarbaşı, Enişte Efendi'nin de öldürüldüğü haberini alınca Osman Efendi'yi ve Kara'yı çağırır. İkisine katili bulmalarını buyurur.

Osman Efendi ve Kara diğer nakkaşları sorguya çekerler. Enişte Efendi'nin kızı Şeküre, Kara'ya, Zarif Efendi'nin öldüğü gece üstünden çıkan at resmini karısından alıp gönderir. Padişah bunu öğrenince nakkaşlara adamlarını gönderip at resmi çizmelerini emreder. Cellâtlar, Kara'ya da işkence yapıp sorguya çekerler. Osman Efendi işkenceden sonra Kara ile kalıp katilin kim olduğunu düşünür.

"Bostancıbaşı ile Hazinedarbaşı bize Padişahımızın buyruklarını tekrarlayıp gidince odada ikimiz kaldık. İşkence hilesinden, korku ve gözyaşlarından tabii ki Kara yorgun ve mahzundu. Bir çocuk gibi sustu. Onu seveceğimi anlıyordum, ilişmedim."¹¹⁷

Osman Efendi ve Kara, çizilen at resimleriyle Zarif Efendi'nin cebinden çıkan at resmini karşılaştırınca katilin kim olduğunu anlayamazlar. Padişah, Osman Efendi ve Kara'ya Hazine odasında üç gün kitaplarda inceleme hakkı verir. Osman Efendi ve Kara, üç gün hazine odasında kitapları incelerler ve sonunda Osman Efendi, üslubundan tanıdığı öğrencisi Zeytin olduğuna karar verir.

"Ama usta nakkaşlarınızı düşmanlarından korumak da göreviniz. Söyleyin lütfen, nedime usûlünden ne sonuç çıkardınız? O atı nakşeden nakkaş kim?"

"Zeytin."

Öyle bir söylemişti ki şaşmamıştım bile. Biraz sustu."¹¹⁸

¹¹⁶ a.g.e., s.103

¹¹⁷ a.g.e., s.270

¹¹⁸ a.g.e., s.356

Osman Efendi, geceler boyu kitapları hayretle ve şaşkınlıkla karıştırır. Kara onun bu haline şaşırır. Osman Efendi, verilen zamanı değerlendirip hazine odasında kalır. Osman Efendi, öğrencilerine padişah istiyor diye Frenk usullerine yönelmeleri yüzünden kızgındır. Bu yüzden de işkence edilerek konuşturulmaları taraftarıdır. Kara ise sorgu için Enderun'dan ayrılıp eve gider. Şeküre ve çocukları evde bulamayınca Ester'e gidip sorar. Kara, Şeküre'yi adamlarıyla kayınpederinin evinden alıp getirir. Kara, Kelebek ve Leylek'i sorguladıktan sonra beraber Zeytin'in saklandığı tekkeye giderler. Zeytin suçunu itiraf edince Kara, gözlerine sorguç iğnesi batırır. Zeytin, Kara'yı omzundan hançerleyip kaçmayı başarır. Son kez görmek için nakkaşhaneye gidince kapıda Hasan onu Kara'nın adamı zannedip öldürür.

Enişte Efendi'nin kitabı bitirilemez. Osman Efendi de kör olduktan iki sene sonra vefat eder. Başnakkaşlık görevine öğrencisi Leylek gelir. Padişah da hattatlarla ilgilenip nakkaşlarla ilgilenmez. Böylece resimde Batı'yı temsil eden Enişte Efendi, Doğu'yu temsil eden Osman Efendi arasındaki çatışma bir sonucu bağlanmadan gönül verdikleri nakkaşlık solup gider.

ZARİF EFENDİ (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) romanın aktüel zamanında sağ değildir. Kalbiye Hanım ile evlidir. İlk bölümde "Ben Ölüyüm" başlığıyla anlatıcı olarak yer alır. Tezhibinin inceliğinden dolayı hocası Osman Efendi ona Zarif adını vermiştir.

"Şimdi bir ölüyüm ben, bir ceset, bir kuyunun dibinde. Son nefesimi vereli çok oldu, kalbim çoktan durdu, ama alçak katilim hariç kimse başıma gelenleri bilmiyor. O ise, iğrenç rezil, beni öldürdüğünden iyice emin olmak için nefesimi dinledi, nabzıma baktı, sonra böğrüne bir tekme attı, beni kuyuya taşıdı, kaldırıp aşağı bıraktı. Taşla önceden kırıdığı kafatasım kuyuya düşerken parça parça oldu, yüzüm, alnım, yanaklarım ezildi yok oldu; kemiklerim kırıldı, ağzım kanla doldu. Dört gün oldu eve dönmeyeli: Karım, çocuklarım beni arıyorlardır. Kızım ağlaya ağlaya tükenmiş, bahçe kapısına bakıyordur; hepsinin gözü yolda, kapıdadır."¹¹⁹

Padişah'ın emriyle Venedik Doç'una hediye edilmek üzere Enişte Efendi'ye alemleri anlatan bir kitap yaptırılır. Osman Efendi nakkaşhanenin en iyi nakkaşları olan Zarif Efendi, Leylek, Kelebek ve Zeytin'i evine çağırıp resim yaptırır. Enişte Efendi,

¹¹⁹ a.g.e., s.9

Zarif Efendi'yi evine çağırıp kağıdın tamamını açmadan yaptırdığı son resmin tamamını Zarif Efendi'ye gösterir.

"Enişten, Zarif Efendi'ye yasak bir şey yaptığını öğretti. Son resmin üzerim kapayarak, o resmin birer köşesini her birimize açıp, oraya bir resim yaptırıp, bütünü saklayarak... Resme esrarlı ve gizli bir iş havası verip, bir günah korkusu saldı. Bizlere de bulaşan evhamları ve günah telaşım ilk o estirdi, hayatlarında nakışlı kitap görmemiş Erzurumiler değil. Oysa vicdanı temiz nakkaşın korkacağı ne olabilir ki."¹²⁰

Zarif Efendi, Vaiz Efendi denilen bir cemaat hocasının etkisindedir. Yapılan son resmin dine küfrettiğini düşünür. Zarif Efendi bu düşüncesini arkadaşı Zeytin'e açar. Zeytin, Zarif Efendi ile bu konuyu konuşurken ona kuyunun orada altınlarının gömülü olduğunu söyler. Beraber kuyuya gidince Zeytin, Zarif Efendi'nin kafasına arkadan vurarak öldürüp kuyuya atar. Zarif Efendi'nin cesedi üç gün arandıktan sonra kuyuda bulunur. Edirnekapı'da Mihrimah Camii'nde cenazesi kaldırılır.

Enişte Efendi, katilin bulunması ve kitabın devam ettirilmesi için Kara'yı çağırır. Kara, katili ararken Enişte Efendi de öldürülür. Başnakkaş Osman Efendi, Kara ile birlikte katilin izini sürerler. Osman Efendi, Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan at resminin çiziminden katilin Zeytin olduğunu çıkarır. Kara'nın işkenceleri sonucu Zeytin suçunu itiraf eder. Zeytin, Kara'yı öldürüp kaçsa da Hasan tarafından öldürülür.

ZEYTİN asıl adı Velican'dır. Evlidir. Nakkaşhanenin iyi nakkaşlarından. Zeytin lakabını ona hocası Osman Efendi vermiştir.

“Asıl adı Velican'dır, benim verdiğimden başka takma adı var mı bilmiyorum, çünkü bir yere imza attığını görmedim. Çıraklığında, salı sabahları beni evden alırdı. Çok gururludur; bu da imza atacak kadar kendini küçük görebiliyorsa bunun görülmesini ve bilinmesini ister, attığı imzayı saklamaz anlamına gelir. Allah fazla fazla yetenek vermiştir. Tezhipten cetvel çekmeye elinden her şey kolayca gelir ve en iyisini yapar. Ağaç, hayvan ve insan yüzü resmetmede nakkaşhanemin en parlak ressamı odur. Velican'ı sanırım on yaşındayken İstanbul'a getiren babası, Safevi Şahı'nın Tebriz'deki nakkaşhanesinin ünlü surat ressamı Siyavuş'un yetiştirmesidir ve üstatlarının silsilesi ta Moğollara kadar gider. Moğol-Çin etkisini taşıyan, Semerkant,

¹²⁰ a.g.e., s.416

Buhara ve Herat'ta yerleşmiş yüz elli yıl öncesinin ihtiyar ustaları gibi genç âşıkları Çinliler gibi ay yüzlü çizer.”¹²¹

Padişahın Enişte Efendi'den hazırlamasını istediği kitap için çağırılır. Kendisiyle birlikte üç arkadaşı da bu kitap için Enişte Efendi'nin evine gidip gelir. Bir gece Zarif Efendi'yi yolda görür ve sohbet eder. Zarif Efendi, Enişte Efendi'nin kendilerine yaptırdığı son resmin dine küfür olduğunu söyler. Zeytin bunun Vaiz Efendi ve cemaatinin duymasıyla nakkaşhanenin hepsinin katledilir diye uyarır. Zeytin bu konuşmanın üzerine Zarif Efendi'ye son resmi ihbar etmemesi için kuyuda altın sakladığını bunun karşılığında susmasını ister. Zarif Efendi kuyuya doğru giderken kayayla kafasını vurup öldürür ve onu kuyuya atar.

Enişte Efendi öldürülen Zarif Efendi'nin katilinin bulunması için Acem ülkelerinden yeğeni Kara'yı çağırır. Kara İstanbul'a geldikten sonra Zeytin dahil diğer nakkaşların evine habersiz gider. Zeytin yan odadan tıkırtıları gelen karısıyla Kara'nın karşılaşmasını istemez. Zeytin, Kara'ya hakiki nakkaşlıkla ilgili hikaye anlatır. Kara da o sırada etrafa bakınır. Tam o sırada kapı çalar ve Zarif Efendi'nin cesedinin kuyuda bulunduğu haberi gelir. İkinci vakti Zeytin, Kara, Enişte Efendi ve diğer nakkaşlar cenazeye katılırlar.

Birkaç gün sonra Enişte Efendi evinde yalnızken Zeytin oraya gider. Zeytin önce Enişte Efendi ile yapılan resimler ve kitap üzerine konuşur. Enişte Efendi kitaba nakkaşlar arasında katil olduğu için Kara ile devam edeceğini söyler. Zeytin, Zarif Efendi'ye öldürdüğünü Enişte Efendi'ye itiraf eder. Zeytin öldürme sebebinin, Zarif Efendi'nin dedikodu yaptığı için ve Enişte Efendi'nin kitabı istediği gibi devam etmesini sağlamak için olduğunu söyler. Enişte Efendi eve birisinin gelmesini telaşla beklerken Zeytin, Kara'nın kırmızı renk için kullanılan Tebriz'den getirdiği hokkayı kafasına vurarak öldürür ve kaçar.

Kara ve Osman Efendi, katilin bulunması için görevlendirilirler. Zarif Efendi'nin üstünden çıkan at resminin kimin yapmış olacağını araştırırlar. Bunun için padişah, nakkaşların evlerine at resmi çizimleri için adamlarını gönderir. Bu resimlerden Osman Efendi ve Kara bir sonuca varamaz. Çizilen resmin burnunun farklı çizilmesi onları eski kitaplara araştırmaya yöneltir. Osman Efendi, hazine odasında yaptığı araştırmalar sonucu Kara'ya katilin Zeytin olduğunu söyler. Kara

¹²¹ a.g.e., s.276

önce Kelebek ve Leylek'i sorguladıktan sonra Zeytin'in saklandığı tekkeye giderler. Kara, Zeytin'e Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan atı onun yaptığını söyler.

"Bu atı sen yapmadın mı?" dedi Kara eli değnekli bir hoca gibi.

"Ben yapmadım," dedim.

"Eniştemin kitabındakini? "

"O atı da ben yapmadım."

"Üslubundan o atı senin yaptığın anlaşıldı," dedi. "Üstelik Üstat Osman anladı bunu."

"Benim bir üslubum yoktur hiç," dedim. "Bunu şimdilerde esen rüzgâra karşı olmak için gururlanarak söylemiyorum. Suçsuzluğumu kanıtlamak için de söylemiyorum. Çünkü üslubu olmak benim için katil olmaktan da beterdir."¹²²

Kara, Zeytin'in gözlerine sorguç iğnesi batırır ve son resmi getirmesini söyler.

"Ama çılgılığım uzadıkça bir telaşa kapıldıklarını da gördüm. Hâlâ acımıyordu hiç. Ama iki gözüme de o iğnenin sokulmuş olduğu aklımdan hiç çıkmıyordu. Ama daha kör olmamıştım. Beni dehşet ve kederle seyrettiklerini ve tekkenin tavanında kararsızlıkla kıpırdanan gölgelerini hâlâ görebiliyordum şükür. Bu hem sevindirdi hem derin bir telaşa verdi beni.

"Bırakın beni," diye bağırdım. "Bırakın da daha göreyim her şeyi, ne olur."

"Anlat hemen," dedi Kara. "Zarif Efendi'yle nasıl karşılaştınız o akşam? O zaman bırakırız seni."¹²³

Zeytin, mutfağın tozlu köşesindeki dolaptan son resmi getirir. Padişahın portresinin olacağı yere Zeytin aynaya bakarak kendi portresini çizmiştir. Kara, Kelebek ve Leylek şaşkınlıkla son resme bakarken Zeytin, Kara'nın üzerine hamle yapar. Kara'yı omzundan hançerler ve kaçır. Kadırga Limanı'ndan kaçmak için koşarak tekkeden uzaklaşır. Bir an nakkaşhaneyi son kez görmek ister. Nakkaşhanenin kapısındaiken Hasan gelir, elindeki hançerden dolayı onu Kara'nın adamlarından sanıp kılıçla kafasını kesip öldürür.

¹²² a.g.e., s.400

¹²³ a.g.e., s.415-416

KELEBEK, asıl adı Hasan Çelebi'dir. Evlidir. Hocası Osman Efendi, Kelebek lakabını vermiştir. Nakkaşhanenin iyi nakkaşlarından. Padişahın Enişte Efendi'den yapmasını istediği kitap için Enişte Efendi'nin evine gidip istediği resimleri yapar.

“Baruthaneli Hasan Çelebi olarak bilinir, ama benim için her zaman Kelebek'tir o. Bu adı, bana hep güzel çocukluğunu, gençliğini hatırlatır: Görenlerin inanamayıp bir daha bakmak isteyeceği kadar güzeldir. Her zaman şaşıtım mucize: Güzел olduğu kadar yeteneklidir de. Bir renk ustasıdır, en kuvvetli yanı budur; sanki renk sürme zevki için döne döne, aşkla nakşeder. Ama uçucu, amaçsız ve kararsız olduğunu da Kara'ya söyleyiverdim. Adil olma endişesiyle de ekledim: Kalbiyle resmeden gerçek nakkaştır o. Eğer nakış akıl için, içimizdeki hayvana seslenmek için, ya da Padişah'ın gururunu okşamak için değil de, göz için bir şenlik olsun diye yapılıyorsa Kelebek gerçek nakkaştır.”¹²⁴

Enişte Efendi'nin evinden dönen arkadaşı Zarif Efendi kaybolur. Sonra cesedi kuyunun dibinde bulunur. Enişte Efendi, katili bulması ve kitaba devam etmesi için yeğeni Kara'yı çağırır. Kara, Kelebek'i de sorgulamak için habersiz evine gider. Odasında bir iz bulmak için bakınırken Kelebek'e evlilik ve sanatın birlikte nasıl olduğunu sorar. İkinci vakti Zarif Efendi'nin Mihrimah Camii'ndeki cenazesine katılır.

“Kara bana evlilik ile sanat birlikte nasıl oluyor diye sordu.

Çok çalışırım severek çalışırım. Mahallenin en güzel kızıyla yeni evlendim. Nakşetmiyorsam onunla deliler gibi sevişiriz. Sonra yine çalışırım. Demedim bunları. Büyük bir meseledir dedim. Eğer nakkaşın fırçası kağıdın üzerinde harikalar döktürüyorsa, karısına girince aynı şenliği kopartamaz, dedim. Tam tersi de doğru olup, karyı mutlu ediyorsa nakkaşın kamışı, kağıdın üzerinde öteki kamış sönük kalır diye ekledim. Nakkaşın hünelerini kıskanan herkes gibi, Kara da bu yalanlara inanıp sevindi.”¹²⁵

¹²⁴ a.g.e., s.278

¹²⁵ a.g.e., s.75

Birkaç gün sonra Enişte Efendi de öldürülür. Padişah Başnakkaş Osman Efendi ve Kara'ya katili bulmaları için görev verir. Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan at resmini kimin çizdiğini araştırırlar. Adamlar Kelebek, Zeytin ve Leylek'in evine gidip at resmi çizdirir.

“Sanırım akşam namazı vaktiydi. Kapıda birisi:

Anlattı: Yarışma buyurmuş Padişahım. Can baş üstüne Padişahım, en güzel at resmini benden iyi kim çizebilir!”¹²⁶

Osman Efendi, öğrencilerinden gelen at resimlerini inceledikten sonra katilin Zeytin olduğu sonucunu çıkarır. Kara, Kelebek'i kahvehanede görüp onu zorla evine götürür. Kelebek, karısı ile Kara'nın karşılaşmasını istemediği için yüksek sesle konuşarak evine girer. Kara, etrafı aradıktan sonra Kelebek'i de alıp Leylek'i sorgulamaya gider. Kara ve Kelebek, Leylek'i sorguladıktan sonra Zeytin'in saklandığı tekkeye birlikte gider. Kara, Zeytin'e suçunu itiraf ettirip son resmi getirmesini ister. Kara, sorgu iğnesini Zeytin'in gözlerine batırır. Kelebek ve Leylek, Zeytin'e işkence yapamazlar. Beraber büyümüş birlikte çok zaman geçirmişlerdir. Kara ile Zeytin boğuşuktan sonra Zeytin, Kara'yı omzundan sakatlayıp Kelebek ile vedalaşıp tekkeden kaçır.

“En son yaptığım iş Kelebek ile öpüşüp vedalaşmak oldu. Aramıza kanın kokusu girdiği için istediğim kadar yürekte öpemedim onu. Gözlerimden yaşlar aktığını gördü.”¹²⁷

Nakkaşhanenin kapısında Şeküre'nin eski kocasının kardeşi Hasan, Zeytin'i Kara'nın adamlarından sanıp öldürür. Hasan, İstanbul'dan kaçır. Kara, Şeküre ve çocuklarıyla yaşır.

Kelebek'in Osman Efendi'den sonra başnakkaş olması beklenir. Leylek, başnakkaş olur ve Kelebek, halı, kumaş ve çadır için nakışlar çizerek hayatına devam eder.

LEYLEK, asıl adı Mustafa Çelebi'dir. Leylek lakabını hocası Osman Efendi vermiştir. Evlidir. Saraya bağlı nakkaşhanede nakkaştır.

¹²⁶ a.g.e., s.296

¹²⁷ a.g.e., s.427

“Musavvir Günahkâr Mustafa Çelebi diye imza attığını gördüm. Çünkü bir üslubum var mı, yok mu, olmalı mı, varsa imzayla ortaya konmalı mı, eski üstatlar gibi saklamak mı, alçakgönüllü imza atmayı mı atmamayı mı gerektirir gibi meselelere kafayı takmadan imzasını gülümseyerek ve bir zafer duygusuyla atar.”¹²⁸

Padişahın emriyle Enişte Efendi'nin gözetiminde resimli bir kitap hazırlanır. Leylek ve arkadaşları Zarif Efendi, Zeytin ve Kelebek, Enişte Efendi'nin evine gidip çizimler yaparlar. Enişte Efendi'nin evinden dönerken Zarif Efendi ortadan kaybolur. Üç gün aramalar sonucu cesedi kuyunun dibinden çıkartılır. Enişte Efendi de katili bulması ve kitabı devam ettirmesi için yeğeni Kara'yı çağırır. Kara haber vermeden ansızın Leylek'in evine gidip onu sorgular.

“Öğle namazı vaktiydi. Kapı vuruldu, baktım tâ çocukluğumuzda Kara. Sarıldık birbirimize. Üşümüş, içeri aldım, evin yolunu nasıl bulduğunu bile sormadım. Eniştesi onu bana, Zarif Efendi neden kayıp, nerede, ağzımı aramak için yollamıştır. Ama yalnız o değil, Üstat Osman'dan da haber getirdi; ve bir sorum var, dedi; has nakkaşı ötekilerden ayıracak şey, demiş Üstat Osman, zamandır: Nakşın zamanı. Ne mi düşünüyorum?”¹²⁹

Birkaç gün sonra Enişte Efendi de evinde öldürülür. Osman Efendi ve Kara nakkaşlar arasındaki katili bulmak için uğraşırlar. Hazine odasındaki kitaplardan, Zarif Efendi'nin üzerinde çıkan at resminin kimin çizdiğini bulmaya çalışırlar. Osman Efendi, atın burnundaki üsluptan katilin Zeytin olabileceğini söyler. Kara, Kelebek ve Leylek'i sorguladıktan sonra onları da alıp Zeytin'in saklandığı tekkeye giderler. Kara, Zeytin'in gözlerine sorguç iğnesi batırır. Zeytin, suçunu itiraf edip son resmi getirince bir hamleyle Kara'nın omzunu hançerler. Leylek, Zeytin'in kendisine zarar vermesinden korkarak diğer odalara kaçar. Zeytin, kaçarken nakkaşhanenin kapısında Şeküre'nin eski kocasının kardeşi Hasan ile karşılaşır. Hasan onu Kara'nın adamlarından sandığı için kılıçla öldürür.

Osman Efendi, kör olduktan iki sene sonra ölünce tahmin edildiği gibi başnakkaş Kelebek değil Leylek olur.

¹²⁸ a.g.e., s.281-282

¹²⁹ a.g.e., s.7

SUNAY ZAİM (Kar, 2002) Funda Eser ile evlidir. Tiyatro yazarı ve oyuncusudur. Kars'a tiyatro oyunlarını sahnede oynayıp, halkı etkilemek için gelmiştir. Ka, ertesi gün Sunay Zaim ve grubunun Kars'ta yayımlanan yerel gazetede haberi görünce şaşırır.

“MİLLET TİYATROSU'NDA SUNAY ZAİM GRUBUNUN ZAFER GECESİ

Halkçı, Atatürkçü ve aydınlanmacı piyesleriyle, bütün Türkiye'de tanınan Sunay Zaim Tiyatro Kumpanyası'nın dün gece Millet Tiyatrosu'ndaki gösterisi büyük bir ilgi ve heyecanla karşılandı. Gece yarısına kadar süren ve vali muavini, belediye başkan vekili ve Kars'ın diğer önde gelenlerin katıldığı müsamereler yer yer coşkulu tezahürat ve alkışlarla kesildi. Uzun zamandır böylesi bir sanat şölenine susamış olan Karşlılar, piyesi tıklım tıklım doldurdıkları Millet Tiyatrosu'nun yanısıra evlerinde de seyrededildiler. Çünkü Serhat Kars Televizyonu iki yıllık tarihinin ilk canlı yayımını gerçekleştirerek bu şahane gösteriyi bütün Karşlılara ânında sundu. Böylece Kars'ta ilk defa Serhat Kars Televizyonu stüdyolarının dışında canlı TV yayımı yapılmış oldu. Henüz bir canlı yayın arabası olmadığı için Serhat Kars Televizyonu'nun Halitpaşa Caddesi'ndeki merkezinden Millet Tiyatrosu'ndaki kameraya kadar iki sokak uzunluğunda bir kablo döşendi. Kardan zarar görmesin diye yardımsever Karşlılar kabloyu evlerinin içlerinden de geçirdiler...¹³⁰

Sunay Zaim ve arkadaşı Osman Nuri Çolak, Kars'ta karın yolları kapatmasını fırsat bilip darbe başlatırlar. Ka'nın da katıldığı Millet Tiyatrosu'ndaki gecede “Vatan yahut Türban” oyununun sonunda Funda Eser, çarşafını çıkartıp yakar. Sahneye gelen Sunay Zaim'den sonra askerler ateşler ederek, sokağa çıkma yasağı ilan ederler.

Askeri araç Ka'yı otelden alıp Sunay Zaim'in yanına götürür. Sunay Zaim, Ka'ya halk için tiyatronun önemini ve Anadolu'daki yerini anlatır. Sunay Zaim, iki gece önce arkadaşı Osman Nuri Çolak ile darbe kararı aldığını anlatır. Kars'taki emir komutanın Osman Nuri'de olmasını ve karın yolları kapatmasını değerlendirerek karar verdiklerini belirtir. Sunay Zaim, Ka'yı oteline gönderdikten sonra peşine eski polis Saffet'i takar.

¹³⁰ a.g.e., s.32

Sunay Zaim, Lacivert'in yerini bulup yakalar. Ka'yı çağırıp eğer oyunda Kadife, başını açarsa Lacivert'i salıvereceklerini söyler. Ka, Kadife ve Lacivert ile görüşmesi sonucu onları ikna eder. Sunay Zaim, Lacivert'i salar. Funda Eser ve Sunay Zaim, oyunda Kadife'nin başını açmasını sağlarlar. Sunay Zaim bir gün önce gazetede haber yazdırmıştır. Haberde Sunay Zaim'in sahnede öldürüleceği yazılıdır. Oyunda Kadife silahın dolu olduğunu bilmeden Sunay Zaim'i vurur. Sunay Zaim ölür. Eşi Funda Eser, sinir krizi geçirip askeri hastanenin psikiyatri bölümünde dört ay tedavi görür. Taburcu olduktan sonra çocuk dizisinde bir cadının sesini canlandırır.

PROFESÖR NURİ YILMAZ (*Kar, 2002*) Kars'ta eğitim enstitüsünün müdürüdür. Evlidir ve bir kızı vardır. Türbanlı öğrencileri okula almadığı için son günlerde tehditler alır. Milli İstihbarat Teşkilatı, üzerine ses kayıt cihazı yerleştirirler. Nuri Yılmaz, onu tehdit edenlerin belirlenip tutuklanmasının daha doğru olacağını düşünür.

“Yeni Hayat Pastanesi'nde ufak tefek adamın Ka ve İpek'in bakışları arasında, göğsüne ve başına ateş ettiği eğitim enstitüsü müdürünün üzerinde kalın bantlarla bağlanmış gizli bir ses kayıt aracı vardı. Grundig marka bu ithal cihazı eğitim enstitüsü müdürünün gövdesine Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Kars şubesindeki dikkatli memurlar yerleştirmişti. Başörtülü kızları üniversiteye ve derslere sokmadığı için gerek müdürün son zamanlarda kişisel olarak aldığı tehditler, gerek Kars'taki sivil istihbarat memurlarının dinci çevrelerden edindiği bilgiler bir koruma tedbiri gerektirmiş, ama laik olmasına rağmen kadere iyi bir dindar kadar inanan müdür, yanında ayı gibi dikilecek bir koruma görevlisindense, kendisini tehdit eden kişilerin sesini kaydedip sonra onları tutuklattırmanın daha caydırıcı olacağını hesaplamış, çok sevdiği cevizli ayçöreklerinden yemek için hiç hesapta olmadan giriverdiği Yeni Hayat Pastanesi'nde bir yabancının kendisine yaklaştığını görünce, bu gibi durumlarda yaptığı gibi, üzerindeki ses kayıt aracını çalıştırmıştı. Üzerine isabet eden iki kurşuna rağmen müdürün hayatını kurtaramayan cihazdan zarar görmeden çıkarılan banttaki konuşmaların dökümünü rahmetli müdürün gözleri yıllar sonra hâlâ yaşlı dul eşiyle ünlü bir manken olan kızından aldım.”¹³¹

¹³¹ a.g.e., s.42

Ka ve İpek, Yeni Hayat Pastanesi'nde buluştuğunda Nuri Yılmaz da arka masadadır. Katili masaya gelip kendisini tehdit ettikten sonra silahla vurur. Profesör Nuri Yılmaz öldürüldükten sonra katili bulunamaz. Üzerindeki ses cihazından dinlenir ama tespit edilemez. Nuri Yılmaz yoğun bakımda tedavi görür. Karşılar Millet Tiyatrosu'nda Sunay Zaim'in oyununu izlerken müdürün ölüm haberi gelir.

Ka, öldürüldükten sonra arkadaşı Orhan, Kars'a gelince Nuri Yılmaz'ın karısı ve kızıyla görüşüp ses kaydını alıp dinler.

MÜMTAZ BASMACI (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Vecihe Hanım ile evlidir. Osman ve Kemal'in babasıdır. Dağıtım ve ihracat yapan Satsat Şirketi'nin kurucusudur. Nişantaşı ve çevresinde yaşar. Mümtaz Bey, Amerika'da iş idaresi okuyup Türkiye'ye dönen oğlu Kemal'in de şirkette aktif olmasını ister. Büyük oğlu Osman, Berrin ile evlidir. Kemal'in de Sibel ile nişanlanmasını destekler.

Nişandan dokuz gün önce Mümtaz Bey, Kemal ile Abdullah Efendi Lokantası'nda öğle yemeği yemeye gider. Mümtaz Bey, nişanlanacak olan Kemal'e evlilik, aşk ve ilişkiler üzerine konular açar. Mümtaz Bey, yıllar önce şirketinde çalışan kendisinden çok küçük bir kıza âşık olduğunu ve ilişkisi olduğunu anlatır. Kemal babasını şaşkınlıkla ve anlayışla dinler. Mümtaz Bey, fotoğrafını gösterdiği kıza ev aldığını ama onunla evlenmeye cesaret bulamayınca ayrıldıklarını anlatır. Yıllar sonra kıza ulaşmaya çalıştığında annesinden kızın öldüğünü öğrenir. Mümtaz Bey, sevgilisine aldığı ama veremediği inci küpeleri Sibel'e hediye etmesi için Kemal'e verir. Mümtaz Bey, sevgilisine değer vermediği için onu mutlu etmediği için çok pişman olduğunu ağlayarak Kemal'e itiraf eder.

"O güzel kıızı ilk olarak bundan "on yedi buçuk yıl önce 1958 Ocağı'nda, karlı bir gün" tanıdı ve saf ve masum güzelliğinden çok etkilenmişti. Kız, babamın yeni kurduğu Satsat'ta çalışıyordu. Önce iş arkadaşlığı etmişler, ama aralarındaki yirmi yedi yıllık yaş farkına rağmen, ilişkileri daha "ciddi ve duygusal" bir şeye dönüşmüştü. Kız yakışıklı patronla (babamın o sırada kırk yedi yaşında olduğunu hemen hesapladım) ilişki kurduktan bir yıl sonra, babamın zorlamasıyla işi bırakmış, Satsat'tan ayrılmıştı. Gene babamın zorlamasıyla başka bir yerde iş aramamış ve babamın kendisine Beşiktaş'ta aldığı bir apartman dairesinde, "bir gün evleneceğiz" hayaliyle sessizce yaşamaya başlamış".

"Çok iyi kalpli, çok şefkatli, çok zeki, çok özel bir insandı," dedi babam. "Başka kadınlara hiç benzemezdi. Benim birkaç kaçamağım olmuştur, ama onun gibi kimseye âşık olmadım. Onunla evlenmeyi de çok düşündüm, oğlum... Ama annen ne olacaktı, sizler ne olacaktınız..."¹³²

Mümtaz Bey bir gece ansızın kalp krizi geçirip ölür. Kemal, annesi yalnız kaldığı için kaldığı otelden artık eve döner. Evin hizmetçisi Fatma Hanım, Mümtaz Bey'in eşyaları arasından bulduğu genç kızın fotoğrafını Vecihe Hanım görmesin diye Kemal'e verir.

Kemal'in babasıyla o öğlen yemeğindeki konuşma aslında kendisine ders olur. Çünkü kendisi de Sibel'den ayrılıp Füsün'un peşinden gidemez. Yıllarca Füsün'un peşinden sürüklenir. Kemal, babasından aldığı inci küpeleri de Füsün'a hediye eder. Kemal babasının kendisine vasiyeti üzerine Chevrolet arabayı satmaz, şoförü Çetin Efendi'yi de işten çıkarmaz.

OSMAN BASMACI, Kemal'in ağabeyidir. Berrin ile evlidir ve çocukları vardır. Kemal'e göre daha ciddi ve ağırbaşlıdır.

"Çok içiyorsun bu akşam," dedi Berrin "içme o kadar. Çok kalabalık var, bütün gözler üzerinizde..." "Peki," dedim ve ona gülümseyerek kadehimi kaldırdım.

"Bir Osman'ın şu sorumlu haline bak," dedi Berrin, "bir de şu senin yaramaz haline... İki kardeş nasıl da bu kadar farklı olabildiniz?"

"Hiç de öyle değil," dedim. "Çok benzeşiriz. Ayrıca bundan sonra, ben Osman'dan da daha sorumlu ve ciddi olacağım."

"Aslında ciddiyeti ben de hiç sevmem," diye başlamıştı Berrin...¹³³

Kemal'in nişan töreninde Osman, uzak akrabaları Füsün'u görünce büyüdüğünü, evlenmezse dillere düşeceğini, çalışanları Kenan'ın Füsün için uygun olacağını anne ve babasına söyler. Osman bunları söylerken kardeşi Kemal'in Füsün'a âşık olduğunu ve onunla ilişki yaşadığını bilmez. Osman, Berrin ve Kemal'in arkadaşları evlilik ve sevgililik üzerine konuşurlar. Berrin kocasının evlenmeden önceki halini anlatır.

¹³² a.g.e., s.89

¹³³ a.g.e., s.110

"Bizde kızlarla oğlanlar niye flört etmeyi öğrenemez, biliyor musunuz çocuklar?" dedi ağabeyim. İçtiği zamanlarda yüzüne gelen sevimli ifadeyi takındı. "Çünkü flört edecek bir yer bile yok. Flörtün kelimesi de tabii yok."

"Senin lügatında flört" dedi Berrin "nişanlanmamızdan önce Cumartesi öğleden sonraları beni sinemaya götürmek anlamına gelir... Beş dakika arada Fenerin maçının sonucunu öğrenmek için de portatif radyo getirirdin yanında."

"Radyoyu aslında maçı dinlemek için değil, seni etkilemek için alırdım yanıma," dedi ağabeyim. "İstanbul'a ilk transistörle portatif radyoyu getirmiş olmakla övünürüm."¹³⁴

Osman, Kemal'in hayatına ve kararlarına müdahale etmez. Kemal'in Kenan'ı Füsün'dan kıskanıp şirkette dışlamasından sonra Osman, Kenan'ı kendi yanına alıp yeni bir şirket kurar. Kemal'in ortaklıktan çıkardığı Turgay Bey ile şirketi büyütürler. Osman, babası Mümtaz Bey'in ölümünden sonra da yeni kurulan şirkete karışmaması için kardeşi Kemal'i uyarır. Kısa zamanda şirket büyüyüp Satsat'ın rakibi olur. Osman eşi Berrin ve çocuklarıyla hayatlarına devam ederler. Turgay Bey ve ailesiyle de ahbaplık etmeye başlarlar.

Osman, Kemal'in kazasından sonra kardeşine destek olur ama bakışlarıyla ona acır. Kemal, Füsün'un eşyalarından müze açmaya karar verip roman yazdırmak için Orhan Pamuk ile görüşür. Kemal'in Milano'da otel odasında kalp krizinde ölümünden sonra Orhan Pamuk, Osman'ın evine davet edilir. Osman, babasının kurduğu ve kardeşinin İstanbul'daki bayiini batırdığı Basmacı Holding'in dedikodulara malzeme olmaması için Orhan Pamuk'a Kemal'in hikayesini yazmamasını söyler. Orhan Pamuk, evden Berrin'in müze için gizlice verdiği Kemal'in çocukluk bilyesiyle ayrılır.

TARIK KESKİN, Nesibe Hanım ile evlidir. Füsün'un babasıdır. Kızı Füsün uzaktan akrabaları Kemal ile ilişki yaşar. Kemal, Sibel ile nişanlanır. Tarık Bey ve ailesi nişana katılırlar. Nişandan sonra Füsün, Kemal ile görüşmez. Füsün'un üniversite sınavı kötü geçince Tarık Bey kızı ile bir süre İstanbul'dan uzaklaşır. Döndükten sonra da Tarık Bey, Çukurcuma'ya taşınır. Maddi durumları çok iyi değildir. Nesibe Hanım terzilik yapar.

¹³⁴ a.g.e., s.120

Tarık Bey kızının mutsuz halinden sonra Füsun'u komşunun oğlu Feridun ile evlendirir. Feridun ve kızı Füsun, Tarık Beylerle birlikte yaşar. Feridun senaristtir. Feridun senaryo yazıp başrolünde Füsun'u oynatmak isteyince Füsun, Kemal'i yemeğe davet eden mektubu yazar. Kemal, yemeğe geldiği ilk akşam Füsun'un evli olduğunu ve para için kendisini davet ettiklerini düşünse de dokuz sene akşam yemeklerinde Tarık Bey ile rakı içer. Kemal, Füsun'u görmek için evli olmasına rağmen çevresinde olur. Tarık Bey, Kemal'e karşı her zaman saygılı olur, kızıyla beraber olup onu ortada bırakmasına rağmen ona olan kinini belli etmez.

Tarık Bey kızına çok dikkatli davranan ve ona karşı sakın olan biridir. Füsun'un kendisinden gizli güzellik yarışmasına katıldığını öğrendikten sonra da dayanamayıp onu affetmiştir. Öğretmenlikten emeklidir. Karısı ve kızıyla evinde sakın bir hayatı vardır.

"Karı-koca arasında yıllarca sürüp giden ölçülü iğnelemeler, laf sokuşturmalar, taşı gediğine koymalar, duvardaki saatin hiç beklenmedik bir anda fark ettiğimiz tıkırtısı ya da çalmaya başlayan gongunun vuruşlarıyla şiddetlenirdi. "Sen geceleri ben de uykusuz kalayım diye gene kurmuşsun bunu Tarık Bey," derdi Nesibe Hala.

"Füsun, canını durdursana şunun lütfen." Sarkacı parmakla ortada durdurulursa, saat ne kadar kurulu olursa olsun hareketsiz kalırdı, ama Füsun önce gülümseyerek babasına bakar, Tarık Bey bazan "peki, durdur!" anlamına gelen bir bakış atar, bazan da inat ederdi. "Ben elimi sürmedim. Saat kendi kendine çalıştı, bırak kendi kendine dursun!" derdi. Bazı komşular ya da seyrek uğrayan misafir çocukları arasında bu esrarlı sözlerden etkilenenler olduğunu görünce, Tarık Bey ile Nesibe Hala çift anlamlı sözlerle tartışmaya girerlerdi, "iyi saatte olsunlar, saatimizi gene çalıştırmışlar," derdi Nesibe Hala. "Hiç dokunmayın, çarpılırsınız," derdi Tarık Bey kaşlarını çatarak, tehditkâr bir havayla. "İçinde cin var." "Cinin tıkırtısına diyeceğimiz yok da, gece yarısı sarhoş zangocun kilise çanı gibi kafa şişirmesin." "Şişirmez, şişirmez, sen zaten zamanı unutsan daha rahat edeceksin," derdi Tarık Bey. Burada "zaman" kelimesini, "modern dünya", "yaşadığımız çağ" anlamında kullanırdı. Bu "zaman" sürekli değişen bir şeydi ve biz duvar saatinin sürekli tıkırtısıyla bu değişiklikten uzak kalmaya çalışıyorduk."¹³⁵

¹³⁵ a.g.e., s.267

Tarık Bey, kızı Füsün ile Kemal Bey arasındaki ilişkiyi bilse de hiçbir zaman tepki vermez ya da karışmaz. Tarık Bey, parasının bir kısmını yatırdığı banker, yurt dışına kaçınca mağdurların gittiği bir derneğe gider. Dernekte olan bir şeye sinirli halde göğüs ağrılarıyla eve döner ve ansızın kalp krizinden ölür. Tarık Bey'in ölümünden sonra Kemal'in eve gelip gitmesi mahalle tarafından hoş karşılanmaz. Kısa süre sonra Füsün, Feridun'dan boşanır, Kemal ile nişanlanır. Trafik kazasında Füsün ölür. Kemal de Çukurcuma'daki Tarık Bey'in evini Füsün'un eşyalarından oluşan müze yapmak için satın alır.

FERİDUN, Füsün'un kocasıdır. Romanın aktüel zamanında Füsün ile evlendiğinde yirmi iki yaşındadır. Senaryo yazarıdır.

Kemal, nişanlı olduğu halde Füsün'a aşık olmuş onunla ilişki yaşamıştır. Kemal'in Sibel ile nişanından sonra Füsün'un üniversite sınavı kötü geçmiş derin bunalımlar geçirmiştir. Ailesi de Füsün'u komşunun genç oğlu Feridun ile evlendirmiş ve aile birlikte yaşamaya başlamıştır. Feridun senaryo yazıp Füsün'u da başrolde oynatmayı düşünür. Para desteği içinde Füsün, Kemal'e mektup yazıp taşındıkları Çukurcuma'daki evlerine davet eder. Kemal akşam yemeğine gelince Füsün'un Feridun ile evlendirildiğini öğrenir.

“Karı-koca hakkında bir şeyler öğrendikçe evliliği kabul ediyor, ama bu sefer öğrendiklerimi kabul edilmez ve sarsıcı buluyordum: iç güveysi damat Feridun Bey yirmi iki yaşındaydı, sinemaya ve edebiyata meraklıydı, henüz çok para kazanmıyordu ama Yeşilçam için senaryolar kaleme almaktan başka şiir de yazıyordu. Baba tarafından akrabası olduğu için çocukken Füsün ile oynadıklarını, hatta geri getirdiğim bisiklete Füsün ile birlikte çocukken onun da bindiğini öğrendim.”¹³⁶

Kemal'in Füsün'a yakın olmak için eve gelip gitmeleri devam eder. Feridun, Beyoğlu'nda sinemacı çevreyle takılır. Feridun, Füsün ile Kemal'i de oyuncuların, yapımcıların olduğu barlara götürmeye başlar. Üçü birlikte defalarca sinemaya giderler. Sonunda Feridun'un senaryosu hazır olur. Kemal'in para desteğiyle Limon Film kurulur. Füsün, yapımcı yaşlı zengin adamlardan başrol teklifi alır fakat Kemal ve Feridun'un baskısıyla reddeder. Artık Füsün o barlara gitmez. Feridun tek başına gider gelir. Kemal ve Feridun filmdeki rolün Füsün'a uygun olmayacağını

¹³⁶ a.g.e., s.224

düşünürler. Bu yüzden Papatya adında bir kadın oyuncu bulurlar. Bir süre sonra Feridun eve çok az gelir ve Papatya ile sevgili olur.

“Hızla ilerleyen çekime ara verilince, Papatya'yı ve Feridun'u tebrik ettim ve her şeyin çok iyi gitmekte olduğunu söyledim. Bu sözler daha ağzımdan çıkarken gazetelerdeki, magazin sayfalarındaki prodüktörlere benzettim kendimi. Belki de gazeteciler not aldığı için! Ama Feridun'a da tıpkı gazetelerdeki rejisörlerin havası gelmişti: Çekimlerin hızı, kargaşası çocuksu halini alıp götürmüş, sanki iki ayda on yıl yaşlanmıştı. Başladığı işi bitiren, kararlı, güçlü ve biraz da acımasız bir erkek havası gelmişti üzerine.

Papatya ile Feridun arasında bir aşk, en azından ciddi bir ilişki okluğunu o gün hissettim. Ama tam da emin olamadım. Yanlarında gazeteciler varken, bütün yıldızlar ve yıldızcıklar birileriyle gizli aşk ilişkisi yaşadıkları havasına giriyorlardı. Ya da magazin ve film sayfası hazırlayan gazetecilerin bakışında yasak, günah ve suç kokan öyle bir şey vardı ki, oyuncular ve filmciler de bu günahları işliyorlardı.”¹³⁷

Fusun ve Kemal gala gecesine gitmezler. Film çok beğenilir hatta Feridun ikincisini çeker. Bu süreçte Fusun, Feridun ile eve geldiği zamanlarda tartışır. Fusun'un babası Tarık Bey'in ölümünden sonra Fusun, Feridun'dan ayrılmaya karar verir. Feridun, Limon Film'in kendisine devredilmesi karşılığı bunu kabul eder. Kemal bunu kabul eder ve Feridun'a Limon Film'i devreder. Kemal, o günden sonra Feridun ile hiç görüşmez. Feridun, Limon Film'i büyüterek yeni filmler çekip başarılar yakalar.

TURGAY, Kemal'in iş ortağıdır. Evlidir. Fusun'u Nişantaşı'nda görmüş peşinden gidip sevgili olmak istemiştir. Turgay, Fusun'u parasıyla elde etmeye çalışır. Fusun iş çıkışı arabasına binip Turgay ile gezer ve öpüşür. Birkaç ay sonra uzaktan akrabası Kemal ile karşılaşır. Fusun, Kemal ile ilişki yaşarken, Kemal'e Turgay ile olanları anlatır.

“Saplantıya yakın bir tutkuyla kendisine âşık olduğu için Fusun'un da sevebileceğini hissettiği bu adam, yakışıklı, zengin ve "tabii evli" bir işadamıydı. Akşamüstleri butikten çıktıktan sonra Fusun'u Akkavak Sokak'ın köşesinden Mustang'ıyla alırdı. Dolmabahçe'de Saat Kulesi'nin yanında arabalarda çay içilip Boğaz'ın seyredildiği park yerinde ya da Spor Sergi Sarayı'nın önündeki boş alanda

¹³⁷ a.g.e., s.365

arabanın içinde, karanlıkta, bazan yağmur altında uzun uzun öpüşürler, otuz beş yaşındaki tutkulu adam da evli olduğunu unutup Füsun'a evlilik teklif ederdi. Bu adamın haline Füsun'un istediği gibi anlayışla gülümseyecek, içimdeki kıskançlığı da bastırabilecektim belki, ama arabasının markasından, yaptığı işten, iri yeşil gözlerinden sonra, Füsun adını da söyleyiverince, bir an beni sersemleten bir kıskançlık her yerimi sardı. Füsun'un Turgay dediği kişi, hem babam hem de İstanbul'un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Meydanları 67 beyimle benim sık sık görüştüğümüz "iş ve aile dostu" bir tekstil zenginiydi. Bu uzun boylu, yakışıklı, aşırı sağlıklı adamı, Nişantaşı sokaklarında karısı ve çocuklarıyla birlikte aile mutluluğu içerisinde çok görmüştüm. Turgay Bey'in ailesine olan bağlılığına, çalışkanlığına, doğru dürüst biri olmasına saygı duyduğum için mi böyle güçlü bir kıskançlığa kapılmıştım? Bu adamın onu ilk başlarda "elde etmek" için Şanzelize Butik'e aylarca neredeyse her gün geldiğini ve durumun farkına varan Şenay Hanıma rüşvet olarak bol bol alışveriş ettiğini anlattı Füsun.¹³⁸

Kemal, Sibel ile yaptığı nişan merasimine Turgay'ı davet etmez. Nişana gelen Füsun o gecedan sonra Kemal ile görüşmez ve ortadan kaybolur. Kemal, Turgay ile görüşüyor düşüncesiyle Turgay'ın yazıhanesine gider. Kemal, bir anlık öfkeyle Turgay ile ortaklığını fesheder. Kemal, Turgay'a akrabası olan Füsun ile ilişkisini bildiğini söyler. Turgay, özür diler ve ortaklığı bitirirler.

Turgay Bey ürünlerinin dağıtımını için Kemal'in ağabeyi Osman ve Kenan'ın başına geçtiği yeni şirketi ile anlaşır. Yeni kurulan şirket kısa sürede Satsat'a rakip olur.

Turgay Bey, Kemal'e aldırmadan Osman ile ailecek ahablık ve ortaklık etmeye devam eder.

TAYFUN, Kemal'in ve Mehmet'in Robert Koleji'ndeki okul yıllarından arkadaşıdır. Figen ile evlidir.

Kemal'in Sibel ile olan nişanına katılır. Tayfun, nişandan sonra Sibel'in ailesinin boğazdaki yalısına yerleşen Kemal ve Sibel'in yanına karısıyla sık sık gider. Tayfun, kışın Kemal ve Sibel'e Fuaye'de yemek yerken rastlarlar.

"Biliyor musunuz, yalHYı şimdiden özledim!" dedi Tayfun.

¹³⁸ a.g.e., s.61

Yazın yalıya çok gelmişlerdi. Tayfun rıhtımda ve yalıda kendi evindeymiş gibi gezinir, buzdolabını açıp kendisine, başkalarına içki ve yemek hazırlar, bazan coşar, mutfakta uzun uzun yemek pişirir ve geçen Sovyet ve Rumen tankerlerinin özellikleri hakkında uzun uzun konuşurdu.

"Bahçede sızıp herkesi meraklandırıdığım gece vardı ya..." diye geçen yazdan kalma bir hikâyeye başladı. Sibel'in hiç açık vermeden Tayfun'u dinlemesine, şakalar yapıp tatlı sözler söylemesine, hayranlığa yakın bir saygı duydum.

"Eee, ne zaman evleniyorsunuz?" dedi Tayfun'un karısı Figen. Hakkımızdaki dedikoduları duymamış olabilir miydi?

"Mayıs'ta," dedi Sibel. "Gene Hilton'da..."¹³⁹

Fuaye'deki akşam yemeğinden sonra Kemal ile Sibel ayrılırlar. Sibel, annesiyle buluşacağı bahanesiyle masadan ayrılır. Kemal, Füsün'u ve Sibel'i unutmak için İstanbul'un eğlence hayatına kendisini verir.

"Bir ara Piç Hilmi, Tayfun gibi evli, nişanlı, sözlü olmalarına aldırmandan gece hayatının karanlık yanına ihtiyaç duyan, İstanbul'un en pahalı randevuevlerini üniversiteli denen biraz bilgili, görgülü kızların takıldığı otel lobilerini bilen arkadaşlarla, eğlencesinden çok, hastalığımı iyileştirir umuduyla birkaç gece çıktım; ama Füsün'a duyduğum aşk, ruhumun karanlık bir köşesinden bütün kişiliğime yayılmıştı."¹⁴⁰

Kemal'in bu düşüncelerinden Tayfun'un evli olmasına rağmen eğlence hayatına, dışa dönük olduğunu anlıyoruz. Kemal trafik kazasında komaya girer. Tayfun da Kemal'i kaza sonrası ziyaret eder.

SAİM EFENDİ, Kemal'in evinin kapıcısıdır. Kemal'in nişan törenine eşi Macide Hanım ve iki oğluyla katılır.

MEVLUT (*Kafamda Bir Tuhafılık*, 2014) romanının başkahramanıdır. Roman "boza ve yoğurt satıcısı Mevlut Karataş'ın hayatının ve hayallerinin hikayesi."¹⁴¹dir. Mevlut, Cennetpınar Köyü'nde 1957 yılında doğmuştur. Babası Mustafa Karataş, Konya'dan kardeşi Hasan Aktaş ile birlikte İstanbul'a Kültepe'ye gelip gecekondular yapar. Hasan Bey yanına iki oğlu Korkut ve Süleyman'ı da alınca Mustafa Bey ile

¹³⁹ a.g.e., s.209-210

¹⁴⁰ a.g.e., s.2217

¹⁴¹Orhan Pamuk, *Kafamda Bir Tuhafılık*, 11.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2014, s.15

aralarında anlaşmazlık çıkar ve Hasan Bey, yeni bir gecekonduyu Duttepe'ye yapar. Bunun üzerine eşini ve çocuklarını köyde bırakan Mustafa Efendi, oğlu Mevlut'u İstanbul'a yanına alır yoğurtçuluk ve bozacılık yapmaya devam eder. Mevlut, on iki yaşında İstanbul'a gelir. Mevlut, ortaokula İstanbul'da gider. Mevlut, kendisi gibi köyden gelen bekâr erkeklerin gecekondularda kalıp İstanbul'da para kazanmalarına şahit olur.

“Kültepe, Duttepe ve diğer tepelerdeki mahalleleri Mevlut, oraları bir yılda çok iyi öğrenen Süleyman'ın yardımıyla tanıdı. Kimisinin temelleri daha yeni atılmış, kimisinin duvarları yarıya kadar yükselmiş, hatta bitirilmekte olan pek çok gecekondu gördü. Bunların çoğunda yalnız erkekler yaşıyordu. Son beş yılda Kültepe'ye, Duttepe'ye Konya'dan, Kastamonu'dan, Gümüşhane'den gelenlerin çoğu ya Mevlut'un babası gibi karılarını ve çocuklarını köyde bırakmışlardı ya da köyde evlenemeyecek, işsiz güçsüz, malsız mülksüz bekâr erkeklerdi. Tek odalık bazı evlerde altı yedi bekâr erkeğin yataklarda ölü gibi yatıp dinlendiğini açık kapılardan görünce de Mevlut etraftaki hırçın köpeklerin varlığını hissedirdi. Bu evlerden dışarıya gelen yoğun nefes, ter ve uyku kokusunu köpekler fark ediyor olmalıydı. Kavgacı, suratsız ve şefkatsiz oldukları için Mevlut bekâr erkeklerin çoğundan korkardı.”¹⁴²

Mevlut ortaokuldan sonra Atatürk Erkek Lisesi'ne gider. Mevlut artık İstanbul sokaklarında babası gibi yoğurt ve boza satmaya başlar. Okul çıkışlarında Ferhat adında arkadaşıyla Kısmet şans oyunu oynatmaya başlar. Okulda sağ sol olayları olmaktadır. Mevlut bu olaylardan uzak durur.

“Baharda lunaparklar, bahçe gazinoları açılıp Boğaz'daki çayhaneler, çocuk parkları, köprüler, kaldırımlar kalabalıklaşınca hafta sonları Mevlut da benimle birlikte Kısmet satmaya başladı.”¹⁴³

Mevlut Ferhat'ı dostu olarak görmüş beraber çalıştıkları vakitlerde de daha da yakınlık hissetmiştir. Korkut ve Süleyman, Mevlut'u Ferhat ile yakınlığı sebebiyle bazı zamanlarda onu dışlamış, tavır takınmış Mevlut'e solcu ya da dinsiz tarafını yakıştırmışlardır. Bu süreçte polislerin günlerce nöbet tuttuğu, karşılıklı çatışmaların çıktığı zamanlar da olmuştur. Mevlut tüm bu olaylardan uzak durmayı başarabilmişse de bazen haber alamadığı Ferhat için endişelenmiş merak etmiştir. Fakat Süleyman

¹⁴² a.g.e., s.57

¹⁴³ a.g.e., s.27

ve Korkut yüzünden peşinden gidememiştir. Zaten Mustafa Efendi de Mevlut'u bu olaylardan uzak tutmuş sık sık kendisini uyarmıştır. Duttepe ve Kültepe semtleri ara ara bu çatışmaların mekânıdır.

“Kültepe ve Oktepe'deki solcuların ve Alevilerin gittiği iki kahve taranmıştı.”¹⁴⁴

Olaylar sonucunda Ferhat'ın ailesi de diğer Alevi ve Kürtler gibi Kültepe'deki evlerini satıp giderler. Mevlut bir süre Ferhat'tan haber alamasa da kendisine daha sonra ulaşır. Fakat hayat mücadelesi ve uzaklık zaman zaman aralarını soğutmuştur. Mevlut babasına yardım ettiği gecelerde uykusuz kalır, derslerine gitse de başarılı olamaz. Mevlut liseyi bitiremez ama Ferhat bitirir.

“Mevlut liseyi bitiremedi ama şükür ben liseyi bitirdim en sonunda.”¹⁴⁵

Mevlut'un amcasının oğlu Korkut için köyden Vediha adında bir kız bulurlar. Korkut, Vediha'nın babasıyla konuşmak için Beyşehir Köyü'ne gider. Mecidiyeköy'deki düğüne Mevlut'u de davet ederler. Mustafa Karataş, Mevlut'un bu düğüne gitmesini hiç istemez. Mevlut, düğünde bir kez göz göze geldiği gelinin kız kardeşi Samiha'ya âşık olur. Mevlut günlerce gördüğü bu kızı unutamaz. Sonunda amcasının oğlu Süleyman'a sorar.

“Mevlut da bakıyordu ibrelere çukur çukur yollarda kayar gibi gidiyoruz. Şundan bundan konuştuk, ama tutuktu, aklında başka bir şey vardı, sonunda Abdurrahman Efendi'yi, kızlarını sordu.

“Onlar köye döndüler tabii,” dedim.

“Vediha'nın kız kardeşlerinin adları neydi?”

“Niye soruyorsun?”

“Hiç, öyle...”

“Kızma bana Mevlut, Vediha artık benim yengem. Kızlar da ağabeyimin baldızları... Onlar artık aileden...” “Ben aileden değil miyim?”

“Tabii ki... Onun için bana her şeyi söyleyeceksin.”

“Söylerim tabii... Ama sen de kimseye söylemeyeceğine yemin et.”

¹⁴⁴ a.g.e., s.110

¹⁴⁵ a.g.e., s.142

“Sırrını saklayacağıma, Allahım, milletim, bayrağım üzerine yemin ederim.”

“Ben Rayiha’ya âşık oldum,” dedi Mevlut. “Kara gözlü, en küçük olanı Rayiha değil mi? Babasının masasına giderken biz onla karşılaştık. Sen de gördün mü, az daha çarpışıyorduk. Gözlerinin içine baktım yakından. Önce unuturum sanıyordum. Sonra unutamadım.”

“Neyi unutamadın?”

“Gözlerini... Bana bakışını... Sen düğünde bizim onunla yollarımızın kesişmesini gördün mü?”

“Gördüm.”

“Sence bu bir tesadüf müydü, değil miydi?”

“Sen Rayiha’ya âşık olmuşsun oğlum. Ben bunu bilmemiş olayım.”

“Çok güzel kız, değil mi?.. Ona mektup yazsam verir misin?”

“Duttepe’de değil ki artık onlar. Köye döndüler dedim ya...”

Mevlut öyle kederlendi ki, “Senin için bir şey yaparım,” dedim, “yalnız yakalanırsak ne olacak?” Yalvaran bakışları içime işledi. “Tamam oğlum, bakarız,” dedim.

Harbiye’de kışlanın karşısında sırığını, tepsilerini aldı, mutlulukla indi kamyonetten. Ailemizde hâlâ sokak sokak yoğurt satan birinin olması inanın içimi acıtıyor.”¹⁴⁶

Mevlut yirmi bir yaşına gelir. Babası Mustafa Efendi, Mevlut’un küs olduğu kardeşinin oğlu Korkut’un düğününe gittiğini öğrenince Mevlut’a tokat atar. Mevlut o gece eve gitmez ve arkadaşı Ferhat ile bir lokantada çalışıp yatılı kalır. Mevlut, düğünde Vediha’nın kız kardeşine âşık olduğunu ve ona mektup yazıp Süleyman ile göndereceğini Ferhat’a anlatır. Ferhat kızın yaşını küçük bulunca Mevlut askerden sonra evleneceğini söyler. Ferhat’tan yazacağı mektuba yardım etmesini ister.

“Kız, –Rayiha idi adı değil mi?– dediğin gibi gerçekten on dördünderse çok küçük daha,” dedim.

“Ama hemen evlenmeyeceğiz,” dedi Mevlut. “Önce ben askere gideceğim... Askerden dönüşümde evlenecek yaşa gelir.”

¹⁴⁶ a.g.e., s.139-140

“Hiç tanımadığın, hem de çok güzel bir kız niye senin askerden dönüşünü beklesin?”

“Bu konuyu düşündüm, iki cevabım var,” dedi Mevlut. “Birincisi: Düğünde göz göze gelmemizin yalnızca kısmet olduğunu düşünmüyorum. Onun da niyeti olmalı. Kendi masasından babasının yanına niye tam ben oradayken yürüdü? Bu bir rastlantıysa bile Rayiha da o karşılaşmamızın, göz göze gelmemizin özel bir anlamı olduğunu bence benim gibi düşünmüştür.”

“Nasıl geldiniz göz göze?”

“Birisikle göz göze gelirsin ve bütün hayatını onunla geçireceğini hissedersin ya...”

“İşte bu duyguyu yaz,” dedim. “Nasıl baktı sana?”

“Bütün kızlar gibi erkek görünce suçlu suçlu önüne bakmadı... Benim gözlerimin içine dimdik, gururla baktı.”¹⁴⁷

Mevlut iki sene askerlik yapar. Askerdeyken mektup yazıp gönderir. Süleyman mektupları VEDIHA'nın ortanca kardeşi RAYİHA'ya iletir. Mevlut'un âşık olduğu aslında en küçükleri SAMİHA'dır ama Süleyman, SAMİHA'ya kendisi âşık olduğu için Mevlut'a göz göze gelip beğendiği kızın RAYİHA olduğunu söylemiştir.

Mevlut askerdeyken babası Mustafa Efendi aniden ölür. Mevlut'e askerden bir hafta izin verirler. Mevlut cenazeye askerlik yaptığı KARS'tan gelir. Mevlut, babası öldükten sonra boş kalan evi kiraya verir ve askerliğine geri döner. Mevlut, askerdeyken tam kırk yedi mektup yazar. Askerden dönünce mektupları Süleyman'a verir. Süleyman yengesi VEDIHA aracılığıyla RAYİHA'dan haber alır. RAYİHA'nın da kabul etmesi üzerine Mevlut ve Süleyman kızı kaçırmaya karar verirler.

“Abdurrahman Efendi, İstanbul'a parasını bir bankerden alıp, daha da berbat bir bankere yatırmaya gelmiş... Parası var mı, doğru mu, anlayamıyoruz. Bir de ‘Hayırlı bir iş de var!’ diyor.

“Nasıl hayırlı bir iş?”

“RAYİHA'ya talip bir adam varmış,” dedi Süleyman.

“O köylü bankerlerden biri. Adam eskiden çaycıymış. İş ciddi. Çünkü paragöz

¹⁴⁷ a.g.e., s.147-148

Boynueğri veriverir kızını bankere. Laf da dinlemez. Senin Rayiha'yı kaçırman lazım Mevlut.”

“Sahi mi? Aman Süleyman, yardım et bana da kaçırayım ben Rayiha'yı.”

“Kız kaçırmak kolay iş mi sanıyorsun?” dedi Süleyman. “Yanlış bir iş yaparsın, biri vurulur, kan davası olur, millet yıllarca karşılıklı aptal aptal öldürür birbirini, bir de şeref diye övünürler. Bunun sorumluluğunu alabiliyor musun?”

“Ben mecburum,” dedi Mevlut.

“Evet mecbursun,” dedi Süleyman “Ama kimse de pintilik ettiğini düşünmesin. Nice zenginlerin servet vereceği bir kız için mendilden başka ne veriyorsun?”

Beş gün sonra aynı yerde buluştuklarında, Süleyman televizyonda Falkland Adaları'nı ele geçiren İngilizleri seyrederken Mevlut cebindeki kâğıdı çıkardı, masaya koydu.

“Al bak bakalım bunu,” dedi gururla. “Senin olsun.”

“Nedir bu?” dedi Süleyman. “Aa, sizin evin muhtardan kâğıdı. Ver bakayım. Aslında benim babamın adı da var üzerinde. Arsayı birlikte çevirmişlerdi. Ne diye getirdin? Hava atmak için oynama bu kâğıtla oğlum. Bir gün Kültepe'nin o yamacına tapu verirlerse bununla alacaksın.”

“Boynueğri Abdurrahman'a ver bunu...” dedi Mevlut. “Söyle babasına, kimse kızını benim kadar sevemez.”

“Söylerim, ama koy onu cebine,” dedi Süleyman.

“Hava atmak için değil, gerçekten getirdim,” dedi Mevlut.

Ertesi sabah Mevlut rakı sarhoşluğundan uyanınca ilk iş ceketinin cebine baktı. Babasıyla Hasan Amcasının muhtardan on beş yıl önce aldığı kâğıdın kendisinde kalmasından memnun mu olsun, kederlensin mi, karar veremedi.”¹⁴⁸

Mevlut, Konya'nın Beyşehir kazasına bağlı komşu Gümüşdere köyünden kızı kaçıtır. Süleyman da Mevlüt'e hep destek verip cesaretlendirmiştir. Mevlut yine Süleyman'ın yardımıyla, İstanbul'dan kamyonetle gidip gece olunca Rayiha'yı kaçıtır. Mevlut, karanlıkta yüzünü göremediği kızı kaçırdıktan sonra

¹⁴⁸ a.g.e., s.168-169

beğendiği kız değil ablası Rayiha olduğunu anlamıştır. Mevlüt âşık olduğu kız değil de ablasını kaçırdığını anlamış ama geri adım atmamıştır.

Mevlüt babasıyla yaşadığı o küçük eski gecekondu evinde değil Tarlabası'nda apartman dairesini kiralar ve Rayiha ile evi düzenlemeye koyulur. Mevlut, Rayiha ile nikâh kıymadan birlikte olmaz. Hocaya gidip kız kaçırdığını söyler ve dini nikâhını kıydırır. Resmi nikâh için Rayiha'nın on sekiz yaşına girmesini bekleyeceğini söyler.

“Mevlut adamı eski kalorifer petekleri, soba kapakları, paslı motor parçalarıyla dolu karanlık dükkânının arka kısmında, elindeki Akşam gazetesine başı gömülmüş uyuklarken buldu.

“Hocaefendi, dinimizin kurallarıyla evlenmek istiyorum.”

“Anladım ama bu telaş ne?” dedi hoca. “İkinci karıyı almak için hem yoksul hem de çok gençsin.”

“Kız kaçırdım!” dedi Mevlut.

“Tabii kızın rızasıyla?..”

“Birbirimize âşığız.”

“Aşk deyip zorla kız kaçıran ırz düşmanı çok şerefsiz vardır. Kızla zorla birlikte olan bu alçaklar, kızın biçare ailesini ikna edip sonunda evlenirler de...”

“Ne münasebet,” dedi Mevlut. “Biz kendi rızamızla ve inşallah aşkla evleneceğiz.”

“Aşk bir hastalıktır,” dedi hoca. “Acil ilacı da, haklısın, evlilik. Ama tifonun ateşi düştükten sonra, bütün hayatı boyunca kinin alır gibi yavan bir ilaç alacağı için hemen pişman olur insan.”

“Ben pişman olmayacağım,” dedi Mevlut.

“Acelen ne o zaman? Kızla gerdeğe girmedi mi hâlâ?”

“Usulüyle evlendikten sonra,” dedi Mevlut.

“Ya kız güzel değil ya da sen çok saf bir adammışsın. Adın ne senin? Güzel çocuksun, bir çay iç.”¹⁴⁹

¹⁴⁹ a.g.e., s.180

Mevlut, Rayiha'yı alıp hocanın yanına gidip nikâhlarını kıydırır. Mevlut ve Rayiha, nikahtan sonra evlerine dönüp sevişirler.

“Eve gider gitmez yatağa girip seviştiler. Çok istedikleri ve merak ettikleri, ama bir türlü yapamadıkları şey, şimdi, evlendikten sonra başkalarının onlardan beklediği bir görev olduğu için ikisi de rahatlamıştı. Birbirlerini çıplak gördükleri (her yerlerini değil), kollarına, göğüslerine, ateş gibi yanan yerlerine dokundukları için utanıyorlardı, ama bu kaçınılmazlık duygusu utançlarını da hafifletiyordu. “Evet, çok utanç verici,” diyorlardı sanki bakışlarıyla birbirlerine. “Ama ne yazık ki yapmamız lazım.”¹⁵⁰

Mevlut ramazan ayında köyüne dönen dondurmacıdan tezgâhını kiralar. Mevlut yaz günlerinde dondurma satıcılığı yaparak sokaklarda dolaşır. Mevlu'unt arka bahçeye arabasını getirdiğini duyan Rayiha, hemen aşağı inip dondurma kovasını ve kaşıklarını alıp yukarı çıkar. Rayiha, zamanla kocasına bağlanır. Rayiha'nın babası Abdurrahman Efendi, köye gelip elini öpmesiyle barışacağı haberi yollar. Mevlut, Rayiha ile köye gidip Abdurrahman Efendi ile barışır. Rayiha, hamiledir ve bunu ablası Vediha'ya söyler. Mevlut, köye gittiğinde asıl beğendiği kız yani Rayiha'nın kardeşi Samiha ile karşılaşmaktan çekinir.

“Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin Rayiha ile kendisini affetmek için köye gelip ellerini öpmelerini şart koştuğunu öğrenir öğrenmez Mevlut huzursuzluğa kapıldı. O ziyarette, mektupları niyet ettiği güzel Samiha ile mutlaka göz göze gelecek, yüzü kıpkırmızı kesilecek ve utancını hiç saklayamayacaktı. İstanbul-Beyşehir otobüsünde Mevlut yaklaşmakta olan bu utancı o kadar düşündü ki, on dört saat süren yolculuk boyunca Rayiha çocuk gibi mışıl mışıl uyurken o gözünü bile kırpmadı. Daha da zor olan, herşey tatlıya bağlandığı ve babasını ve kız kardeşini göreceği için mutluluktan uçan Rayiha'dan huzursuzluğunu saklayabilmektir. Bu konuyu aklından bile geçirirse Rayiha'nın gerçeği anlayacağından korkuyordu.”¹⁵¹

İstanbul'a dönünce Şahika Düğün Salonu'nda Mevlut ile Rayiha'nın düğünü olur. Mevlut düğüne çağırdığı yakın arkadaşı Ferhat ile siyasi görüşleri yüzünden anlaşamayan Korkut ile Süleyman'ın laf sokmalarına maruz kalır. Mevlut, düğünde Rayiha'ya bakarken aslında doğru kişinin Rayiha olduğunu düşünüp ona yakınlık duymaya başlar.

¹⁵⁰ a.g.e., s.184

¹⁵¹ a.g.e., s.191

“Üç ayda o kadar çok sevişmişler, o kadar çok yakınlaşmış ve o kadar konuşup gülüşmüşlerdi ki, Mevlut kimseyi Rayiha kadar tanımadığını hayretle anlıyor ve oynarken genç kızlara doğru fiyakalı hareketler yapan erkekleri hayatı tanımayan çocuklar olarak görüyordu. Rayiha’yı yıllardır tanıyormuş gibi hissetmekten başka aslında mektupları onun gibi birine, hatta ona yazdığını da Mevlut artık zaman zaman içtenlikle geçiriyordu aklından.”¹⁵²

Mevlut, ikinci el bir televizyon alır. Mevlut yaz sonu erken dönüp Rayiha ile televizyon izler. Dondurma arabasını geri verdikten sonra bir iki hafta lokantada çalışır. Mevlut’un hayali bir dükkân açmaktır ama bütçesi yoktur. Elindekiyle Muşlu bir satıcıdan nohut pilav satacağı arabayı satın alıp toptancıdan satın aldığı nohut ve pirinç çuvalıyla eve gelir. Rayiha yeni öğrendiği nohut-pilav işini yapmaya koyulur. Rayiha nohudu, pilavı ve tavukları pişirip sabah Mevlut’u uğurlar, akşam da boş tencereyi alıp yıkayıp yenisini hazırlar. Mevlut, ekim ayından sonra da baba mesleği olan bozacılığa akşamları çıkmaya başlar.

Rayiha, Mevlut’un erkek çocuk istemesine rağmen bebeğinin cinsiyetinin kız olduğunu öğrenince Mevlut’e bunu söyleyemez. Nisan ayına doğru Rayiha doğurur ve bebeğin adını Fatma koyarlar. Mevlut baba olduğu için çok mutlu olur.

“Bütün bunlardan, Nisan ayında, Fatma adını verdiğimiz kızımız doğunca Mevlut’un karalar bağladığını, erkek doğuramadım diye de bana kötü davrandığını sanmayın sakın. Tam tersi oldu. Bir çocuk sahibi olmak Mevlut’u o kadar mutlu etti ki, zaten baştan beri bir kız istediğini herkese bütün içtenliğiyle ve bağıra bağıra anlatmaya başladı. Beyoğlu meyhanelerinde rakı şarap sarhoşlarının resimlerini çekip, koşa koşa bizim sokaktaki eski usul laboratuvarında banyo edip basan Şakir’i eve çağırıp bebeğin ve bütün dişlerini göstererek gülerken onu bir dev gibi tutan kendisinin fotoğrafını çekti. Pilav arabasının camına yapıştırdığı resmi pek çok müşterisine “Kızım oldu” diye gösterip bedava pilav dağıttı. Her akşam eve gelir gelmez Fatma’yı kucağına alır, sol elini bir saat tamircisi gibi gözlerine yaklaştırır, parmaklarının ne kadar mükemmel olduğuna uzun uzun bakar, “Tırnakları da varmış,” der ve kendi parmakları ve benim parmaklarımla bebeğin parmaklarını

¹⁵² a.g.e., s.197

karşılaştırırken Allah'ın mucizesine bir türlü inanamaz, yaşlı gözlerle ikimizi de öperdi.”¹⁵³

Mevlut, arabasıyla pilav, nohut satıp evine gelip karısı ve çocuğuyla ilgilenen aile babası özelliğindedir. Kısa zaman sonra yeniden baba olacağını öğrenir. Mevlut bu haberle birlikte Samiha'nın birisiyle kaçıp evlendiğini de öğrenir.

“Mevlut uzun bir süre bütün bu haberlerin ve hayatın dışında kaldı. İş ile ilgili heyecanını daha kaybetmemiştir: “Başarılı İşadamı” gibi kitapların gözde kahramanları olan “fikre inanan yatırımcılar” gibi iyimserdi: Üç tekerlekli arabasının vitrininin içine daha güçlü bir lamba koyarsa, çevresinde bir birikip bir yok olan ayran, çay, kola satıcılarıyla anlaşır ve müşterilerle daha candan, daha içten sohbetler açabilirse daha çok kazanacağına inanıyordu. Kabataş-Fındıklı çevresinde düzenli müşteriler bulmak için Mevlut çok uğraştı. Pek çok çalışanın öğle yemeğini gelip ayakta yediği büyük işyerleri kendisine yüz vermeyince haksızlığa çok fazla sinirlenmiyordu, ama küçük işyerleri fatura isteyince öfkeleniyordu. Kapıcılar, hademeler, korumalar ve çaycılar aracılığıyla muhasebeci ve yöneticilerle ahbaplıklar kurmaya çalıştı. Rayiha bir akşam Mevlut'a, yeniden gebe kaldığını ve çocuğun gene kız olacağını söyledi.

“Kız olduğunu nereden öğrendin? Gene içinüz hastaneye mi gittiniz?”

“Üçümüz değil, Samiha yoktu. Çünkü o Süleyman ile evlenmemek için başkasına kaçtı.”

“Ne?”

Rayiha bildiklerini anlattı.”¹⁵⁴

Ağustos ayında Mevlut ve Rayiha'nın ikinci kızı Fevziye doğar. Mevlut'un amcasının oğulları Hacı Hamit Vural adlı müteahhit, zengin bir adamın işinde çalışırlar. Mevlut'e orada iş bulmaya teklif etseler de Mevlut kabul etmez. Vediha, ikinci çocuktan sonra bunu hatırlatır. Mevlut ve Rayiha ona sinirlenirler. Süleyman ve Korkut, Mevlut'un işlerinin iyi gitmediğini görüp onu işe aldirmek için ısrar ederler fakat Mevlut kabul etmez. Süleyman, Mevlut'u alıp rakı içmeye gider. Mevlut'e Samiha'nın kime kaçtığını sorar. Mevlut bilmediğini söyler. Eve gelince Rayiha ile konuşunca Samiha'nın, yakın arkadaşı Ferhat'a kaçtığını öğrenir. Rayiha,

¹⁵³ a.g.e., s.204

¹⁵⁴ a.g.e., s.212

en son ablası Vediha'ya gittiğinde Süleyman, Mevlut'un mektupları ona değil Samiha'ya yazdığını itiraf eder, bu yüzden Mevlut de artık Ferhat ile görüşmez der. Rayiha ona inanmaz. Mevlut'un kendisine olan sevgisinden emindir. Mevlut iş için evden çıktığında, Rayiha, Samiha'nın evine geldiğini, görüştüğünü Mevlut'e söylemez.

Mevlut'un pilav arabasına bir gün zabıta ekipleri gelir ve el koyar. Mevlut, üzgün halde evine döner. İki hafta arabadan ses çıkmaz, Mevlut de geceleri boza satmaya devam eder. Mevlut yaza doğru, babasının gecekondusunun kira parasını alıp dondurma arabası alır. Yaz sonuna doğru Binbom Büfe adlı lokantada çalışanların başında olmak ve kasadaki hesabı gözetmek için işe girer. Mevlut, müdür olarak anıldığı bu işte mutludur, büyük kızı Fatma da okula başlamıştır. Eskisi gibi geçim sıkıntısı çekmez. Mevlut, büfede çalışanların el altından iş yapıp para kazandıklarını farkındadır. Büfe sahibi çalışanlarla kavga edip karakolluk olunca Mevlut'un bunları bilip göz yumduğu sözü ortaya çıkar. Bunun üzerine Mevlut artık büfedeki işine de gitmez. Mevlut suçlamalara sessiz kalıp çocuklarını ve karısını düşünür.

Rayiha, kocasının işsiz ve mutsuz olduğuna dayanamayıp elektrik idaresinde çalışan Ferhat ile görüştürmek için Samiha'ya yemeğe davetli olduklarını söyler. Ferhat, yemekte eski arkadaşı Mevlut'a Beyoğlu'nda küçük bir bozacı dükkânı açmayı teklif eder.

“Tamam Mevlut, hayatımızın sonuna kadar boza satalım!” dedi Ferhat.

“İmam Adnan Sokak'ta küçük bir dükkân var. Dönerci yapalım diyordum. Bozacı dükkânı açmak daha iyi fikir. Sahibi borcunu ödeyemeyince dükkân ortada kaldı.”

“Mevlut çok iyi büfe müdürlüğü yapar,” dedi Rayiha. “Tecrübesi var artık.”

Rayiha'nın kocasına iş ayarlayan gergin halini sevmeyen Mevlut. Ama başkalarında hata bulup huysuzluk edecek gücü yoktu o anda. Sesini çıkarmadı. Rayiha, Samiha ve Ferhat'ın önceden aralarında birşey kararlaştırdıklarını hissediyordu. Aslında memnundu bu durumdan. Yeniden müdür olacaktı. Ferhat'ın

nasıl olup Beyoğlu'nda bir dükkân açacak kadar para kazandığını da, şimdi sarhoş kafayla sormaması gerektiğini anlıyordu.”¹⁵⁵

Mevlut, boza dükkânını açar ve işletir. İşleri iyi gider ama Ferhat'a karşı kendisini ezilmiş hisseder. Ferhat dükkâna fazla uğramaz ve bunu Rayiha'ya söylememesini ister.

“Ferhat'ın dükkânı kendisini hoş tutmak için açtığını bazan aklından geçiriyordu. Zayıflık anlarında, “Ferhat benim evlenmek istediğim kızı kaçırdığı için, suçluluk duygularıyla açtı bu dükkânı,” diyordu kendi kendine. Ama Ferhat'a kızınca “Ne iyiliği!” diyordu. “Kapitalist olmuş o, sermayesi var. Bozanın ilginç bir yatırım olduğunu da benden öğrendi.”

1995 Ocak sonunda, karlı, rüzgârlı iki hafta Ferhat hiç gelmedi dükkâna. Bir akşam geçerken şöyle bir uğradı. Mevlut'un “Satışlar şu ara iyi,” demesini dinlemedi bile. “Mevlutçuğum, bazı akşamlar hiç uğrayamıyorum, biliyorsun. Benim az geldiğimi yengeye söyleme. Anlıyorsun ya...”¹⁵⁶

Mevlut dükkânda bazen Samiha ile beraber çalışır. Rayiha bunu kıskanıp Mevlut'e kendisi öldüğünde Samiha ile evlenebileceğini öfkeyle söyler ve ağlayarak yine hamile olduğunu itiraf eder.

“Bir öğle, biz komşu Reyhan Abla ile çeyizlik eşya siparişleri için çalışırken, ona kıskançlığımı utanarak da olsa biraz açtım. Hak verdi bana. Kocasının yanında Samiha gibi güzel bir kadın varsa her kadının kıskançlığa kapılacağını, bunun benim kabahatim olmadığını söyledi. Tabii bu sözler beni daha da kıskandırdı. Reyhan Abla, benim yapmam gereken şeyin kıskançlığımı içime atıp kıvrım kıvrım kıvrılmak değil, kıskançlığımı Mevlut'a açıp ona da dikkat etmesi gerektiğini hatırlatmak olduğunu söyledi. Ben de kızlar okula gittikten sonra bu konuyu Mevlut'a açayım dedim. Ama kavga ettik.

“Ne var?” dedi Mevlut. “Kendi evime istediğim vakit gelemem miyim?”

Ben, Reyhan Abla'dan işittiğim her lafa aslında inanmam, güzel ama çocuksuz kadınların bütün âlem için tehlike olduğunu tabii ki canım kardeşim Samiha için düşünmem. Fatma ve Fevziye ile oynarken, onlara hikâyeler anlatırken, Samiha'nın aslında hem çocuk sahibi olamadığı için çektiği acıyı yatıştırdığını hem de

¹⁵⁵ a.g.e., s.312

¹⁵⁶ a.g.e., s.321

KISKANÇLIK acısı ve zevki aldığını söylemişti Reyhan Abla. “Kısır kadından kork Rayiha, çünkü onların sessizliğinin arkasında büyük bir öfke vardır,” demişti. “Senin kızlara köftecedan köfte alırken o kadar saf değil,” demişti. Reyhan’ın bana öğrettiği şeylerin bir ikisini öfkeden Mevlut’a bağırarak söyledim. Mevlut da “Kız kardeşin hakkında böyle konuşman doğru değil,” dedi. Yani Samiha hemen tavlamaş benim salak Mevlut’u, o da hemen onun tarafını tutuyor, öyle mi? Ben de daha çok bağırdım ve “O KISIR!” dedim. “Sen onun tarafını tutuyorsan bu da buyur benim kötü sözüm.” Mevlut da eliyle “Amma berbatmışsın, tuh!” gibi bir işaret yaptı, yüzünü ekşitti ben böcekmişim gibi. Mektupları ona yazıp sonra benimle evlenen manyak herif! Hayır, bunu söylemedim. Nasıl oldu bilmiyorum, bağırdırken kenarda duran bir paket Filiz Çay’ı taş gibi kafasına attım. Ve BEN ÖLEYİM DE SEN SAMİHA İLE EVLEN TAMAM MI diye bağırdım. Ama kızlarımı üvey annelere bırakmam ben. O Samiha’nın şimdiden kızlarımı hediyelerle, hikâyelerle, güzelliği ve parası ile tavladığını sizin gibi ben de görüyorum, ama söylesem hemen herkes, en başta da sizler, “Aa, nereden çıkarıyorsun Rayiha? Kızlar teyzeleriyle biraz güleşüp oynayamazlar mı?” dersiniz hep bir ağızdan.

Derken Mevlut baskın çıkmaya çalıştı: “YETER YAHU, SEN BİRAZ KENDİNİ BİLSENE!”

“Ben kendimi bildiğim için zaten bundan sonra dükkâna gelmiyorum,” dedim.

“Pis kokuyor orası.”

“Neresi?”

“Bacanaklar’ın Bozası... PİS KOKUYOR. Midem bulanıyor orada.”

“Boza mideni mi bulandırıyor?”

“Bıktım artık senin bozandan...” Mevlut’un yüzünde öyle kötü bir ifade belirdi ki korktum ve birden BEN GEBEYİM dedim. Aslında bunu ona asla söylemeyecek, Vediha gibi içimdeki şeyi kendim kazıtıp kurtulacaktım ama laf ağzımdan çıkıvermişti, devam ettim.

“Çocuğun karnımda Mevlut, bu yaşta Fatma ile Fevziye’den utanıyorum. Sen de hiç dikkat etmedin,” diyerek onu suçladım. Daha söylerken pişman olmuşum ama Mevlut’un yumuşadığını görmek hoşuma gitti.”¹⁵⁷

¹⁵⁷ a.g.e., s.336-337

Ferhat bir gün dükkâna gelip dükkânın kirasının arttığını ve dükkanın kazanmadığını söyler. Mevlut de dükkândaki eşyaları eve taşıyıp dükkânı kapatır. Mevlut geceleri sokaklarda boza satıp gündüzleri iş aramaya devam eder. Rayiha doğacak çocuğu istemez ve kürtaj yaptırmak için Mevlut'a ısrar eder. Mevlut ilk zamanlar buna ikna olmasa da sonradan kabul eder. Mevlut'un on hafta içinde tamamlaması gereken evrakları kürtaj için bulması gerekir. Mevlut, otoparkta bekçilik işine başlar. Haftalar geçer Mevlut kürtaj için bulması gereken evrakları bulmadığını hatırlar. Mevlut gece eve döndüğünde çocuğunu düşürmeye çalışan Rayiha'yı kanlar içinde bulur. Mevlut taksiye bindirip Rayiha'yı hastaneye götürür. Rayiha hastanenin kapısında kan kaybından ölür.

“Otopark bekçiliğine başladıktan bir ay sonra bir öğle, boş sokakta kapı kapı dolaşıp yukarı katlardan yollanan ayakkabıları boyayan bir boyacıyı seyrederken, Mevlut birden Rayiha'nın kürtaj yaptırabilmesi için gerekli resmi on haftanın geçtiğini hatırladı. Mevlut bu konuda ilerleyememelerinin nedeninin, kendi isteksizliği kadar karısının da kafasının karışıklığı olduğunu içtenlikle düşünüyordu. Hem devlet hastanesinde yapılırsa da kürtaj tehlikeli bir şeydi. Oysa doğacak bir çocuk hem evin neşesi olur, hem de aileyi birbirine daha da bağlardı. Rayiha gebe olduğunu Fatma ile Fevziye'ye hâlâ söylememişti. Söylerse yetişkin kızlarının da bebeği sahipleneceğini sevinçle görecekti.

Mevlut böylece, evdeki karısını uzun uzun düşündü. Rayiha'ya ne kadar bağlı olduğunu, onu ne kadar çok sevdiğini, neredeyse gözyaşlarıyla hatırladı. Daha saat ikiydi, kızlar okuldan eve dönmemişlerdi. Mevlut lise yıllarındaki gibi özgür hissetti kendini; park yerini Zonguldaklı genç Kemal'e bırakıp koşar gibi hızla Tarlabası'na eve döndü. Rayiha ile evde yalnız kalmak, evliliklerinin ilk yıllarındaki o hiç kavga etmedikleri güzel zamanlara geri dönmek istiyordu. Sanki çok önemli bir şeyi unutmuş gibi bir suçluluk vardı yüreğinde. Belki de bu yüzden acele ediyordu.

Kapıdan içeri girince kendisini aceleyle eve Allah'ın koşturduğunu anladı. Rayiha ilkel bir yolla kendi kendine bebeği düşürmeye kalkışmış, kötü şeyler olmuş, kan kaybı ve acıdan yarı baygın haldeydi. Mevlut karısını kaldırdı, kucığına aldı, koşar adım bir taksiye koydu. Bunları yaparken bu anların her birini hayatının sonuna kadar unutmayacağını biliyordu. Her zamanki mutlu hayatları yok olmasın,

Rayiha'nın canı yanmasın diye çok dua etti. Karısının terli saçlarını okşadı; yüzünün kâğıt gibi beyaz olmasından korktu. Beş dakika uzaklıktaki ilkyardım hastanesine giderlerken Rayiha'nın yüzünde, onu kaçırdığı akşam gördüğü yarı suçlu yarı şaşkın bakış vardı.

Hastanenin kapısından içeri girerlerken Rayiha kan kaybından ölmüştü. Otuz yaşındaydı.”¹⁵⁸

Mevlut, Rayiha'yı kaybetmesinin acısıyla baş başadır. İki kızına sıkı sıkıya bağlanır. Mevlut iki kızını alıp Konya- Beyşehir'e gitmek için yola çıkar. Mevlut annesi, kız kardeşleri ve ara sıra kayınpederinin yanına giderek acısını unutmaya çalışır. Mevlut, kızlarıyla birlikte İstanbul'a döner ve bekçilik işine devam eder. Mevlut gündüz bekçilik gece bozacılık yapar kalan vakitlerde de kızlarıyla ilgilenmeye çalışır. Kızları Fatma ve Fevziye'nin teyzesi Samiha'ya daha çok bağlandıklarını görür. Ferhat, Mevlut'e tahsildar çıraqlığı işini teklif eder, daha çok para kazanabileceğini söyler. Mevlut kabul eder ve Ferhat ile evlerin elektrik sayaçlarını kontrol etmeye başlar.

Ferhat'ın eve geç saatlerde gelmesi üzerine Samiha, Ferhat'ı terk eder. Ferhat, Mevlut'e gelip Samiha ile konuşup eve dönmesi için uğraşmasını söyler. Mevlut tüm bu olanlardan uzak durur.

Mevlut, ilk defa kazandığı parayla huzura erer. Akşamları boza satmaya çıkıp erkenden eve kızlarıyla televizyon izlemeye koşar.

Ferhat kurnazlık yaparak çok para kazanmaya çalıştığı, pavyon çökertme işi yüzünden vurulup öldürülür. Karakoldan Mevlut'u alıp sorguya çekerler. Ferhat'ın düşmanı olarak bilinen Süleyman da sorguya çekilmiştir. Polisler Mevlut'u sorguladığında üçünün de aynı kıza âşık olduğunu söylerler. Mevlut, Ferhat'ın cinayetiyle ilgili hiçbir şey bilmediği için salıverilir.

“Bazan polisler onu unutmuyor, başka şeyler konuşuyor, kapıyı açan birisine laf yetiştiriyor, aralarında futbol şakaları yapıyorlardı. Mevlut bunlardan, durumunun o kadar da kötü olmadığını çıkarıyordu. Bir ara şöyle bir söz işittiğini sandı: “Üçü de aynı kıza vurulmuşlar.” Sonra konu kendisi değilmiş gibi aralarında güldüler. Süleyman mektup hikâyesini polise anlatmış olabilir miydi? Mevlut umutsuzluğa kapıldı.

¹⁵⁸ a.g.e., s.347-348

Sorgudan sonra gene nezarethaneye yollanınca içindeki suçluluk duygusu telaşa dönüştü: Şimdi mektup hikâyesini, Süleyman'ın kendisini nasıl aldattığını dayakla anlattıracaktı. Bu Mevlut'a bir an o kadar utanç verici geldi ki, ölmek istedi. Ama sonra bu korkularını abartılı buldu. Evet, üçü de Samiha'ya âşık olmuştu, doğrudu bu. Mevlut, polisin "Ben aslında mektupları Rayiha'ya yazdım," demesine de gülüp geçeceğini anladı.

Bu hesapları vermeye hazırlanırken, öğleden sonra Mevlut'u salıverdiler. Sokakta Ferhat için kederlendi. Sanki kendi hayat ve hatıralarının önemli bir kısmı silinip atılmıştı. Ama eve koşup kızlarına sarılma isteği o kadar güçlüydü ki Taksim otobüsüne heyecanla bindi."¹⁵⁹

Aylar sonra Süleyman, Mevlut'e Ferhat'ın vurulma sebebinin açıklığa kavuştuğu haberini getirir. Süleyman, ağabeyi Korkut'un Mecidiyeköy'de bir daire kiraladığını aynı düşüncede olup oraya gelen Konyalılarla geceler, geziler ve yemekler düzenleneceğini anlatır. Süleyman, Mevlut'e derneğin çayhanesini işletmesini teklif eder. Mevlut, akşamları da boza satmaya çıkması şartıyla kabul eder. Mevlut, lokalde işletmecilik ve bozacılık yaparak lisede okuyan Fatma ve küçük kızı Fevziye ile ilgilenir. Kızlar hafta sonu kocası Ferhat öldükten sonra yalnız kalan teyzeleri Samiha'da kalırlar. Süleyman bir akşam Mevlut ile Osmanbey'de yemeğe gider. Süleyman, Mevlut'e Korkut'un büyük oğlu Bozkurt'un Fatma'ya âşık olduğunu söyleyip, askere gitmeden onları nişanlamayı teklif eder. Mevlut, kızının razı olup olmamasını düşünür ve kederlenir. Mevlut bir akşam Fatma ile televizyon izlerken, Fatma'ya neden artık Duttepe'ye Vediha teyzesine gitmediğini sorar. Fatma, Bozkurt ve Turan'ın çocukça konuştuğunu, sadece teyzesini görüp döndüğünü söyler. Mevlut kızının üstüne gitmez ve Süleyman'a kızının gönlünün olmadığını bildirir.

Fatma yaz sonu üniversite sınavına girip İstanbul'da turizm yüksek okulunu kazanır. Mevlut, kızıyla gurur duyar ve tüm derneğe bunu duyurur. Fatma dört ay sonra babası Mevlut'a bir çocuktan bahseder ve evlenmek istediğini söyler. Şubat ayında Fatma'yı damat Burhan'ın ailesi İzmir'den istemeye gelir. Yaz başında İzmir'deki düğüne Mevlut ve Fevziye giderler. Mevlut kızını altı ay içinde evlendirmenin ve İzmir'de bırakıp dönmenin hüznüyle yoldadır.

¹⁵⁹ a.g.e., s.383

Mevlut bir akşam eve gelince Fevziye'yi göremez. Mevlut, Fevziye'nin çantası ve eşyalarını göremeyince kaçtığını anlar. Süleyman kapıya gelip Fevziye'nin kaçtığı çocuğun babasının kendisine ulaştığını Fevziye'nin de iyi olduğunu söyler. Mevlut, kızının liseyi bitirip üniversiteye gideceğini söyler. Süleyman, Fevziye'nin bütünleme sınavlarından kaldığını itiraf eder. Mevlut kızının ve damadın el öpmeye gelmesini ister. Ertesi gün Fevziye ve kocası Erhan, Mevlut'un elini öpmeye gelirler. Mevlut, Fevziye'nin okula devam etmesi, üniversiteye gitmesi konusunda Erhan'a söz verir. Mevlut yalnızlık korkusuna kapılmaya başlar. Fevziye'nin düğünü olur. Düğünde Mevlut, Samiha'ya belli etmeden bakar. Samiha da bunu farkındadır.

“Vediha ile Süleyman babamın iki yanından koluna girip gerisin geriye bizim masaya getirirlerken Mevlut yalnızca bakıyordu. Rahmetli karısının babasının koluna niye giremedi, niye iki tatlı söz söylemedi? Benim masama kadar gelirse, dedikodu edebilirler, aslında o mektupları bana yazdığını hatırlayıp söyleyebilirler... gibi korkuları vardır onun. Ah korkak Mevlut, ah. Hem bana bakıyor, hem de bakmamış gibi yapıyor. O zaman ben de ona ta yirmi üç yıl önce Korkut'un düğününde karşılaştığımız zaman baktığım gibi ve mektuplarında yazdığı gibi, efsunlu gözlerimle onu “esir etmek ister gibi” baktım. “Haramiler gibi yolunu kesip gönlünü çalmak” için, “nazar yoluyla feyz alsın” diye baktım. Sonra da gönlümün aynasında kendini görsün diye baktım.

“Canım Samiham, sen boşuna bakıyorsun o yana,” dedi iyice sarhoş olan babam. “Kızın birine mektup yazıp öbürüyle evlenen erkeğin kimseye hayrı olmaz.”

“Zaten o yana bakmıyorum,” dedim, ama inattan bakmaya devam ettim ve Mevlut'un da düğünün sonuna kadar zaman zaman bana baktığını gördüm.”¹⁶⁰

Mevlut evinde yalnız günlerini kederli geçirir. Süleyman bir akşam Mevlut'u alıp meyhaneye götürür. Süleyman, Mevlut'a Samiha ile evlenmesini önerir. Mevlut inatla mektupları Rayiha'ya yazdığını ve hep onu sevdiği konusunda diretir ve evlenmeyi kabul etmez. Mevlut yalnız yıllarında da tekkeye şeyh ile görüşmeye gider. Haftada birkaç gün dünürü Sadullah Bey ve arabasıyla gezintiye ve akşam yemeklerine çıkarlar. Mevlut boza satmaya devam eder ama bir akşam davet edildiği bir evin dolabında plastik şişede boza görünce kederlenir. Boza satmak ve bozacılık

¹⁶⁰ a.g.e., s.406-407

Mevlut için önemli yerdedir. Fevziye'nin çocuğu olmuştu. Mevlut ara sıra Kadirga'ya onları ziyarete gider.

Mevlut ara sıra kendisini Samiha'yı düşünürken bulur ama ölen karısına saygısızlık olarak gördüğü için konuşmaya çekinir. Mevlut cesaretini toplayıp Samiha'ya Konak Muhallebici'sinde öğlen buluşmaya teklif eder ve tüm gece uyuyamaz. Mevlut, Samiha'ya mektupları ona yazdığını itiraf eder ve evlenmek istediğini dile getirir.

“Samiha dikkatle dinlerken birden Mevlut'un sözünü kesti. “Mektupları bana yazdın, ama yıllarca herkese ‘Rayiha’ya yazdım’ dedin. Bana yazdığını bilmelerine rağmen hepsi de inaniyormuş gibi yaptılar. Şimdi de, bana yazdığını söylemene inaniyormuş gibi yapacaklar.”

“Sana yazdığım doğru,” dedi Mevlut. “Seninle Korkut'un düğününde göz göze geldik. Üç yıl gözlerin hakkında sana mektup yazdım. Süleyman aldattı beni, mektuplara senin değil Rayiha'nın adını yazdım. Sonra da Rayiha ile mutlu olduk, biliyorsun. Şimdi seninle de mutlu olabiliriz.”

“Başkalarının ne dediği umurumda değil... Ama mektupları bana yazdığını son bir kere daha içtenlikle söylemeni isterim,” dedi Samiha. “Yoksa evlenmem seninle.”

“Mektupları sana aşkla yazdım,” dedi Mevlut. Ve daha bunu söylerken insanın hem doğruyu söylemesinin hem de samimi olmasının ne zor olduğunu anladı.”¹⁶¹

Mevlut ve Samiha, Mevlut'un babasından kalan Kültepe'deki evde yaşamaya karar verirler. Samiha'ya Ferhat'tan kalan Çukurcuma'daki evlerin gelirleriyle de geçinmeyi planlarlar. Mevlut, kiracıları çıkardıktan sonra masraf ederek evin içini onarttırıp yeniler. Samiha'nın babası Abdurrahman Efendi gelir ve evlilik konusunu konuşurlar. Mevlut'un İzmir'de yaşayan büyük kızı Fatma haberi duyunca bütün aileye küser.

Samiha, Mevlut'un aksine düğüne herkesin gelmesini ister. Mevlut de Samiha'nın dedikodulara rağmen otuz altı yaşında gelinlik giymesine hayran kalır. Düğünden sonra Mevlut, Samiha ile evlerine gidip sevişir. Mevlut, çocukluğunun geçtiği bu evde Rayiha'yı özlememeye Samiha ile mutlu olmaya çalışır.

¹⁶¹ a.g.e., s.426

Mevlut ve Samiha'nın oturduğu evin yerine Vurallar tarafından on iki katlı apartman yapmak istenir. Samiha, Mevlut'e yüzde altmış iki pay alması ve Süleyman'a kanmaması için uyarıp yolcu eder. Mevlut ancak yüzde elli beş payı, kanunlara göre öyle olduğu için kabul etmek zorunda kalır. Bu durumda Mevlut'e üç daire düşer ama köydeki ablaları ve annesinin hakkı olduğu için Mevlut'e bir daireden az pay kalmış olur. Apartmanda daire sahibi olabilmek için Samiha, Çukurcuma'daki kiralarla beş yıl ödeme yapar.

Mevlut, kırk üç yıldır İstanbul'da olduğunu ve şehrin çok hızlı değiştiğini, gecekonduların yıkılıp yerine apartmanların yapıldığını izlerken anımsar.

Yeni yapılan apartmanda Samiha, Aktaşlar ile aynı binada yaşamak istemediği için Mevlut ile Çukurcuma'daki evine taşınma kararı alır. Mevlut kırk yıl önce geldiği İstanbul'un değişiminde kendisini oralara ait hissetmez.

Kurban Bayramı'nda Samiha, babası ile Korkutlara giderek Aktaşlarla bayramlaşırlar. Mevlut, bayramlaşmadan sonra sokaklara boza satmaya çıkar. Mevlut, boza satarken dolaştığı İstanbul sokaklarında hayatında sadece Rayiha'yı sevdiğini düşünür.

SÜLEYMAN, Hasan Aktaş ile Safiye Aktaş'ın oğludur. Mevlut'un amcasının oğludur. Süleyman ağabeyi Korkut ile babası Hasan Aktaş'ın yoğurtçuluk yaparak, ev yapmaya geldiği İstanbul'a Kültepe'ye gelir. Süleyman'ın babası Hasan Aktaş, ağabeyi Mustafa Karataş ile anlaşamayıp ayrı gecekonda yapıp bakkal dükkânı açar. İki kardeş anlaşamadıkları için Aktaş ve Karataş olarak ayrı soy isimleri almışlardır. Süleyman ve Korkut, zengin iş adamı Hacı Hamit Vural'ın inşaat şirketinin işleri için çalışırlar. Süleyman'a inşaat için malzeme taşıyacağı kamyonet verilmiştir.

Mevlut, Süleyman'ın ağabeyi Korkut'un düğününde gelin VEDIHA'nın kız kardeşine âşık olur. Mevlut aklından çıkaramadığı kızı Süleyman'a sorar. Süleyman Mevlut'un beğendiği kızı kendisine düşündüğü için Mevlut'e beğendiği kızın Samiha olduğunu söylemez, Samiha'nın ablası Rayiha olduğunu söyler. Mevlut, askerden Rayiha'ya mektuplar yazar. Süleyman mektupları VEDIHA aracılığıyla Rayiha'ya iletir. Mevlut askerdeyken babası ölür, cenazeye geldiğinde Süleyman ve ailesi ona destek olur. Mevlut askerden döndüğünde Rayiha ile evlenmek isteyince parası olmadığı için kızı kaçırmaya karar verirler. Süleyman, Mevlut'e Rayiha'yı kaçırmaması için yardım eder. Beraber Süleyman'ın kamyonetiyle köye gidip Rayiha'yı kaçıırırlar.

Mevlut, arabanın arkasındaki Rayiha ile ışık yüzüne vurduğunda göz göze gelince âşık olmadığı kız olduğunu anlasa da ses çıkarmaz.

“Süleyman. Mevlut kaçırdığı kızın, ağabeyimin nikâhında bir kere göz göze geldiği güzel Samiha değil, güzel olmayan ablası Rayiha olduğunu sizce ne zaman anladı? Köyde karanlıkta bahçede Rayiha ile karşılaşır karşılaşmaz mı? Yoksa birlikte dere tepe kaçarlarırken yüzünü görünce mi? Kamyonete, yanıma oturduğunda anlamış mıydı? Kamyonette ona “Yaramaz bir durum mu var?” diye, “Ağzımı bıçak açmıyor?” diye bunu anlamak için sordum. Ama Mevlut hiç renk vermedi.”¹⁶²

Mevlut, Rayiha ile evlenir ve iki kızı olur. Süleyman, iki ablası da evlenen Samiha’yı babası daha kolay evlendirir diye düşünür. Süleyman, Samiha ile evlenmek ister. Abdurrahman Efendi’nin dişlerini yaptırır, yemeğe çıkarır, hediyeler alıp kızını istediğini belli eder. Süleyman, Samiha ile evlenmek için yengesi Vediha’ya da baskı kurar. Samiha babası Abdurrahman Efendi ile gelip Aktaşlar’da kalır. Süleyman ara sıra Samiha’yı kamyonetine alıp ona İstanbul’u gezdirir. Samiha, Süleyman’dan hoşlanmaz ve bir gün kimseye haber vermeden Mevlut’un yakın arkadaşı Ferhat ile kaçıp evlenir. Süleyman evde Vediha ile ağabeyine baskı kurar. Mevlut ile görüşmez. Rayiha eve geldiğinde ona bile baskı kurar. Ferhat, Alevi-Kürt olduğu için Süleyman ve Korkut’un siyasi görüşüne göre karşıt konumdadır. Süleyman, Samiha’yı İstanbul’da arar ama bulamaz. Süleyman, Samiha’yı unutamaz ve her akşam içki içer.

“Süleyman. Samiha kaçtıktan sonra ona daha da âşık oldum. Kaçmadan önce, güzel olduğu, akıllı olduğu ve herkes onu beğendiği için ona âşıktım. Bu normaldi. Şimdi ise, beni bırakıp kaçtığı için âşığım. Bu tabii daha da normal, ama acıya dayanamıyorum. Sabahları dükkâna gidiyorum ve Samiha’nın eve döndüğünü, şimdi koşarak eve gidersem onu bulacağımı ve büyük bir düğünle evleneceğimizi hayal ediyorum.”¹⁶³

Süleyman bir süre sonra yengesi Vediha’ya, annesi Safiye Hanım’ın da zoruyla kendisine uygun bir kız bakmasını söyler. Süleyman birkaç kez yengesi Vediha ile önerdikleri kızını görmek için kahve içmeye gider. Süleyman birkaç kız ile de görüşür ama aradığını bulamadığını düşünür.

¹⁶² a.g.e., s.177

¹⁶³ a.g.e., s.210

“Süleyman. Kız bakmaya Vediha ile ikimiz benim kullandığım kamyonetle giderdik. Bu işi bilenler annemin de gelmesinin bizim heyete daha ağırlık vereceğini söylediler, ama ben istemedim. Annem havası, kıyafeti ile çok fazla köyü hatırlatacağı için. Vediha her zaman giydiği etek altına mavi kot pantolonu, başka zaman giydiğini hiç görmediğim koyu lacivert upuzun bir pardösü giyer, başına da tam aynı renkte bir başörtüsü takınca insan bir an onu başörtüsü takmış bir kadın doktor ya da bir kadın hâkim sanabilirdi.”¹⁶⁴

Samiha, Ferhat ile iki yıldır kaldığı yeri herkesten saklar. Süleyman içkili alemlerde geceleri vakit geçirir. Sonunda sahne adı Mahinur Meryem, gerçek adı Melahat olan kendinden büyük ses sanatçısıyla aşk yaşamaya başlar.

“Süleyman. Mahinur’a en çok aileme laf sokuşturduğu, bizlerin daha dün köyde yaşadığımızı söylediği zaman hasta oluyorum. Sanki kendisi memur kızı, konsomatris değil de paşa kızı, bir doktor hanımı. İki kadehten sonra benim bir lafıma takıyor, “Sen köyde çoban mıydın?” diyor, çok ciddi bir tavırla merak eder gibi kaşlarını kaldırıyor. “Gene rakıyı fazla kaçırdın,” diyorum.”¹⁶⁵

Süleyman, Melahat ile evlenmeden önce hamile olduğunu öğrenir. Süleyman, Melahat’ı müzik dünyasından, işinden koparmaya çalışır. Melahat, bunu kabul etse bile başörtü takmayı kabul etmez ve annesiyle babasından istenmesi için baskı yapar.

Süleyman, ailesinin istememesine rağmen Melahat ile evlenir. Hasan ve Kâzım adında iki oğlu olur.

Süleyman, Korkut’un oğlu Bozkurt’un Mevlut’un kızı Fatma’ya âşık olduğunu öğrenir. Süleyman, Mevlut’u yemeğe çıkartıp kızıyla konuşmasını ister. Süleyman, Mevlut’e yeni açılan derneğin çayhanesinde çalışmasını da teklif eder. O gecedan sonra Mevlut, Süleyman’ın yanına gelip kızının razı olmadığını söyler. Mevlut, Süleyman’ın istediği gibi çayhanede çalışarak daha çok para kazanır. Süleyman, Mevlut’u kandırır da zaman zaman ona yardım etmiş yanında olmuştur. Bu süreçte Samiha’nın kocası Ferhat vurulup öldürülür. Polisler eskiden beri düşman olduklarını bildiği Süleyman’ı sorgularlar. Süleyman sorgudayken polisler ona dayak atarlar.

Mevlut’un küçük kızı Fevziye de kaçarak evlenmek ister. Damat Erhan’ın babası Mevlut’un telefonu olmadığı için Süleyman’a ulaşım durumu açıklar.

¹⁶⁴ a.g.e., s.245

¹⁶⁵ a.g.e., s.263

Süleyman da Mevlut'un evine gelip kızının kaçtığını ve onu affetmesini söyler. Mevlut, kızının evliliğinden sonra iyice yalnız kalır. Süleyman, Mevlut'e Samiha ile evlenmesini önerir. Süleyman, Mevlut'un mektupları Samiha'ya yazdığını fakat Samiha'yı kendisine isteyeceği için Mevlut'a ablası Rayiha'yı kaçırdığını itiraf eder. Mevlut, mektupları Rayiha'ya yazdığını söyleyerek konuyu kapatır.

Mevlut, Samiha ile evlenir. Süleyman, Korkut babası Hasan Aktaş hep birlikte artık etrafta gecekonduların yerine yapılan apartmanlardan birinde hayatlarına devam ederler.

KORKUT, Hasan Aktaş'ın büyük oğludur. Mevlut'un amcasının oğludur. Yirmi altı yaşındadır. Korkut, Hacı Hamit Vural adında zengin müteahhitin iş yerinde çalışır. Korkut, aynı zamanda milliyetçi gençlerle vakit geçirip, Duttepe'deki Alevi solcuları istemezler.

Korkut evlenmek ister ama annesine kendisine kız bakmasını söyleyemez. Safiye Hanım, komşu köyden Abdurrahman Efendi'nin büyük kızının fotoğrafını Hasan Bey'e vermesi üzerine, Korkut'un odasına fotoğrafı bırakır. Korkut annesinin köyden bir kızın fotoğrafını getirmesi üzerine Vediha'yı beğenir.

“Safiye Teyze. Korkut evladım inşaattır, yatakhanedir, arabadır, şoförlüktür, karatedir çok hırpalandı, çok istiyoruz evlendirmek ama maşallah hem çok sert, hem de çok gururlu. Yirmi altı yaşına geldin, köye gidip sana kız bakayım desem, hayır ben şehirde kendim bulurum diyecek. Peki sen İstanbul'da kendin bul evleneceğin kızı desem, ben temiz ve itaatkâr kız isterim, o da şehirde olmaz diyecek. Böylece ben de Eğriboyunlu Abdurrahman'ın güzel kızının resmini radyonun köşesine sıkıştırıverdim. Korkut eve gelince yorgunluktan gözünü televizyondan hiç ayırmaz evladım, radyodan yalnızca at yarışlarını dinler.”¹⁶⁶

Korkut, Beyşehir'e bağlı Gümüşdere Köyü'nde Vediha'nın babası Abdurrahman Efendi ile konuşup İstanbul'da Mecidiyeköy'de düğün yapar. Düğün masrafları konusunda Korkut'un patronu Hacı Hamit Vural yardım eder.

“Cumartesileri Hacı Hamit Bey milliyetçi bekâr gençlerle yatakhaneinin yemekhanesinde ayrıntılı etli pilavlı ve salatalı bir yemek verdi. Benim evlenmeme cömertçe yardım ettiği için de kendisine burada teşekkür ediyorum.”¹⁶⁷

¹⁶⁶ a.g.e., s.123-124

¹⁶⁷ a.g.e., s.122

Korkut, Vediha ile birlikte annesi, babası ve bekâr kardeşi Süleyman ile birlikte yaşar. Bozkurt ve Turan adlarında iki oğlu olur. Korkut, siyasi görüşüne bağlı olan geceleri afişler asan, arkadaş çevresiyle gezen biridir.

Korkut'un oğlu Bozkurt, Mevlut'un kızına âşık olur. Korkut, durumu kardeşi Süleyman'a anlatır. Süleyman, Mevlut ile görüştüktan sonra Fatma'nın istemediğini söylemesi üzerine Korkut, Mevlut'a kızar. Korkut, olayların içinde bulunmayan, müdahil olmayan biridir. Olan biteni karısı Vediha yoluyla öğrenir. Karısına karşı baskın bir karakterdir. Korkut'un kardeşi Süleyman, Vediha'nın kardeşi Samiha ile evlenmek ister. Samiha babası ile gelip Aktaşlarda kalır. Samiha bir gün kimseye demeden Ferhat ile kaçır. Korkut kardeşinin sözlüsünün böyle bir şey yaptığını duyunca karısı Vediha'ya evden çıkmayı yasaklar. Korkut, maddi yardım ettikleri, evlerinde misafir ettiği kayınpederi Abdurrahman Efendi'yi de sorularıyla yıldırınca Abdurrahman Efendi bavulunu hazırlayıp köyüne döner. Korkut bazen eve haftalarca gelmez. Korkut bu süreçte Azerbaycan'a gider, Türkçü arkadaşlarıyla faaliyetler düzenler.

Korkut inşaat işinde çalışıp para kazanır. Korkut babasının yaptığı evin üstüne ikinci katı yapıp Vediha ile oraya taşınır. Vediha hem şehre yakın yere taşınmak ister hem de Korkut'un eve gelmemesini başka kadınla görüşmeye yorar.

“Ben de yukarıya, Vediha'nın istediği gibi en yeni, en pahalı banyoyu koydum, mavirenkli fayanslar taktırdım ama Vediha'nın “Şehre taşınalım,” lakırdısından kurtulamadım. Ne kadar “Artık burası da şehir, burası da İstanbul,” desem de Vediha laf dinlemedi. Şişli'deki lisede bazı zengin piçleri Bozkurt ve Turan ile gecekonduda oturuyor diye dalga geçmişler. “Annem ile babam Şişli'ye gelmezler. Püfür püfür bahçelerini, bakkal dükkânını, tavuklarını, ağaçlarını bırakamazlar,” dedim. “Onları burada yalnız mı bırakacağız?” Vediha arada benim eve hep geç geldiğimi, bazan da hiç gelmediğimi, iş için on gün gidip dönmediğimi de söylüyor, Şişli'deki yazıhanedeki saç sarıya boyalı şaşı kadın gibi lakırdıları büyütüyor.

Evet, bazan on gün, iki hafta yok oluyorum, ama inşaat işlerinin peşinde değilim: Azerbaycan'daydık. Eski hareketten Tarık ve diğer milliyetçi, Türkçü arkadaşlar, “Devlet bize bu kutsal vazifeyi verdi ama para mara yok,” dediler. Özel

sektörden destek alın demiş Ankara. Türkçüler benden yardım isteyince hayır mı diyecektim.”¹⁶⁸

Romanın sonunda Korkut, karısı Vediha ve çocuklarıyla apartman dairesine yerleşip ayrı katlarda ailesiyle yaşar.

FERHAT, Mevlut’un ortaokuldan beri görüştüğü en yakın arkadaşıdır. Alevi-Kürt’tür. Kültepe ve Duttepe’deki siyasi olayların içinde yer alır. Ailesiyle birlikte Kültepe’den taşınmak zorunda kalır. Ferhat, Mevlut ile lise çıkışlarında kısmet şans oyunu oynatıp para kazanır.

Mevlut’un düğününde görüp âşık olduğu Samiha’yı kaçırap evlenir. Gazi Mahallesi’nde yaşarlar.

“Ferhat beni ilk Rayiha ile Mevlut’un düğününde uzaktan görmüş; ben onu hiç fark etmemiştim bile. Unutamamış. Böyle dedi bir gün, Duttepe’ye gelip yolumu kesti ve bana âşık olduğunu, benimle evleneceğini yüzüme söyledi. Benimle evlenmek isteyen ama yaklaşmaya bile cesaret edemeyen onca erkek varken onun böyle cesur davranması hoşuma gitti: Üniversiteye gidiyorum ama lokantacıyım dedi, garsonum demedi. Numarayı nereden bulmuşsa Duttepe’ye eve telefon ederdi.”¹⁶⁹

Samiha geçinmek için evlerde hizmetçilik yapar. Ferhat uzaktan mektupla Samiha’nın da baskısıyla üniversiteyi bitirir. Samiha, ablaları Vediha ve Rayiha gibi değildir. Erkeğin üzerinde etkisi olan aktif kadın olarak karşımıza çıkar.

“Ferhat. Birinci yıldan itibaren Gaziosmanpaşa’daki Mürüvvet Lokantası’nda yazıcı masasına oturmaya başladım. Samiha’nın da önem verdiği şey, televizyon ve mektupla da olsa üniversitede okumam etkili oldu bunda.”¹⁷⁰

Ferhat, Elektrik İdaresi’nde tahsildarlık yaparak rahat geçinmeye başlar. Samiha ile Ferhat’ın çocukları olmaz. Ferhat, Samiha’nın ve Rayiha’nın isteği üzerine Mevlut’e dükkan açmayı teklif eder. “Bacanakların Bozası”¹⁷¹ adında bozacı

¹⁶⁸ a.g.e., s.327

¹⁶⁹ a.g.e., s.226

¹⁷⁰ a.g.e., s.239

¹⁷¹ a.g.e., s.309

dükkanı açarlar. Ferhat bazı geceler dükkâna gelmez ama Mevlut'a karısına söylememesini tembihler. Kiralar artınca Mevlut'e dükkâna kapatmaları gerektiğini söyler ve dükkanı kapatırlar.

Ferhat, elektrik şirketinin tahsildarlığını yapar. Ferhat, faturasını ödemediği için bir apartmandaki on bir numaralı dairenin elektriğini kesmeye gider. Ferhat, on bir numaraya gidince Selvihan adındaki kadına hayran olur. Ferhat, bir mafya kabadayısının metresi olduğunu öğrendiği bu kadını aklından çıkarmaz ve onu araştırır. Bir gün aynı apartmana gidince taşındığını öğrenir ve bulamaz.

“Ferhat. Sokağa çıktığımda kendime güvenim sarsılmıştı. Yirmi dakika içinde hem âşık olmuş hem de kandırılmışım. Hanımefendi'nin elektriğini kesmediğim için pişmandım. Kapıcı böyle diyordu ona; faturanın üzerindeki Selvihan adını kullanmıyordu. Selvihan'ın mafya tarzı bir kabadayı haydutun elinde olduğunu hayal ediyordum sık sık. Onu koruyacaktım.”¹⁷²

Samiha, Ferhat'ın eve geç gelmelerine ve ilgisizliğine dayanamaz ve evi terk eder. Samiha, Vediha'nın üst katında yalnız yaşamaya başlar. Ferhat ise iki büyük pavyondan birinin patronuyla anlaşır pavyonun kaçak elektrik hattını yakalayıp büyük cezalar yazıp piyasadan silmek için anlaşır. Güneş Pavyon'un sahibi Sürmeneli Sami, Ferhat'ın âşık olduğu kadının sevgilisidir. Ferhat'ın rakı masalarında Sami'nin aleyhinde konuştuğunu duyan Mehtap Pavyon'un patronu onunla anlaşmaya gelir. Ferhat da kabul eder. Ferhat bunu anlatmak için sabaha karşı eve gittiğinde Samiha'nın onu terk ettiğini görür.

“Uzun yolculuğumuzun sonuna geliyoruz diye, o akşam koşa koşa eve gidip ona anlatmak istedim. Eve koşacak, “Güneş Pavyon'u çökertiyoruz,” diyecektim. Samiha da buna hem en sonunda zengin olacağımız için, hem de bu boktan büyükbaşlara sıkı bir ders vereceğimiz için sevinecekti. Eve geç de olsa vardım, ama salondaki divanda sızıp uyudum yalnızca. Sabah kalktığımda Samiha'nın evi terk ettiğini gördüm.”¹⁷³

Ferhat, Mevlut'un yanına gidip Samiha olmadan yaşayamayacağını söyleyip onun eve dönmesini ister.

¹⁷² a.g.e., s.332

¹⁷³ a.g.e., s.373

“Ferhat büyük bir iş üzerinde olduğunu Mevlut’a uzun uzun anlattı. Yer, çete ve kişi adlarını ihtiyatla vermiyor, ama bu söylediklerini Mevlut’un Vediha’ya, Vediha’nın da Samiha’ya söylemesini istiyordu. Karısını iş yüzünden ihmal ettiği doğrudur.

“Bir de Samiha şundan şikâyet etti, doğru mu bu?” dedi Ferhat. “Sen öğleden sonraları Fatma ile Fevziye’nin bizim eve gelip Samiha Teyzeleriyle arkadaşlık etmesini de istemiyormuşsun.”

“Tamamen yalan,” diye yalan söyledi Mevlut.

“Her neyse, söyleyin ona, ben Samihasız yaşayamam,” dedi Ferhat, yukarıdan bir havayla.”¹⁷⁴

Ferhat, pavyon çökertme işlerine girişmesi sonucunda öldürülür. Süleyman ve Mevlut polis tarafından sorguya çekilir. Mevlut arkadaşının öldürülmesine çok üzülür. Samiha, Ferhat’ın cenazesine gitmez.

“Ferhat’ın Alevi akrabaları, tahsildar meslektaşları ve Beyoğlu’ndan birkaç eski dostunun katıldığı cenazesine Samiha gelmedi.”¹⁷⁵

Ferhat’ın öldürülme sebebi aylarca sonuçlanmaz. Süleyman altı ay sonra gazetede yayımlanan yazıda cinayet sebebinin okuması için Mevlut’e getirir.

“Altı ay sonra Ferhat’ın eski dostlarının yazdığı sol muhalif bir aylık gazete, elektrik yolsuzlukları üzerine kimsenin okumadığı bir yazıda pek çok ad arasında Ferhat Yılmaz’ı da saymıştı. Yazara göre Ferhat Yılmaz, mafya çeteleri arasındaki kâr paylaşım savaşının kurbanı olmuş iyi niyetli bir tahsildardı.”¹⁷⁶

Samiha, Ferhat’tan kalan kiralık evlerin gelirleriyle geçinir. Sonunda Mevlut ile evlenir.

HASAN AKTAŞ, Safiye Hanım ile evlidir. Korkut ve Süleyman adlarında iki oğlu vardır.

Mustafa Karataş ile kardeştir. Soyadı Kanunu’ndan sonra Mustafa Karataş soyadını kardeşinden farklı olmasını ister ve mahkemeye başvurup Karataş soyadını alır. Hasan Aktaş kardeşi Mustafa Karataş ile birlikte İstanbul’a gelip yoğurtçuluk

¹⁷⁴ a.g.e., s.375

¹⁷⁵ a.g.e., s.384

¹⁷⁶ a.g.e., s.385

yaparak para biriktirir. Yazları köye dönüp ailelerine para götürürler. Hasan Aktaş sonraki yıllarda iki erkek çocuğunu yanına alıp Mustafa Efendi ile yaşadığı gecekondunun karşı tepesine gecekondunu yapar. Mustafa Karataş sonraki yıllarda o yapılan eve yardım ettiği için orada hakkı olduğunu söyler ve kardeşine küser. Mustafa Efendi oğlu Mevlut'u yanına alınca da amcasına gitmesini yasaklar.

“Ben Hasan Amca'nın evi için elde çekiç günlerce çalıştım,” derdi babası bayram günleri baba oğul Kültepe'den Duttepe'ye ziyarete giderlerken. “Bunu bilesin diye söylüyorum. Tabii amcana, oğullarına düşman olman gerekmez.”

Süleyman. Doğru değil: Mevlut bu inşaatın, Mustafa Amca İstanbul'da kazandığı parayı İstanbul'da bırakmayıp geriye köye götürdüğü için yarım kaldığını biliyor. Geçen sene ise, bu sefer ben ve ağabeyim evi yaparken Mustafa Amca bizimle olsun çok istedik biz, ama amcamın huysuzluğundan, ikide bir kavga çıkarıp bize küsmesinden, biz yeğenlerine bile kötü davranmasından babam haklı olarak bıkmıştı.”¹⁷⁷

Hasan Aktaş çocuklarıyla İstanbul'daki gecekonduyu büyüterek karısı Safiye Hanım'ı da yanına alır. Hasan Aktaş, bir bakkal dükkânı açar. Hasan Efendi, büyük oğlu Korkut'u evlendirmek ister. Bakkalına gelen yakın köyden arkadaşı Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin kızının fotoğrafını karısı Safiye Hanım'a verir. Hasan Aktaş büyük oğlu Korkut'u Vediha ile evlendirmek ister.

“Hasan Amca. Gümüşdereli kızın fotoğrafını cebimden çıkarıp arada bakıyordum. Güzel kız. Bir gün Safiye'ye mutfakta gösterdim. “Ne diyorsun Safiye?” dedim. “Bu kız Korkut'a uygun mu? Bizim Eğriboyunlu Abdurrahman'ın kızıymış. Babası İstanbul'a ta benim bakkala kadar geldi. Biraz oturdu. Eskiden çalışkan adamdı, ama güçsüzmüş; yoğurtçu sırıgının altında ezildi de köye döndü. Belli ki şimdi de parasız kaldı. Hinoğlunun tekidir Abdurrahman Efendi.”¹⁷⁸

Hasan Aktaş, Korkut'u Vediha ile evlendirir. Mevlut askerdeyken kardeşi Mustafa Karataş aniden vefat eder. Hasan Efendi ve çocukları Mevlut'e her zaman destek olurlar. Hasan Efendi'nin küçük oğlu Süleyman, Mevlut'un kız kaçırmasına yardım eder. Abdurrahman Efendi ve kızı Samiha ara sıra köyden gelip Hasan Efendi'nin evinde kalırlar. Süleyman, Samiha'ya âşıktır. Samiha, Ferhat ile kaçır

¹⁷⁷ a.g.e., s.62

¹⁷⁸ a.g.e., s.123

evlenince Abdurrahman Efendi köyüne döner. Hasan Efendi, büyük oğlu Korkut ile torunları; Bozkurt ve Turan ile yaşar. Süleyman, Melahat adında bir ses sanatçısıyla evlenir ve iki çocuğu olur.

Yıllar sonra çevredeki gecekondular yıkılıp yerine apartmanlar yapılır. Hasan Aktaş, yaşlılığında zor ikna olsa da çocuklarıyla aynı apartmanda oturmak şartıyla evinin yıkılıp apartman yapılmasına izin verir.

MUSTAFA KARATAŞ, Atiye Hanım ile evlidir. İki kızı ve Mevlut adında oğlu vardır.

Mustafa Efendi, ağabeyi Hasan Aktaş ile İstanbul'a gelip Duttepe'de gecekonduyu inşa edip yoğurtçuluk yapmaya başlarlar. Yazları köye ailelerinin yanına gidip geçim sağlamaya çalışırlar. Hasan Efendi sonraki kış iki oğlunu yanına alıp karşı tepeye, Kültepe'ye gecekonduyu yapıp para kazandıkça evi büyötmeye başlar. Mustafa Efendi, oğlu Mevlut'u yanına alır ama gecekonduya çivi dahi çakamaz. Zamanla ağabeyi Hasan Efendi'nin evinde hakkı olduğunu öne sürüp Hasan Efendi ve ailesiyle küser. Mevlut'e de amcasının bakkalına gitmeyi, Korkut ve Süleyman ile görüşmemesi için baskı yapar.

“Mustafa Efendi. Biliyorum, benden gizli amcanlara gidiyorsun, Hasan Amcanın bakkal dükkânına gidip gazete katlıyorsun, sofralarına oturup yemek yiyorsun, Süleyman ile oynuyorsun, ama unutma, onlar bizim hakkımızı yediler, diye uyarırdım Mevlut'u. İnsanın oğlunun babasının yanında değil, onu kandırıp önünden lokmasını almak isteyen düzenbazlarla olması ne acı bir duygudur! Sana o ceketi verdikleri için de öyle ezilip büzölme. O senin hakkın! Babanın elinden birlikte çevirdikleri arsayı göstere göstere alanlarla bu kadar yakın olursan sana saygı duymayacaklarını çıkarma aklından, anladın mı Mevlut?”¹⁷⁹

Mustafa Efendi, yazları köye gider, kışları İstanbul sokaklarında yoğurt ve boza satar. Oğlu Mevlut'u de boza satmaya alıştıırır. Bir süre sonra yoğurtların fabrikalarda yapılıp kaplar ile marketlerde satılması üzerine yoğurtçuluğu bırakır.

Hasan Aktaş, Korkut'un düğününü Mecidiyeköy'de düğün salonunda yapar. Mustafa Efendi düğüne gitmez ve Mevlut'e de gitmemesini söyler. Mevlut babasına söz vermesine rağmen gider. Mevlut, gelinin kız kardeşine âşık olur. Mustafa Efendi, Mevlut'un düğüne gittiğini öğrenince ona tokat atar. Mevlut evi terk edip arkadaşı

¹⁷⁹ a.g.e., s.59-60

Ferhat ile yatılı kaldıkları bir lokantada çalışır. Mevlut eve dönüp babasıyla barıştıktan sonra askere gider. Mevlut iki sene askerlik yapar. Mevlut askerdeyken askeri darbe gerçekleşir. Askerliğinin bitmesine yakın zamanda da babası Mustafa Efendi bir gece aniden kalp krizinden ölür. Mevlut askerden izinle babasının cenazesine gelir.

BURHAN, Mevlut'un büyük kızı Fatma'nın kocasıdır. Fatma ile İstanbul'da turizm yüksekokulunda tanışır. Burhan yazın Fatma'yı ailesiyle İzmir'den gelip ister ve evlenir. Fatma ile İzmir'de okula devam edip birlikte otelde çalışırlar.

ERHAN, Mevlut'un küçük kızı Fevziye'nin kocasıdır. Taksi şoförüdür. Fevziye'yi kaçırarak evlenir. İstanbul'da yaşarlar ve oğlu olur.

CEM (*Kırmızı Saçlı Kadın, 2016*) romanın başkahramanıdır. Cem, Kabataş Lisesi'nde birinci sınıf öğrencisidir. Babası Akın Bey'in Hayat Eczanesi adlı bir eczanesi vardır. Gece nöbete kalan babası ertesi gün eve gelmez ve ortadan kaybolur. Cem ve annesi, Akın Bey'in siyasi faaliyetleri yüzünden hapse atıldığını düşünürler. Babası Akın Bey ortadan kaybolunca Cem ve annesinin para durumları kötüye gider. Cem, yazın Deniz adlı bir kitapçıda tezgâhtarlığa başlar. Cem, kitapçıdan eve getirip okuduğu kitaplardan sonra yazar olmak ister.

Cem, lise ikiyi bitirdiği yaz annesi ile birlikte teyzesinin müştemilatında kira vermeden yaşayacakları Gebze'ye taşınırlar. Cem, yazın eniştesinin önerdiği kiraz ve şeftali bahçelerinde bekçilik yapar. Cem'in bekçilik yaptığı Bostan'ın yanında bir usta ve iki çırak su çıkarmak için kuyu kazarlar. Cem de her gün onları merakla izler. Kuyuda su bulduktan sonra usta Küçükçekmece'nin arka taraflarında bir kuyu işine gideceğini ve dört misli para kazanabileceğini Cem'e söyler. Cem, on günde daha fazla para kazanacağını öğrenir. Cem, iki ayda kazanacağı parayı on günde kazanıp üniversite giriş sınavı ve dersane ücretini karşılayabileceğini düşünüp annesiyle konuşur.

Ertesi gün, Cem, Mahmut Usta ve arazi sahibi Hayri Bey kamyonetle giderler. Mahmut Usta ve Cem, hava karardığında arazide çadır kurarlar ve gece orada kalırlar. Sabah, Mahmut Usta, Hayri Bey ile arazide yürüdükten sonra Mahmut Usta kuyu için yer belirler. Cem'in elleri kazma kürekle tüm gün kazmaktan su toplar. Mahmut Usta ile Cem akşam olunca Öngören Kasabası'na inip nalburdan eksikleri alırlar. Cem de annesine telefon eder.

Sabah olunca Ali adında bir çırakla beraber Cem, çığırığın başında kuyu kazan Mahmut Usta'nın kovasını çekip boşaltırlar. Mahmut Usta, dikkatli olması için Cem'i uyarır. Akşam olunca Mahmut Usta ile Cem yine kasabaya nalbura giderler. Cem, Mahmut Usta'nın yanından ayrılıp annesine telefon etmeye giderken kırmızı saçlı bir kadın görür. Cem, kadından etkilenir ve tüm gece onu düşünür.

“Aslında yüzünü tam görememiştim. Annesiyle acaba niye kavga ediyorlardı? Edası etkilemişti beni. Kırmızı saçları ışıkta tuhaf bir şekilde parlamıştı. Bir an bana eskiden tanıdığı biriymişim gibi, burada ne işin var diye sorar gibi bakmış, tam o sırada göz göze gelmiştik. Sanki ikimiz de bir hatırayı arar, hatta sorgular gibi bakmıştık birbirimize.

Uykuya dalarken yıldızları görüyor ve Kırmızı Saçlı Kadın'ın yüzünü gözümün önüne getirmeye çalışıyordum.”¹⁸⁰

Cem, Mahmut Usta'nın akşamları anlattığı hikayeleri dinler, Mahmut Usta'yı babası gibi hissetmeye başlar. Cem, akşamları Mahmut Usta ile kasabaya inince bir bahane bularak Kırmızı Saçlı Kadın'ı gördüğü evin önünden geçerek onu tekrar görmek için sabırsızlanır. Sabah Mahmut Usta kuyu kazarken büyük bir kayaya denk gelir ve bu da işlerini yavaşlatır. Akşam olunca Mahmut Usta yorgun olduğu için kasabaya sigara alması için Cem'i gönderir. Cem kurulan çadır tiyatrosunun afişini görür, Kırmızı Saçlı Kadın'ın evinin oraya gidince ışıkların yanmadığını görüp çadırına döner. Mahmut Usta, bu sefer Cem'den hikaye anlatmasını ister. Cem de Yunan kralı Oidipus'un hikayesini anlatır.

Sabah Mahmut Usta'nın kuyuyu kazması çok yavaş ilerler. Arazi sahibi Hayri Bey iki üç günde bir gelip kontrol eder. Akşam kasabaya gidince Cem, Kırmızı Saçlı Kadın'ın erkek kardeşi sandığı adamı takip eder ve çadır tiyatrosuna girdiğini görür. Cem, ustasının yanına dönerek çadırına gider. Cem'in akli sürekli Kırmızı Saçlı Kadın'dadır.

Mahmut Usta, kayayı kazmaktan yorulup çırak Ali'ye devam etmesini söyler. Akşam Mahmut Usta ile kasabaya iner. Cem, annesine telefon etmek bahanesiyle masadan kalkar. Kurtuluş Lokantası'nda Kırmızı Saçlı Kadın'ı görür. Cem hiç düşünmeden içeri girer, Kırmızı Saçlı Kadın ile yine göz göze gelir. Garson, on sekiz yaşından küçüklerin içkili yer olduğu için giremeyeceğini Cem'e söyler. Kırmızı

¹⁸⁰ a.g.e., s.23

Saçlı Kadın, dostça Cem'i tanıdıklarını söyleyip oturmasına müsaade etmesini söyler. Cem hiçbir şey demeden çıkıp ustasının yanına döner.

“Akşam saat altıdan sonra burası erlere yasak” dedi.

“Ben asker değilim.”

“On sekiz yaşından küçüklere de yasak. Bir tanıdığın varsa otur, yoksa kusura bakma.”

“O bizim tanıdığımız, bırak otursun!” dedi Kırmızı Saçlı Kadın garsona. Bir an bir sessizlik oldu. Bana yıllardır tanıdığı, çok iyi bildiği birine bakar gibi bakıyordu. Bakışı öyle tatlı ve dostçaydı ki, içim mutlulukla doldu. Ve ben de ona aşkla baktım. Ama bu sefer o gözlerini kaçırdı benden. Garsona bir şey demeden hemen dışarı çıktım ve Rumeli Kahvehanesi'ne doğru yürüdüm.”¹⁸¹

Kuyudaki kayanın sonu gelmez ve Cem Kırmızı Saçlı Kadın'ı kasabada tekrar göremez. Cem, çadır tiyatrosuna bilet almak ister ama sana göre değil diyerek bilet satmazlar.

Sabah Hayri Bey gelip üç gün içinde su çıkmaması halinde çalışmalarını durduracağını, ödeme yapmayacağını söyler. Mahmut Usta'nın buna canı sıkılır. Akşam yine kasabaya giderler. Cem, Mahmut Usta ile otururken Kırmızı Saçlı Kadın ve kardeşinin geçtiğini görür. Cem onları takip etmeye başlar. Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşi sandığı genç Cem'e dönüp ne iş yaptığını sorar. Kırmızı Saçlı Kadın da ustası ile birlikte tiyatroya gelmelerini söyleyip tiyatrocular olduklarını belirtir.

Ali ertesi gün sevinç çığlıklarıyla kayanın sonundan toprak çıktığını duyurur. Akşam yemeğinden sonra kasabaya indiklerinde Cem, Lokantalar Sokağı'nda Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşi diye düşündüğü Turgay'ı görür. Para verip tiyatroya gelmek istediğini söyler. Turgay, para istemez deyip şartının rakı dolu bardağı içmesi olduğunu söyler. Cem, bu akşam tiyatroya geleceğini yarın akşam Turgay'ı yine lokantada bulacağını söyleyip ustasının yanına gider.

Hayri Bey, araziye kamyonetiyle karısı ve çocuğuyla gelip su çıktığında yapacağı fabrikayı anlatır. Akşam kasabada Turgay, Cem'e pazar akşamı ustasıyla birlikte gelmesini onları tiyatroya sokacağını söyler. Cem, ustasının meyhane ve tiyatrolardan hoşlanmadığını söyler ama kendisinin geleceğini belirtir. Cem, Mahmut

¹⁸¹ a.g.e., s.46-47

Usta ile çadırına gidip uyur. Gece uyandığında Mahmut Usta'yı çadırda ve dışarıda göremez.

Cem, sonraki akşam lokantaya gidip rakıyı kafasına dikip çadır tiyatrosuna gider. İkinci perdede Kırmızı Saçlı Kadın'ın sahneye çıktığında ona yeniden hayran olur.

“İkinci sahneyi tam kavrayamadım çünkü sahneye Kırmızı Saçlı Kadın girmişti: Mini etekliydi; bacakları uzun ve güzeldi; boynu, kolları açıktı: Sahnede çok sihirli, sarsıcıydı Gözlerine kalın çizgiler çekmiş, güzel, yuvarlak dudaklarına kırmızılar sürmüştü parlıyordu. Derken eline bir kutu deterjan aldı ve televizyon reklamlarıyla alay eden bir şeyler söyledi. Sahnedeki yeşilli sarılı bir papağan ona cevap verdi. Papağan doldurulmuştu, ama sahne arkasından biri onu seslendiriyordu. Burası galiba bir bakkal dükkânıydı ve papağan gelen müşterilere şakalar yapıyor, hayat, güldüren şeyler söylüyordu. Bir ara Kırmızı Saçlı Kadın'ın bana baktığını sandım ve kalbim hızlandı. Gülümseyişi çok tatlıydı; küçük elleri hızla hareket ediyordu. Ona âşıktım ve rakının da etkisiyle anlayamıyordum.”¹⁸²

Cem, tiyatrodaki kalabalık dağıldıktan sonra bilet satışı yapılan masada Kırmızı Saçlı Kadın'ı görür ve yanına gidip tanışır. Adının Gülcihan olduğunu öğrenir. Yakından görünce yaşının tahmininden daha yaşlı olduğunu anlar. Gülcihan Hanım, Mahmut Usta'nın da önceki gece tiyatroya geldiğini söyler. Cem, buna şaşırır. Mahmut Usta, çadır tiyatrosu için ahlaksızlık yorumu yapmıştır. Cem bir an Mahmut Usta'yı tiyatroya gidip Kırmızı Saçlı Kadın ile sohbet etmesinden dolayı kıskanır.

“Şimdi, yıllar sonra, onun adını okurdan bile kıskançlıkla saklamak istiyorum. Ama hikâyemin hepsini dürüstlükle anlatmalıyım. Çünkü adlarımızı söyleyerek kendimizi tanıttık:

“Cem,”

“Gülcihan.”

“Çok iyi oynuyordun” dedim, “seyrederken sana dikkatle bakıyordum.” Ona zorluyordum. Sandığımdan daha yaşlıydı.

“Nasıl gidiyor kuyu?”

¹⁸² a.g.e., s.64

“Bazan su hiç çıkmayacak sanıyorum” dedim. “Aslında Öngören'de seni görebilmek için kalıyorum!” diyebilmek isterdim, ama bunu irkiltici bulabilirdi.

“Dün ustan da bizim çadırdıydı” dedi Kırmızı Saçlı Kadın.

“Kim?”

“Mahmut Usta. O suyu bulacağından emin. Tiyatroyu, oyunumuzu, o da çok beğendi. Bilet kestik ona, parasını verdi.”

“Aslında Mahmut Usta hayatında tiyatro seyretmemiştir” dedim kıskançlıkla. “Ben bir kere biraz Oidipus ve Sophokles'ten bahsettim, kızdı bana. Nasıl ikna ettiniz?”

“Haklı, Yunan oyunu Türkiye'de tutmaz.”

Kırmızı Saçlı Kadın Mahmut Usta'yı kıskanmamı mı istiyordu?”¹⁸³

Cem ile Gülcihan, yolda birlikte yürürler. Cem, Gülcihan'a babasının siyasi görüşü yüzünden ortadan kaybolduğunu anlatır. Cem, babasının adını söyleyince Gülcihan Hanım düşüncelere dalıp Cem ile yürümeye devam eder.

“Şimdi Kırmızı Saçlı Kadın'ı hem güzel hem de zeki buluyordum. “Babam Marksistti” dedim. (Niye “Marksisttir” dememiştin?) “Sorguda işkence gördü. Ben küçükken yıllarca hapis yattı.”

“Adı ne babanın?”

“Akın Çelik. Ama bizim eczanenin adı Çelik değil Hayat'tı.”

Kırmızı Saçlı Kadın düşüncelere daldı. Kendi içine çekildi ve uzun bir süre konuşmadı. Babamın Marksist olması onu niye etkilemişti? Belki de yanılıyordum: Yalnızca yorgundu ve düşüncelere gömülmüştü. Bende ona Eczanesi'nde nöbet tutan babamdan, ona yemek götürmemden ve Beşiktaş çarşısından söz ettim.”¹⁸⁴

Cem, Gülcihan'ın kocasının Turgay olduğunu öğrenir. Gülcihan, Turgay'ın İstanbul'da olduğunu evinde birlikte içki içebileceklerini söyler. Cem, çekinerek daireye girer. Cem, rakı içtikten sonra Gülcihan ile yakınlaşır ve onunla sevişir.

¹⁸³ a.g.e., s.67

¹⁸⁴ a.g.e., s.68

“O gece hayatımda ilk defa bir kadınla yattım. Çok sarsıcı ve çok harikaydı. Bir anda hayat, kadınlar ve kendim hakkında bütün düşüncelerim değişti. Kırmızı Saçlı Kadın bana kendimi ve mutluluğu öğretmişti.

Otuz üç yaşındaydı; yani benim yaşadığımın tamı tamına iki mislini yaşamıştı; ama on mislini yaşamış gibiydi. Aramızdaki yaş farkının, okul ve mahalle arkadaşlarımla çok ilgi ve hayranlık duyacağı bu noktanın üzerinde o gün durmadım. Yaşadığım şeyin ayrıntılarını kimseye anlatmayacağımı daha yaşarken biliyordum. Bu yüzden arkadaşlarımla da merak edeceği ve anlatsam hepsinin “palavra” diyeceği ayrıntılara girmeyeceğim. Ama Kırmızı Saçlı Kadın’ın vücudunun zaten tahmin ettiğim gibi çok iyi olması ve sevişirken rahat, cesur, hatta biraz edepsizce davranması yaşadığım şeyi daha da inanılmaz kılıyordu.”¹⁸⁵

Cem, sarhoş olduğu için sabaha karşı çadıra gider. Mahmut Usta, Cem’e nerede kaldığını sorunca sarhoş olduğu için yolda sızdığını söyler. Mahmut Usta çadırdan çıkıp gidince Cem, kıskançlığa kapılarak Kırmızı Saçlı Kadın’ın yanına gideceğini düşünerek heyecanla ustasını takip eder. Cem, Mahmut Usta ile Gülcihan arasında bir şey mi var diye şüphelenir. Cem, Mahmut Usta’nın ağacın altında oturduğunu görüp çadıra döner.

“Cevap vermedim. Mahmut Usta dışarı çıktı. Çadırın aralığından yıldızlara bakarken Mahmut Usta’yı unutur, uyuyakalırım sanıyordum ama aklım ona takıldı. Niye tiyatroya gidip gitmediğimi sormuştu? Mahmut Usta beni kıskanıyor olabilir miydi? Kırmızı Saçlı Kadın gibi kültürlü bir tiyatro oyuncusu, elbette Mahmut Usta gibi bir köylü ile ilgilenmezdi. Ama Kırmızı Saçlı Kadın’ın sağı solu belli olmazdı. Zaten bu yüzden hemen ona âşık olmuşum.

Çadırdan çıkıp Mahmut Usta’nın peşine düştüm. Gözlerime inanamıyordum Öngören’e doğru yürüyordu. İçimde denetlenemez bir kıskançlık ve öfke hissettim. Sınırsız gecenin içinde, yıldızların ışıltısıyla Mahmut Usta’nın karanlık gölgesini zar zor seçiyordum.

Ama sonra yoldan ayrıldı ve benim ceviz ağacına doğru yürüdü. Sigarasını yakarken, ağacın altına oturduğunu gördüm. Otların arasına yatıp uzun bir süre uzaktan Mahmut Usta’nın sigarasının ucundaki turuncu ışığı görüyordum.

¹⁸⁵ a.g.e., s.72

Öngören'e gitmediğinden emin olunca, ondan önce çadıra dönüp yattım. Ama o akşam onu uzaktan izlemem yıllarca gözümün önünden gitmedi. Bazan rüyalarımda üçüncü bir göz olur hem Mahmut Usta'yı hem de onu takip eden genç halimi aynı anda uzaktan seyredirdim.”¹⁸⁶

Cem, sabah kuyunun dibindeki Mahmut Usta'nın toprak dolu gönderdiği kovayı zar zor yukarı çekip boşaltır. Mahmut Usta, çok yavaş kovayı çektiğini söyleyip kuyuya Cem'in inmesini ister. Cem, uykusuzluktan bitap düşmüş, Mahmut Usta'nın suyu bulmasını, parasını almasını ve Kırmızı Saçlı Kadın ile evleneceğinin hayallerini kurar.

“Ustamı yukarı çekmek en yorucu olanıydı. Gücüm tükeniyordu. Başım dönerken çıkırığın koluna bütün gücümle asılıyor, Mahmut Usta'nın kuyudan vazgeçip, paydos edip, beni azat ederek paramı vereceğini hayal ediyordum. Paramı, eşyalarımı alır almaz önce Kırmızı Saçlı Kadın'a gidecek, ona âşık olduğumu, Turgay'dan ayrılıp benimle evlenmesi gerektiğini söyleyecektim. Annem ne derdi bu işe? Kırmızı Saçlı Kadın mutlaka, “Ben senin annen yaşındayım!” deyip bana gülecekti. Belki öğle paydosunda önce ceviz ağacının altında on dakika uyurdum. Çok yorgunsan, on dakikalık bir uyku bazan saatler süren uyku kadar güç vermiş insana; bir yerde okumuştum bunu. Kırmızı Saçlı Kadın'a sonra giderdim.”¹⁸⁷

Cem, kuyuyu kazarken karanlık ve sesler onu ürkütür ve yukarı çıkınca Mahmut Usta'ya bir daha kuyuya inmeyeceğini söyler. Mahmut Usta kuyuya iner. Cem dolu kovayı yukarı çekerken kova kancadan kurtulur ve kuyuya düşer. Cem, bir saniye donduktan sonra usta diye bağırır. Cem, kuyudan Mahmut Usta'dan acı bir çığlık duyduktan sonra ortalık sessizliğe bürünür. Cem, Mahmut Usta'nın öldüğünden korkarak ne yapacağını şaşırır. Koşarak Kırmızı Saçlı Kadın'ın apartmanına gider. Ev sahibi tiyatrocuların gittiğini söyleyince Cem, kuyuya dönüp aşağıdan ses gelip gelmediğini dinler ama ses yoktur. Cem, çadıra gidip eşyalarını toplar ve 12:30 İstanbul trenine binip Öngören'den uzaklaşır.

Cem, evine annesinin yanına gider ama kendisini katil gibi hisseder. Üç gün sonra da Beşiktaş'a gidip üniversite sınavına hazırlanmak için dershaneye yazılır. Cem'in akli sürekli Mahmut Usta'dadır. Cem mahalleden arkadaşlarıyla sohbet arasında Kırmızı Saçlı Kadın'dan ve onunla seviştiğinden söz eder. Arkadaşlarının

¹⁸⁶ a.g.e., s.74-75

¹⁸⁷ a.g.e., s.78

Öngören'deki pavyon kadınlarından söz etmesi Cem'i üzer ve arkadaşlarından uzaklaştırır.

Cem hem üniversite sınavına hazırlanır hem kitapçada çalışmaya devam eder. Yaz sonunda Cem'in İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümünü kazandığı açıklanır. Cem, kitapçada çalışmaya devam ederken Maçka'daki fakülteye gidip gelir. Cem, Mahmut Usta'nın anlattığı hikayeleri hatırlar ve kendisinin katil olduğu aklından çıkmaz.

Cem'in annesi Asuman Hanım, eniştesinin Gördesli akrabasının kızı Ayşe'nin İstanbul Üniversitesi, Eczacılık bölümünü kazandığını İstanbul'un kalabalığından korktuğunu ona yardım etmesini ister. Cem, Ayşe ile arkadaşlık kurmaya başlayıp sinemalara tiyatrolara gider.

“Ayşe açık kumraldı ama Kırmızı Saçlı Kadın'a biraz benziyordu. Özellikle dolgun üstdudağının kıvrımı ve ince çenesi. İlk günden ona âşık olacağımı, onun da bana kayıtsız kalmayacağını sezdim. Cumartesi öğleden sonraları birlikte sinemaya, Çehov veya Shakespeare oynayan Şehir Tiyatroları'na ve otobüsle Emirgan'a çay içmeye giderdik. Makul ve güzelce bir kızla bazı arkadaşlarımın dediği gibi çıkmak, arkadaşlık etmek tatlı bir duyguydu ve hayat bana o kadar güzel geliyordu ki, Mahmut Usta'yı ve kuyuyu unuttuğuma inandım.”¹⁸⁸

Cem, Jeoloji Mühendisliği bölümünü bitirip yüksek lisansa devam eder. Ayşe ile de ikinci yıl sevgili olurlar. Cem, Ayşe'yi arkadaşının boş dairesine davet edip ona yakınlaşmak isteyince Ayşe, ağlayarak orayı terk eder ve Cem'in uzun bir süre telefonlarına cevap vermez.

“Ayşe ile sinemalarda, parklarda, etrafta kimseciklerin olmadığı sokaklarda el ele tutuşmaya, hatta öpüşmeye başlamıştık, ama muhafazakâr bir aileden gelen Ayşe'nin evlenmeden önce, asla benimle yatmayacağını ta ilk haftalardan anlamıştım.

Düzenli olarak randevuevlerine giden, bütün kızların en sonunda yatağa atılabileceğine içtenlikle inanan Beşiktaşlı hergele bir arkadaşımın aklına uyup, onun bana anahtarını verdiği bir bekâr dairesinde bir öğleden sonra Ayşe ile buluşmamız tam bir faciayla sonuçlandı. Sanki bu her gün içtiğimiz bir şeymiş gibi bir kadeh rakı

¹⁸⁸ a.g.e., s.97

ikram ettiğim Ayşe, iki saat benim ısrarlarıma direndikten sonra ağlayarak daireyi terk etti ve uzun bir süre yurda ettiğim telefonlara bile çıkmadı.”¹⁸⁹

Ayşe, Cem ile barışır. Cem bir süre sonra ailesine söyleyip Ayşe ile nişanlanır. Cem, Ayşe ile geçmişi, Mahmut Usta’yı, Kırmızı Saçlı Kadın’ı unuttuğunu hisseder.

Cem, Ayşe ile evlenip askere gitmeden önce babası ile buluşur. Babası başka bir kadınla evlenmiştir. Akın Bey, Cem’e Ayşe’nin Asuman Hanım’a benzediğini söyler. Cem, babasının yokluğunda onun baskısı ve etkisi olmadan kendisi olabildiğini düşünür.

Cem, askerliğini bitirdikten sonra Maden Tetkik Arama’nın İstanbul şubesinde işe başlar. Cem’in Ayşe ile çocukları olmaz ve doktorlara gitmeye başlarlar. Çocukları olmayınca Cem de Ayşe de bu duruma alışır. Cem daha çok para kazanabileceği bir işe gider. Cem ara sıra Deniz Kitabevi’ne Deniz Ağabeyi’nin yanına uğrar. Deniz Bey, Cem’e ortaklık teklif eder ama Cem kabul etmez.

Cem arkadaşı Murat ile Tahran’a iş için gider. Cem, İran’daki Gülistan Sarayı’na gidip Firdevsi’nin Şeyhname’deki Sührab hikayesinin resmini görmek ister. Cem, İstanbul’a gelince Topkapı Sarayı Kütüphanesi’ndeki Şehname’de yer alan Rüstem’in oğlu Sührab’ı öldürdüğü resmi incelemeye gider. Cem, okuduğu bu hikayelerden çok etkilenmiştir.

Cem, kırk yaşına Ayşe ise otuz sekiz yaşına geldiğinde çocuklarının olmayacağını kabullenirler. Cem, karısının başında olacağı küçük inşaat işleriyle ilgileneyeceği bir şirket kurar. Şirketin adını da Sührab koyarlar. Cem ve Ayşe zaman zaman yurt dışı seyahatlerine çıkıp oradaki doktorlara da ellerinde dosyalarla giderler ama sonuç alamazlar. Cem, Sührab’ın hikayesine benzeyen annesiyle yatıp babasını öldüren Kral Oidipus’un resimlerine bakmak için müzelerde gezerler.

Cem ve Ayşe’nin kurduğu Sührab şirketi gittikçe büyür ve çok para kazanmaya başlarlar. Cem’in babası yeni karısıyla birlikte Cem ve Ayşe’yi eve yemeğe davet eder. Cem o gece babasına Öngören’de kuyu kazdığını ve çalıştığını, annesine şimdilerde Gebze’de bir ev aldığını anlatır.

¹⁸⁹ a.g.e., s.97-98

Cem bir gece uyanıp e-postalarına baktığında şirketin mühendislerinden birinden Öngören'de satılık emlak ilanını görür. Cem, ilanı incelediğinde Mahmut Usta ile kuyu kazdığı yere çok yakın olduğunu ve Öngören'in gittikçe küçük bir kasaba olmaktan çıkıp İstanbul ile birleştiğini görür. Cem, mühendise arsayı satın alacağını mail ile iletir.

Cem'in babası bir akşamüstü vefat eder. Akın Bey'in karısı arayıp Ayşe'ye haber verir. Cem, babasının evine gidince kalp yetmezliğinden öldüğünü anlar. Cem'in yanına cenazede bir adam gelip, cebine kartvizit koyar. Cem iki hafta sonra Sırrı Siyahoğlu yazan kartviziti görüp Sırrı Bey ile randevu ayarlar. Cem, Sırrı Bey ile buluşur. Sırrı Bey, Öngören'de Cem'in gittiği Kırmızı Saçlı Kadın ile seviştiği dairenin sahibidir. Şimdilerde Cem'in şirketi Sırrı Bey'in arsasını satın almaktadır. Sırrı Bey bu satışta haksızlık yapıldığını düşündüğü için Cem'e ulaşır. Sırrı Bey, Mahmut Usta'nın omzundan sakatlandığı, kuyuda suyu bulduğunu ve Öngören'e yerleştiğini ve beş yıl önce öldüğünü anlatır. Cem, Sırrı Bey'in babası Akın Bey'i siyasi çevreden tanıdığını öğrenir. Cem babasının bir aşk davası yüzünden siyasi hareketten uzaklaştığını öğrenir. Cem, babasının âşık olup evlenmediği kızın kim olduğunu sorunca Kırmızı Saçlı Kadın olduğunu öğrenir. Kırmızı Saçlı Kadın da siyasi hareketin içinden biridir. Cem, Gülcihan Hanım'ın Turhan diye biriyle evlenip sonrasında jandarma tarafında vurulunca kardeşi Turgay ile evlendiğini öğrenir. Cem öğrendikleri karşısında şaşırıp Sırrı Bey'in yanından ayrılır.

“Aslında babamla o delidolu kızın aşkına yazık oldu demiyordu, çünkü babam daha sonra akıllılık etmiş, hareketin dışından biriyle evlenmiş ve ben doğmuştum. Artık babam da sağ olmadığına göre bu eski hikâyeler inşallah beni üzmemiştir.”

“Geçmiş gitmiş Sırrı Bey, üzülecek bir şey yok. Eski aşk hikâyeleri yalnızca.”

“Cem Bey, aslında siz onları tanıyorsunuz.”

“Kimleri?”

Kızın sonradan evlendiği kardeş Turgay Bey'di. Benim dairede kalan işte o tiyatrocunun kızdı babanızın aşkı.”

“Nasıl? “

“O kırmızı saçlı Gülcihan Hanım. O zamanlar saçları kumraldı. Oydu rahmetli babanızın genç sevgilisi.”

Öyle mi? Ne yapıyor şimdi onlar?"

Kopup gittiler... İki yaz daha erlere tiyatro oynamaya çadırlarıyla geldiler, sonra aramadılar. Ben de hareketten koştum. Çocukları olunca başka işlere, başka şehirlere gidenler gibi... Oğlu muhasebecidir, benim işleri de görüyor. Öngören'deki eskilerin bazıları benim gibi hâlâ oraldayız, bekleriz. Ayrılanı kadar bir daha Kırmızı Saçlı Kadın'ı sormadım."¹⁹⁰

Cem, Gülcihan Hanım'ın oğlu olduğunu ve Öngören'de muhasebeci olduğunu öğrenmiştir. Cem, babasıyla aynı kadına âşık olduğunu farkına vardığı için ne yapacağını bilemez. Cem, Ayşe'ye durumu hissettirmez. Bir gün reklamcılar bu iki genç çifti reklamlarında oynatmak isterler. Cem ve Ayşe ısrarlara karşılık reklam çekimlerinde oynamayı kabul ederler. Cem ve Ayşe reklamların ününün artmasından sonra pişman olurlar. Cem, oğlu olduğunu söyleyen Enver adındaki birinden mail alır. Enver, maile Sührab şirketinin Öngören'de yanlış işler yaptığını da belirtir. Cem, şirketin avukatı Necati Bey ile görüşür. Necati Bey, Öngören halkının Cem'in kuyuda çalıştığını bildiklerini, Mahmut Usta ile aralarında kötü bir şey geçtiğine inandıklarını anlatır.

Beş hafta sonra Necati Bey, Cem'e mahkeme açıldığını oğlu olduğunu iddia eden birisinin olduğunu söyler. Cem, Kırmızı Saçlı Kadın'ın oğlu Enver'in babası olduğunu öğrenir. Cem, şaşırır da oğlunu merak eder ama babası olduğundan emin olamaz. İki ay sonra Çapa Tıp Fakültesi'nde kan verip DNA testi yaptırır. Enver'in, Cem'in oğlu olduğu ortaya çıkar. Cem durumu Ayşe'ye anlatır. Ayşe yıllardır baba oğul hikayelerini araştırıp müzeleri gezme sebebinin bu mu olduğunu sorar. Ayşe, Cem'e oğlunu ve Gülcihan'ı görmek isteyip istemediğini sorar. Cem net bir cevap vermez.

İki gün geçtikten sonra Cem'in arkadaşı Murat, Öngören'de yatırım amaçlı aldığı arsaları satmak istediğini söyler. Cem, arsaları satın almaya karar verir ve Öngören'deki halk ile toplantı yapar, Necati Bey'in getirdiği dergilerden Enver'in yayımlanan şiirlerini okur.

Cem, Ayşe'ye toplantıya katılmayacağını, toplantı günü şehir dışına gideceğini söyler. Cem, yazıhaneden ruhsatlı silahını da yanına alır ve Öngören'e gitmek için yola çıkar. Cem, Öngörenlilerin de katıldığı toplantıda arsalara yapılacak siteden

¹⁹⁰ a.g.e., s.319

bahseder. Konuşması bitince sorular sorulmaya başlar. Cem, Kırmızı Saçlı Kadın'ın da salonda olduğunu görür. Gülcihan Hanım, binalardan birinde tiyatro salonu da yapmanızı bekliyoruz der. Cem, Gülcihan Hanım ile toplantı sonrası kenara çekilip konuşmaya başlar.

“Aklım nedense gözlerimin çoktan fark ettiğini biraz geç kavramıştı: Orada oturan hanımefendi, saçlarından da belliydi ki Kırmızı Saçlı Kadın'dı. Göz göze geldik. Kalabalığın uğultusu içinde düşmanca değil, dostane gözükmeye çalışarak tatlılıkla gülümsüyor, ısrarla elini kaldırıyordu. Ona söz verdim.

“Sührab'ın başarılarını çok takdir ediyoruz Cem Bey” dedi. “Sizden bu binaların birinin içinde bir de tiyatro salonu yapmanızı bekliyoruz.”

Çevresinde oturan birkaç kişi bu sözünü alkışladı. Ama Kırmızı Saçlı Kadın ile bana özel bir ilgi gösteren veya sözünde ikinci bir anlam ya da ima arayan kimse göremedim. Sorular sonrası kalabalık maketlere doğru ilerler, dağılırken birbirimize yaklaştık.

Otuz yıl sonra onu ilk defa görüyordum. Yıllar Kırmızı Saçlı Kadın'ı hırpalamamış; yüzündeki güzel, esrarlı ifadeyi, burnunu, ağzını, kendine özgü kalın ve yuvarlak dudaklarını daha belirgin kılmıştı. Yorgun ve öfkeli değil, rahat ve neşeliydi. En azından öyle gözükmek istiyordu.

“Böyle gelip şaşırttım sizi Cem Bey. Bazıları oğlumun arkadaşı olan gençlerden bir tiyatro topluluğu kuruyoruz burada... Onları size tanıştırmak istedim. Duyurmadılar ama bugün buraya geleceğinizden de emindim.”

“Enver Bey yok mu?”

“Yok.”

Tiyatro topluluğu dediği gençler kendi aralarında bir köşedeydiler. Necati Bey dikkatleri çekmeden benimle Kırmızı Saçlı Kadın'ı gözlerden uzak bir köşeye oturtup, çay ısmarlayıp yalnız bıraktı.

“Cem Bey, oğlumuz Enver'in babası siz misiniz, Turgay mı... bundan yıllarca emin olamadım ama aşırı bir merak da hissetmedim. İçimde hep bir şüphe vardı. Ama mahkemeye gitsem bir şey kanıtlayamaz, yalnızca herkesi üzer, sizi ve kendimi rezil ederdim. Böyle bir niyetimin olmadığını siz de biliyorsunuz.”¹⁹¹

Cem, Enver'in kalabalığın içinde olup olmadığını sorar. Gülcihan Hanım, Enver'in görüşmek istemediğini ve onu ikna edemediğini söyler. Tanıtım toplantısından sonra Kurtuluş Lokantası'nda reklamcılar yemek vermeye karar verirler. Yemekte Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatrocu gençler de vardır. Cem, Öngören'den gitmeden önce Mahmut Usta ile kazdığı kuyuyu görmek ister. Necati Bey, Cem'i Kırmızı Saçlı Kadın'ın yanındaki tiyatrocu gence, Serhat'a yönlendirir. Serhat, öfkeli ve tuhaf tavırlar içindedir. Cem, Serhat'a kuyuyu nereden bildiğini sorar. Serhat, Mahmut Usta'yı tanıdığını ve hikayelerini dinlemeyi çok sevdiğini anlatır. Cem, Serhat'ın arkadaşı olduğunu düşündüğü Enver'i sorar ve Enver'in evine gitmek ister. Serhat, Enver'in evde olmadığını söyleyince birlikte kuyuya yürürler. Cem'i karısı Ayşe arayıp nereye gittiğini sorar. Cem, Serhat ile kuyuya yürüdüğünü söyleyince Ayşe, Serhat'ın Enver olabileceğini ve ondan uzaklaşmasını söyleyip yola çıkar.

Kuyunun başına gelince Serhat, Cem'e oğlu Enver olduğunu itiraf eder.

“Düşmanca havası ve ukalalığını bana karşı kullanması kırmıştı beni. Sarılıp onu kucaklamalı, onu gerçek bir baba gibi öpmeliydim. Ama hayal kırıklığı ve pişmanlığa kapılarak yanlış bir şey söyledim: “Sen de gerçek bir oğul değilsin” dedim. “Fazla öfkeli ve fazla itaatkârsın.”

“İtaatkârlığım neymiş, kanıtlarla!”

Asabi bir hareket yapınca korkup bir adım geriledim. O da üzerime doğru geldi.

O zaman bir hata daha yaptım ve ceketimin cebinden Kırıkkale tabancamı çıkardım, yarı şaka yarı ciddi emniyetini göstererek açtım.

“Oğlum, orada dur. Beni buna mecbur etme, bak sonra patlar!” dedim.”¹⁹²

Cem, ceketinin cebinden çıkardığı tabancadan sonra Enver üstüne atlar ve boğuşurken kurşun Cem'in gözünden girer ve Cem kuyuya düşüp ölür.

¹⁹¹ a.g.e., s.152-153

¹⁹² a.g.e., s.

Enver, hapse atılır ama silah Cem'in olduğu için çok ceza almaz. Kırmızı Saçlı Kadın, Ayşe ile görüşerek öğrendiği bilgileri Enver'e görüş günlerinde anlatıp yaşadıkları olayı ibret alınması için hikaye etmesini ister. Cem'in de en çok istediği şey yazar olmaktır. Gülcihan, oğulları Enver'in yazar olması için çabalar.

HAYRİ BEY, Cem'in Küçükçekmece'deki kuyu için gittiği arazinin sahibidir. Hayri Bey, Cem'i ve Mahmut Usta'yı kamyonetle götürüp araziye bırakır. Ertesi sabah Hayri Bey, Mahmut Usta ile kuyu kazılacak yeri konuşur. Hayri Bey, ticaretle uğraşır ve arazide kuyu bulunması durumunda fabrika kuracaktır. Cem ve Mahmut Usta'nın çalıştığı bir gün oğlu ve karısı ile gelip arazide piknik yapar.

“Arazi sahibi Hayri Bey üç değil, tam beş gün sonra kamyonetiyle geldi. Suyu hâlâ bulamadığımızı biliyordu, ama sanki aldırımıyormuş gibi davranıyordu. Karısını ve benden birkaç yaş küçük oğlunu da kamyonette yanında getirmişti. Onlara, kuyudan su çıkınca burada yükselecek olan boya ve yıkama atölyelerinin yerlerini arazide yürüyerek gösterdi. Sonra deponun, idare binasının ve işçi yemekhanelerinin nereye kurulacağını elindeki plana bakıp, adımlayarak tek tek işaretledi. Hayri Bey'in yeni futbol ayakkabıları giyen oğlu, kamyonetten çıkardığı plastik bir futbol topunu kucagında tutarak babasını dinliyordu.

Daha sonra baba oğul arazinin bir köşesinde futbol oynadılar, taşlardan kale yapıp birbirlerine penaltı çektiler. Anneleri benim ceviz ağacının altına bir örtü serdi ve üzerine yanlarında getirdikleri sepetten çıkardığı yiyecekleri yerleştirmeye başladı. Kadın, Ali ile haber salarak hepimizi öğle yemeğine davet edince Mahmut Usta huzursuz oldu. Çünkü bu süslü ve gereksiz pikniğin Hayri Bey'in kafasında erken yapılmış bir su çıktı töreni olduğunu anlıyordu. Belli ki Hayri Bey suyun çıkacağı günün hayallerini çok kurmuştu. Mahmut Usta istemeye istemeye bizimle birlikte örtünün kenarına oturdu ve haşlanmış yumurtalardan, soğanlı domates salatasından, kol böreğinden birer lokma yedi. Yemek bittikten sonra Hayri Bey'in oğlu annesinin yanına uzanıp uyudu. Şişman, güçlü ve güleç anne sigara içerek Günaydın gazetesi okuyor ve hafif bir rüzgâr gazetenin kenarlarını hışırdatıyordu.”¹⁹³

Hayri Bey, su çıkmadığı için çalışmaların durdurulmasını ister ve artık ödeme yapmayacağını söyleyip gider. Mahmut Usta kuyuyu kazmaya devam eder. Cem, kazayla Mahmut Usta kuyunun dibindeyken dolu kova kancadan kaçır ve aşağı

¹⁹³ a.g.e., s.57

düŒer. Cem korkup trene binip kaçar. Gülcihan Hanım ve Turgay istasyonda Cem'i görünce Mahmut Usta'yı merak ederler. Gülcihan ve Turgay, Mahmut Usta'yı kuyunun dibinden kurtarırlar. Mahmut Usta, iyileŒip kuyuda suyu bulur. Hayri Bey hediyelerle onu ödüllendirir. Hayri Bey, Mahmut Ustaya iki kuyu daha kazdırıp fabrikalar, yıkama ve boyama atölyeleri kurmuŒtur.

Hayri Bey, öldükten sonra oğlu tekstil atölyelerini BangladeŒ'e taŒır ve Öngören'deki araziye depo olarak kullanır. Daha sonra araziye müteahhite satmaya karar verir. Cem de bu satılık ilanı üzerine Öngören'e döner.

TURHAN, Kırmızı Saçlı Kadın'ın yani Gülcihan Hanım'ın ilk eŒidir. Romanın aktüel zamanında sağ değildir. Gülcihan Hanım, Akın Çelik ile aŒk yaŒamıŒ ama evlenmemiŒtir. Akın Çelik evlidir ve Cem adında çocuğu vardır. Akın Çelik evine geri dönüp Gülcihan Hanım'ı terk edince Turhan, Gülcihan Hanım ile evlenir.

“Aslında ona hem kızıyor hem de hak veriyordum, çünkü gizli aŒkımız ortaya çıkmıŒ, örgütte bizi bilen herkes aŒk hikâyemize burnunu sokmuŒtu. Bunun kıskançlıklara yol açacağını, sonumuzun herkes için kötü olacağını söylüyorlardı ki 1980'de bir askeri darbe daha oldu. Bazıları yeraltına saklandı; bazıları teknelerle Yunanistan'a, oradan da Almanya'ya kaçıp siyasal sürgün oldu; bazıları da hapse girip iŒkence gördü. Benden on yaŒ büyük sevgilim Akın da aynı yıl evine, karısına, çocuğuna ve eczanesine geri döndü. Bende gözü var, sevgilimi kötölüyor diye kızdığım Turhan ise acımı anlıyor, bana çok iyi davranıyordu. Böylece, bunun Devrimci Yurt için de iyi olacağını düşünerek evlendik.

Ama benim baŒka bir erkekle aŒk yaŒamıŒ olmam kocamda bir takıntı oldu. Genç kadrolara bu yüzden sözünü geçiremediğini düşünüyor, ama beni “hafifliğimden” dolayı suçlayamıyordu. Evli sevgilim Akın gibi hızla âŒık olup, hızla unutanlardan da değildi. Bu yüzden hiçbir Œey olmamıŒ gibi yaparken zorlanmaya baŒladı. Olmadık yerde kendisine çift anlamlı sözler söylendiğini, iğnelemeler yapıldığını hayal ediyordu. Kısa süre sonra da Devrimci Yurt'taki arkadaŒlarını eylemsizlikle suçladı ve silahlı mücadele örgütlemek için Malatya'ya gitti. Orada uyandırmaya çalıŒtıđı vatandaŒlarımızın bu bozguncuyu nasıl ihbar ettiğini ve kocamın jandarmalar tarafından bir dere kenarında sıkıŒtırılıp nasıl vurulduğunu anlatmayacağım.”¹⁹⁴

¹⁹⁴ a.g.e., s.175-176

Turhan, Malatya’da jandarmalarla çatışırken vurulup ölür.

TURGAY, Kırmızı Saçlı Kadın’ın ikinci kocasıdır. Kırmızı Saçlı Kadın aslında Turhan ile evlenir. Turhan Malatya’da jandarma ile çatışma sırasında ölünce kardeşi Turgay, Gülcihan ile evlenir.

“Bizimkilerin arasında kalınca, tıpkı Osmanlı zamanında İran’la savaşa gidip hiç geri dönmeyen sipahilerin karılarına yapıldığı gibi bir süre sonra küçük kardeş ile evlendim. Aslında Turgay ile evlenip, onu seyyar halk tiyatrosu kurmaya sevk etmek benim fikrimdi. Böylece evliliğimiz ilk başta beklenmedik bir şekilde mutlu geçti. İki kayıp erkekten sonra Turgay’ın gençliği, çocukluğu, kalıcılığının sanki bir çeşit güvencesiydi. Kışları İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde, sol derneklerin salonlarında, tiyatro sahnesi denilemeyecek toplantı odalarında temsiller verirken; yazları da dostlarımızın bizi çağırdığı kasabalarda, tatil kentlerinde, askeri garnizonlar ve yeni kurulmuş imalathane ve fabrikalar civarlarına gidip çadırımızı kurmaya başladık.”¹⁹⁵

Turgay ile Gülcihan’ın ilişkileri, evlilikleri normal değildir. Aralarında yaş farkı vardır ve Gülcihan Hanım, Turgay’dan büyüktür. Cem onları Öngören sokaklarında gördüğünde Turgay’ı Gülcihan’ın kardeşi zanneder.

Turgay ve Gülcihan tiyatro oyunlarını sergilemek için çadır tiyatrolarını Öngören’e gelip kurarlar. Turgay İstanbul’a gidince Gülcihan, Öngören’de kuyucu çırağı gencin (Cem’in) eski sevgilisi Akın Çelik’in oğlu olduğunu öğrenir. Gülcihan Hanım, tiyatro oyunu bitince Cem’i kaldığı daireye çağırır, Cem ile sevişir. Ertesi gün, İstanbul’a dönmek için Turgay ve Gülcihan tren garındadır. Cem’in elinde bavulıyla hızla trene koştuğunu görürler. Gülcihan ve Turgay, tiyatroyu izlemeye gelen Mahmut Usta’yı tanırlar. Gülcihan Hanım durumdan şüphelenip Turgay’ı kuyuya bakmak için araziye gönderir. Treni kaçırdıkları için Gülcihan ve Turgay, Ali’nin yardımıyla yarı baygın Mahmut Usta’yı kuyudan çıkartırlar.

Gülcihan Hanım İstanbul’a gidince hamile olduğunu öğrenir. Gülcihan’ın çocuğu Enver, Cem’in çocuğudur.

“Enver’in babasının Cem olabileceğinden değil Turgay, ben bile çok az şüphelendim. İlk başta bu ihtimal gün hesabı yüzünden bir iki kere aklımdan geçtiyse de, üzerinde durmadım. Ama Enver büyüdükçe, kaşının gözünün ve özellikle

¹⁹⁵ a.g.e., s.176-177

burnunun Turgay'a hiç benzemediği belirginleştikçe, liseli sevgilimin oğlumun babası olduğunu düşünmeye başladım. Turgay bunu ne kadar aklından geçiriyordu? Enver ile Turgay'ın arası hiç iyi olmadı. Turgay oğlumuzla baktıkça benim aslında ağabeyinin sevgilisi olduğumu, bir de evli biriyle aşk yaşayarak aslında ağabeyi Turhan'ı da aldattığımı tıpkı ağabeyi gibi düşünüyordu. Bana açıkça söylemiyordu ama hissediyordum bunları. Kırmızı saçlarıma da -açıkça söylemese de- sinir oluyordu, saçlarım ona bunları hatırlattığı için!"¹⁹⁶

İstanbul'da Gülcihan, Turgay ve Enver birlikte yaşarlar. Turgay eve bazen uğramaz ve Enver ile ilgilenmez.

"Böylece seslendirme yaptığımız yıllarda Turgay ile birbirimizden yavaş yavaş uzaklaştık. Bakırköy'de, Turgay'ın babasından kalan bir dairede yaşadık ama Enver'in babasını fazla gördüğü yoktu. Turgay reklam seslendirmeleri ve başka ek işler alıyor, eve çok geç geliyor, bazan da hiç gelmiyordu. Evde oturup akşam yemeğine bazan gelen, bazan çok geç gelen, bazan da hiç gelmeyen bir babayı beklerken çocuk yetiştirmek ne demektir bilirim."¹⁹⁷

Turgay, zaman geçtikçe Enver'e ve Gülcihan'a iyi davranmaz ve onları terk eder. Turgay, Gülcihan'ı terk ettikten sonra da ölür. Ölüm sebebi tam ifade edilmemiştir.

AKIN ÇELİK, Kırmızı Saçlı Kadın'ın sevgilisidir. Asuman Hanım ile evlidir. Cem'in babasıdır. Akın Bey, Cem küçükken Asuman Hanım'ı terk edip Gülcihan ile birlikte yaşar. Akın Çelik ve Gülcihan, sol partinin hareketine üyelerdir. Akın Çelik darbe olunca Asuman Hanım'a ve eczanesine döner. Gülcihan da yine partiden Turhan ile evlenir.

"Yirmili yaşlarımda ortalarında eski masal ve efsanelerden ibretler çıkaran bir tiyatrocuya değil, modern bir ortaoyuncuya, öfkeli ama mutlu bir solcuydum. Üç yıllık gizli ilişkimizin sonunda benden on yaş büyük, evli, yakışıklı ve devrimci sevgilim beni terk etmişti. Oysa birlikte heyecanla kitap okurken ne romantik ne mutluyduk! Aslında ona hem kızıyor hem de hak veriyordum, çünkü gizli aşkımız ortaya çıkmış, örgütte bizi bilen herkes aşk hikâyemize burnunu sokmuştu. Bunun kıskançlıklara yol açacağını, sonumuzun herkes için kötü olacağını söylüyorlardı ki 1980'de bir

¹⁹⁶ a.g.e., s.182

¹⁹⁷ a.g.e., s.183

askeri darbe daha oldu. Bazıları yeraltına saklandı; bazıları teknelerle Yunanistan'a, oradan da Almanya'ya kaçıp siyasal sürgün oldu; bazıları da hapse girip işkence gördü. Benden on yaş büyük sevgilim Akın da aynı yıl evine, karısına, çocuğuna ve eczanesine geri döndü. Bende gözü var, sevgilimi kötülüyor diye kızdığım Turhan ise acımı anlıyor, bana çok iyi davranıyordu. Böylece, bunun Devrimci Yurt için de iyi olacağını düşünerek evlendik.”¹⁹⁸

Cem annesiyle babası arasındaki çekişmenin farkındadır. Cem liseye giderken babası yine ortadan kaybolur. Cem ve annesi Asuman Hanım, Gebze'ye taşınırlar. Cem evlenirken babası Akın Çelik, Cem'e ulaşıp evine davet eder. Akın Çelik, başka bir kadınla evlenmiştir. Cem ve Ayşe, Akın Bey, karısı birlikte akşam yemeği yerler.

“Ama tavşan dişli, tatlı gülüşlü, koca göğüslü karısıyla sürekli şakalaşıp cilveleşiyor, çok yoğun bir cinsel hayatları olduğunu ima eden şakalar yapıyordu. Kısa sürede Ayşe de onların şakalarına katıldı ve aşk, evlilik, gençlik üzerine yaşadıklarımızdan, filmlerden, hatıralardan bir sohbet açıldı. Ben babamın yanında bu konulara asla giremeyeceğim için kenarda, kütüphanenin yanında sessiz kalıyor, elimde rakı bardağı, çocukluğumdan hatırladığım babamın eski sol kitaplarının sırtlarını okuyor, bir yandan da sofradaki sohbeti dinliyordum. Babamın karısı, bu yaz bir ara çok su sıkıntısı çektiklerini anlatınca Mahmut Usta'yı hatırladım.”¹⁹⁹

Cem, Ayşe'ye gelen telefonla aniden kalp yetmezliğinden ölen babasının evine gider. Cem cenazede babasının siyasi çevresini tanır. Cem, Süreyya Bey ile cenazede karşılaşır daha sonra buluşur. Cem, Süreyya Bey'den Gülcihan Hanım'ın babasının eski sevgilisi olduğunu öğrenir. Gülcihan, Cem'in babasının Akın Çelik olduğunu öğrendiği için onunla ilişki yaşamıştır. Gülcihan Hanım'ın oğlu Enver, Cem'in oğludur.

Akın Çelik ilk eşi Asuman Hanım'a bağlı bir erkek değildir. Akın Bey, Asuman Hanım'ı defalarca aldatmış daha sonra da terk etmiştir. Akın Çelik'in romanın sonunda ikinci eşinin olduğunu görürüz. Oğlu Cem, Akın Bey'in yeni eşiyle yaşadığı eve gider. Akın Bey artık yaşlanmıştır ve eşiyle sakin bir hayat sürer.

¹⁹⁸ a.g.e., s.175

¹⁹⁹ a.g.e., s.128-129

B. Bekâr Kahramanlar

ÖMER, (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in küçük oğlu Refik'in Mühendislik Fakültesi'nden arkadaşıdır. Ömer, Paris'ten İstanbul'a dönerken Refiklerin aile dostu Sait Bey ve Atiye Hanım ile vagon-restoranda tanışır. Sait Bey, Ömer'e nereden döndüğünü sorar. Ömer, dört yıldır Londra'da inşaat mühendisliği okuduğunu belirtir. Londra'dan dönerken de Paris'e uğradığını söyler. Sait Bey'in kendisine 1950'ye ne kaldı, Cumhuriyet'i ve Avrupa'yı içimize sindirelim demesi üzerinde düşünür. Ömer bir şeylere söylemeye çalışarak 1936 Şubat'ı, İstanbul'a dönüyorum diye kendi kendine konuşur. Sait Bey'in sizi bekleyen biri var herhalde, dalıyorsunuz demesi üzerine Ömer, bekleyen biri yok der. Sait Bey'in içmiyorsunuz sözüne karşılık bardağını Sait Bey'in elindeki şişeye yaklaştırarak artık içeceğim der.

“Ömer onlarla dün gene burada, vagon-restoranda tanışmıştı. Sait Bey özür dileyerek boş masa bulamadıklarını, oturmak istediklerini söylemişti. İlk nezaket sözlerinden sonra Paris'e neden geldiklerini anlatmışlardı; Sait Bey her yıl karısıyla Avrupa'ya çıkmayı alışkanlık edinmişti. Bu yıl yanına kocasından ayrılan kız kardeşini de almıştı. Ömer de onlara Paris'e Londra'dan dönerken uğradığını söylemişti. Dört yıldır Londra'da inşaat mühendisliği okuyordu.”²⁰⁰

Ömer, dört yıldır dışarıda olduğunu düşünür. Doktora yapacaktım, yüksek mühendis diplomasıyla yetindim, gezdim, tozdum, biraz kendimi düşündüm, annemden, babamdan kalanları yedim yaşadım, şimdi dönüyorum, teyzemin beklediği gibi hayata atılıyoruz diye içinden konuşur. Ömer, ne için dönüyorum Türkiye'ye diye düşünür. Bir kadın, bir çocuk, mutlu bir aile, daha çok kazanılması gereken para, bunlar için mi diye içinden geçirir. Ömer, bütün bunların ötesine geçeceğini, her şeyi sarsarak, kırıp dökerek ele geçireceğini düşünür. Sait Bey'in garsondan yeni şişe istemesi üzerine Ömer, bir zamanlar çok içtiğini hatırlar. Ömer, içkiye babası öldükten sonra başlamış, annesi öldükten sonra alışmıştır. İstanbul'da iken Mühendis Mektebi'nde sabahlara kadar içtiğini, Beyoğlu'nda eğlence yerlerine daldığını, sarhoş sarhoş okula döndüğünün çok olduğunu hatırlar. Ömer, Sait Bey'e sizde hırs var mı diye sorar. Sait Bey'den yok yanıtını alır. Ömer, hırslı olduğunu, çok şey yapmak istediğini, her şeye karşı hırslı olduğunu, önüne gelen her şeyi ele geçirmek istediğini açıklar. Atiye Hanım, Ömer'e çağdaş bir Rastignac'sınız der.

²⁰⁰ a.g.e., s.87-88

Türkçesi bir fatih diyerek Goriot Baba'daki Rastignac adlı kahramana benzeter. Ömer, Sait Bey'in anlattığı hikayelere güler. Garson vagon-restoranın kapatılacağını söyler. Ömer, Sait Bey ve Atiye Hanım ile vedalaşır, kompartımanına gider. Ömer, Sait Bey ve eşini ertesi sabah Sirkeci'ye girerken görür. Sait Bey, Ömer'e dün akşam onu düşündüğünü, haklı olduğunu, hırslı olmasını, memlekette pek olmadığını belirtir. Atiye Hanım, kaşla göz arasında Ömer'in fotoğrafını çeker. Ömer, heyecanlandığını açıklayıp kompartımandan çıkar. Sait Bey, Ömer'e İstanbul'da da görüşmek istediğini söyler. Sesi peronun boşluğunda dağılınca Ömer duygulanır. Her şeyi aşacağım diye düşünür. Gümrük binasına girince ilk defa Türkiye'de olduğunu fark eder. Bir yerden çıkan hamal Ömer'in elindeki bavullara yapışıp kapar. Hamal dalgın bakan Ömer'e ne yana diye sorar. Ömer, Karaköy'e der ve köprüyü yürüyerek geçmeye karar verir. Ömer, bir fatihim ben diye düşünür ve kendisini hafif hisseder.

Ömer, Cevdet Bey'in konağına gelir. Ömer, Cevdet Bey'in elini öper. Cevdet Bey, neler yaptığını neler yapacağını sorar. Ömer, Sivas-Erzurum hattında çalışmayı düşündüğünü belirtir. Ömer, Avrupa'da ne okuduğunu, gündelik hayatını anlatır. Ömer, Refik ile birlikte yukarı çalışma odasına çıkar. Ömer, odada dört yıl önce unuttuğu bir şey varmış gibi dikkatle çevresini inceler. Ömer, Cevdet Bey'in çok yaşlandığını belirtir. Dört yıl önce daha sağlıklı görüldüğünü anlatır. Ömer, raflardaki kitapları inceleyerek Osman'a okuyup okumadığını sorar. Refik vaktinin olmadığını ama okuma işini Muhittin'in yapabildiğini belirtir. Refik'in akşam yemeğine kalıyorsun demesi üzerine uzaktan akrabası Manisa Milletvekili Muhtar Laçın'e gideceğini belirtir. Ömer, Refik'e içinde çok şey yapma isteği olduğunu anlatır. Osman, odaya yanlarına uğrar. Dört yıl önceki gibi poker mi oynuyorsunuz diye şakalaşır. Muhittin sinirli bir şekilde gelir. Osman ile tokalaşırlar. Osman, gençleri baş başa bırakmak için çıkar. Ömer, Muhittin ve Refik Mühendis Mektebi anılarını hatırlayıp neşelenirler. Ömer ve Muhittin, Cevdet Bey'in elini öperek konaktan ayrılırlar.

Ömer, Ayazpaşa'daki apartman katına çıktığında hizmetçi, yemeğe oturmak için beklenildiğini söyler. Ömer daha önce bir kere gördüğü Milletvekili Muhtar Bey ile çocukluğunu hatırladığı Nazlı ve milletvekilinin kız kardeşi Cemile Hanım ile bayramlaşır. Ömer, buraya Cemile Hanım'a karışık bir miras sorunu yüzünden ortaklaşa sahip oldukları Üsküdar'daki bir evin biriken kirasını almaya gelir. Ömer ile Cemile Hanım sohbet ettikten sonra Muhtar Bey, Ömer'e İngiltere'deki siyaseti

sorar. Ömer, ilgilenmediğini belirtir. Ömer, Nazlı'ya üniversitede ne okuduğunu sorar. Nazlı'dan Edebiyat yanıtını alır. Muhtar Bey, Ömer'e ne yapacağını sorar. Ömer'in Sivas-Erzurum hattında çalışacağını öğrenmesi üzerine, inkılaba hizmet anlamında olduğunu düşünüp sevinir. Ömer, kediyi seven Nazlı'dan dikkatini alamaz. Kalkacağını söylemesi üzerine, Cemile Hanım, Ömer'e Bakırköy'de oturan teyze ve eniştesine selam söyler. Ömer, ben bir fatih olacağım diye mırıldanarak taksiye biner.

Ertesi akşam, Ömer ve Muhittin, Refik'e Nişantaşı'na akşam yemeğine gelirler. Ömer, Muhittin'e neler yaptığını sorduktan sonra kendisine yetecek bir şey bulabilecek miyim diye düşünür. Ömer, arkadaşlarına Avrupa'dan çok şey öğrendiğini, artık burada hımbıl bir insan olamayacağını, azla yetinemeyeceğini belirtir. Ömer, sıradan bir hayat istemediğini sinirli sinirli arkadaşlarına vurgular.

“Oysa ben ne kadar çok şey yapmak istiyorum! Zengin ve dolu yaşamak istiyorum. Kim demişti bunu? Zengin yaşamak, sonra gerçekten zengin olmak, her şeyi elde etmek!” Ezberlediği bir şeyi sıkıntıyla tekrarlıyormuş gibi mırıldandı: “Kadınları, parayı, herkesin hayranlığını kazanmak istiyorum...”²⁰¹

Ömer, arkadaşları Muhittin ve Refik ile hayatta ne yapmalı diye konuşurken çizgili pijamaları, hırkasıyla uykusu kaçan Cevdet Bey odaya gelir. Cevdet Bey, Ömer'in trende Sait Beyler ile karşılaşmasını dinledikten sonra Ömer'e bir işi ve bir kız bulmasını önerir. Cevdet Bey, Ömer'in hayatta ne yapmalı sorusuna cevabının, bu olduğunu belirtir.

Ömer, ertesi gün Cemile Teyze ile görüşmek için yola çıkar. Bir şirketle anlaşmış Kemah ile Erzincan arasındaki bir tünelde çalışmak için anlaşma imzalamış, bu anlaşmaya göre kendisi de işe sermaye katacaktır. Sermaye ve sonrası için Cemile Teyze ile görüşüp birkaç arsa ve dükkanları satmak ister. Ömer, yolda iken Nazlı'yı düşünür. Nazlı ile evlenirse babası milletvekili, fatih olma yolunda ne gibi katkıları olabileceğini düşünür. Ömer, Muhtar Bey'in evine gider. Cemile Hanım mülk satmanın iyi bir şey olmadığını söyler. Nazlı çay getirir. Ömer, Nazlı'ya Kemah'a gideceğini ve planlarını anlatır. Ömer, evden çıkarken mektup yazacağını belirtir.

²⁰¹ a.g.e., s.123

Ömer, Kemah'a gider. Ömer, nisandan beri yedi ay Nazlı'ya mektup yazar. Ömer mektuplarında sonbaharda İstanbul'a geleceğini, hiç vakti olmadığını, yaşadığı, çalıştığı yeri, fatih olma konusundaki düşüncelerini, arada bir oturmaya gittiği Alman mühendisten bahseder. Ayrıca Cemile Hanım'a mektup yazmış, bütün mülk satılıp hazır paraya dönüştürülmüştür. Ömer'in Muhittin'e yazdığı mektuplarda evlilik kararı aldığı yazılır. Ömer, Ankara'ya gelir. Eniştesi Cüneyt Bey ve teyzesi Macide Hanım da Ankara'ya gelir. Ömer ile Nazlı arasında söz kesmeye Muhtar Bey'in evine giderler. Ömer, uzaktan olan akrabaların konuşma sırasında bir gün kendisinin de onlar gibi olacağını düşünür.

“Ömer: “Bir gün ben de bunlar gibi olacağım!” diye mırıldandı. “Bir gün ben de kahvemi içerek akrabalarından söz edeceğim. Bütün bu tutkulardan sonra üstelik... Evlilik beni gemleyecek. Zaten şu demiryolunda burnum biraz sürtülmüştü. Demek hazırmışım ben de öyle şeylere.”²⁰²

Ömer'in eniştesi Cüneyt Bey, ticaret hayatından konuştuğundan sonra Nazlı ile Ömer'in görüştüğünü, evlilik kararını anlatıp Muhtar Bey'den rızasını ister. Nisan başında İstanbul'da nişan yapılmasını kararlaştırırlar. Muhtar Bey ve kardeşi Refet Bey'in de Ömer'i süzmesi üzerine Ömer, içinden çıkıp gitmek geldiğini düşünür. Muhtar Bey'in, neşeyle anlattıklarını dinlerler. Ömer, kendisini düşünmemesi gerektiğini onlar ile neşelerine katılmayım diye düşünür. Hep birlikte Muhtar Bey'in daveti üzerine masaya geçerler.

İstanbul'daki Ayazpaşa'daki apartman dairesinde Ömer ve Nazlı'nın nişanı olur. Muhtar Bey, Ömer ve Nazlı'nın arasına girer ve bileklerinden tutar. Aceleyle eline cebine sokup birbirine kurdeleyle bağlı yüzükleri çıkarır. Muhtar Bey, sevgili kızım ve çok sevdiğim evladım delikanlıyı işte nişanladık diyerek kurdeleyi keser. Ömer, herkesin muhabbete daldığı sırada Nazlı ve arkadaşlarının yanına gider. Onları dinlerken kucağına aldığı kediyi sever ve kendisini bir kral gibi hisseder. Ömer, gramofondaki şarkının değiştiğini duyunca kediyi Nazlı'nın kucağına verip kalkar. Muhittin ve Refik'in yanına gider. Muhittin, Ömer'e Rastignac olduğunu hatırlıyor musun diye sorar. Ömer, gülerek geçiştirir. Refik, nişan sonrası onlara geçmeyi teklif eder. Ömer, aslında iyi olur deyip artık nişanlı olduğunu fark eder, yüzüğüne bakar. Yemeğe geçilir. Yemeğin ortasında bir ara herkes ısrar edince Ömer demiryolunda, Kemah'ta yaşadığı günlük hayatı anlatmak zorunda kalır. Yemekten

²⁰² a.g.e., s.163

sonra gramafona konulan plaklarla gençler biraz dans edip coşarlar. Ömer ile Nazlı'da yemek masası ve gençler arasında gidip gelirler. Herkes gittikten sonra Ömer de Muhtar Bey ve Cemile Hanım'ın elini öper, Refik'in evinde çay içeceğini belirtir. Ömer, Refik ve Muhittin ile Refik'in evinde artık eskisi kadar hırslı olmadığı üzerine tartışılır.

Ömer, Kemah'a döner. Refik'e mektubunda kışı Kemah'ta geçireceğini evliliğinin gelecek sonbahara kaldığını yazar. Ömer, Refik'e mektubunda Perihan ile Kemah'a gelin o olmazsa sen gel yazar. Refik, Perihan'la tartışması üzerine Kemah'a Ömer'in yanına gider. Ömer, Refik'i karşılar. Ömer, babası için çok üzülüğünü belirtip başın sağ olsun der. Ömer, Refik'e büyük bir oda gösterir. Ömer, okuma köşesi olduğu için burada kalmasını uygun gördüğünü söyler. Refik, Ömer'in odasını dolaştıktan sonra bu odanın daha sıcak olduğunu belirtip Ömer'in odasına yerleşmek ister. Ömer, olur dese de içinden niye geldi, gelmesine sevindim ama şimdiden rahatsız olmaya başladım diye düşünür. Ömer, sigarasını yakıp Refik'in bavulundan çıkan kitapları, eşyaları inceler. Ömer, Refik'i incelerken ne olsaydım diye düşünür. Refik'in Nazlı'yı sorması üzerine yazın ve baharda birkaç kez Ankara'ya gidip gördüğünü ama zamanla mektupta yazacak şeylerin azaldığını belirtip bunun anlamını Refik'e sorar. Refik, gülümser, nişanlıların mektuplaşmasının güzel bir şey olduğunu söyler.

“Birden, sanki karşısındaki Refik değilmiş, kendisi de başka bir ortamda bir başka insanmış gibi heyecanlanarak, “Ne olsaydım?” diye düşündü. “İngiltere'den geldikten sonra ne yapabilirdim?” İki yıldır durmadan saydığı şeyleri gene parmaklarını teker teker bükerek saymaya başladı: “Üniversite, bir mühendislik şirketi, küçük inşaatçılık, İstanbul'da hayat...” Birden kendine öfkeleni: “Hiçbiri!” diye mırıldandı. “O zaman haklıyım!”²⁰³

Ömer, barakada Refik ile beraber kalır. Ömer, Refik uyandığında onu iki mühendis Enver ve Salih ile tanıştırır. Ömer, bir de ayak işlerini gören Hacı'yi Refik'e gösterir. Ömer, çalıştığı tüneli Refik'e gezdirir. Ömer, asıl büyük şantiyeyi gösterip Kerim Naci Bey'in tüneline bin iki yüz kişinin çalıştığını belirtir. Ömer, Refik'i tünelin öteki ağzına getirir. Refik, gezmek istemediğini belirterek oradan ayrılır.

²⁰³ a.g.e., s.248

Ömer, Refik'i Alman mühendisin lojmanına götürür. Ömer, Her Rudolph ile satranç oynamak ister. Her Rudolph, radyonun Hitler'in söylediklerini dinlemeye çalışsa da radyonun sesi kesilir. Ömer, Her Rudolph'a on yıldır Türkiye'de olduğunu, yarı Türk sayıldığını belirtip Almanya'ya dönmemesini önerir. Her Rudolph buna güler. Satranç oynamaya devam ederler. Ömer, yener ve Her Rudolph'un konyak ikram etmesini ister. Ömer, Rudolph'a neden Türkiye'de kalmayıp gitmek istemesini sorar. Rudolph ruhunun buraya göre olmadığını belirterek okuduğu kitabı, Hölderlin'i gösterir. Ömer, Rudolph'un doğuyu buradaki insanları küçümsediğini söylemesi üzerine Rudolph itiraz eder. Rudolph, Ömer ve Refik'in ruhunun da buraya uygun olmadığını söyler. Ömer'in karşı gelmesi, Rudolph'un Hölderlin'e hak vermişken şimdi karşı olması anlaşılabilir. Rudolph dışarıdan kurt sesleri gelmesi üzerine Ömer'e bu akşam burada yatarsınız der. Ömer, biz Türkleri küçümseyenlerin evinde kalmayız diye bağırır. Rudolph, Ömer'e Rastignac ile karşılaştırılmayacak biri olduğunu söyler. Ömer, kendisini dinlemeyeceğini hala kendilerini küçümsediğini belirtir. Rudolph, Ömer'in hırslarının bu topraklara uygun olmadığını söyler. Buradaki en büyük efendinin hala toprak ağası, milletvekili, demiryolu inşaatının patronu Kerim Naci Bey olduğunu vurgulayıp Ömer'e hiçbir şey kalmadığını belirtir. Ömer, bir şeyler düşündüğünü söyler. Rudolph, Ömer'e onu değil Kerim Naci Bey'e olan hayranlığı küçümsediğini belirtir. Ömer, haklı olduğunu söyleyip tekrar satranca oturur.

Kerim Naci Bey, atı ile gezer, ordusunu teftiş eden kumandan gibi dolanır. Ömer'in başına buyrukluğuna ve girişimciliğine takılır, ama bunu subayına iltifat eden bir paşa gibi yapar. Ömer, Refik ve Rudolph, Kerim Naci Bey'in verdiği yemeğe katılırlar. Kerim Naci Bey, Ömer'i Muhtar Bey'in kızıyla nişanlı diye tanıştırır. Yemekte Ömer de Refik gibi çok içer, kendi varlığının toprak ağası, müteahhit Kerim Naci Bey'in varlığının altında ezilmediğini fark etmek ister. Ömer, tuvalete gider, kusar, yüzünü yıkar ve tüm bunları yaparken onlar gibi olmayacağını, Kerim Naci Bey'den nefret ettiğini düşünür. Masaya döndüğünde Kerim Bey, Ömer'e düğünü ve tünelin bitiş tarihini sorar. Ömer, Eylül'den sonra düğün olacağını Eylül'e kadar da köprü ve tünelin yetişeceğini belirtir. Ömer, Rudolph, Refik yemekten ayrılırlar. Ömer, yolda sinirli sinirli Refik'in neden yemekten bu kadar keyif aldığını sorgular. Ömer, oradakilerden nefret ettiğini Rudolph'un evine kahve içmeye girince anlatır.

Tarih 8 Eylül 1938'e geldiğinde Ömer, iki gündür uyumaz, işçilere çift mesai yaptırır ve tüneli bitirir. Ömer ve ortağı iki genç mühendis oradan oraya koşturup tüm hazırlıkları tamamlamaya çalışırlar. Ömer, gelen denetmene rüşvet vermek zorunda kaldığını Refik'e söyler. Ömer, tüm burada çalışanların, Ankara'dan gelen memurların, Kerim Bey'in Allah belasını versin diyerek beddua eder. Refik, neyse ki bittiğini vurgular. Ömer, bitti ve çok para kazandığını belirtir. Ömer, son akşam zengin olduğunu ve insanların ondan nasıl bahsedeceklerini düşünür.

“Ömer arkasından gelen müziği dinleyerek barakaya doğru yürüyordu. “Oh, ne güzel içeceğim... Allah'a şükür bitti!” diye düşündü. “Şimdi zengin oldum... Benden söz ederlerken artık ‘zengin herif’ diyecekler... Ama şimdi bunların sırası değil!” Barakada yanan lambanın ışığını gördü.”²⁰⁴

Ömer, yakın dostu Refik'in, nasıl biri olduğunu bildiğini düşünür. Ömer, Refik ile Ankara'ya gider. Ömer, Nazlı ile evleneceğini, Hacı'nın Kemah'ta gösterdiği çiftliği alıp almamayı düşünür. Ömer, Ankara'ya gittiklerinde Muhtar Bey ile Refik'in tasarıları için tanışır.

Ömer, bir örnek olan evlerin arasından yürüyerek Nazlılara öğle yemeği saatine doğru gider. Muhtar Bey, stada yapılacak töreni hatırlatmış hep birlikte gideceklerini vurgular. Ömer, nişanlı olduğu için böyle görevlere boyun eğmek zorunda olmasına öfkelenir. Ömer, eskiden bu eve geldiğinde heyecanlandığını ama artık öfke duyduğunu anlar. Ömer, nikah konusu açılınca yüzünü buruşturan, küçük bahanelerle nikahı erteleyen kendisi değilmiş gibi ne zaman evleneceğiz diye düşünür. Ömer, sigarasını yakar, radyoyu kapatır. Zenginim ve nişanlımla oturuyorum diye düşünür. Nazlı, sinirli sinirli eteğini çekiştirerek oturur, tuhaf bir suratla Ömer'e bakar. Nazlı, Ömer'e bir şey sormak istediğini belirtir. Son zamanlarda çok huzursuz olduğunu söyler. Ömer, gerilerek odanın diğer ucuna hızla yürür, sigarasını söndürür. Nazlı, beni almak istemiyorsan söyle der. Ömer, saçma diye bağırır, Nazlı'nın yüzünü yakından görüp elleriyle başını yakalar, kendine doğru çeker ve bütün gücüyle ağzından öper. Ömer, ben bir fatihim, ben bir erkeğim, sıradan insan değil der. Nazlı, nikahı hep ertelediğini belirtir. Ömer, hep işlerinin çıktığını söyleyerek bağırır. Nazlı, bağırmasını belirterek, ağlamaya başlar, duyacaklar diye uyarır. Nazlı, Ömer'e yine küçümseyici bakışlarla baktığını söyler. Ömer, içki içmenin Nazlı'ya iyi gelmediğini, her şeyin ondan olduğunu belirtir.

²⁰⁴ a.g.e., s.328

Ömer, ben istiyorum sen istemiyorsun diyerek güler. Salona ilk Refet Bey sonra Muhtar Bey gelir. Muhtar Bey, giydiği temiz ve parlak frak için nasılım diye sorar. Nazlı, çok iyisiniz baba der ve Muhtar Bey'e sarılır. Kızının ağladığını anlayan Muhtar Bey, ne var ağlayacak diye sorar. Muhtar Bey, kızının şaraptan dolayı ağladığını annesinin de öyle olduğunu söyler. Muhtar Bey, Ömer ile göz göze gelir ve neşesi kaçır gibi olur. Ömer, bu suçlayıcı bakıştan kurtulmaya çalışır ama kurtulamaz. Zil çalar ve inkılapçı genç diye andıkları Refik gelir. Yemeğe otururlar. Herkes gülümser, Ömer de güler fakat odada değil başka bir yerdeymiş gibidir. Yemekten sonra, Muhtar Bey, hiç gereği yokken kızını yanağından öperek Ömer'e sertçe bakar. Bir saat sonra geleceğini herkesin hazır olmasını, stada törene gidileceğini belirtir. Hep birlikte stada giderler. Nazlı, Piraye adında karşılaştığı arkadaşıyla konuşurken Ömer, sabahtan beri takındığı alaycı ve küçümseyici suratla Nazlı'ya bakar. Törende, Kerim Naci Bey ve parti müfettişi İhsan Bey şeref locasına doğru yürürken Ömer ve Refik'e selam verirler.

Ömer, Ulus'ta her zaman kaldığı otel odasında yatağa uzanır, tavana bakar ve nereye gideceğini düşünür. Altı aydır bu otelde kaldığını hatırlar. Ankara'da geçen günlerini, Nazlı ile nikah tarihini kesinleştirdiğini nikahın nisan sonuna bırakılmasını düşünür. Sinemaya, Nazlı'ya veya berbere gitmek istemediğini anlar. Ankara'da ağır ağır kar yağarken taksiye binip Sıhhiye'ye Mühendis Mektebi'nden sınıf arkadaşı Samim'e gitmek ister. Ömer, Samim ve karısının yakınlık gösterip hayranlık duymalarını düşünür. Samim'in ve karısının niteliklerinden dolayı ona o kadar iyi davrandığını düşünerek yoldan geriye döner. Otelin lobisine giderek konyak sipariş eder. Nazlı ile neden kavga ettiğini düşünmeye başlar. Nazlı'ya gitmeye karar verir fakat Nazlı'nın onu sevgiyle karşılamayacağını düşünür. Muhtar Bey'in evde olup olmadığını anlamak için telefon etmeye karar verir. Ömer, Muhtar Bey evden çıktıktan sonra gider. Nazlı ile öpüşüp barışırlar. Ömer, Nazlı'nın kavgayı uzatmamasına rağmen kafasında sorular olduğunu bilerek mutfağa öğle yemeği hazırlamaya gittiğini bilir. Ömer ile Nazlı öğle yemeğine oturur sohbet ederler. Ömer, Samim'e gitmekten vazgeçtiğini onları bayağı bulduğunu anlatır. Nazlı, şarap içmek ister. Ömer iyi gelmediğini içmemesini söylese de şişe açarlar. Ömer, gittikçe incelen, ama bir türlü kendiliğinden kopmayan bir ipliği koparmak istiyormuş gibi sinirli sinirli, Nazlı'ya ikinci bardağını içmesi üzerine neyi düşündüğünü sorar. Nazlı, aynı şeyi düşündüğünü ve biz ne olacağız sorusunu sorar.

Ömer, nisanın yirmi altısında evleneceklerini belirtir. Nazlı, Ömer'e alaycı baktığını kendisini küçümsediğini, diğer insanlarla yaşama isteğine karşı geldiğini hatırlatır. Nazlı, Kemah'tan yazdığı mektupları, fatih olma düşüncesinin ne kadar çocukça olduğunu ve onu anlamadığını belirtir. Ömer de onu onaylayarak anlamadığını söyler. Nazlı, kendini ne kadar çok önemseydiğini söyleyerek bağırır.

“O hırs dediğim şeydir!” dedi Ömer. Sonra: “Bu tuhaf tartışmalara alışık değilim ben!” diye bağırıldı. “Ben böyle şeylerin konuşulmasını da anlayamıyorum. Ben her şeyi konuşabilen olgun bir insan olmak istemiyorum... Ben, ben olmak istiyorum. Hem yaşamak, hem alay edebilmek, hem en zeki ve en güçlü olmak ve bütün...” Birden sustu. Sonra: “Evet, ya da hayır, ben çirkinim... Ben Türk'e benzemiyorum! Ben sessiz duramıyorum,” diye söylendi. “Ben hep kendimi düşünüyorum. Herkesi, her şeyi araç olarak görüyorum. Ben tuhafım. Bunu biliyorum... Ben hırslıyım, korkağım, şimdi sarhoşum, Avrupa'yı biliyorum...”²⁰⁵

Nazlı, düşüncelere dalan Ömer'e iyi olmadığını, otele gidip yatmasını söyler. Ömer, Nazlı'ya kendisini nasıl gördüğünü sorar. Nazlı, Avrupa'da kendisini düşünmeyi öğrendiğini belirtir. Nazlı, artık dayanamayacağını söyleyerek elleriyle yüzünü kapatır. Babasının geldiğini ayak seslerini bildiğini Ömer'e söyler. Ömer, artık gideceğini yarın gelmesini isteyip istemediğini Nazlı'ya sorar. Nazlı, sen bilirsin yanıtını verir. Muhtar Bey, Ömer'e dönüp sizi böyle bekar bir genç kızın evinde bu saatte oturup içki içmekten menederim der. Ömer, ben zaten gidiyordum yanıtını verir. Muhtar Bey, kızının içip ağladığını anlayarak odasına gidip yatmasını Ömer'in beklemesini belirtir. Nazlı, ağlayarak odadan çıkar. Muhtar Bey, Ömer'e bu saatte burada içki içmesinin ilk suçlusunun kendisi olduğunu belirtir. Sonra Ömer'in de suçlu olduğunu söyler. Ömer, Muhtar Bey'in bu söylediklerini dinlerken kendisinin haklı ve üstün olduğu duygusuna kapılarak dinler. Muhtar Bey'e haklısınız der. Muhtar Bey, toplantıda her şeyin kendisine bayağı, sefil gözüktüğünü mutsuz olduğunu Ömer'e anlatır. Muhtar Bey, öfkeyle kabaran sesinden sonra sakinleşerek Ömer'e evliliğe kadar bu eve gelme der. Ömer, ben de aynı şeyi düşünüyordum efendim diyerek ayağa kalkar. Muhtar Bey, anlaşıldığı gibi olduğunu Ömer'e kendisinden hiç hoşlanmadığını belirtir. Muhtar Bey, kızıyla bu saatte içip onu kaç keredir ağlattığını yüzüne vurur. Ömer, pek iftihar edilecek damat olmadığını belirterek kendisini suçlayan bir tavır takınır. Ömer odadan çıkarken

²⁰⁵ a.g.e., s.412

Nazlı gelir. Muhtar Bey, Ömer ile birlikte karar aldıklarını, artık eve gelmemesi gerektiğini söyler. Nazlı, olmaz dese de Ömer bir şey kırmaktan korkuyormuş gibi parmak uçlarına basarak merdivenleri inip, evden çıkar.

Ömer, uyanır uyanmaz kalkıp telefon edilip edilmediğini görmek için otelin lobisine iner. Kendisini kimsenin aramadığını görüp odasına çıkıp aynı diri gücün kendisini harekete geçirdiğini hissederek acele acele bavulu hazırlar. Aşağı inip bir süre için Kemah'a gideceğini belirterek hesabı ödemek ister. Otelin yaşlı bir yöneticisine Ömer, çalıştığı şantiyede kalan bazı araç ve makineleri yeni mevsim yaklaşırken satacağını ve kısa sürede döneceğini söyler. Lokanta da öğle yemeğini yedikten sonra Nazlı'yı arayıp aramamayı ararsa Muhtar Bey'in açacağını düşünür. Trene binip Kemah'a gider. Ömer, istasyondaki hareket memuru ile konuşup Hacı'yı sorar. Hareket memuru Ömer'e çocuklara haber saldıığını belirterek tavla oynamaya davet eder. Hacı, kâhyalık yaptığı bir çiftliğin harap köşkünün ikinci katına Ömer'i yerleştirir. Hacı, Ömer'e köşkü satın almasını, ırmağa kadar uzanan verimli toprağın ekilip biçilmesini önerir. Ömer, en yakın zamanda İstanbul'a gitme düşüncesi olduğu için bu tasarıyı önemsemez. Ömer, İstanbul'daki tanıdıklarını merak eder. Orada kararını vereceğini düşünür.

Ömer, İstanbul'a gelir, Nişantaşı diye mırıldanarak taksiden iner. Kapıyı açan Refik'e sarılır. Refik, Ömer'e Muhittin'in de geleceğini söyler. Ömer, Refik'e çiftlik aldığını söyler. Refik, bu söylediğinin üzerine nerede kaldı fatihlik, toprak ağasına mı benzetiyorsun şimdi kendini diye arkadaşına sorar. Muhittin gelir. Ömer'e neler yaptığını sorması üzerine Ömer, Alp'ta güzel bir köşkün içinde rahat yaşıyorum der. Muhittin, tasarılar, rüyalar, hırslar, istekler diyerek Ömer'e sorgulayıcı şekilde bakar. Ömer, duruyor yanıtını verip, bir şeyler yapıyorum o dağ başındaki eve elektrik verdim der. Ömer, arkadaşlarına nişanlısından ayrıldığını da söyler. Muhtar Bey'in eniştesine mektup yazdığını belirtir. Muhittin, Ömer'e çiftlikte ne yaptığını sorması üzerine Ömer günlük işlerini anlatır. Ömer, Refik'i yayınevi kurma işi için iflas edeceği konusunda uyarır. Ömer, daha sonra sarhoş olduklarını düşünerek kimsenin kimseyi dinlemediği, herkesin kendi hayatıyla meşgul olduğunu kanısına varır. Ömer, Muhittin'e otuz yaşına geldiğinde iyi bir şair olamazsam kendimi öldüreğim sözünü hatırlatır. Ömer, Muhittin'in Turancı hareket için yazılar yazdığı dergiyi küçümser ve çekişirler. Muhittin tuvalete girmek için üst kata çıkınca Ömer de arkasından gider. Ömer, dolapların içine bakıp üst kattaki odaları gezer. Ömer,

Muhittin'e mutsuz olduğunu belirtip bu kültürle ne yapacağını bilemiyorsun değil mi der. Ömer, çekmeceleri açarken Refik gelir. Odanın havasız olduğunu söyleyip pencereye yönelirken Muhittin, bir daha ikinizi de göremem artık der.

Ömer, Erzincan'a gider. Refik, Perihan ile birlikte Ömer'in yanına gitmeye karar verirler. Ömer, onları karşısında görünce afallar. Ömer, Refik' hiçbir şey yapmadığını, arada bir Erzincan'a gittiğini, poker, kendi kendine satranç, istasyon memurlarıyla tavra oynadığını anlatır. Refik, kısa süre sonra İstanbul'a döner.

Refik, kanser olup vefat eder. Oğlu Ahmet ile kız arkadaşı İlkur, Refik'in hatıra defterlerini karıştırdıklarında Ömer'in adını görürler. Refik'in Kemah'ta yazdığı hatıra defterindeki Rudolph ve Ömer ile ettiği sohbetleri okurlar. İlkur'un Ömer'i sorması üzerine Ömer'in evlenmiş olduğunu Refik ve karısı Perihan beraberken Cihangir'deki evlerine geldiğini Ahmet'in söylediklerinden anlıyoruz.

“Orada Ömer diye bir arkadaşı var. Kim bu Ömer?”

“Amma meraklısın yahu!” dedi Ahmet.

“Ömer, ya da küçüklüğümün Ömer Amca'sı iri yarı, yakışıklı biri. Sınıf arkadaşı oluyor galiba babamın. İri yarı. Hâlâ yaşıyor olmalı. Bizim eve Cihangir'e gider gelirdi. Her gelişinde daha irileşmiş ve şişmanlamış olarak. Kemah'ta bir toprağı var galiba... Başka? Yüzünde, alnında bıçak yarası gibi iki iz vardı. Küçükken korkardım. Erzincan depreminde olmuş.”

“Peki, evli miydi? Ne iş yapardı?”

“Evli, evli! Karısı da gelirdi, bize. Karısının çok aptal olduğunu biliyorum. Zenginlerdi de galiba. Aptallık kadar, çünkü, annem, kadının taktığı inci gerdanlıktan, ya da yüzüğünden de söz ederdi.”²⁰⁶

Ömer, romanın sonunda evlidir. Romanın asıl zamanında bekar olarak yer alır.

MUHİTTİN, Refik'in Mühendislik Mektebi'nden arkadaşıdır. Ömer, Avrupa'dan döndüğünde Cevdet Bey'in konağına gelir. Ömer, Refik ile üst kata çalışma odasına çıktıktan sonra kapı açılır, odaya her zamanki sert, sinirli hareketleriyle Muhittin gelir. Muhittin, Osman ile el sıkışıp Ömer ile Refik'e nasılsınız der. Köşedeki koltuğa oturup gazeteleri karıştırır. Osman, Muhittin'e şiir kitabının ne vaziyette olduğunu sorar. Muhittin, iyi iyi diye homurdanır. Ömer,

²⁰⁶ a.g.e., s.558

Muhittin'e suratından düşen bin parça deyince Muhittin Osman'dan hoşlanmadığını vurgular. Muhittin, Ömer'e onu görmeye geldiğini çok durmadan Beyoğlu'na gideceğini söyler. Ömer'in hala Beyoğlu demesine karşılık sert sert bakar. Ömer, Muhittin gelene kadar tasarlarından bahsettiğini Refik'in de evlilikten bahsettiğini anlatır. Muhittin, Taksim Meydan'ındaki tramvay kazası haberini okur. Ömer'in Türkiye işte bu demesi üzerine, Türkiye'yi taşra olarak görenlerden misin der. Ömer, bunu reddeder. Muhittin, Ömer ve Refik ile beraber alt kata Cevdet Bey'i görmeye iner. Cevdet Bey, Muhittin'e nerede çalıştığını sorması üzerine Muhittin inşaat şirketinde çalıştığını belirtir. Muhittin, Ömer bir akşam yemeğe Refiklere gelirler. Muhittin, Cevdet Bey'in her zaman oturduğu koltuğa oturur. Refik, Muhittine'e ne düşündüğünü sorar. Muhittin, bu evden çok hoşlanmadığını bildiklerini belirtir. Refik, şiir yazmaktan başka neyden hoşlanırsın diyerek şiir kitabını sorar. Muhittin'in yanıtı yakında olur. Başka ne yaptığını sormaları üzerine, mühendislik yaptığını, büronun vaktini aldığını, ara sıra Beyoğlu'na çıktığını, evde şiir yazdığını sıralar.

“Mühendislik. Büro çok vaktimi alıyor! Yorgun, eve dönüyorum. Bazan Beyoğlu'na çıkıyorum. Beşiktaş meyhanelerinde de tanıdıklarım var! Evde şiir yazıyorum. Yetiyor bunlar!” Ömer birden: “Bakalım, bana yetecek bir şey bulabilecek miyim?” dedi. Refik: “İşte Muhittin şair ve mühendis!” dedi. “Hatırlıyor musun, sen bir zamanlar kendini Dostoyevski'ye benzetirdin. O da mühendis olduğu için...”²⁰⁷

Refik, Muhittin'e eğer otuz yaşında iyi bir şair olamamışsa kendini öldüreceğini söylediğini hatırlatır. Muhittin, o zamanlar ağzına geleni söylediğini belirtir fakat bu söylediğinin doğru olduğunu vurgular. Ömer'in hırslı olma sebeplerini dinledikten sonra Muhittin, bunları doğru bulmadığını bu kadar hırslı onu bir yere götürmeyeceğini belirtir. Ömer'in Refik'e son yıllarda açılan kitapçıları sorması üzerine Muhittin söze karışarak Cahit Sıtkı diye bir şairden bahseder. Galatasaray'dan ve Beşiktaş meyhanelerinden tanır. Beyoğlu meyhanelerinden çok hoşlanmadığı için, öteki genç şairleri tanımadığını söyler. Beyoğlu, dükkânlar ve değişen İstanbul üzerine uzun sohbet ederler. Ömer'in ben uyuz bir Türk olmak istemiyorum demesi üzerinde Muhittin ne demek istediğini açıklamasını isteyerek bağırır. Ömer, arkadaş olduklarını belirterek Muhittin'in yanına oturur. Elini şefkatli,

²⁰⁷ a.g.e., s.121

hoşgörülü bir ağabey gibi Muhittin'in omzuna koyar. Bir şey demediğini, hayatı nasıl dolduracağını araştırdığını söyler. Refik, alçakgönüllü olmayı anlatırken Muhittin, kahkaha atarak eliyle salonu, piyano odasını, sedef takımları gösterir. İnsan bunların arasında nasıl alçakgönüllü olur der. Cevdet Bey, uyuyamamış halde pijamalarıyla gelir. Sohbetlerine katılır. Hayatta önemli olan şeylerin kazanmak ve aile olduğunu söyler.

Muhittin, Beşiktaş'ta iskeledeki kahvede Refik ve Perihan ile buluşur. Ömer'in evleneceği haberi üzerine Muhittin çok matrak olacak der ama Refik nedenini anlayamaz. Hem denize bakıp hem konuşurlar. Muhittin, evlilik denen şeyin ona tuhaf geldiğini belirtir. Refik, Muhittin'e sen de evlen deyip şiir kitabını sorar. Muhittin, artık basılacağı yanıtını verir.

“Muhittin, “Ömer haklı, bir şeyler yapmak lâzım!” diye düşündü. Ama sonra Ömer'in o hırslı halinde çirkin bir şeyler olduğuna karar verdi. Gene şüpheye düşünce, “Bilmiyorum, bilmiyorum!” diye mırıldandı. “Ben yalnızca iyi bir şair olmak istiyorum. Kusurum şimdi evde oturup çalışmak yerine, burada, tembellik etmektir.” Pazar sabahı şiir yazmıştı. Gene kelimelerle öfkesi arasındaki uzaklığa sinirlenmiş, yazmış yazmış, çizmiş, artık çizmeden yırtmaya başlayınca annesinin endişeli bakışları arasında evden çıkmış, Refik'e telefon etmişti.”²⁰⁸

Muhittin, etrafa bakınırken Perihan'ın yüzünü yandan görür. Güzel kadın diye düşünür. Ben yakışıklı olsaydım, güzel bir karım olsaydı şiir yazamazdım diye düşünür. Gözünün önünde Işıkçı ailesinin mutlu evi canlanır. Refik, Muhittin'i taklit ederek bana nasıl bakıyorsun öyle der. Muhittin'in okul yıllarında miyobunun hızlı ilerlediğinden beş yıl sonra kör olacağım demesini hatırlayıp gülerler. Muhittin, Perihan ve Refik için sakin ve huzurlular çünkü öleceklerini düşünmüyorlar diye içinden mırıldanır. Refik'in Ömer'in ne yazdığını sorması üzerine Muhittin, evleneceğini yazdığını söyler. Muhittin içinden Ömer'in de evlenince değişeceğini düşünür. Şimdiden yakışıklı sevilen mühendis rolüne girdiğini hatırlar. Sevilen ve gösterişli insanlardan değil kenarda kalmış nefret edilenleri sevdiğini düşünerek Beşiktaş çarşısında içen iki askeri okul öğrencisini düşünür. Edebiyat meraklıları olduğunu ve onları etkilediğini hatırlar.

²⁰⁸ a.g.e., s.149

Muhittin, annesi Feride Hanım'ın odadan çıkmasını istemesi üzerine birazdan çıkıp Ömer'in nişanına gideceğini söyler. Muhittin, Pazar günlerini şiir yazmaya ayırmıştır. Önünde üç sene olduğunu eğer iyi bir şair olamazsa kendisini öldüreceğini düşünür. Hala yayımlanmayan şiir kitabının çok değerli olmadığını üç yılda çok şey yapması gerektiğini düşünür. Giyinerek odasından çıkar. Beşiktaş'ta çarşıya tıraş olmaya karar verir. Refik'in Muhittin'e tarif ettiği yere Ayazpaşa'daki Nazlıların apartman dairesine nişana gider. Nişandan sonra Muhittin, Ömer'i öperken duygulanır. Nişan törenini izlerken ben de onlar gibi olmalıyım diye düşünür. Refik'e dönüp iyi tiyatro değil mi deyip gülmeye çalışır. Muhittin, onlar gibi olamayacağını düşünür. Ömer, Muhittin ve Refik'in yanına gelince Muhittin, Ömer'e nasıl hissettiğini sorup günlük hayatı küçümsemesini hatırlatır. Refik, Muhittin'in bugün biraz hırçın olduğunu belirtir. Refik akşam onlara gitmeyi teklif eder. Bu üç arkadaş, semavere çay koyup sohbet etmeyi kabul ederler. Muhittin, Refik, Ömer ve Perihan Ayazpaşa'dan Taksim'e yürürken Muhittin, Ömer'i eskisi kadar hırslı bulmadığını belirtir. Ömer, yanıldığını söyler. Ömer, sinirlenerek Muhittin'e otuz yaşına gelince iyi bir şair olmazsa kendini öldürüp öldürmeyeceğini soracağını der. Muhittin, görürsün bakalım demesi üzerine Ömer, bunu yapamayacağını, Türkiye'de insan değerinin kolay anlaşılmadığını ya da bir iki yıllık gecikme için akılsızlık yapmamak gerektiğini düşüneceğini belirtir.

Refik'in babası Cevdet Bey vefat eder. Muhittin, cenazeye Teşvikiye Camii'ne gider. Refik'e sarılır. Söyleyecek bir şey bulamadan gönderilen çelenklere bakarak, çelenk yollamanın bizde de alışkanlık olduğunu söyler. Refik, iki yıl önce bu alışkanlık için Nişantaşı'nda bir çiçekçi dükkanı açıldığını anlatır. Kalabalığın uğultusunu dinleyerek susarlar.

Muhittin, Beşiktaş'ta meyhanede asker arkadaşları Turgay ve Barbaros ile buluşur. Muhittin'e sorulan Yahya Kemal, Tevfik Fikret'ten üstün mü sorusuna, Muhittin; al birini vur ötekine, Baudelaire'in yanında hepsinin sıfır kaldığı yanıtını verir. Muhittin, Yıldız'daki Harp Akademisi'nden kaçan bu askerlere ağabeylik eder. Muhittin, gençlere yabancı dil öğrenmeleri gerektiğini vurgular. Barbaros, Muhittin'e Cahit Sıtkı şiirlerini okuyup okumadığını sorar. Muhittin'den hayır yanıtını alır. Barbaros, Muhittin'in bir ay önce çıkan kitabıyla ilgili hiçbir tepki gelmemesini hatırlatır. Muhittin'in canı sıkılır. Biraz sonra Refik gelir. Muhittin'den kitabını imzalayıp vermesini ister.

“Şarabı gelince Refik: “E, hani bana kitabını getirecektin?” dedi. Bunu dün telefonda konuşmuşlardı. Muhittin ceketinin cebinden kitabı çıkardı: Zamansız Yağmur. Birinci sayfasını açtı. “İmzalayacağım şimdi!” diye düşündü. “Ne yazacağımı merak ediyorlar. Ne tören bel!”²⁰⁹

Refik, dertlerini Muhittin’e anlatır. Muhittin, Refik’e ne olduğunu sorarken kızını sorar. Refik’in büyüyor demesi üzerine evlenmeyip onu bekleyeceğini belirtir. Refiki kızım sana göre değil, kocaman iriyarı olacak o der. Muhittin, kısa boylu muyum ben der ve bu dediğinden pişman olup askeri öğrencilere bakmaya çekinir. Muhittin, sözün uzamasına öfkelenerek saatine bakıp askeri öğrencilere geç kalmamalarını belirtir. Turgay ve Barbaros giderler. Refik, Muhittin’e eskisi gibi yaşayamadığını anlatır. Muhittin, Refik’in evli olduğunu bir çocuk sahibi olduğunu hatırlatarak başka bir şey olmadığına emin misin diye sorar. Muhittin, Refik’e seyahat etmesinin iyi gelebileceğini söyler. Muhittin, Refik’in hiçbir şey yokken bu hale gelmesine öfkelenir. Yeni bir şeyler yapmasını önerir. Rahatın battığını öfkeyle belirtir. Refik, hatıra defteri tuttuğunu belki de kendisi gibi şair olmak isterdim der. Muhittin, kim tutuyor seni yanıtını verir. Muhittin, en sonunda Refik’e pul biriktir, satranç oyna, fotoğrafçılıkla ilgilen gibi öneriler söyleyince Refik hiddetlenir.

Muhittin, tramvaydan iner. Bütün gün inşaat mühendisliği yaptığı yazıhaneden akşam Beyoğlu’nda yürüyeceğini, ayaküstü bir içki içeceğini, sonra randevu evine gideceğini ardından sinemaya gideceğini düşünür. Taksim Meydanı’na dönerken bütün bunlara yaklaştığı için keyiflidir. Sanki babasıyla sinemaya gidiyormuş gibi çocuksu bir heyecan duyar. Babası Mülazım Haydar Bey, aşırı Müslüman’dı, ama kendine göre hoşgörülü zamanları olmuş, emekliliği ile ölümü arasında ayda bir Muhittin’i Beyoğlu’na sinemaya getirmiştir. Refik’in, Ömer’in yanına gittiğini Osman’dan yazıhaneye telefon ettiğinde öğrendiğini hatırlar. Muhittin, Refik’in kendisi gibi şair olmak istemesi itirafına hatırlamaktan hoşlanır. Şimdiye kadar iki yüz elli tane satan şiir kitabını hatırlar. Üzerinden altı ay geçmiş, gazetede yayımlanan, babacan görünümlü, ama aslında düşmanca ve sinsice yazılmış bir kısa yazıdan başka hiçbir tepkiyle karşılaşmamıştır. İki yıl sonra otuz yaşında olduğunu düşünüp alışkanlıkla her zaman gittiği meyhaneye girer. Oradan randevu evine gider. Düşüncelere daldığında kendisini Baudelaire’e benzetir. Onun gibi yalnız olduğunu tek eksiğinin frengi olduğunu düşünür. Gelen kadını hatırlamaya çalıştıktan sonra her

²⁰⁹ a.g.e., s.218

zaman düşündüğü şeyleri acele acele düşünerek, buraya bir daha gelmeyeceğini mırıldanır. Odasına gelen kadının omuzlarından tutarak, ben kendimi öldürebilir miyim diye sorar. Kadın korkuyla Muhittin'in kollarından kurtularak nasıl söz o der. Kadın, bir deliye bakar gibi Muhittin'e bakar. Muhittin, hayır seni değil kendimi demez ve boynunu büker.

Muhittin, bir gün yine o sefil meyhanede, önünde bir kadeh rakı ve beyaz leblebiyle oturur. Az sonra randevuevine sonra da sinemaya gideceği için iki yıl sonra da ölüme gideceğini düşünür.

“Muhittin ve bu düşüncede de şairliğinin izlerini bularak öfkelenir. Kendi hayatının da iki yıl sonra okyanusa atılan taş gibi hiçbir yerde yankılanmadan, hiçbir şeyi değiştirmeden unutulacağını aklından geçirdi.”²¹⁰

Muhittin, tüm bu düşünceler içindeyken, karşı masadan kırk beş-elli yaşlarında bir adamın kendisine dikkatle ve dostlukla baktığını görünce meraklanır. Muhittin, bu meyhanede takındığı sert, düşmanca yüzle bakar, ama yine o ilk gördüğü yumuşak ve hoşgörü gülümseyişi görünce kendisi de gülümser. Bunun üzerine adam ayağa kalkıp, ince ve uzun gövdesiyle fark edilmez birkaç adımla gelip karşısına oturur. Muhittin'e, siz Muhittin Nişancı'sınız, sizi tanıyorum der. Adam, Muhittin'in babasını tanıdığını, kendisini Halit Yaşar Yayınevi'nde gördüğünü söyler. Kitabını alıp okuduğunu belirtir. Adam, alçakgönüllü bir tavırla elini uzatıp, Mahir Altaylı diye tanıtır. Muhittin'e babası ile beraber Filistin'de ordudan tanıdığını, Nişancı soyadını hak ettiğini belirtir. Mahir Altaylı, sağlığının artık askerliğe izin vermediğini Kasımpaşa Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olduğunu söyledikten sonra Muhittin'e mühendissin değil mi der. Mahir Altaylı, burada içki içen insanları görünce üzüldüğünü, yobaz olmadığını kendisinin de gençken içtiğini ama buradaki ruhsuz ve inançsız havayı görmek bir Türk olarak kendisini üzdüğünü anlatır. Sonra kendisini gördüğünde sevindiğini belirterek mutsuz görüldüğünü ekler. Neden gencecik bir insanın bu kadar mutsuz olduğunu sorgular. İyi şiir yazmak için ilk bakışta kendisinde her şeyin olduğunu belirtip eksik olanın hayatında bir ülkü olduğunu vurgular. Muhittin, ülkü kelimesini düşünür. Bu kelimenin kendisine Ziya Gökalp, eski şiirler, ikiyüzlülüklerini gizleyemeyecek kadar aptal bazı yazarların gazetelerdeki makaleleri, gülünç şeyler olarak anımsar. Mahir Altaylı, hiç Türk olduğunu düşündün mü diye sorar. Ömer, adamın hem burnunu sürtecek, canını

²¹⁰ a.g.e., s.278

sıkacak bir cevap vermek, hem de onun öfkelenip masadan kalkmasına yol açmayacak bir şeyler söylemek ister. Muhittin, düşündüm ama bundan ne çıkar ki diye yanıtlar. Mahir Altaylı, böyle düşüneceğini bildiğini belirtip, mutsuzluğunuzun sebebi budur der. Muhittin, bu adamın kendisinden ne istediğini düşünür.

“Muhittin gene, etli ve tombul parmağına baktı. Sonra, “Peki benden ne istiyor?” diye düşündü. “Herhalde benim doğru yola gelmemi, onun inançlarını benimsememi istiyor... Beni bu meyhanede gördü, biraz acıdı, yanıma geldi. Demek başkalarına acınacak biri olarak gözükmüyorum!”²¹¹

Mahir Altaylı, şiir kitabından çıkardığı Baudelaire için çürümüş, esrarkeş bir Fransız diye belirterek Fransızların Hatay’da yurttaşlara neler yaptığını biliyor musunuz diye sorar. Muhittin, düşüncelerine katılmadığını adama söylemeye hazırlanırken utangaç ve suçlu bir tavır takınır. Muhittin, ikinci rakı kadehini bitirirken, evet haklısınız ama ne yapayım başka türlü olamıyorum diye mırıldanır. Mahir Altaylı’nın Hatay konusuyla ilgili İstanbul’da bir şeyler yapılsın demesi üzerine Muhittin, Turancılığı, ırkçılığı ve milliyetçiliği doğru bulmadığını belirtir. Mahir Altaylı, siz kim oluyorsunuz da Türkçülüğü küçümsüyorsunuz diye bağırır. Muhittin şaşırıp etrafına bakar. Mahir Altaylı, size ve milletimize yazık diye vurgular. Muhittin, bir vazo kırmış gibi suçlu hissederek, haklı kendimden başka bir şey düşünmüyorum diye mırıldanır. Muhittin’in, durumundan memnun olmadığını söylemesi üzerine Mahir Altaylı, biraz heyecanlı olmasını milletine kendisini adamasını önerir. Muhittin, bunları yapabilir miyim, bir Türkçü olabilir miyim diye aklından geçirir. Muhittin, Mahir Altaylı’nın sözlerini düşünüp, onun tavırlarına, kendine olan güvenine bazen sertleşen bazen de yumuşayan ve gülümseyen yüzüne şaşırır. Muhittin, birden ben de onun gibi olacağım diye düşünür. Mahir Altaylı’nın kalkması üzerine, Muhittin bana daha söyleyecekleriniz var der. Mahir Altaylı, söylemesi gerekenleri söylediğini belirterek kendisini görmek için liseye ya da Ötüken dergisine gelmesini söyler. Muhittin ve Mahir Altaylı el sıkışır, Mahir Altaylı gider. Muhittin, üç gün sonra Ötüken dergisine Mahir Altaylı’yı görmeye gider. Muhittin, iyi bir Türkçü olursa başına neler geleceğini çıkarmaya çalışır.

²¹¹ a.g.e., s.282

“Odanın içinde yürüyor, iyi bir Türkçü olunca başına neler geleceğini çıkarmaya çalışıyordu. “Bu mutsuzluktan kurtulurum. Kendimi otuz yaşında öldürmek gibi saçma saplantılara kapılmam. Düzenli, inançlı bir hayatım olur! Bana saygı duyarlar!” Birden “Saygı duyarlar!” diye yüksek sesle söylendi.”²¹²

Muhittin, Rıza Nur’un Türk Tarihi’ni, Ziya Gökalp’ın kitaplarını, bazı makaleler ve dergileri masasına koyar. Muhittin, Mahir Altaylı’ya meyhanede milliyetçiliği doğru bulmadığını söylediğini hatırlayarak utanır. Muhittin, aklındakilerden kurtulmalı, kendimi yüreğimin sesine, coşkularına bırakmam gerekir diyerek Rıza Nur’un Türk Tarihi’ni açıp dikkatle okumaya başlar.

Muhittin, Ötüken dergisine gider, oradaki sohbetlere katılır ve dergiye şiirler verir. Mahir Altaylı, Muhittin’den Gıyasettin Kağan adlı profesör için yazı yazmasını ister. Muhittin bu yazıyı yazmak istemese de homurdanarak kabul eder.

“Muhittin ona bakmak istemedi. Önündeki dosyayı açtı. Dergiye gelen bütün şiirleri okuyor, öğreniyordu. Hepsinde aynı kahramanlık, mertlik, cesaret kelimeleri, aynı savaşma isteği, destanlardan alınmış aynı adlar vardı. Şiirlerdeki kelimelerin onda biri birbirinin aynısıydı. Mahir Altaylı gençleri coşturmak, teşvik etmek, dergiye bağlamak için bol bol şiir yayımlanmasını istiyordu. Muhittin bunlar arasından bazılarını seçmişti. Beşiktaş’ta meyhanede bulunduğu askerlerden birinin bir şiirini de koymuştu dosyaya... Üç ayda onları Türkçülüğe bağlamıştı. “Onlar da benim çömezlerim!” diye düşündü. Mahir Altaylı’nın sesine dikkat etmemek için bu şiirlerden birini okumak istedi, dosyanın en üstünde duran kendi şiirini gördü... Birden her zaman kapıldığı ve Türkçülüğe kendini vermesine engel olan meraka kapılarak: “Nasıl öyle oluyorlar? Nasıl o şiirleri yazıyorlar? İçlerinde ne var? Neler hissediyorlar?” diye düşünmeye başladı. Sonra Mahir Altaylı’nın kendisine seslendiğini fark etti.”²¹³

Refik, Ankara’dan İstanbul’a dönünce Muhittin onu görmeye Nişantaşı’na konağa gelir. Muhittin, Refik’e sarılıp iyi ki geldin der. Pencerenin yanındaki koltuğa oturup etrafı didikleyen bakışlarla inceler. Duvarda Refik’in babası Cevdet Bey’in resmini görüp, Refik’e onun çocuklarının Refik’in resmini asacaklar bakalım der. Refik, asacaklar mı bilemem yanıtını verir. Refik, Ankara’dan döndüğünden beri Muhittin’i üç kez gördüğünü, ilk seferinde aralarında derin görüş ayrılıkları çıktığını,

²¹² a.g.e., s.301

²¹³ a.g.e., s.393

iki seferinde de sustuklarını hatırlar. Bu geldiğinde de Muhittin, çok fazla oturmayacağını gideceğini belirtir. Refik, nelerle kimlerle birlikte olduğunu düşünüp endişelenerek nereye gideceğini sorar. Muhittin, Beşiktaş'a o meyhaneye gidip asker arkadaşlarını göreceğini söyler. Muhittin, Refik'in dalgın gözüktüğünü belirtip neyi olduğunu sorar. Refik'in genel olarak bir şeyim yok demesi üzerine masanın üzerindeki kitabı eline alıp Hölderlin mi okuyorsun diye sorar. Kendisinin de bir zamanlar bir şair olarak okuduğunu ama sarmadığını, bütün bu Avrupalıların bize uzak olduğunu ve onlarla bir şey yapamayacağını, insanın aklını karıştırdığını ekler. Refik, Rönesans kültürü, aklın bizdeki barbarlığı ve despotluğu yenecek ışığına ihtiyacımız var yanıtını verir. Muhittin, Refik'e sen iyice Frenkleşmişsin, barbar kelimesini de söylüyorsun bizim için diye sitem eder. Refik, söylemek istediğinin bu olmadığını ama Muhittin'in öyle saldırgan bakışlarla bakmasından dolayı bunu söylediğini belirtir. Muhittin, Refik' tüm bu düşüncelerini yaymanın ne gibi sonucu olacağını sorar. Refik, bunları yaymadığını söylese de Muhittin, Refik'in köy kalkınması ile ilgili çıkardığı kitabını hatırlatır. Muhittin, kitabın çok da zararlı sayılmadığını ekler. Refik, Muhittin'in kitabı okuduğunu anlayınca heyecanlanır. Muhittin, Refik'e gitmesi gerektiğini söyleyerek merdivenlerden inerken eşini ve çocuğunu sorar. Muhittin, Refik'in onda hiç görmediği dalgın, düşünceli bir tavırla vedalaşarak gider.

Muhittin, iki asker arkadaşı Turgay ve Barbaros'u odasına getirir. Muhittin, onlara yarın Vezneciler'e Mahir Altaylı'ya gideceğini, yeni dergi için imtiyaz almayı teklif ettiklerini anlatır. Muhittin, dergidekilerin kendisine güvendiğini fakat kendisinin onlara güvenmediğini belirtir. Sebebini de Ötüken'de yalnızca Mahir Altaylı'nın istedikleri oluyor diye vurgular. Muhittin, derginin adını Altınışık, olacak diye asker arkadaşlarına belirtir.

Muhittin, Ömer Alp'tan gelince Refik'in evine gider. Ömer'in Alp'ta çiftlik evi kurması üzerine, Muhittin ısrarla kafasındaki tasarıların, hırsların, isteklerin ne olduğunu sorar. Ömer, duruyor yanıtını verir. Refik, içki alayım mı diye sorunca, Ömer, Muhittin'in içmediğini belirtip, kımız al istersen diye alay eder. Muhittin, Ömer'e şakadan hoşlanmadığını belirterek soğukkanlı ve kararlı gözükmeye çalışır. Muhittin, o şakalardan hoşlanmadığını tekrar belirterek son anda gelmeye karar verdiğini, pişman etmemesini Ömer'e anlatır. Ömer, gelmeyip ne yapacağını, dergiden aldığını söyler. Muhittin, konuyu açmamasını vurgular. Muhittin, Ömer'e

çok değiştiğini artık bir davanın adamı olduğunu, o yolda bir şeyler yaptığını anlatır. Refik, geldiğinde Muhittin, öğleden sonra bir yere gideceğini, içmeyeceğini belirtir. Ömer ve Refik'in ısrarı üzerine Muhittin de içeceğini söyler ve onlarla kalır. Muhittin, kendisini kapana sıkışmış gibi hisseder. Ömer, Muhittin'e arkadaşlıklarının bittiğini söyler. Ömer, Muhittin'in onunla alay etmelerinden korktuğunu belirterek, Turancı şiirlerinin korkunç olduğunu söyler. Muhittin, buraya gelmemeliydim diye bağırır. Muhittin, Ömer'e her şeyi eleştirmek, beğenmemek için baktığını sırf bu yüzden evlenmediğini anlatıp onu canını sıkmak ister. Ömer, bu kadar basit miyim diye sorar. Muhittin, karmaşık olsan da bu kadar basitsin yanıtını verir. Muhittin, görüşleri üzerine Ömer ve Refik ile tartıştıktan sonra buraya niye geldiğini düşünür. Muhittin, tuvalete gitmek için üst kata çıkar ve odalardan birinde yatağa uzanır. Ömer, kendisine bakmaya gelince eşyaları karıştırarak keşke Refik gibi olabilseydik diye söylenir.

Muhittin, Gıyasettin Kağan'ın Üsküdar'daki evine gider. Muhittin, Altınışık dergisinin yayımını tecrübeli profesörün yardımıyla sürdürmek ister. Artık Mahir Altaylı ve çevresiyle olamayacağını da anlar. Muhittin, Gıyasettin Kağan için kafatasçı denildiğini kendisine söyler. Düşüncelerini doğru bulmadıklarını belirtir. Gıyasettin Kağan'ın yetiştirdiğini belirttiği Mahir Altaylı'ya fikirlerini sunması için Muhittin'e görüşlerini anlatır. Muhittin, artık onlarla görüşmeyeceğini hedefinin bu dergi olduğunu belirtir. Gıyasettin Kağan, Muhittin'e yaşını ve şiir kitabını sorduktan sonra gazeteyi işaret ederek Freud'un öldüğünü söyler. Gıyasettin Kağan, Freud ile Viyana'da tanıştığını anlatır. Gıyasettin Kağan, Muhittin'e Freud'un felsefesini sorar. Muhittin, bazı bakımlardan doğru buluyorum der. Gıyasettin Kağan, Muhittin'e Türklüğe inanmadığını, gururlu olduğunu Mahir Altaylı'nın gururunu kırdığı için buraya geldiğini belirterek çıkıp gitmesini söyler. Muhittin, iyi iyi diye mırıldanarak çıkarken Gıyasettin Kağan, ona babasının adını sorar. Gıyasettin Kağan kendisi cevap vererek, Haydar, alevi ve pek şerefli bir asker sayılmadığını bildiğini belirtir. Bunları Mahir Altaylı'dan öğrendiğini kendisini nasıl tavladığını ona anlattığını söyler. Muhittin, çıkarken yanıldığını babasının örnek bir insan olduğunu vurgular. Muhittin, Üsküdar sokaklarından vapura giderken her şeyi kafasında düşünür. Dört ay sonra otuz yaşında olacağını hatırlar. Kendisini vapur ile iskele arasına atmayı hayal eder. Gazetelerde kendisinin ölümünün yazacağını, kitabına ilgi duyulacağını düşünür. Uzun, dehşetli bir intihar mektubu yazsaydım diye pişman olur. Kime

yazacağını düşünürken Refik aklına gelir. Muhittin, her şeyin fazla zeki olmasından dolayı olduğu kanısına varır. On dokuzdan geriye sayarken sayıları şaşırır ve kıyıya halat atılır. Karaya ayak basar ve korkar, ihtiyar memur düşeceğini ne acelesi olduğunu belirterek uyarır. Muhittin, mektup yazmadan olmaz diye düşünür.

Refik, Nişantaşı'ndaki konaktan Cihangir'e apartman dairesine taşınır. Muhittin, Nişantaşı'na gidip Refik'i sorar. Osman, Muhittin'e Refik'in adresini vermez. Ancak verdiği mektubu ahçı Yılmaz ile gönderir. Osman da Refik'e mektup yazarak Muhittin'den hoşlanmadığı ve onu kötü arkadaşlardan koruma amaçlı adresini vermediğini yazar. Muhittin'i sevmeme sebebi, babasına eskiden yaptığı bazı saygısızlıklar ve kendisine evde yaptığı bazı hırçınlık ve küstahlıkları ayrıntılarıyla uzun uzun açıklar. Refik, Osman'ın mektubundan sonra Muhittin'in mektubunu açar. Muhittin'in, kendisini öldürmeye karar verdiğini, bunu birisine bildirmek isteyip Refik'in aklına geldiğini belirtir. Kendisinin otuz yaşında iyi bir şair olmadığı için değil mutlu olamadığı ve olamayacağı için öldürdüğünü yazar. Mutlu olamayacak kadar fazla zeki olduğunu yazar. Sonunda Refik ile iyi dostluğundan söz eder ve iyi dileklerde bulunur. Sonra Muhittin, Refik'in yanına gelir. Refik'e şakasını nasıl bulduğunu sorar ve güler. Muhittin, artık Refik'i görmeyeceğini söyler. Sinirli sinirli evin içine bakar. Tam giderken Refik, evlensene der. Muhittin, buna kahkaha atıp gider.

Yıllar sonra Refik, kanserden ölür. Oğlu Ahmet, ressamdır, Nişantaşı'ndaki babasının payına düşen apartman dairesinde oturur. Ahmet, babasının kütüphanesindeki kitapları karıştırırken Muhittin Nişancı'nın şiir kitabını da bulur. Ahmet'in kız arkadaşı İlknur geldiğinde bu kitapları karıştırır. Ahmet'e Muhittin'in kim olduğunu sorar. Ahmet, babasının arkadaşı Muhittin Nişancı olduğunu AP Milletvekili olduğunu belirtir. İlknur, Muhittin'in şiir kitabının ilk sayfasını açıp okur: Hayatını zevkle izlediğim genç tüccar arkadaşım Refik'e.

Muhittin, romanda arayışlar içinde olan, edebiyatla şiirle içli dışlı olan kahraman olarak karşımıza çıkar. Refik ve Ömer'e karşı dönemin siyasi görüşlerinden birine savunarak yansıtır. İstanbul'un o dönem Beşiktaş ve Beyoğlu hayatını Muhittin adlı kahramanla görüyoruz.

AHMET, Refik'in oğlu, Cevdet Bey'in torunudur. Ahmet, romanın üçüncü bölümünde karşımıza çıkar. Dört yıl önce resim öğrenimi için gittiği Paris'ten döner. Hesaplamalar sonucu babası Refik'ten, Nişantaşı'ndaki oturduğu çekme kat değerindeki dairede yaşar. Ablası Melek, zengin ve ünlü bir avukatla evli olduğu için bu daireye ihtiyacı yoktur. Ahmet de kira vermediği, apartmanın ısınma masrafına katılmadığı, yemekleri de babaannesi Nigan Hanım'da yediği için fazla paraya ihtiyacı yoktur. Arada bir resim satar, gazeteye verdiği ilanlarla bulduğu üç kişiye Fransızca, bir çocuğa da resim dersi verir.

Ahmet, uyanır uyanmaz saatine bakar. Odanın gene beziryağı ve gaz koktuğunu fark eder. Bir yerde beziryağının kanser yaptığını okuduğunu hatırlar. Ahmet, beş yıl önce babasının kanserden öldüğünden beri böyle şeylere dikkat eder. İhtiyatlı insanlardan hoşlanmadığını düşünür. Ama kendisinin kolera salgını çıkar çıkmaz hastaneye koştuğunu anımsar. Çok yaşamak istediğini düşünüp, istediği resimler ancak elli yaşından sonra yapacağını anlar. Odadan çıkıp helâya doğru yürürken büyük odanın duvarındaki resme yaklaşır, boyanın istediği kadar kuruduğunu görünce sevinir. Cumartesi günü kimse Fransızca ve resim dersi almadığı için vaktin çoğunun kendisinin olduğunu düşünür. Kız arkadaşı İlknur'un geleceğini hatırlar. Babaannesi Nigan Hanım'ın sağlığının kötüye gittiğini düşünürken, dedesi Cevdet Bey'in resmini yapacağı aklına gelir. Kapının altından gazeteyi alıp, okumaya başlar. Gazetede, "Batur, Sunay'a muhtıra verdi!" başlığını okur. Dün babaannesini ziyarete gelen babasının yeğeni Ziya'nın darbe olacak demesini hatırlayarak, haklıymış diye düşüncelere dalar. Birden heyecan duyarak, terasa çıkıp, Nişantaşı'nı seyreder. Nişantaşı Meydanını, cumartesi kalabalığını izler. Darbenin olup olmayacağını düşünür. Ziya Bey'i hatırlayarak, ikisinin de Nişantaşı'ndan nefret ettiğini mırıldanır. Ben neyim diye düşünürken kendisini bulur. Babaannesini görmek ve karnını doyurmak için alt kata iner. Ahmet, hemşireye Nigan Hanım'ın nasıl olduğunu sorar. Hemşire, dünden iyi yanıtını verir. Ahmet, her şeyi unutan babaannesi Nigan Hanım ile konuşmaya çalışır. Nigan Hanım, Ahmet'e babasını çağırmasını söyler. Hemşire kabaca, babasının öldüğünü belirtir. Ahçı Yılmaz, Ahmet'e bir tepside yiyeceğini getirir. Nigan Hanım, Ahmet'e dönüp neredeydin diye sorar. Ahmet, yukarıda resim yaptığını belirtir. Nigan Hanım, Ahmet'e Allah vergisi yeteneğinin kıymetini bilmesini söyler. Ahmet, neşelenerek, biliyorum der. Nigan Hanım, Ahmet'e evlenmeyecek misin, hep evde mi oturacaksın

diye sorar. Ahmet gülümseyerek, arada bir sokağa çıktığını söyler. Ahmet daha sonra ayak seslerinden gelenlerin amcası Osman ve yengesi Nermin olduğunu anlar.

Osman, Ziya'nın ne dediğini sorup, hizmetçi Emine Hanım'a Ziya'yı bir daha eve almamasını tembihler. Emine Hanım, Ziya'nın, Ahmet ile konuştuğunu belirtir. Osman, Ahmet'e dönüp ne konuştuklarını sorar. Ahmet, Osman'ın endişelendiğini fark ederek keyifle önce yok bir şey diyip, darbe olacağını anlattığını belirtir. Ahmet, gene bir an darbenin yapılmasını ister. Osman, nereden biliyor, bize ne diye söylenir. Ahmet, daha da keyiflenerek sol darbe olacağını ve montajcılar ile Demirel'e karşı olacağını belirtir. Osman'ın yüzü karışır, Ahmet'in içinden gülmek gelir. Osman, endişelenerek Ahmet'e ampul fabrikasında montaj yapılmadığını söyleseydin bari der. Ahmet, ampul fabrikasından söz edilmediğini belirtir. Osman, daha da sinirlenerek Ziya'nın başka neler dediğini sorar. Ahmet, Cevdet Bey'i, Refik'i, kendi babası Nusret'i anlattığını söyler. Osman, Nusret'in sarhoşun teki olduğunu belirtir. Ahmet, öfkelenerek, devrimciymiş galiba diye belirtir. Osman, sinirlenip ayağa kalkar. Osman, Nermin'e sorarak Ahmet'i akşam yemeğine davet eder. Osman, odanın içinde sinirden yürümeye başlar. Osman, Ziya'nın kendisine montajcı demesini, yeğeni Ahmet'in de ona cevap vermeyip bu durumdan keyif almasını yediremez. Ahmet, babasının odasına geçeceğini dün eski kitaplar gördüğünü belirterek odadan çıkar. Ahmet, bir haftadır, Nigan Hanım'ın hastalığının ağırlaşmasından beri babasının eşyalarına ilgisi artar. Babasının, annesinden ayrıldıktan sonra ömrünün son on yılını bu odada geçirdiğini biliyordu. Kitaplara daha önce göz gezdirmiş, istediğini almıştır ama gene de bir şeyler bulur. Babasının hatıra defterini bulur. Ahmet, hatıra defteri eski harflerle yazılmış olduğundan defteri, sanat tarihinde doktora yapan, eski harfleri okuyabilen kız arkadaşı İlknur'a verir. Ahmet, babasının odasında hemşire olduğu için müsaade ister. Ahmet, aceleyle kütüphanede bir şeyler arar ama bulamaz. Salondaki Cevdet Bey'in resmine yaklaşır. Nermin ne yaptığını sorar. Osman, resmi incelediğini belirtip, Ahmet'e babasının resmini yapmasını önerir. Ahmet, onlara gülümseyerek döner. Babaannesine bakar. Nermin, Ahmet'e onu akşam yemeğine beklediklerini hatırlatır. Ahmet, geleceğini belirttikten sonra kendi dairesine çıkar.

“Uyandıktan, bir şeyler yedikten yarım saat sonra, her sabah son günlerde yaptıklarını gözden geçirirdi. Bu gözden geçiriş sırasında verdiği yargıların, günün başka saatlerinde verdiği yargılardan daha sağlıklı ve gerçekçi olduğuna inanıyordu.

Acele acele duvar boyunca sıralanmış resimlere bir kere daha baktı: “Evet, bunda açık bir özenti var... Gereksiz şeyler. Bu iyi. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum; vakit kaybı.”²¹⁴

Ahmet, kapısının çaldığını fark eder. İlknur, geldi diye düşünür. Gelen, ablası Melek'tir. Melek, Ahmet'e nasıl olduğunu, çizmelerini nasıl bulduğunu sorar. Ahmet, çizmeleri eniştesinin dışarıdan getirdiğini öğrenir. Ahmet, eniştesinin yurt dışına ne çabuk gidip döndüğünü anımsar. Melek, Ahmet'in yaptığı tablolara bakar. Melek, eşinin Avrupa'da herkes soyut resim yapıyor dediğini belirtir. Melek, kardeşinin tabloları üzerine sorular sorar. Melek, babaannesi için kötü galiba der. Ahmet, evet yanıtını verir. Melek, Ahmet'in her zamanki gibi az konuşmasından yakınıdır. Melek, Ahmet'e eşinin, karakolun orada onu kız arkadaşı İlknur ile gördüğünü söyler. Melek, Ahmet'e evlen der. Ahmet, nereden çıktı diye tepki verir. Melek'in evliliğin zamanı olduğunu söylemesi üzerine, Ahmet, otuz yaşında olduğunu vurgular. Melek, konuyu uzatınca Ahmet, bu saçma konuyu kapat artık diye tepki verir. Melek, Ahmet'in Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı Tuncer ile karşılaştığını anlatır. Melek, Ahmet ile eskiden çok eğlendiğini son zamanlarda neden böyle hırçın olduğunu düşünür. Ahmet, Melek'e annemi görüyor musun diye sorar. Melek, üç gün önce gördüğünü belirtir. Ahmet, annesinin haklı olduğunu söyler. Melek, annesinin kaçıp başkasıyla evlenmesi konusunda babasından yana olduğunu Ahmet'in ise annesi Perihan'dan yana olduğunu hatırlatır. Melek, sigarasını bitirip kapıya doğru yönelir. Ahmet'in aklına birden Melek'e, Ziya Amca'yı hatırlıyor musun diye sormak gelir. Melek, bir kere gördüğünü belirtir. Ahmet, yakın zamanda askeri darbe olacağını ablasına söyler. Melek, memleketin halinin felaket olduğunu belirtir. Ahmet, sol darbenin olacağını eniştesine iletmesini söyler. Melek, bizi düşünmene sevineceğini belirterek gider. Ahmet, eniştesini düşünerek, avukat ve küçük burjuva olduğunu anımsar. Darbenin ona karşı olamayacağını düşünür. Zil çalar ve Ahmet, İlknur gelmiştir diye düşünür. Kapıyı açınca gelenin arkadaşı Hasan, olduğunu görür. Ahmet, Hasan'ı içeri davet edip çay ikram eder. Ahmet, Hasan'a neler yaptığını sorar. Ahmet, Hasan'a incelediği resimleri için ne düşündüğünü sorar. Hasan, resimden anlamadığını belirtir. Hasan, tablolarındaki resimlerde dalga mı geçtiğini hayranlık mı duyduğunu anlamadığını ekler. Ahmet, anlamayacağını düşünerek konuyu kapatır. Hasan, siyaset dergisi

²¹⁴ a.g.e., s.519

çıkarcasını söyler. Hasan, arkadaşlarla konuşurken aklına Ahmet'in geldiğini belirtir. Hasan, Ahmet'e, derginin kapak, sayfa düzeni, desen gibi sanat işlerinde yardım eder mi diye sorar. Ahmet, hiç düşünmeden kabul eder. Kapının zili çalar. Ahmet, İlkur gelmiştir diye düşünüp korkar. Yine ablası Melek, gelir. Melek, içeride Hasan'ın olduğunu görüp selamlaşır. Ahmet'e ne zaman yemeğe gidelim diye sorar. Ahmet'in çarşamba akşamı diye belirtmesi üzerine gider. Ahmet, Hasan'ın çıkaracağı dergi için fikirlerini anlatır. Hasan, Ahmet'e biraz dışarı çıkmasını söyleyip, dergi işi olursa insanlar arasına gireceğini belirtir. Hasan, Ahmet'e Nazım Hikmet'in "Aradıkların odanda değil, dışarıdadır" sözünü hatırlatır. Ahmet, oda değil atölye olduğunu vurgular. Ahmet, Hasan'a darbe geldiğini, sağlam kaynaktan haber aldığını belirtir. Hasan, kimden haber aldığını sorar. Ahmet, babamın kuzeninden demeyi utanç verici bulup, uzak akrabadan yanıtını verir. Hasan, gülümseyip sinemaya gitmeyi teklif eder. Ahmet, İlkur'un nerede kaldığını düşünerek, vaktim yok deyip reddeder. Hasan, Ahmet ile vedalaşıp gider. Ahmet, odanın içinde aşağı yukarı yürür. Tablolarına bakarak, bunlarla devrim yapılmazmış diye mırıldanıp, Hasan'a öfkelenir. Ahmet, tablolarına bakıp, hiçbirinde iş yok diye düşünür. Bir an İlkur'un hala neden gelmediği aklına gelir. Öfkelenerek, alt kata inip ona telefon etmeye karar verir. Ahmet, Nigan Hanım'ın katına indiğinde Osman, gazeteyi göstererek darbeyi Ziya'nın buradan gördüğünü belirtir. Ahmet, Ziya'nın bu haberi gazetelerden önce dün söylediğini vurgular. Ahmet, telefonun başına geçip, Osman ve hemşirenin konuşmayı dinleyeceğini düşünerek rahatsız olur. Ahmet'in canını diğer sıkıcı şey, İlkur'un evindekilerdi. O eve bir kere gitmiş, İlkur'un ailesinin Ahmet'ten hiç hoşlanmadığı görülmüştü. Ahmet, bu yüzden İlkur'a elinden geldiğince az telefon eder. Sonunda telefonu eder. Telefonu bir kadın açar, Ahmet, arkadaşı olduğunu belirtip İlkur'u telefona ister. İlkur, misafirler olduğunu belirtip, saat dokuzda kendisini evden almasını ister. Ahmet, İlkur'a babasının hatıra defterini okuması için vermişti. Ahmet, defteri unutmamasını hatırlatır. Ahmet, Cevdet Bey'in resmin yapmalı diye düşünerek odadaki eşyaları incelemeye başlar. Nigan Hanım'ın çok önemsendiği kıymetli porselenleri, çini vazolarına bakarken, bu eşyaları alıp satsa Hasanların altı ay dergi çıkarabileceği aklından geçer. Sonra birden suçu, hizmetçiye ya da başkasına atarlar diye düşünerek vazgeçer. Ahmet, sekize çeyrek kala üç merdiven aşağı, Osman'ın oğlu Cemil'in evine iner. Osman ve Nermin'in ısrarı üzerine yemeğe davetlidir. Halası Ayşe, Ahmet'i görünce yukarı gelip tablolarından birini ahabplarının kızı için satın alacağını söyler. Ahmet, gelin

bir tane hediye edeyim yanıtını verir. Ahmet, eniştesi Remzi, Cemil ve kuzeni Lale'nin kocası Necdet'in yanına geçer. İçki içmeyeceğini belirtmesi üzerine portakal suyu ikram ederler. Necdet, Ahmet'e dönüp neler yaptığını sorar. Ahmet, ona resimler hakkında birkaç söz söyler. Necdet, eliyle, şu büyüklükteki resim aşağı yukarı ne kadar diye sorar. Ahmet, kararsız bakarak, üç, dört bin yanıtını verir. Ahmet, onları eğlendirecek şeyler söylemesi gerektiğini düşünerek, resim fiyatlarından söz açar. Hep birlikte sofraya geçerler. Cemil, ne diyorsun bakalım ne olacak diye Ahmet'e bakar. Ahmet, ne olacak, bir şeyler olacak galiba diye belirtir. Osman, askeri darbe olacakmış diyor diye vurgular. Osman, Ahmet'le konuşup bir şeyler olmayacak diye düşünüyoruz der. Ahmet, öyle mi deniştik diye mırıldanır. Ahmet, ara sıra saatine bakıp İlknur'u almaya gideceğini hatırlar. Ahmet, ıspanağını da yiyip, yavaşça ayağa kalkar. Mine'ye sokulup, fısıldayarak, gitmek zorunda olduğunu belirtir. Mine, tatlıdan yiyip öyle gidebileceğini söyler. Ahmet, bir kez daha özür dileyip mutfığa girer. Dolu ağızla acele acele merdivenlerden inip, caddeye çıkar. Apartmanın önünde az sonra İlknur, belirir. İlknur, Ahmet'e evdekilerle atıştığını belirtir. Ahmet, kendisini sevmediklerini bilir. İlknur da bu saatte onunla görüşeceğini söylediği için atıştıklarını belirtir. Ahmet, İlknur'a babaannesinin kötüleştiğini, herkesin Cemillerde olduğunu söyleyerek kendi katına çıkarlar. Ahmet, heyecanlanarak Ziya'dan bahsedip, askeri darbe olacağını İlknur'a söyler. İlknur, önemsemeyerek burası Türkiye her iki ayda bir bu dedikodu çıkar diye geçiştirir. Ahmet, İlknur'a beş gündür görüşmediği günlerde, Hasan'ın geldiğini dergi çıkaracağını, kendisinin de yardım edeceğini ekler. Ablası Melek'in gelip, eniştesinin İlknur ile kendisini gördüğünü belirtir. Ahmet, İlknur'a eniştesinin onları görüp hemen evlenmeleri hakkında konuşup düşünmesinden rahatsız olduğunu anlatır. Ahmet, evden çıkmanın suç olduğunu vurgular. Ahmet, İlknur'a neler yaptığını sorar. İlknur'a okula gidip geldiğini, asistanlık işinde kadro olmadığını belirtir. İlknur, Ahmet'e Avusturya'ya müracaatının kabul edildiğini haber verir. Ahmet, İlknur'un gideceğine telaşlanarak, kadro çıkar mutlaka diye mırıldanır. Çay koyup, babasının eski hatıra defterlerini açarlar. İlknur, Ahmet'in babası Refik'in alafranga olduğunu belirtir. Ahmet, babasının neler yazdığını sorar. İlknur, Arap harflerini okumanın zor olduğunu belirtir. İlknur, hatıra defterinde Refik'in düşüncelerinin, dertlerinin yazıldığını söyler. Ahmet, babasının tasarılarından ve annesinin anlattığı yayımlanan kitabı da gösterir. İlknur, tarihlerle beraber hatıra defterini okumaya devam eder. İlknur, okuduklarını Ahmet'e anlatır. Babasının,

Ömer diye Kemah'taki arkadaşına gitmesini, herkes gibi konakta yaşarken birden herkes gibi yaşayamaz olduğunu, okuduklarından çıkararak belirtir. Ahmet de babasının, tüm mirası, varlığını kitap yayımlamak için harcadığını, annesinin de bavulunu alıp gittiğini ve haklı olduğunu anlatır. Çaylarını tazeleyip, Ahmet, tablolarına bakıp ne önemi var şimdi bunların diye mırıldanır. İlknur, Ahmet'in, Hasan'ın dergisine yardım etmeyi kabul etmesiyle ilgili görüşlerini belirtir. İlknur, gideceğini belirtir. Ahmet, mutfakta çay doldururken, İlknur'un eve gitmeyi, uykusunu düşündüğünü zaten Avusturya'ya gideceğini aklından geçirir. İlknur, gitmesi gerektiğini belirterek, çarşamba öğleden sonra uğrayacağını söyler. Ahmet, neşeli gözükmeye çalışarak, bekliyorum der. Ahmet, İlknur'a kapıda gerçekten Avusturya'ya gidip gitmeyeceğini sorar. İlknur, bilmiyorum yanıtını verir. Ahmet, ellerine cebine sokup, ağzından tuhaf ve boğuk sesle, biz evlenelim mi der. İlknur, tuhafsin bu akşam diye yanıtlar. Ahmet, İlknur'a çarşambaya kadar seni özleyeceğim der, Allah rahatlık versin diye ekler.

Ahmet, ne söyledim yahu diye utanarak mırıldanır. Ahmet, babasının kitaplarını defterlerini bir kenara kaldırıp bir daha düşünmemek, görmemek ister. Aşağı inip, babaannesine bakmak aklına gelir. Merdivenlerden inerken, defterlerde umduğunu bulamadığını düşünür. Anahtarlarla kapıyı açtığında içeride tuhaf bir şey olduğunu hisseder. Hemşire, Ahmet'in ayak seslerini duyup, döner, Nigan Hanım'ın çok kötü olduğunu mırıldanır. Ahmet, hemşireye, nabız çok mu zayıflamış diye sorar. Ahmet, hemşirenin bilmem yanıtına karşılık doktoru aramayı teklif eder. Hemşirenin, tüm uğraşlarına rağmen, Nigan Hanım ölür. Ahmet, tüm dikkatini babaannesine vermek isteyerek yüzüne bakar. Sonra baktığı şeyin bir ölü olduğunu aklından geçirerek babaannesine sırtını dönüp, pencereye yürür. Biraz sonra Osman, gelir. Hemşire durumu anlatır. Hemşire, Ahmet'e birisi beni evime bırakabilir mi diye sorar. Ahmet, Cemil bırakır diye belirtir. Ahmet, babasıyla konuşan Cemil'e yaklaşıp hemşireyi bırakmasını ister. Cemil, biraz beklesin deyip cenaze işlemleri üzerine babasıyla konuşur. Cemil, Ahmet'e dönüp arabayı çocukların aldığını, hemşireyi evine kimin götüreceğini bilmediğini belirtir. Ahmet, birden yukarı çıkmasının yakışsız olacağını düşünerek oturmaya karar verir. Tam otururken halası Ayşe, Ahmet'ten su rica eder. Ahmet, mutfaka gidip su isteyen halasına su doldururken, ağlayan Emine Hanım'a avutmak için bir şeyler mırıldanır. Sonra, Nigan Hanım'a değil başka yerlere bakmak istediği için eşyalara, Cevdet Bey'in

resimlerine, pahalı porselenlere bakıp Hasan'ı ve dergiyi hatırlar. Yukarı çıkıp çalışmaya karar vererek, kalkar. Odasına girince çalışamayacağını anlayıp, balkona çıkıp Nişantaşı'na bakmaya başlar.

Ahmet, Cevdet Bey'in hayallerinden çok uzak yaşayan bir kahramandır. Babası Refik gibi hayatı sorgulayan yapısı vardır. Osman'ın oğlu Cemil'in zıttı olarak düzenli iş hayatına ve evliliğe karşı çekimserdir. Babası Refik'in boş hayalleri olarak gördüğü ilkeleri uğruna varlığını satmasına karşı ona öfkeli. Annesi Perihan'ın kaçıp başkasıyla evlenmesine bu yüzden saygı duyar ve hak verir. Ahmet, romanda kendini arayan bir ressam, kahraman olarak karşımıza çıkar.

ENVER, Ömer'in Kemah'ta ortak olarak çalıştığı iki genç mühendisten biridir. Refik, Kemah'a gittiği gece erken yattığı için tanışmaz. Refik, bir gülüşme olur ve uyanır. Şişman olanın adı, Enver diye düşünüp tanışır. Refik, genç iki mühendisle aynı okuldan mezundur. Demiryolu dersini aynı hocadan aldıklarını konuşurlar. Refik, yeniden çay alırken, şişman mühendis Enver, Refik'in Kemah'a çalışmaya geldiğini zannettiğini belirtir. Refik, tüccarlık yaptığını, Kemah'a tatil için geldiğini ekler. Enver sert sert, herkes bunun için Avrupa'ya gittiğini belirtir. Sonra bir şeyden utanmış gibi sofradan kalkar.

Refik, Kemah'ta odasında uyanır. Uyandığında havanın karardığını ve yedi saat uyduğunu fark eder. Enver, sen daha uyu biz işi bitirdik, bitti diye bağırır. Enver, Refik'e tünel işinin bittiğini, şimdi ray döşendiğini, lokomotif gelip düdüğünü çaldığını, ona yeşil bayrak salladıklarını anlatır. Enver, keyifle kahkaha atar. Enver, bayrağın nasıl sallandığını gösteriyormuş gibi elini oynatıp, güler. Enver, birden bir şey hatırlamış gibi ciddileşip, rakı şişesini Refik'e uzatır. Enver, düşünceli duran Refik'e sert sert içer misin diye sorar. Refik, Enver'e Ömer nerede der. Enver, patron dışarıda, rüşvete boğduğu memurlardan biriyle konuşuyor diye ekler.

Ömer, barakaya doğru gelen müziği dinleyerek yürür. Salih ile Enver, masanın köşesine oturmuş, büyük bir rakı şişesi koymuş, içiyorlardır. Salih, Ömer'in geldiğini duyunca susar. Ömer'in merhaba çocuklar, demesi üzerine Enver, Ömer'e dönüp bakmadan, Salih'in omzunu dürtüp ne susuyorsun, söylesene şarkını der. Salih, bir şeyler mırıldanarak, patronun gözünün içine bakıp söylenmiyor ki deyip güler. Enver, meydan okuyan tavırla, ne var ben söylerim diye atılır. Kendini zorlayarak bağırarak şarkıya başlar. Biraz söyledikten sonra, hem patron değil ki o diye

vurgular. Enver, Ömer bizim ortağımız diye ekler ve şerefe ortak diye ekler. Ömer, afiyet olsun çocuklar diyerek, babacan bir tavır takınır. Enver, şerefine diyerek, bir süre Ömer'e nasıl sataşırım diye düşünür. Sonra, Ömer'e ne akıllısın sen diye söze başlar. Ömer'in Salih ve kendisini ücretli çalıştırmayıp, ortak ederek kendi işlerine sarılmalarını sağladığını, on mühendisin işini ikisine yıktığını belirtir. Enver, söylediklerini, Ömer yokmuş gibi Salih'e heyecanla anlatır. Ömer, mutfağa gider. Ömer, ne konuşuyorlar diye merak ederken, Enver ve Salih'in kahkahalarla güldüklerini duyar. Ömer, odaya girdiğinde, Enver, ortak olmak için neden bizi seçti diye Salih'e sorar. Enver, iyi mühendisiz diye seçti diye düşünürken, o bizi kaz gibi yoluyordu diye Ömer'den bahseder. Ömer, çalışmasaydınız diye cevap verir. Enver, Ömer'i hiç duymamış gibi Salih'e, Ömer'in kurnaz olduğunu, patron gibi değil ağabey olarak davranıp tavladığını belirtir. Ömer, daha çok para mı istiyorsunuz diye sorar. Enver, para dilendiğimizi sanıyor diye bağırır. Ömer, dışarı çıkmak için davranır. Enver, nereye gidiyorsun, bizimle otur konuşalım diye bağırır. Ömer, çok sarhoş olduklarını belirtir. Enver, oturup onlarla içmesini ister. Salih de onu onaylar. Enver, Salih'e, neden yaltaklandığını belirtip bırak içmesin diye tepki verir. Ömer, babacan tavırla masaya oturur. Enver, bizim yanımıza oturmadı, sataşırılar, bulaşırılar diye düşünmüştür der. Enver, o Avrupalı mühendis ve Kerim Bey ile içmek ister, bizim gibi garibanlarla değil diye bağırır. Enver, o karı kılıklı Almanla ahbablıktan hoşlanır diye ekler. Enver, hepsinin kefere olduğunu, Avrupalıları kendilerinden üstün bulduklarını ve bıktığını söyleyerek bağırır. Enver, odada Ömer, yokmuş da dedikodu yapıyormuş gibi konuşur. Enver, Ömer'in gözü yukarıda olduğu için milletvekilinin kızını tavladığını vurgular. Sonra, Enver, Ömer'e dönerek, ne biçim herifsin diye bağırır. Ömer, öfkeli görünmeye çalışarak, sarhoşsun seni ciddiye alamam diye cevap verir. Enver, ister ciddiye al ister alma ben söylerim diye vurgular. Enver, Ömer'e, Kerim Bey'in tırnağı olamazsın der. Ömer, hedefi nereden bulduğunu, düşüncesini nasıl anladığını düşünür. Enver, Ömer'e senin baban Kerim Bey'in babası gibi avukat mıydı yoksa küçük tüccar mıydı diye sorar. Enver, odanın içinde dolanır. Enver, bağırarak sosyetik kadın tavlayacağım der. Enver, Ömer'e dönüp sen bilirsin nasıl tavladığımı diye ekler. Enver, Salih'e artık paralarının olduğunu, İstanbul'a gidip kadın tavlayabileceklerini ekler. Enver, Salih'e sen yakışıklısın ben nasılım diye sorar. Salih, kızma ama fiçı gibisin yanıtını verir. Enver, önemli olan ruh güzelliği diyerek kahkaha atar. Enver, bu işlerden Refik anlar diye atılır. Enver, bir keresinde Refik'i Nişantaşı'nda güzel bir kadınlar gördüğünü

hatırlayarak belirtir. Ömer, uzattın artık diyerek tepki verir. Enver, okuldayken Ömer ve arkadaşları Muhittin ve Refik'i de hatırlayarak herkesi küçümsediklerini, züppe gibi giyindiklerini hatırlatır. Enver, en iyi niyetlisi Refik'ti diye ekler. Onun da hödük ve alıklıktan öyle olduğunu burada anladığını belirtir. Ömer, yeter artık diye bağırır. Enver, Refik'in hatıra defterini okuduğunu çok güldüğünü belirtip içindekileri anlatmaya başlar. Ömer, kalkıp üzerine yürür. Enver de kalkar ve sonra, seninle dövüşmem bile ben diyerek yerine oturur. Ömer, şişesini alıp açık havaya çıkar.

SALİH, Ömer'in Kemah'ta ortak olarak çalıştığı iki genç mühendisten biridir. Refik, Kemah'a geldiği gece erken yattığı için tanışmadığı gençlerle tanışır. Refik, uzun boylu, esmer olanın adı Salih diye içinden düşünür. Öteki şişman da Enver'dir. Ömer'in ortak olduğu, aynı okuldan mezun oldukları, yaşça Ömer'den ve Refik'ten küçük genç mühendislerdir. Gençlerden biri Salih, Refik'in yüzünü hatırladığını belirtir. Refik gururlanır gibi olur. Fakültedeki hocalardan bahsederler. Refik, Kemah'a tatil için geldiğini söyleyince, Enver sert sert, herkes bu iş için Avrupa'ya gider der. Enver, sonra utanarak sofradan kalkar, arkasından Salih de kalkıp gider.

Refik, uyandığında havanın karardığını fark eder. Orta odadan gelen gürültüleri ve kahkahaları duyar. Odaya girip yoğun rakı kokusuyla karşılaşır. Bir ses, bizimki geldi, neredeydin der. Refik, konuşanın Salih olduğunu fark eder. Salih ve Enver, Refik'e tünel işinin bittiğini, lokomotifin gelip düdüğü çaldığını, ona yeşil bayrak salladıklarını anlatırlar.

Ömer, barakaya doğru yürürken işin bittiğini ve bunun için içki içeceğini düşünerek yürür. Ömer, barakaya girerken cılız bir inilti duyar. Ömer, Salih'in şarkı söylediğini anlar. Ama Salih, Ömer'i görünce susar. Salih ile Enver, masanın köşesine oturmuş, büyük bir rakı şişesi koymuş, içiyorlardır. Ömer, içeri girince, 'merhaba çocuklar' der. Enver, Ömer'e dönüp bakmadan Salih'in omzunu dürterek, ne susuyorsun söyle şarkını diyerek ısrar eder. Salih, bir şeyler mırıldanmaya çalışır. Salih'e Ömer'e bakıp düşünür. Sonra, patronun gözünün içine bakarak söylenmiyor diye belirtip güler. Enver, meydan okuyan tavırla, bağırarak şarkı söylemeye başlar. Biraz söyledikten sonra, patron değil o diye vurgular. Enver, iş ortağımız diye üsteler. Salih, saf bir tavırla, öyle ama patron gibi diye ifade eder. Patrona benziyor işte diye ekler. Salih, Ömer'e dönüp, kızmıyorsunuz ya diye sorar. Ömer, afiyet olsun diyerek babacan bir tavır takınmaya çalışır. Enver, Salih'e Ömer orada yokmuş

gibi kendilerini ortağız vadiyle kandırıp kullandığını, on mühendisin işini yaptırdığını heyecanla anlatır. Ömer, mutfağa gittiğinde Enver'in bir şeyler anlattığını sonra Salih ile kahkahalarla gülmeye başladığını duyar. Ömer, odaya döndüğünde, siz de çalışmasaydınız yanıtını verir. Enver, Salih'e Ömer'i hiç duymamış gibi, nasıl kardeş gibi davranıp kandırdı diye anlatır. Enver, Ömer'in yanlarına oturmamalarının sebebini sorar. Enver, Ömer için, o, Kerim Bey ve Avrupalı mühendisle içmek ister der. Enver, Alman mühendisle kağıt oynamayı sever, satranç ve briç oynar diye ekler. Enver, sesini incelterek, Monşer siz kaç kağıt istemiştiniz diyerek, Alman mühendisin taklidini yapar. Salih dikkatle, 'monşer'i Fransızlar söyler diye mırıldanır. Enver, Ömer'e Kerim Bey gibi olamayacağını, babasının avukat mı küçük bir tüccar mı olduğunu sorar. Salih, benimki garsondu diye atılır. Şimdi benden para bekliyor anam diye ekler. Enver, Ömer'in milletvekili kızıyla nişanlı olmasına sataşarak, kendisinin de sosyetik kız tavlacağına vurgular. Enver, Salih'e paramız var, diplomamız var, sen yakışıklısın ben nasılım diye sorar. Salih, Enver'e fiçı gibisin yorumunu yapar. Ömer, Enver'in Refik hakkındaki düşüncelerine sinirlenerek Enver'in üzerine yürür. Ömer, Enver'in üzerine yürürken Salih ayırır diye düşünür. Ömer, ben seninle dövüşmem bile diyerek şişesini alıp açık havaya, dışarı çıkar.

BARBAROS, Muhittin'in arkadaşıdır ve Harp Akademisi öğrencisidir. Barbaros ve okuldan arkadaşı Turgay okuldan çıktıklarında ara sıra Muhittin ile sohbet etmek için buluşurlar. Muhittin, şiir ve şairler üzerine konuşurken, iki Harp Akademisi öğrencisi benim cümlemi inceliyor, böyle parlak cümleler kuramadıkları için hayıflanıp, bana hayran oluyorlar diye düşünür. Bu sohbet sırasında Beşiktaş'ta çarşı içinde meyhanede oturuyorlardır.

"Muhittin haftada bir iki kere okullarından, Yıldız'daki Harp Akademisi'nden kaçan bu genç askerleri görüyor, onlara ağabeylik ediyordu."²¹⁵

Gençlerden biri, ne yazık ki Fransızca'yı bir türlü öğrenemediklerini söyler. Muhittin, azarlayıcı bir sesle öğrenmeniz şart diye vurgular. Türkiye'de genç bir şair yabancı dil bilmeli diye ekler. Barbaros, Muhittin'e, Cahit Sıtkı'nın Varlık'ta çıkan şiirini okudun mu diye sorar. Muhittin, hayır yanıtını verir. Barbaros, kararsız kalarak ne diyorsunuz diyecektim ifadesini kullanır. Muhittin'in şiir kitabını hatırlatarak, kitap hakkında bir şey çıkmadı diye ekler. Muhittin'in konu yüzünden

²¹⁵ a.g.e., s.216

canı sıkılır ve birazdan arkadaşı Refik'in geleceğini belirtir. Gençlerden biri, edebiyatçı mı diye sorar. Muhittin, mühendis olduğunu, edebiyatçıların Beşiktaş meyhanelerine değil Beyoğlu'nda olduklarını belirtir. Muhittin, Refik'in Nişantaşı'ndan olduğunu söyleyerek güler. Muhittin, askeri okul öğrencilerinin de arkadaşına güldüklerini görünce tedirgin olur. Muhittin, eskiden Yıldız'da saraydaydı efendiler, şimdi o efendiler Nişantaşı'ndadır. Muhittin, gençlerin güldüğünü ama söylediğimi anlayıp anlamadıklarını bilmiyorum der. Barbaros, eskiden padişah hükmederdi, şimdi hâkim olan tacirlerdir. Beşiktaş'ta ise değişen bir şey yoktur. Bu semtte sadece halk vardır. Barbaros, üzülerek önüne bakar. Refik, gelir. Muhittin, Refik ile arkadaşları Turgay ve Barbaros'u tanıştırır. Muhittin'e iyi olmadığını belirterek, hayatının rayından çıktığını söyler. Muhittin, Refik'in bunu dün telefonda söylediğini hatırlar. Muhittin, Refik ile konuşmayı düşünür ama Barbaros ve Turgay'ın yanında olmaz diye düşünür. Muhittin, saatine bakıp çocuklar siz geç kalmıyor musunuz diye sorar. Barbaros ve Turgay, Pazar günleri öğleden sonra, bu tatil elbiselerini çıkarıp, askeri kıyafetlerini giyip akşam öyle okula giderler. Turgay, daha vakit var diye yanıtlar. Barbaros, kalksak iyi olur diye homurdanır. Yokuşu koşarak çıkmanın iyi olmadığını ekler. Muhittin'in cevap vermemesi üzerine iki genç asker kalkar. Askeri elbiselerini, emanet ettikleri fotoğrafının evinde giyeceklerdir. Muhittin, gençlerin gönlünü alacak birkaç söz söyler. Çarşamba günü burada buluşacaklarını ekler. Muhittin, iyi asker, iyi evlat, iyi vatandaş olun diye arkalarından seslenir. Barbaros ve Turgay, gene biraz ezilerek gülümseyerek süklüm püklüm çıkarlar.

Muhittin, Türkçü, dergici Mahir Altaylı ile tanışır. Mahir Altaylı'nın çıkardığı dergiye şiirler yazar. Mahir Altaylı, Muhittin'in şiirlerini okurken, bir şiirde Barbaros imzasını görür ve kim diye sorar. Muhittin, milliyetçi duyguları gittikçe güçlenen bir asker diye belirtir. Mahir Altaylı, milliyetçi bir askerin dergisini takip etmesine ilgi duyarak tanışmak isterdik der. Muhittin, elinden bir şey kaptırmak istemiyormuş gibi aceyle, daha çok genç diye belirtir.

Muhittin, önden iki genç asker arkadan Serencebey'deki evin arka odasına yani Muhittin'in odasına giderler. Odasını merak eden bu iki genç asker, odaya girer girmez şaşırırlar. Muhittin, etrafına bakınan iki gence otursanıza der. Barbaros, evet diye mırıldanır. Muhittin, ne yaptınız bu hafta diye sorar. Barbaros, hiç diye yanıtlar. Muhittin, ne diye yaşıyorsunuz der. Barbaros, suçlu bir tavır takınır ama utanmaz,

Muhittin'in kendilerine sevgiyi böyle gösterdiğini öğrenmiştir. Barbaros, birden kitaplardan gözlerini uzaklaştırarak bir şey hatırlar. Turgay'ın, Arnavut bir teğmenin selamını almadığını söyler. Muhittin'in nasıl oldu anlatsanıza diye meraklanır. Barbaros, görmediğini Turgay'ın kendisinin anlattığını belirtir. Turgay, Arnavut teğmeden selam almadan geçtiğini anlatır. Turgay, askerlikten hoşlanmadığını, zaten ayrılacağını belirtir. Muhittin'in endişelenmesi üzerine Barbaros, bir şey olacağı yok, bugünlerde öfkeli diye durumu ifade eder. Muhittin, Turgay ile bu konu üzerine konuştuktan sonra yeni dergi için imtiyazı alacağı haberini verir. Barbaros, şaşırarak öyle mi der. İçeri bir anda, Ömer'in annesi Feride Hanım girer. Barbaros ve Turgay, elini öperler. Muhittin, annesinden kahveleri orta yapmasını söylemesinden sonra dergi konusuna döner. Muhittin, dergi için kendisine güvendiklerini ama onlara güvenmediğini belirtir. Barbaros, neden güvenmiyorsun diye sorar. Muhittin, Ötüken dergisinde sadece Mahir Altaylı'nın istedikleri oluyor diye yanıtlar. Muhittin, mutfaktan kahveleri almak için odadan çıkar. Barbaros ve Turgay, Muhittin'in okudukları kitapları, altını çizdiği yerleri merakla incelerler. Muhittin, odaya girince Turgay aceleyle kitabı rafa koymaya çalışır. Muhittin, Baudelaire'i mi, beğeniyorsun diye sorar. Turgay, onu bize siz sevdirdiniz diye yanıtlar. Muhittin, yanılmışım diye belirtir. Muhittin, okuya okuya zehirlenmemeli diye vurgular. Tanıştırdığı Refik'in ne halde olduğunu anlatır. Barbaros, haklısınız ağabey diye onaylar. Kütüphanenin gözünde duran, Muhittin'in babası Nişancı Haydar Bey'in resmine bakar. Muhittin, babasının olduğunu, onun gibi olmaları gerektiğini belirtir. Sonra, yeni çıkacak dergi üzerine konu açar. Turgay'ın derginin adını sorması üzerine, biçimin önemli olmadığını belirtir.

TURGAY, Muhittin'in arkadaşıdır ve Harp Akademisi öğrencisidir. Turgay, askeri okuldan arkadaşı Barbaros ile birlikte ara sıra Muhittin'in yanına gelirler. Beşiktaş'ta çarşıda meyhanede buluşmuşlardır. Muhittin'in şiir ve şair üzerine fikirlerini dinlerler. Gençlerden biri, Fransızca'yı öğrenememekten yakınır. Muhittin, azarlayıcı sesle, öğrenmeniz şart, Türkiye'de her şair yabancı dil bilmeli diye vurgular. Turgay, akşamları yatakhaneye gitmeden önce vakit bulup Fransızcaya çalıştığını ama o kadarının yetmediğini belirtir.

“Ben akşamları yatakhaneye çekilmeden önce biraz vakit bulabiliyorum. Ama o kadarı da yetmiyor ki!” Bu Turgay’dı: Arkadaşı Barbaros’a oranla daha girgin, daha yakışıklı, ama daha kafasızdı. Üzerinde ince bir gömlek vardı.”²¹⁶

Barbaros, Cahit Sıtkı’nın Varlık’taki şiirini Muhittin’e sorar. Muhittin, okumadığını belirtir. Muhittin’in yazdığı şiir kitabına Barbaros, yazı yazılmadığını hatırlatır. Muhittin’in konuya canı sıkılır ve arkadaşı Refik’in geleceğini söyler. Gençler, edebiyatçı mı diye sorarlar. Muhittin, edebiyatçıların Beşiktaş’a değil Beyoğlu’ndaki meyhanelere gittiklerini belirtir. Refik’in mühendis ve Nişantaşı’ndan olduğunu söyler. Muhittin, bu söylediğine Barbaros ve Turgay’ın güldüğünü görünce tedirgin olur. Arkadaşı Refik’e gülmelerinden rahatsız olur. Konuyu kapatır. Muhittin, eskiden efendiler Yıldız’da saraydaydı, şimdi Nişantaşı’ndalar diye belirtir. Refik, meyhaneden içeri girer. Muhittin, Refik ile arkadaşları Turgay ve Barbaros’u tanıştırır. Refik, Muhittin’e canının sıkın olduğunu, hayatının raydan çıktığını mırıldanır. Muhittin, gençlerin yanında onunla konuşamayacağını anlar. Muhittin, saatine bakar ve gençlere geç kalmıyor musunuz diye sorar. Turgay, daha vakit var yetişiriz diye cevap verir. Barbaros, kalksak iyi olur diye homurdanır. Genç askerler kalkarlar. Turgay ve Barbaros asker elbiselerini emanet ettikleri fotoğrafçının evinde giyeceklerdir. Muhittin, Çarşamba yine buluşacaklarını belirtir. Muhittin, gönüllerini almaya çalışarak, iyi asker, iyi evlat, iyi vatandaş olun diye arkalarından seslenir. Turgay ve Barbaros, biraz ezilip, gülümserler, süklüm püklüm çıkarlar.

Muhittin önde, Turgay ve Barbaros arkada, Serencebey’deki evin arka odasına, Muhittin’e gelirler. Turgay ve Barbaros, şaşkınlıkla merak ettikleri Muhittin’in odasını ve kütüphanedeki kitaplara göz gezdirirler. Muhittin, bu durumdan rahatsız olarak, sen şöyle geç bakayım Turgay diyerek, oturmalarını belirtir. Muhittin, bu hafta okulda ne yaptıklarını sorar. Barbaros, hiç diye mırıldanır. Muhittin, bunun üzerine, ne diye yaşıyorsunuz diye yakınır. Barbaros, aklına birden bir şey gelmiş gibi atılarak, Turgay’ın Arnavut bir teğmene selam vermediğini söyler. Turgay, alçakgönüllü bir tavır takınarak olayı doğrular. Barbaros, görmediğini belirtip Turgay’a anlatmasını söyler. Turgay, almadım işte selamını diye ifade eder. Muhittin, Turgay’ın üzerinde yakışıklı bir ahmağın saflığı olduğunu düşünür, ama artık onu tanıdığını ve aptal bulmadığını fark eder. Muhittin, nasıl selamını almadın, kim bu adam diye sorar. Turgay, teğmenin Arnavut olduğunu, kimsenin sevmediğini,

²¹⁶ a.g.e., s.216

üçüncü sınıftan birinin atılmasına öncülük ettiğini belirtir. Merdivenlerde gördüğünü, teğmenin selam vermesi üzerine selam almadığını anlatır. Muhittin, selamı ayrıntılarıyla anlat diye vurgular. Barbaros, pek anlamadığını belirtir. Turgay, inanmıyorsanız anlatmam diye çıkışır. Selam vermediğini, teğmenin bozulduğunu belirtir. Muhittin, ceza verdim diye kalkışmadı mı diye sorar. Turgay, kalkışmadı yanıtını verir. Muhittin, nasıl oluyor bu işler, askerdeyken birinin vermediğini ve canını okuduklarını anlatıp tehlikeli değil mi diye sorar. Turgay, bana vız gelir yanıtını verir. Turgay, askerlikten hoşlanmadığını, bir yolunu bulup ayrılacağını belirtir. Esir miyiz diye isyan eder. Muhittin, öyle şey olur mu diye itiraz eder. Turgay, askerliği bırakıp, bir köşeye çekilip şair olacağını vurgular. Muhittin, Turgay'a iyi etmediğini, başına dert açılabileceğini belirtir. Turgay, öyle demeyin diyerek çıkışır. Teğmenin bir Arnavut olduğunu burasının kendi vatanı olduğunu, teğmen yüzünden Türk çocuklarının ordudan atıldığını belirtir. Muhittin, öğretmen edasıyla, bu davranışın hedefe ulaştırmayacağını anlatır. Turgay, hani duygular önemliydi, anlamak değil hissetmek gerekiyordu diye sorar. Muhittin, duygular inanmak için gerekli diyerek vurgular. Bir sessizlik olur. Konu, yayımı vilayet tarafından durdurulan Ötüken dergisine geldiği için Turgay ve Barbaros ciddileşir. Muhittin, yeni dergi için imtiyaz alacağını söyler. Birden kapı açılır ve Muhittin'in annesi Feride Hanım, kahvelerini nasıl istediklerini sorar. Turgay, Muhittin'e anneniz nur yüzlü bir teyze diye belirtir. Muhittin, suratını asıp dergiden söz ediyorum diye homurdanır. Muhittin, mutfaktan kahveleri almak için çıkar. Barbaros ve Turgay, kütüphanedeki kitaplarını içinden bir kitabı alırlar, Tevfik Fikret'in olduğunu tahmin ettikleri Fransızca kitabı karıştırırlar, şairin onu okuduğunu görüp altını çizdiği yerleri incelerler. Turgay, Barbaros'a neden Arnavut'a selam vermediğimi söyledin, kızdı diye söylenir. Muhittin, kapıda bir süre içeriyi dinledikten sonra, neye bakıyorsun, Baudelaire'e mi diye sorar. Turgay, kızarak elindekini saklamak istiyormuş gibi bir hareket yapar. Turgay, onu sevdiren siz oldunuz ağabey diye belirtir. Kitabı zehirli bir şeymiş gibi rafa aceleyle koyar. Muhittin, yanılmış olduğunu belirtir. Muhittin, okuyarak kaybolmanın nasıl bir şey olduğunu bildiğini belirtip, Refik'in halini örnek verir. Turgay'a sert bakıp, yüzünün kızardığını görünce biraz rahatlar. Barbaros, kütüphanenin gözünde duran Nişancı Haydar Bey'in resmine bakar. Muhittin, babası olduğunu belirtip, onun gibi olmalısın diye ekler. Turgay'ın, derginin adı ne olacak diye sorması üzerine,

Muhittin Altınışik diye cevaplayıp, biçimin ne önemi var der. Turgay, bir fikrim olsun diye sormuştum der.

HASAN, Refik'in oğlu Ahmet'in arkadaşıdır. Zil çalar ve Ahmet, İlknur zannederek kapıya koşar. Neredesin diye söylenerek kapıyı açınca Hasan'ı karşısında görüp donar. Hasan, geçerken uğramayı düşündüğünü belirtip Ahmet'i yanaklarından öper. Hasan, başka şeyler de var aklımda diyerek gülümser. Ahmet, namuslu çocuktur diye düşünüp ne de olsa devrimci diye içinden geçirir. Ahmet'in otur demesi üzerine Hasan, birisini bekliyorsan oturmayayım yanıtını verir. Ahmet, çay almak için mutfağa gidince Hasan, hâlâ resim mi, hep resim diye seslenir. Ahmet, Hasan'a, otuzuna geldiğini ama hala devrimci gibi olduğunu, Galatasaray Lisesi'nde okumuş birine yakışmadığını belirtir. Hasan, Ahmet'in Nişantaşı'nda olmasını ima ederek senin gibi diye sözünü yarıda bıraktıktan sonra Nişantaşı'ndan nefret ettiğini belirtir. Ahmet, eskisi gibiyiz diyerek güler.

“Oğlum, otuzuna yaklaştın, hâlâ on sekiz yaşındaki devrimci gibi parkalar, postallar giyiyor, bıyık buruyorsun. Bir Galatasaraylıya yakışır mı bunlar?” “Ben Galatasaraylı'yım, ama halk çocuğuyum!” dedi Hasan.”²¹⁷

Ahmet, Hasan'ı Galatasaray Lisesi'nden beri tanıdığını ama dostluklarının kendisinin Fransa'dan döndükten sonra ilerlediğini, Hasan'ın üç yaş küçük olduğunu hatırlar. Ahmet, Hasan'a ne yaptığını sorması üzerine, Hasan, ihtiyarla evde oturduğunu belirterek, annesinin altı ay önce öldüğünü hatırlatır. Ahmet, Hasan'ın çeviri yapıyorsun diye sorar. Hasan da onaylar. Ahmet, okulu bitiriyor musun diye sorar ve Hasan, uğramıyorum, bilmiyorum yanıtını verir. Ahmet, atmıyorlar mı diye sorar. Hasan, Ahmet'in Paris'te okuduğunu hatırlatarak buranın adetlerini bilmediğini vurgular. Ahmet, bozulmuş gibi yapar ve Hasan'a bakmaya başlar. Hasan, ciddi bir şey okuyormuş gibi resimlerden gözünü ayırmaz. Ahmet, nasıl buldun diye sorması üzerine Hasan, resimden anlamadığını vurgular. Ahmet, çok ihtiyatlısın der. Hasan, senin kadar olamam bağımsız sosyalist diyerek ayağa kalkar. Hasan, İşçi Partisi üyesidir. İşçi Partisi üyesi olması ve babasının öğretmen olmasıyla gurur duyan biridir. Ahmet, İşçi Partisi'ne üye olmayan sosyalistler var diye belirtir. Hasan, kendisini tam olarak partili görmemesini vurgular. Ahmet, kendine göre bir görüşün her zaman vardır diye sataşır. Hasan, evde durarak kızıştığını, dışarı çıkmasını Ahmet'e önerir. Ahmet, seçimle Türkiye'ye sosyalizmi getireceğini

²¹⁷ a.g.e., s.527

sanıyorsun diye belirtir. Hasan, bunları konuşmamış mıydık diye yanıtlar. Ahmet, mutfağa çay için gidince, çaresiz hali olduğunu ama Hasan'ın iyi çocuk olduğunu, hakkında kötü bir şey düşünmeyeceğini içinden geçirir. Hasan, Ahmet'in resimleri sorması üzerine, anlamadığını tekrarlar. Ahmet'in ısrarı üzerine, Hasan, resimler için ciddi mi yapıyorsun, dalga mı geçiyorsun anlamıyorum diye belirtir. Ahmet, heyecanlanarak, sahi mi diye sorar. Ahmet, Goya'ya da bunu söylüyorlarmış diyerek bağırır. Hasan, resimleri göstererek, sen herhalde bunlara hayran değilsin diye vurgular. Ahmet, değilim ama onları anlamaya çalışıyorum diye belirtir. Ahmet, Hasan ile resim üzerine konuşur. Hasan, konuyu kapatarak geçenlerde Ahmet'e aklına geldiğini belirtir. Hasan, siyaset dergisi çıkaracaklarını, Ahmet'in de derginin kapak, sayfa düzeni, sanat işlerinde yardım etmesini ister. Ahmet, kabul eder. Kapının zili çalar. Ahmet, İlnur diye telaşlanır. Ablası Melek, yemeğe geleceği günü sorup gider. Hasan daha sonra ayağa kalkıp gitmeye yeltenir. Hasan, dergi için anlaştıklarını vurgular. Dergi etrafında toplanma olursa Türkiye'de çok şey değişeceğini belirtir. Hasan, Ahmet'in dışarı çıkmamasından yakınarak, dergi bahanesi ile insanlar arasına gireceğini belirtir. Nazım Hikmet'in 'Aradıkların odanda değil, dışarıdadır' sözünü hatırlatır. Ahmet, oda değil atölye olduğunu belirtir. Darbe geliyormuş, güvenilir kaynaktan haber aldım diye ekler. Hasan, kimden MİT'ten mi diye sorarken gülümser. Ahmet, emekli albay olan uzak akrabadan diye belirtip, çocuklara söyle diye belirtir. Hasan, zaten faşizme karşı hafta açacağını söyler ve sol darbe mi diye sorar. Ahmet, Bolivya'da Torrez'in yaptığı gibi diyerek gazeteyi okudun mu diye sorar. Hasan, başını sallar, ellerine ceplerine sokar ve karşılıklı gülümserler. Hasan, kalk sinemaya gidelim diye Ahmet'e ısrar eder. Ahmet, vaktinin olmadığını belirterek reddeder. Hasan, Ahmet'e evlenmediğin, düzenli bir hayatın ve işin olmadığı için gurur duyuyorsun ama bunun proletaryanın hiçbir ilgisi olmadığını vurgular. Ahmet, biliyorum diye yanıtlar ve resmi sorar. Hasan, tekrar resimden anlamadığını belirterek kapıyı açar. Nişantaşı'nın kirine bulanmadan kaçacağını söyler. Ahmet, darbe hakkında düşüncelerini sorar. Hasan, duygulanarak bilmem yanıtını verir. Ahmet, bir şey istemeyeceğin zaman da gel diyerek sataşır. Hasan, senin için istemiştim bu işi diyerek duygulanır ve gider.

Ahmet, İlknur geldiğinde ona Hasan'ın çıkaracağı dergiden ve kendisinden para desteği ve düzenleme işlerini istediğini anlatır. Ahmet, Nigan Hanım'ın katındayken vitrindeki değerli porselenleri satıp Hasan'ın bu parayla altı ay dergi çıkarabileceğini aklından geçirir. Ahmet, İlknur ile resimleri üzerine konuşurken Hasan'ın, resimlerle devrim yapılmaz sözünü hatırlayarak haklı olduğunu belirtir. İlknur, Hasan haksız der. Ahmet, odanın içinde yürümeye başlayarak ne önemi var bu resimlerin diye düşünür. Ahmet sonra İlknur'un Avusturya'ya gitme planını düşünerek, Hasanlarla işe girerim diye aklından geçirir. Ahmet, Hasan'ın hakkında ne düşündüğünü merak eder. Bir keresinde Hasan'ın kendisine 'sen yoz değilsindir' dediğini hatırlayarak onu çocuksu bulduğunu anlar. Ahmet, Nigan Hanım'ın öldüğü gün odadayken Nigan Hanım'ın cansız bedenine bakmak yerine vitrindeki pahalı porselenlere bakınca Hasan'ı ve dergiyi hatırlar.

RECEP, (*Sessiz Ev*) Selahattin Darvinoğlu'nun eve alınan hizmetçi kadından olan gayrimeşru oğludur. Romanın aktüel zamanında elli beş yaşındadır ve cücedir. Romanın yedi bölümünde anlatıcıdır.

"Ama cüce olduğum için üzülmiyorum," dedim. "İnsanlar elli beş yaşındaki bir cüceyle alay edebilecek kadar kötü oldukları için üzülmüyorum asıl ben."²¹⁸

Fatma Hanım, annesi ve kardeşi İsmail'e de şiddet uygular. İsmail, total kalırken, Recep cüce kalır. Selahattin Bey, annesi ve iki çocuğu uzaklarda bir köye götürüp yaşlı bir adama para teklif ederek evlatlık verir. Yaşlı adam bu iki kardeşe soyadını verir. Recep'in soyadı Karataş'tır. Annesi öldükten sonra Selahattin Bey'in Fatma Hanım'dan olan oğlu Doğan Bey, üniversiteyi bitirdikten sonraki yaz, iki kardeşini Cennethisar'a eve getirir. Selahattin Bey, eve dönen çocuklarına, mecbur kaldığı için onları köye bıraktığını anlatır. Selahattin Bey, ansiklopedi ile ilgilendiği için evi mücevherleriyle ile geçindiren Fatma Hanım'dır. Doğan Bey, iki kardeşe annesi ve babasının onları yok sayıp evden atmalarına karşılık, içini rahatlatmak için para verir. İsmail, o para ile yakındaki yokuştan arsa alıp ev yapar ve evlenir. Recep, Doğan Bey Kemah'a gittiğinde ve romanın aktüel zamanında da evde Fatma Hanım'ın hizmetçisidir. Fatma Hanım'ın yemeğini yapar, hizmetini görür. Doğan Bey, mide kanaması sonucu Recep'in ellerinde ölür. Üç çocuğuna İstanbul'da teyzeleri bakar. Doğan Bey'in üç çocuğu; Faruk, Nilgün ve Metin de bu yaz yine gelecektir. Yazları İstanbul'dan elli kilometre uzakta Cennethisar'a bir hafta gelip

²¹⁸ a.g.e., s.12

kalırlar. Recep, yataklarını hazırlar, sabah kahvaltılarını masaya kurar. Geriye kalan vakitlerde de Fatma Hanım'a hizmet eder, çarşıya inip alışveriş yapar. Bakkala gelen uzun boylu, esmer, ince belli kadına âşıktır. Evdeki bütün işleri bitirip geceleri boş sokaklarda dolaşmayı da sever. Ertesi gün, Fatma Hanım, torunlar ve Recep; Selahattin Bey, Doğan Bey ve Gül Hanım'ın mezarlarına ziyarete giderler. Fatma Hanım, kocasının gayrimeşru çocuğu olduğu için Recep'i hiçbir zaman sevmemiştir. Torunları geldiğinde de sürekli Recep'in onlara, Fatma Hanım'ın eskiden yaptıklarını anlatacağını düşünüp huzursuz olur. Faruk Bey, arabada mezarlığa giderken Recep'e İsmail'in ayağının nasıl olduğunu sorar. Recep, aynı olduğunu belirtirken Fatma Hanım, torunlarına bu sakatlıkların onun suçu olduğunu anlatıp anlatmadığını düşünür. Fatma Hanım, torunlarının Recep ve İsmail'in amcaları olduklarını öğreneceklerinden korkar. Recep, Selahattin Bey'in odasında ansiklopediyle ilgilendiği günlerde yazdığı kendi milletimizde eksik ve fazla olanların listesini hatırlar. Eski yazıyla yazıldığı için bu listeyi Faruk Bey'e verir. Recep, çarşıya gittiğinde yeğeni Hasan ile karşılaşır. Recep, alışveriş yaparken aldıklarının fiyatını yazdırır. Kışları iki üç ayda bir Faruk Bey'e evin masraflarını gösterir. Faruk Bey, bakmadan evin masrafları için ve Recep'in maaşını da katarak verir. Recep, çarşıya giderken yeğeni Hasan'ın sigara içtiğini görür. Recep, sigara içmesine tepki göstererek eve gitmesini söyler. Recep, eve dönünce Faruk ve Nilgün'ün arabayla gezintiye çıktıklarını görür. Nilgün, ağabeyi Faruk'a, Recep'in yeğeni Hasan'ın kendisini takip ettiğini söyler. Faruk, Hasan'ın, Nilgün'e âşık olduğunu düşünerek önemsemez. Hasan, Nilgün'ün plajdan döndüğü bir gün yine takip eder. Hasan, Nilgün'ün kendisinden korkup kaçması üzerine Nilgün'ü döver. Nilgün'ü yerde gören Recep koşarak gelip taksiyi Nilgün'ü, eczaneye götürür. Eczanede Kemal Bey'in eczacı karısı pansuman yapar ve hastaneye gitmelerini, iç kanama olabileceğini söyler. Nilgün'ün eve gitmek istemesi üzerine Recep Nilgün'ü eve getirir. Faruk Bey ve Metin gelince Nilgün'ün aldığı Cumhuriyet gazetesi yüzünden Hasan'ın onun komünist olduğunu anladığını ve yolda onu durdurup vurduğunu anlatır. Recep'in Faruk Bey'e ve Nilgün'e ısrarına rağmen hastaneye gitmezler. Üç kardeş salonda gece birlikte kalırlar. Ertesi sabah, Recep'in erkek kardeşi İsmail gelir. Hasan'ın oraya uğrayıp uğramadığını ve Nilgün'ün nasıl olduğunu sorar. Recep, bir yandan kahvaltılarını hazırlarken bir yandan bavulları arabaya taşır. İstanbul'a dönecek, Nilgün'ü hastaneye götüreceklerdir. Fatma Hanım, sabırsızlanarak Recep'i odasına çağırır. Recep, kahvaltıdan sonra odasına gelip

vedalaşacaklarını söyler. Nilgün, mide bulantısı ardından kusmaya başlar. Recep, sabah masaya süt götürmediği için kendisi yüzünden kustuğunu düşünür. Mutfakta kendisine bir şeyler diyen İsmail'e aptal aptal baktıktan sonra koşarak yukarı çıkar. Recep, yeniden yukarı çıktığında Nilgün, ölmüştür. Recep, öldüğünü anladığına rağmen söylemez. Metin'in arabayla gidip getirdiği eczacı kadın öldüğünü söyler. Recep ile beraber Faruk ve Metin gene de belki kalkıp yürür umuduyla uzun süre Nilgün'e bakarlar. Fatma Hanım, yukarıda odasından dinleyerek, aşağıda ses olmamasından şüphelenir. Bastonuyla yere vurarak Recep'e seslense de yanıt alamaz.

METİN, Doğan Bey'in küçük oğludur. Romanın beş bölümünde anlatıcıdır. Amerikan Lisesi'nde son sınıf öğrencisidir. Her yaz tatilinde olduğu gibi ağabeyi Faruk ve ablası Nilgün ile babaannesi Fatma Hanım'ın yanına gelirler. Fatma Hanım, Metin'e liseyi bitirdikten sonra ne yapacağını sorar. Metin, Amerika'ya üniversiteye gideceğini belirtir. Biraz babaannesiyile sohbet ettikten sonra, Faruk'tan arabanın anahtarını alıp dışarı çıkar. Metin, mayosunu giyip arabayla arkadaşı Vedat'ın evine gider. Metin, dokuma fabrikatörleriyle demir tüccarlarının oğullarına matematik ve İngilizce dersi verir. Arkadaşı Vedat'a çok bunaldığını denize girmek istediğini belirtir. Vedat, Metin'in derslerine çok çalışmasıyla dalga geçer.

“Nereden bileyim diye düşündüm, ben kışları, Ankara ve İstanbul sosyetesiyile değil, okul yatakhanesiyile teyzemin evinde geçiriyorum ve biraz para için de senin gibi aptal zengin çocuklarına matematik, ingilizce ve poker dersleri veriyorum.”²¹⁹

Vedat ile arabaya binip plaja giderler. Metin, Zeynep, Fahrünnisa ve Ceylan ile görüşür. Ceylan'a âşık olduğu için sakın kalmaya çalışır. Ceylan'ın ailesi zengindir. Metin, plajdan Ceylan'ın evine bakarken, mobilyaların korkutucu olduğunu düşünür. Metin, zengin arkadaşlarıyla gece geç saatlere kadar görüşür. Metin, ertesi gün Fatma Hanım, Faruk, Nilgün ve Recep ile arabaya binip dedesi, babası ve annesinin mezarına gider. Döndükten sonra, arkadaşlarıyla Ceylanların rıhtımında buluşur. Metin, gelecek yıl yaz zamanı Amerika'da olacağını ve Amerika'daki hayata karşı hayranlığını düşünür. Arkadaşlarıyla deniz motorlarına doluşarak içki ve müzik eşliğinde karşı adaya geçerler. Fikret, deniz motoruyla gazlayınca Metin, motorun arkasında bıraktığı köpüklü izin arasında Ceylan'ın kafasını görüp hiç düşünmeden suya atlar. Motorlardan biri durup Ceylan'ı içeri çektikten sonra Metin'i de alırlar.

²¹⁹ a.g.e., s.42

Metin, arkadaşlarının eğlence anlayışını beğenmediğini ve yanlarında kendisini fakir hissettiğini düşünür. Ceylanların rıhtımına yaklaşıncı, Ceylan rıhtımda bekleyen annesi ile Metin'i tanıştırır. Ceylan, o eski, tuhaf, sessiz evde oturuyormuş diye annesine Metinlerin evini tarif eder. Annesi de, Metin'in Amerika'ya gideceğini öğrenince, kendilerinin de oradan ev alacağını, anarşi yüzünden Türkiye'de ne olacağını bilemediğini ifade eder. Metin, evde yemeğini yiyip ağabeyi Faruk'un arabasını alıp her gün arkadaşlarıyla Ceylan'ın evinde buluşur. Arkadaşlarıyla yolda arabalarla hız yarışı yaparak Bağdat Caddesi'nde diskoteğe gider. Metin ilgisi sürekli Ceylan'ın üzerindedir. Ceylan, Fikret'e yakın davranır ve bu durum Metin'i çileden çıkarır. Metin ile Nilgün gece sarhoş olup plajda yakınlaşırlar. Metin'in ayakkabıları ıslandığı için Ceylan ile eve uğradıklarında Metin evlerinin eskiliğinden utanır. Ayakkabılarını değiştirmek için yukarı çıktığında Ceylan ile Faruk tanışır. Faruk yine çok içmiştir, Ceylan'a Naili'nin beytini söyler. Metin, Ceylan ile arabaya biner ve sarhoşluğuna rağmen yollarda hız yapar. Bir ara ellerinde boya kutuları olan anarşistlerin üzerine arabası kayar. Turanların evine, arkadaşlarının yanına dönerler. Sonraki akşam yine arkadaşlarıyla toplanıp Turanlarla otururlar. Ceylan, Elvis plağını evde unuttuğunu söylemesi üzerine Metin birlikte gidip almayı teklif eder. Metin arabayla Ceylanlardan plağı aldıktan sonra yolda arabayı sürmeye devam ederek Ceylan'a önceki gece aralarındaki yakınlaşmayı sorar. Ceylan, arkadaşlarının yanına gitmeyi isterken Metin, Ceylan'a onu sevdiğini söyler ve sarılır. Ceylan'ın bağırmasıyla Metin, üzerine gelen kamyonundan kurtulup arabayı zorla kenara sürer. Araba tekrar çalışmayınca, Metin arabayı benzinciye kadar iter. Tamirci çocuk gelip, eksik parça için tekrar gider. Ceylan, eve dönmek istediğini belirterek Metin'in defalarca kendisini sevdiğini söylemesine yanıt vermez. Benzinciden Turanları aradıklarında telefonu Fikret açar, Metin yolda kaldıklarını, arabanın bozulduğunu anlatır. Fikret az sonra gelip Ceylan'ı arabasına alır. Metin, arabasının artık çalışabileceğini belirtip yarışmayı teklif eder. Yokuşa gelmeden araba yine bozulur. Metin, yokuşa kadar arabayı yağmur altında ağlayarak arabayı ittirir. Yağmurdan daha fazla ıslanmamak için arabaya bindiğinde yokuştan aşağı üç kişinin geldiğini görüp sevinir. Metin, yardım ister. Ama Hasan'ın milliyetçi arkadaşları Mustafa ve Serdar arabaya binerler. Geçenlerde boya kutularıyla yol kenarında yürürken üzerine sürülen arabanın bu araba olduğunu söylerler. Mustafa ve Serdar, Metin'in gece yarıları zengin kızlarıyla dolanmasını sorgularlar. Mustafa, Metin'e "biz kimiz biliyor musun" diye sorunca, Metin, ülkücüsünüz diye cevap verir. Metin'e Türk

müsün der ve arabadaki Elvis plağını sizde ne işi var diye ekler. Metin, plağın ablası Nilgün'e ait olduğunu belirtir. Serdar, Metin'e Spor ve Sergi Sarayı'nda gece düzenlendiğini anlatırken Metin, davetiyenin parasını sorar. Metin, cüzdanından beş yüz lira çıkartırken elinden özel derslerden biriktirdiği on iki bin lira bulunan cüzdanını alırlar. Hasan ve arkadaşları arabadan Elvis plağını, Faruk'un arşivden not aldığı defteri ve on iki bin lirayı alıp inerler. Metin, arabayı tekmeleyerek ağlar. Onu uzaktan izleyen Hasan, arkadaşlarından zorla aldığı plak ve tarih defteriyle gelir. Metin, parayı getirdi zanneder. Birlikte arabayı yokuş yukarı itmeye çalışırlar. Hasan, diğer ülkücülerle alakası olmadığını paradan tek kuruş almadığını söyler. Metin, Hasan'ı hırsız diye suçlar. Araba çalıştıktan sonra Metin, kapıları kitler ve Hasan'ı orada bırakıp kaçar. Hasan, plağı defteri yağmurun altında arayıp bulur. Hasan, gizlice eve girip Nilgün'ü görmek ister. Hasan, plajdan dönerken Nilgün'ün olduğunu düşündüğü plağı ona vermek için yolunu keser. Nilgün kendisini sürekli takip eden Hasan'dan kaçmak isteyerek koşar. Hasan, kendisiyle konuşmayan Nilgün'e yetişerek hırsıyla ona vurur. Recep, Nilgün'ü eczaneye getirince Metin ve Faruk başına giderler. Metin, önceki gece Hasan ve arkadaşlarının kendisinin parasını aldığını Faruk'a anlatır. Metin, tarih defterini soran ağabeyi Faruk'a defteri görmediğini belirtir. Metin ve Faruk sarhoş oldukları için Nilgün'ü hastaneye götüremezler. Metin, artık İstanbul'a dönmek istediğini söyler. Metin, içip içip sarhoş vaziyette babaanneninin odasına gider. Fatma Hanım'a bu evi satıp apartman yaptırmayı teklif eder. Faruk'un sürekli içki içmesinden, Nilgün'ün de komünist olmasından yakınarak paraya ihtiyacı olduğunu anlatır. Metin'in bileği kesilir ve eczaneye gidip pansuman yaptırır. Eve gelince Nilgün'e eczacı kadının kendisini sorup hala hastaneye gidip gitmediğini sorduğunu anlatır. Gece salonda üç kardeş birlikte kalır. Sabah, Recep kahvaltıya hazırlayıp bir yandan bavulları arabaya taşır. Nilgün bir anda midisinin bulandığını söyleyerek kusmaya başlar. Faruk ve Metin şaşkınlıkla bakarlar. Nilgün, ölür. Metin, arabayla eczacı kadını alıp getirir. Eczacı kadın beyin kanamasından öldüğünü söyleyene kadar ölüm sözünü söylemezler. Recep, Metin ve Faruk Nilgün'ün kalkıp yürüyeceğine dair umutla bakarlar.

Metin, Türkiye'deki siyasi karışıklık nedeniyle ve Amerika'ya olan hayranlığı yüzünden oraya gitmek isteyen, arayışları içinde olan bir kahramandır. Ağabeyi Faruk'un çok içmesinden ve çok para kazanmamasından, ablası Nilgün'ün komünist olduğu için beyninin yıkandığını düşünen biridir. Romanda, Metin'in zengin kızı

Ceylan'a âşık olması ve zengin arkadaşlarıyla vakit geçirmek istemesi, yazarın, döneminin zengin- fakir farkını ortaya koymaya çalıştığını gösterir.

HASAN, İsmail'in oğludur. Romanın sekiz bölümünde anlatıcıdır. Lise öğrencisidir, birkaç dersten kalmıştır. Cennethisar'da yokuşun başındaki evde annesi ve babası ile yaşar. Hasan, ülkücü genç arkadaşlarıyla esnaftan haraç keser. Mustafa, Serdar adlarında bu arkadaşları Hasan ile birlikte geceleri boya ve fırça ile duvarlara yazı yazarlar. Arkadaşlarıyla konuşurken Tuzla'nın komünistlerin, Cennethisar'ın ülkücülerde olduğu belirtilir. Dönemin siyasi düşüncelerini, kavgalarını, amaçlarını ve karışıklığını Hasan ile görürüz. Eve dönüp ders çalışmak için yürürken beyaz Anadolu'un içinde Nilgün'ü görür. Her yaz bir hafta gelen Nilgünlerin yanından geçip onu tanımamalarına üzülür. Ertesi gün Nilgünler mezarlığa gittiğinde Hasan da onları uzaktan izler. Evlerinin önüne gelince Nilgün'ün bakkala gittiğini görür. Dönüş yolunda âşık olduğu, geldiğinden beri takip ettiği Nilgün ile konuşur. Hasan eve gidince bütün gün sokaklarda gezdiği için şikâyetçi olan babasıyla tartışıp kaldığı matematik dersinin başına oturur. Sabah olunca Nilgün'ün plajda kitap okumasını ve güneşlenmesini izler. Nilgün denize girince çantasını karıştırıp küçük yeşil tarağını alır ve uzaklaşır. Nilgün bakkala uğrayıp eve dönerken Hasan yine yoluna çıkıp selamlaşır. Hasan, postaneye gidip jeton alır. Nilgün ile telefonda konuşabileceğini düşünür fakat yanlış numarayı çevirir. Eve ders çalışmak için dönerken amcası Recep ile karşılaşır Nilgünleri sorar ve ondan para ister. Plaja gelen Nilgün'ü izlerken arkadaşı Serdar onu görüp, Mustafa'ya söylemekle tehdit eder. Serdar'ın kızı neden bekliyorsun diye sorması üzerine tarağını vereceğini söyler. Serdar, tarağı alıp cebine koyunca arkasından yetişip kolunu bükerek tarağı geri alır. Nilgün'ün geldiğini görünce ondan önce bakkala girer ve ardından Nilgün de gelir. Nilgün, bakkaldan kırmızı tarak ve Cumhuriyet gazetesi alır. Hasan, şaşırıp demek sen komünist gazetesi okuyorsun der. Nilgün, irkilerek hızlı hızlı evine yürür. Hasan, bakkalın o gazeteyi satmamasını söylemelerine rağmen öfkelenir. Bakkala döner ve Nilgün'ün aldığı aynı renkten tarak alır. Hasan, Mustafa ve Serdar adlı ülkücü arkadaşlarının yanına gider. Serdar, Mustafa'ya bir kızı gözetlediğini söyler. Arkadaşları sosyete kızına âşık olduğunu anlar ama tarakların nereden çıktığını anlamazlar. Hasan, o kıza âşık olmam komünistmiş der. Cumhuriyet gazetesi aldığını anlatır. Cumhuriyet okuyan bir kızı Üsküdar'da vapurdan nasıl sarkıttıklarını anlatıp

bakkala ve kıza ne yapacaklarını düşünürler. Hasan'a kızın elinden gazeteyi alıp yırtıp buraya komünistlerin giremeyeceğini söyle diye baskı yaparlar.

Hasan ve arkadaşları gece duvarlara yazı yazarken beyaz bir Anadolu üzerlerine sürer. Metin, arabadakinin Metin olduğunu anlar ama yanındaki kızın Nilgün olup olmadığını çıkaramaz.

Hasan sabaha karşı eve dönünce babası İsmail yine diplomanın öneminden bahsedip bağırp çağırır. Uyuduktan sonra sabah plaja giden Nilgün'e bakmaya gider. Nilgün kitap okurken onu bekler ve arkadaşı Mustafa da gelir. Nilgün'ün hangisi olduğunu sorar. Mustafa, Hasan'a eğer Nilgün bakkaldan o gazeteyi alırsa çıkıp öksüreceğini belirtir. Öyle de yapar. Nilgün, bakkaldan çıktıktan sonra hızla eve doğru yürür. Hasan, konuşmaya çalışarak peşinden gider. Hasan, bir süre sonra Nilgün'ün eve yaklaştığını görünce peşine bırakır. Mustafa, Hasan'a kızarak bakkala dönerler. Bakkaldan tüm Cumhuriyet gazetelerini isteyip artık satmaması için tehdit ederler. Nilgün, ağabeyi Faruk'a Hasan'ın kendisini takip ettiğini söyler. Faruk, âşık ya da hayran olduğunu düşünerek önemsemez.

Metin arabayla yolda kaldığında Hasan ve arkadaşları Mustafa, Serdar ile karşılaşır. Mustafa ve Serdar, Metin'in cüzdanındaki on iki bin lirayı ve arabadaki Elvis plağı, tarih defterini alırlar. Hasan, arkadaşlarıyla arabadan indikten sonra onlardan defter ve plağı alır. Hasan'a beş yüz lira ile plak ve defteri verirler. Hasan, Metin'in yanına çalışmayan arabanın yanına gidip plak ve defteri kenara koyar. Hasan, Metin'in arabayı yokuşa itirmesine yardım eder. Metin onu hırsızlıkla suçlar ve arabasıyla basıp gider. Hasan, yağmurda çamur içindeki plak ve defteri arayıp bulur. Hasan, gizlice Nilgünlerin evine girer ve sessizce dolaşır. Nilgün'ün üstü örtülü yatağını açıp, geceliğini koklar ve sessizce evden çıkar. Plaja gidince Nilgün'ü görür ve bakkala kadar takip eder. Bakkal Cumhuriyet gazetesi isteyen Nilgün'e artık satılmadığını belirtir. Nilgün sebebini sorunca bakkal burnunun ucuyla Hasan'ı gösterir. Hızla eve yürümeye başlar. Hasan, arkasından giderek plağı uzatır. Nilgün kendisine ait olmadığını söyleyip eve doğru koşar. Hasan, Nilgün'ün kolundan tutup neden Cumhuriyet okuduğunu sorup kendisi olmasa ona zarar vereceklerini anlatır. Nilgün, elinden kurtulup koşar. Hasan arkasından gidince Nilgün, faşist diye bağıırır. Hasan, önce şaşırıp sonra itiraf ettiği için cezalandırmaya karar verip vura vura cezalandırır. Recep, durumu görüp Nilgün'ü eczaneye götürür. Sonra eve gidince Metin, Hasan ve arkadaşlarının parasını aldığını anlatır. Nilgün, hastaneye gitmek

istememez. İsmail korkudan eve gelmeyen Hasan'ın eve gelmediğini Recep'e anlatır. Recep, kahvaltıdan sonra Nilgün'ü İstanbul'a hastaneye götüreceklerini belirtir. Recep, salonda Nilgün'ün kustuğunu görünce mutfağa inip çıkar. Çıktığında Nilgün'ün öldüğünü görür. Metin'in getirdiği eczacı kadın da beyin kanamasından öldüğünü söyler. Hasan, fabrikanın iskelesindedir. Ceketini kenara koyan bir adamın cüzdanı ve kimliğini çalar. Kimliğin resim yerine kendi resmini yapıştırır. Büfeden tost ve Hürriyet gazetesi alıp oturur. Biletçiden Haydarpaşa'ya bilet alır. Trenin geldiğini görüp Faruk'un tarih defterini karıştırır. Hasan, kafasındaki planlarıyla trene kalabalığın içine karışarak artık ondan korkmalarını gerektiğini düşünür.

Dönemin siyasi gençlerinin faaliyetlerini, düşüncelerini ve tavırlarını ortaya koyan bir kahramandır.

MUSTAFA, Hasan'ın bağlı olduğu ülkücü hareketin Cennethisar'daki şefidir. Hasan ve diğerleriyle çarşıda esnaftan haraç keser. Hasan ve diğerlerine boya getirerek geceleri yazı yazmalarını ister. Serdar, Hasan'ın Nilgün'ü gözetlediğini görmesi üzerine gidip şikâyet ettiği şefleridir. Hasan'ın komünist olduğu düşünülen Nilgün'e karşı yapacaklarını anlatır. Mustafa, ertesi gün plajın oradaki Hasan'ın yanına gider. Nilgün'ün aldığı gazeteyi yırtıp ona buraya komünistlerin giremeyeceğini söylemesi için baskı yapar. Bakkala gidip gazeteleri alıp, camekândaki çıplak kadın posterlerini yırtarak artık satmamasını söyler. Mustafa, ertesi gün plajın oradaki Hasan'ın yanına gider. Hasan'a Nilgün'ün elinden gazeteyi alıp yırtması için baskı yapar. Metin, yolda kaldığında yazı yazmaktan dönen Mustafa, Serdar ve Hasan, Metin'in cüzdanını, plağı ve tarih defterini alırlar. Mustafa, Hasan'a paranın dernek için harcanacağını belirtip ona beş yüz lira verir.

SERDAR, Hasan'ın ülkücü hareketindeki arkadaşlarından. Serdar, Hasan'ın plajda Nilgün'ü gözetlediğini görür. Hasan'a o kızla ne alakası olduğunu sorar. Hasan'ın tarağı kendisine verdiğini söylemesi üzerine tarağı alıp gitmeye kalkışır. Hasan, kolunu büküp tarağı geri alınca akşam şefleri Mustafa'ya Hasan'ın plajda kız gözetlediğini söyler. Hasan ile çekişirler. Mustafa ve Serdar, Hasan'ın Nilgün'ün gazetesini yırtıp ona gözdağı vermesini isterler. Geceleri Hasan ile duvarlara boyayla yazı yazarlar.

Bir gece yokuştan inerken Metin'e rastlarlar. Arabaya binip Metin'in cüzdanındaki on iki bin lirayı, Elvis plağını ve tarih defterini alıp inerler. Mustafa ile Serdar, Hasan'a payı olduğunu söyledikleri beş yüz lirayı verirler. Hasan'ın defteri ve plağı istemesi üzerine plağı verip ondan ayrılırlar. Mustafa ve Serdar, Hasan'ın Nilgün'ün gazetesini yırtıp ona gözdağı vermesini isterler.

FİKRET, Metin'in Cennethisar'daki zengin arkadaşlarından. Metin, geldiği gün arabayla ilk Fikret'in evine gider. Fikret, on sekiz yaşındadır. Babası kalp krizinden aniden ölünce, ağabeyi de Almanya'da olduğu için işlerin başına geçmiştir. Arkadaşlarının yanına Metin'i, Fikret götürür. Metin, Ceylan'ın gözü üzerinde olduğu gecelerde Ceylan'ın Fikret ile konuştuğunu görür. Metin, Ceylan ile evden plak almaya gittiği gecenin dönüşünde yolda kalır. Benzinciden Turanlarda olduğu arkadaşlarını aradıklarında telefonu Fikret açar. Ceylan, Fikret'e gelip kendisini almasını ister. Fikret gelip Ceylan'ı alır. Metin, Fikret'e arabasının çalışacağını belirtip yarış teklif eder. Yarış ettiklerinde geride yokuşun aşağısında kalır.

TURAN, Metin'in Cennethisar'dan zengin arkadaşlarından. Metin, Turan gibi diğer kız arkadaşlarıyla Ceylanların rıhtımda denize girer, deniz motorlarıyla turlar, içki, esrar içer ve diskoteğe gider. Metin, Turanlarda toplandıkları gece Ceylan'ın Elvis plağını evde unutması üzerine Turanların evden ayrılırlar. Metin, yolda Ceylan'a ona âşık olduğunu söyler. Araba bozulduğunda benzinciye gelince Ceylan'ın ısrarı üzerine Metin, Turanların ev telefonunu arar. Fikret'in açması üzerine, Fikret gelip Ceylan'ı alıp gider.

TURGAY, Metin'in Cennethisar'dan zengin arkadaşlarından. Metin, onlar ile deniz motoruyla turlar, geceleri diskoteğe gidip eğlenir. Metin, Turgay ve diğerleri ile içki, esrar içer ve eğlenir.

CÜNEYT, Metin'in Cennethisar'daki zengin aile çocuklarından biridir. Denize girerken ve diskoteklere gidip yollarda yarış yaptıklarında yanlarındadır.

VENEDİKLİ KÖLE (*Beyaz Kale*, 1985) romanın anlatıcısıdır. Köle, yirmi üç yaşındadır. Floransa ve Venedik'te bilim ve sanat okumuştur. Roman, Köle'nin "Venedik'ten Napoli'ye giderken Türk gemileri yolumuzu kesti."²²⁰ sözüyle başlar. Türkler, İtalyanları bozguna uğratmışlardır. Gemide esir aldıklarının çoğunu kürek

²²⁰ Orhan Pamuk, **Beyaz Kale**, 9.Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.11

mahkûmu yaparlar. Ceneviz dönmesi olan Reis, köleye nelerden anladığını sorar. Köle, küreğe verilmemek için hekim olduğunu ileri sürer.

“Anatomi bilgimi değil de, aklımı kullanarak tedavi ettiğim birkaç Türk’ün yarası kendiliğinden kapanınca herkes hekim olduğuma inandı. Türklere hekim olmadığımı söyleyen bazı kıskanç düşmanlarım bile geceleri ambarda bana yaralarını gösterdiler.”²²¹

Köle, bunun üzerine Galata’ya Sadık Paşa’nın zindanına gönderilir. Zindanda hasta olan gardiyanlara iyi gelen reçeteler verince, Köle’yi güneş ışığı alan hücreye ayırırlar. Hekimlikten kazandığı para ile bir hocadan gizlice Türkçe dersleri alır. Türkçe dersleri aldığı hocası Paşa’nın işlerine bakan yaşlı biridir. Bir akşam zindana gelen kâhya, Paşa’nın çağırdığını söyler. Paşa, nefes darlığı çekmektedir ve birçok hekim çare bulamaz, Köle mutfağa inip karışımlarla şurup yapıp reçete yazar. Paşa, iyileşince Köle’ye bir kese altın verir. Köle, bazı konaklara götürülüp hastalara şifa olacak reçeteler yazar. Kış böyle geçince, Paşa’nın Akdeniz’e açılıp sefere çıktığını öğrenir. Paşa, döndüğünde yine Köle’yi çağırır. Köle, odaya girince kendisinden beş-altı yaş büyük ve tıpa tıp benzeyen kişiyi görünce korkar. Paşa, Başvezir’in kızıyla oğlunu evlendirecek bu yüzden düğünün eşsiz havai fişek gösterileriyle anılmasını ister. Bu iş içinde Hoca denilen adama Köle’yi teslim ederek beraber bu havai fişek gösterilerine çalışmasını ister. Hoca, Köle’nin tüm bilgilerini öğrenmeye yönelir. Birlikte havai fişek gösterisine hazırlanırlar. Düğün günü Haliç’in karşı kıyısından izleyen Padişah da dâhil herkes gösteriyi beğenir. Altınla ödüllendirilirler. Köle’yi çağıran Paşa, Müslüman olması karşılığında azad edileceğini belirtir. Köle, din değiştirmeyeceğini vurgular ve öfkelenen Paşa, onu hücreğine gönderir. Üç gün sonra kâhya, Müslüman olmazsa Paşa’nın kararının başının vurulması olduğunu anlatır. Köle, ölüm korkusuna rağmen Müslüman olmaz. Paşa, Köle’ye artık Hoca’nın kölesi olduğunu, isterse azad edebileceğini söyleyip odadan çıkar. Hoca, kendisine her şeyi öğretirse onu azad edebileceğini belirtir. İlk yıl, Hoca ve Köle, astronomiyle ilgilenip, yıldızları inceleyerek geçirirler. Hoca, Güneş Sistemi’ni anlatan bir maket yapar ama Padişah da dâhil kimse ilgilenmez. Hoca ile Köle, yılda bir kere ayarlanan bir namaz saati mekanizması yaparlar. Paşa, Köle ile Hoca’yı Padişah’ın huzuruna çıkarır. Padişah henüz çocuk yaşta ve hayvanlara ilgilidir. Hoca, Padişah’ı etkilemek için yıldızlardan ve tasarladığı namaz saatinden bahseder. Ancak

²²¹ a.g.e., s.13

arabaya yükleyip götürdüğü namaz saatiyle Padişah ilgilenmez. Padişah, hasta aslanının iyileşip iyileşmeyeceğini sorunca Hoca, yıldızlara bakarak iyileşecek der. Aslan iyileşince, Padişah yine Hoca'yı çağırır. Padişah, At Meydanı'nda kafeslerde baktığı aslanlarla, leoparlarla ilgili sorular sorar. Hoca, Padişah'ı etkilemek için yıldızlardan çok şey öğrendiğini ileri sürer. Münecimbaşı Hüseyin Efendi öldürülünce, Hoca evindeki tüm risaleleri sandıkla getirip okur. Hoca, Köle ile birlikte hayvanlarla ilgili eser yazmak için çalışır. Köle, ona kendi ülkesindeki hayvanlardan söz eder. Padişah, yıldızlardan medet ummanın sonucu olmadığını, Hoca'ya bilimle, silah yapımıyla ilgilenmenin daha faydalı olacağını haberini gönderir. Padişah, avda hayvanlarla ilgili olan bir hadiseyi Hoca'ya yorumlatır sonra da aylarca Hoca'yı çağırır. Sarayda Kösem Sultan'ın gizli planlarının Sultan'ı etkilememesi üzerine Hoca'nın yorumunun doğru olduğunu belirten Padişah, Hoca'ya dirlik verilmesini buyurur. Hoca, Köle ile birbirinin aynısı olan sıkıcı üç yıl çalışma odasında geçirir. Hoca, insanın ne olduğunu Köle'ye sorar. Köle, marangoza tarif üzerine masa yaptırır ve karşılıklı oturup birbirlerinin geçmişini anlatıp hikâyeler yazarlar.

Köle, Venedik'teki nişanlısı ve ailesinden söz eder. Hoca da Edirne'deki ailesi ve çok sevdiğini kız kardeşinden bahsedince, Hoca'nın Köle'ye hayatımı öğrenmeye çalışıyorsun suçlamasıyla geçmişi anlatıp yazma işi son bulur. Bu sefer şehirde veba hastalığı yayılır. Hoca'nın karnında çıban çıkması üzerine Köle, Hoca'nın veba olduğunu düşünür bu yüzden eşyalarını toplayıp Heybeliada'ya kaçar. Üç gün içinde Hoca, Köle'yi bulup getirir. Padişah, Hoca'yı çağırıp veba ile ilgili ne yapılacağını sorar.

“Ertesi sabah, Hoca beni karşısına alıp söyledi: Suçum çok ağırmış, yalnız kaçtığım için değil, bir böcek ısırığını veba hıyarcığı sanıp onu ölüm yatağında bıraktığım için de beni cezalandırmaya can atıyormuş, ama şimdi vakti değilmiş. Anlattı: Padişah, bir hafta önce, en sonunda, Hoca'yı çağırmış, bu vebanın ne zaman biteceğini, daha kaç can alacağını, kendi hayatının tehlikede olup olmadığını sormuş. Çok heyecanlanan Hoca, hazırlıksız olduğu için yuvarlak cevaplar vermiş, yıldızlarla çalışması gerektiğini söyleyerek vakit istemiş. Etekleri zil çalarak eve dönmüş,

Padişah'ın merakını nasıl yönlendirmesi gerektiğini kestiremiyormuş. Böylece beni getirmeye karar vermiş.”²²²

Köle, tüm şehri gezip ölüm sayılarını not eder. Hoca, Köle'nin tavsiyesi üzerine Padişah'a şehri karantinaya almayı teklif eder. Köle'nin hazırladığı takvim sonrası karantinadan bir süre sonra hastalık şehri terk eder. Padişah, Hoca'yı Münecimbaşı yapar. Hoca ve Köle bu sayede daha çok Padişah'ın çevresinde olur. Tüm bu olanlardan sonra Köle, on beş yıl geçtiğini anımsayarak nişanlısını ve annesini düşünür. Köle, artık geçmişi yerine yazacağı kitabı, Türkler ve kölelik yıllarını önemser. Hoca, Padişah'ın rüyalarını yorumlayarak günlerini geçirir ama bir gün tasarlamak istediği silahı anlatır. Padişah ancak üç yıl sonra seferlerden döndükten Hoca'nın bu planını dinler. Köle ve Hoca bağlanan dirlik gelirleriyle silahı tasarlamak için gece gündüz çalışırlar. Padişah, silahın çalışmaları için ziyarete gelince Köle'nin bilgilerini Hoca'ya anlattığını anladığını belirtir. Köle'nin yirmi yıldır Müslüman olmamasına da saygı duyar. Hoca'nın dört yıl silah için uğraştığı günlerde artık saraya Köle gidip gelir. Köle, bu süreçte saray çevresindeki davetlere katıldığı için şişmanlar. Köle, artık Hoca'nın yerini almış Padişah'ın rüyalarını yorumlayıp, olmayan hayvanlardan bahseder. Padişah, Köle'ye vebayı onun takvimiyle uzaklaştırdığını bildiğini, aslında Hoca'nın anlattıklarını Köle'den öğrendiğini bildiğini söyler. Hoca, bu süreçte silahın yapımını tamamlar ve pek ilgisi olmasa da Padişah'a sunar. Padişah, silah tasarısının arkasında da herkesin Köle'nin olduğunu düşündüğünü söyler. Padişah, bir süre Lehistan'a sefere çıkar. Köle, Venedik'ten gelen ressama portresini yaptırıp, ut dersleri alarak günlerini geçirir. Padişah, Köle ve Hoca'yı Edirne'ye sefere çağırır. Hoca, silahı da hazırlayıp yola koyulmak için hazırlık yapar. Edirne'ye vardıkları bir gün Hoca Köle ile beraber Fildamı Mahallesi'ne gidip kız kardeşi Semra'yı arar fakat bulamaz. Eylül başında Padişah, silaha güvendiğini belirterek Edirne'den ayrılma kararı alır. Bu sefer geceleri Padişah, Köle ve Hoca'dan hikâyeler dinlemeye devam eder. Hoca'nın ortaya çıkardığı günahkâr mısın oyunu ile köy köy gezerek Hıristiyan, Müslüman, Yahudi köydeki herkese günahlarını anlatmasını ister. İnsanlar vefasızlık, kalleşlik ya da küçük hırsızlıkları dışında bir şey anlatmazlar. Hoca, şiddet uygulayarak konuşurmaya çalışıp, bir bilgiyi kanıtlamaya çalışırken Köle bu durumu uzaktan

²²² a.g.e., s.70

izler. Köle, artık hocaya hastalıklı olarak bakıldığını düşünüp asıl suçlunun kendisi olup Padişah'ı kandırdıklarını anlar.

Hoca ile Köle'nin yaptığı silah yağmur yağında çamur olan toprak yolun ortasında saplanır. Hoca, Padişah ile görüşüp Köle'ye onun kellesini istediklerini söyler. Silah, yüzünden ordu başarısız olur. Doppio Kalesi bir türlü ele geçirilemez. Köle, casus olduğu söylentisi yüzünden artık Padişah'ın çadırına gidip gelmez. Akşama kadar kale tüm saldırıya rağmen düşmez. Akşam güneş batarken kale bembeyaz ve güzel görünür. Sabahki saldırıya Padişah'ın emriyle tasarlanan araç yine katılır. Aracın içindeki ve yanındaki askerler ölüme terk edilip bataklığa saplanır. Hoca, Padişah'ın çadırından geç saatlere kadar dönmediğinden Köle onu merakla bekler. Köle, Hoca'ya gün ışıyana kadar Empoli ve Floransa'daki hayatını, annesini, kardeşlerini anlatır. Köle ve Hoca elbiselerini telaşa kapılmadan değiştirirler. Köle, yüzüğünü ve madalyonunu verdikten sonra Hoca, çadırdan çıkıp gider.

Venedikli Köle, İstanbul'a dönüp Hoca'nın yerine geçerek Müneccimbaşılık yapar. Yıllarca Hoca ile yaşadığı evde yalnız oturmak sınırlarını bozar ve köle pazarından köle alır. Köle, satın aldığı köleden geçmişini anlatıp ona her şeyi öğretmesini istediğinde korkuyla bakan köleye acıyıp tekrar pazara götürüp satar. Daha sonra mahalleye haber salarak evlenmek istediğini söyler. Köle, artık Türklere benzemekten memnun olarak eşini dikkatle seçer.

Bu iş ile para biriktirdikten sonra evlenir ve dört çocuğu olur. Sultan, tahttan indirilmeden çok önce Gebze'de konak yaptırıp bir iki adamı, çocukları ve kitaplarıyla buraya yerleşir. Çalışma odasında Hoca ile oturduğu masada kitap yazmak için oturarak Hoca'yı düşünür. Artık yetmiş yaşındadır. Müneccimbaşı görevinden dolayı gelip derdini anlatan olur. Bir gün Evliya adında ondan on beş yaş büyük bir yaşlı gelir. Evliya, ömrünü gezip yazdığı on ciltlik seyahatnameye vermiş. Şimdi de Köle'den İtalya'yı anlatmasını ister. Köle, anlatmaya karar verir, Evliya her şehir için bir hikâyeye anlatmasını ister. Köle, bu ihtiyar ile tanışıp etkilendikten sonra on altı yıl önce yarım kalan kitabını yazmaya karar verir. Bir gün yine odasında hikâyeler yazarken bir atlı gelip ondan haber getirir. Yazdığı kitabını ona verir ve gelen İtalyan kitabı okur.

HOCA, çevresi tarafından bilgin olarak tanınır. Paşa, oğlunun düğününde görkemli bir havai fişek gösterisi yapılmasını ister. Bu yüzden Hoca'yı konağına çağırır. Paşa, hasta olduğu dönem onu iyileştiren Venedikli Köle ile Hoca'yı tanıştıır. İkisinin birlikte çalışıp havai fişek gösterisine hazırlanmasını söyler. Hoca ile Köle birbirine çok benzer. Hoca, Köle'ye ne biliyorsa öğretmesini ister. Hoca, gezegenler üzerine araştırmalar yapar, Dünya'ya Ay'dan daha yakın bir yıldız olacağını ve onu bulacağını anlatır.

“Sonra, ona her şeyi öğreteceğimi söyledi; Paşa'dan beni bunun için istemiş, beni ancak ondan sonra azat edebilirmiş. Bu “her şey”in ne olduğunu öğrenebilmem için aylar geçmesi gerekti.”²²³

Düğün günü Haliç'in kıyısından Padişah'ın da izlediği fişek gösterisini herkes çok beğenir. Ertesi sabah, Paşa; Köle ve Hoca'ya bir kese altın gönderir. Fişek gösterisinden sonra Hoca, Köle ile görüşmez. Paşa'nın baskısı üzerine Köle din değiştirmez. Paşa, Köle'yi çağırıp artık kendisinin Hoca'nın kölesi olduğunu söyler. Hoca, Köle'ye ona her şeyi öğrettikten sonra azad edeceğini anlatır. Hoca, Köle'ye merak ettiklerini, beraber araştırıp beraber bulacaklarını söyler. Hoca, Köle ile birlikte Haliç'e bakan evine gidip bütün gece yıldızları ve gezegenleri anlatır. İlk yıl, Hoca'nın tahmin ettiği yıldızın varlığının ya da yokluğunun kanıtlarıyla uğraşırlar. Hoca, yıldızların ve gezegenlerin hareketlerini çevresindekilere ve Padişah'a tanıtmak için model tasarlar. Hoca, bir de namaz vakitlerini gösteren saat yapar. Sadık Paşa'nın Erzurum'dan döndüğünü duyunca arabasının arkasına bu yeni buluşlarını koyup yanına gider. Paşa, Hoca'nın bunları Köle'den öğrendiğini düşündüğünü belirtip onları Padişah'ın huzuruna çıkarmaya karar verir. Padişah, tasarılar yerine göğe bakarak hasta olan aslanı için ne dediğini Hoca'ya sorar. Hoca, Padişah'ın ilgisizliğinden sonra bu sefer tasarılarını sübyan okulundaki öğrencilerine götürür. Hoca'nın tasarılarıyla öğrenciler de ilgilenmez. Padişah hocayı çağırır, rüya yorumunda söylediği gibi aslanının iyileştiğini söyler. Birlikte Padişah'ın At Meydan'ındaki aslanlarını görmeye giderler. Padişah, hamile aslanın kaç tane yavrulayacağını sorar. Hoca, Padişah'ı etkilemek için sorularına cevap verir ve onu avucunun içine alacak gibi etkilemeye çalışır. Padişah, zaman zaman Hoca'yı çağırıp rüyalarını yorumlatır. Münecimbaşı Hüseyin Efendi, ölünce Hoca evindeki kitapları, yazmaları alıp getirir. Padişah'a sunmaya karar verdiği “Hayat-ül Hayvan

²²³ a.g.e., s.25

ve Acaib-ül-Mahlûkat” adlı iki risale için Köle’den memleketindeki hayvanları anlatmasını ister. Hoca, Padişah’ı etkilemenin yollarını arar. Padişah, ava giderken Hoca’yı da çağırır. Av sırasında bir tavşanın suya atlaması ve yabancı bir köpeğin onu yakalaması üzerine bostancılar tavşanı getirdiklerinde tavşan yaşıyordu. Padişah, gelişen bu olayı Hoca’nın yorumlamasını isteyip neye yorulacağını sorar. Hoca, hiç beklenmedik düşmanlarının çıkacağını ama kazasız belasız atlatacağını söyler. Bir süre sonra sarayda Kösem Sultan, Padişah ve annesini öldürtmek ister ama başarısız olur. Padişah, Hoca’yı çağırıp yorumlarının doğru olduğunu söyler. Padişah, Hoca’ya uygun bir yerde dirlik verilmesini buyurur. Gebze yakınlarında verilen dirlik yerinde oradaki akıllı gençleri toplayıp gök kuramıyla ilgili tasarılarını anlatır. Herkes Hoca’nın anlattıklarına sessiz kalıp eve dağıldıktan sonra sabaha karşı Hoca, kapıda hala ılık kan sızan okunmuş koyun yüreği bulur. Hoca, en akıllısı diye düşündüğü gençlerden birini kâhya olarak bırakıp İstanbul’a döner. Hoca, Köle ile birlikte zaman zaman kadınlarla yatmak için müziğini sevmediği o yerlere gider. Mahallelinin baskısına rağmen evlenmez. Hoca, Köle’ye ben niye benim? sorusunu sorar ve saatlerce bunun üzerine düşünür. Bunun üzerine Hoca ve Köle hayatları ve geçmişleriyle ilgili karşılıklı yazmaya başlarlar. Bu bölümde Hoca’nın geçmişte Edirne’de yaşadığını, babasının erken öldüğünü, annesinin çalışkan biri olduğunu ve ikinci kez evlendiğini, bu adamın yorgancı olduğunu öğreniyoruz. Kız kardeşi dışındaki kardeşlerini sevmez. Hoca, Selimiye Medresesi’ne kabul edilmiş ve orada eğitim görmüş. Annesinin ölümünden sonra eline geçen para ile İstanbul’a gelmiştir. Bir ara tekkeye gittiğini ama sonra uzaklaştığını yazar. Hoca, kâtiplik yaparken Sadık Paşa ile tanıştıktan sonra sübyan mektebinde hocalığa başladığını yazmaya devam eder. Hoca, öfkeyle Köle’ye hakkında bilgiler öğrendiğini söyleyerek tüm yazdıklarını yırtar.

Bir gün tüm şehirde veba salgını olduğu haberi gelir. Hoca, mektepteki derslerine gitmeye devam eder. Köle, korkuyla evden çıkmadan oturur. Hoca, eve geldiği bir gün karnında çıban çıktığını Köle’ye gösterir. Köle, Hoca’nın veba olduğunu düşünerek evden kaçıp Heybeliada’ya gider. Padişah, Hoca’yı yanına çağırıp vebaya çare bulmasını söyler. Hoca, üç gün içinde Köle’yi bulup Heybeli Ada’dan İstanbul’a geri getirir. Hoca, vebanın ne zaman biteceğini kestiremez ve Köle’ye, onun bilgisine ihtiyacı olduğunu belirtir. Köle, gündüzleri camileri gezip cenazeleri not ederek ölenlerin sayılarını belirler. Köle, ölü sayılarını günü gününe

not ederek takvim oluşturur. Köle ile Hoca'nın çalışmaları sonucu Padişah'a dışarı çıkma yasağı aldırırlar. Veba salgını bitince Hoca, Başmünneccim olur. Ayasofya'da kılınan cuma namazında Padişah'ın biraz arkasında durur. Aradan üç yıl geçer ve Hoca, yapmak istediği silah tasarısını Padişah'a anlatamaz. Padişah, sefere çıkınca Hoca, Köle ile odaya kapanıp Padişah'ın seveceği bir hayvanları anlatan hikâye kitabı yazar. Padişah, seferden dönünce kitabı teslim ettiğinde Hoca, artık yapacağı silah için Padişah'tan emir alır. Sonra altı yıl, Hoca ile Köle herkesin gözleri üzerinde, tehlike içinde bu silahın yapımıyla uğraşırlar. Padişah, seferden dönüşte Edirne'de kalır ve Hoca ile Köle'yi tasarladıkları silah ile birlikte Edirne'ye çağırır. Hoca, Edirne'ye gidince Köle ile birlikte Fildamı Mahalle'sine gidip kız kardeşi Semra'yı arar. Adamın biri, on yıl önce İstanbul'a gittiğini ve vebadan öldüğünü söyleyince oradan uzaklaşır. Eylül başında Edirne'den ayrılırlar, alınan sefer kararıyla silaha da güvenildiği belirtilir ve Lehlilerle savaşmaya gidilir. Bu sefer gecelerinde Padişah, çadırında Köle ve Hoca'dan hikâyeler dinlemeyi sever. Hoca, günahkâr mısın oyunu ile bir bilgiyi kanıtlamaya çalışırken, yol üzerindeki köylerde insanların günahlarını sorgular. Hoca, seçtiği güçlü askerlerle silahını savaş için geliştirir. Fakat düşürülmek istenen Doppio Kale'si için ilk gün silah birçok askeri ve çevresindekileri öldürür sonrasında da çamura saplanır. Çamurdan çıkarıldıktan sonra da başarısız olan silah, ordunun başını daha çok belaya sokar. Köle, casus şüphesiyle son zamanlarda Padişah'ın çadırına gidip gelmez. Son bir saldırıyla kale yine düşmeyince gün batarken güzel ve bembeyaz görünen kaleye bakarlar. Hoca, sabahın geç saatlerine kadar çadırına gelmez. Geldiğinde ise Köle'den evini nasıl bulacağını, ailesi hakkındaki bilgilerini tekrarlatır ve hiç telaş etmeden verdiği kararla Köle'nin üzerindeki alıp çadırdan çıkar.

Hoca, Köle'nin yerine geçerek İtalya'ya gider. Köle, Hoca'nın yerine geçerek Gebze'ye yerleşir ve evlenir, çocukları olur. Bir gün ziyaretine Evliya adında yaşlı biri gelir. Köle olan Hoca ondan etkilenerek birbirinin yerine geçme hikâyesini Evliya'ya anlattıktan sonra kaleme alır. Evliya'nın gidişinden on altı yıl sonra İstanbul'dan Gebze'ye bir atlı gelir. Atlı İtalyan, Köle olan Hoca'ya İtalya'daki Hoca'dan haber getirdiğini söyler. Atlı İtalyan, Hoca'nın İtalya'da Türkleri anlatan kitaplar yazarak ün kazandığını anlatır. Yazdıklarından sonra nişanlısı kocasından ayrılıp Hoca ile evlenir.

“Ülkesine döndükten sonra O, Türkler arasında geçirdiği inanılmaz serüvenleri üzerine, Türklerin hayvanları seven en son padişahı ve rüyaları üzerine, Türkler ve veba üzerine, saray ve savaş kurallarımız üzerine bir yığın kitap yazmış. Aristokratlar ve özellikle kibar hanımefendiler arasında yeni yeni yaygınlaşan o büyülü Doğu merakı yüzünden, yazdıkları ilgiyle karşılanmış, kitapları çok okunmuş, akademilerde dersler vermiş, zengin olmuş. Dahası, yazdıklarının romantizmine kapılan eski nişanlısı, yaşına bakmadan kocasından ayrılmış; evlenmişler, dağılıp satılan eski aile evini yeniden alıp yerleşmişler, evi, bahçeyi, eski hâline sokmuşlar.”²²⁴

Şimdilerde ise “Yakından Tanıdığım Bir Türk” başlığıyla Hoca’yı anlatacağını belirtir. Köle olan Hoca da yazdığı hikâye kitabını gelen atlı İtalyan’a verir ve okuması için onu odada yalnız bırakır.

CELAL SALİK (*Kara Kitap,1990*) Selim Kaçmaz takma adıyla Milliyet gazetesinde köşe yazarıdır. Romanın anlatıcısı Galip’in amcasının oğludur. Elli beş yaşında, bekârdır. Galip’in eşi Rüya’nın da ağabeyidir.

Romanın aktüel zamanında olayların içinde yer almaz. Celal ve geçmişi anlatıcıdan biliriz. Celal, babası Melih Bey’in iş için Paris’e gitmesi üzerine annesiyle kalır. Annesi, Melih Amca’nın gönderdiği kartpostalından başka bir kadına âşık olduğunu duyunca Celal’i de alıp babasının evine gider. Celal’in annesi, başka bir avukatla evlenmesinden sonra bilinmeyen bir hastalıktan ölür. Celal, Aksaray’daki evden babaannesini vasıtasıyla getirilip aile apartmanının çatı katına yerleştirilir. Celal, çalışkanlığıyla Milliyet gazetesinde her gün severek ve ilgiyle okunan köşe yazıları yazar. Celal, gezerek, insanlarla iletişim kurarak gördüklerini, dinlediklerini yorumlayıp köşe yazılarına yansıtır. Fakat babaanne, dede ve babası tarafından aile içinde meseleleri yazdığı için bu durum hoş karşılanmaz. Bu yüzden ailesi ona karşı öfkeli. Celal ise babasının ikinci kez evlenmesi ve Rüya adında kızının olmasından sonra aileden uzaklaşmıştır.

“O zamanlar, daha çok, Melih Amcaların İstanbul’a ne zaman gelecekleri ve hangi katta kalacakları konuşulurdu. Çünkü bir avukatla yeniden evlenen annesi, her doktorun başka bir adla adlandırdığı bir hastalıktan genç yaşta ölünce, Celâl, Aksaray’daki örümcekli evde barınamaz olmuş, babaannesinin de ısrarıyla, yeniden

²²⁴ a.g.e., s.123

apartmana dönmüş, çatı katma yerleşmişti. Daha sonraları takma adla ilk köşe yazılarını yazacağı gazete için futbol maçlarını izleyerek şike kokusu almaya çalışıyor, Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bar, pavyon ve kerhane kabadayılarının esrarengiz ve sanatkârane cinayetlerini ballandırarak anlatıyor, kara karelerin sayısının ak kareleri her seferinde geçtiği bulmacalar hazırlıyor, gerektiğinde, afyonlu şarabın sarhoşluğundan ayılamadığı için tefrikasını aksatan üstadın yerine pehlivan tefrikasını sürdürüyor, zaman zaman da 'El yazısından Kişiliğinizi Okuyoruz', 'Rüyalarınızı Yorumluyoruz', 'Yüzünüz, Kişiliğiniz', 'Bugünkü Burcunuz' (akraba ve tanıdıklarına ve bir iddiaya göre de, sevgililerine özel selâmlar yollamaya ilk bu burç köşesinde başlamıştı) ve 'İster İnan, İster İnanma' köşelerine yazıyor ve artan vakitlerde de bedava girdiği sinemalarda gördüğü en son Amerikan filmlerini eleştiriyor ve çatı katında tek başına yaşamaya devam ederse, bu çalışkanlıkla gazetecilikten kazandığı parayla evlenebileceği bile söyleniyordu.”²²⁵

Celal'in babası Melih Amca, Celal'in komünist olması yüzünden ona öfkelidir. Rüya, Galip'ten önce siyasi derneklerle bağı olan biriyle evlenip boşanmıştır. Bunun sorumlusunun anlattıklarıyla onu sol düşünceye çekenin Celal olduğunu düşünürler. Rüya ve Celal öz kardeş gibi hep görüşmüşlerdir. Fakat Celal için aile içinde bazı olumsuz düşünceleri vardır. Galip tüm bu düşüncelere rağmen Celal'e, yaptığı işe, yazdığı yazılara karşı hayranlığı vardır. Rüya ile sık sık onunla sohbet etmeye gitmişlerdir. Galip ve Rüya, Celal'e her zaman hayran olmuşlardır. Galip ve Rüya her sabah Celal'in köşe yazılarını okumuşlar. Celal zaman zaman hangi evde kaldığını ailesinden saklayıp telefonlarını fişten çekip ortadan kaybolan biridir.

"Rüya ile Celâl hep birbirlerini gördüler, aradılar, değil üvey kardeş, öz kardeş gibi de sevdiler."

"Öyle oldu, ama ben geç kalmıştım," dedi Melih Amca. "Türk, milletini ve ordusunu kandıramayınca kız kardeşini kandırdı. Rüya böyle anarşist oldu. Galip oğlum onu o çetecilerin arasından, o fare yuvasından çekip çıkarmasaydı Rüya şimdi evinde yatağında değil, kim bilir nerede olurdu?"²²⁶

Rüya, bir mektup bırakıp Galip'i terk eder. Galip, Rüya'nın nereye gittiğini bilmez. Galip, aynı günlerde ulaşmaya çalıştığı kuzeni Celal'e de ulaşamaz. Galip, Rüya'nın arkadaşlarını hatta eski kocasını da bulduktan sonra Rüya'nın Celal ile

²²⁵ a.g.e., s.18-19

²²⁶ a.g.e., s.39

ortadan kaybolduğuna emin olur. Çünkü Celal de ortalıkta yoktur. Galip, Rüya'yı ararken sık sık Celal'in yazıhanesini ve evini arar ama bulamaz. Celal'in gazetede çıkan yazıları da eski yayımlanan yazılarıdır. Romanda Galip'in karısı Rüya'yı aramasını okurken bazı bölümlerde Celal Salik'in köşe yazılarını okuruz. Galip, Celal'in köşe yazılarındaki imgelerden Celal'in nereye kaybolduğunu bulmaya çalışır.

Celal'in köşe yazıları okuyucuları tarafından hem sevilir hem nefret edilir ama çok ses getirir. Romanda da okuduğumuz köşe yazıları Şunlardır: "Boğazın Suları ekildiği Zaman", "Alaaddin'in Dkkni" , "Bedii Ustanın Evlatları", " SilahŐorler", "Gz", "pŐ".

Galip, Celal'in gazetedeki yazıhanesine gidip masasındakileri karıştırır. Galip, Celal'in; Mevlana, Şems ve Hurufilik zerine araştırmalar yapıp yazılarında onlardan alıntılar yaptığını ve faydalandığını fark eder.

Galip, gazeteye gidip Celal'i sorar, Neşati adında yaşlı köşe yazarı ile konuşup Celal hakkındaki düşüncelerini öğrenir.

"Hayır gazetecilik dışında insanlarla ilişkisi o kadar sınırlıydı ki Celâl'in, kalabalık bir toplantıya gitmek zorunda kaldığı zamanlarda yanında jestlerinden sözlerine, kıyafetinden yediklerine kadar her Şeyini taklit edebileceği güvenilir bir arkadaş bulunsun isterdi hep."²²⁷

Galip, Celal'in gazeteye yeni yazılar göndermediğini öğrenir. Galip, Celal'in ev adreslerini ve numaralarını bulmaya çalışır. Galip'i, arkadaşı İskender telefon eder. İskender, BBC gazetecilerinin İstanbul'da olduğunu Celal ile röportaj yapmak istediklerini anlatır. Galip, Celal'e ulaştığını röportajı kabul ettiğini belirterek yalan söyler. Galip, Celal'in dairesine kapıcının evinden çaldığı anahtarla girer. Celal'in yazılarını ve okuduğu kitapları okuyarak onun gibi yazılar yazmaya başlar. Galip, gazeteye Celal gönderdiği diyerek yayımlanması için üç yazı bırakır. Galip, Celal'in pijamalarını giyip onun yatağında yatıp Celal gibi yaşamaya başlar. Celal'in evinde onun yerine geçmiş gibi hissedip kendini iyi hissetse de Rüya ve Celal'in kendisini istemeden gizlenmelerine hüzünlenir.

²²⁷ a.g.e., s.92

Galip, gazeteciler gitmeden önce İskender'i arayıp Celal'in röportaj vereceğini söyler ve randevulaşır. Galip, Celal'in evini arayan telefonlara arar sıra cevap verir hayranları ya da ona düşmanlık edenlerle Celalmiş gibi konuşur. Galip, çalan telefonu açınca Emine adında bir kadınla konuşur. Emine, Celal'e yani Galip'e yıllar önce aşk yaşadıklarını hatırlatıp son yazısında ona gel dediğini düşünerek kocasından kaçır. Emine telefonda Celal'e yani Galip'e yanına gelmek için adresini sorar. Galip adresi söyleyecek gibi olunca kadın söyleme diye bağırır ve telefonu onu zorla konuşturan kocası alır. Kocasını yıllardır köşe yazılarıyla kendilerini etkilediğini ve kendisinden bıktıklarını belirtip Emine ile olan münasebeti dolayısıyla Celal'i öldüreceğini söyler. Galip sırf bu çifti merak ettiği için evinin adresini değil Alaaddin'in dükkânının önünde buluşmayı teklif eder. Galip, telefonu kapattıktan sonra BBC gazetecileriyle Pera Palas'ta Celalmiş gibi görüşür, çekime katılır.

Galip eve dönerken Alaaddin'in dükkânının önünde yerde yatan üstü gazetelerle örtülü cesedin Celal olduğunu görür. Rüya'nın oralarda olup olmadığını polislerden araştırdıktan sonra Celal'in evine gidip yatıp uyur.

"Uyandığında şöyle düşündü: "Cumartesi sabahı." Oysa cumartesi öğlesiydi. Yazıhaneye, mahkemeye gidilmeyecek bir gün. Ayaklarına terliklerini geçirmeden yürüyüp kapının altından atılan Milliyet'i aldı: 'Celâl Salik Öldürüldü.' Haberi manşet üstünden vermişlerdi. Cesedin, üzerine gazeteler, örtülmeden önce çekilmiş bir fotoğrafını yayımlamışlardı. Bütün sayfayı olaya ayırmışlardı. Başbakan ve öteki ilgililer ve ünlülerden hemen demeçler almışlardı. Galip'in 'Eve Dön' şifreli yazısını 'son yazısı' diyerek bir çerçeve içine koymuşlardı. Celâl'in, son zamanlarda çekilmiş hoş bir fotoğrafını basmışlardı. Ünlülere göre kurşunlar demokrasiye, düşünce özgürlüğüne, barışa ve bunun gibi her fırsatta hatırlanan birçok iyi şeye sıkılmıştı. Katili yakalamak için önlemler alınmıştı."²²⁸

Celal ve Rüya sinemadan dönerken Celal'e düşmanlık eden biri tarafından vurulmuştur. Celal'e üç el ateş eden katilin kurşunlarından biri Rüya'nın ciğerine isabet etmiştir. Rüya yardım istemek için Alaaddin'in dükkânına girmiş ama Alaaddin olaydan sonra polislerde gelince dükkânın ışıklarını açık bırakıp kapatıp gider. Ertesi sabah oyuncak bebekler arasında Rüya'nın cesediyle karşılaşır.

²²⁸ a.g.e., s.397

Galip, sabah gazeteden Celal'in öldürüldüğünü okurken kapıcının karısı gelip Rüya'nın da öldüğünü söyler. Galip, Hale Hala'sının yanına gidince durumu anlar. Rüya günlerdir Celal ile birlikte Nişantaşı'nın arka sokaklarında bir dairede kalmışlardır. Galip, durumu öğrenince de Rüya'nın onu terk ettiğini söylemez, Rüya'nın birkaç günlüğüne Celal'e gittiğinden haberi olduğunu söyler. Galip, Melih Amca'ya Celal'in hafızasını kaybettiğini bu yüzden yazı yazmasına Rüya'nın ve kendisinin yardım ettiğini anlatır.

Galip, cenazede yazı işleri müdürüyle karşılaşınca Celal'in yayımlanmamış yazıları olduğundan bahseder ve müdür onları yayımlamayı teklif eder. Bunun üzerine Galip, Celal'in yerine geçtiği yazı hayatına devam eder. Askeri darbe olunca Celal'in cinayetini işleyenin hala bulunmadığı için cinayet konusunun üzerine gidilir. Suçunu itiraf eden bir berber asılır. Galip tüm bu olaylardan sonra kendi evinden Celal'in Şehrikalp Apartmanı'ndaki dairesine taşınır.

OSMAN (*Yeni Hayat, 1994*) İstanbul Teknik Üniversitesi'nde İnşaat Mühendisliği bölümünde okuyan öğrencidir. Yirmi iki yaşındadır. Demiryolu memuru Akif Bey'in oğludur. Babası öldüğü için annesiyle yaşamaktadır.

Roman "Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti."²²⁹ Cümlesi ile başlar. Osman, üniversite kantininde Canan adında bir kızın elinde "Yeni Hayat" romanını görür. Okuldan eve dönüş yolunda da bu kitabı satıcıda görünce alıp okumaya başlar. Osman geceler boyu bu kitabı okur. Osman ilk başlarda kitabı okuma sebebini Canan'a âşık olduğu için tanışma bahanesi olarak görür. Osman kitabı okudukça kitabın kendisi için yazıldığını düşünür. Kitabın anlattığı yeni hayata ulaşmanın yollarını düşünür. Kitabı okuyan diğer insanları düşünür.

"Kitap herkes için yazılmış olsaydı diye düşünüyordum, bir yandan, eskiden olduğu gibi hayat böylesine ağır ve pervasız sürüp gidemezdi. Öte yandan, kitabın yalnızca benim için yazılmış olduğu düşüncesi de, benim gibi mantıklı bir mühendislik öğrencisi için doğru olamazdı. O zaman, her şey eskisi gibi olmaya nasıl devam edebiliyordu? Kitabın yalnızca benim için hayal edilmiş bir sır olduğunu düşünmekten bile korktum. Daha sonra, annem bulaşıkları yıkarken ona yardım etmek, ona dokunmak, içimdeki dünyayı bu zamana taşımak istedim."²³⁰

²²⁹ a.g.e., s.7

²³⁰ a.g.e., s.11

Osman ertesi gün, âşık olduğu mimarlık öğrencisi Canan'ı okulda bulup yanına gider. Osman, Canan ile tanıştıktan sonra elinde gördüğü kitabı okuduğunu belirtir. Canan kendisini kitaba bağlayan şeyin ne olduğunu sorar. Osman, Canan'a kitaptaki hayatı bulmak için her şeyi yapacağını söyler. Canan bunun üzerine Osman'a onu sevgilisi Mehmet ile tanıştıracığını söyleyip 201 numaralı derslikte olmasını söyler. Osman, Mehmet ile tanışır. Mehmet, şehir şehir dolaşıp kitapta anlatılan ülkeyi bulamadığını belirtip kitabı okuyanların sonunda öldürüldüğünden bahseder. Mehmet, Osman'a kitaptakilerin sonunun olmadığını söyleyip gider. Osman, camdan iki sevgiliye bakar. Canan ile tartıştığını anlar ve Canan'ın geri dönmesini Taşkışla'ya doğru yürümesini izler. Osman bir anda plastik torbalı bir adamın Mehmet'i vurduğunu görür. Caddenin kalabalığından ve sesinden kimse o an farkına varmaz. Osman, koşarak caddeye gittiğinde Mehmet'i de parka koşan adamı da bulamaz.

Osman, ertesi günlerde Canan'ı okulda arar ama bulamaz. Canan'ı aradığı günlerde geceleri kitabı tekrar tekrar okur ve kendisine yardım edecek tek kişi Canan diye düşünür. Canan'ın sınıf arkadaşlarından bulup Canan'ın Nişantaşı'ndaki ailesinin evine gider. Osman, Canan'ın sınıf arkadaşı olduğunu onda kalmış bir ödevinin olduğunu söyler. Babası Osman'ı eve davet edip Canan'ın iki üç günde bir telefon ettiğini ama nerede olduğunu bilmediklerini, siyasi görüşe yakınlık duyan birileriyle kaçtığını söyler. Osman eve dönüp kitabı yazmaya başlar ve diğer günlerde de buna devam ederek derslerine, okula gitmez. Osman da evi terk edip otobüslerden otobüslere binip kitapta anlatılan o bilinmeyen ülkeye varmaya çalışır.

“Otobüslere bindim, otobüslerden indim, garajlarda gezindim; otobüslere bindim, otobüslerde uyudum, günleri gecelere yetiştirdim; otobüslere bindim, kasabalarda indim, günler boyu karanlığın içine gittim ve dedim ki kendime, nasıl da kararlıymış bu genç yolcu kendisini o bilinmeyen ülkenin eşiğine götürececek yollarda sürüklenmeye.”²³¹

Osman, otobüs yolculuklarında kazalara yeni yollara ve yeni insanlara şahit olur. Bazen gittiği kasabalarda otellerde kalır. Aradığını bulmak istediğini, ölümü görmek istediği meleği bu yolculuklarda bulacağını düşünür. Osman, otobüs kazasında Canan'a rastlar ve onu hastaneye götürür. Canan, Osman'a Mehmet ile ilişkisini anlatır. Canan'a kitabı Mehmet anlatmıştır. Canan da başkaları da okuyunca

²³¹ a.g.e., s.39

bizim gibi mi olacak diye bilerek Osman'a kitabı göstermiş, satıcıya kitabı bırakmıştır. Osman'ın gördüğü vurulma olayı doğrudur, Mehmet vurulduktan sonra taburcu olup ortadan kaybolur, Cananda otobüs yolculuklarına yeni hayatı ve Mehmet'i aramaya başlar.

Canan, Osman'a kitabın yazarının öldürüldüğünü şimdi de Mehmet'in peşinde olduklarını söyler. Osman, Canan ile rastgele otobüslere binerek yolculuklarına devam eder. Bir gün otobüs büyük bir kaza yapar. Osman ile Canan az hasarla atlatıp cama sıkışan kızı kurtarmaya çalışırlar. Kız, Osman ile Canan'a, sevgilisiyle bu kitabı okuduklarını ve hayatını kararttıklarını belirtir. Sevgilisinin değiştiğini kitaptan intikam almak için bu yola çıktıklarını Dr. Narin denilen biriyle görüşeceklerini anlatır. Kız, Güdül kasabasında gizli bayiler toplantısına gitmek için yola çıktıklarını belirtip kimliklerini Canan ile Osman'a verir.

"Bana Dr. Narin'den söz etti, onun kitaba karşı savaşımdan, bizi yok eden yabancı uygarlıklara, Batı'dan gelen yeni eşyalara açtığı savaştan, yazıya karşı büyük mücadelesinden bahsetti... Çeşit çeşit saatlerden, eski eşyalardan, kanarya kafeslerinden, el değirmenlerinden, kuyu çıkırıklarından söz ediyordu. Anlamıyordum, ama seviyordum onu. İçini kin bürümüştü, ama gene de benim canım sevgilimdi. Bu yüzden, Güdül kasabasında "amaçlarımız" için bir gizli bayiler toplantısı var dediği zaman peşinden gittim. Dr. Narin'in adamları bizi bulup alacaklar, Dr. Narin'in kendisine götüreceklerdi... Şimdi bizim yerimize oraya siz gidin... Kitaba ve hayata ihaneti durdurun. Dr. Narin bizleri, davaya inanmış genç soba bayileri olarak bekliyor. Kimliklerimiz sevgilimin ceketinin iç cebinde... Bizi almaya gelecek olan adam OPA tıraş kremi kokacak."²³²

Osman ve Canan, evlilik cüzdanlarının da içinde bulunduğu kimliklerle Ali Kara ve Efsun Kara adıyla Güdül kasabasına doğru yola çıkarlar. Güdül kasabasında bir lisede yapılan toplantıya katılırlar. Canan ile otelde kaldıktan sonra Osman'a bir adam sabah berberde tıraş olmasını önerir. Osman, berbere gidince tıraş olan adamın onları Dr. Narin denilen örgüt liderine götüreceğini anlar. Osman ve Canan, Ali Kara ve Efsun Kara adıyla Dr. Narin'in evine gidip yemeğe davet edilirler. Gece orada kalacak olan Osman ve Canan duvardaki resmin Mehmet'e ait olduğunu anlarlar. Osman, Dr. Narin ile konuşup resimdeki ismi sorar. Dr. Narin, oğlu Nahit olduğunu bir kitap yüzünden yollara düşüp trafik kazasında öldüğünü söyler.

²³² a.g.e., s.68-69

“Duvarda barometrenin hemen yanında camlanmış büyük bir çerçeve içinde bir de eski bir fotoğraf asılıymış; genç birinin fotoğrafı. Ben fark etmemiştim, odamıza döndüğümüzde bunu bana Canan söyledi. Filmleri uyuklayarak seyreden, kitapları dikkatsizce okuyan hayatı kaymışların, tutkusuzların soracağı gibi, ben de, çerçevede kimin fotoğrafı olduğunu sordum.

"Mehmet'in dedi Canan. Bize verilen odadaki gaz lambasının soluk ışıkları altındaydık.

"Hâlâ anlamadın mı? Dr. Narin Mehmet'in babası!"²³³

Ertesi gün, Osman, Mehmet'in (gerçek adı Nahit) kendisiyle aynı çocuk dergilerini ve kitaplarını okuduğunu anlar. Çünkü o çocuk dergilerinin yazarı Osman'ın babasının arkadaşı Demiryolu Müdürü Rıfki Amca'dır. Dr. Narin, Osman'a oğlunun yerine geçmesini teklif eder. Dr. Narin, Osman'a oğlunun bir kitap yüzünden hayatını mahvettiğini anlatır. Dr. Narin, kitabı okuyanların ve dağıtanların peşine düşmüş, batıdan gelip evimize gelen eşyaları engellemek için bayiler kurmuştur. Osman'dan davasının devamı için örgütünün başına geçmesini ister.

“Oğlum ol! Onun yerine geç. Benden sonra her şeyi sen götür, ihtiyar bir adamım, ama tutkularım daha hiç yıpranmadı: Bu hareketin devam edeceğine inanmak istiyorum. Devletle de ilişkilerim var. Bana rapor yazanlar hâlâ faal. Yüzlerce kandırılmış genci izletiyorum. Dosyaları, bütün dosyaları sana açacağım, oğlumun bütün hareketlerini izlettim, okursun. Yoldan çıkartılan ne kadar çok genç var! Babandan, ailenden kopman gerekmiyor. Silah koleksiyonumu da görmeni istiyorum. Bana "evet" de! Evet, sorumluluğumun farkındayım, de bana. Ben yoz biri değilim, her şeyi görüyorum.”²³⁴

Osman, Dr. Narin ile yürüyüş yapıp konuştuktan sonra konağa dönüp çalışma odasına çıkar. Dr. Narin, Osman'a oğlu Nahit'i (Mehmet) izlettiği günlerde ona rapor veren ajanların yazılarını masaya çıkarır. Dr. Narin, ajanların adı yerine saat markaları ile onları kaydeder. Zenith, Mavoda, Zeyrek, Seiko, Omega, Serkisof ajanların isimleridir. Osman, ajanların Mehmet'i takip edip ne yaptığını, kitabı defalarca okumasını ve kitabın yazarını bulmak için uğraşlarını ve raporlarını okur. Mehmet, kitabın gizli tutulan yazarını bulmuştur. Raporda yazarın evine giden

²³³ a.g.e., s.89

²³⁴ a.g.e., s.105

Mehmet'in gittiği ev Osman'ın evine yakın, babasının arkadaşı Rıfki Amca'nın evidir. Mehmet ile görüşmeden sonra Rıfki Amca öldürülmüştür. Gazete haberi de raporların arasındadır. Mehmet kitabı okumaya ve dağıtmaya devam etmiştir. Kitabı okuyan gençler gittikçe çoğalmıştır. Mehmet kitabın etkisiyle okula gitmez ve otobüs yolculuklarına başlar. Bir gün otobüsün kaza yapması sonucu yanan cesedin üzerine kimliğini koyup ölen adamın kimliğini alır. Osman, raporlardan Mehmet'in yanarak öldüğünü ve cesedinin tespit edilemediğini okurken Mehmet'in hala yaşadığını anlar. Fakat ajanlar ve Dr. Narin Mehmet'i öldü olarak bilir. Osman, okuduğu raporlardan kitabı okuyanların peşine düşüp öldürenlerin Dr. Narin'in adamları olduğunu anlar.

“Ondan sonraki iki saat içinde, ihbar mektuplarının arasına özenle, düzenle yerleştirilmiş gazete kesiklerinden kitaptan ilham alabilmiş bu okurlardan beş tanesinin Dr. Narin'in saatlerince öldürüldüğünü anladım. Cinayetleri hangi saatin, hangi amaç ve emirle işlediği belli değildi.”²³⁵

Osman, Anadolu'nun dört bir yanında kitabı okuyan Mehmetleri, ajanın raporlarından çıkararak listeler. Osman, ajanların raporlarından Canan ile Mehmet'in neler yaptığını, Canan'ın kendisine kitabı bilinçli olarak gösterdiğini okur. Dr. Narin, Osman'ı oğlu yerine koyar, ona silah ve saat koleksiyonlarını göster. Dr. Narin, Osman'a Walther tabancayı ve iki dolu şarjörü hediye eder. Osman, Canan'ın yanına gidince Mehmet ve kitapla ilgili sorularıyla karşılaşır. Osman, Canan'a kitabı okuyan çok kişi olduğunu, kitabı unutmalarının gerektiğini anlatır.

Canan ertesi gün hastalanır, ateşler içinde yatağında yatar. Doktor gelip Canan'ın bir hafta yatması gerektiğini ağır grip geçirdiğini söyler. Osman, bu bir haftanın kendisine yeteceğini düşünerek para, listelediği yerler ve silahıyla yola çıkar. Osman, Nahit'in Mehmet adıyla otobüste kimlik karıştırdığını ve yaşadığını anlamıştır. Osman, Canan'ın hala Mehmet'e âşık olduğunu düşündüğü için Mehmet'i öldürdükten sonra Canan ile yeni hayata başlayabileceğini düşünür. Osman, kitabı okuyanlar içinden Samsun'da doktor olan birine ulaşır. Doktorun hem kitabı okuyup hem hayatına devam etmesine şaşırır. Tekrar yollara çıkarak kitabı okuyan diğer Mehmetleri araştırmaya başlar.

²³⁵ a.g.e., s.118

“Kitabın Samsun'daki okuru, Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde staj yapan genç bir doktordur. Onun malum Mehmet olmadığını görür görmez tertemiz tıraşından mı, bakımlı, kendine güvenli halinden mi, neden bilinmez bir anda şunu anladım: Kitabı benim gibi hayatı kaymışların yaptığı gibi değil, adamakıllı sağlam bir başka yolla sindirim sistemine katıp onunla birlikte huzur ve tutkuyla yaşayabiliyordu bu adam. Hemen nefret ettim ondan. Benim bütün dünyamı değiştiren, feleğimi şaşırtan kitap bu adama nasıl vitamin hapi etkisi yapmıştı?”²³⁶

Osman, otobüslerle yolculuğa çıkıp birkaç köye gittikten sonra doğru Mehmet'i bulur. Osman, Viranbağ kasabasına gidip oradaki çadır tiyatrosuna girer. Kalabalık gidince oturan adamın Mehmet olduğunu görür.

“Bir an ışıklar zayıfladı, Melek sahneden çekilip gitti. Ortalık aydınlanınca on dakika ara diye duyurdular. Ben de bütün ömrümü birlikte geçireceğim hemşehrilerimle kaynaşmak için dışarı çıkayım dedim. Ahşap kahve sandalyeleri arasından çıkarken, sahne denilen toprak yükseltiden üç dört sıra geride, oturmuş Viranbağ Postası'nı okuyan birini gördüm, kalbim küt küt attı. Malum Mehmet'ti, Canan'ın sevgilisi, Dr. Narin'in ölü oğlu, bacak bacak üstüne atmış, dünyayı unutmuş, benim aradığım huzurla gazetesini okuyordu işte.”²³⁷

Osman, Mehmet'in yeni isim olarak kendi adını Osman adını seçtiğini duyar. Osman, Mehmet ile yüzleşip kitap ve hayatı hakkında konuşur. Mehmet her gün kitabı yazıp çoğalttığını, dağıttığını ve kasabadaki hayatını anlatır. Mehmet, Osman'a kitaptaki meleklerle hiç karşılaşmadığını belki ölümlerinde otobüsün camından görülebileceğini söyler. Osman, Mehmet ile yaptığı konuşmadan sonra o geceyi otelde geçirir. Ertesi gün Mehmet, Osman'ı tren istasyonuna bırakır ve oradan sinemaya gideceğini söyler. Osman, yola çıkacakken sinemaya gidip karanlıkta Mehmet'i bulup Walther silahıyla onu öldürür.

“Projeksiyonun ışığı gözümün içine giriyordu, ama sıralar iyice boş olduğu için hemen kurbanımı buldum. Galiba şaşırmıştı, galiba anlamamıştı, galiba tanıyamamıştı, galiba bekliyordu, çünkü yerinden hiç kıpırdamamıştı.

²³⁶ a.g.e., s.150

²³⁷ a.g.e., s.154

"Bulursunuz benim gibi birilerini, ona bir kitap verir okutur, sonra hayatını kaydırırsınız," dedim, ama kendi kendime. Onu vurduğuma iyice emin olmak için yakından göğsüne ve göremediğim yüzüne üç el ateş ettim. Walther'in patirtısından sonra karanlıktaki seyirciye dedim ki: "Ben adam öldürdüm."²³⁸

Osman, iki otobüs değiştirdikten sonra Dr. Narin'in konağına, Canan'ın yanına döner. Osman, dönünce Canan'ı konakta bulamaz. Canan'ın üç gün ateşler içinde yattıktan sonra iyileştiğini, kasabaya inip annesine telefon edip İstanbul'a döndüğünü öğrenir. Osman da Dr. Narin ile vedalaşıp İstanbul'a annesiyle yaşadığı eve döner. Osman, iki ay aramaları, araştırmaları sonucu Canan'a ulaşamaz. Osman, kaçırıldığı derslere girip yeni dönem derslerini de alıp okulu bitirir. Sonra da askere gider. Askerliğinin bitmesine iki ay kala annesi vefat eder. Kitabı tekrar okumaya başlar ama aynı heyecanla okuyamaz. Osman, annesiyle yaşadığı dairede yaşamaya devam eder ve evlenir. Bir kızı olur. Osman, Canan'ı bulma amacıyla otobüs yolculuklarına devam eder. Osman, Kadıköy vapurunda üniversite arkadaşıyla karşılaşır ve Canan'ın Samsunlu bir doktorla evlenip Almanya'ya yerleştiğini öğrenir. Osman, kitabı okuyan Mehmetlerin peşine düştüğünde Samsun'da görüştüğü doktor olduğunu anlamıştır. Osman, tüm bunları unutmak için her gece kitap okur, otuz beş yaşına gelmeden neler yaşadığını düşünür. Bir gece sokağa çıkıp Rıfki Amca'nın evine gider.

"Yarı çekik perdeler arasından sızan televizyon ışıklarını gözleyerek ilerlerken, Rıfki Amcaların evinin önünde durdum ve ikinci kat pencerelerine uzun uzun baktım. Bir an, sanki Canan'la gelişigüzel bindiğimiz otobüslerden birinden gelişigüzel inmişiz gibi, bir özgürlük ve rastlantı duygusu hissettim. Perdeler arasından içerdeki televizyonun aydınlattığı odayı görebiliyordum, ama koltuğunda oturmuş biçimini hayal edebildiğim Rıfki Amca'nın dul karısını değil. Televizyon ekranındaki görüntüye göre oda bazen cırlak pembemsi, bazen da ölüm sarısı bir ışıkla aydınlanıyordu. Kitabın ve hayatımın sırrının orada, o odada yattığı düşüncesine kapıldım."²³⁹

Osman, yıllar önce kitap yüzünden öldürülen Rıfki Amca'nın karısı Ratibe Teyze ile oturup sohbet eder. Ratibe Teyze, Osman'a karısını sorması üzerine, Osman karısını kitabı ilk kez okuduğu saatlerde gördüğünü hatırlar. Kitabı okurken

²³⁸ a.g.e., s.172

²³⁹ a.g.e., s.185

penceresinden boş daireye yeni yerleşen karısını ve ailesini yemek masasında ilk defa gördüğü o an aklına gelir. Osman, Ratibe Teyze'ye Rıfki Amca'nın resimli romanlarını sorar. Ratibe Teyze, sonrasında yazdığı romanla kocasının ölümüne sebep olan romanlardan nefretle bahseder. Osman, kütüphanesinde duran Rıfki Amca'nın kitabı yazmadan önce okuduğu kitapları ödünç ister. Ratibe Teyze, kitapları ve düğününe gelemediği için gümüş şekerliği Osman'a verir. Osman, Yeni Hayat kitabının Rıfki Hat'ın okuduğu bu kitaplardan ilhamla yazıldığını anlar.

Osman bir gün kızıyla birlikte tren istasyonuna trenin geçişine bakmaya gider. Yoldan giderken kızının sevdiği karameladan alır. Osman, kızına istasyon duraklarını sorduğunda kendisinin çocukluk hatırasını hatırlar. Rıfki Amca, çocukken Osman'a demiryolunun geçtiği durakları saydığında Osman bir durağı hatırlayamaz ve Ratibe Teyze ona o gümüş şekerlikle karamela verince o durağın adının Viranbağ olduğunu hatırlar. Osman yaşadığı bu tesadüfü düşünür. Mehmet'i orada bulup öldürmüştür.

"Sonra uzun bir sessizlik oldu. Ağlayacağımı sanıyordum ki, Rıfki Amca dedi ki: "Ratibe, bir karamela ver bakalım ona. Belki hatırlar." Ratibe Teyze bana karamelaları getirip verdi. Rıfki Amcanın dediği gibi, bir tanesini ağzıma atar atmaz Kesikköprü'den sonraki istasyonu hatırladım. Yirmi üç yıl sonra kucağında güzel kızı, Güney Ekspresi'nin son vagonunun arkasındaki kırmızı ışıklara bakarken ele aynı istasyonun adını gene hatırlayamadı bizim sersem Osman. Ama uzun bir süre hatırlamak için kendimi zorladım ve uyuklamakta olan çağrışımları okşayıp, kızıştıırıp harekete geçirmek için dedim ki kendi kendime: Ne rastlantı: 1. Şimdi önümüzden geçen tren adını hatırlayamadığım o istasyondan yarın geçecek. 2. Ratibe Teyze karamelaları yıllar sonra bana hediye ettiği aynı gümüş şekerlikle vermişti. 3. Kızımın ağzında bir tane, benim elimde yüz gram karamela var."²⁴⁰

Osman eve gelip masasındaki gümüş şekerliğin kapağını açtığında, yedi tane "Yeni Hayat" marka karamela çıkar. Karamela kağıtlarının üzerindeki melek figürünü ve içindeki manileri düşünür. Ertesi akşam, yıllar öncesinden kalan bu karamelaların üretim yerine Eskişehir'e yola çıkar. Eskişehir'e gidince Melek Şeker Çiklet'in yirmi iki yıl önce oradan ayrıldığını öğrenir. Kurucusu Süreyya Bey'in Malatya'nın bir köyüne yerleştiğini üretim faaliyetini bitirdiğini öğrenir. Osman, Süreyya Bey'in yaşadığı kasabaya gidip ona karamelaların paketlerindeki melek

²⁴⁰ a.g.e., s.198-199

figürünü ve isminin nereden geldiğini sorar. Süreyya Bey, bir anlamı olmadığını söylemesi üzerine altı saat sohbet ettikten sonra Osman oradan ayrılıp otobüse biner. Osman, Canan’la inip yemek yediği lokantada Canan’ı hatırlayıp ağlar.

“Kalabalığa karışmak bana iyi gelir diyordum, bir çorba içer, bir muhallebi yer, dünyanın elle dokunulabilir hazlarıyla kendimi oyalar, böylelikle de hayatımın arkada bıraktığım kısma bakıp bakıp içlenmek yerine, önümde uzanan kısma aklımın akılcı uzak lambalarını çevirir kendimi toparlarım, iki basamak çıktım, mendilimle saçlarımı kuruladım, yağ ve sigara kokan ıslık ıslık bir salona girip bir müzik duydum ve sarsıldım. Yaklaşmakta olan bir kalp krizini sezen deneyimli bir hasla gibi, tedbirlerimi almak, buhranı savuşturmak için çaresizlikle kıvrandığımı hatırlıyorum. Ama susturun radyodaki şu müziği, biz onu Cananla rastlaştığımız kazadan sonra el ele tutuşup dinlemiştik diyemezdim; ya da indirin duvarlardaki şu yerli artist resimlerini, biz Canan’la bu lokantada yemek yerken onlara bakıp nasıl da gülüştük diye bağıramazdım ya. Cebimde hüznün krizine iyi gelecek bir trinitrin hapi da olmadığı için, laf olsun diye bir kâse ezogelin çorbası, bir parça ekmek ve bir duble rakı alıp, tepsime koyup bir köşeye masaya çekildim. Kaşığımla karıştırırken çorbanın içine tuzlu gözyaşlarını şıp şıp damlamaya başladı.”²⁴¹

Osman, otobüs yolculuğunda her zaman oturduğu 37 numaraya oturmak yerine her şeyi geçmişte bıraktığını gösteren hareketle en öndeki boş koltuğa oturur. Karısını ve kızını özlediğini anımsar. Biraz sonra otobüsün sağ camında meleği gördüğünü düşünür ve kısa sürede kaza geçirdiğini ölmek üzere olduğunu anlar. Osman, hayatının sonuna geldiğini kitap okurken gördüğü o ışığı o an görünce anlar ve eve dönmek istediğini, ölmeyi istemediğini içinden tekrarlar.

Osman, romanın başkahramanıdır. Okuduğu kitaptan etkilenip, kitabın anlattığı yeni hayatı arayan, âşık olduğu kızın peşinden giden, arayış içinde olan bir kahramandır.

MEHMET (Nahit, Osman) (*Yeni Hayat, 1994*) romanda ilk olarak karşımıza Mehmet adıyla çıksa da asıl adı Nahit’tir. Osman’ın âşık olduğu Canan’ın sevgilisidir. “Yeni Hayat” romanının okunmasına aracı olan kişidir.

²⁴¹ a.g.e., s.215-216

Mehmet, İstanbul Üniversitesi'nde Çapa Tıp Fakültesi'nde okumaya gider. Üçüncü sınıfta derslerinde başarısızlık görülür. Babası Dr. Narin, peşine birbirinden habersiz ajanlar takıp oğlunun neler yaptığını öğrenmek ister. Romanda biz de Mehmet'in hayatını ajanların yazdığı raporlardan öğrenmekteyiz.

“Üniversitesi'nde Çapa'da tıp okuyordu. Zenith, bu üçüncü sınıf öğrencisinin sonbahardan başlayarak derslerinde olağanüstü bir başarısızlık gösterdiğini saptıyor, sonra araştırmalarını özetliyordu: "Adı geçen son aylardaki başarısızlığının nedeni Kadırga'daki öğrenci yurdundan pek az çıkması, derslere, kliniklere hatta hastanelere hiç uğramamasıdır. Dosya, Nahit'in öğrenci yurdundan ne zaman çıkıp hangi pide salonuna, kebabçıya, muhallebiciye, berbere, bankaya gittiğini ayrıntılarıyla belirten tutanaklarla doluydu. Mehmet her seferinde işini gördükten sonra hiç oyalanmadan, hızlı adımlarla yurda geri dönüyor, yazdığı her ihbar mektubunda da Zenith, Dr. Narin'den "araştırmaları" için daha fazla para istiyordu.”²⁴²

Mehmet, Kadırga'daki öğrenci yurdundan çıkmadan kitap okur, derslere gitmez. Siyasi bağlantıları olan öğrencilerle arkadaşlığı da bulunmaz. Sabahdan akşama kadar aynı kitabı okuyup durur. Daha sonraki günler Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne gidip çocuk dergilerini araştırır. Okuduğu kitap “Yeni Hayat” romanıdır. Demiryolu müdür Rıfki Bey'in çizdiği çocuk romanlarından sonra gençler için kaleme aldığı eserdir. Gençleri etkileyince polisler tarafından yıllar önce toplatılmıştır. Rıfki Bey de buna karşı gelmemiştir. Kitabın Mehmet'in eline nasıl geçtiği bilinmez ama Mehmet kitabın yazarını araştırmaya başlar. Mehmet, Rıfki Bey'i bulur ve onunla görüşür. Görüşmeden kısa süre sonra Rıfki Bey öldürülür. Mehmet bunu öğrendikten sonra kitaba daha çok bağlanıp tekrar okumaya devam eder ve bir ara kendisini içkiye verir. Bu süreçte Mehmet, Canan ile tanışır ve sevgili olurlar. Mehmet, Canan'dan kitabı uzak tutmak istese de Canan da kitabın esrarına kapılır. Canan'ın ısrarı üzerine kitabı Osman adında seçtiği gence gösterip ilgisini çekmeye çalışırlar. Osman, Mehmet ile kitabı okuduktan sonra Canan aracılığıyla tanışır. Osman, Mehmet'e kitaptan uzak durmasını söyler ve gider. Mehmet, Taşkışla yolunda vurulduğu günün üçüncü günü Canan'a da söylemeden otobüs yolculuklarına başlar. Kendisini huzur arar gibi otobüs yolculuklarına, garajlara, kazalara oradan oraya giden yollara verir.

²⁴² a.g.e., s.107

"Efendim, bütün yaptığımız bir otobüsten inip ötekine binmekten ibaret," diye yazmıştı Serkisof.

"Bir şey bekliyoruz; belki bir mucize, belki bir ışık, belki bir melek, belki bir kaza; bilmiyorum; ama kalemimin ucuna bunlar geliyor... Sanki bilinmeyen bir ülkeye bizi götürecek işaretleri arıyoruz, ama talihimiz hiç yok. Bu zamana kadar başımızdan küçük bir trafik kazası bile geçmemiş olması, belki de bir meleğin bizi koruduğunu gösteriyor. Delikanlı hâlâ benim varlığımı fark etmedi mi, bilmiyorum. Sonuna kadar dayanacak mıyım, bilmiyorum." Dayanamamıştı.²⁴³

Mehmet'in bindiği otobüs kaza geçirir ve yanar. Osman, kazadan sağ kurtulur ama yanında oturan kendi yaşlarındaki çocuğun üzerinde 'Nahit' adındaki gerçek kimliğini bırakıp artık Mehmet isimli kimliği alıp yoluna devam eder. Peşindeki ajan ise cesedin yandığı için tanınmadığını ama üzerinde Nahit'in (yeni adıyla Mehmet'in) kimliği olduğunu Dr. Narin'e rapor eder.

Mehmet'in sevgilisi Canan da otobüs yolculuklarına çıkar. Ardından Osman da otobüslerde Canan'ı arar. İkisi bir gün otobüste rastlaşıp yolculuklara birlikte devam ederler. Bir otobüs kazasında ölen çiftin kimliklerini alıp Güdül kasabasına toplantıya giderler. Oradan bir adam onları Dr. Narin'e götürür. Osman ve Canan ilk akşamdan duvardaki fotoğraftan Mehmet'in, Dr. Narin'in oğlu olduğunu anlarlar. Osman, Dr. Narin ile ajanların raporlarını inceler. Dr. Narin ise oğlunu trafik kazasında yanarak öldü zanneder. Osman, Mehmet'in yaşadığını anlar. Osman, Canan'ın aklının hala Mehmet de olduğunu bildiği için Mehmet'i bulup öldürmeye karar verir. Kazada ölürken Mehmet adında birinin Nahit'in (Mehmet'in) yanında olduğu için onun kimliğini almasını anlayıp Anadolu'daki Mehmetleri ajanlar listeler. Osman da Canan hastayken zaman kazanıp kitabı okuyan Mehmetleri bulmak için yollara düşer. Sonunda Viranbağ kasabasında Mehmet'i bulur. Mehmet, yeni adıyla artık Osman'dır. Osman neden kendi adını aldığını sorar. Tanıştıklarında onun adını sevdiğini söyler ve Osman'ı yolcu eder. Osman, tren istasyonundan geri dönüp sinemada film izleyen Mehmet'i silahla vurup öldürür.

Gerçek adıyla Nahit, sonrasında Mehmet ve Osman isimlerini almıştır. Olayların içinde çok yer almaz. Olayların düğüm noktalarındadır. Babasıyla Osman ve Canan'ın tanışması tesadüftür. Osman, Mehmet'i kıskanan bir karakterdir.

²⁴³ a.g.e., s.115

Osman, Mehmet'in kütüphanesindeki kitapları görünce ve onu ailesinden dinleyince kendisini Mehmet'e benzetir. Orhan Pamuk'un diğer romanlarında da değindiği gibi Yeni Hayat romanında kahramanlarının birbirinin yerine geçme olgusu vardır. Osman aslında sevdiği kızın âşık olduğu Mehmet'in yerine geçmek ister. Bunun sonucunda onu öldürür.

HASAN (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) Şeküre'nin kayınbiraderidir. Gümrükte çalışır ve bekârdır. Şeküre'nin kocası sipahidir ve dört senedir savaştan dönmemiştir. Ölüp ölmediği belli değildir. Şeküre de iki çocuğu ile kayınpederi ve kocasının kardeşi Hasan ile birlikte Çarşıkapı'da yaşar. Hasan bir süre sonra Şeküre'den hoşlanır. Hasan, gece yarısı çocuklar uyuduğunda Şeküre'nin kapısını zorlamıştır. Şeküre çılgık atıp durumu kayınpederinin anlamasını sağlar. Şeküre, Hasan'a karşı koyar, annesi de ölünce babası Enişte Efendi'nin konağına döner. Hasan ara sıra Şeküre'ye bohçacı Ester vasıtası ile mektup göndermeyi ihmal etmez.

"Gaib kocamın evini terk etmem, beklediğim gibi, Hasan'ın bana olan saplantılı, saygısız aşkını, çaresiz, ama saygıdeğer bir yangına dönüştürdü. Babasının kendisini desteklemeyeceğini bildiği için, beni tehdit etmek yerine, köşelerinde kuşların, gözü yaşlı aslanların ve mahzun ceylanların oturduğu aşk mektupları yollamaya başladı. Bir nakkaş ve şair ruhlu dostu yazıp resimlemiyorsa eğer, Hasanla aynı çatı altında yaşarken fark edemediğim zengin hayal âlemini gösteren bu mektupları son zamanlarda yeniden yeniden okumaya başladığımı sizden saklamayacağım. Son mektuplarında Hasan'ın beni ev işlerine köle etmeyeceğini, çünkü çok para kazandığını anlatması, saygılı, tatlı ve şakacı dili ve çocukların bitip tükenmez kavgalarıyla istekleri ve babamın şikâyetleri kafamı kazan gibi yaptığı için penceremin kepengini sanki dünyaya bir "oh" diyebilmek için de açmıştım."²⁴⁴

Enişte Efendi, padişahın emriyle hazırlattığı kitap için dört müzehhip ile çalışırken Zarif Efendi bir gece kaybolur. Enişte Efendi Tebriz'deki yeğeni Kara'yı çağırır. Kara, Şeküre'nin teyzesinin oğludur. Şeküre'ye olan aşkı karşılık bulmadığı için İstanbul'u terk etmiştir. Kara geldiği gün Şeküre, Kara'ya mektup gönderir. Kara da ona cevap yazar. Ester mektupları teslim etmeden önce Hasan'a götürür. Hasan'ın Kara ya da Şeküre'nin mektuplarından haberi olur. Hasan da Şeküre'ye mektup yazar ama Şeküre okusa da yanıt mektubu yazmaz. Hasan, Şeküre'nin Kara ile

²⁴⁴ a.g.e., s.54-55

buluştuğunu mektuplardan okuyunca o da Şeküre'ye mektup yazar ve kadıya gidip Şeküre'yi eve geri getireceğini söyler.

"Şeküre Hanım, cayır cayır yanıyorum, ama biliyorum bu senin umurunda değil. Geceleri rüyalarımda kendimi ıssız tepelerde senin hayalinin peşinde koşarken görüyorum. Okuduğunu bildiğim mektuplarımı her cevapsız bırakışında sapı üç tüylü bir ok saplanıyor yüreğime. Belki bunu cevaplıyorsun diye yazıyorum. Duymuşlar da ağızdan ağıza yayılmış, çocukların söylüyormuş: Rüyamda gördüm, kocam öldü, artık boşum diyormuşsun. Doğru mu, bilmiyorum. Bildiğim, hâlâ benim ağabeyimle evli olduğun, bu eve bağlı olman gerektiği. Artık babam da bana hak verdiği için, bugün seni eve geri getirmek için kadıya gidiyoruz. Toplayacağımız adamlarla geleceğiz, baban da bilsin bunu. Bohçanı hazırla, eve dönüyorsun. Cevabını hemen Ester ile yollarsın."²⁴⁵

Şeküre, Hasan'ın tehdit etmesini ciddiye almaz ve cevap yazmaz. Ester'in mektupları Hasan'a okutmasından şüphelenip artık Kara ile Ester aracılığı ile haberleşmez.

Zarif Efendi'nin cesedi bulunup cenazesi kaldırılır. Birkaç gün sonra Enişte Efendi evde yalnızken öldürülür. Şeküre eve gelip kimseye söylemeden çocukları uyutup etrafı temizler. Hasan'ın eve dönmesi için bunu yaptırdığından şüphelenir fakat emin olamaz. Şeküre, Kara'ya mektupla haber gönderir. Kara, ertesi gün mahkemeye gidip Şeküre'nin kocası dönmediği için babasının isteği üzerine boşanmasını talep eder ve şahitler huzurunda boşanır. Kara, İmam Efendi ve şahitlerle akşamüzeri nikâh kıydırır. Enişte Efendi'nin öldüğü söylenmez, ağır hasta olarak söylenir. Hasan, nikâhın olduğunu duyup geç saatlerde kapıya gelip Kara'yı ve Şeküre'yi tehdit eder. Enişte Efendi'yi evlenmek için öldürdüklerini öne sürer ve gider.

Kara, Başnakkaş Osman Efendi ile birlikte katili bulmak amacıyla kitapları araştırmak için üç gün Enderun'daki Hazine Odası'na kapatılır. Şeküre'ye üç gün korku içinde katil eve gelir korkusuyla yaşar. Mahalleden Şeküre'ye katilin Kara olduğunu haberleri de gelir. Hasan, büyük yeğeni Şevket'e babasının gelmek üzere olduğunu söyleyip yanına kaçmasını sağlar. Şeküre de oğlunun hasretine dayanamaz, kayınpederinin evine Hasan'ın yanına gider. Kara eve gelip Şeküre'yi bulamayınca

²⁴⁵ a.g.e., s.149-150

kılıcını alıp adamlarını toplayıp Hasan'ın evde olmadığı anda Şeküre ve çocukları alır. Şeküre'nin büyük oğlu Şevket, amcası Hasan'ın kabzası yakutlu hançerini alır. Kara, onları uzak akrabasının evine götürür. Kara, Hançeri alıp katil olduğunu düşündüğü Zeytin ve diğer nakkaşların evine gider.

Kara, Leylek ve Kelebek ile Zeytin'in saklandığı tekkeye gider. Kara, Zeytin'in gözlerine sorguç iğnesi batırır ve cinayetleri anlatmasını ister. Zeytin anlattıktan sonra bir hamlede Kara'nın elindeki hançeri alır ve Kara'yı omzundan yaralayıp kaçar. Zeytin kaçmak için Kadırga Limanı'na doğru giderken son bir kez nakkaşhaneyi görmek için kapısına gider. Hasan, nakkaşhaneye geleceğini tahmin ettiği Kara'yı beklemektedir. Hasan, Zeytin'in elinde hançerini görünce onu Kara'nın adamlarından sanıp kılıcıyla kafasını kesip öldürür.

“Öyle heyecanlıydı ki Ester, sarılıp beni öpmeden anlattı: Zeytin'in kellesi nakkaşhanenin kapısında, önceki suçlarını kanıtlayan resimler ve çıkınıyla birlikte bulunmuş. Hindistan'a kaçacaktı, ama son bir kere daha nakkaşhaneye gideyim demiş. Tanıklar varmış: Zeytin'i orada gören Hasan kırmızı kılıcını çekmiş, kafasını bir vuruşta düşürmüş.”²⁴⁶

Hasan olaydan sonra İstanbul'dan kaçar ve haberi alınmaz. Yeğenleri, Şevket ve Orhan dedesinin katilini öldürenin Hasan Amca'sı olduğunu bilerek hayatlarına devam ederler.

KERİM ALAKUŞOĞLU (*Kar*, 2002) romanın başkahramanıdır. Kırk iki yaşındadır ve bekârdır. Kendisine adıyla hitap edilmesini değil, “Ka” denilmesini ister. Babası avukat, annesi ev hanımıdır. Nişantaşı'nda cumhuriyetçi, laik bir ailede sosyetik çevrede büyümüştür. İstanbul'da Batı edebiyatı okur ve şiir yazmak Ka için çok önemlidir. 12 Eylül darbesi sonrasında yayımladığı siyasi bir makale yüzünden Almanya'ya kaçar. “Ka” mahlası ile şiir kitapları yayımlar. Okuma geceleri düzenler. Türkiye ve Almanya'da yaşayan Türkler arasında ünlü bir şairdir. 12 Eylül 1980 öncesi siyasi mülteci olarak Frankfurt'a gidip ve on iki yıl orada yaşar.

“On iki yıldır Almanya'da siyasi sürgün hayatı yaşıyordu, ama hiçbir zaman siyasetle fazla ilgilenmiş değildi. Asıl tutkusu, bütün düşüncesi şiirdi. Kırk iki yaşındaydı, bekârdı ve hiç evlenmemişti. Kıvrıldığı koltukta fark edilmiyordu ama Türkler için uzunca sayılabilecek bir boyu, yolculukta daha da solan açık bir teni,

²⁴⁶ a.g.e., s.433

kumral saçları vardı. Yalnızlıktan hoşlanan sıkılgan biriydi. Uyuyakaldıktan biraz sonra başının otobüsün sarsıntısıyla yanındaki yolcunun omzuna, sonra da göğsüne düştüğünü bilseydi çok utanırdı. Gövdesi komşusunun üzerine düşen yolcu iyi niyetli, doğru düzgün bir insandı ve bu özellikleri yüzünden özel hayatlarında hareketsiz ve başarısız olan Çehov kahramanları gibi kederliydi hep. Keder konusuna daha sonra çok döneceğiz. Bu rahatsız oturuşu ile daha fazla uyuyamayacağını anladığım yolcunun adının Kerim Alakuşoğlu olduğunu, ama bundan hiç hoşlanmadığı için kendisine adının ilk harfleriyle Ka denmesini tercih ettiğini, bu kitapta da öyle yapacağımı hemen söyleyeyim. Kahramanımız daha okul yıllarındayken ödev ve sınav kâğıtlarına adını inatla Ka diye yazar, üniversitede yoklama kâğıdını Ka diye imzalar, bu konuda öğretmenleri ve devlet memurlarıyla her seferinde kavga çıkarmayı göze alırdı. Annesine, ailesine, dostlarına kabul ettirdiği bu adla şiir kitaplarını da yayımladığı için Ka adının Türkiye'de ve Almanya'daki Türkler arasında küçük ve esrarlı bir ünü vardı.”²⁴⁷

Ka, gününün çoğunu Frankfurt Belediye Kütüphanesi'nde İngilizce edebiyat eserleri okuyarak geçirir. İlk yıllarda biri Türk biri Alman iki kadınla görüşmüştür fakat derin bir ilişkisi olmamıştır. Son dört yıl yalnız olarak evinde pornografik filmler izlemiştir.

Ka, on iki yıl sonra annesinin ölümü üzerine cenaze için İstanbul'a gelir. Ka, birkaç gün sonra İstanbul'da Cumhuriyet gazetesine ziyarete gider. Gençlik yıllarından arkadaşı, gazeteci Taner ile karşılaşır. Taner, Ka'ya Kars'a gitmesini, belediye seçimleri yaklaştığını ve oradaki kızların art arda intihar ettikleri haberlerini anlatır. Cumhuriyet gazetesinde politik yorumlar yapan Taner, Ka'ya basın kartı verip Kars'a gitmesini önerir. Ka, edebiyat fakültesinden tanıdığı ve çok beğendiği İpek'in de Kars'ta olduğunu ve eşi Muhtar'dan boşandığını hatırlayıp kabul eder.

Ka, Kars'a gider ve İpek, kız kardeşi Kadife ve babası Turgut Bey'in işletmeciliğini yaptığı Karpalas Oteli'ne yerleşir. Ka, ertesi gün intihar eden altı kızın aileleriyle görüşmeler yapar. Emniyet Müdürü Yardımcısı Kasım Bey ve gazeteci Serdar Bey ile görüşür. Ka'yı ünlü bir gazeteci gibi karşılarlar. Ka'nın yanına iki koruma vermeyi teklif ederler ama Ka bunu reddeder. Ka, Teslime adında intihar eden bir kızı araştırır. Teslime'nin türbanı yüzünden dersleri alınmaması ve ailesinin üzerinde kurduğu baskısı sonrası intihar ettiği bilgisine ulaşır.

²⁴⁷ Orhan Pamuk, **Kar**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.10-11

Ka, İpek ile otelin lobisinde karşılaşır ve Yeni Hayat Pastanesi'nde buluşmak üzere randevulaşır.

"Ka tam çıkıyordu ki bir an durakladı: İpek tezgâhın yanına açılan kapıdan içeri girmişti ve Ka'nın hayal ettiğinden çok daha güzeldi. Ka kadının üniversite yıllarındaki güzelliğini hatırladı hemen. Bir telaşa kapıldı. Evet, tabii, bu kadar güzeldi, İstanbullu birer Batılılaşmış burjuva gibi önce el sıkıştılar ve hafif bir kararsızlıktan sonra başlarını ileri uzatıp vücutlarının alt kısımlarını birbirlerine yaklaştırmadan sarılıp öpüştiler.

"Geleceğini biliyordum," dedi İpek gövdesini biraz uzaklaştırıp Ka'yı şaşırta bir açıklıkla.

"Taner telefon edip söyledi." Gözlerinin içine doğrudan bakıyordu Ka'nın.

"Belediye seçimleri ve intiharcı kızlar için geldim."

"Ne kadar kalacaksın?" dedi İpek.

"Asya Oteli'nin yanında Yeni Hayat Pastanesi var. Babamla meşgulüm şimdi. Bir buçukta orada oturup konuşalım."

İstanbul'da mesela Beyoğlu'nda değil de Kars'ta cereyan ettiği için bütün bu sahnede bir tuhaflık olduğunu hissediyordu Ka. Telaşının ne kadarı İpek'in güzelliğindendi çıkaramadı. Sokağa çıkıp kar altında bir süre yürüdükten sonra Ka, iyi ki bu paltoyu almışım, diye düşündü.

Gazeteye yürürken duyguların aynı şaşmaz kesinliğiyle yüreği, aklının asla itiraf etmeyeceği iki şeyi daha söyledi ona: Birincisi: Ka Frankfurt'tan İstanbul'a, annesinin cenazesine yetişebilmek kadar on iki yalnız yıldan sonra evleneceği bir Türk kızını bulmak için de gelmişti, ikincisi; Ka İstanbul'dan Kars'a bu evlenilecek kızın İpek olduğuna gizli gizli inandığı için gelmişti.²⁴⁸

Ka, İpek ile Muhtar'ın evliliğinden ve boşanmalarından bahsedip İpek'in Kars'taki hayatından söz ederler. Ka, İpek'e Kars'a gelme sebebinin o olduğunu söyler. Ka, İpek ile konuşurken arka masada oturan eğitim enstitüsünün müdürü Profesör Nuri Yılmaz'ı masada oturan diğer adam vurur. İpek, Ka ile hızla pastaneden uzaklaşır. Ka'ya, eski eşi ve yeni belediye başkan adayı Muhtar Bey'e anlatmasını söyler. Ka, İpek ile vedalaşır olayı gidip Muhtar Bey'e anlatır. Muhtar

²⁴⁸a.g.e., s.27-28

Bey ile Ka, karakola gidip olayı anlatırlar. Ka'yı sorgulayıp bırakırlar ama Muhtar Bey'i hırpalırlar. Ka, müdürün üzerinde ses kayıt cihazı olduğunu, türbanlı kızları okula almadığı için tehdit edildiğini öğrenir. Muhtar, Ka'ya İpek ile barışmak istediğini ve yazdığı şiirleri İstanbul'daki ortak arkadaşları Fahir'in yayımlatması için Ka'ya verir.

Ka, otele dönerken Necip adında bir imam hatip öğrencisi yanına gelir. Necip, Ka'yı yeri gizli tutulan Lacivert adlı örgüt liderinin evine götürür. Lacivert, Ka'ya intihar eden kızları gazetede yazmamasını söyler. Yirmi dakikalık görüşme sonrası eve dönerken imam hatipli öğrenciler yolda Necip ve Fazıl, Ka'ya ateist olup olmadığını sorar. Ka, Kars'ta kar tanelerinin ona Allah'ı hatırlattığını söyleyip otele gider.

Ka, hiç beklemediği anda otuz dört dizelik bir şiir aklına gelir ve yeşil kaplı defterine yazar. Odanın kapısına İpek gelip mektup getirir. Ka, İpek'i odasına alıp Kars'ta çok mutlu olduğunu ona âşık olduğunu söyler. Otele mektup gelir, mektupta Kars'taki cemaat lideri Şeyh Saadettin Cevher Ka'yı tekkeye davet eder. Ka, tekkeye gidip Şeyh Saadettin ile görüşür. Şeyh, Ka'ya Allah'a inanıp inanmadığını sorar ve intiharın günah olduğundan bahseder. Ka, ateist olduğunu ama Kars'ta Allah'ın varlığını hissettiğini söyler.

Tekkeden çıkarken Ka'nın aklına "Gizli Simetri" adlı yeni şiiri gelir oturup yazar. Ka, çayhanede otururken Necip yine yanına gelip yazdığı bilim kurgu romanını okutur ve yazar olmak istediğini anlatır. Ka, otele dönüp İpek'in kız kardeşi Kadife, babası Turgut Bey ve İpek ile akşam yemeğine katılır. Televizyonda Kars'taki Millet Tiyatrosu canlı yayın olarak verilir. Programın akışında Ka'nın şiirini okuyacağı duyurulur. Masadaki ısrar üzerine Ka, Millet Tiyatrosu'na şiirini okumaya gider. Necip salonda Ka'yı bulur ve İpek'in kardeşi Kadife'ye âşık olduğunu söyleyip ona mektuplarını iletmesini ister. Ka, aklına gelen şiiri bir köşede yazarken mektupları da alır. Ka, şiirini okuduktan sonra salondan ayrılır. Tiyatrocu Sunay Zaim ve eşi Funda Eser "Vatan yahut Türban" adlı oyunu sahnede oynarken Funda Eser'in çarşafını çıkarıp yakması üzerine silahlar patlar ve Necip de vurulup ölür. Sunay Zaim bunun tiyatro değil başlayan bir ihtilal olduğunu söyler. Ateş eden Z. Demirkol ve arkadaşları salondan kaçarak uzaklaşırlar. Ertesi gün saat on ikiye kadar Kars'ta sokağa çıkma yasağı koyulur. Ka, odasına çıkarken İpek'e odasına gelmesini teklif eder. Ka, İpek ile ilgili durumunu yatağına uzanıp düşünür.

"Şimdi yukarı odama çıkıyorum," dedi Ka. "Biraz sonra gel ve başımı ellerinin arasında tut. Birazcık, daha fazla değil."

Ka daha söylerken İpek'in korkulu gözlerinden bunu yapamayacağını anlayarak kalktı. Taşralıydı, buralıydı; Ka'ya yabancıydı ve bir yabancıнын anlayamayacağı bir şey istemişti ondan. Kadının yüzündeki anlayışsızlığı görmemek için baştan bu aptalca teklifi yapmamalıydı. Merdivenleri hızla çıkarken ona âşık olduğuna kendini inandırdığı için de suçladı kendini. Odasına girdi, yatağa attı kendini ve önce İstanbul'dan buraya gelmekle ne kadar aptallık ettiğini, sonra da Frankfurt'tan Türkiye'ye gelmekle yaptığı yanlışını düşündü. Yirmi yıl önce oğlunu normal bir hayat yaşasın diye şiirden, edebiyattan uzak tutmaya çalışan annesi, kırk iki yaşına gelince, onun mutluluğunun Kars şehrinde "mutfağa bakan" ve ekmekleri kalın kalın dilimleyen bir kadına bağlı olduğunu bilseydi ne derdi? Babası oğlunun Kars'ta köyden gelme bir şeyhin önünde diz çöküp gözyaşlarıyla Allah'a inancından söz ettiğini işitseydi ne derdi? Dışarıda yeniden başlayan karın kederli ve iri taneleri penceresinin önünden ağır ağır geçiyordu.²⁴⁹

Ka, odasına gelen İpek'i öpüp yatağına oturtur. Bir süre sessizce otururlar. İpek, Ka'ya aşağıda askeri araç ile iki askerin onu beklediğini söyleyince Ka, kalkıp paltosunu giyer ve çıkar. Ka, emniyet müdürlüğüne götürülür ve sorguya çekilir. Ka'ya nezarete atılan imam hatipli öğrencileri tanıyıp tanımadığı sorulur. Ka, onları gördükten sonra tanımadığını söyler ama gözleri dün tanıştığı Necip'i arar. Ka, morgda Necip'in cansız bedenini görünce öldüğünü anlar.

Ka'yı askeri araca bindirip tiyatrocusu Sunay Zaim'in yanına götürürler. Sunay, Ka'ya askeri liseden arkadaşı Osman Nuri Çolak ile karşılaşarak karın yolları kapatmasıyla gece beraber ihtilal kararı aldığını anlatır. Sunay, Ka'ya Lacivert'in metresinin Kadife olduğunu söyler. Ka, Sunay'ın yanından ayrılırken peşine hafiyelik göreviyle Saffet adında eski polisi takıldığını fark eder. Ka, otele odasına girip Kars'a geldiğinden beri aklına gelen onuncu şiirini kaleme alır. Kadife, Ka'ya silah çekip gizlice arabaya alıp Lacivert'e gitmeleri için zorlar. Kadife ve Ka, arabanın arkasında gizli yollardan Lacivert'e giderler. Lacivert, Ka'ya Almanya'ya gittiğinde bir bildiri yayımlatmasını teklif eder. Ka, bildiride İslamcılar kadar komünist birisinin veya Kürt gençleri de temsil eden öğrencilerin olması gerektiğini belirtir. Kürt temsilci olarak imam hatipli öğrencilerden birini, eski komünist-yeni

²⁴⁹ a.g.e., s.164

demokrat birini de Turgut Bey olsun diye belirtir. Lacivert bunu kabul edip otel odasında görüşme saati ayarlar. Ka, Kadife ile otele dönüp akşam yemeğinde Turgut Bey'i ikna ederler. Muhtar Bey, Kadife ile Lacivert'in ve imza atacak diğer gençlerin de bulunduğu otele gitmek için yola çıkarlar. Ka, bu fırsatı değerlendirip İpek'i odasına çağırır ve sevişirler.

“Oysa artık her şeyi paylaşmak için âşık olmak istemiyor muydu? Aşk zaten her şeyi söyleyebilme isteği değil miydi? Bir anda bütün bu düşünce zincirini İpek'e bir itiraf heyecanı ile hızla anlattı.

"Bütün bunları unut şimdi" dedi İpek. "Buraya seninle sevişmeye geldim."

Öpüştiler ve Ka'nın çok hoşuna giden bir yumuşaklıkla yatağa devrildiler. Dört yıldır kimseyle sevişmemiş Ka için mucizevî bir mutluluk ânıydı bu. Bu yüzden yaşadığı ânın tensel zevklerine kendini vermekten çok, o ânın ne kadar güzel olduğuna ilişkin düşüncelerle doluydu, ilk gençlik yıllarındaki cinsel deneyimlerinde olduğu gibi, aklında sevişmeden çok kendisinin sevişiyor olması vardı. Bu ilk başta Ka'yı aşırı heyecandan korudu.”²⁵⁰

Asya Otelindeki gizli toplantıda bildiri yazılır ve imzalanır. Ka, Muhtar Bey ve Kadife gelmeden önce otelden çıkıp Necip'in arkadaşı imam hatip öğrencisi Fazıl ile buluşup toplantının detaylarını öğrenir. Fazıl, arkadaşı Necip gibi Kadife'ye âşık olduğunu ağlayarak itiraf eder. Ka, Fazıl ile Allah'a inanıp inanmamak konusunda konuşurken otelin aşçısı Zahide Hanım, Ka'ya mektup getirir. Ka, Yeni Hayat Pastanesi'nde İpek ve Kadife ile buluşmak üzere Fazıl'ın yanından ayrılır. İki kız kardeş Ka'ya Lacivert'in kayıp olduğunu endişeyle anlatırlar. İpek ve Kadife, Ka'dan Lacivert'in yerini bulmasını isterler. Ka, pastaneden çıkınca Muhtar ile karşılaşır. Muhtar, gazetede yarın Ka hakkında “Kars'ta Bir Allahsız” başlığıyla yazı yayımlanacağını söyler ve gazeteyi gösterir. Ka, bu yazı yayımlanırsa dindarlar tarafından öldürüleceğini düşünür. Serdar Bey ile Turgut Bey konuşur ve yazının yayımlanmaması için anlaşılır. Ka, gönül rahatlığıyla odasına gider ve gece İpek odasına gelir.

Ka, İpek'e Almanya'ya gitmeyi ve evlenmeyi teklif eder. İpek kabul eder, babasıyla konuştuktan sonra bavulunu hazırlayacağını söyler.

“Kapı çaldı, karşısında İpek'i görünce Ka şaşırıldı.

²⁵⁰ a.g.e., s.28

"Hep seni düşünüyorum, uyuyamıyorum" dedi İpek içeri girince. Turgut Bey'e aldırmadan sabaha kadar sevişeceklerini Ka hemen anladı, inanılmaz gelen şey, önceden hiçbir bekleme acısı çekmeden İpek'e sarılabilmektir. Gece boyunca İpek ile sevişirken Ka mutluluktan da öte bir yer olduğunu, şimdiye kadarki hayat ve aşk deneyiminin zaman ve tutku dışı bu bölgeyi hissetmesine yetmediğini anladı. Hayatta ilk defa kendini bu kadar rahatlamış hissediyordu...

Bir ara uyanıp göz göze geldiklerinde "Babamla konuşacağım" dedi İpek. "Seninle Almanya'ya gideceğim."

Ka uyuyamadı. Bütün hayatını sanki mutlu bir film olarak seyrediyordu.

Şehrin içinde bir patlama oldu. Yatak, oda, otel bir an sallandı. Uzaktan makineli tüfek sesleri duyuldu. Şehri örten kar gürültüyü hafifletiyordu. Birbirlerine sarıldılar ve sessizce beklediler.²⁵¹

Ka, sabah uyandığında askeri araçla alınıp Sunay Zaim'in yanına götürülür. Ka, Kars'taki bu siyasi çatışmalara ne kadar dahil olmak istemese de olayların içine çekilir. Tarafsız olduğunu belirttiği için de arabulucu seçilmiştir. Sunay, Ka'ya Lacivert'i yakaladıklarını söyler. Sunay Zaim, yarın gece Millet Tiyatrosu'nda yeni bir oyunda Kadife'nin başını açmasını ister. Karşılığında Lacivert'i salacaklarını söyler. Ka, otele dönüp Kadife'ye durumu anlatıp oyunda oynayıp oynamayacağını sorar. Kadife, Lacivert'in serbest bırakılması için kabul eder. Ardından Lacivert'in yanına gidip ona da bunu kabul ettirir. Ka, otele döndüğünde İpek, bavul hazırlar ve babasına Almanya'ya Ka ile gideceğini söylediğini belirtir. Ka, İpek ile sevişir. Ka, sevişme mutluluğu ve yaşadığı olaylardaki karışıklığın etkisiyle odasında "Aşk" adlı şiirini yazar.

"Ka'nın akli arabuluculuk planlarındaydı. Hayatında ilk defa mutlu olabileceğine, biraz akıllı davranır Kars'tan sevgilisiyle sağ salim çıkarsa bu mutluluğun sürekli olabileceğine inanıyordu. Akli hesap kitapta, pencereden bakıp sigara içerken yeni bir şiirin gelmekte olduğunu hissedince şaşırır, İpek sevgi ve hayretle izlerken şiiri aklına geldiği gibi hızla yazdı. "Aşk" adlı bu şiiri Ka daha sonra Almanya'da yaptığı okumalarda altı kere okumuştur. Dinleyenler, bana şiirde anlatılan aşkın sevgiden çok huzur ve yalnızlık ya da güven ve korku arasındaki gerilimlerden, bir kadına duyulan özel ilgi kadar (bu kadının kim olduğunu daha

²⁵¹ a.g.e., s.280-281

sınıra yalnızca bir kişi sordu bana) Ka'nın hayatının anlayamadığı karanlıklarından kaynaklandığını söylediler. Oysa Ka'nın daha sonra bu şiiri hakkında tuttuğu notların çoğu İpek ile hatıralarından, ona duyduğu özlemden, onun kıyafetleri ve hareketlerinin küçük yan anlamlarından söz ediyordu.”²⁵²

Ka, Kadife ile Funda Eser'i buluşturup provaları başlatır. Ka, Sunay Zaim ve darbeci arkadaşı Osman Nuri Çolak ile buluşup Lacivert'in oyundan önce bırakılmak istediğini söyler. Sunay ve Osman Nuri Çolak durumu zor da olsa kabul edip Lacivert'i serbest bırakırlar. Sunay Zaim diğer yandan gazeteci Serdar Bey'e sahnede öldürüleceğine dair yalan bir haber yazdırır. Ka, otele döndüğünde Kadife ve Funda Eser'in prova için konuştuğunu görür. Turgut Bey, Kadife'nin sahnede saçını açması karşılığında dindar tayfa tarafından öldürüleceğinden korkar. Ka, otele bir anda Fazıl'ın geldiğini görür. Fazıl, Ka'ya alıp Lacivert'in kendisiyle bir kez daha görüşmek istediğini söyler. Ka, nedenini bilmeden Lacivert ile görüşmeye gider. Lacivert nasıl olsa salındığı için ve yerinin gizli olduğundan Kadife'nin sahnede başını açmamasını söyler. Ka, haberi Kadife'ye söylemek üzere sokağa çıkınca zorla bir araca bindirilir. Z. Demirkol ve arkadaşlarıdır. Ka'yı hırpalırlar. Ka'ya Sunay Zaim'in amacının ne olduğunu, Lacivert'i neden saldırdığını ve Lacivert'in gizli yerlerini sorarlar. Ka, hiçbir soruya cevap vermez. Z. Demirkol, yerini söylemediği Lacivert'in aslında Kars'a Muhtar'ın getirdiğini ve İpek ile ilişkisi olduğu kayıtlarını önüne koyar. Ka, önce İpek'in Lacivert ile ilişkisi olduğunu sonra da Kadife ile sevgili olduklarını öğrenir. Ka, öğrendiği bilgi ile otele gidip İpek ile konuşur. İpek bunu kabul eder ve Lacivert ile artık görüşmediğini anlatır, birbirlerine sarılıp ağlarlar.

"Lacivert ile ilişkini öğrendim" diye fısıldadı Ka.

"Kendi mi söyledi?" Ka lambayı söndürdü.

"Z.Demirkol ve arkadaşları beni kaçırdılar" diye fısıldadı. "Dört yıldır telefon konuşmalarınız dinleniyormuş." Kendini tekrar yatağa attı. "Ölmek istiyorum," dedi ve ağlamaya başladı.

²⁵² a.g.e., s.303

İpek'in saçlarını okşayan eli daha da ağılattı onu. Bir kayıp duygusuyla birlikte zaten hiçbir zaman mutlu olamayacağına karar verenlerin rahatlığı da vardı içinde, İpek yatağa uzanıp ona sarıldı. Bir süre birlikte ağladılar ve bu onları birbirlerine daha da bağladı.”²⁵³

Tiyatronun gösterim saati gelir. Turgut Bey, Kadife'nin oyunda oynamasını ve başını açmasını istemez. İpek ve Turgut Bey, Ka'dan gidip onu durdurmasını isterler. Ka, İpek'e yirmi dakika içinde geleceğini söyleyip onu odasına kilitlemesi karşılığında kabul eder. Çünkü Ka, İpek'i kıskanıyor o gittiğinde Lacivert'i görmesinden şüpheleniyordur. Ka, Kadife'yi ikna edemez. Yolda aklına gelen son şiiri “Dünyanın Bittiği Yer” adlı şiirini yazar. Ka, Kars'ta on dokuz şiir yazmıştır. Kars şehri Ka'ya ilham kaynağı olmuştur.

Ka, uzun bir süre otele dönmez. Turgut Bey merak edip İpek'i arayınca odada kilitli bulup yedek anahtar ile açar. Turgut Bey ve İpek, Ka da dönmeyince telaşlanıp tiyatro salonuna giderler. Kadife, Ka'nın çoktan otele dönmüş olması gerektiğini söyler. Kadife, babasını ısrarına da aldırmandan oyuna çıkacağını söyler. İpek ve Turgut Bey otele dönünce askerler mektup getirirler. Ka, mektupta askerlerin onu şehirden uzaklaştırmak için tren istasyonuna getirdiğini ve İpek'e onu beklediğini yazar. İpek, bavulunu hazırlar gitmek için kararlıdır.

“İpek dört yıl sonra hem kendini savunmak hem de benim Ka hakkında yazacaklarımın gerçeği yansıtmasını dürüstçe istediği için bu mektubu bana verdi.

Perşembe, saat sekiz

Turgut Bey, bu anahtarla İpek'i odamdan çıkarıp bu mektubu ona lütfen verirseniz hepimiz için çok iyi olacak, efendim. Kusuruma bakmayın. Saygıyla.

Canım. Kadife'yi ikna edemedim. Askerler beni korumak için buraya istasyona getirdiler. Erzurum yolu açılmış, beni dokuz buçuktaki ilk trenle buradan zorla uzaklaştırıyorlar. Senin de, benim çantamı yapıp, kendi bavulunu alıp gelmen lazım. Askerî araba dokuzu çeyrek geçe seni alacak. Sokaklara sakın çıkma. Gel. Seni çok seviyorum. Mutlu olacağız. Gaga burunlu adam saat dokuzdan sonra tekrar geleceklerini söyleyip gitti.

"Gidecek misin?" diye sordu Turgut Bey.

²⁵³ a.g.e., s.330

"Ona ne olduğunu çok merak ediyorum," dedi İpek.

"Askerler koruyor, ona bir şey olmaz. Sen bizi bırakıp gidecek misin?"

"Onunla mutlu olacağıma inanıyorum," dedi İpek. "Kadife de öyle dedi."²⁵⁴

İpek, bavulunu hazırlamış çıkmak için Kadife'nin oyununun sorunsuz bittiğini televizyondan görmek istediği için bekler. Otele Fazıl gelip Lacivert'in yerinin belirlenip öldürüldüğü haberini getirir. İpek odasına çıkıp bir dakika düşünür. Ka'nın odasındaki çantayı alıp askerlere teslim eder. İpek, kendisinin şehirden ayrılmayacağını belirtip babasının yanına oturur. Turgut Bey huzursuz olur. İpek'i alıp tekrar tiyatro salonuna gider. İpek, kuliste Kadife'ye Lacivert'in öldürüldüğünü söyler. İpek, Lacivert'in yerini Ka'nın söylediğini düşünüp onu sevemeyeceğini hissedip Almanya'ya gitmekten vazgeçtiğini anlatır.

Turgut Bey ve İpek, Kadife'yi ikinci perdeden sonra sahneye çıkmaması için ikna edemezler. Turgut Bey, Kadife'yi silahların boş olduğundan emin olup öyle oyunda tetiğe basabilmesi için uyarır. Kulise Osman Nuri Çolak gelip Kadife'ye kardan kapalı yolların açıldığını, askeri kuvvetlerin geleceğini ve bu küçük çaplı darbenin sona ereceğini söyler. Kadife her şeye rağmen sahneye çıkar ve başını açar. Kadife, silahın dolu olduğunu bilmeden oyunda Sunay Zaim'i vurur. Kadife, tutuklanır.

Yollar açıldıktan sonra tiyatro darbesini soruşturmak için Ankara'dan müfettişler gelir. Darbe işine karışan asker, Mit görevlisi kim varsa tutuklanır. Kadife, tedbirsizlik ve dikkatsizlikten ölüme sebep olduğu için üç yıl ceza alıp yirmi ay sonra çıkar. Kadife tahliye olduktan iki ay sonra Fazıl ile evlenir. İpek, babasıyla otel işletmeciliğine devam eder. Ka'yı mahkeme tanık olarak davaya çağırır ama iki celseden sonra gelmemesi üzerine hakkında tutuklama kararı alınır.

Ka, Frankfurt'a gider ve Türkiye'ye bir daha dönmez. Ka, Hamburg'a şiir gecesine katılır. Ka, Ocak ayının ilk cumartesi saat 11.30'da Hamburg'dan tren ile döner. Ka, manavdan mandalina alıp karşı kaldırıma geçer geçmez arkasından üç mermi ile vurulup öldürülür. Katilini kimse görmez ve yapılan soruşturmalar sonucu da bulunamaz. Araştırmalar sonucu Kars'tan döndükten sonra hiçbir kadınla ilişkisi olmamış yalnızlığı tercih eden, Belediye kütüphanesinde vakit geçirip şiir gecelerine katılan biridir.

²⁵⁴ a.g.e., s.355-356

Romanın anlatıcısı, Ka'nın arkadaşı roman yazarı Orhan'dır. Ka, Orhan'a gönderdiği mektupta Kars'tan döndüğünü, dört yıldır uğraştığı "Kar" adlı şiir kitabının hazır olduğunu yazar. Orhan, Ka'nın şiirlerini bulmak için ailesinin izniyle Frankfurt'a gelip eşyalarını, evini kurcalar. Ka'nın bu dört yıl içinde İpek'e yazıp göndermediği mektupları ve Kars'a dair yazıların olduğu dört defter bulur. Orhan, Almanya'dan Kars'a giderek Ka'nın yaşadıklarını, çevresindekilerle görüşerek roman yazmaya karar verir.

NECİP, İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Bekârdır. Ka, Kars'ta olduğu ikinci gün yoluna çıkıp onu Lacivert'in gizli olduğu yere götürür. Necip, yolda yürürken Lacivert'in kim olduğunu anlatır. Ka, Necip'e karşı tanıştığında sevgi hisseder.

"Birisi ürkek bir hareketle Ka'nın omzunu dürttü. "Siz şair Ka'sınız değil mi?"

İri yeşil gözlü, iyi çocuksu yüzlü bir delikanlıydı. "Benim adım Necip. Kars'a seçimler ve intihar eden kızlar hakkında Cumhuriyet gazetesine yazı yazmak için geldiğinizi, pek çok cemaatle görüştüğünüzü biliyorum. Ama görmeniz gereken önemli bir kişi daha var Kars'ta."

"Kim?"

"Biraz kenara çekilelim mi?" Delikanlının takındığı esrarengiz havayı sevdi Ka.²⁵⁵

Ka, Lacivert ile görüşükten sonra otele dönerken yoluna Necip ve arkadaşları çıkar. Necip, Ka'ya arkadaşlarının merak ettiği sorular olduğunu söyler. Necip ve Fazıl, Ka'ya ateist olup olmadığını sorar. Ka, ateist olduğunu kabul etse de Kars'ta yağın karın ona Allah'ı hatırlattığını belirtir. Necip, türbanlarını çıkarmamak için intihar eden kızların yanında olduklarını ve kendisinin de İpek'in kız kardeşi Kadife'ye âşık olduğunu Ka'ya anlatır.

Ka, ertesi gün çayhanede şiir defteriyle otururken heyecanla yanına Necip gelir. Necip, arkadaşlarının Ka'ya ateist demesinden dolayı özür diler. Necip, Ka'ya bilimkurgu romanı yazdığını, romanının İstanbul gazetelerinde yayımlatmak istediğini anlatır. Necip, Ka'ya hayallerini, şair ve yazar olmak istediğinden umutla bahseder.

"Bir gün hepimiz zengin olacağız inşallah" dedi Ka.

²⁵⁵ a.g.e., s.65

"Senin benim düşündüğümü sandığın kadar basit değil hiçbir şey. Ben de o kadar basit değilim ve zengin de olmak istemiyorum. Şair, yazar olmak istiyorum. Bir bilimkurgu romanı yazıyorum. Kars'taki gazetelerden birinde, Mızrak'ta belki yayımlanacak, ama ben romanımın yetmiş beş satan bir gazetede değil, binlerce satan İstanbul gazetelerinde yayımlanmasını istiyorum. Romanımın özeti yanımda. Sana okusam, İstanbul'da yayımlanabilir mi, bana söyleyebilir misin?"

Ka saatine baktı. "Çok kısa!" dedi Necip."²⁵⁶

Necip, Ka ile yazdığı hikâye üzerine konuşurken Kadife gelip Ka 'ya otelde babasının yemeğe beklediğini söyler. Necip, Ka'ya heyecanla âşık olduğu kızın bu kız yani Kadife olduğunu belirtir.

Ka, Karpalas Oteli'nde İpek'in babası ve kız kardeşi Kadife ile yemek yerken televizyonda Kars'taki Millet Tiyatrosu'nda oynanan oyun yayımlanır. Sunucu, Kars'a gelen ünlü şair Ka'nın bu akşam şiir okuyacağını söyler. Bunun üzerine Turgut Bey ve İpek gidip şiir okuması için ısrar ederler. Ka yemekten sonra Millet Tiyatrosu'na gitmek için otelden ayrılır. Ka, salona girince Necip yanına gelir. Necip, çayhaneden Kadife ile ayrıldığında, ona kendisinden bahsedip bahsetmediğini sorar. Ka, Kadife'nin kendisini tanımadığını söyler. Necip, Kadife'ye yazdığı mektupları vermek için arka taraftaki tuvalette buluşmayı teklif eder. Ka, ile orada buluşurlar. Necip, Ka'ya Allah'ın olmadığını düşündüğünde gözünde manzara canlandığını söyler. Ka, Necip'in anlattığı manzara üzerine yeni bir şiir yazar. Ka, Necip'in son altı ayda yazdığı üç mektubu Kadife'ye iletmek için alıp salondaki yerine oturur. Ka, kendisine söz verilince Necip'in az önce anlattığı manzaradan ilhamla yazdığı "Allah'ın Olmadığı Yer" adlı şiirini salonda okuyunca Necip şaşırır.

"Şiirin az önce kendi anlattığı "manzara"dan kaynaklandığını "Allah'ın olmadığı yer"e ilişkin söylediklerinin kelime kelime şiire girdiğini fark edince Necip oturduğu yerden büyülenmiş gibi ayağa kalktı ama Ka karın yağışını hatırlatan hızını kesmedi. Bir iki alkış işitildi."²⁵⁷

Ka, şiirini okuduktan sonra salondan ayrılır. Sahnede "Vatan yahut Türlan" adlı oyunda Funda Eser, çarşafı yakar ve sahneye askerler gelir. Salonun ve televizyondan izleyenlerin oyun sandığı havayla askerler havaya ateş eder ve Sunay

²⁵⁶ a.g.e., s.99

²⁵⁷ a.g.e., s.136

Zaim ve Osman Nuri Çolak'ın başlattığı darbenin ilk anlarıdır. Necip, durumu anlayıp ayağa kalkıp, silahların dolu olduğunu söylediği sırada alınına ve gözüne saplanan mermi ile ölür.

Ka, otelden alınıp öldüren kişileri ve tutukluları tanıyıp tanımadığı anlaşılması için karakola ve morga götürülür. Ka, morgda Necip'in cansız bedenini görünce ona sevgiyle yaklaşır iki yanağından öper. Ka, yeni tanıdığı genç çocuğa sevgi duyar. Ka, Necip'in mektuplarına Kadife'ye vermez. Romanın sonunda Kadife ile Necip'in yakın arkadaşı Fazıl evlenir.

FAZIL, İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Necip'in yakın arkadaşıdır. Ka'yı Lacivert'in yanından otele dönerken yolda durdururlar. Necip, Fazıl'ın soruları olduğunu söyler. Fazıl, Ka'ya ateist olup olmadığını ve hiç intihar etmeyi düşünüp düşünmediğini sorar.

"Pek çok zaman aynı anda aynı şeyi düşünür, birbirimizin ne düşündüğünü de biliriz. Benim aksime, Fazıl siyasetle ilgilenmez hiç. Şimdi onun da benim de sizden bir ricamız var. Aslında ikimiz de annesinin, babasının, devletin baskıları sonucu Teslime'nin bir günah işleyip intihar ettiğini kabul edebiliyoruz. Çok acı ama Fazıl bazan, 'âşık olduğum kız günah işledi ve kendini öldürdü' diye düşünüyor. Ama Teslime aslında gizli bir ateistse, hikâyedeki gibi, ateist olduğunu bilmeyen bahtsız bir ateistse ve ateist olduğu için intihar etmişse, işte bu Fazıl için bir yıkım olur. Çünkü o zaman bir ateiste âşık olmuş oluyor, içimizdeki bu büyük kuşkunun cevabını da ancak siz verebilir, Fazıl'ı siz rahatlatabilirsiniz. Anladınız mı ne düşündüğümüzü?"

"Siz bir ateist misiniz?" diye sordu Fazıl yakaran gözlerle. "Ateistseniz kendinizi öldürmek istiyor musunuz?"

"Ateist olduğumdan en emin olduğum günlerde bile intihar dürtüsü duymuyorum hiç" dedi Ka.

"Bize dürüst cevap verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum," dedi Fazıl, rahatlayarak. "Kalbiniz iyilik dolu, ama Allah'a inanmaktan korkuyorsunuz."²⁵⁸

²⁵⁸ a.g.e., s.83

Fazıl, okula türbanı yüzünden alınmadığı için başını açmaya zorlanıp intihar eden Teslime'ye âşıktır. Teslime'nin dinine bağlı bir kız olup hem de dinin yasakladığı intiharı gerçekleştirmesi Fazıl'ın kafasını karıştırır.

Kars'ta Millet Tiyatrosu'nda yolların kar yüzünden kapalı olmasını fırsat bilen Sunay Zaim ve arkadaşları ihtilal başlatırlar. Salondaki izleyiciler arasındaki Necip vurulur ve ölür. Ka, morgda Necip'in cesedini teşhis eder. Fazıl, Necip'in vurulduğunu duyunca gelip Ka'ya gerçek mi diye sorar. Ka, Necip'in o gece öldüğünü söyler ve Fazıl kahrolur. Fazıl, Necip öldükten sonra içinde onun ruhunu taşıdığını hisseder. Çayhanede Ka'yı görünce yanına gelip bunu söyler. Fazıl, Ka'ya Necip'in âşık olduğu kıza (Kadife'ye) âşık olduğunu ne yapması gerektiğini sorar. Ka, Fazıl'a kendin ol tavsiyesi verir.

Fazıl, Lacivert'in çevresinde olmaya başlar. Lacivert'in Sunay Zaim ve arkadaşları tarafından kaçırıldığında pazarlık yapılır. Kadife'nin tiyatro oyununda başını açması karşılığı Lacivert salınacaktır. Fazıl, Lacivert serbest bırakılırken onu söylenen yerde bekler. Ka'nın Lacivert ile görüşmesinden sonra Lacivert'in yerinin bulunup öldürülmesi üzerine Fazıl, otele gelip bu haberi İpek'e verir.

Kadife sahnede Sunay Zaim'i silahla öldürmesi sebebiyle yirmi ay sonra hapiste yatıp çıkar. Fazıl bu süreçte Turgut Bey ile ziyaret günlerine Kadife'yi görmeye gider. Kadife hapisten çıktıktan iki ay sonra da evlenirler. Fazıl, Kadife'den dört yaş küçüktür. Fazıl, Aydın Foto Sarayı'nda ve Serhat Kars Televizyonunda çalışır. Kadife ile Ömercan adında oğlu olur.

“Bir ziyaretlerinde onlara katılan Fazıl'ı Kadife başka seferler de görmek istedi ve tahliye olduktan iki ay sonra kendinden dört yaş küçük bu gençle evlendi.

İlk altı ay, Fazıl'ın resepsiyonunda çalıştığı Karpalas Oteli'nin bir odasında kaldılar. Ben Kars'a geldiğimde ise bebekleriyle birlikte ayrı bir yere taşınmışlardı Kadife her sabah altı aylık çocuğu Ömercan'la Karpalas Oteli'ne gidiyor, İpek ve Zahide bebeği besler, Turgut Bey de torunuyla oynarken kendisi biraz otel ile uğraşiyor, Fazıl ise kayınpederinden bağımsız olmak için hem Aydın Foto Sarayı'nda çalışıyor, hem de Serhat Kars Televizyonu'nda bana gülümseyerek "adı program asistanlığı ama aslında ayak işleri" dediği bir iş yapıyordu.”²⁵⁹

²⁵⁹ a.g.e., s.375-376

Ka'nın arkadaşı yazar Orhan, Kars'a gittiğinde Fazıl'ı Serhat Kars Televizyonu'nda ziyaret eder. Necip'in hayali olan bilim kurgu romanını Fazıl'ın yazdığını duyar. Orhan, Fazıl'a Kars'ta geçen romanını yazarsa onun okura ne demek istediğini sorar. Fazıl ise “Hiçbir şey”²⁶⁰ yanıtını verir.

KEMAL BASMACI (*Masumiyet Müzesi*, 2008) romanın başkahramanıdır. Otuz yaşındadır ve Sibel ile nişanlıdır. Nişantaşı ve çevresinde büyümüştür. Amerika'da “iş idaresi” okumuştur. Türkiye'ye döndükten sonra babasının Satsat adlı ihracat ve dağıtım şirketinde genel müdür olur. Sibel, Nişantaşı'ndaki Şanzelize Butik'in önünden geçerken vitrindeki çantayı beğenir. Kemal, ertesi gün Sibel'in beğendiği çantayı almak için Şanzeli Butik'e gider. Şanzeli Butik'te çalışan tezgâhtar kızın uzak akrabası Füsün olduğunu görünce, Kemal, Füsün ile konuşur.

“Füsün, bir ay önceye kadar varlığını bile neredeyse unuttuğum on sekiz yaşındaki uzak ve yoksul akrabamdı. Ben ise otuz yaşındaydım ve bana herkesin çok yakıştırdığı Sibel ile nişanlanıp evlenmek üzereydim.”²⁶¹

Kemal, çantayı satın alıp akşam yemeğinde Sibel'e hediye eder. Sibel, çantanın sahte olduğunu söyleyip Kemal'den çantayı geri vermesini ister. Kemal, çantayı alıp Şanzeli Butik'e gider. Füsün, dükkân sahibi Şenay Hanım'ın eve gittiğini ve kasayı kilitletiğini söyleyip ağlamaya başlar. Kemal, Füsün'a sarılır ve ondan hoşlanmaya başlar. Kemal, çantayı bırakıp parasını yarın annesinin boş tuttuğu Merhamet Apartmanı'ndaki daireye getirebileceğini söyler. Kemal ertesi gün saat iki ile dört arası dairede Füsün'u bekler ama Füsün gelmez. İkinci gün Füsün gelip parayı getirir. Kemal, Füsün'u içeriye davet edip çay ikram eder. Kemal, gizlice Füsün'un şemsiyesini saklar. Kemal, sohbet arasında Füsün'u dudaklarından öper, Füsün şaşırır. Kemal, Füsün giderken tekrar gelmesini istediğini söyler. Kemal son zamanlarda öğleden sonra Merhamet Apartmanı'ndaki bu boş daireye gider ve Füsün'u düşünür. Ertesi gün, Füsün şemsiyesini almak bahanesiyle Merhamet Apartmanı'na gelir ve Kemal ile sevişir.

“Ertesi gün, 3 Mayıs 1975 günü saat iki buçukta, Füsün, Merhamet Apartmanı'na geldi ve hayatında ilk defa ‘sonuna kadar giderek’ benimle sevişti.”²⁶²

²⁶⁰ a.g.e., s.391

²⁶¹ a.g.e., s.12

²⁶² a.g.e., s.32

Fusun, Kemal'e üniversite sınavına hazırladığını geçici olarak butikte çalıştığını anlatır. Kemal, matematik çalışmak için öğleden sonraları bu daireye gelebileceğini söyler. Fusun küpelerini sehpa unuttur. Kemal, matematik kitapları alır ve Fusun ile her öğlen Merhamet Apartmanı'nda buluşurlar.

Kemal, Sibel ile Pera Palas'taki nişana katılır. Kemal nişan töreninde arkadaşları Zaim ve Mehmet ile sohbet eder. Zaim'in Türkiye'deki ilk yerli gazozu olan Meltem Gazoz'u piyasaya sürmesini ve Alman mankenin reklamda oynatılması üzerine sohbet ederler. Kemal, ertesi gün ağabeyi Osman'ın çağırması üzerine Fenerbahçe'nin maçını izlemeye stada giderler. Osman, kardeşinin durgun halini sorgular. Kemal'in aklı Fusun'dadır. Kemal, Fusun ile öğlen saatlerinde buluşmaya devam eder. Fusun kısa zaman önce Kemal'in ortağı Turgay Bey'in kendisinin peşinde olduğunu ve sevgilisi olmasını istediğini söyler. Kemal, evli biri olan Turgay'ı Fusun'dan kıskanıp kafasına takar. Kemal ile Fusun buluşup sevişmelerine devam ederken Sibel diğer yandan nişan için hazırlıklar yapar. Sibel, Kemal'in son günlerde tuhaf bir sessizliğe gömüldüğünü düşünür.

Kemal, babası Mümtaz Bey ile öğle yemeğine gider. Mümtaz Bey, yıllar önce yanında çalışan bir kıza âşık olduğunu ona ev aldığını ama boşanıp o genç kızla evlenemediğini Kemal'e anlatır. Mümtaz Bey'in görüştüğü kız yıllar sonra kanserden ölür. Mümtaz Bey sevgilisine veremediği inci küpeleri Sibel'e hediye etmesi için Kemal'e verir. Kemal, Fusun ile buluştuğu dairede küpeleri ona hediye eder. Fusun, Kemal'e ailesinin yanına eve akşam yemeğine gelmesini ister. Kemal bunu kabul eder ama gitmez. Kemal, Sibel ile evlendiklerinde yaşayacakları evi seçmek için ev bakmaya başlar.

“Bu işlerden yorulduğum zamanlarda ise, Sibel'in bir telefonuyla Bebek'e ya da Arnavutköy sırtlarına ya da o zamanlar yeni yeni gelişmeye başlayan Etiler'de bir yerde, yeni yapılmakta olan manzaralı evlerden birine bakmaya giderdik. Daha inşaatları bitmemiş olan bu kireç ve çimento kokulu dairelerin içinde nasıl yaşayacağımızı, neresinin yatak odası, neresinin yemek odası olacağını hayal etmekten, Nişantaşı'nda bir mobilyacıda gördüğümüz uzun divanı nereye koyarsak Boğaz manzarasını en iyi göreceğimiz gibi konularda akıl yürütmekten, ben de Sibel gibi hoşlanmaya başlamıştım. Akşamları gittiğimiz davetlerde, Sibel bu evleri gördüğümüz yeni köşeleri ve manzaraları, iyi ve kötü yanlarıyla arkadaşlarımıza anlatıp hayat planlarımızı başkalarıyla tartışmaktan çok hoşlanır, bense tuhaf bir

utanç ile konuyu değiştirir, Zaim ile Meltem gazozunun başarısından, futbol maçlarından, yaz için yeni açılan yerlerden söz ederdim. Füsün ile yaşadığım gizli mutluluk beni arkadaş toplantılarında daha sessiz yapmıştı, kenardan olup bitenleri seyretmekten gitgide daha çok hoşlanır olmuşum, içime yavaş yavaş bir keder çöküyordu, ama o günlerde açık seçik hissetmiyordum bunu, hikâyemin üzerinden yıllar geçtikten sonra, şimdi görebiliyorum. O günlerde en fazla "sessizleştiğimi" fark etmişim.

"Az konuşuyorsun son günlerde," demişti bir gece yarısı Sibel, arabayla onu evine götürürken.

"Öyle mi?" "Yarım saattir susuyoruz."

"Babamla geçenlerde öğle yemeği yemiştin ya... içime oturdu. Artık her şeyden ölüme hazırlanan biri gibi söz ediyor."²⁶³

Kemal ile Sibel'in nişan töreni Hilton Otel'de gerçekleşir. Füsün'un anne babası da nişana davetlidir. Kemal, Füsün'a gelmemesini, ertesi sabah olan üniversite sınavı içinde uykusunu almasını söyler. Füsün, annesi ve babasıyla nişana gider. Kemal, Nişantaşı'ndaki aile çevresiyle selamlaşır. Kemal'in aklı Füsün'da olduğu için alkolü fazla kaçıır. Sibel, Kemal'in arkadaşı Mehmet ile Fransa'dan üniversite arkadaşı Nurcihan'ın arasını yapmaya çalışır. Kemal o sırada Füsün'un şirketin muhasebecisi Kenan ile dans ettiğini görür. Kemal, arkadaşı Zaim'in yanına gidip bu gece Füsün ile meşgul olmasını ister ve Füsün ile ilişkisi olduğunu itiraf eder. Kemal, Kenan'ı da masalarına davet ederek Füsün'dan uzaklaştırır. Füsün'un başkalarıyla dans etmesinden arkadaşları Zaim ile olmasını yeğler. Kemal, Füsün'u çok kıskanır ve tüm gece aklı Füsün'dadır.

"Bencilliğimin yüzüme vurulmadan ve aşk mutluluğumun yargılanmadan erkekçe bir anlayışla kabul edilmesi, beni rahatlatmıştı. "Şimdi beni dertlendiren şey, kızın dans etliği adamın Satsatta yanımda çalışan çalışan genç Kenan olması. Beni kıskandırmak için çocuğun işiyle oynuyor... Tabii, onu ciddiye almasından da korkuyorum. Kenan aslında onun için ideal bir koca da olabilir."

"Anlıyorum," dedi Zaim.

²⁶³ a.g.e., s.94-95

"Birazdan Kenan'ı babamın masasına davet edeceğim. Senden istediğim, o zaman hemen gidip Füsün ile meşgul olman, iyi bir futbolcu gibi, onu yakından 'takip etmen' ki, bu akşam kıskançlıktan ölmeyeyim ve Kenan'ı işten atmak gibi hayallere kapılmadan kazasız belasız bu mutlu geceyi bitireyim. Yarın üniversite giriş imtihanı olduğu için, Füsünler birazdan kalkarlar. Bu olmayacak aşk da yakında biter zaten."²⁶⁴

Füsün, Kenan'dan sonra Pamuk ailesinin ortanca oğlu Orhan ile de dans eder. Kemal bir ara Füsün'un yanına yaklaşip yarın sınavdan sonra kendisiyle konuşacağını, Merhamet Apartmanı'na gelmesini söyler. Füsün, Kemal'in yanından ayrıldıktan sonra Sibel ve diğer arkadaşlarıyla sohbet eder. Füsün masadan kalkarken Kemal'in Zaim ile yakın arkadaş olup olmadığını sorar. Sibel soruya anlam veremez ve Kemal'e sorar. Kemal, cevap veremez. Zaim, Kemal'in yanına gelip Füsün ile konuştuğunu söyler. Zaim, Kemal'e Füsün'un çok kırgın olduğunu çünkü Sibel ile yazıhanede ara sıra seviştiğini Kemal'in çalışanlarının masasında konuşulurken duyduğunu anlatır.

"Tam giderken gözü yan masaya yaklaşan Zaim'e ilişti ve Sibel'e döndü.

"Zaim Bey ile nişanlımız çok iyi arkadaşlar, değil mi?" diye sordu.

"Evet, öyleler," dedi Sibel.

Füsün babasının koluna girip giderken, Sibel "Niye sordu bana bunu?" dedi, ama Füsün'u küçümser bir hali yoktu, ona karşı aşırı bir sevgi hatta heyecan duyuyordu bile denebilirdi. Annesi ve babası arasında ağır ağır yürüyüp giderken, Füsün'un arkasından aşkla ve hayranlıkla baktım. Zaim bizim masaya, benim yanıma oturdu:

"Arkadaki senin şirket masasında, bütün gece Sibel'le senin şakanız yapılmış," dedi.

"Arkadaşın olarak uyarıyorum."

²⁶⁴ a.g.e., s.129

"Yapma yahu, ne şakasıymış bu?" "Kenan, Füsün'a anlatmış. O da bana anlattı... Kalbi kırıktı Füsün'un, Çünkü Satsat'ta herkes, her akşam orada Sibel'le buluşup herkes gittikten sonra patron odasındaki divanın üzerinde seviştiğinizi biliyormuş... Şakalar da bunun üzerineymiş."²⁶⁵

Kemal bütün gece uyumaz. Ertesi gün Füsün'un sınava girdiği Yıldız Teknik Üniversitesi'nin önüne gider. Sınavdan sonra Merhamet Apartmanı'nda Füsün'u bekler ama Füsün gelmez. Kemal günlerce Füsün'u bekler. Sibel arkadaşlarıyla Kemal'i de dâhil eden piknik planı yapar. Kemal, Füsün'u unutmaya, aklından çıkarmaya çalışır. Füsün'un nişan gecesini tanıştığı biriyle görüşüp görüşmediği fikri içini kemirir.

Kemal her gün Merhamet Apartmanı'na gitmeye devam eder. Füsün'un dokunduğu eşyalara dokunarak avunmaya çalışır. Kemal, aşk acısı çeker. Sibel, Kemal'in evlilik öncesi telaşlandığını ve psikolojik olarak hastalandığını düşünüp ona hassas davranır. Kemal, Sibel'e karşı daha soğuk olmaya başlar ama davetlere katılmaya devam eder ve ilişkisini devam ettirir.

"Dairede geçirdiğim iki saatin çoğunda, yatağımızda yatıp hayaller kurar, elime geçirdiğim ve mutluluk anılarımızla pırl pırl ışıldayan hayaletimsi bir eşyayı, mesela bu ceviz kıracağına, Füsün'un pek çok kere çalıştırıp harekete geçirmek için uğraştığı, elinin kokusunu taşıyan balerinli bu eski saati yüzüme, alnıma, boynuma dayayıp acımı dindirmeye çalışır, iki saat sonra -yani bir zamanlar kadife yumuşaklığındaki sevişme sonrası uykudan uyandıığımız saatte hüzünden ve acıdan yorgun, her zamanki hayatıma dönmeye çalışırdım.

Hayatımdaki ışıltı kaçmıştı artık. Hâlâ sevişemediğim Sibel, (Satsat'takiler yazıhanede seviştikimizi biliyormuş gibi bir bahane bulmuştum) adsız hastalığımı, bir çeşit evlilik öncesi erkek telaşı, daha doktorlarca teşhisi konulamamış özel bir hüznün cinsi gibi görüyor, bu hastalığı bende hayranlık uyandıran bir ağırbaşlılıkla kabul ediyor, hatla beni bu dertten çekip çıkaramadığı için kendini gizli gizli suçlayarak bana çok iyi davranıyordu. Ben de ona çok iyi davranıyor, onunla şimdiye kadar hiç gitmediğimiz lokantalara, girginlikle tanıştığım yeni arkadaşlarla gidiyor, 1975 yazında İstanbul burjuvalarının mutlu ve zengin olduklarını birbirlerine gösterebilmek için gittikleri Boğaz lokantalarına, kulüplere devam ediyor, davet-

²⁶⁵ a.g.e., s.138-139

Eşyaların Tesellisilerde geziyor, Mehmet ile Zaim arasında bir türlü karar veremeyen Nurcihan'ın mutluluğuna Sibel ile birlikte, ama saygıyla gülüyordum. Mutluluk, benim için artık doğuştan Allah'ın bana bağışladığı ve bir hak gibi, mesele etmeden benimsediğim bir şey olmaktan çıkmış; talihli, akıllı ve dikkatli insanların çalışarak elde edip koruyabildikleri bir nimete dönüşmüştü. Bir gece kapısında korumaların beklediği yeni açılan Mehtap'ın Boğaz'a uzanan küçük iskelesinin yanındaki barda, tek başıma (Sibel ve ötekiler masada gülüşüyorlardı) Gazel'in kırmızı şarabını içerken Turgay Bey ile göz göze gelince, yüreğim Füsun'u görmüş gibi hızlandı, içim sersemletici bir kıskançlık öfkesiyle doldu.²⁶⁶

Kemal, Füsunların evine gidip annesiyle konuşur. Nesibe Hala, Füsun'un sınavının kötü geçtiğini çok üzgün olduğunu, babasının onu uzak bir yere götürdüğünü söyler. Kemal, Nesibe Hala mutfaktan kahve getirirken sehpadaki Füsun'a ait cetveli cebine atar. Kemal, Füsun'a ait eşyalarla kendisini avutan biridir. Kemal ertesi gün iş ortağı Turgay Bey'den randevu alıp ofisine gider. Turgay Bey'e evli olmasına rağmen akrabası Füsun'un peşinde olduğundan haberi olduğunu, nişana bu yüzden çağırmadığını anlatır. Kemal, bir anlık kıskançlıkla ortaklığı feshetmeyi kabul eder. Kemal, şirkete dönünce Turgay Bey ile ortaklığı bozmanın kötü olmadığını ağabeyi Osman'ı ikna etmeye çalışır.

Kemal, Sibel'in psikologa gönderme çabasına sonunda pes eder. Kemal, Füsun'u aklından çıkaramaz ve Füsun'un güzellik yarışmasına katıldığı dönemden arkadaşı Ceyda ile buluşup ondan haber almaya çalışır. Kemal tekrar Füsunların evine gittiğinde Füsunların taşındığını görür. Kemal boş daireye girip Füsun'a ait eşyaları alıp Merhamet Apartmanı'ndaki daireye getirir. Sibel yazıhaneyi arayıp Kemal'e ulaşamayınca, öğlen nerede olduğunu sorar. Kemal, Sibel'e, Füsun ile olan ilişkisini itiraf eder. Bu yüzden son günlerde kötü olduğunu ama artık görüşmediğini ve iyi olacağını anlatır.

"Çoktan bitirdim bu ilişkiyi" dedim.

"Ama yaptığım şey çok yıprattı beni... Mesele ne o kız ne herhangi biri..."

"Nişanda masamıza oturan kız değil mi o?" dedi Sibel, adını söylemeye cesaret edemeden.

"Evet." "Çok bayağı, çok iğrenç bir tezgâhtar! Onu hâlâ görüyor musun?"

²⁶⁶ a.g.e., s.151

"Tabii ki hayır... Seninle nişanlanınca terk ettim onu. O da kayıplara karıştı. Bir başkasıyla evlenmiş. (Bu yalanı nasıl attığıma şimdi bile şaşıyorum.) Nişandan sonra bende gördüğün tutukluk bu yüzdendi, ama geçti artık."

Sibel biraz ağlıyor, sonra yüzünü yıkıyor, kendini toparlıyor, sonra gene sorular soruyordu.

"Onu içinden çıkaramıyor musun yani?" diye gerçeği kendi kelimeleriyle veciz bir şekilde dile getirdi bir kerede akıllı nişanlım.

Bir kalbi olan hangi erkek bu soruya "evet" diyebilirdi ki? "Hayır," dedim istemeye istemeye.

"Yanlış anladın. Bütün bu işin yükü, bir kızı böyle hırpalamış olmak, seni aldatarak ilişkimizi lekelemenin sorumluluğu beni yordu, hayat neşemi kaçırdı." ikimiz de artık inanmıyorduk bu dediklerime.²⁶⁷

Sibel, Kemal'e artık o daireye gitmemesi gerektiğini söyler. Sibel, Kemal'e ailesinin Ankara'daki kışlık eve gittiklerini, Anadoluhisarı'ndaki yalının boş olduğunu artık orada beraber yaşayacaklarını anlatır. Sibel ailesinin artık nişanlı oldukları için bu fikre göz yumacaklarını belirtir. Aslında bu durum o dönem için çok kabul edilemez bir şeydir. Kemal, Sibel ile birlikte yalıda arkadaşlarını ağırlayıp yazı orada geçirirler. Fakat Kemal, Füsün'u unutamaz.

"Eylül ayında sadece Sibel'den değil, kendimden de gizleyerek Merhamet Apartmanına üç kere daha gitmiş, yatağa yatıp Füsün'un dokunduğu eşyaları elime alıp okuyucunun bildiği şekilde kendimi teselliye çalışmışım. Onu unutamıyordum."²⁶⁸

Sonbahar gelince yalı çok soğuk olur ve yazın gelen arkadaşları uğramaz olur. Kemal'in yanındaki çalışanı Kenan, ağabeyi Osman ve eski iş ortağı Turgay'ın yeni bir şirket kurduklarını öğrenir. Kemal, Sibel'e bu yüzden keyifsiz olduğunu belirtir. Kemal, nişanı bozmayı düşünse de Sibel ile birlikte yaşaması bir genç kızın adını lekelemesi anlamına geldiği için cesaret edemez. Sibel, arkadaşları Nurcihan ve Mehmet'le onların nişan alışverişi için Paris'e gitmek istediğini söyler. Kemal, Sibel'i gitmesi için cesaretlendirir. Sibel, yılbaşında Paris'e gider.

²⁶⁷ a.g.e., s.175

²⁶⁸ a.g.e., s.186

Kemal, ertesi gün Ceyda ile görüşüp Füsun'dan haber almaya, yeni evini öğrenmeye çalışır. Kemal, İstanbul sokaklarında Füsun'a rastlamak için gezinir. Ocak ayında bavulunu hazırlayıp yalıdan ayrılıp Fatih'te bir otelde kalmaya başlar. Sibel, dönmeye yakın bir zamanda yazıhaneyi Kemal'i arar. Sibel, Kemal'e yalıdaki bahçivandan artık yalıda kalmadığının haberini aldığını söyleyip Füsun'a geri dönüp dönmediğini sorar. Kemal, hayır yanıtını verir. Sibel bir daha Paris'ten Kemal'i aramaz. Sibel, İstanbul'a döndükten sonra Kemal'e ulaşmaz. Kemal, arkadaşı Zaim'den Sibel'in ailesiyle Uludağ'a tatile gideceğini ve İstanbul'daki yalıda kalmadığını arkadaşı Nurcihan'da kaldığını öğrenir. Kemal, Sibel döndükten sonra Fuaye'de akşam yemeği için Sibel'le sözleşir. Sibel, Kemal'e kendisini ortada bıraktığını ve tezgâhtar bir kızla evlenmeye utandığı için bu halde olduğunu söyler.

"Senin hastalığına alıştığımı da görüyorum," diyerek konuyu o açtı.

"Nasıl?"

"Aylardır hastalığın geçecek diye bekliyoruz.

Bu kadar sabrettikten sonra, senin hiç iyileşmediğini, hatta hastalığını benimsediğini görmek çok üzücü Kemal. Paris'te hastalığın geçsin diye dualar ettim."

"Ben hasta değilim," dedim. Fuayenin neşeli, gürültücü kalabalığını bakışlarımla işaret ettim. "Bu insanlar durumumu hastalık olarak görebilirler... Ama senin beni böyle görmeni istemiyorum."

"Bunun bir hastalık olduğuna yalıda birlikte karar vermemiş miydik?" dedi Sibel.

"Vermiştik."

"Ne oldu şimdi? İnsanın nişanlısını ortada bırakması normal mi?"

"Nasıl?"

"Bir tezgâhtar kızla..."

"Ne karıştırıyorsun bunları..." dedim. "Bunun tezgâhtarlıkla, zenginlik ve fakirlikle ilişkisi yok."

"Konu tamamen bu," dedi Sibel, bu sonuca çok düşünüp acıyla ulaşılmış birinin kararlılığıyla. "Yoksul ve hırslı bir kız olduğu için onunla böyle kolay bir ilişki kurabildin... Tezgâhtar olmasaydı, belki de kimselerden utanmaz, onunla

evlenirdin... Seni hasta eden şeyler bunlar işte... Onunla evlenememek, o kadar cesur olamamak."²⁶⁹

Sibel, Paris'te hocasıyla görüşüğünü ve tez yazmak için Paris'e mezun olduğu okula gideceğini söyler. Arkadaşları Tayfun ve eşi Figen de masaya oturur. Figen Hanım düğün tarihini sorunca Sibel, Mayıs'ta diye cevap verir. Sibel bir anda annesiyle buluşacağı yalanını söyleyip masadan kalkar. Sibel, bir hafta sonra Zaim ile nişan yüzüğünü Kemal'e gönderir.

Kemal otelde kalmaya devam ettiği süreçte Mart ayı başında, kalp yetmezliğinden bir gece ansızın babası Mümtaz Bey'i kaybeder. Kemal, çok üzüлp buhranlar geçirir. Kemal, cenazeye uzak akrabası olduğu için Füsun'un da geleceğini düşünür. Fakat cenazeye Füsun veya ailesinden kimse gelmez. Kemal de yalnız kalan annesiyle yaşamak için eve döner. Kemal babasının arabasını ve şoför Çetin Efendi'nin kendisine bağlanmasını istediğini söyler. Ağabeyi Osman da kabul eder. Evin hizmetçisi Fatma Hanım, bulduğu küpe eşini Kemal'e verir. Bu Füsun'un kaybettiği küpedir. Ertesi gün Kemal, mektup yazıp Ceyda ile Füsun'a gönderir ama Füsun'dan haftalarca cevap gelmez. Mayıs ortasında cevap mektubu gelir ve Füsun, Kemal'i Çukurcuma'daki yeni evlerine davet eder.

Kemal, evlilik teklifi etmeyi düşündüğü akşam yemeğine Füsunların adresteki evine gider. Masada komşu çocuğu diye düşündüğü genç ile tanıştığında onun Füsun'un kocası Feridun olduğunu öğrenir. Feridun, yirmi iki yaşında ve genç senaryo yazarıdır. Füsunların komşusunun çocuğudur. Kemal üst kata tuvalete çıktığında Füsun'un Merhamet Apartmanı'nda unuttuğu küpesinin eşini rujunun yanına bırakır. Yemekte Feridun'un senaryo hazırladığını ve başrolde Füsun'u oynayacağını ama para desteklerinin olmadığını öğrenir. Kemal, film yapma hayallerine maddi destek sağlayacak zengin akraba olarak görüldüğünü anlar. Füsun'un film yıldızı olma ihtimali yüzünden kıskançlık hisseder. Kemal eve döner. Annesi Kemal'e görüşüp evlenmesi için kız bakmak istediğini söyler ve Kemal de kabul eder ama görüşmez.

“Artık Füsunları bir daha görmeme kararının rahatlığıyla, tadını çıkararak, ağır ağır öğle yemeğimi yerken, annemle birer kadeh beyaz şarap içtik ve annem ünlü demiryolu zengini Dağdelenlerin kızı Billur'un İsviçre'de liseyi bitirdiğini, geçen ay

²⁶⁹ a.g.e., s.205-206

on sekiz yaşına bastığını anlattı. Müteahhitliğe devam eden aile kim bilir ne ahbaplıklar ve rüşvetlerle bankalardan aldığı borçları ödeyemediği için zor durumdaydı; bu zorluklar -iflasları bekleniyormuş- ortaya çıkmadan kızı evlendirmek istediklerini işittiğini ekledi. Kız çok güzelmiş!" dedi sonra esrarlı bir tavırla. "Senin için gider bir görürüm isliyorsan. Böyle taşrada subaylar gibi her akşam erkek arkadaşlarla içmene gönlüm razı değil."

"Git sen kızı bir gör bakalım anneciğim," dedim hiç gülümsemeden. "Kendim bulup, görüşüp tanıştığım modern kızla olmadı. Bir de görücü usulünü deneyelim bakalım."²⁷⁰

Kemal, Füsün'u ve Sibel'i unutmak için arkadaş çevresi Zaim ve Mehmet'ten de uzak durup kabuğuna çekilir. Kemal yalnız dolaştığı bir akşam kendisini Füsünların kapısında bulur. Füsün'un annesi ve babası ile çay içip çıkarken Feridun ile karşılaşır. Feridun, Kemal'e salı akşamı dışarıda yemek yemeyi teklif eder. Kemal, Feridun ve Füsün akşamları yemeklere çıkıp film üzerine konuşurlar. Kemal, Feridun ve Füsün ile elliden fazla sinema filmine gider. Kemal'e Füsün'u görmek bile iyi gelir. Kemal ara sıra kendisinin parasını kullanmayı düşündükleri için Füsünlara gitmez ve aramaz. Sonunda kendisini Füsünlarda akşam yemeğinde ya da sözleştikleri randevuda bulur. Kemal, Füsünlara yedi yıl boyunca gider.

"Tam yedi yıl on ay, Çukurcuma'ya, Füsün'u görmeye akşam yemeğine gittim."²⁷¹

Kemal, gündüz yazıhanede işlerle meşgul olup akşam yemeklerini Füsünlarda babası Tarık Bey ve Nesibe Hala ile sohbet ederek geçirir. Feridun bazı akşamlar sinemacı arkadaşlarıyla dışarıda vakit geçirip evde olmaz. Kemal, Limon Filmcilik adında yapımcılık şirketini kurar. Feridun ile Beyoğlu'nda yazıhane kiralarlar. Feridun, senaryosuna son şeklini verir. Kemal, Feridun ve Füsün akşamları sinema çevresinin takıldığı barlara gitmeye başlarlar.

"Hiç acelesi olmadığına her geçen gün daha da çok inandığım filmin çekimine başlamadan önce, Feridun'a Limon Film üzerinden para vermeye başlamak içimi rahatlatmıştı. Artık Füsünlara giderken biraz daha az utanıyordum. Ya da daha doğrusu bazı akşamlar Füsün'u görmek için karşı koyulamayacak güçte bir istek

²⁷⁰ a.g.e., s.231

²⁷¹ a.g.e., s.263

duyarken, aynı anda ruhumda aynı güçle bir utanç uyanınca, artık onlara para verdiğimi, bu yüzden onlardan utanmamam gerektiğini söyledim kendime. Füsunu görme isteği aklımı öylesine köreltmmişti ki, verdiğim paranın duyduğum utancı hangi mantıkla hafiflettiğini kendime sormazdım bile 1977 baharında Nişantaşı'nda, bir akşam yemek vaktine doğru, annemle televizyona bakarken, gene aynı istekle aynı utanç arasında ikiye bölünüp koltukta (babamın yeri) taş kesilip, hiç kıpırdamadan yarım saat oturduğumu hatırlıyorum.²⁷²

Kemal ve Feridun, sinema camiasındaki yaşlı zenginlerin Füsun'a ilgili olduğunu görüp artık Füsun'u o barlara götürmemeye karar verirler. Kemal, Füsun ve Feridun Feridun'un yazdığı senaryoyu RTÜK'ten geçirmek için Daktilo Demir denilen çocuğun evine Kurtuluş'a giderler. Kemal, Füsunlara geldiği akşamlarda Feridun'un dışarıda olduğunu Füsun'un ise arka odada suluboya ile resim yaptığını görür. Bu süreçte ünlü yapımcılar Füsun'un başrol oynayacağı film teklifleri getirirler. Feridun ve Kemal buna engel olur.

Kemal, Füsunların evine her gittiğinde evdeki küçük eşyaları alıp Merhamet Apartmanı'ndaki daireye götürür. Kemal aldığı bu eşyaların yerine yenilerini alıp hediye eder ya da para bırakır. Füsun ve Nesibe Hala durumun farkındadır.

Feridun, "Kırık Hayatlar" adlı senaryoyu tamamlar. Kadın başrol için Füsun yerine Feridun ile Kemal, Papatya adındaki oyuncuya karar verirler. Füsun bu durum için kızsız da Kemal, film giderlerini karşılar. Filmin gala gecesine Füsun gitmediği için Kemal de gitmez. Feridun son günlerde eve eşyalarını almak için gelip gider. Kemal, Feridun ile Papatya'nın ilişkisi olduğunu fark eder. Film ilgiyle izlenir. Kemal ve Feridun filmin ikincisini çekmeye karar verirler. Kemal'in arkadaşı Zaim, gazoz reklamları için Papatya ile görüşmek istediğini anlatır. Kemal, Zaim ile çıktığı akşam yemeğinde Füsun ile evlenip aralarına geri döneceğini söyler.

"Konuyu geçiştirebilirdim, Zaim de beni çok iyi anlardı. Ama eski çevremde, arkadaşlar arasında unutulmak, nedense hâlâ canımı yakıyordu.

"İşler iyi gidiyor," dedim. "Füsun ile evleneceğim. Onunla sosyeteye geri döneceğim... Tabii bu berbat dedikoducuları affedebilirsem."

²⁷² a.g.e., s.288-289

"Bırak canım onları" dedi Zaim. "Her şey üç günde unutulur. Senin iyi olduğun yüzünden, keyfinden belli. Feridun hikâyesini duyunca, ben de artık Füsunun da aklını başına toplayacağını anladım."

"Feridun'u nereden duydun?"

"Onu da boşver" dedi Zaim.²⁷³

Kemal'in arkadaşı Mehmet ile Sibel'in arkadaşı Nurcihan Hilton Otel'de düğün yaparlar. Kemal'in haberi bile yoktur ve buna bozular. Kemal, Füsun'u eşinden ayırıp kendisiyle evlenmesi için ikna etmeye çalışır.

"Salı akşamı, daha önceden hazırladığım sözleri, bir lise öğrencisi gibi heyecanlanarak da olsa, Limon'un resmine bakarken söyledim:

"Canım artık bizim bu evden, bu hayattan birlikte çıkmamız lazım," diye fısıldadım. "Hayat kısa, günler yıllar inatlaşarak geçiyor. Artık bizim, birlikte, başka bir yere gidip mutlu olmamız lazım." Füsun sözlerimi hiç duymamış gibi yapıyordu, ama Limon kısacık bir cıkcık ile bana cevap verdi. "Artık korkacak, çekinecek bir şey de yok. Sen ve ben, ikimiz, bu evden birlikte çıkıp başka bir yerde, başka bir evde, bizim evimizde hayatımızın sonuna kadar mutlu olalım. Yirmi beş yaşındasın, önümüzde daha yarım asırlık hayat var Füsun. O elli yıllık mutluluğu hak etmek için son altı yılda yeterince çile çektik! Artık ikimiz birlikte gidelim. Yeterince inatlaştık artık."²⁷⁴

Füsun, Kemal'in ve kocası Feridun'un yaptıklarına karşılık vermez. Füsun, film izlerken araba kullanan kadını kıskandığını söyler. Kemal, bunun üzerine Füsun'u cesaretlendirerek ona ehliyet aldırabileceğini belirtir. Kemal ve Füsun her gün araba kullanması için buluşurlar. Ders sonrası Kemal, Füsun ile vakit geçirir. Kemal, Füsun ile baş başa vakit geçirmekten çok memnundur. Füsun, sınavdan tam not alır ama direksiyon sınavından kalır. Sınav çıkışı Kemal, Füsun ile meyhaneye gidip akşam yemeği yer. Kemal, Yıldız Parkı'nda Füsun'a direksiyon dersi vermeye devam eder. Füsun, dördüncü defa girdiği sınavı geçer.

Kemal, Füsunlara gittiğinde Tarık Bey'in aniden kalp krizinden öldüğünü öğrenir. Füsun'a sarılıp omzunda ağlamasını dinler. Feridun'un durumdan haberi yoktur ve o gece eve gelmemiştir. Kemal'in annesi cenazeye katılmaz. Kemal'in

²⁷³ a.g.e., s.387

²⁷⁴ a.g.e., s.397

annesi, cenazeye katılırsa oğlunun Füsun ile evleneceğini tahmin ettiği için katılmadığını belirtir. Cenazeden sonra, Nesibe Hala, yazıhaneyi arayıp Kemal'e mahallede dedikodu olduğunu bir süre evine gelmemesini ister. Birkaç gün sonra Nesibe Hala, Kemal'in yazıhanesine gider. Nesibe Hala, Kemal'e Limon Film'i Feridun'a bırakması karşılığında Feridun'un Füsun'dan ayrılacağını söyler. Kemal, Füsun ile konuşmak için İnci Pastanesi'nde buluşur. Füsun, Feridun'dan boşanır. Füsun, Kemal'e annesiyle gelip kız isteme töreni yapmalarını ister. Kemal, annesiyle gider fakat annesi usulüne göre kız isteme töreni gerçekleştirmez, üstü kapalı ikisinin anlaşıp evlenmek istediklerini söylemekle yetinir. Kemal'in annesine göre sebebi; Füsun dul ve otuz yaşında bir kadındır.

Kemal, Füsun, Nesibe Hala ve şoför Çetin Efendi birlikte arabayla Paris'e gitmeye karar verirler. Kemal'in annesi nişan alışverişi için buna gerek olmadığını söylese de Kemal pasaport işlemlerini başlatır. Füsun yıllardır Paris'teki resim müzelerini merak ettiğini söylemiştir. Kemal uzun zaman sonra hayallerine yaklaştığını hisseder.

"Ne oldu? Vermiyorlar mı?"

"Bütün hayatımı sordu. Neden boşandığımı bile sordu. İşsizsem ve dulsam ne ile geçiniyordum, onu bile sordu. Avrupa ya da gitmiyorum, istemiyorum kimsenin vizesini."

"Ben başka türlü hallederim," dedim. "Ya da gemiyle, İtalya üzerinden gideriz."

"Kemal, inan ben Avrupa yolculuğundan da vazgeçtim. Dil de bilmiyorum, utandım."

"Canım, biraz dünya görürüz... Dünyanın başka yerlerinde, başka türlü yaşayan, daha mutlu insanlar da var. El ele tutuşur, onların sokaklarında yürürüz. Dünya, yalnızca Türkiye değil."

"Biraz Avrupa görüp sana layık olmam lazım, değil mi? Ama ben seninle evlenmekten de vazgeçtim."

"Paris'te çok mutlu olacağız Füsun."

"Bilirsin ne kadar inatçı olduğumu. Israr etme Kemal. O zaman daha da inat ediyorum."²⁷⁵

Kemal, Şanzelize Butik'te Füsün ile karşılaştıktan dokuz yıl sonra Avrupa'ya gitmek için yola çıkar. Babaeski'yi geçtikten sonra Büyük Semiramis Oteli'nde mola verirler. Akşam yemeğinde Çetin Efendi yüzükleri çıkartıp Kemal ve Füsün'un parmaklarına takar. Kemal, Füsün ile masada yalnız kaldıktan sonra onunla odaya gitmek ister ama Füsün annesiyle kalacağı odaya gider. Yarım saat sonra Füsün, Kemal'in odasına gelir ve sevişirler. Füsün, su almak için otelin mutfağına gider ve odaya geri gelmez. Kemal peşinden inince rakı bulup içmeye devam ettiğini görür. Kemal yanına oturur ve Füsün, Kemal'e yıllardır aldığı eşyaları ne yaptığını sorar. Kemal, Merhamet Apartmanı'nda Füsün'a ait eşyaların koleksiyonunu yaptığını anlatır.

"Ne yapıyordun bütün o köpekleri, tarakları, saatleri, sigaraları, her şeyi? "

"Onlar bana iyi geliyordu," dedim biraz öfkelenerek. "Şimdi hepsi Merhamet Apartmanında bir büyük koleksiyon olarak duruyor. Senden hiç utanmam güzelim, İstanbul'a dönünce sana göstermek isterim."

Bana bakarak gülümsedi. Hem şefkatle hem de bana kalırsa, hikâyemin ve takıntımın hak ettiği alaycılıkla. "Beni gene garsoniyerine mi atmak istiyorsun?" dedi sonra.

"Buna gerek yok artık," dedim kızgınlıkla, onun sözünü tekrarlayarak.

"Haklısın. Dün gece kandırdın beni. Evlenmeden önce en kıymetli hazinemi aldın, sahip oldun bana. Artık evlenmez senin gibiler. Öyle birisin sen."

"Doğru," dedim yarı kızgınlık, yarı oyunculukla. "Dokuz yıl bunu bekledim, acısını çektim. Artık niye evleneyim ki!"

Ama hâlâ el eleydik. Oyunu daha fazla ciddileşmeden tatlıya bağlamak için uzandım bütün gücümle dudaklarından öptüm. Füsün önce öpüştü, sonra dudaklarını kaçırdı. "Seni öldürmek islerdim aslında," deyip kalktı. "Çünkü seni ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun." Bunu duyup duymadığını anlayamadım. Kızmış, küsmüş, topuklu ayakkabılarının üzerine sert sert basarak gidiyordu sarhoş güzelim."²⁷⁶

²⁷⁵ a.g.e., s.436-437

²⁷⁶ a.g.e., s.452-453

Fusun anayola çıkıp yürümeye başlar. Kemal gözden kaybolduğunu görünce arabayla Fusun'u otele dönmek için ikna etmeye çalışır. Fusun arabaya biner ve geri dönüşte arabayı kullanmak istediğini söyler. Kemal, müsaade eder. Fusun hız yapar ve yolun ortasına çıkan köpeğe çarpmamak için hızla ağaca çarpar.

“Ölmekte olduğunu anlayan Fusun, iki-üç saniye süren bu son bakışmamızda, bana asla ölmek istemediğini, hayata her saniyesine kadar bağlı olduğunu, onu kurtarmamı yalvaran gözlerle ifade ediyordu. Ben ise, kendimin de ölmekte olduğunu sandığım için, hayat dolu güzelim nişanlıma, hayatımın aşkına, birlikte başka bir dünyaya yolculuğa çıkmanın sevinciyle gülümsedim yalnızca.”²⁷⁷

Fusun o an başını cama vurduğu için ölür. Kemal açık camından kolunu çıkarmış olduğu için kurtulur ama aylarca komada yatar. Kemal sağlığına kavuşunca işine geri döner. Zaim ile Sibel evlenmiştir. Kemal yakın arkadaşı Zaim'e ihtiyaç duyduğu o günlerde onunla bu yüzden görüşemez. Kemal, Merhamet Apartmanı'na gidip Fusun ile seviştikleri yatakta eşyalar arasında avunmaya devam eder. Kemal zaman zaman yurt dışındaki koleksiyon müzelerine ziyaretlere gider. Ara sıra yalnız kalan Nesibe Hala'yı ziyaret eder.

Kemal, Fusunların Çukurcuma'daki evini Nesibe Haladan satın alır. Fusun'un biriktirdiği eşyaları ve o günlere ait biletler afişler hatırası olan ne varsa koleksiyonu sergilemek için Fusunların evinde müze açmaya karar verir. Kemal, müzenin çatı katında kalmaya başlar. Ama gündelik hayatına arkadaşlarıyla görüşmeye annesiyle yemek yemeye devam eder.

Kemal bir süre sonra müzesindeki eşyaları anlatan bir katalog yazılması gerektiğini düşünür. Bu katalogun bir roman gibi yazılması için Nişantaşı çevresinden ailecek tanıştığı Orhan Pamuk'u bulur. Kemal, Orhan Pamuk'a Fusun ile dans ettiği nişan törenini sorar. Orhan Pamuk da Fusun'un güzelliğini anlatır. Kemal, Orhan Pamuk ile Çukurcuma'daki müzeyi gezmeye gider. Orhan Pamuk, Kemal Basmacı'nın ağzından hikayesini roman olarak yazmaya karar verir ve anlaşılır. Kemal, Milano'da arkadaşı Zaim ile eski nişanlısı Sibel ile karşılaşır. Onların mutlu görür. “12 Nisan 2007 tarihinde”²⁷⁸ Kemal Basmacı otel odasında kalp krizinden ölür.

²⁷⁷ a.g.e., s.456

²⁷⁸ a.g.e., s.490

Kemal, Orhan Pamuk için müzenin mimarı ve romanının aşk acısı çeken ve aşkının peşinden giden başkahramanı olur.

ZAİM, Kemal'in en yakın arkadaşıdır. Bekârdır. Babası zengin bir fabrikatördür. Zaim, babasından aldığı bütçeyle Türkiye'nin ilk yerli gazozu, "Meltem Gazozu"nu piyasaya sürer. Zaim çapkın gibi davranması yüzünden Kemal'in nişanlısı Sibel ondan hoşlanmaz.

"Sibel benim genç zengin arkadaşlarımın arasına girmekten memnundu, Boğaz'da kotra gezintilerinden, sürpriz doğum günü partilerinden, kulüplerdeki eğlencelerden gece yarısı hep birlikte arabalara binip sokak sokak İstanbul'u gezmelerimizden çok mutluydu, arkadaşlarımın çoğunu seviyordu, ama Zaim'den hoşlanmıyordu. Zaim'in fazla gösteriş meraklısı, fazla çapkın ve "bayağı" olduğunu söylüyor, verdiği davetlerin sonunda "sürpriz" diye dansöz çağırıp göbek attırmasını, Playboy amblemlili çakmağıyla kızların sigaralarını yakmasını çok "banal" buluyordu. Sibel, Zaim'in asla evlenmeyeceği küçük artistlerle, mankenlerle (Türkiye'de o günlerde yeni ortaya çıkan şüpheli bir meslek) sırf evlenmeden yattıkları için maceralar yaşamasından da hiç hoşlanmıyor, doğru düzgün kızlarla hiç sonuçlanmayacak ilişkiler kurmasını da sorumsuzca buluyordu. Bu yüzden telefonda akşam davete gidemeyeceğimi, kırıklığım olduğunu, çıkamayacağımı söyleyince, Sibel'in hayal kırıklığına uğramasına şaşım."²⁷⁹

Kemal, Sibel ile nişan hazırlıkları yapar ama butikte karşılaştığı uzak akrabası Füsun'a âşık olmuştur. Zaim, gazoz reklamlarında oynattığı Alman manken Inge'yi İstanbul'da gezdirir. Sibel, Zaim'e mankenle sevgili olduğunu ima eder. Zaim, bunu kabul etmez. Kemal ile Sibel'in Hilton Otel'deki nişan töreninde Sibel arkadaşı Nurcihan ile Mehmet'in arasını yapmaya çalışır. Fakat Nurcihan, Zaim'den hoşlanır ve onunla dans eder. Kemal nişanına gelen Füsun'un muhasebecisi Kenan ile dans ettiğini görüp kıskanır. Kemal, Zaim'i kenara çekip Füsun'a âşık olduğunu, Füsun'a bu akşam sahip çıkmasını istediğini söyler. Zaim, Füsun'la dans eder. Nişan bitince Zaim, Kemal ile konuşmak için yanına gider. Zaim, Füsun'un arka masada konuşulanları duyduğu için çok kırgın olduğunu söyler. Kemal konuşulanları sorunca Zaim, Sibel ile yazıhanede seviştiğini Füsun öğrenmiş diye arkadaşını uyarır.

²⁷⁹ a.g.e., s.31

Kemal, Zaim'e söz verdiği gibi hafta sonu planladıkları pikniğe Sibel ile beraber Nurcihan'ı da getirir. Nurcihan, Zaim'i değil Mehmet'i seçer. Zaim de Ayşe adında üniversiteye yeni başlayan genç bir kızla beraberdir.

“Nurcihan'ın sonunda Zaim'i değil, Mehmet'i tercih ettiği ortaya çıkmıştı, ama Zaim buna alınmış gibi görünmüyordu. Sibel bana, Nurcihan'ın Zaim'le yattığını sandığını kaşlarını çatarak söyleyince, nişanlımın bundan neden kederlendiğini çıkaramadığım gibi, onu anlamaya çalışmadım bile.”²⁸⁰

Kemal'in, Sibel Paris'e gittikten sonra Fatih'te bir otelde kaldığını bir tek Zaim bilir. Kemal, için Zaim güvenilir dosttur. Sibel, Paris'ten döndükten sonra Zaim ile nişan yüzüğünü Kemal'e gönderir. Kemal zamanla Füsün'un peşinde olup Sibel yüzünden de arkadaş çevresinden uzaklaşır.

Kemal, Zaim ile görüştüğünde Zaim'in Ayşe'den ayrıldığını öğrenir.

“Zaim, Füsün yaşındaki genç sevgilisi Ayşe'den memnun değildi artık. Onun fazla çocuk olduğunu, dertlerini, endişelerini onunla paylaşamadığı gibi, bizim takım ile de bir türlü uyuşmadığını söylüyor, benim sorularım üzerine de yeni bir sevgilisi ya da sevgili adayı olmadığında ısrar ediyordu. Anlattıklarından Zaim ile Ayşe'nin öpüşmekten ileri gitmediklerini, kızın dikkatli ve ihtiyatlı olduğunu ve Zaim'den iyice emin olmadıkça, kendisini koruyacağını anlıyordum.”²⁸¹

Kemal, Füsünlerde geçirdiği akşamlardan kalan zamanda Zaim ile görüşüp sosyetenin dedikodularını öğrenir. Kemal'in, Füsün'un kocası Feridun ile çektiği film tutar. Zaim de son günlerde reklama ihtiyacı olan gazoz markası için başroldeki Papatya ile reklam çekmek ister. Zaim, Kemal ile reklam üzerine ve Füsün ile durumlarını konuşur. Zaim, Sibel'i ortada bıraktığı için Kemal'e kızar. İki arkadaş son akşam yemeğinden sonra bir daha görüşmezler.

Kemal, Füsün ile trafik kazası geçirir. Kaza sırasında Füsün ölür. Kazadan sonra Kemal, Zaim'i özlediğini hisseder ama onun Sibel ile evlendiğini ve çocukları olmak üzere olduğunu öğrenir.

²⁸⁰ a.g.e., s.177

²⁸¹ a.g.e., s.299

“Zaim ile arkadaşlık edip konuşmayı çok isterdim. Ama Sibel ile çok mutlu olduklarını, bir çocuklarının doğmak üzere olduğunu, 1985'in Ocak ayında Piç Hilmi'den duymuştum.”²⁸²

Zaim ileride daha da zenginleşir, büyük bir şirketin sahibi olur. Bebek sırtlarında boğaz manzaralı bir evde Sibel ve kızı Gül ile yaşar. Kemal'le Milano'da kalp krizinden ölmeden bir gün önce karşılaşırlar.

Kemal Basmacı, Füsün'un eşyalarını sergileyeceği müze için Orhan Pamuk ile roman yazması için görüşmüştür. Ölümünden sonra da Orhan Pamuk, Kemal'in çevresindekilerle görüşür. Bir akşam Zaim ile Sibel onu evlerine davet eder, Kemal ile ilişkilerini anlatırlar. Sibel, kendisinin anlatılacağı bölümlerde çocukları olduğu için makul davranmasını ister. Zaim de Meltem şirket olarak müzeyi destekleyeceğini belirtir.

MEHMET, Kemal'in arkadaşıdır. Bekârdır. Kemal, Zaim ve Mehmet ile yemeğe gitmeyi sever. Mehmet, Zaim'e göre daha ciddi ve efendidir. Kemal, nişanlısı Sibel'in dedikodularıyla arkadaşlarının özel hayatlarından haberdar olur. Kemal ve Sibel'in nişan töreninde Sibel, arkadaşı Nurcihan ile Mehmet'in arasını yapmaya çalışır. Nurcihan, nişanın olduğu gece Zaim ile ilgilenirse de daha sonra Mehmet'i seçer ve onunla sevgili olur. Mehmet, Nurcihan ile sık sık görüşür ve gezer.

“Daha da güleceğin bir şey söyleyeyim. Nurcihan ile Mehmet haftanın neredeyse yedi günü buluşuyorlar, lokanta lokanta, kulüp kulüp geziyorlar. Mehmet, Nurcihan'ı gazinolara götürüp ona eski şarkıları, fasıl heyetlerini dinletiyor. Bir zamanlar radyoda okumuş yetmişlik, seksenlik şarkıcıları buluyorlar. Onlarla arkadaşlık ediyorlar.”

"Yapma yahu... Nurcihan'ın bu kadar meraklı olduğunu bilmiyordum..."

"Mehmet'in aşkıyla o da merak sardı. Mehmet de aslında çok bilmez eski şarkıları. Şimdi Nurcihan'ı etkileme heyecanıyla o da öğreniyor. Birlikte Sahaflar'a gidip kitaplar alıyorlar, bitpazarına gidip eski plakları buluyorlar... Akşamları Taksim'e, Bebek Gazinosuna gidip Müzeyyen Senarı dinliyorlar... Ama plakları gidip birlikte dinlemiyorlar."

²⁸² a.g.e., s.458

"Nasıl?"

"Her akşam çıkıp gazinolara gidiyorlar," dedi Zaim dikkatle. "Ama bir kere bir yerde yalnız kalıp sevişmiyorlar."

"Nereden biliyorsun?"

"Nerede buluşacaklar?" dedi Zaim. "Mehmet hâlâ annesiyle babasıyla oturuyor."

"Maçka'nın arkalarında kadınları götürdüğü bir yeri vardı..."

"Beni de götürdü oraya viski içmeye," dedi Zaim. "Tam bir garsoniyer orası. Nurcihan akıllıysa katiyen o berbat yere adımını atmaz, atarsa da Mehmet'in kendisiyle bu yüzden evlenmeyeceğini anlar. Ben bile tuhaf hissettim kendimi: Kapı deliklerinden komşular, bu adam bu gece gene orospu mu getirdi diye bakıyorlar."

"Ne yapısın peki Mehmet? Bekâr adamın bu şehirde kiralayacak daire bulması kolay mı?"

"Hilton'a gitsinler," dedi Zaim. "Ya da iyi bir mahallede daire alsın kendine."
"Annesi babasıyla aile hayatına bayılır Mehmet."²⁸³

Mehmet, Hilton Otel'de Nurcihan ile evlenir. Fakat düğüne Sibel ile Zaim artık sevgili oldukları için Kemal'i çağırılmaz. Mehmet, yazıhaneyi arayıp Kemal'den özür diler.

"İki hafta sonra Mehmet Satsat'a telefon etti, Hilton'a düğüne beni çağırmadığı için çok özür diledi ve bana Zaim ile Sibel'in uzun zamandır birlikte olduklarını söyledi. Herkesin bildiği bu şeyi, benim de bildiğimi sanıyormuş."²⁸⁴

Kemal ile Füsün, Füsün'un eşinden ayrılmasından sonra arabayla Paris'e gitmeye karar verirler. Otelde konakladıkları bir gece Füsün sarhoşken araba kullanmak istemesi yüzünden hızlıca ağaca çarpıp kaza geçirirler. Füsün ölür, Kemal uzun süre komada kalır. Mehmet bu süreçte arkadaşını ziyaret eder. Bir gün Nişantaşı'nda karşılaşınca Kemal ile Mehmet rakı içmeye akşam yemeğine giderler. Mehmet, eski arkadaşlarından bahseder. Karısı Nurcihan ile Sibel'in küs olduğunu, o yüzden Sibel ve Zaim'den haberdar olmadığını söyler. Mehmet, çocukları olduktan sonra Nurcihan'ı eskisi gibi çekici bulmadığını belirtir.

²⁸³ a.g.e., s.299-300

²⁸⁴ a.g.e., s.394

“Biraz rakıdan sonra Mehmet, onu o kadar çok sevmesine, saymasına (şimdi bu ikinci duygu daha önemli olmuştu) rağmen, çocuk doğurduktan sonra Nurcihan'ı eskisi gibi çekici bulamadığını itiraf etti. Onunla yoğun bir aşk yaşamış, evlenmiş, çocuk olunca da kısa sürede her şey eski haline, Mehmet de eski alışkanlıklarına dönmüştü. Bazan yeni eğlence yerlerine tek başına gidiyordu. Bazan da çocuğu babaannesine bırakıp Nurcihan ile birlikte çıkıyorlardı. Mehmet beni neşelendirmek, eğlendirmek için zenginlerin, reklamcılarının gittiği yeni lokantaları, kulüpleri bana göstermeye karar vererek, şehrin yeni mahallelerine götürdü beni.”²⁸⁵

Mehmet, Kemal'e destek olarak Nurcihan'ı da alıp bazı akşamlar yemeğe ve İstanbul'un eğlence mekânlarına götürür.

KENAN, Kemal'in babasının kurduğu Satsat şirketinde memurdur. Kemal, Sibel ile nişanına Hilton Otel'e Kenan'ı da davet eder. Kemal'in âşık olduğu uzaktan akrabası Füsün, Kenan ile aynı masada oturur. Gecenin ilerleyen saatlerinde Kenan, Füsün ile dans eder. Kemal, Füsün'u kıskanıp arkadaşı Zaim'i Füsün ile ilgilenmesi için yanına gönderir. Kemal de Kenan'ı ailesiyle tanıştırmak için masaya davet eder. Kemal, ağabeyi Osman ile Kenan'ı tanıştırap iş ile ilgili konuşurlar.

“Bencilliğimin yüzüme vurulmadan ve aşk mutluluğumun yargılanmadan erkekçe bir anlayışla kabul edilmesi, beni rahatlatmıştı.

“Şimdi beni dertlendiren şey, kızın dans ettiği adamın Satsatta yanımda çalışan çalışkan genç Kenan olması. Beni kıskandırmak için çocuğun işiyle oynuyor... Tabii, onu ciddiye almasından da korkuyorum. Kenan aslında onun için ideal bir koca da olabilir.”

"Anlıyorum," dedi Zaim.

"Birazdan Kenan'ı babamın masasına davet edeceğim. Senden istediğim, o zaman hemen gidip Füsün ile meşgul olman, iyi bir futbolcu gibi, onu yakından 'takip etmen' ki, bu akşam kıskançlıktan ölmeyeyim ve Kenan'ı işten atmak gibi hayallere kapılmadan kazasız belasız bu mutlu geceyi bitireyim. Yarın üniversite giriş imtihanı olduğu için, Füsünler birazdan kalkarlar. Bu olmayacak aşk da yakında biter zaten.”²⁸⁶

²⁸⁵ a.g.e., s.459

²⁸⁶ a.g.e., s.129

Nişandan sonra Kemal, Füsün'u bekler ama Füsün gelmez. Kemal, ertesi günlerde Füsün gelmediği için onun Kenan'la buluşup görüştüğü hissine kapılır. Ama böyle bir şey yoktur.

Kemal, iş ortağı Turgay Bey ile Füsün'un eskiden görüşüp sevgili olduklarını öğrenir. Bunun üzerine Kemal, Turgay'ın yanına gidip ortaklığı fesheder. Kenan, Kemal'e bunun doğru olmadığını söyler. Kemal bu ısrarı üzerine Kenan'a bağırır.

Kemal'in ağabeyi Osman, Turgay Bey ile ortak olup aralarına Kenan'ı da alarak yeni bir şirket kurarlar. Kemal, kendisini dışlanmış hisseder. Kemal, işteki yanlış hesaplar yüzünden son günlerde Kenan'ı suçlar. Osman bunun üzerine Kemal'e kızıp Kenan'a ve yeni kurulan işe karışmamasını söyler. Bir süre sonra yeni kurulan işin başına Kenan getirilir. Osman, Kenan'la iyi geçinmeyerek hata ettiğini söyler. Kısa sürede Tekyay adlı Kenan'ın yönetimindeki şirket Kemal'in şirketi Satsat'ın rakibi olur. Turgay Bey yeni ürünlerinin dağıtımını Tekyay'a vermiştir. Kemal, Tekyay'ın Kenan sayesinde değil, Turgay Bey'in ürünlerini vermesi sayesinde başarılı olduğunu düşünür. Kenan, Satsat'ın yaşlı iki yöneticisini yüksek maaşlar vererek kendi şirketine geçirir. Kenan, Kemal'in kıskançlığı yüzünden kaybettiği başarılı bir kahramandır.

MAHMUT USTA, Cem'in Gebze'de bahçede bekçilik yaptığı günlerde kuyu kazan ustadır. Cem'e Küçükçekmece'de kuyu kazacağını ve on günde daha fazla para kazanabileceğini söyler. Cem, dershaneye gitmek için biriktireceği parayı düşünür ve annesini ikna eder. Cem, Mahmut Usta Öngören'deki arazide çadır kurup kuyu kazmasına yardım eder.

Mahmut Usta, kırk üç yaşındadır ve bekârdır. Cem'e geceleri dini hikâyeler anlatır. Sert bir duruşu ve tavrı olsa Cem'i koruyup kolladığı için Cem, onda baba sıcaklığı bulur.

“Ailesinin yoksul olduğunu söylemekten hoşlanırdı. Babası Büyükdere'de son yalılarda bahçıvanlık yapmış, kuyu kazmayı geç yaşta, bir ustaya yardım ederken öğrenmiş, bu işte para var diye hayvanlarını satmış, oğlu Mahmut'u da yanına çırak almıştı. Liseyi bitirene kadar Mahmut Usta babasına çıraklık etmiş, askerden sonra bostan ve gecekondularının en çok açıldığı 1970'lerde kendisine bir at arabası

almış ve babası ölünce işi kendi sürdürmüştü. Yirmi yılda yüz ellinin üzerinde kuyu kazmıştı. Babam gibi kırk üç yaşındaydı ama hiç evlenmemişti.”²⁸⁷

Cem akşamları Mahmut Usta ile birlikte kasabaya iner. Cem sokakta gördüğü Kırmızı Saçlı Kadın’a âşık olur. Kırmızı Saçlı Kadın ve yanındakiler kasabada çadır tiyatrosunda oyuncudurlar. Cem, Mahmut Usta’ya tiyatro afişini gördüğünü söyler. Mahmut Usta, tiyatroyu ve tiyatrocuları sevmediğini söyler. Cem gece uyandığında Mahmut Usta’yı çadırda görmez. Ertesi akşam Cem de tiyatroya gittiğinde Gülcihan Hanım’dan Mahmut Usta’nın önceki akşam tiyatro izlediğini öğrenir. Cem, Gülcihan’a olan aşkıdan Mahmut Usta’yı kıskanmaya başlar. Cem o gece kendinden yaşça büyük Gülcihan Hanım ile birlikte olur.

“Bazan su hiç çıkmayacak sanıyorum” dedim. “Aslında Öngören’de seni görebilmek için kalıyorum!” diyebilmek isterdim, ama bunu irkiltici bulabilirdi.

“Dün ustan da bizim çadırdaydı” dedi Kırmızı Saçlı Kadın.

“Kim?”

“Mahmut Usta. O suyu bulacağından emin. Tiyatroyu, oyunumuzu, o da çok beğendi. Bilet kestik ona, parasını verdi.”

“Aslında Mahmut Usta hayatında tiyatro seyretmemiştir” dedim kıskançlıkla. “Ben bir kere biraz Oidipus ve Sophokles’ten bahsettim, kızdı bana. Nasıl ikna ettiniz?”

“Haklı, Yunan oyunu Türkiye’de tutmaz.” Kırmızı Saçlı Kadın Mahmut Usta’yı kıskanmamı mı istiyordu?

“Ama O oyunda oğul anasıyla yatıyor diye kızıyor.” “Dün oyunun sonunda babanın oğlu öldürmesine hiç kızmadı...” dedi Kırmızı Saçlı Kadın. “Eski hikâyeleri, efsaneleri ise çok sevdi.”

Oyunun sonunda Mahmut Usta ile de buluşup konuşmuşlar mıydı? Mahmut Usta’nın, ben uyuduktan sonra akşam Öngören’e pazar iznine çıkan erler gibi tiyatroya gitmiş olmasına bir türlü inanamıyordum.

“Mahmut Usta aslında bana çok sert” dedim. “Gözü suyu bulmaktan başka bir şey görmüyor. Tiyatroya gitmemi de istemiyordu. Bu akşam buraya geldiğimi bilse kızar bana.”

²⁸⁷ a.g.e., s.35

“Merak etme, ben konuşurum onunla” dedi Kırmızı Saçlı Kadın. Öyle bir kıskançlık hissettim ki bir süre konuşamadım. Mahmut Usta ile Kırmızı Saçlı Kadın arkadaş mı olmuşlardı?

“Ustan çok mu buyurgan, çok mu sıkı?” diye sordu Kırmızı Saçlı Kadın.

“Aslında bir baba gibi şefkatle koruyor da beni, arkadaşlık da ediyor. Ama her emrine de uymamı, ona sürekli itaat etmemi bekliyor.”

“Sen de itaat et ona, ne var!” dedi Kırmızı Saçlı Kadın tatlılıkla gülümseyerek, “Sana zorla çıraklık ettirmiyor ki... Ailenin parası hiç mi yok?”

Mahmut Usta, Kırmızı Saçlı Kadın'a benim bir küçük bey olduğumu anlatmış mıydı? Aralarında benden söz etmişler miydi?

“Babam bizi terk etti!” dedim²⁸⁸

Cem, sabaha karşı çadıra gider. Mahmut Usta nerede kaldığını sorup çadırdan çıkar. Mahmut Usta çadırdan çıkıp incir ağacının altında sigara içmeye gider ama Cem onu takip edip Gülcihan'ın yanına gideceğinden şüphelenir. Cem, on yedi yaşındadır ve kendinden yaşça büyük Gülcihan'a âşık olmuştur. Cem, Mahmut Usta'yı hem sever hem de kıskanır. Sabah Mahmut Usta kuyuya inince işe başlarlar. Cem uykusuzluktan çok zor işini yapar. Dolu kovayı kancadan çıkartırken elinden kaçar ve dolu kova kuyuya düşer. Mahmut Usta'dan bir çığlık duyulur ve bir daha ses gelmez. Cem, Mahmut Usta'yı öldürdüğünü zanneder. Korkup bavulunu alıp trenle İstanbul'a döner. Gülcihan ve Turgay, Cem'i kaçarken görünce şüphelenip kuyuya gelirler. Mahmut Usta yarı baygın halde çıkartılır. Mahmut Usta'nın omzunun bir tarafı sakat kalır. Mahmut Usta, kuyudan suyu bulur ve arazi sahibinden hediyelerini bahşişlerini alıp Öngören'e yerleşir. Çevresi tarafından sevilen biri olur.

“Mahmut Usta'yı nasıl tanıdınız Sırrı Bey?”

Ben döndükten sonra Mahmut Usta suyu bulunca, Hayri Bey ona çok hediyeler ve yeni işler vermiş. Kazı sırasında üstüne kova düşüp omzundan sakat kaldığı için ona çok saygı göstermişler. Hayri Bey, Mahmut Usta'ya iki yeni kuyu daha kazdırıp onları aşağıdan birbirlerine tünellerle bağlatıp depolar yaptırmış. Sonra diğer fabrikalar, yıkama ve boyama atölyeleri de su depolarını ve kazma, kalıp, beton

²⁸⁸ a.g.e., s.67-68

işlerini Usta'ya yaptırmışlar. Kuyuculuk bittiği, zaten omzu da sakat olduğu için rahmetli böylece Öngören'e yerleşmiş.

“Ne zaman öldü Mahmut Usta?”

“Beş yıldan fazla oldu” dedi Sırrı Bey. Mahmut Usta'yı yokuşun yanındaki mezarlığa gömmüşlerdi. Öngören'deki çırakları, diğer ustalar, fabrika sahipleri hepsi gelmişlerdi cenaze namazına.

“Babam gibi severdim ben Mahmut Ustamı” dedim kaşlarımı merakla kaldırarak. Sırrı Bey'in bakışlarından Mahmut Usta'ya bir kötülük ettiğimi, aslında onun bana kırgın ve öfkeli öldüğünü bildiğini anladım, Ama şimdi benden yardım dilediği için Sırrı Bey'in bu olayı büyütme istemediğini de seziyordum. Otuz yıl önce onu öldürdüm sanıp, telaşa kapılıp ustamı kuyunun dibinde terk ettiğimi biliyor muydu? Mahmut Usta kuyudan nasıl çıkmıştı? Bu soruları ve Kırmızı Saçlı Kadın ile ilgili her şeyi sormak için büyük bir istek duyuyordum ama kendimi tutuyordum.”²⁸⁹

Cem yıllarca bir katil olduğunu düşünür. Cem yıllar sonra Öngören'e oğlu Enver'i görmeye gelir. Mahmut Usta'nın yıllar önce öldüğünü öğrenir. Cem, Mahmut Usta'nın nasıl olduğunu babasının cenazesine gelen Süreyya Bey'den öğrenmiştir. Cem oğlu Enver ile konuşurken Mahmut Usta'nın hikâyelerinin hala çocuklar tarafından sevildiğini duyar.

ENVER, Cem ile Kırmızı Saçlı Kadın'ın (Gülcihan'ın) oğludur. Enver, babasının Turgay olduğunu zannederek büyür. Öngören'de muhasebecidir, bekârdır ve yirmi altı yaşındadır. Cem ile Gülcihan Öngören'de birlikte olmuşlar bunun sonucunda Enver dünyaya gelmiştir.

“Kimin haklı olduğunu kim bilebilir” dedim. “Gülcihan Hanım yaşıyor mu?”

“Yaşıyor.”

“Ben on altı yaşımdayken saçları kırmızıydı.” “Hâlâ öyle, hâlâ güzel. Kocasını Turgay Bey ondan ayrıldıktan sonra ölmüş. Kötü bir evlilik olmuş onlarınki ama hâlâ hayatla ve tiyatro hayalleri ile dolu. Kocasından intikam almaktan çok, zor şartlarda yaşayan oğluna bir gelir kaynağı olsun diye bu iddiayı ortaya attığı belli. DNA testinden ve bir yıl kuralının artık geçerli olmadığından da haberdar olmalı ...”

“Çocuk ne yapmış hayatta?”

²⁸⁹ a.g.e., s.137-138

“Oğlunuz olduğunu iddia eden kişi, Enver, adını unuttuğum bir üniversitede muhasebe okumuş. Bekâr. Öngören'de küçük bir muhasebe bürosu var. .. Milliyetçi gençlik örgütlerine takılmış. Kürtlerden ve sokulardan nefret ediyor. Babasına ve hayata kızgın.” “Baba derken Turgay Bey'i mi kastediyorsunuz?”²⁹⁰

Enver babasızlığına karşı öfkeli. Annesi Gülcihan'ın ısrarıyla Cem'e babalık davası açar ve mail gönderir. Cem yıllar sonra kırk yaşında baba olduğunu öğrenmiştir. Çünkü İstanbul'da Ayşe ile evlidir.

“Cem Bey,

Saygı duymak isterim sana, babamsın. Sührab Öngören'de yanlış işler yapıyor. Seni oğlun olarak uyarmak istiyorum. Bu adrese bana yazarsan her şeyi anlatacağım. Oğlundan korkma. Enver”

Altında bir de e-posta adresi vardı. Sırrı Siyahoğlu gibi biraz dedikodu ve tehditle şirketten bir şeyler koparmaya çalışan Öngörenlilerden biri diye düşündüm. Bana babamsın demesi de hoşuma gitmişti. “Yanlış işler”in ne olduğunu merak edip Sührab'ın avukatı Necati Bey'e danıştım.”²⁹¹

Cem, Çapa Hastanesi'nde kan verip bir ay sonra Enver'in oğlu olduğunu öğrenir. Fakat Enver, Cem ile görüşmek istemez. Cem, Öngören'de yaptıracığı site için toplantı düzenler. Toplantıya Gülcihan da gelir. Cem, Enver'in neden gelmediğini nasıl biri olduğunu sorar. Akşam düzenlenen yemeğe Enver gelir ama kendisini Serhat diye tanıtır. Enver, Cem ile Mahmut Usta'nın kazdığı kuyuyu göstermeye gider. Cem'in tartıştıkları sırada silahını cebinden çıkarması üzerine silah patlar ve Cem ölür. Enver hapse girer ve annesi Gülcihan'ın Hanım'ın anlattıkları üzerine yaşadıklarını yazmaya karar verir.

SIRRI SİYAHOĞLU, Öngören'de yaşar. Cem'in babası gibi sol siyasi çevresine bağlıdır. Romanda eski Maocu diye anılır. Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatrocu gençler Sırrı Bey'in evinde kalır. Cem tiyatroya geldiği gece Gülcihan ile Sırrı Bey'in dairesinde birlikte olur. Cem'in babası da o siyasi çevreden olduğu için Sırrı Bey ile tanışır. Cem'in babası Akın Çelik ölünce cenazede Sırrı Bey, Cem'in cebine kartvizitini ilişitirir. Cem bir hafta sonra Sırrı Bey ile buluşur. Sırrı Bey'in derdi Cem'in satın alıp site yapacağı evini iyi paraya satmaktır. Cem, Mahmut Usta'nın

²⁹⁰ a.g.e., s.144-145

²⁹¹ a.g.e., s.142

ölmediğini, Kırmızı Saçlı Kadın'ın babası Akın Çelik'in eski sevgilisi olduğunu Sırrı Bey ile yaptığı bu buluşmada öğrenir.

ALİ, Mahmut Usta'nın Cem gibi olan diğer çırağıdır. Ali, Öngören'dendir. Gündüzleri kuyuda Cem ve Mahmut Usta ile çalışıp geceleri evine döner. Mahmut Usta, Ali'yi kuyuya indirdikten sonra su da çıkmadığı için Ali artık gelmemeye başlar.

C. Dul Kahramanlar

ZİYA IŞIKÇI (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in ağabeyi Nusret'in oğludur. Cevdet Bey'in ağabeyi Nusret hastalanır. Cevdet Bey, ağabeyi Nusret'in ağırlaştığını görüp doktor çağırılmayı düşünür. Bu sırada Nusret, dokuz yaşındaki oğlu Ziya'yı gördün mü diye Cevdet Bey'e sorar. Nusret eşinden ayrıldıktan sonra Ziya'yı annesinin yanında köyde bırakmamış, onu Haseki'deki akrabalarının yanına bırakmıştır.

“Bu sırada ağabeyi, “Ziya'yı hiç gördün mü?” diye sordu. Ziya dokuz yaşındaki oğluydu. Nusret onu Haseki'deki akrabalarının yanına bırakmıştı.”²⁹²

Cevdet Bey, şaşırarak hayır yanıtını verir. İki kardeşin Haseki ile olan bağlantısını ev işleri gören Zeliha Hanım sağlıyordu. Zeliha Hanım da son günlerde Ziya ile ilgili bir şey dememiştir. Nusret, Ziya'yı annesinin yanına köye yollasam mı diye düşündüğünü belirtir. Daha sonra Nusret, şehirde kalmasının daha doğru olacağını vurgular. Cevdet Bey, doktor bulup getirir. Nusret, doktor muayenesinden sonra, Cevdet Bey'e dönüp oğlunu görmek istediğini belirtir. Nusret, Haseki'ye gidip akrabası Zeynep Hanım'ın yanından Ziya'yı getirmesini ister. Cevdet Bey, şimdi mi diye mırıldanır. Nusret, evet şimdi istiyorum diye üsteler. Cevdet Bey, kapıya doğru yönelir, giderken sehpanın üstüne iki altın bırakır ve Nusret'in sevgilisi Mari'nin de gördüğünü anlayıp sevinir. Cevdet Bey, uzun zamandır akrabalarından uzak yaşamak istemiş Haseki'ye hiç uğramamıştır. Şimdi çekinerek Haseki'ye gelir ve kapıyı Zeynep Hanım açar. Zeynep Hanım nereden çıktı böyle diyerek sarılır. Zeynep Hanım, içeri davet ederken Cevdet Bey, ağabeyinin hasta olduğunu belirtir. Zeynep Hanım, Ziya'yı mı görmek istiyor diye sorar. Cevdet Bey, evet yanıtını vermesi üzerime Zeynep Hanım, zaten başka ne için gelirdin diye sitem eder. Ziya, dışarıda

²⁹² a.g.e., s.25

oyun oynarken gelir. Zeynep Hanım, Ziya'ya Cevdet amcasını tanıyıp tanımadığını sorar. Cevdet Bey, Ziya'yı en son altı yıl önce Ziya dört yaşındayken görmüştür. Zeynep Hanım, Ziya'ya arabasıyla gezmeye götüreceğini söyleyerek Ziya'nın üzerindeki korkuyu atmaya çalışır. Cevdet Bey, Zeynep Hanım'a geri getireceğine söz vererek Ziya ile arabasına biner. Cevdet Bey, Nusret'e gelince merdivenlerden çıkarken aceleyle Ziya'ya babasının hasta olduğunu, yanında ona bakan bir teyze olduğunu, korkmamasını sonra Zeynep Teyze'nin yanına döneceğini anlatır. Kapıyı Mari açar. Ziya'ya gülümseyerek selam verir, öptükten sonra sus işareti yaparak Nusret'in uyduğunu belirtir. Ziya, Cevdet Bey'in ardından korkuyla içeri girer. Ziya, battaniyenin altındaki gövdeye korkuyla bakarak, bir şey kırmaktan korkar gibi gösterilen yere oturur. Mari, Ziya'nın yanına oturup onunla konuşmaya başlar. Cevdet Bey, Mari'nin Ziya ile bir çocukla değil eşitiyle konuşur gibi haline hayranlıkla bakar ve evden çıkar.

Cevdet Bey, arabasında giderken Ziya aklına gelir. Ziya'nın bakışlarını, kendisini baştan aşağı süzüşünü hatırlayıp tedirgin olur. Cevdet Bey, Ziya'da tuhaf bir şey olduğunu, şimdiden sinsî ve hesapçı olduğunu düşünür. Cevdet Bey, tekrar ağabeyini ziyarete Beyoğlu'na gelir. Ağabeyinin yattığı odaya girdikten sonra karanlıkta köşede oyuncak bebek gibi sessiz ve hareketsiz Ziya'yı görüp korkar. Cevdet Bey, Ziya'yı evine götürmeye söz vermişim diye düşünür. Nusret, çenesini avucunun içine alır, başparmağıyla işaret parmağı arasında sıkıştırdığı çökük yanaklarını daha da çökertir. Yüzü böyle olan her veremli bir haftaya ölür diye belirtir. Ziya'ya dönüp nasılım böyle der. Ziya, gülmeli mi ağlamalı mı çıkaramaz. Mari, rica ediyorum, o korkunç suratı yapma diye bağırınca Ziya, neşenin sahte olduğunu anlayıp ağlayacak gibi olur. Nusret, Mari'ye, Ziya ile köşedeki muhallebiciye gidin, biz de Cevdet ile konuşalım diye belirtir. Mari, kendinizi çok yormayın deyip Ziya'nın elinden tutup çıkar. Cevdet Bey, Ziya nerede yatacak diye sorar. Nusret, köşedeki otelde Mari ile yatar diye yanıtlar. Nusret, Cevdet Bey'e senden Ziya için bir şey isteyeceğim diye söze başlar. Nusret, ölümünden sonra Ziya'yı, Cevdet Bey'in kendi evine alıp yanında yaşamasını ister. Cevdet Bey, annesi ve Haseki'dekiler diye sorar. Nusret, onların yanında uyuz, azla yetinen, uyuşuk biri olur diye istemediğini belirtir. Cevdet Bey, Ziya'ya evim her zaman açık olacaktır diye belirtip kabul eder. Nusret, Cevdet Bey'e, Ziya'yı yanına almazsan gözüm arkada öleceğim diye mırıldanır. Nusret, bana söz ver diye bağırır. Cevdet Bey ise

söz verir ve Ziya'yı getirir. Nusret, Mari'ye, Ziya ile köşedeki otelde kalmasını belirtir. Mari, Ziya'nın elinden tutup gider.

Kısa süre sonra Nusret ölür. Ziya, Cevdet Bey ve eşi Nigan Hanım ile birlikte yaşar. Ziya, Osman'ın doğduğu yıl, imtihanları kazanır. Cevdet Bey'in Abdülhamit'e karşı olanlarla arasının iyi olduğu ortaya çıktığı günlerde eve hem asker hem siyasetçi biri gelir. Ziya, köşeye çekilip hep askere bakıp sonrasında asker olmaya karar verir. Cevdet Bey de asker olmak isteyen, evin içinde sessiz, sinsi, ürkek dolanan yeğenini Kuleli 'ye gönderir. Kuleli Askeri Lisesi'nde okuyup asker olur. Ziya, romanın ilerleyen bölümlerinde evli, kırk beş yaşında Ankara'da askerdir. Eşinden boşanmayı düşündüğü günlerde Cevdet Bey'e mektup yazar. Cevdet Bey, bayram için gelen mektuplara bakar. Biri şirketin muhasebecisi Sadık'tan diğeri Ziya Işıkçı'dandır. Cevdet Bey, iki yıl önce soyadı kanunu çıktığını ve Işıkçı soyadını aldığını hatırlar. Cevdet Bey, bunca yıl sonra Ziya'nın kendisini hatırlamasına şaşırır.

Ziya, Cevdet Bey'in Sirkeci'deki yazıhanesine gelir. Ziya, askerlikten ayrılıp ticarete atılacağını amcası Cevdet Bey'e belirtir. Cevdet Bey, ticaret deneyimi olmadığını, piyasanın durgun olduğunu, savaş çıkacağını anlatarak fikirlerine karşı gelir. Cevdet Bey, askerlikten durup dururken hem de en parlak yerlere gelmek üzereyken ayrılmak istemesini anlamadığını vurgular. Ziya, ticarete atılacağı için Cevdet Bey'den para ister. Cevdet Bey, bu yaştan sonra ticarete atılma isteğine anlam veremez.

“Genç bir hali de yoktu oysa. Olsa olsa üstünde çocukluk vardı. Taa otuz iki yıl önce, babası öldüğü günlerde yüzünde görülen çocuksu ürkeklik hâlâ görülüyordu. Üstelik buna bir de, Cevdet Bey'in anlayamadığı gurur ve patavatsızlık eklenmişti.”²⁹³

Cevdet Bey, Ziya'ya Sakarya'da gazi olduğunu, madalyası olduğunu vurgulayarak emekliliğini beklemesini önerir. Ziya, ısrarla hakkı olduğunu bu yüzden kendisine para vermesi konusunda ısrar eder. Cevdet Bey'in karısının Ankara'daki evinde oturduğunu hatırlatması üzerine İstanbul'a geleceğini hasta olan karısından da ayrılacağını ifade eder. Ziya, tekrar babası ve babası gibiler sayesinde Meşrutiyet olduğunu bu yüzden Cevdet Bey'in ticarete ilerlediğini vurgular. Cevdet Bey, Ziya'ya babasının Meşrutiyetten üç yıl önce öldüğünü hatırlatır. Cevdet Bey,

²⁹³ a.g.e., s.154

öksürük buhranına kapılarak nefes nefese başka kadına tutulup tutulmadığını sorar. Ziya, evet yanıtını verir. Ziya, Cevdet Bey'in çocuklarını ayırdığını kendisini Kuleli 'ye askeri liseye gönderdiğini belirtir. Cevdet Bey'den, Karaköy'de dükkân açacak kadar veya Taksim'de apartman dairesi alacak kadar para ister. Cevdet, o kadar parayı bulamayacağını anlatırken öksürük buhranına kapılır. Ziya, tehditkâr bir tavırla hayalet gibi peşini bırakmayacağını belirtip amcasını o halde bırakıp gider.

Cevdet Bey öldükten sonra Ziya, bayramda yengesi Nigan Hanım'a amcasının kendisine bıraktığını düşündüğü paradan haber vermediğini hatırlatan mektup yazar. Osman, asla bir şey verilmeyeceğini belirterek söylenir. Bir zaman sonra Ziya, Osman'a mektup gönderir. Osman'ın mektuplara bakarken bu ismi görünce canı sıkılır. Osman, üç dört ayda bir mektup yazarak hakkı olan parayı istediğini belirttiğini ama harekete geçmediğini düşünür. Nigan Hanım, postacıya Ziya'nın mektuplarını getirmemesini, geri yollamasını tembihleyeceğini Osman'a anlatır.

“Sevgili yengeciğim, rahmetli amcamın bana bırakmış olduğunu öğrendiğim parayı ban hala yollamadınız...”²⁹⁴

Refik, Kemah'tan Ankara'ya gelince Muhtar Bey ile beraber stada resmi törene katılır. Kalabalık içerisinde bir yüz Refik'e gülümseyerek yaklaşır. Refik, zor tanıdığı bu adamın Ziya olduğunu anlar. Refik, Ziya'nın sorması üzerine Doğu gezisinden döndüğünü belirtir. Ziya, Dersim'e gittin mi diye sorup ordunun her şeyi bastırıldığını belirterek gururlanır. Refik, gitmediğini belirtir. Ziya, inkılâbın ancak orduyla gelebileceğini vurgular. Milletvekili Muhtar Bey de onu destekler.

Nişantaşı'ndaki konak yıkılıp yerine apartman yapılır. Refik, kanserden ölür. Ziya, yaşlanan Nigan Hanım'ı ziyarete geldiği bir gün, Refik'in oğlu Ahmet'in yanına üst kata çıkar. Ziya, her zamanki her şeyi biliyormuş tavrı ve gizli kalması gerektiği ifadesiyle askerlerin bugün yarın bir şey yapacağını belirtir. Sonra, ağzından Harp Okulu, Muhafız Alayı gibi kelimeleri ağzından kaçırması gibi yapar. Ahmet, odasında Ziya'nın da kendisinin de Nişantaşı'ndan nefret ettiklerini düşünür. Ahmet, Nigan Hanım'ın katına yemeğe gittiğinde Osman gelir. Amcası Osman, Ziya'nın geldiğini duyduğunu neler söylediğini sorar. Ahmet, Ziya'nın askerlerin montajcılara ve Demirel'e karşı darbe yapacağını belirttiğini Osman'a karşı keyifle anlatır. Ahmet, Ziya'nın kendisi babasının da siyasetle ilgilendiğini anlattığını

²⁹⁴ a.g.e., s.233

Osman'a iletir. Osman, Ziya'nın kendisini ima ederek montajcı demesine öfkelenir. Yeğeni Ahmet'in buna cevap vermemesi de canını sıkır. Osman, Ziya, tekrar gelirse kendisinin yanına gönderilmesini ister. Ahmet, Ziya'dan aldığı bu haberi ablası Melek'e, kız arkadaşa İlknur'a da bildirir.

“Akşamüstü hastalığı ağırlaşan babaannemi bir göreyim dedim. Babamın kuzeni Ziya'ya rastladım. Seksenine yaklaşan bir emekli albay... Çok ilginç biri, Babası da galiba devrimciymiş...”²⁹⁵

Ziya hayatı boyunca bir başarıya ulaşamamış bir karakterdir. Bunun acısını çevresindekilerden çıkarır. Karısı ile Ankara'da yaşarken ondan ayrılıp ticarete atılıp İstanbul'a yerleşmek ister. Cevdet Bey ve ailesine kini vardır. Yaşlılığında da aileye bir şekilde dâhil olmaya çalışmıştır. Varlığı ve kendini hatırlatmalarıyla, istekleriyle, aykırı düşünceleriyle aileyi rahatsız etmiştir. Cevdet Bey'in ölümünden sonra torun Ahmet'i etkilemiştir. Cevdet Bey ve Osman'ın görüşlerine göre zıt karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

NUSRET (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in ağabeyidir. Cevdet Bey Sirkeci'de yürürken ağabeyi Nusret'in Askeri Tıp'tan arkadaşı Doktor Tarık, onu ağabeyine benzetererek neşelenir. Cevdet Bey olduğunu anlayınca kaşlarını çatar ve Nusret'i sorar. Cevdet Bey, kendisini soran Tarık gittikten sonra, ticaret yapıyorum, Nusret gibi askeri doktor olamazdım diye içinden düşünür. Cevdet Bey ve ailesi, annesinin hastalığı sebebiyle İstanbul'a geldikten bir yıl sonra Nusret, Askeri Tıbbiye 'ye girmiş, altı ay sonra da anne değil birden baba ölür. Babasının açtığı Haseki'deki oduncu dükkânına da Cevdet Bey bakar. Cevdet Bey, birkaç yıl sonra Aksaray'da açtığı nalbur dükkânını Sirkeci'ye taşır. Aynı yıl anneleri ölür. Nusret de kendisine kalan her şeyi Cevdet Bey'e bırakıp Paris'e kaçar. Cevdet Bey, yazıhanesine dönünce bir çocuk elinde mektupla gelir. Çocuk mektubu verirken, Matmazel Çuhalcıyan gönderdi diye ifade eder. Cevdet Bey, bu kimdi diye düşündükten sonra telaşlanıp, utanarak ağabeyinin Ermeni sevgilisi olduğunu hatırlar. Mektupta ağabeyi Nusret'in hasta olduğu yazar. Cevdet Bey, ağabeyinin öleceğini düşünerek telaşla arabasına binip Nusret'e gider. Nusret'in verem hastalığı üç yıl önce Paris'te ortaya çıkar. Paris'ten gelince Cevdet Bey, ağabeyinin zayıflığından korkmuştur. Ağabeyi de annesi ile aynı hastalığa yakalanmış, onun gibi söylenen, her şeyden şikâyet eden biri olmuştur. Cevdet Bey, yolda ağabeyini

²⁹⁵ a.g.e., s.550

düşünerek bugün iyi olsa, beni küçümsemese diye düşünür. Ağabeyinin, Jöntürk olduğunu bunun için Paris'e gidişini hatırlar.

“Beni niye küçümsüyor?” diye düşündü. “Çünkü o bir Jöntürk olduğunu söylüyor!” Cevdet Bey'in abisi Nusret, Jöntürklüğü birinci Paris yolculuğunda öğrenmişti. Askeri Tıbbiye'yi yüzbaşı rütbesiyle bitiren Nusret, iki yıl Haydarpaşa Hastanesi'nde staj yapmış, sonra birkaç yıl Anadolu ve Filistin'deki askeri hastanelerde çalışmış, galiba çok hırçın ve kavgacı olduğu için, oradan oraya sürülmüş, Cevdet Bey'in Aksaray'da nalbur dükkânı açtığı yıl İstanbul'a naklini çıkarmış ve Haseki'de aile çevresinden buldurduğu bir kızla evlenmişti. İki yıl sonra da bu kadınla karnındaki çocuğu bırakarak Paris'e gitmişti. Aile çevresine ve Cevdet Bey'in ilişkisini şimdi bütünüyle kestiği insanlara göre, bu yolculuğun nedeni, abisinin evde okuduğu tuhaf dergi ve gazetelerdi.”²⁹⁶

Cevdet Bey, Nusret'in kaldığı pansiyona gelir. Pansiyoncu ağabeyinin, çok gürültü yapıp diğer müşterileri rahatsız ettiğinden yakınıdır. Cevdet Bey, kapıya yönelir ve kapıyı beklediği gibi Ermeni kadın açar. Cevdet Bey, Nusret'e sağlığını sorunca Nusret, Çuhalcıyan'dan şüphelenir ve haber verdin mi diye kızar. Cevdet Bey, ziyarete geldiğini belirtir. Cevdet Bey, doktor çağırmanı teklif eder bunun üzerine Nusret bunu reddeder. Nusret, Cevdet Bey'e, Haseki'de akrabası Zeynep Hanım'ın yanında kalan oğlu Ziya'yı son zamanlarda görüp görmediğini sorar. Cevdet Bey, görmediğini ifade eder. Nusret, kapıdaki arabaya bakıp Cevdet Bey'e kendisinin olup olmadığını sorar. Cevdet Bey'e nişanlandığı paşa kızını kaç kez gördüğünü sorar. Cevdet Bey, sıkılarak iki kez diye yanıtlar. Nusret, bunun suçunun gelenekler olduğunu belirtip Mari'ye dönüp Cevdet Bey'in kendisine hayran olduğunu belirterek gülümser. Nusret, Cevdet Bey'i küçümsemeye devam eder. Mari, Cevdet Bey'in doktor bulmasını rica eder. Cevdet Bey, sokağa çıkar çıkmaz, ölecek diye düşünerek telaşlar doktor bulmaya gider. Cevdet Beyi pansiyona doktoru getirir. Nusret, neyi olduğunu soran doktora ters cevaplarla öleceği, verem olduğu yanıtını verir. Nusret, doktora zorluk çıkardıktan sonra Mari'nin öfkelenildiğini görüp muayene olmayı kabul eder. Nusret, Cevdet Bey'den oğlu Ziya'yı Haseki'den alıp pansiyona getirmesini ister. Cevdet Bey, Haseki'de Zeynep Hanım'ın yanında kalan Ziya'yı alıp getirir. Cevdet Bey ve Ziya kapıya gelince Mari, sessiz olmalarını belirterek doktorun, durumun kötü olduğunu belirtip iğne ile uyuttuğunu bildirir.

²⁹⁶ a.g.e., s.22-23

Cevdet Bey de Ziya'yı Mari'nin yanına bırakarak akşam geleceğini belirtir. Cevdet Bey, Nusret'i görmeye pansiyona gelir. Nusret, Cevdet Bey ile yalnız kalıp konuşmak için Mari'ye, Ziya ile muhallebiciye gitmesini ister. Nusret, Cevdet Bey'e öldüğünde Ziya'nın onunla kalıp yaşaması isteğini anlatır. Cevdet Bey, Ziya'ya evim her zaman açık olacaktır diyerek söz verir. Nusret, hasta yatağından yine Cevdet'e sataşarak, düşüncelerini küçümseyerek, Prens Sabahattin'i duyup duymadığını sorar. Nusret, Cevdet Bey'e hiçbir amacının olmadığını tek önem verdiği şeyin para olduğunu belirtir. Mari ile Ziya gelir. Nusret, Ziya'ya ileride ne olacağını ve amaçlarını sorar. Ziya korkarak ve çekinerek cevap veremez. Nusret, Mari'ye köşedeki otelde Ziya ile kalmasını isteyerek, onları uyumaları için gönderir. Nusret, geleneklerine bağlı akrabalarının yanında Ziya'nın aptala çevrildiğine inanıp öfkelenir. Nusret, ölüm çok kötü diye sızlanmaya başlar. Nusret, iyileşeceğine ümit ederek tekrar Paris'e gitmek istediğini belirtir. Nusret, hasta yatağından bağırarak, Fransız İhtilali'nin büyük marşı Marseyez'i söylemeye başlar. Cevdet Bey, ara ara öksürük buhranına kapılan Nusret'e kendisini yormaması için ikaz eder. Mari, Ziya'yı uyutup gelir. Nusret'e sessiz olmasını belirtir. Nusret, Cevdet Bey'e dönerek paşa kızıyla evlenmesinin yanlış olduğunu, paşaların ve sülalelerinin kanının akacağı ihtilal gerektiğini belirtir. Mari, Nusret'e uyumasını belirtir. Nusret, uyumak istemediğini yavaş yavaş öldüğünü, içki içmek istediğini, ihtilal gerektiğini anlatır. Cevdet Bey, yeter artık diyerek tepki gösterir. Nusret, üç ay önce Aşçıyan'a gidip Robert Koleji'nde derste olan Tevfik Fikret ile görüştüğünü anlatır. Nusret, Tevfik Fikret ile Avrupa'da olanları konuştuğunu, ihtilal için neler yapılabileceğini konuştuğunu anlatır. Tevfik Fikret'in resimle uğraşmasını yanlış bularak, daha çok bağırmasını daha çok şiir yazmasını istediğini Cevdet Bey'e anlatır. Mari, Nusret'e sus diye yalvarır. Nusret, Tevfik Fikret'in kendisini küçümsediğini, yine de acıyıp Fransız bir şairin şiir kitabı verdiğini anlatmaya devam eder. Cevdet Bey, artık yeter diye bağırır ve uyumasını belirtir. Cevdet Bey, yarın gelirim diyerek oradan ayrılır. Mari, kapıda Cevdet Bey'e yarın da gelmesini rica ederek Nusret'in o gelince coştüğünü ve zekâsının parladığını belirtir. Nusret, kısa süre sonra ölür. Ziya, Cevdet Bey ile yaşamaya başlar. Cevdet Bey, çalışma odasında masadayken çocukluk anısı aklına gelir. O sırada ikinci kez kalp krizi geçirirken, küçükken ağabeyi Nusret'in yorganın üstünde Cevdet Bey'i nefessiz bıraktığını hatırlar. Cevdet Bey, tüm bu sıkıntıları hatırladığı sırada kalp krizi geçirip, ölür.

Konak yıkılıp yerine apartman yapıldığı yıllarda Ziya, Nigan Hanım'ı ziyarete geldiğinde Refik'in oğlu Ahmet ile görüşür. Ahmet'e babası Nusret'in devrimci olduğunu, siyasetle ilgilendiğini anlatır. Ahmet, amcası Osman'a Nusret hakkında duyduklarını anlattığında Osman, Nusret'i sarhoşun teki olarak nitelendirir. Çünkü Cevdet Bey, Nusret'i öyle anlatmıştır. Cevdet Bey, Nusret'i hayatta hiçbir amacı olmayan biri olarak görmüştür. Ahmet, ablası Melek'e Nusret'in devrimci olduğunu Ziya'dan öğrendiğini anlatır. Melek, o zamanlar öyle şeyler var mıydı diye cevap verir. Ahmet anlamayacağını düşünerek öğrendiklerini anlatmaktan vazgeçer.

Nusret, kardeşi Cevdet Bey ile zıt karakter olarak karşımıza çıkmıştır. Cevdet Bey'in iş, para, aile odaklı hayat tarzını küçümser. Döneminin, yaşadığı yılların siyasi görüşlerini konuşmalarıyla ortaya koyar. Meşrutiyet öncesini, Abdülhamit dönemini, Prens Sabahattin ve çevresindekileri, Jöntürklerin gayelerini Nusret adlı kahramanla yazar anlatmıştır.

MUHTAR LAÇİN (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Ömer'in nişanlısı Nazlı'nın babasıdır. Manisa Milletvekilidir. Ömer, Londra'da dönünce uzaktan akrabası Muhtar Laçin'e gideceğini arkadaşı Refik'e belirtir. Refik, Muhtar Laçin için neyin oluyor diye sorar. Ömer, karışık olduğunu, rahmetli karısı ile annesinin üvey kardeş mi yoksa başka ilişki mi var tam hatırlayamadığını ifade eder. Ömer, Muhtar Laçin'in evine gider. Akrabası Cemile Hanım ve Muhtar Bey'in kızı ile oturur. Nazlı, gazetede yazan Manisa faaliyetleri haberlerini, kütüphaneyi Muhtar Laçin açtığını belirten başlıkları okur. Ömer, Kemah'a gidince Nazlı ile mektuplaşır. Ömer, İstanbul'dan eniştesi ve teyzesini alıp Ankara'ya Nazlı'yı babasından istemeye gider. Ömer, eniştesi ve teyzesi ile zili çalınca kapıyı Muhtar Bey'in kardeşi Refet Bey açar. Ömer'in teyzesi Macide Hanım ve eniştesi Cüneyt Bey, Muhtar Bey ile günlük sohbete dahil olurlar. Muhtar Bey, kısaca kendisini tanıtır.

“Bunun üzerine Muhtar Bey de kendi hayatını özetlemek gereğini duydu: Memurluklarda, kaymakamlıklarda, valiliklerde bulunmuştu. Sekiz yıldır siyasetin içindeydi. Ticaretin, daha doğrusu ihracat ve ithalatın sıkıntıya girmesini de olağan karşılıyordu; memleketin kalkınması için daha da galiba çok sıkıntıya girilecekti. Hem durum, altı-yedi yıl öncesine göre şimdi çok daha iyiydi.”²⁹⁷

²⁹⁷ a.g.e., s.163

Cüneyt Bey, Ömer ve Nazlı'nın sözlenmesi için Muhtar Bey'den uygun sözlerle rızasını ister. Muhtar Bey, eşinin ölümünden sonra Nazlı'nın gidişine hüzünlenererek onaylar.

Ömer, Kemah'tan dönüşte Refik ile beraber Ankara'ya gelir. Refik'i köy kalkınması ile ilgili kitabı yayımlatması için Muhtar Bey ile tanıştırır. Muhtar Bey, büyük uğraşlar sonucu inkılâpçı genç olarak gördüğü Refik'in kitabını yayımlatması için pek çok bakanın kapısını çalar. Bir süre bu durumla kimse ilgilenmez.

Atatürk ölür. Muhtar Bey, meclisteki törende ağlar. Eve geldiğinde kızını evde bulamaz. Atatürk'ün ölümünü düşünürken kendisini, hayatını ve ölümünü düşünürken bularak sinirlenir. Tarım Bakanlığı'nın Refik'in kitabını yayımlatacağı aklına gelince sevinir. Muhtar Bey, bundan sonra İsmet Paşa, ne yapacak diye düşünür.

Muhtar Bey, Nazlı, Ömer ve Refik ile birlikte resmi tören için stada gider. Refik'i burada bazı önemli isimlerle tanıştırır. Muhtar Bey, duygusal bir günündedir. Kızı Nazlı'nın nişanlısı, Refik'in arkadaşı Ömer'i sevmediğini düşünür. Ömer, eve telefon eder ve geleceğini haber verir. Nazlı, babasının gideceğini belirtir ve öğle yemeğine davet eder.

Muhtar Bey, Bulgar başbakanı onuruna verilecek yemeğe, Ankara Palas'a gider. Muhtar Bey, çevresi tarafından da mutsuz olarak görülür. Nazlı, son zamanlarda Ömer yüzünden mutsuz görüldüğü için Muhtar Bey'in aklı evde, kızında kalır. Atatürk'ün ölümünden sonra hiçbir şey Muhtar Bey'in istediği gibi olmamış, İsmet Paşa ne bir adım Muhtar Bey'e görev vermiş ne de eski kadroları görevinden almıştır. Muhtar Bey, tasarıları gerçekleşmediği için kendini mutsuz hisseder. Muhtar Bey, birkaç partili ile görüştüktan sonra evde kızını neden Ömer ile yalnız bıraktığını düşünerek, kendisinde ahlak kalmadı diye düşünür. Ömer ile Nazlı, öğle yemeğinde Nazlı'nın isteği üzerine babasının büfesinden şarap açmışlardır. Nazlı, Ömer ile evliliğin ertelenmesi üzerine tartıştığı için ağlar. Muhtar Bey, eve erken dönmeye karar verir. Eve geldiğinde Nazlı'nın yine ağladığını fark eder. Muhtar Bey, Nazlı'ya odasına gitmesini ifade edip Ömer ile konuşacağını belirtir. Muhtar Bey, Ömer'e bir genç kızın evinde baş başa şarap içmesi üzerine onu üzmesinin ahlak dışı olduğunu belirtir. Muhtar Bey, bu durumun ilk suçlusunu benim diye belirtip sonra Ömer'i suçlar. Muhtar Bey, Ömer'e evlilik tarihine az kaldığını, o zamana

kadar eve gelmemesini, Nazlı'yı görmemesini vurgular. Ömer, kendisinin de öyle düşündüğünü söyler ve gitmek için kalkar. Nazlı, neler oluyor diye kapıya gelir. Muhtar Bey, ortak kararlarının evlilik tarihine kadar buraya gelmemesi olduğunu anlatır. Ömer, çiftlik almak için Kemah'a gider. Nikâh tarihinde de Ankara'ya dönmez. Muhtar Laçın'ın Ömer'in eniştesi Cüneyt Bey'e mektupla nişanın bozulduğunu yazdığını Ömer'in arkadaşlarına anlattığında görüyoruz.

DOĞAN DARVINOĞLU (*Sessiz Ev, 1983*) Selahattin Bey ve Fatma Hanım'ın oğludur. Selahattin Bey, İstanbul'dan sürgün edilip Cennethisar'a geldiği yıl doğar. Fatma Hanım, ailesinden kalan mücevherleriyle Doğan Bey'i Fransız mektebinde yatılı okutur. Fatma Hanım, oğlunun mühendis ya da tüccar olmasını beklerken, oğlu da babası gibi memleketin ancak siyaset ile düzeleceğini düşündüğünü öğrenir. Annesinin istediği gibi üniversite okumak yerine Mülkiye'de siyaset okuyup Kemah'ta kaymakam olur. Gül Hanım ile evlidir. Faruk, Metin ve Nilgün adında çocukları olur. Doğan Bey, karısı öldükten sonra çocukları bakması için teyzesine verir. Doğan Bey, valilik sırası geldiği yıllarda, köyde olan bitene dayanamadığını belirterek istifasını verir. Cennethisar'a annesinin yanına gelip yerleşir. Doğan Bey, annesi Fatma Hanım'ın İstanbul'a gidip eğlenmesi için verdiği parayla, köyde anneleri ölen üvey kardeşleri; Recep ve İsmail'i eve getirir. Doğan Bey, annesiyle babasının günahları yüzünden vicdan azabı çekmek istemediğini belirterek bu iki kardeşe para verir. İsmail, o para ile eve yakın yerden arsa alıp ev yapar. Cüce olan kardeş Recep evde hizmetçi olarak kalır.

“Annem öldü, Doğan Bey bize acıdı da getirdi buraya: Recep sen, anneme ev işlerinde yardım edersin, İsmail de seninle birlikte otursun, alt katta, siz bu odada oturun, sonra ben zaten sizler için bir şeyler yapacağım, o ikisinin günahlarının kefarecini niye siz ödeyesiniz, niye? Ben susuyordum... Babama da göz kulak olursun, çok içiyormuş olur mu Recep?”²⁹⁸

Selahattin Bey ölür. Fatma Hanım, ansiklopedi için uğraştığı tüm çalışma kağıtlarını sobada yakar. Doğan Bey, annesine 27 Mayıs'ta askeri darbe olabileceğini, babasının bu çalışmalarını yayımlatabileceğini belirtir onları ister. Fatma Hanım, kendisini duymadığını söyleyerek durumu geçiştirir. Doğan Bey ağlarken annesinin yakıp yırttığını anlar. Annesine, memleketin kötüye gittiğini bu yüzden rapor hazırladığını, haksızlıklara dayanamadığını anlatır. Fatma Hanım, oğlu

²⁹⁸ a.g.e., s.144

için babasından farksız diye düşünür. Doğan, Kemah'tan eve döndüğünde babası gibi çalışma odasında, babasından geriye kalan yazıları inceler. Doğan Bey, evde mutsuz sürekli içen ve mektup yazan biri olarak yer alır. Sonunda, mide kanaması sonucu ağzından kan gelerek ölür. Recep, kanlı gömleğini çıkartıp temiz gömleğini değiştirirken Fatma Hanım, bağırarak ağlar. Romanın ilk bölümlerinde, babaannelerinin yanına gelen çocukları; Faruk, Metin ve Nilgün ile mezarına ziyarete gidilir. Romanın aktüel zamanında sağ olmayan bir karakterdir. Genellikle anlatıcının Fatma Hanım'ın olduğu bölümlerde Doğan Bey'i tanıyoruz.

FARUK DARVINOĞLU (*Sessiz Ev, 1983*) Doğan Bey ve Gül Hanım'ın büyük oğludur. Üniversitede tarih bölümünde doçenttir. Evlenir ama kısa süre önce boşanmıştır. Kardeşleri, Metin ve Nilgün ile Cennethisar'a babaannesi Fatma Hanım'ı görmeye gelirler. Babaanne Fatma Hanım ile sohbet ederler. Fatma Hanım, Faruk'a karısını sorar. Faruk, boşandıklarını hatırlatıp tekrar evlendiğini belirtir.

“Elimde koca çantamla okula gidip geldiğimi, geceleri boş evde pineklediğimi, yemek yeyip televizyonun karşısında uyukladığımı söylemedim. Daha, dün sabah üniversiteye giderken, içki vaktini beklediğimi, tarih denilen şeye olan inancımı yitirmekten korktuğumu ve karımı özlediğimi de söylemedim. "Doçent oldu o, Babaanne," dedi Nilgün.”²⁹⁹

Faruk, Recep'e bu yaz Cennethisar'ın nasıl olduğunu sorar. Recep, eskisi gibi olmadığını, tadının kalmadığını belirtir. Faruk Bey, çamaşırlığın anahtarını bularak, dedesi Selahattin Bey'den kalan eski eşyaları inceler. Sabah, Faruk gazeteyi Nilgün'e uzatıp kaç solcu kaç sağcıyı, kaç sağcı kaç solcuyu vurmuş oku bakalım diye sorar. Fatma Hanım'ı da alıp üç kardeş mezarlığa anneleri, babaları ve dedelerini ziyarete gideceklerdir. Kardeşlerin en büyüğü Faruk, Nilgün ve Metin'e mezarlıkta dua ediyormuş gibi yapın babaannem üzülmesin diye tembihler. Mezarlıktan döndükten sonra Faruk Bey, Anadol marka arabasına binip Gebze'ye kaymakamla görüşmeye gider. Doçentlik tezini göstererek arşivde araştırma yapacağını belirtir. Kaymakam, bir adamın peşine takıp Faruk Bey'i arşivden sorumlu Rıza'nın yanına gönderir. Faruk Bey, geçen yıldan tanıdığı bu adamın yardımıyla arşive ulaşır. Mahkeme sicillerini keyifle okurken defterini çıkartıp notlar alır. Faruk, geçen yıl kayıtlarına rastladığı veba salgının izlerini sürmek için arşive tekrar gelmiştir. Dokuz sayfa okuduklarını not aldıktan sonra eve dönüp içki içmeyi hak ettiğine karar verip kalkar.

²⁹⁹ a.g.e., s.37-38

Ertesi gün yine arşive gelip belgeleri inceleyip defterine not alır. Faruk Bey, tarihçi olmadan önce dedesi gibi doktor olacağını, babasının bundan mutsuz olduğunu ama eski karısının tarihçi olmasından hoşlandığını kafasında sorgular. Boşandığı eşi Selma, evlenmiştir, çocuğu olacağını duyması Faruk Bey'in canını sıkır. Evlilikleri süresince çocukları olmamış, Selma Hanım doktora gitmeyi teklif etmiştir. Faruk Bey, doktora gitmeyi kabul etmemiş sonrasında da ayrılmışlardır. Faruk eve dönüp Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ni okur. Faruk, rakı şişesini alıp Nilgün ile arabaya binip tepedeki manzarada oturmaya gider. Nilgün'e karısının kendisini neden terk ettiğini sorar. Nilgün, ağabeyine çok içtiğini belirtir. Faruk, neden Evliya Çelebi gibi kendimiz olmayı beceremiyoruz diye sorgular. Nilgün, Faruk'a plajdan dönerken Hasan'ın peşinden gelip takip ettiğini anlatır. Faruk, İstanbul'da artık yalnız kaldığını, Nilgün'e teyzelerinde kalana kadar kendisinde kalmasını teklif eder. Beraber eve dönerler. Faruk, arabasını kardeşi Metin'e verir. Faruk'un arşive gidip notlar aldığı tarih defteri de arabadadır. Hasan ve sağcı arkadaşları Metin'in parasını ve arabadaki bu defteri de alırlar. Hasan arabadaki bu tarih defterini ve plağı Nilgün'e vermek için alır. Hasan, plajdan dönen Nilgün'ün peşine takılır. Hasan, Nilgün ile konuşmak isterken Nilgün bir anda koşar. Hasan, Nilgün'e yetişip vurur. Başından ağır darbeler alan Nilgün'ü Recep görüp eczaneye götürür. Nilgün eve geldiğinde Faruk'a durumu anlatır. Faruk, Nilgün'ü hastaneye götürmek ister ama Nilgün kabul etmez. Metin eve geldiğinde Faruk Bey, arabada defterini unuttuğunu ama kayıp olduğunu belirtir. Metin, Hasan ve arkadaşları aldığı halde bilmiyorum yanıtını verir. Faruk, Nilgün'ün uyuduğunu görüp uyandırıp hastaneye götürmeye kıyamaz. Odasına çıkıp, Evliya Çelebi okur. Uyandıktan sonra bakkala gidip küçük bir şişe rakı aldıktan sonra, gelince Nilgün'e hastaneye gitmeyi teklif eder. Nilgün, yine gitmeyeceğini belirtir, bunun üzerine Faruk Bey rakı içmek için oturur. Hava kararınca Metin gelip Nilgün'e İstanbul'a dönmek ve hastaneye gitmek için ısrar eder. Nilgün, Metin'e sarhoş olduğunu ve ehliyeti olmadığını vurgular. Faruk Bey, giyinip alt kata gelince Nilgün hava alıp, yürümesini söyler. Faruk, Nilgün'ü, eski karısını, tarihi, hikâyeleri düşünerek otelin eğlence salonuna gider. Dansöz çıkıp oynarken, Faruk geçmişi unutmak istediğini düşünüp, Nilgün'ü hastaneye götürüp, evde kendisini tarihe vermeyi planlar. Metin, babaannenin odasına gidip evi yıkıp yerine apartman yaptırmayı teklif eder. Faruk'un her gün sarhoş olduğundan karısının da para olmadığı için çekip gittiğinden söz eder. Faruk, sarhoş halde otele döner. Eve gelince, kendisini beklediklerini düşünüp taksiyile hastaneye

neden gitmediklerini sorar. Recep, Nilgün'ün iyi olduğunu belirtir. Nilgün, Metin ve Faruk'un sarhoş olması üzerine birlikte salonda uyumayı teklif eder, iyi olduğunu vurgular. Sabah olduğunda Faruk ısrarla defterini Metin'e sorar. Metin arabayı en son kendisinin aldığı bilinmesine rağmen Hasanların aldığını söylemeyerek, bilmediğini belirtir. Recep, bir taraftan kahvaltı hazırlar bir yandan bavullarını aşağı indirir. Faruk, Metin ve Nilgün önce hastaneye oradan İstanbul'a döneceklerdir. Nilgün, Faruk ile sohbet ederken midesinin bulandığını söyler. Recep, ne iyi gelir diye mutfağa gidip salona geldiğinde Nilgün'ü yerde ölmüş vaziyette bulur. Şaşkınlıkla hepsi umutla kalkıp yürüyecek diye bakarlar. Metin arabayla gidip getirdiği Kemal Bey'in eczacı karısı, Nilgün'ün öldüğünü söyler. Uzaklara kaçmayı planlayan Hasan da treni beklerken Faruk Bey'in tarih defterini karıştırıp peşine düşen jandarmanın defter tutan birinden şüphelenmeyeceğini düşünür.

Faruk Bey, ailenin en büyük torunudur. Akademisyen yönüyle ve tarihe olan ilgisiyle karşımıza çıkar. Kendisi ve hayatıyla olan sorunları yüzünden babası ve dedesi gibi kendisini içkiye vermiş bireydir. Orhan Pamuk'un bazı iç sıkıntıları olan, kendisini arayan kahramanlarda olduğu gibi arayışı içkide bulan biridir. Eşinden ayrılmış, çocuğu olmayan dul bir karakterdir. Dönemin siyasi sorunları dolayısıyla, komünist olan kız kardeşi Nilgün'ü kaybeder. Kardeşler arasında büyük olduğu için daha babacan bir tavırla karşımıza çıkmaktadır.

Faruk Bey eşinden ayrılmış dul bir karakterdir. Faruk Bey, eşini özleyen ama bunu gizleyen bir kahraman olarak anlatılır. Faruk Bey'in daha çok arşivde yaptığı çalışmalar romanda anlatılır.

ENİŞTE EFENDİ (*Benim Adım Kırmızı, 1998*) Şeküre'nin babasıdır. Romanın aktüel zamanında eşi ölmüştür ve kızı ve iki torunuyla konakta yaşamaktadır. Enişte Efendi, duldur. Evin cariyesi Hayriye Hanım ile zaman zaman münasebeti bulunduğu kızı tarafından tahmin edilir. Kara'nın teyzesinin eşi yani eniştesi olması dolayısıyla Enişte Efendi olarak anılır.

Enişte Efendi, Venedik'e sefirlik göreviyle gidip oradaki resimleri inceleyip perspektif tekniğini öğrenir. Venedik'teki portrelere hayran olur. Geldiğinde Padişah'a gördüklerini anlatıp dikkatini çeker. Padişah da bunun üzerine Hicri'nin bininci yılı için resimli Batılı usullerle bir kitap hazırlanması ve Venedik Doç'una hediye edilmesi görevini Enişte Efendi'ye verir.

Enište Efendi, nakkaşhanenin en yetenekli nakkaşları; Zarif, Kelebek, Leylek ve Zeytin ile çalışır. Onlara Batı'dan öğrendiği perspektif, figüratif teknikleri öğretir ve evine çağırır resimler yaptırır. Başnakkaş Osman Efendi ise geleneksel nakşa bağlıdır. Nakkaşlar bu konuda arada kalırlar ve hazırlanması gizli tutulan kitap konusu tartışmalara sebep olur. Enište Efendi yaptırdığı son resim iki sayfa büyüklüğündedir. Kâğıdın her kenarına nakkaşlara resim yaptırır ama resmin bütünü göstermez. Zarif Efendi, resmin dine küfrettiğini düşündüğünü arkadaşı Zeytin'e anlatır. Bir gece Enište Efendi'nin evinden dönen Zarif adlı nakkaş kaybolur. Bunun üzerine Enište Efendi, Tebriz'deki yeğeni Kara'yı çağırır.

"Tıpkı senin Tebriz'deki hattatlar ve nakkaşlarla yaptığın gibi ben de bir kitap hazırlatıyordum," dedim. "Benim siparişim Âlemin Temeli Padişahımız Hazretleri'dir. Kitap gizli olduğundan, Padişahımız benim için Hazinedarbaşı'ndan gizli bir para çıkarttı. Padişahımızın nakkaşhanesinin en usta nakkaşlarıyla tek tek anlaştım. Onların kimine bir köpeği, kimine bir ağacı, kimine kenar süsleriyle ufuktaki bulutları, kimine atları resimlettiriyordum. Resmettirdiğim şeyler, tıpkı Venedikli üstatların resimlerindeki gibi, Padişahımızın bütün âlemini temsil etsin istiyordum. Ama bunlar Venediklilerin yaptığı gibi malın mülkün değil, tabii ki iç zenginliğinin ve Padişahımızın âleminin sevinçlerinin ve korkularının resimleri olacaktı. Para'yı resmettirdiysem küçümsemek içindir, Şeytan'ı ve Ölüm'ü korkuyoruz diye koydum. Bilmiyorum dedikodular ne diyor. Ağaçlarının ölümsüzlüğü, atlarının yorgunluğu, köpeklerinin arsızlığı Padişahımız Hazretleri'ni ve âlemini temsil etsin istedim. Leylek, Zeytin, Zarif ve Kelebek takma adlı nakkaşlarım da keyiflerince konu seçsin istedim. En soğuk, en uğursuz kış geceleri bile Padişahımın nakkaşlarından biri kitap için resmettiği şeyi göstermeye gizlice bana gelirdi."³⁰⁰

Enište Efendi, Kara'ya çizdirdiği resimlere hikâyeler yazmasını ister. Ertesi gün öldürülen Zarif Efendi'nin cesedi kuyuda bulunur. Enište Efendi, Mihrimah Camii'ndeki cenazeye katılır. Enište Efendi, eve gelince kızı Şeküre'ye savaştan dört yıldır dönmeyen, kayıp olan eşinden boşanıp Kara ile evlenmesini söyler. Şeküre buna karşı gelse de babası ona, eğer ölürse Kara'ya kitabı bitirtmesi için yemin ettirir.

³⁰⁰ a.g.e., s.32-33

Şeküre'nin Kara ile gizli buluştuğu çocuklarında Hayriye ile pazarda olduğu akşamüzeri nakkaşlardan biri Enişte Efendi'nin yalnız olduğu eve gelir. Önce yapılan son resmi görmek ister. Kitabın dine küfrettiğini belirtip, Zarif Efendi'yi bu söylentiye çıkardığı için öldürdüğünü itiraf eder. Enişte Efendi, korkarak sakin cevaplar verir. Katil, Enişte Efendi'yi Kara'nın Tebriz'den kırmızı mürekkep için getirdiği hokkayla kafasına vurarak öldürür.

“Feryadımdan korktu ve durakladı. Bir an göz göze geldik. Gözbebeklerinin içinde dehşet ve utançla birlikte yaptığı işe alıştığımı ve kabullendiğini de gördüm. Benim tanıdığım usta nakkaş değildi de, dilimi bile bilmez uzak ve kötücül bir yabancıydı. Bu da benim o anki kimsesizliğimi asırlar boyu uzattı. Elini tutmak istedim, bu dünyaya sarılır gibi; fayda etmedi. Yalvardım; ya da öyle yaptığımı sandım: Oğlum, oğlum öldürme beni. Bir rüyada olduğu gibi, sanki beni hiç duymadı.

Hokkayı kafama bir daha indirdi.

Aklım, gördüklerim, hatıralarım, gözlerim, hepsi benim korkum olmuş da birbirine karışmıştı. Hiçbir renk görmüyordum ve bütün renklerin kırmızı olduğunu anlamıştım. Kanım zannettiğim kırmızı mürekkepmiş. Elindeki mürekkep sandığım şey de benim dinmeyen kırmızı kanım.”³⁰¹

Enişte Efendi'nin öldüğünü kızı Şeküre eve gelince görür. Pazardan cariye Hayriye Hanım ve çocukları dönmeden ortalığı temizleyip babasının cesedini alt kata odaya götürüp çarşaf ile örter. Çocuklar gelip uyuduktan sonra Hayriye'ye söyler. Şeküre babasının kitabı için bir plan düşünür. Eğer babasının ölümü duyulursa kayıbiraderi Hasan onu geri kocasının evine alır. Şeküre, Kara'ya haber gönderip önce mahkeme kararıyla boşanır akşamüzeri de babasının ağır hasta olduğunu belirtip Kara ile nikâh kıyar. Şeküre, Kara ile babasının katilini bulması ve kitabı bitirme şartıyla evlenmiştir.

Nikâhın ertesi günü Enişte Efendi'nin eceliyle öldüğü duyurulur. Katil tarafından evde canice öldürüldüğü söylenmez. Kara, katilin izini sürmek için Başnakkaş Osman Efendi ile çalışır. Osman Efendi katilin Zeytin olduğunu söyler. Kara, Leylek, Kelebek ile birlikte Zeytin'in saklandığı tekkeye gider. Zeytin, Zarif Efendi'yi ve Enişte Efendi'yi öldürdüğünü itiraf eder.

³⁰¹ a.g.e., s.188

"Eniştten, Zarif Efendi'ye yasak bir şey yaptığını öğretti. Son resmin üzerim kapayarak, o resmin birer köşesini her birimize açıp, oraya bir resim yaptırıp, bütünü saklayarak... Resme esrarlı ve gizli bir iş havası verip, bir günah korkusu saldı. Bizlere de bulaşan evhamları ve günah telaşım ilk o estirdi, hayatlarında nakışlı kitap görmemiş Erzurumiler değil. Oysa vicdanı temiz nakkaşın korkacağı ne olabilir ki."

"Vicdanı temiz nakkaşın artık korkacağı çok şey var," dedi Kara ukalaca.

"Evet, nakşetmeye kimsenin lafı yok, ama resim dinimizce yasak. Acem üstatlarının resimleri, hatta Heratlı en büyük üstatların harikaları en sonunda kenar süsünün bir parçası olarak görüldüğü için, yazının güzelliğini, hattatın harikasını öne çıkarıyor diye kimse ilişmez onlara. Zaten kaç kişi görüyor nakşımızı? Ama Frenk üstatlarının usûllerinden yararlandıkça, yaptığımız nakış ya da hurda nakış olmaktan çıkıp düpedüz resim olmaya başlıyor. Kuran-ı Kerim'in yasakladığı, Peygamberimizin hiç hoşlanmadığı şey bu işte. Padişahımız da, Eniştem de bunu çok iyi biliyordu. Eniştem bu yüzden öldürüldü."

"Enişten korktuğu için öldürüldü," dedim.

"Tıpkı senin gibi o da yaptığı nakşın dine, kitaba aykırı olmadığını iddia etmeye başlamıştı... Bu da dine aykırı bir şey bulmak için çırpman Erzurumilerin tam aradığı şeydi. Zarif Efendi ile Enişten tam birbirlerine uygundular."

"Ve ikisini de sen öldürdün değil mi?" dedi Kara.

Bir an bana vuracak sandım ve o anda güzel Şeküre'nin yeni kocasının da Eniştesinin öldürülmesinden hiç de şikâyetçi olmadığını hemen anladım. Vurmayacaktı, vursa da aldırmıyordum artık.

"Aslında Padişahımızın istediği şey olan Frenk nakkaşlarının etkisiyle bir kitap hazırlamak kadar," dedim inatla.

"Enişten, herkese meydan okuyan, günah korkusu bulaşmış bir kitap da hazırlamak istiyordu. Mağrurca büyüklenmek için. Seyahatlerinde gördüğü Frenk üstatlarının resimlerine kölece hayranlık duymuştu, hepimize günler boyunca anlattığı şeylere -sana da anlatmıştır o perspektif ve portre saçmalıklarını- sonuna kadar inanmıştı. Bana kalırsa, yaptığımız kitapta ne zararlı bir yan vardı, ne de dine sığmayan bir şey... O da bunu bildiği için tehlikeli bir kitap hazırlatıyormuş havası veriyordu kendine ve bu çok hoşuna gidiyordu... Padişah'ın özel izniyle böyle

tehlikeli bir şey yapıyor olmak, Frenk üstatlarının resimlerine hayranlık kadar önemliydi onun için. Duvara asılacak resim yapsak günahkârlık olur, evet. Ama o kitap için nakşettiğimiz resimlerin hiçbirinde dine aykırı bir şey, bir münkirlik, zındıklık, hatta belki belirsiz bir yasak korkusu bile hissetmedim ben. Sizler hissettiniz mi?"³⁰²

Enişte Efendi'nin katili Zeytin, Kara ile boğuştuktan sonra Kara'yı omzundan hançerleyip tekkeden kaçar. Nakkaşhanenin kapısında Hasan tarafından öldürülür. Hasan, İstanbul'dan kaçar.

Enişte Efendi'nin bitmesini istediği kitap bitmez. Zeytin'in alıp kaçtığı resimler saray hazinesine katılıp ciltletirilir.

Enişte Efendi, romanda Batı'yı temsil eder. Batı'dan öğrendiği perspektif tekniğini, portre ve figüratif resmi Osmanlı sarayına bağlı nakkaşhaneye öğretmek ister. Bu konuda padişahın desteğini alsa da Erzurumlu bir hocanın cemaati, kendi öğrencileri ve Başnakkaş Osman Efendi tarafından eleştirilmiştir. Sonunda Enişte Efendi'nin ölümünden sonra da Heratlı eski üstatlar usulü ile Frenk üstatların usulü arasındaki seçim için tartışan nakkaşların çabası sonuç vermez. Sonradan gelen padişahlar nakkaşlarına görev vermez ve ilgi duymaz. Çünkü nakkaşlar Doğulular gibi de Batılılar gibi de resim yapmayı reddederler. Osman Efendi de öldükten sonra nakkaşhane de zamanla yenilgiyi kabul eder gibi solup gider.

Enişte Efendi dul bir kahramandır. Romanın sadece bir cümlesinde evin hizmetkârı Hayriye Hanım'la münasebeti olduğu kızı tarafından belirtilir.

KAYINPEDER (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) Şeküre'nin kocasının babasıdır. Adı romanda geçmez. Abaza kökenlidir. Eşi ölmüştür. Aynacılık yapar. Kibar biri olarak tarif edilir. Savaştan dönmeyen Şeküre'ye diğer oğlu Hasan'ın sarkıntılık etmesini desteklemez. Şeküre'nin babasının evine dönmesine bu yüzden ses çıkarmaz onu zorlamaz.

“Kocamın gün görmemiş, ama çelebi ruhlu Abaza babası ve onun gibi yeşil gözlü kardeşiyle birlikte Çarşıkapı'da bir kira evinde oturuyorduk. Evin orta direği kocam kaybolunca sıkıntılar; başladı. Kayınpeder büyük oğlunun savaşa savaşa zenginleşmesi üzerine bıraktığı aynacılık işine o yaştan sonra geri döndü. Kocamın gümrükte çalışan bekâr kardeşi Hasan, eve getirip bıraktığı para çoğaldıkça erkeklik

³⁰² a.g.e., s.417-418

taslamaya başladı. Ev işlerini gören cariye kızı, kirayı verememekten korktukları bir kış, alelacele esir pazarına götürüp sattılar ve benden onun gördüğü mutfak işlerini görmemi, çamaşırı yıkamamı, hatta çarşı pazara çıkıp alışveriş etmemi istediler. Ben bu işleri göreceğim kadın mıyım, demedim, yüreğime taş basıp hepsini yaptım. Ama artık geceleri odasına alacak bir cariyesi olmayan kayınbirader Hasan, benim kapımı zorlamaya başlayınca ne yapacağımı şaşırardım.”³⁰³

Kayınpeder, Hasan’ın Şeküre’ye mektup gönderdiğinden haberdardır. Enişte Efendi öldürüldükten sonra Şeküre, Hasan ile değil Kara ile evlenir. Hasan’ın tehditlerine ve adam toplayıp Şeküre’yi almak istemesine Kayınpeder katılmaz. Sessiz kalan, renksiz bir karakterdir.

Şeküre, babasının katilinin bulunmadığı günlerde Kara’nın eve gelmeden hazine odasında çalışması üç gün sürünce korkar. Büyük oğlu Şevket, Hasan’ın haber göndermesi üzerine amcasının ve dedesinin evine gidince Şeküre de gider. Kara, adamlarıyla kapıya dayanınca Kayınpeder, Hasan gelmeden onları salmak istemese de sonunda Şeküre ve çocukların gidişine razı olur.

LACİVERT (*Kar, 2002*) Kars’ta intihar eden genç kızlar için gelmiştir. Muhtar’ın arkadaşıdır. Muhtar’ın evinde kaldığı süreçte İpek ile sonra da üniversite okumaya gelen Kadife ile ilişkisi olur. Elektronik Mühendisidir. Grozni’de ve Bosna’da savaşa katılmıştır. Üniversite yıllarında evlenip ayrılmış, sonrada Bosna’dan İstanbul’a birlikte geldiği Merzuka adlı Boşnak kızla evlenip boşanır. Kars’a ara sıra gelip buradaki türbanlı kızlara ve imam hatipli öğrencilere destek olur. Militandır. İslamiyet karşıtı olanları öldürdüğü yönünde haberler ve arama kararı vardır. Kars’ta öldürülen belediye başkanını da Lacivert’in öldürttüğü düşünülür. Türbanlı kızların okula alınmamasıyla ilgilidir.

“Askeri darbeden kaçmak için Almanya’ya sığındım. Geri döndüm. Grozni’de Çeçenlerle birlikte Ruslara karşı savaşırken aldığım yaradan dolayı sağ ayağım aksar. Sırp kuşatması sırasında Bosna’ya gittim, orada evlendiğim Boşnak kızı Merzuka benimle birlikte İstanbul’a gelmiştir. Siyasi faaliyetlerim ve hicret fikrine inancım yüzünden hiçbir şehirde iki haftadan uzun kalamadığım için ikinci karımdan da ayrıldım. Beni Çeçenistan ve Bosna’ya götüren Müslüman gruplarla ilişkimi kestikten sonra Türkiye’yi karış karış dolaştım, İslam düşmanlarının gerekirse

³⁰³ a.g.e., s.52

öldürülmesine inanmama rağmen bugüne kadar kimseyi ne öldürdüm ne de öldürttüm. Kars eski belediye başkanını şehirdeki faytonları kaldırmak istemesine kızan meczup bir Kürt arabacı öldürmüştür. Ben Kars'a intihar eden genç kızlar yüzünden geldim, intihar en büyük günahdır. Ölümünden sonra şiirlerim benden yadigâr kalsın, yayımlansın isterim. Hepsi Merzuka'dadır. Bu kadar."³⁰⁴

Ka, Kars'a geldiğinin ikinci günü imam hatipli öğrenci Necip'in kendisini bulması üzerine Lacivert'in gizlendiği yere götürülür. Lacivert, Batı gazetelerinde Kars'taki intiharları yazmamasını söyler. Ka, Lacivert ile Kadife'nin ilişkisini öğrenir. Kadife, Ka'yı sonraki gün Lacivert'in yanına götürür. Ka'nın önerisiyle her kesimden birinin olacağı bildiri yazmayı teklif eder. Asya Oteli'nde Turgut Bey'in de katılımıyla bildiri yazılıp imzalanır. Toplantıdan sonra Lacivert kayıplara karışır.

Ka'yı askeri darbe sonrası Sunay Zaim ve arkadaşları aldırır. Ka'ya Lacivert'i yakaladıklarını, salınması için Kadife'nin tiyatro oyununda başını açması gerektiğini söylerler.

Ka, önce Kadife ile sonra da Lacivert ile görüşerek arabuluculuk yapar. Lacivert, Kadife sahneye çıkmadan önce salınmak ister. Fazıl, Lacivert'i serbest bırakıldığı yerden alıp gizli yere yerleştirir. Lacivert, Ka ile son kez görüşmek için Fazıl ile haber gönderir. Laciverti, artık serbest olduğu için Kadife'nin sahnede başını açmamasını ister. Ka, dönüşte Z. Demirkol ve adamları tarafından kaçırlır. Z. Demirkol, Ka'ya âşık olup Almanya'ya gitmeyi planladığı sevgilisi İpek'in eskiden Lacivert ile aşk yaşadığını söyler. Ka, otele gidip İpek'e bunu sorar. İpek, kabul eder. Ka, Lacivert'e karşı içinde kin ve kıskançlık duyar. İpek'in yanından Turgut Bey'in ısrarı üzerine tiyatro salonuna gider. Kadife'ye sahnede başını açmamasını, bunu Lacivert'in söylediğini iletir. Kadife kabul etmez. Ka, dönüş yolunda askerler tarafından zorla tren istasyonuna götürülür. Ka, İpek'e mektup gönderip onu tren istasyonunda gitmek için beklediğini yazar. İpek, bavulunu hazırlamış beklerken Fazıl gelip Lacivert'in saklandığı yerde öldürüldüğü haberini getirir. İpek, Lacivert'in yerini Ka'nın söylediğini düşündüğü için onunla Almanya'ya gitmekten vazgeçip Kars'ta kalır.

³⁰⁴ a.g.e., s.295

TURGUT YILDIZ (*Kar, 2002*) İpek ve Kadife'nin babasıdır. Kars'ta Karpalas Oteli'ni iki kızı ile birlikte işletir. Karısı trafik kazasında öldükten sonra büyük kızı İpek'in yaşadığı, Kadife'nin de kazandığı eğitim enstitüsü için Kars'a gelmiştir.

"Kız kardeşim Kadife üniversite imtihanlarında ilk yıl başarılı olamadı" dedi İpek. "İkinci yıl da buradaki eğitim enstitüsünü kazanabildi. Orada benim arkamda en uçta oturan ince adam enstitünün müdürüdür. Kız kardeşimi çok seven babam, annemin trafik kazasında ölümünden sonra yalnız kalınca bizlerin yanına buraya gelmeye karar verdi. Babam üç yıl önce buraya geldikten sonra ben de Muhtar'dan ayrıldım. Hep birlikte oturmaya başladık. Ölülerin iç çekmeleri ve hayaletlerle kaynaşan otel binamız akrabalarımızla ortak. Üç odasında biz yaşıyoruz."³⁰⁵

İpek eşi Muhtar'dan boşandıktan sonra otelde babasının yanında yaşar. Turgut Bey, otelden pek çıkmayan kimseye karışmayan biridir. Kızlarına karşı da baskıcı değildir. Ka, Lacivert ile görüşmede Lacivert'in bildiri yazıp Almanya'da yayımlama teklifini duyar. Ka, bildiriye Türkiye'den her kesimden birinin imzası olması üzerine etkili olacağını söyler. Turgut Bey, Asya Oteli'ndeki toplantıya katılıp bildiriye imzasını atar. Turgut Bey, gençliğinde siyasetle ilgili olmuş, hapis yatmış ama artık uzak duran biridir. Lakin düşünceleri ve ilkeleri değişmemiştir.

Turgut Bey, kızı Kadife ile İslamcı örgütün başındaki Lacivert'in ilişkisini bilir ama ses çıkarmaz. Turgut Bey, ateisttir ama kızı Kadife'nin İslamcı çevre ile ilişkilerine de karışmaz. Kadife'nin tiyatro oyununda sahnede başını açmasına kızının öldürülmesinden korktuğu için razı olmaz. Kadife babası Turgut Bey'i dinlemez ve sahnede dolu silahla Sunay Zaim'i vurup öldürür.

Kadife, yirmi ay sonra hapisten çıkınca Fazıl ile evlenir. Turgut Bey, Kadife, torunu Ömercan, Fazıl ve kızı İpek ile Karpalas Oteli'nde hayatlarına devam eder. Turgut Bey, eşini kaybetmiştir. Turgut Bey hayatta kendini yalnız hissettiği için kızlarına sıkı sıkıya bağlanmıştır.

MUHTAR (*Kar, 2002*) İpek'in eski eşidir. Refah Partisi belediye başkanı adaydır. Kars'ta Aygaz ve Arçelik Bayii işletmecisidir. İpek ile evli olduğu yıllarda bir gece sarhoşken gittiği tekkeden sonra kendisini dine verir. Çocukları olmaz. Muhtar Bey, eşi İpek'ten de dinin emirlerine göre türban takmasını isteyince İpek bu baskılara dayanamaz ve boşanır. İpek ile barışmak için, eskisi gibi olmayacağına dair

³⁰⁵ a.g.e., s.38

haberler gönderir. Ka, röportajı için İpek'e aratıp partisinin il merkezinde olan Muhtar'dan randevu alır.

"Muhtar, babasının Arçelik ve Aygaz bayiliğini devraldı" dedi İpek.

"Buraya döndükten sonraki yıllarda çocuğumuz olmadığı için beni Erzurum'a, İstanbul'a doktorlara götürmeye başladı, olmadığı için de ayrıldık. Ama Muhtar yeniden evlenmek yerine dine verdi kendini."³⁰⁶

Ka, Yeni Hayat Pastanesi'nde İpek ile otururken arka masada eğitim enstitüsü müdürü vurulup öldürülür. Ka, olayı gidip Muhtar'a anlatır. Muhtar, Ka'ya İpek ile olan ayrılığında söz edip İpek'e barışmak istediğini söylemesini ister. Beraber karakola gidince Muhtar'ı hırpalılar. Ka, sorgudan sonra çıksa da Muhtar orada kalır.

Ka'nın da şahit olduğu Sunay Zaim ve arkadaşlarının başlattığı darbe Kars'ın yolları kapanması fırsatıyla gerçekleşir. Darbe girişimi sonrası Muhtar Bey, yazılı bir kâğıdı askerlere teslim ederek başkanlık adaylığından çekildiğini yazar.

Ka ile birkaç gün sonra yolda karşılaşan Muhtar, Ka'ya yarın çıkacak gazeteyi uzatır. Gazetede Ka'nın aleyhinde bir yazı yazılmıştır. Muhtar, Ka'ya ortalıkta dolaşmamasını, başına bir şey gelebileceğini söyler. Muhtar, Ka'ya Lacivert'i Kars'a getirenin kendisi olduğunu ama son zamanlarda partinin adını kötülememesi için kendisiyle görüşmediğini anlatır.

"Ka, Muhtar'ın yeniden evlenme teklifine İpek'in özel olarak bir cevap vermediğini söyledi. Muhtar da bu çok özel bir cevapmış gibi anlamlı bir ifade takınarak eski karısının ne kadar duygulu, ne kadar ince, ne kadar anlayışlı bir kadın olduğunu Ka'nın bilmesini istediğini söyledi. Hayatının buhranlı bir döneminde, ona yanlış davrandığı için çok pişmandı şimdi. "İstanbul'a dönünce sana verdiğim şiirleri Fahir'e kendi elinle teslim edeceksin değil mi?" dedi sonra. Ka'dan onay alınca, şefkatli, üzüntülü bir amca ifadesi geldi yüzüne. Muhtar'a duyduğu mahcubiyetin yerini acımayla tiksinti arası bir duygu alıyordu ki Ka adamın cebinden bir gazete çıkardığını gördü. "Ben olsam senin yerinde sokaklarda bu kadar rahat dolaşmam," dedi Muhtar zevkle."³⁰⁷

³⁰⁶ a.g.e., s.38

³⁰⁷ a.g.e., s.269

Ka, İpek ile Kars'tan ayrılıp Almanya'ya gitmek ister. Ka, hiçbir zaman Muhtar'a, İpek'e âşık olduğunu ve onunla evlenmek istediğini söylememiştir. Ka, İpek'in eskiden Lacivert ile ilişkisi olduğunu öğrenir. İpek'e bunu sorduğunda İpek, Muhtar'ın haberinin olmadığını belirtir. Muhtar, evliliğinin bitmesinden kendisini suçlasa da asıl sebebi İpek'in Lacivert'e olan aşkıdır.

"Bu gizli aşkın farkına ilk -tabii istihbaratın dinleme memurlarından sonra- Kadife Hanım vardı. Kocasıyla arası iyi olmayan İpek Hanım da, üniversiteye yeni başlayacak kız kardeşinin gelişini bahane ederek onunla ayrı eve çıkmıştı. Lacivert gene arada bir 'genç İslamcılarını örgütlemek' için şehre geliyor, gene ona hayran Muhtar'da kalıyor, Kadife okula gidince de gözü donmuş âşıklar bu yeni evde buluşuyorlardı: Turgut Bey'in şehre gelmesine, baba ve iki kızının Karpalas'a yerleşmesine kadar sürdü bu. Ondan sonra ablasının yerini türbancı kızlara katılan Kadife aldı. Bu arada lacivert gözlü Kazanova'mızın iki kız kardeşi aynı anda idare ettiği bir geçiş dönemi olduğuna ilişkin kanıtlar da var elimizde."³⁰⁸

Ka, Lacivert'in yerinin bulunup öldürülmesi sebebiyle İpek onunla Almanya'ya dönmez. Ka, dört yıl sonra Frankfurt'ta öldürülür. Ka'nın arkadaşı roman yazarı Orhan, Ka'nın şiirlerini bulmak için Almanya'daki evine gider. Ka'nın odasında Muhtar'ın İstanbul'daki yayınevi sahibi arkadaşı Fahir'e vermesini istediği şiirleri bulur. Ka, şiirleri Fahir'e iletmemiştir. Orhan, Kars'a gittiğinde Muhtar Bey ile tanışır. Muhtar Bey, gelecek yıl olacak seçimlerde, yeni kurulan partiden aday olup seçileceğinden umutludur.

OSMAN NURİ ÇOLAK, Sunay Zaim'in Kuleli Askeri Lisesi'nden otuz yıllık arkadaşıdır. Karısı çocuğunu da alıp terk etmiştir. Osman Nuri, arkadaşı Zaim ile rakı içerken, tugay komutanının eşi rahatsızlandığı için Ankara'ya gittiğini, yardımcısı albayın da Sarıkamış'taki toplantıya gittiğini ve valinin de Erzurum'da olduğunu söyler. Sunay Zaim, Kars'taki bütün emir komutanın arkadaşında olduğunu anlar. Sunay Zaim, arkadaşı Osman Nuri'yi heveslendirerek karın yolları kapatmasını da fırsat bilerek darbe başlatır.

"Önceki gece Ka ile birlikte Erzurum otobüsünden indikten sonra, Yeşilyurt Lokantası'nda otuz küsur yıllık arkadaşı Osman Nuri Çolak'la karşılaştığını anlattı Sunay. Kuleli Askerî Lisesi'nden sınıf arkadaşımış. O zamanlar Pirandello kimdir,

³⁰⁸ a.g.e., s.327

Sartre'in oyunları nelerdir Kuleli'de bilen tek kişiymiş. "Benim gibi disiplinsizlikten kendini okuldan attırmayı başaramadı, ama askerliğe de dört elle sarılmadı. Böylece kurmay olamamış. Bazıları kısa boylu olduğu için paşa olamayacağını fısıldamış. Öfkeli ve kederli; ama bence mesleki nedenlerden değil, karısı çocuğunu alıp kendisini terk ettiği için. Yalnızlıktan, işsizlikten ve küçük şehir dedikodularından sıkılıyor ama tabii en çok da o yapıyor dedikoduyu, ihtilalden sonra el attığım kaçak kasaplardan, Ziraat Bankası kredileri, Kuran kursları gibi yozlaşmalardan lokantada ilk o söz etti. Biraz da çok içiyordu. Beni görünce çok sevindi, yalnızlıktan yakındı. Bir özür olarak ve biraz da övünerek o gece Kars'ta emir ve komutanın kendisinde olduğunu, ne yazık ki, erken kalkması gerektiğini söyledi. Tugay komutanı karısının romatizmaları için Ankara'ya gitmiş, yardımcısı albay Sarıkamış'taki acil bir toplantıya çağırılmış, vali Erzurum'daymış. Bütün güç ondaydı. Kar hâlâ dinmemişti ve her kış olduğu gibi yolların birkaç gün kapanacağı belliydi. Bunun hayatımın fırsatı olduğunu hemen anladım ve arkadaşım için bir duble rakı daha istedim."³⁰⁹

Yollar açıldıktan sonra mahkemeye çıkan Osman Nuri Çolak ise yargılanarak, çete kurmak suçundan ağır cezalar alsa da altı ay sonra çıkan af ile tahliye olmuştur.

ABDURRAHMAN EFENDİ (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Konya'nın Gümüşdere Köyü'nde yaşar. Abdurrahman Efendi de köydeki diğer gençler gibi İstanbul'a gelip çalışmaya başlar. İstanbul'da yoğurtçuluk yapar. Yoğurt sırıgının etkisiyle boynu eğri kalır. Bu yüzden Boynueğri Abdurrahman Efendi diye anılır. Abdurrahman Efendi İstanbul'da tutunamayıp biriktirdiği parayla köye döner ve evlenir. İstanbul'a oğullarıyla gelip para kazanırım umuduyla çocukları olmasını ister. Vediha, Rayiha ve Samiha adlarında üç kızı olur. Dördüncü çocuğu doğarken oğlu ve karısı Refika Hanım ölür.

"Sizlerle ilk müşerref olduğum 1968 yılında üç güzel kızım ve melek ruhlu, sessiz anneleriyle ne mutluymuşuz Allahım! Üçüncü kızım güzel Samiha'dan sonra şeytana uydum. Gene bir erkek evlat hayaline kapıldım ve dördüncü bir çocuğa hayır diyemedik. Nitekim doğar doğmaz Murat adını verdiğim bir erkek çocuğum oldu. Ama yüce Allah, hem onu hem de kanlar içindeki anasını doğumdan bir saat sonra yanına çağırınca, Muradım ve refikam bir anda melekler katına çıktılar ve ben dul, üç küçük kızım da öksüz kaldı. İlk zamanlar akşamları üç kızım rahmetli analarının yatağına, benim yanıma uzanırlar, hem rahmetlinin kokusunu koklar, hem de sabaha

³⁰⁹ a.g.e., s.181

kadar ağlardı. Böylece ben de kızlarıma daha bebek yaşındalarken bile Çin Padişahı'nın kızlarıymış gibi iyi davrandım. Beyşehir'den, İstanbul'dan elbiseler aldım onlara. Parayı sarhoşça israf ettiğimi söyleyen pintilere, benim gibi sokaklarda yoğurt sata sata eğri boyunlu kalan birinin geleceği için en büyük güvencenin her biri bir hazineden kıymetli üç güzel kız olduğunu söylemek istiyorum. Artık benim yavru meleklerim kendilerini benden daha iyi anlatırlar. En büyükleri Vediha on, en küçükleri Samiha altı yaşındadır.”³¹⁰

Abdurrahman Efendi, kızlarına karşı şefkatli bir baba olmuştur. Büyük kızı Vediha, evlilik çağına gelince İstanbul'da tutunup bakkal dükkânı açan Hasan Aktaş'a oğulları olduğu için fotoğrafını bırakıp köyüne döner.

“Abdurrahman Efendi. On altı yaşına gelmiş büyük kızım Vediha'ya uygun birini bulmak için çok uğraşırım. Bu işi kadınların çamaşırda, hamamda, pazarda, misafirlikte yapıvermeleri tabii en uygundur, ama benim öksüzlerimin anneleri, teyzeleri, halaları olmadığı için iş kulunuza kaldı. Sırf bu amaçla otobüse binip İstanbul'a gittiğimi bilenler hemen güzel Vedihacığım için zengin bir koca peşinde olduğumu, başlık parasını cebe atacağımı, rakı parası edeceğimi söylemeye başladılar, işitiyorum. Benim gibi bir sakatı kıskanıp dedikodu etmelerinin nedeni, eğri boyunlu biri olmama rağmen kızlarıyla mutlu olabilen, hayattan zevk alan, kafa çekmeyi bilen bahtiyar bir adam olmamdır. Rahmetli karımı içip içip dövdüğümü, paraları eğri boynuma bakmayıp Beyoğlu'nda kadınlarla yemek için İstanbul'a geldiğimi söyleyenler yalancıdır.”

Abdurrahman Efendi her akşam rakı içmeye alışmış biridir. Korkut köye gelip Abdurrahman Efendi ile Vediha için rakı masasında konuşur. Abdurrahman Efendi, kızlarının satılık olmadığını söyleyip başlık parası istemeyeceğini söylese de Korkut'tan istekleri olur.

“Abdurrahman Efendi. Damat adayını ısrar etti, Beyşehir'de bir daha buluştuk. Âşık para pazarlığı etmezsin demedim. Vedihacığımın ve diğer kızlarımın kaderleri ve kısmetleri benim elimde olduğu için titreyerek gitmişim lokantaya, oturdum ve daha birinci kadehi içmeden bir daha söyledim: “Affedersin delikanlı, seni çok iyi anlıyorum ama güzel KIZIM ASLA SATILIK DEĞİLDİR.”

³¹⁰ a.g.e., s.85

Korkut. İnatçı Abdurrahman Efendi birinci kadehi bitirmeden istediklerini saydı. Hepsini değil ben, babam, Süleyman, hepimiz gayret etsek, borç alsak, Duttepe'deki evimizi ve Kültepe'de çevirdiğimiz arsayı satsak gene veremeyiz.”³¹¹

Korkut ve Süleyman'ın patronu, iş adamı Hacı Hamit Vural Korkut'a destek olur ve onu Vediha ile evlendirir. Abdurrahman Efendi, küçük kızı Samiha'nın çok güzel olduğunu farkındadır. Köye döndüklerinde ikinci kızı Rayiha, Korkut'un amcasının oğlu Mevlut'e kaçar. Abdurrahman Efendi buna çok içerler ama kızının yokluğuna dayanamaz ellerini öpmeye gelince affeder.

Abdurrahman Efendi, kızı Samiha ile ara sıra köyden gelir, büyük kızının Vediha'nın yanında yani Aktaşlarda kalır. Süleyman, Samiha'ya âşıktır. Süleyman, Abdurrahman Efendi'nin dişlerini yaptırmış birkaç hediye almıştır. Fakat Samiha, ablası Rayiha'nın düğününde gördüğü Mevlut'un yakın arkadaşı Ferhat ile kaçıp evlenir. Bunun üzerine Süleyman ve Korkut, Abdurrahman Efendi'ye baskı yaparlar. Abdurrahman Efendi buna dayanamayıp utanarak köyüne döner.

Abdurrahman Efendi'nin Vediha'dan Bozkurt ve Turan adında iki erkek torunu, Rayiha'dan da Fatma ve Fevziye adında iki kız torunu olur. Abdurrahman Efendi, Rayiha'nın ölümüyle bir kez daha sarsılır. Mevlut ile kocası öldürülen Samiha'nın evlendiğini duyar.

Mevlut'un ve Aktaşların Hamit Vural'ın şirketi ile anlaşıp apartman yaptırması üzerine Abdurrahman Efendi kızı Samiha'nın yanına gelip kalır. Abdurrahman Efendi'nin kızlarıyla olan arkadaşlığını Mevlut kıskanır ve birlikte yaşarlar.

Abdurrahman Efendi karısını genç yaşta kaybettiği için kızlarına çok bağlanır. Büyük kızı Vediha evlendikten sonra da sık sık İstanbul'a gelip kızının yanında kalır. Abdurrahman Efendi kızlarını evlendirirken başlık parası ister ve geçimini bu şekilde sağlamaya çalışır. Romanın sonunda da Abdurrahman Efendi köyüne dönmez, İstanbul'da kızlarının yanında kalır.

³¹¹ a.g.e., s.125-126

D. Medeni Hâli Belirsiz Kahramanlar

Tezimizin bu bölümünde medeni durumu belirsiz olan kahramanlar işlenmiştir. Romanda, baş kahramanların etrafındaki kişilerdir. Baş kahramanların yaşadığı evde aşçı, şoför veya iş hayatlarında karşılaştıkları karakterler olarak karşımıza çıkarlar. Bu kahramanlar sadece meslek ve olaylar içerisindeki konumlarıyla karşımıza çıkarlar. Bu bölümdeki kahramanların hayatlarıyla ilgili ayrıntı bilgi verilmez.

MAHİR ALTAYLI(*Cevdet Bey ve Oğulları*), Muhittin, Beyoğlu'nda meyhanedeyken gelip yanına oturur. Muhittin'e şiir kitabını okuduğunu belirtir. Mahir Altaylı, Muhittin'e babasını Filistin'de beraber görev aldığı için tanıdığını anlatır. Muhittin, Mahir Altaylı'nın meyhanede neden yanına gelip bunları anlattığını anlayamaz. Mahir Altaylı, sağlığı elvermediği için ordudan ayrılıp, Kasımpaşa Lisesi'nde Edebiyat öğretmenliği yaptığını söyler, Mahir Altaylı, Muhittin'e şiirlerini beğendiğini fakat bir ülküsü olursa gerçek bir şair olacağını vurgular. Muhittin, Altaylı'nın akıl verici tavrına sinirlenerek Ziya Gökalp'ın şiirleri ve benzerlerinin şiirlerini gülünç bulduğunu ifade eder. Mahir Altaylı, Muhittin'e bir Türk olduğunu düşün diye vurgular. Muhittin, bunun önemi olmadığını belirtmesi üzerine Mahir Altaylı kalkar. Muhittin'in bir asker çocuğu olduğu halde Türkçülüğü önemsemeyen tavrına karşılık, gitmek istediğini belirtir. Mahir Altaylı, Muhittin'e kartvizitini verip kendisini bulmak isterse liseye ya da Ötüken dergisine gelebileceğini ifade eder. Muhittin, meyhanede Mahir Altaylı'ya rastladıktan üç gün sonra Ötüken dergisine gider. Muhittin, dergiye Türkçü olma düşüncesiyle değil, meraktan ve o günlerde aklını kurcalayan şeylerden kurtulmak için gider. Mahir Altaylı, Muhittin'i sevgiyle karşılar. Muhittin, milliyetçiliği doğru bulmuyorum dediğini hatırlayarak utanır. Mahir Altaylı, dergideki şahıslarla Muhittin'i tanıştıır ve edilen sohbetlere davet eder. Mahir Altaylı'nın Vezneciler'deki evinde toplanırlar. Muhittin, dergiden yine bir Türkçü genç Serhat, Mahir Altaylı, kafatasçılık ve milliyetçilik üzerine doğruyu yanlış ayırt etmeyi konuşurlar. Sohbette Gıyasettin Kağan adlı, Türkçü profesörde, köşesine çekildiğinden, düşüncelerinden söz edilir. Mahir Altaylı, yaşlı profesörü öven yazı yazılmalı diyerek bu görevi Muhittin'e verir. Muhittin bu yazıyı yazar ve dergide yayımlanır.

Muhittin, arkadaşlarına yeni dergi için imtiyazı kendisine vereceklerini belirtir. Muhittin, Mahir Altaylı ve dergidekilerin kendisine güvendiğini ama kendisinin onlara güvenmediğini anlatır. Sebebini ise dergide yalnız Mahir Altaylı'nın istedikleri oluyor diye açıklar. Yeni dergi çıkardığında şiirlerini yayımlayabileceğini düşünür. Muhittin, Gıyasettin Kağan'a gitmeyi Mahir Altaylı ve çevresiyle görüşmemeyi kurar. Muhittin, Gıyasettin Kağan'ın Üsküdar'daki evine gider. Mahir Altaylı ve çevresinin kendisine kafatasçı dediğini, heyecanının kalmadığını düşündüklerini anlatır. Muhittin, yeni dergi için kendisiyle çalışmak istediğini belirtir. Mahir Altaylı ve çevresiyle çalışmak istemediğini ifade eder. Gıyasettin Kağan, Freud'un felsefesini nasıl buluyorsun diye Muhittin'e sorar. Muhittin'in bazı bakımdan doğru buluyorum demesi üzerine Gıyasettin Kağan öfkelenir. Gıyasettin Kağan, kendisini denediğini gerçek bir Türkçü olmadığını, Mahir Altaylı ile hala görüştüğünü yüzüne vurarak Muhittin'i kovar. Muhittin, dönüş yolunda, Altınışık dergisinde Mahir Altaylı ve Gıyasettin Kağan için, 'Mahir Altaylı ve Gıyasettin Kağan'ın entrikaları' diye yazı yayımlamayı düşünür.

HERR RUDOLPH(*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer'in Kemah'ta çalıştığı mühendislerden biridir. Almandır. Ömer, Refik ile birlikte Rudolph'un kaldığı lojmana gider. Ömer, Rudolph ile satranç oynar. Refik, Kemah'a gittiğinden beri kendisiyle sohbet etmekten hoşlanır. Refik ile okudukları kitaplar üzerine ve Avrupa ile Türkiye'nin durumunu konuşurlar.

"İki-üç günde bir Ömer ile Refik akşamları Alman mühendisi ziyarete geliyordu. Mühendis de onları görünce çok seviniyordu. Yalnız biriydi. Almanya'dan, on yıl önce, Sivas-Samsun yolunda çalışmak için gelmiş, sonra Sivas-Erzurum hattında çalışmaya başlamış, Hitler'in Almanya'yı ele geçirmesini gördükten sonra da dönmemeye karar vermişti. Galiba başka şeyler de vardı: Bir kere soylu bir general olan babasından hoşlanmadığını, Alman dar kafalılığından nefret ettiğini söylemişti. Almanya'ya dönmemesini, bir de, Türkiye'de aldığı paranın çokluğuyla açıklıyordu."³¹²

Rudolph, Refik ile Türkler ve Almanlar üzerine sohbet eder. Türkiye'den sonra Amerika'ya gideceğini belirtir. Rudolph, on yıldır Türkiye'de olmasına rağmen ruhunun buraya alışmadığını ifade eder. Refik ile sohbetinin arasında Rudolph, akılcılıktan uzaklaşmamalarını öğütler. Refik, akşamları getirdiği kitaplardan, Türk

³¹² a.g.e., s.262-263

ekonomisi, devletçilik ve inkılaplar üzerine Rudolph ile tartışır. Ömer, Rudolph'un Türkleri küçümsediğini belirtmesi üzerine kalkmak ister. Rudolph, kendisi için endişeli olmadığını, Refik ve Muhittin'in hırslarına Türkiye'nin uygun olmadığını açıklar. Rudolph, yanlış anladıklarını kendilerine sözü olmadığını açıkladıktan sonra Ömer ve Refik, Rudolph'da kalırlar. Rudolph, dünya kaynıyor biz satranç oynuyoruz diye düşünüp, Avusturya için ne yapabiliriz ki diye düşünür.

Rudolph, Ömer, Refik ve diğer iki mühendis toprak ağası, milletvekili Kerim Naci Bey'in düzenlediği yemeğe katılırlar. Refik, Rudolph'un Kerim Naci Bey için dediği o her yeri tutmuş dediğini hatırlar. Yemekten sonra Muhittin, Refik, Rudolph'un evine geçerler. Rudolph, Doğu için karanlığın ve köleliğin ülkesi ifadesini kullanır. Herr Rudolph, yine satranç çıkartır ve bu sırada her zamanki gibi ezberden Hölderlin okur.

Tünel'in bitiş tarihinden bir ay önce Rudolph Amerika'ya gider. Rudolph, eşyalarını yükletirken Goethe'nin çerçevesiz resmi Refik'e hediye eder. Vedalaşırken, Refik, Ömer ve Türkiye'nin geleceğini çok merak ettiğini ifade eder. Refik, köy kalkınma tasarılarını düşünürken, yeni okuduğu kitaplardaki öğrendiklerine odaklanırken Rudolph ile ettiği sohbetleri hatırlar. Refik, Rudolph ile uzun bir süre mektuplaşır.

NURİ (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey'in konağında aşçıdır. Aşçı Nuri, her bayramda olduğu gibi servis tabağını, iki köşesinden tutup, parmaklarının ucuna basarak yemek odasına gelir. Bir başka bayram yemeğinde ise, Emine Hanım, aşçı Nuri'nin kendi buluşu olan portakallı ekmek kadayıfını sofraya koyar. Aşçının börekleri nasıl yaptığı konuşulurken, kendisi gelip postacıya bahşiş verdiğini söyleyerek Cevdet Bey'e iki zarf uzatır.

Nuri, Refik'in arkadaşları Muhittin ve Ömer yemeğe davetli olduğu için sahadanda İzmir köfte yapar. Yemekten sonra Refik, Nuri'nin semaverini kurmuş olduğunu görüp keyiflenir. Refik eşi Perihan ile ettiği sohbet sırasında annesinin yaşlılığında namaz kılmasını tuhaf bulup, eskiden Nuri'nin oruç tutmasıyla alay ettiğini ifade eder.

Osman, Ayşe'nin Cezmi ile eve dönmesi üzerine artık okuldan Ayşe'yi Nuri'nin almaya geleceğini belirtir.

Tüm aile vapurla Heybeliada'ya gider. Vapurda herkes üst katta, Nuri alt katta halatla bağlanmış adaya yaz için götürülen buzdolabına göz kulak olur. Adadan İstanbul'a döndükten iki hafta sonra taşındıkları günü sabahı aşçı Nuri, kalp krizinden ölür. Nigan Hanım, Nuri'nin kendi elleriyle diktiği çiçeklere bakarak en çok ihtiyacımız olduğu zamanda gitti diye dertlenir. Nigan Hanım, Nuri'nin Cevdet Bey'e saygı duyup o öldükten sonra çiçekleri suladığını hatırlar. Nuri öldükten sonra ev işleri için oğlu Yılmaz'ı konağa alırlar. Ayşe, İsviçre'den döndükten sonra Nuri'nin ölümüne üzüldüğünü, oğlunu almalarına çok sevindiğini belirtir. Refik, oğlu Yılmaz'ın hareketlerini babası Nuri'ye benzettiğini fark eder. Ayşe, nişanında Yılmaz'ın tatlıyı fırına koyduk demesi üzerine Nuri'yi hatırlar. Ayşe, Nuri'nin kendisine çekirdek dediğini anımsar. Cevdet Bey'in evlilik hayalleri kurduğunda, Nişantaşı'ndaki konağı alınca kendisini aşçı olarak bulduğu kahramandır. Cevdet Bey'in ölümünden sonra da aileye hizmet etmiştir. Ölümünden sonra da oğlu ile anılan ve çocukların üzerinde etki yapmış, vefakâr çalışan olarak karşımıza çıkar.

YILMAZ (Cevdet Bey ve Oğulları, 1982) Cevdet Bey'in ölümünden sonra evin aşçısı Nuri'nin de ölmesi üzerine eve aşçı olarak alınır. Aşçı Nuri'nin oğludur. Okumamıştır. Babasının ölümü sonrası hamal olarak çalıştığı işten, konağa aşçı olarak alındığını Ayşe'nin İsviçre dönüşünde bir konuşmasında rastlıyoruz. Refik, Yılmaz'ın hareketlerini, sobayı karıştırırken babası Nuri'ye benzetir. Refik, taşındıktan sonra Yılmaz ona gelen mektupları, Refik'e iletir. Babası Cevdet Bey yaşarken konakta aşçıydı. Yılmaz, Cevdet Bey'in ölümünden sonra konaktan apartman geçiş sürecinde, Nigan Hanım'ın yaşlılığında çalışır. Yılmaz, Nigan Hanım'a her şeyi unuttuğu dönemde, babasının otuz yıl onlarla çalıştığını şimdi kendisinden memnun olup olmadığını sorar. Nigan Hanım, yaşlılığın ve unutkanlığın etkisiyle orada değilmiş gibi evet senden memnunuz yanıtını verir. Refik'in oğlu Ahmet, apartmanın en üst katında kalır. Ahmet, yemeğini Nigan Hanım'ın katında yediği için Yılmaz, Ahmet uğradığında yemek getirir. Yılmaz'ın izin olup evde olmadığı akşam da Nigan Hanım ölür.

SÜLEYMAN AYÇELİK (Cevdet Bey ve Oğulları, 1982) Ankara İktisat Müdürü'dür. Refik'in köy kalkınması ile ilgili yazdığı kitap için görüştüğü inkılapçı yazardır. Refik, Kemah'ta köy kalkınması ile kitap yazarken Süleyman Ayçelik ile mektuplaşır. Süleyman Ayçelik, Ankara ve Teşkilat adlı kitabın yazarıdır. Aynı zamanda Teşkilat adlı hareketin liderlerindedir. Refik, tasarılarını yazmayı

bitirdikten sonra, arkadaşı Ömer ile Ankara'ya gidip Süleyman Ayçelik ile görüşmeyi düşünür. Refik, Ankara'ya geldiği ilk günlerde tasarılarını kesin bir sonuca bağlamak için çalışır. Teşkilatçı yazar Süleyman Ayçelik'in yıllık iznini aldığını öğrenip şaşırır. Refik, resmi tören için stada gittiğinde Süleyman Ayçelik'in de orada olduğunu düşünür. Fakat onu orada göremez.

Refik, Süleyman Ayçelik'in evine gider. Süleyman Ayçelik, Refik'i çalışma odasına davet eder. İki hayata, ölüm, yaşlılık yıllarından söz eder. Süleyman Ayçelik, lise son sınıfa giden oğlundan söz eder. Süleyman Ayçelik, oğlunun mühendis olmak istemesinden söz ederek, kendi zamanında askerliğe ilgi olduğunu belirtir. Süleyman Ayçelik, oğlunu da belirterek, gençlerin heyecansız olduğundan, toplumdaki uzaklaşmalarından söz eder. Süleyman Ayçelik, Refik'in köy kalkınması için tasarılarını düşünerek pedagoji şartı diye vurgular. Süleyman Ayçelik, Refik'in on gün önce bir aracıyla bıraktığı dosyayı okuduğunu belirterek çekmecesinden çıkarır. Süleyman Ayçelik, Refik'in tasarılarının kendi fikirleriyle çeliştiğini ve Devletçilik ilkesini tam işlemediğini belirtir. Süleyman Ayçelik, Refik ile heyecanlarının ortak olduğunu görüşlerinin olmadığını vurgular. Süleyman Bey, Refik'in tamamen köylülere destek planını reddederek, sanayinin de gelişmesini savunur. Süleyman Bey, Refik'e devlette çalışmasını söyleyerek, karşı olarak bir yere varamayacağını belirtir. Refik, İstanbul'a döneceğini ifade eder. Süleyman Bey, Refik'e mektup yazmasını isteyip, kendisini sevdiğini belirtir. Refik, kitabının yayınlayınca bir şeyler olacağını düşünerek İstanbul'a döner.

Refik, İstanbul'a döndükten sonra Süleyman Ayçelik'ten mektup alır. Mektupta yazanlardan Süleyman Ayçelik'in kendisini saf bulduğunu hissedip, üslubunda alaycı ifadeler bularak cevap yazmamaya karar verir.

KERİM NACİ BEY (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Refik, Kemah'a gittiğinde arkadaşı Ömer tünelde mühendistir. Kerim Naci Bey, bu tünelin yapıldığı toprakların ağasıdır. Aynı zamanda dönemin partisinde milletvekilidir. Mesleği müteahhit olduğu için bu tünel ve demiryolu işinin başındadır. Ömer, Kerim Naci Bey'in her şeyin başında olmasını ve tavırlarını sevmez. Ömer, Kerim Naci Bey'i Refik ile de tanıştırır. Kerim Naci Bey, Ömer, Refik ve diğer mühendis arkadaşları tarafından güçlü toprak ağası rolünden dolayı sevilmez.

GIYASETTİN KAĞAN (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) profesördür. Muhittin, bu profesörün adını Mahir Altaylı'nın yanında Ötüken dergisinde duyar. Mahir Altaylı ve çevresi kendisinin artık Üsküdar'daki evinde oturduğunu, Türkçü hareket için bir şey yapmadığını anlatır. Muhittin, dergide Mahir Altaylı'nın dediği oluyor diye yeni dergi için Gıyasettin Kağan'ın desteğini almak ister. Üsküdar'daki evine gider. Muhittin, planları üzerine Gıyasettin Kağan ile sohbet ederken, gazetede Freud'un öldüğü haberini okurlar. Gıyasettin Kağan'ın Freud'un altı yaşında kızın babasına şehvet duymasını ya da erkek çocuğunun annesine şehvet duymasını Türklere uygun olmadığını belirtir. Gıyasettin Kağan, Muhittin'e Freud'un felsefine bakışını sorar. Muhittin, bir bakımdan katıldığını söyleyince Gıyasettin Kağan öfkelenir. Gıyasettin Kağan, bunun üzerine Muhittin'i evinden kovar.

REFET BEY (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer'in nişanlısı Nazlı'nın amcasıdır. Muhtar Laçın Bey'in erkek kardeşidir. Ömer, teyzesi ve eniştesi ile Nazlı'yı istemeye gittiğinde tanışır. Refet Bey, siyaseti bırakıp ticaretle uğraşır. Keçiören'de bağ evi vardır, orada kalır. Refet Bey, Muhtar Bey'e zıt olarak, siyasetten uzak, hürriyet yanlısı, Nazlı'nın düşüncelerine göre ise gerçekçi biridir. Muhtar Bey, milletvekili olduğu için tüm koşturmalarından bunaldığı anda Refet gibi olup köşesine çekilmeyi düşünür. Refet Bey, Muhtar Bey'in düşüncelerine ve hala siyasetin içinde olmasına karşı bir karakterdir.

SADIK PAŞA (*Beyaz Kale, 1985*), Osmanlı dönemi paşasıdır. Paşa, nefes darlığı çeker. Hekimlerin çare bulamaması üzerine Venedik'te Türklerin esir alıp getirdiği Köle'nin hekim olduğunu, zindandakileri iyileştirdiğini duyunca kendisini konağına çağırır. Köle'nin mutfağına inip karışım yaptığı hapı ve şurubu kullanır. Birkaç gün sonra çıkan poyraz ile Paşa iyileşir. Paşa iyileşince Köle'yi konağına çağırır, şikayetlerini dinler ve kese içinde para verip zindana gönderir. Köle, kâhyanın getirdiği kıyafetlerden Paşa'nın artık onu içeride kolladığını anlar. Bahar başında Paşa, donanmayla Akdeniz'e açılır. Sonbahara doğru Paşa ve donanması top atışlarıyla Padişah'ı selamlayarak dönerler. Venediklilerin altı gemiyi yaktığı duyulur. Köle, çok esir getirilmediğini görür. Paşa, oğlu ile Başvezir'in kızını evlendirecektir, bu yüzden gösterişli bir düğün yapmak ister. Bunun için konağa dönemin bilgini olarak görülen Hoca'yı ve bilgisine güvendiği Venedikli Köle'yi konağına çağırıp tanıştır. Düğün için eşsiz bir havai fişek gösterisi hazırlamalarını ister. Düğün günü Hoca ile Köle, Haliç'te Padişah'ın da izlediği eşsiz havai fişek

gösterisi yaparlar. Paşa, ertesi sabah bir kese altın gönderir. Paşa, Köle'yi tekrar çağırduğunda onu övdükten sonra Müslüman olmasını söyler, Köle bunu reddeder. Paşa, öfkelenip Köle'yi zindana geri gönderir. Köle, üçüncü gidişinde Paşa'nın karşısına çıkarmadan kâhya onu iki iri yarı adama teslim eder. Bu iki adam, Köle'ye Müslüman olmazsa başının vurulmasını Paşa tarafından emredildiğini söylerler. Köle, canı pahasına dininden vazgeçmeyince Paşa'nın huzuruna getirilir. Paşa, Köle'yi isterse azad edebilir diyerek Hoca'ya verir. Hoca ile Köle birlikte yaşamaya başladıktan bir süre sonra Sadık Paşa'nın başarısız bir kumpasa katılıp Erzurum'a sürüldüğü haberini alırlar. Hoca ile Köle, bu süreçte haftada bir kurulan namaz saatini dişli mekanizma geliştirirler. Hoca, Paşa'nın Erzurum'dan döndüğünü öğrenip konağa gitmeye karar verir. Paşa, Hoca'ya Köle'yi sorup bunları o mu öğretti diye sorar.

“Araçları bahçesine indirdikten ve Paşa, bu tuhaf şeyleri şakadan pek de hoşlanmayan tatsız bir ihtiyarın soğukluğuyla inceledikten hemen sonra, Hoca ezberlediği metinleri ona okumuş. Paşa da beni hatırlamış, yıllar sonra Padişah'ın da söyleyeceği şu sözü söylemiş: “O mu öğretti sana bunları?” İlk tepkisi yalnızca buymuş.”³¹³

Paşa, Hoca'nın bu tasarılarına ilgisiz davrandıktan sonra gönlünü alarak, düşmanları dünyayı dar edecek silah tasarlarsa onu Padişah'ın huzuruna çıkaracağını söyler. Paşa, Hoca ve Köle'yi iftardan sonra Padişah'ın huzuruna çıkarır. Paşa, sonraları Padişah ile yakınlık kurulmasından rahatsız olur. Hoca'ya kendisine çok benzeyen Köle'nin araştırıldığını söyler. Paşa, Hoca'ya tasarlayacağı silahı gelip geçici vezir için değil Padişah'a sunmak için yapmasını öğütler. Sarayın içinde de karışıklıklar olduğunu sezdiğini belirtir. Paşa'nın da azledileceğini ama Valide Sultan razı olmayınca Erzincan'a sürüldüğü duyulur.

Hoca ile Paşa, Hoca'nın İstanbul'a geldiği yıllarda tanışmışlardır. Hoca'ya Sübyan Mektebi'ndeki işini Paşa bulmuştur. Sadık Paşa'nın Erzincan'dan ölüm haberini alırlar. Bunun üzerine Hoca, Köle'ye İstanbul'a ilk geldiği yıllarda Sadık Paşa'nın ona yardım ettiğini hatırlar.

³¹³ a.g.e., s.29

EVLIYA ÇELEBİ (*Beyaz Kale, 1985*) romanın son bölümünde Köle ile Hoca yer değiştirir. Hoca'nın yerine geçen Köle, Gebze'ye yerleşmiş evlenmiştir. Eski mesleği olan müneccimbaşıliktan dolayı yanına çevreden gelen giden olur. Köle'nin konağına bir gün ihtiyar bir adam gelir. Kendisinden on, on beş yaş büyüktür. Adı Evliya'dır. Kendisini gezilere ve bitirmek üzere olduğu seyahatnamesine vermiştir. Köle'den bir zamanlar Köle'sinin İtalya'dan olduğunu bildiğini ve kendisine onun anlattıklarıyla İtalya'yı anlatmasını ister.

“Odama, kendisiyle birlikte derin bir hüznü getiren o ihtiyarı da o yıllarda tanıdım. Benden on, on beş yaş büyük olmalıydı. Evliya'yımış adı, yüzündeki kederi görür görmez derdinin yalnızlık olduğuna karar verdim, ama öyle demedi: Bütün ömrünü gezilere ve bitirmek üzere olduğu on ciltlik bir seyahatnameye vermiş, ölmeden önce, Allah'a en yakın yer olan Mekke'ye ve Medine'ye gidecek, oraları da yazacakmış, ama kitabında onu huzursuz eden bir eksiklik varmış, çeşmelerinin ve köprülerinin güzelliğini çok duyduğu İtalya'yı da okuyucularına anlatmak istiyormuş, acaba İstanbul'da ününü duyduğu için görmeye geldiği ben, ona anlatabilir miymişim? İtalya'yı hiç görmediğimi söylediğimde, bunu herkes gibi kendisinin de bildiğini belirtti, ama bir zamanlar oradan gelmiş bir kölem varmış, o bana her şeyi anlatmış; ben de ona anlatırsam, Evliya da karşılığında bana eğlenceli şeyler anlatırmış: Hayatın en hoş yanı hoş hikâyeler uydurup hoş hikâyeler dinlemek değil miymiş? Çantasından çekine çekine bir harita çıkarmıştı, gördüğüm en berbat İtalya haritasıydı, anlatmaya karar verdim.”³¹⁴

Evliya, Köle'ye kendisine anlatacağı hikâyesi var mı diye sorar. Gece herkes odasına çekildikten sonra Köle, birbirinin yerine geçen iki insanın hikâyesini Evliya'ya anlatır. Evliya, tuhaf ve şaşırtıcı olanı aramalıyız der. Kendisinin anlattığı hikâyelerde de kahramanların bir türlü kendileri olmaya katlanamayıp başkası olmak istemelerini söyler. Fakat tuhafılığı kendimizde arayarak bizlerde başka biri oluruz diye Köle'yi uyarır. Sabaha karşı adamlarını toplayarak Mekke'ye doğru yola çıkar. Köle, Evliya'nın etkisiyle yaşadıklarını kaleme almaya karar verir.

HÜSEYİN EFENDİ(*Beyaz Kale, 1985*) Osmanlı dönemi müneccimbaşısıdır. Padişah, Hoca'ya yıldızları ve rüyalarını yorumlattığında Hüseyin Efendi'den daha iyi yorumladığını söyler. Paşa, Hüseyin Efendi'nin siyasi dolaplar çevirdiğinden katli için fetva aldığını söyler. Zaten müneccimbaşılardan çoğunun ya öldürüldüğünü ya da

³¹⁴ a.g.e., s.119

ortadan kaybolduklarını ekler. Hüseyin Efendi de kaçarken Sadık Paşa'nın yakında öleceğini kâğıtlarla etrafa bildirince yeri belli olur. İstinye kıyısında cellatlar sandalına yetişip onu boğarlar. Hoca, Hüseyin Efendi'nin evindeki kâğıtları ve kitapları toplayıp neler bildiğini merak ederek kendi evine taşır.

SITKI EFENDİ (*Beyaz Kale, 1985*)Hüseyin Efendi'nin ölümünden sonra yerine gelen müneccimbaşıdır. Şehri veba hastalığı sarınca Padişah, saraya Hoca'yı çağırıp hastalığın ne zaman biteceğini sorar. Sıtkı Efendi, Hoca'nın günler sonra geldiğinde de vebanın İstanbul'u ne zaman terk edeceğini söyleyemediğini hatırlatır. Sıtkı Efendi, yerinde gözünün olduğu Hoca'ya karşı bilenir. Hoca, Padişah'a tüm şehrin kapatılıp kimsenin dışarı çıkmamasının doğru olacağını böylece vebanın yayılmayacağını belirtir. İkinci gün, saraydakiler ikiye bölünür. Sıtkı Efendi ve yanındakiler önlemlerin kaldırılmasını, Hoca ve diğerleri de devam edilmesini ister. Bazı esnaf takımı ve çevresindekiler vebanın Allah'ın işi olduğunu belirtip Yeniçerilerle çatışır. Bunun üzerine fetva alınıp yirmi kişi öldürülür. Veba salgını Hoca'nın dediği tarihlerde ölüm oranlar azalınca Padişah, Hoca'yı başmüneccimbaşı görevini verir. Kumpasta parmağı olduğu düşünülen Sıtkı Efendi ve takımı da saraydan sürgün edilip kovulunca Sıtkı Efendi'nin işi de Hoca'ya kalır.

İSKENDER (*Kara Kitap,1990*) Galip'in lise yıllarından arkadaşıdır. Reklam şirketinde yapımcıdır. İskender, Celal'e ulaşamayınca Galip'i arar. İskender, BBC televizyoncularının Celal ile görüşmek istediklerini Galip'e söyler. Galip, Celal'in gizli evlerine kendini kapatmış olduğunu düşündüğünü bu yüzden ulaşamadığını söyleyip onu bulacağını ekler.

"İskender, Galip'in lise arkadaşı olduğu ve o yıllardan beri hiç görüşmedikleri için, önce, geride kalmış on beş yıldan hızla söz etti, Rüya'yla evlendiği için onu kutladı, birçokları gibi, "zaten sonunda böyle olacağını bildiğini" söyledi. Şimdi bir reklâm şirketinde yapımcıydı. Celâl'i, Türkiye üzerine program yapan BBC televizyoncularıyla görüştürmek istiyordu: "Türkiye'nin durumu üzerine, Celâl gibi her şeye bulaşmış otuz yıllık bir köşe yazarıyla kameranın karşısında görüşmek istiyorlar!"³¹⁵

Galip, Celal'i bu süreçte bulamaz ama İskender'i arayıp Celal görüşmeyi kabul etti diye yalan söyler.

³¹⁵ a.g.e., s.30

Galip, ertesi akşam Tokatlıyan Otelinin önünde İskender ile karşılaşır. İskender, televizyonculara İstanbul'u gezdirmektedir. Galip, İskender'in gezdirdiği televizyonculara katılarak kapısında Gece Kulübü yazan pavyona gider. İskender masadaki İngiliz kadının anlattıklarını Türkçeye çevirir. Sabaha kadar eğlenirler. İskender, televizyoncuları, Celal'in de köşe yazısında bahsettiği mankenler atölyesine götürüp Bedii Usta'nın hikâyesini anlatır.

Galip, Celal'i bulamayınca İskender'i arayıp televizyoncuların ne zaman döneceğini sorar. İskender, yarın sabah Londra'ya dönecek diye yanıtlar. Galip, Celal'e ulaşmak üzere olduğunu önemli konularda açıklama yapmak için görüşmek istediğini söyleyip, görüşmeye çok önem verdiğini ekler.

Galip, Celal'in evinde kalmaktadır. Geçen görüşmede evin telefon numarasını İskender'e vermiştir. İskender, Celal'in ev telefonunu arar. İskender, Pera Palas'ta, otel odasında televizyoncuların çekim yapmak için Celal'i beklediklerini bildirir. Galip, Celal'i bulduğunu belirtip akşam saat ondan Pera Palas'ta olacağını söyler.

Galip, saat onda Pera Palas'a gider. Galip, İskender'e Celal'in önemli bir işi çıktığını ve işi yüzünden gizlendiğini bu yüzden anlatacağı hikâyeyi kendisinin anlatacağını söyler. İskender, televizyoncuların razı olup olmayacağı konusunda kararsızlığını belirtir. Galip, İskender'e kendisini Celal Salik olarak tanıtmayı için ısrar eder. İskender kabul eder ve otel odasını çıkıp çekime başlarlar. İskender, Galip'i Celal Salik olarak tanıtır.

“Çok kısa bir zaman içinde her şeyi hazırladılar. İskender, ünlü köşe yazarının önemli, çok önemli tarihi bir demeç vermek üzere burada bulunduğunu tekrarladı.”³¹⁶

İskender, Galip'in Celal Salik olarak anlattıklarını çevirir. Galip'in anlattığı hikâyeden sonra gazeteciler ve İskender, Galip'i alkışlarlar.

ALAADDİN (*Kara Kitap, 1990*) Nişantaşı'nda Galip ve Rüya'nın beraber büyüdüğü Şhrikalp Apartmanı'nın karşısında Alaaddin'in dükkânı vardır. Milliyet gazetesinde köşe yazarı olan Celal “Alaaddin'in Dükkânı”³¹⁷ başlıklı köşe yazısını kaleme almak için Alaaddin ile görüşmüştür. Alaaddin, otuz yıldır dükkânı işletmektedir.

³¹⁶ a.g.e., s.374

³¹⁷ a.g.e., s.43

“Alâaddin'le konuşmaya böyle karar verdim. Gazetede kendisinden söz edeceğimi, ama önce bir görüşme yapmak istediğimi öğrenince kara gözlerini açarak dedi ki:

"Ağabey, şimdi bu benim aleyhime mi olacak?"

Olmayacağını anlattım. Nişantaşı'ndaki dükkânının hayatımızda tuttuğu yeri anlattım. Küçük dükkânında sattığı binlerce, on binlerce çeşit malın hepimizin hafızalarında nasıl renk renk, koku koku capcanlı kaldığını anlattım. Evlerinde, yataklarında hasta yatan çocukların kendilerine Alâaddin'in dükkânından hediye, oyuncak (kurşun asker) ya da kitap (Kırmızı Saçlı Çocuk) ya da resimli roman (Kinova'nın dirildiği on yedinci sayısı) almaya giden annelerinin dönüşünü nasıl sabırsızlıkla beklediklerini anlattım.”³¹⁸

Celal, Alaaddin ile görüşüp dükkânının İstanbul'un en iyi semtlerinden birinde olması ve insanlar için tuttuğu yeri konuşmuşlardır. Celal, köşe yazısının sonunda Alaaddin'in kendisine istediği gibi yazmasını daha iyi bileceğini söyleyip çıktığını okuyucularına belirtir.

Galip, karısı Rüya'nın kendisini mektupla terk etmesi üzerine ağabeyi Celal'in evine yerleşir. Galip, Celal'in evinde telefonlarda Celalmiş gibi konuşur. Galip, Celal'in evinde telefonda Celal'i öldüreceğini söyleyen bir adama Alaaddin'in dükkânını tarif edip önünde buluşmayı teklif eder. Galip, dokuzu iki geçte dükkânın karşısında bekleyip onu görmek ister. Galip gelen gidenin içinde o yaşlarda kimseyi göremeyince Pera Palas'a İskender ile buluşmaya gider. Galip eve dönerken Alaaddin'in dükkânının önündeki meydanda sessizliği fark eder. Galip, yerde üstü gazetelerle örtülü yatanın Celal olduğunu anlar. Galip, Alaaddin'in dükkânının ışıklarının açık olduğunu fakat Alaaddin'in kapatıp gittiğini görür. Galip, Rüya'yı arasa da bulamaz. Ertesi sabah anlaşılır ki; Celal ile Rüya sinemadan dönerken tam o meydanda katil dört kurşun atar, üçü Celal'e biri Rüya'ya isabet eder. Rüya, kanlar içinde Alaaddin'in dükkânına yardım için girince Alaaddin onu görmeden silah seslerinden telaşa kapılmış kepengi indirip evine koşmuştur. Alaaddin, ertesi sabah oyuncak bebeklerin arasında Rüya'nın cesediyle karşılaşır. Galip, cenaze günü Teşvikiye Camii'nden dönerken Alaaddin'in dükkânın önünde dalgın dalgın baktığını görür.

³¹⁸ a.g.e., s.43

Alaaddin, romanda kahraman olarak yer almak yerine daha çok dükkânı ile kahramanları etkileyen unsur gibidir. Alaaddin'in dükkânı, Galip ve Celal de etkiler bırakmış, Alaaddin ve dükkânın varlığı Galip'e Rüya ile çocukluklarını hatırlatır.

NEŞATİ (*Kara Kitap, 1990*) Celal'in köşe yazarı olduğu Milliyet gazetesinde yaşlı bir gazetecidir. Neşati takma adıyla yazar. Neşati, yıllar önce Celal ile kalem kavgasına girmiştir. Celal ile rakip konumundadır.

Galip, Celal'e ulaşamayınca gazete binasına gider. Celal'i yazıhanesinde bulamayınca, yazı işlerine uğrar ve Neşati ile karşılaşır. Neşati, Galip'e Celal'in son günlerde gelmediğini söyler.

"Galip, Celâl'i sormak için yazı işlerinin geniş odasına girdi, ayakları onu geçkince iki kişinin sohbet ettiği bir masaya götürdü. Biri, herkesin bildiği takma adıyla 'Neşati', yıllarca önce Celâl'le şiddetli bir kalem kavgasına giren öfkeli bir ihtiyardı. Şimdi aynı gazetede Celâl'inkinden daha önemsiz ve daha az okunan bir köşede öfkeli bir ahlâkçılıkla hatıra yazıları yazıyordu. "Celâl Bey günlerdir yok!" dedi tıpkı yazısının köşesindeki fotoğrafta görülen buldog köpeği gibi asık bir suratla. "Siz onun nesi oluyorsunuz?"³¹⁹

Neşati, Celal'i kıskanan bir gazetecidir. Başarılı olmasını, torpil ve akrabalarının desteğine bağlar. Neşati, Celal'in on gündür gazeteye yazı göndermediğini bu yüzden işine son verileceğini söyler. Neşati, Galip'e, Celal'in aslında iyi yazar olmadığını, o yazıları herkesin yazabileceğini belirtir. Galip, yabancı gazetecilerin Celal'i röportaj için aradığını söylemesi üzerine Neşati, onu yazılarındaki izlerde ara der. Neşati, Celal'in özel hayatını merak ederek, hafızasını kaybedip kaybetmediğini, gizli evlerine günlerce gidip kapanıp kapanmadığını sorar. Galip, bunların hem gerçek hem hikâye olduğunu söyler. Neşati, Celal eğer bu gizli evlerinden birine kapandıysa yanına kimi alır diye Galip'e sorar. Galip, kız kardeşini diye yanıtlar. Neşati, Celal'in yazılarının Dante, Dostoyevski, Mevlana ve Şeyh Galip'ten alınma hikâyeler olduğunu söyleyerek Celal için taklitçi benzetmesi yapar. Neşati, İngiliz gazetecilerin neden kendisiyle değil Celal ile görüşmek istediğini sorar. Galip, Neşati'ye, Celal'in kendisinden daha iyi bir yazar olduğu için der ve kalkıp gider.

³¹⁹ a.g.e., s.90

Galip, Neşati ile görüşmesinden sonra Celal ile Rüya'nın birlikte olduğunu düşünüp daha çok Celal'i aramaya odaklanır. Galip, Neşati'nin Celal'in yazılarını herkes yazabilir demesi üzerine cesaret bulup Celal gibi yazılar yazar. Galip, yazdığı yazıları gazeteye gidip Neşati'ye, Celal gönderdi deyip yayımlanması için bırakır.

Celal öldürüldükten sonra aralarında Neşati'nin de bulunduğu gazetecilerin üzüntülü sözlerini Galip dinler.

Romanda Neşati ile beraber Celal'in yazılarına eleştirel bakışı görürüz. Celal'in köşe yazılarında kimlerden ve hangi eserlerden faydalandığını Neşati'nin sözleriyle fark ederiz.

SÜREYYA BEY (*Yeni Hayat, 1994*) Melek Şeker Çiklet fabrikasının kurucusudur. Eskişehir'den Kütahya'ya fabrikayı taşır. Oradan kızının eşinin memleketine Malatya'ya gittikten yedi yıl sonra üretimi durdurup emekli olur. Torunu ile Malatya'nın Sonpazar kasabasında yaşar. Karısının yaşayıp yaşamadığı romanda verilmez. Başkahraman Osman ile konuşmaları romanın sonunda yer alır.

“Kütahya'da ise şirketin burada yedi yıl üretim yaptıktan sonra faaliyetini durdurduğu ortaya çıktı. Çinilerle süslü Hükümet Konağı'ndaki nüfus dairesine ve Menzilhane mahallesine gitmeyi akıl etmeseydim Melek Şeker Çiklet'in kurucusu Süreyya Bey'in on beş yıl önce tek kızının kocasının şehri Malatya'ya göç ettiğini de öğrenemeyecektim. Malatya'da ise, bundan on dört yıl önce, Melek Şeker Çiklet'in son birkaç başarı yılı yaşadığını öğrendim ve Canan'la otobüs garlarında bu son karamelalarla karşılaştığımızı hatırladım.”³²⁰

Osman, İstanbul'a dönüp evlenir. Evinden bir gece sokaklarda yürürken kendini aile dostu rahmetli Rıfki Hat'ın evinde bulur. Rıfki Hat'ın eşi Ratibe Hanım, Osman'a düğün hediyesi olarak gümüş şekerlik verir. Osman, eve gelince içinden eski yıpranmış Yeni Hayat marka karamelaları bulur. Karamelaların adının kitapla aynı olup paketlerinde melek figürü olmasının sebebini merak eder. Fabrikanın bulunduğu yere gitmek için yola çıkar. Eskişehir'den Kütahya'ya oradan da Malatya'ya gidip Süreyya Bey'i bulur. Osman, Süreyya Bey'e kendisini sigortacı olarak tanıtır. Osman, Süreyya Bey'e Yeni Hayat karamelalarının adının nereden geldiğini ve paketlerindeki melek figürünün sırrını sorar. Süreyya Bey, Yeni Hayat

³²⁰ a.g.e., s.203

adını nereden bulduğunu hatırlayamaz. Melek figürleri için de, Beyoğlu'nda gittiği sinema filminin “Mavi Melek” adından etkilenip tasarladığını söyler.

“Süreyya Bey bir zamanlar bu ülkedeki bütün bakkallarda terazi ile kasa arasındaki kavanozlarda kendi eserlerinin durduğunu, kendi mührünü taşıyan nesnelerin on milyonlarca cepte taşındığını, bozuk para olarak kullanıldığını bana hatırlatırken, tıpkı bir zamanlar sikke basmış bir imparator gibi iktidarı, zenginliği, ikbali, güzel kadınları, ünü, başarıyı, mutluluğu, kısaca hayatın bütün zevklerini tattığını söyledi. Bu yüzden şimdi yaptıracağı bir hayat sigortasının ona hiçbir yararı olmayacaktı. Ama teselli olarak genç sigortacı arkadaşına karamelalarında niye bir melek resmi kullandığını açıklayabilirdi. Gençlik yıllarında sık sık gittiği Beyoğlu sinemalarında Marlenc Dietrich'i seyretmeyi pek severdi. Hele DcrBlauc Engel filmine bayılırdı. Bizde Mavi Melek diye gösterilen film Alman romancısı Heinrich Mann'ın bir şaheseriydi. Süreyya Bey asıl adı ProjessorUnrat olan romanı da okumuştur. Profesör Unrat, Emil Jannings'in oynadığı kendi halinde bir lise öğretmenidir. Bir gün bir sokak kadınına tutulur. Kadın melek gibi gözükse de, aslında...”³²¹

Osman, aslında karamelalarda aradığı sırrın, Yeni Hayat kitabı ile bağlantılı olmadığını fark edip hayal kırıklığıyla oradan İstanbul'a karısının ve kızının yanına dönmek için yola çıkar. Otobüs kazasında ölür.

Z. DEMİRKOL (*Kar, 2002*) Komünist bir gazetecidir. Z. Demirkol takma adıdır. Kars'ta Sunay Zaim'in Millet Tiyatrosu'nda oyununu sergilediği akşam üç arkadaşıyla darbeyi başlatan kişidir. Tiyatro salonunda kurşunlar sıkar ve iki kişi ölür.

“Tiyatronun perdesi kapandığında sırada ellerinde tabancalar ve tüfeklerle kalabalığın korkulu bakışları arasından bağıra çağıra dışarı koşan üç mutlu adamdan en önde gidene takma adı Z. Demirkol olan eski bir komünist gazeteciydi. 1970'lerde Sovyet yanlısı komünist örgütlerde yazar, şair ve en çok da “koruma” olarak görünmüştü. İri kıyımdı. 1980'deki askerî darbeden sonra Almanya'ya kaçmış, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra özel bir izinle modern devleti ve

³²¹ a.g.e., s.212

Cumhuriyet'i Kürt gerillalara ve "şeriatçılara" karşı savunmak için Türkiye'ye dönmüştü."³²²

Z. Demirkol ve arkadaşları, tiyatro binasından telefon idaresi kapısına gidip müdürü kapıyı açması için tehdit ederler. Kars'ın telefon bağlantılarını kapıyı zorla açtırarak keserler.

Ka, Lacivert serbest bırakıldığında Fazıl aracılığıyla çağırdığı için gizlendiği eve gider. Ka, dönüş yolunda sokaktan iki adam onu zorla arabaya bindirir. Adamlardan biri Ka'ya kelepçe takıp hırpalar. Ka, bir odaya girince karşısındakinin Z. Demirkol ve arkadaşları olduğunu görür. Z. Demirkol, Ka'ya Lacivert'in bir katil olduğunu, müdürü onun öldürttüğünü söyler. Ka, Lacivert'in yanında olduğunu söylemez. Z. Demirkol, Lacivert'in saklandığı yeri söylemesi için ısrar eder. Ka'nın söylememesi üzerine Z. Demirkol, telefon kayıtlarını gösterip Ka'ya, İpek'in bir zamanlar Lacivert'in metresi olduğunu söyler. Ka, yine Lacivert'in yerini söylemeden oradan ayrılır.

Lacivert'in yerinin bulunup öldürülmesi üzerine İpek, Ka ile Almanya'ya gitmez. Kadife, sahnede başını açıp silahla Sunay Zaim'i öldürür. Ka da dört yıl sonra Almanya'da arkasından vurularak öldürülür.

Z. Demirkol, darbe girişimi sonrası yollar açıldıktan sonra da birkaç gün kalıp arkadaşlarıyla Kürt milliyetçilerini ve İslamcılarını öldürmeye devam etmişlerdir.

KASIM BEY (*Kar,2002*) Kars Emniyet Müdür Yardımcısıdır. Ka, Kars'a geldiğinde gazeteci Serdar Bey, Ka'yı emniyete götürür. Ka'ya Kars'ta bulunduğu sürede koruma isteyip istemediğini sorar. Ka, istemez.

SERDAR BEY(*Kar,2002*) Kars'ın yerel gazetesi Serhat Şehir gazetesinin sahibidir. Ka, gazeteci kartıyla gelmesi ile haberdar edilen Serdar Bey ile tanışır. Serdar Bey, Ka'ya Kars'ı tanıtır. Ka'yı emniyete götürüp güvenliğini sağlamak ister. Ka'nın Kars'ta bulunduğu sonraki günlerde Ka'nın aleyhinde haber yayımlar. Bu haberi yayımlaması başkaları tarafından istenmiştir.

³²² a.g.e., s.151

"Yazdığım şeyin tek kelimesine inanmadığımı bilmenizi isterim," dedi Serdar Ka'nın uzattığı gazeteyi alırken, "İnanmadığımı düşünürseniz beni kırarsınız. Lütfen bunun şahsi bir şey olmadığını, Kars'ta bir gazetecinin sipariş üzerine böyle yazılar yazmak zorunda kaldığını sen de söyle ona Turgut Bey."³²³

Serdar Bey, Turgut Bey'in ısrarına rağmen gazeteyi yayımlayıp dağıtır.

SAFFET (*Kar,2002*) Sunay Zaim'in, Ka'nın peşine taktığı eski polistir. Yaşlıdır. Ka, Saffet Bey ile arkadaş gibi olur. Ka, Saffet Bey'in kendisini korumak için mi izlemek için mi görevlendirildiğini anlayamaz.

"Ama adam o kadar yıpranmış ve yorgundu ki değil Ka'yı kendini koruyabilecek hali bile yoktu. En az altmış beşinde gösteriyordu, yüzü kırış kırıştı, sesi cılız, gözlerinin ışığı gitmiş, Ka'ya bir sivil polisten çok polisten korkmuş biri gibi ürkek ürkek bakıyordu."³²⁴

Ka, Almanya'ya döndükten dört yıl sonra arkasından vurularak öldürülür. Ka'nın arkadaşı Orhan, Almanya'dan sonra Kars'a gelerek Ka'nın çevresiyle görüşür. Orhan, Saffet ile görüşür. Saffet emekli olmuştur. Saffet Bey, emekli olmasına rağmen zaman zaman Kars'taki istihbarat ile ilgilenip devlete çalıştığını belirtir.

SAADETTİN CEVHER (*Kar,2002*) Kars'ta gizli bir tekkenin şeyhidir. İpek'in eski eşi Muhtar Bey sık sık tekkeye gider. Muhtar, Ka ile sohbet ederken Ka'nın kar bana Allah'ı hatırlatıyor demesini Şeyh Saadettin'e anlatır. Şeyh Saadettin de Ka'ya mektup gönderip tekkeye davet eder.

"Dinle şimdi: Derhal Şeyh Efendi'ye git. Burada çok önemli bir kişidir o, senin sandığından önemli: Şehirde pek çok kişi gider ona, laikler de. Tümen komutanının, valinin karısının da ona gittiği söyleniyor, zenginlerden, askerlerden gidenler de var. Devlet yanlısıdır. Üniversiteli ve tesettürlü kızların derslerde başlarını açmaları gerektiğini söyleyince Refah Partililer ona ses çıkaramadılar. Kars gibi bir yerde, böyle güçlü bir adam seni çağırınca onu reddedemezsin."³²⁵

³²³ a.g.e., s.276

³²⁴ a.g.e., s.191

³²⁵ a.g.e., s.88

Ka, Şeyh ile Allah'ın varlığı üzerine konuşur. Şeyh Saadettin, intiharı kötüleyerek Ka'yı etkilemeye çalışır. Çünkü Ka'nın intihar eden kızları gazetede yazmak için geldiğini bilir.

TANER (*Kar,2002*) Cumhuriyet gazetesinde çalışan arkadaşıdır. Ka, İstanbul'a geldiğinde gazeteye ziyarete gittiğinde karşılaşırlar. Taner, Ka'ya Kars'a gidip gelecek seçimler ve intihar eden kızlar için araştırma yapmasını önerir. Üniversite arkadaşları İpek'in de orada olduğunu ve eşinden ayrıldığını söyler. Ka'nın Almanya'dan Kars'a olan yolculuğunu başlatan kişi Taner'dir.

ORHAN(*Kar,2002*) Ka'nın yazar arkadaşıdır. Almanya'da ve Kars'ta olduğu süreçte Orhan ile mektuplaşmıştır. Ka, Orhan'a Kars'ta yazdığı şiirleri ve Almanya'ya dönünce de Kar adlı şiir kitabını yayımlamak için hazır olduğunu yazmıştır. Ka, öldürüldükten sonra Orhan, Almanya'ya gidip Ka'nın evinde şiirleri arar. Ka'nın İpek'e yazıp göndermediği mektupları ve Kars günlerine dair dört defter bulur. Orhan, defterde okuduklarından sonra Kars'a gidip görüşmeler yapıp arkadaşının romanını yazmaya karar verir. Orhan, İpek ile görüştüğünde arkadaşına hak vererek İpek'i çok güzel bulur. Kar tanesinin simetrisine yerleştirdiği şiirlere kitabında yer verir.

TANKUT ÖLÇÜN (*Kar,2002*) Frankfurt'ta yaşayan altmış yaşlarındadır. Ka'yı orada en yakından tanıyan, öldürüldüğünde polise bilgi veren, ailesini arayıp, cenazesinin Türkiye'ye gönderilmesinde yardımcı olan kişidir. Ka'nın vurulduğu yeri ve oradaki hayatını Orhan'a anlatan kişidir.

CAVİT (*Kar,2002*) İpek ve babası Turgut Bey'in işlettiği Karpalas Oteli'nin resepsiyonistidir. Ka'ya gelen haberleri ve onun için gelen kişileri Ka'ya bildirir.

ABDÜLKERİM (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Kemal'in askerlik arkadaşıdır. Aynı zamanda Satsat'ın Kayseri bayiinden sorumludur. Kemal, bir öğle yemeğinde onunla buluşur, eski günler üzerine sohbet eder. Romanda sadece mesleği gereği ele alınmıştır. Medeni durumu belli değildir.

Kemal, aldığı çantanın sahte çıkması üzerine Şanzelize Butik'ten para iadesi ister. Butikte çalışan Füsün da Kemal'in uzaktan akrabasıdır. Kemal, parayı getirmesi için onu Merhamet Apartmanı'ndaki daireyi tarif eder. Kemal, Abdülkerim ile yemek yerken Füsün'un gelip dönmesi olasılığını düşünüp yalan söyleyip yemekten ayrılır.

Kemal, Füsün ile ilişki yaşayıp Sibel ile nişanlandıktan sonra Abdülkerim ile yemekte buluşur. Kemal, Füsün'a âşık olmasını ve nişanı bozmasını Abdülkerim'e sanki başkasının başından geçmiş gibi anlatır.

“Babası zengin bir toprak ağası olan Kayserili askerlik arkadaşım Abdülkerim, terhisten sonra memleketinden bana süslü imzasını özenle attığı yılbaşı ve bayram tebrik kartları yollamış, ben de onu Satsat'ın Kayseri bayii yapmıştım. Sibel'in onu "fazla alaturka" bulacağını sezdiğim için son yıllarda İstanbul'a gelişlerinde çok ilgilenemediğim Abdülkerim'i, Füsünlara gidişimden dört gün sonra, sosyete tarafından hemen benimsenen yeni lokantalardan Garaja götürdüm ve yaşadığım hayatı sanki onun gözlerinden görerek, kendimi iyi hissetmek için masalarda oturan, lokantaya girip çıkan ve bazıları ta masamıza kadar gelip kibarca, dostça elimizi sıkkan zenginler hakkında ona hikâyeler anlattım. Ama kısa sürede Abdülkerim'in bu hikayelerdeki zaafların, acının ve kimi kabalıkların insani yanlarından çok, az tanıdığı İstanbullu zenginlerin seks hayatları, rezaletleri ve ev içleriyle ilgilenmesinden ve evlenmeden -hatta nişanlanmadan- yatan kızların tek tek üzerinde durmasından hoşlanmadığımı anladım. Belki de bu yüzden gecenin sonuna doğru tam tersi tuhaf bir dürtüye kapıldım ve kendi hikâyemi, Füsuna duyduğum aşkı, sanki bir başka sersem zenginin hikâye-siymiş gibi Abdülkerim'e anlattım. Sosyetedeki tanınan, sevilen genç zenginin sonunda başkasıyla evlenen "tezgâhtar kıza" duyduğu aşkı anlatırken, Abdülkerim benim "o" olduğumdan şüphelenmesin diye de, uzak masalardan birinde oturan genç bir adamın "o" olduğunu söyleyip işaret ettim.

"Neyse, malın gözü kız evlenmiş de zavallı herif kurtulmuş," dedi Abdülkerim.

"Aslında adamın aşk için göze aldığı şeye saygı duyuyorum," dedim.

"Kız için nişanı da bozmuş..." Abdülkerim'in yüzünde bir an yumuşak bir anlayış ifadesi belirdi; ama hemen sonra, tütün tüccarı Hicri Bey, karısı ve iki güzel kızının çıkış kapısına doğru ağır ağır yürüyüşlerini zevkle seyretmeye başladı. "Kim bunlar?" diye sordu bana bakmadan. Hicri Bey'in, uzun boylu esmer kızlarından küçüğü Neslişah'tı adı galiba- saçlarını boyamış, sarışın olmuştu. Abdülkerim'in onlara dönük yarı alaycı ve yarı hayran bakışından hoşlanmamıştım.

"Geç oldu, gidelim mi?" dedim. Hesabı istedim. Sokağa çıkıp birbirimizden ayrılan kadar bir şey konuşmadık."³²⁶

Abdülkerim, İstanbul'un sosyetik çevresiyle yeni tanışan biridir. Kemal'in nişanlısı Sibel onu alaturka bulur. Abdülkerim, Kemal'in yaşadığını Füsun'un uyanıklığı olarak görür.

ÇETİN EFENDİ (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Kemal'in babasının şoförüdür. Kemal'de babası Mümtaz Bey'in ölmeden önce tavsiyesi üzerine Çetin Efendi'yi işten çıkarmaz.

"Bir an ikimiz de pencereden dışarı baktık ve Çetin Efendi'yi, uzakta kapıda beklemekte olan diğer arabaların şoförleriyle sohbet ederken gördük.

"Çetin'in de kıymetini bil," dedi babam vasiyet eder bir havayla.

"Biliyorum."

"Bilmiyorum biliyor musun... İkide bir anlattığı dinî hikâyelere de gülme hiç. Çok doğru düzgün bir adamdır Çetin; efendidir, insandır. Yirmi yıldır öyle. Bir gün bana bir şey olursa, sakın onu uzaklaştırma. Sonradan görme zenginler gibi ikide bir araba değiştirme. Chevrolet de iyidir... Burası Türkiye, devlet yeni yabancı araba getirmeyi yasaklayınca, bütün İstanbul, on yıl önce eski Amerikan arabası müzesine dönüştü, ama boş ver, bak en iyi tamirciler de bizde."³²⁷

Hatta pek çok kez kendisine yoldaş olur. Kemal'i âşık olduğu Füsun'un evine her akşam Çetin Efendi götürüp getirir. Kemal, Füsun ile yurt dışına gitmeye karar verdiğinde Çetin Efendi'ye pasaport çıkartılıp arabayla birlikte gitmeye karar verilir. Füsun'un arabayı sarhoş kullanırken kaza yapması sonucu ölür. Kemal aylarca komada yatar. Çetin Efendi, Kemal'i hiç yalnız bırakmaz ve kaza sonrasında da yanında olur.

TAHİR TAN (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Füsun'un kocası Feridun'un sinemacı çevresinden biridir. Pelür Bar'da vakit geçirdiklerinde Füsun'un yanına gelip filmde başrolde oynamasını ister. Füsun olumsuz yanıt vermez. Kemal, Feridun, Mümtaz Bey ve Nesibe Hala ile Huzur Lokantası'nda yemeğe çıkar. Masalarına Tahir Tan ve arkadaşları gelip Füsun'un filmde oynamak istediğini fakat filmde öpüşme sahnesi

³²⁶ a.g.e., s.232-233

³²⁷ a.g.e., s.87

olduğu için kocasının reddettiğini söyler. Feridun bunu kabul etmez. Kemal kavga etmek için kalkınca garsonlar ayırır.

Kemal maddi desteği ile Limon Film kurulur. Feridun, kadın rol için Papatya'yı seçerken erkek rol için de Tahir Tan'ı seçmiştir. Kemal bunu ilk zamanlar kabul etmese de sonra ikna olur. Kırık Hayatlar filminin başrol oyuncusu Tahir Tan'dır.

BEKRİ (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Mümtaz Basmacı'nın evinin aşçısıdır. Kemal'in çocukluğundan beri evin hizmetkârıdır. Medeni durumu belirsizdir.

HACI HAMİT VURAL (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Rizeli, müteahhittir. Medeni durumu belirsizdir. Romanda medeni durumu ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Korkut ve Süleyman'ı şirketine alıp inşaat işleri için çalıştırır. Süleyman'a inşaatlara sevkiyat için kamyonet verir. Korkut'un köyden kız alması için paraya ihtiyacı olduğunu duyunca Süleyman ile aşk ve evlilik üzerine konuşur ve destek olur.

“Hacı Hamit Vural. “Delikanlı, kara sevdaya yakalanmışsın, çok acı çekiyormuşsun, doğru mu?” diye sordum da gözlerini utançla kaçırdı benden: Sırılsıklam âşık olduğu için değil, arkadaşları kara sevdasını öğrendiği, işini tek başına halledemediği için utanıyordu. Şişman kardeşine döndüm: “Hayırlısıyla ağabeyinin gönül derdine inşallah bir çare bulacağız,” dedim. “Ama o bir hata yapmış, sen yapmayacaksın. Adın ne senin bakayım? Süleyman evladım, bir kızını ağabeyin gibi, bütün ruhunla seveceksen... evlendikten sonra seveceksin. Hadi acelen var, nişanlandıktan sonra, olmadı söz kesildikten sonra... En azından başlık parası kararlaştırıldıktan sonra. Ama ondan önce ağabeyin gibi âşık olup, sonra kızın babasıyla başlık parası pazarlığına oturursan, hinoğluhin babalar bütün dünyayı isterler senden. Bizim âlemimizde iki türlü aşk vardır. Birincisi, birisini hiç tanımadığın için âşık olursun. Çoğu çift zaten evlenmeden önce biraz tanışalardı asla âşık olmazlardı birbirlerine. Hazreti Peygamber bunun için evlenmeden öne yakınlaşmayı uygun bulmamışlardır. Bir de evlendikten sonra, birlikte bir hayat

geçirdikleri için âşık olanlar vardır ki, bu da tanımadan evlenmenin bir sonucudur.”

328

Hacı Hamit Vural, Kültepe’de camii yaptırır. Yıllar sonra hisse karşılığı gecekonduları yıkıp yerine siteler yapar. Aktaşların ve Mevlut’un yerini de yıkıp apartman daireleri karşılığında siteler yapar.

MOHİNİ (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Mevlut’un ortaokuldan ve askerlik yıllarından arkadaşıdır. Asıl adı Ali Yalnız’dır. Berberlik yapar. Mevlut’un Rayiha’ya yazdığı mektuplara da yardım eder. Mevlut ile Rayiha’nın düğününde kâtiplik ve takı töreninde sunuculuk yapar. Mohini’nin medeni durumu romanda belirtilmemiştir. Mohini karakterini romanda sadece Mevlut’un düğününde görürüz.

E. Çocuk Yaştaki Kahramanlar

ŞEVKET (*Benim Adım Kırmızı, 1998*) Şeküre’nin büyük oğludur. Yedi yaşındadır. Kardeşi Orhan ise altı yaşındadır. Kardeşi Orhan’a göre daha inatçıdır. Savaştan dört yıldan dönmeyen babasını annesine sürekli sorar. Haftada iki gün kardeşi Orhan ile birlikte ciltçilik öğrenmeye giderler.

Şeküre, annesi vefat edince kayınpederi ve kayınbiraderi Hasan’ın yanından kendi babasının evine gelir. Şevket bu durumdan memnun değildir. Dedesi ve amcası Hasan’ın yanına geri dönmek ister.

Şevket evde olup bitene, gelen gidene karşı ilgili bir çocuktur. Dedesi Enişte Efendi, padişahın emriyle resimli bir kitap hazırlar. Nakkaşhanenin nakkaşlarından Zarif Efendi bir gece ortadan kaybolunca öldürüldüğü ortaya çıkar. Şevket dedesinin odasında konuşulanları dinleyip annesine söyler.

Enişte Efendi, Tebriz’den yeğeni Kara’yı kitaba hikâyeler yazması için çağırır. Kara çocukluğundan beri Şeküre’ye âşıktır. Şevket, Kara’yı geldiği ilk günden beri sevmez. Annesine olan ilgisini hissedince daha da huysuzlaşır.

Enişte Efendi de öldürülünce Şeküre durumu gizleyip Kara ile evlenir. Şeküre, Kara’ya çocuklarına iyi davranması için baskı yaparak evlenir. Kara’ya geceleri çocuklarıyla uyuyacağını da belirtir.

³²⁸ a.g.e., s.126-127

Kara, katili bulmak için üç gün Osman Efendi ile hazine odasına kapanınca Hasan evin etrafında Şevket'i bulup babasının kısa süre sonra geleceğini söyler. Şevket amcası Hasan'a kanıp dedesinin evine döner. Şeküre oğlundan ayrı kalmaya dayanamaz peşinden Orhan'ı alıp kayınpederinin evine gider. Kara, kılıcı ve adamlarıyla Şeküre ve çocukları almaya gelir. Şevket dönmek istemez. Şeküre, Şevket'i, Hasan amcasının yakutlu kabzası olan hançeri alma karşılığında kandırır ve Kara ile döner.

“Kara evin kapısına hiç yaklaşmamak gibi bir akıllılık daha etti. Bir ara Şevket, sürgüyü içeriden sürüp kendini rahmetli babasının odasına hapsedince de yardıma çağırılmamıza rağmen, Kara eve adımını hiç atmadı, adamlarını da içeri bırakmadı. Annesinin, Hasan Amcasının kabzası yakutlu hançerini almasına izin vermesi üzerine Şevket de evden çıkmaya razı oldu.”³²⁹

Kara onları uzak akrabasının evine yerleştirdikten sonra hançeri alıp katili sorgulamaya gider. Kara, Leylek ve Kelebek ile beraber Zeytin'in saklandığı tekkeye gider. Kara, Zeytin ile boğuştuktan sonra omzundan yaralanır. Zeytin aldığı hançer ile kaçır. Son kez nakkaşhaneye görmek umuduyla gittiği kapıda Hasan, hançerini Zeytin'in elinde görünce Kara'nın adamlarından zannettiği için öldürür.

Şevket, başkaldıran, inatçı bir çocuktur. Olayların akışında amcasının hançerini almasıyla dolaylı yoldan Zeytin'in öldürülmesine sebep olur. Bir nevi kaçmayı başaran dedesinin katilinin öldürülmesini sağlamıştır. Romanın sonunda Şeküre, anlatıcının Orhan olduğunu söylemesi üzerine Şevket, Orhan'ın gözünden mi bu kadar inatçı ve aksi anlatıldı bilemeyiz. Anneleri Şeküre Hanım ve Kara ile birlikte konakta yaşamaya devam ederler.

ORHAN(*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Şeküre'nin küçük oğludur. Şevket'in kardeşidir. Ağabeyi Şevket ile çekişirler. Şevket ile birlikte kuran kursuna, sonra ciltçilik öğrenmeye giderler. Dedesi Enişte Efendi'nin yanında yaşarlar.

“Bu Orhan, altı yaşında. Bir de büyüğü var, Şevket, yedi yaşında. İnatçıdır o çok.”³³⁰

³²⁹ a.g.e., s.372

³³⁰ a.g.e., s.36

Olayların akışında Orhan annesine daha düşkündür. Şevket'e göre daha sakindir. Dedesi Enişte Efendi'nin öldürülmesinden sonra annesinin Kara ile evlenmesine ağabeyi Şevket gibi karşı gelmez. Dedesinin katili Zeytin'in amcası Hasan tarafından öldürülmesi üzerine Kara ve annesiyle konakta yaşarlar. Şeküre, Orhan ve Şevket ile birlikte yatmaya devam ederler.

Romanın sonunda Şeküre, resimleri ve mektupları Orhan'a hikâyeye etmesi için verdiği itiraf eder.

“Resmedilmeyecek bu hikâyeyi, belki yazar diye, bu yüzden anlattım oğlum Orhan'a. Hasan'ın ve Kara'nın bana yolladığı mektupları, zavallı Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan mürekkebi dağılmış at resimlerini çekinmeden verdim. Her zaman asabi, huysuz ve mutsuzdur ve sevmediklerine haksızlık etmekten hiç korkmaz. Bu yüzden Kara'yı olduğundan şaşkın, hayatlarımızı olduğundan zor, Şevket'i kötü ve beni olduğundan güzel ve edepsiz anlatmışsa sakın inanmayın Orhan'a. Çünkü hikâyesi güzel olsun da inanalım diye kıvıramayacağı yalan yoktur.”³³¹

Benim Adım Kırmızı romanındaki Orhan karakteri, Şevket ve Şeküre Hanım, Orhan Pamuk'un aile üyelerinin adıdır. Annesi Şeküre Hanım ve ağabeyi Şevket'in adına bu romanda yer verir. Romanın sonunda Şevket'in değil de Orhan'ın yazdığına inandırılmak istenmesinin sebebi de bu olabilir.

BOZKURT (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Korkut ve Vediha'nın büyük oğludur. On sekiz yaşına geldiğinde teyzesi Rayiha'nın kızı Fatma'ya âşık olur. Bozkurt önce bunu annesine anlatır ve yemeden içmeden kesilip aşk acısı çeker. Fatma bunu reddedince askere gider.

TURAN (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Korkut ve Vediha'nın küçük oğludur.

HASAN (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Süleyman ve Melahat'ın büyük oğludur.

KÂZİM (*Kafamda Bir Tuhaflık, 2014*) Süleyman ve Melahat'ın küçük oğludur.

Çalışmamızın ilk bölümü “Medeni Durumlarına Göre Erkekler” kısmında erkekleri: evli, bekâr, dul, medeni durumu belirsiz ve çocuk yaştaki kahramanlar alt başlıkları olarak inceledik. Kronolojik olarak on romandaki erkek kahramanların evli olanların sayısı 56, bekâr olanların 31, dul olanların 10, medeni durumu belirsiz

³³¹ a.g.e., s.438

olanların 31, çocuk yaştaki kahramanların sayısı ise 6'dır. Toplam 139 erkek kahraman incelenmiştir.

Erkek kahramanların çoğunun evli olduğunu söyleyebiliriz. Evli olan erkek kahramanların çoğu yakın çevresi ve akrabası ile evlenmiştir. Bazı kahramanları evlilikleriyle ideal baba ve eş konumundayken bazıları toplumun baskısı sonucu evlilik hayatına alışmaya çalışır. Yazarın ilk romanı Cevdet Bey ve Oğulları romanında, ideal eş, baba olarak Osman'ı görürken, kardeşi Refik'in ailesini geride bırakıp hayallerinin peşinden başka şehirlerde yaşayıp ailesini düşünmediğini görüyoruz. Yazar, erkek kahramanların evlilik içerisindeki yerini birbirine zıt kahramanlarla göstermiştir. Erkek kahramanlar genellikle ailesinin de onayladıkları eş, ideal kadınlar ile evlenmişlerdir. Kar romanındaki Ka ile Masumiyet Müzesi'ndeki Kemal, toplum tarafından dışlanmış kadınların peşinden aşkları uğruna hayatlarını mahveden iki örnek teşkil eder.

Erkek kahramanların evli olanları daha çok işine gidip gelen, ev geçindirme derdinde olan kahramanlardır. Bekâr ve dul kahramanlar daha çok sosyal hayatın içinde bir uğraş içindedirler. Erkek kahramanların eş seçimleri ailesine ve sosyal statüsüne uygun olarak yakın çevreden olur. Kahramanların eş seçimleri gelenekçi bir anlayışa sahiptir.

III. MESLEKLERİNE GÖRE ERKEKLER

Orhan Pamuk'un inceleme konumuz olan romanlarındaki erkek kahramanları medeni durumlarına göre inceledikten sonra belirgin ve yoğun olan mesleklerine göre ele almayı uygun gördük. Vaka zamanında kahramanların mesleğini göz önünde bulundurarak inceledik. Mesleklerin yoğunluğuna göre sıralama yaptık. Kahramanların mesleklerini üç kategoride inceledik. Kamusal alanda çalışan, kamusal alan dışında çalışan ve siyaset, politika alanında çalışan erkekler olarak gruplandırdık. Kahramanların en çok öğretmen ve mühendis olarak yer aldığını görüyoruz. Yazarın ailesinden baba ve dedesinin mühendis olması romanlarında bu mesleğe yöneldiğini görebiliriz. Yeni Hayat romanında Rıfkı Hat'ın devlet demiryollarında mühendis olması ve Cevdet Bey ve Oğulları'nda Refik'in arkadaşlarının Erzincan'daki demiryolu inşasında mühendis olarak çalışması birer örnektir. Yazarın ailesinden gelen bu mesleği birkaç romanında kahramanlar üzerinden işlediğini görüyoruz. Orhan Pamuk, erkek kahramanlarına sanatla ilgilenme misyonu da yüklemiştir. Yazarın kendi hayali olan ressamlık ve yazarlık sık sık kahramanlarla karşımıza çıkar. Buna Cevdet Bey ve Oğulları romanında Nişantaşı'nda apartmanın çatı katında resimler yapan Ahmet ile Kar romanındaki şâir Ka örnektir. Orhan Pamuk erkek kahramanlarını edebiyata ve sanata ilgisini sık sık işlemiştir.

A. Kamusal Alanda Çalışan/Mesleğini İcra Eden Erkekler

1. Öğretim Üyesi

FARUK (*Sessiz Ev*, 1983) Selahattin Darvinoğlu'nun büyük torunudur. Babası Doğan Bey de öldükten sonra yazları babaannesi Fatma Hanım'ın yanına Gebze'ye üç kardeşiyle birlikte gelir. Tarih bölümünde bir üniversitede doçenttir. Faruk, eşinden ayrılmıştır. Kendisini tarih arşivlerinde araştırmalara ve içki içmeye vermiştir.

“Hep birlikte konuşmayın” dedi Babaanne. “Sen ne yapıyorsun?”

Elimde koca çantamla okula gidip geldiğimi, geceleri boş evde pineklediğimi, yemek yiyip televizyonun karşısında uyukladığımı söylemedim. Daha dün sabah üniversiteye giderken, içki vaktini beklediğimi, tarih denilen şeye olan inancımı yitirmekten korktuğumu ve karımı özlediğimi de söylemedim.

“Doçent oldu o, Babaanne” dedi Nilgün.

“Babaanne sizi çok iyi gördük !” dedim ben umutsuzlukla.

“Karın ne yapıyor” dedi Babaanne.

“Geçen gelişimizde söylemiştim ya Babaanne” dedim. “Boşandık biz.”³³²

Faruk, kardeşleri Metin ve Nilgün ile İstanbul’dan Gebze’ye gelir. Bir hafta Fatma Hanım’ın yanında kaldıkları süreçte Faruk, Gebze’deki arşivde tarih araştırmaları yapar. Faruk arşivdeki belgelerden veba hastalığıyla ilgili tarihi kayıtları araştırır. Faruk’un kafası seçtiği meslek ile ilgili karışıktır. Bunu arşivde yaptığı araştırmalar sırasında anlıyoruz.

“Niye tarihçi oldum ben? On yedi yaşımdayken bir ara meraklanmışım, hepsi o kadar. Baharda annem ölmüş, arkasından da babam, emekliliğini beklemeden kaymakamlıktan ayrılmış, Cennethisar’a yerleşmişti. Ben de, o yazı, Cennethisar’da babamın kitaplarını karıştırarak, bahçelerde, deniz kıyısında gezerken okuduklarımı düşünerek geçirmiştım. Soranlara doktor olacağımı söylüyordum, evet, dedem de doktordu. Derken, sonbaharda gittim tarihe yazıldım. Tarihi benim gibi isteyerek meslek seçen kaç kişi var? Birden öfkelenim: Selma, budalalıklarımla gururlanma hastalığının benim kişiliğimin ayrılmaz bir parçası olduğunu söylerdi. Ama o tarihçi olmamdan hoşlanırdı. Babam galiba hoşlanmamış, tarihe yazıldığımı öğrenince içmişti. Ama belki de o yüzden içmemişti, çünkü nasıl olsa içiyordu. Babaanne de içmesin diye babamı azarlıyordu...”³³³

Faruk her gün arşive gidip defterine notlar alarak günlerini geçirir. İstanbul’a dönecekleri günlerde kız kardeşi Nilgün, siyasi görüş farklılığı dolayısıyla Hasan tarafından dövülür. Ertesi sabah Faruk ve kardeşleri İstanbul’a hastaneye gitmek için hazırlanırken Nilgün iç kanamadan ölür.

³³² a.g.e., s.38

³³³ a.g.e., s.109-110

Faruk'un arşivdeki tarih kayıtlarını incelediği, üniversitede hoca olduğu romanda bahsedilir. Orhan Pamuk'un bir sonraki 1985 tarihindeki "Beyaz Kale" adlı romanını Faruk'un bu belgelerinden anlatıldığını görürüz.

"Bu elyazmasını, 1982 yılında, içinde her yaz bir hafta eşelenmeyi alışkanlık edindiğim Gebze Kaymakamlığı'na bağlı o döküntü "arşiv"de, fermanlar, tapu kayıtları, mahkeme sicilleri ve resmi defterlerle tikiş tikiş doldurulmuş tozlu sandığın dibinde buldum. Rüyalari hatırlatan mavi ebrulu zarif bir ciltle ciltlendiği, okunaklı bir yazıyla yazıldığı ve soluk devlet belgelerinin arasında pırl pırl parladığı için hemen dikkatimi çekti. Sanırım, yabancı bir el, kitabın birinci sayfasına, sanki beni daha da meraklandırmak için, bir başlık yazmıştı: "Yorgancının Üvey Evladı". Başka bir başlık yoktu. Kenarlarına ve sayfa boşluklarına bir çocuk elinin bol düğmeli elbiseler giyen küçük kafalı insanlar çizdiği kitabın hemen, büyük bir keyifle okudum. Çok hoşlandığım, ama bir deftere de kopya etmeye üşendiğim için, elyazmasını, genç kaymakamın bile "arşiv" diyemediği o mezbeleden, beni gözaltında tutmayacak kadar saygılı hademenin güvenini kötüye kullanarak, kaşla göz arasında çantama tikip çaldım."³³⁴

Orhan Pamuk'un Sessiz Ev romanındaki Faruk karakteri Beyaz Kale adlı romanını yazması için belgeler sunan bir tarihçi olarak karşımıza çıkar. Beyaz Kale romanının başında Faruk, belgeyi arşivden çalmasını ve onu hikaye etmesini anlatır.

PROF. NURİ YILMAZ (Kar,2002) Kars'ta eğitim enstitüsü müdürüdür. Başkahraman Ka'nın Kars'a gittiği gün pastanedeyken Prof. Nuri Yılmaz'ın oturduğu genç tarafından vurulmasına şahit olur.

"Yeni Hayat Pastanesi'nde ufak tefek adamın Ka ve İpek'in bakışları arasında, göğsüne ve başına ateş ettiği eğitim enstitüsü müdürünün üzerinde kalın bantlarla bağlanmış gizli bir ses kayıt aracı vardı. Grundig marka bu ithal cihazı eğitim enstitüsü müdürünün gövdesine Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Kars şubesindeki dikkatli memurlar yerleştirmişti. Başörtülü kızları üniversiteye ve derslere sokmadığı için gerek müdürün son zamanlarda kişisel olarak aldığı tehditler, gerek Kars'taki sivil istihbarat memurlarının dinci çevrelerden edindiği bilgiler bir koruma tedbiri gerektirmiş, ama laik olmasına rağmen kadere iyi bir dindar kadar inanan müdür, yanında ayı gibi dikilecek bir koruma görevlisindense, kendisini tehdit eden kişilerin

³³⁴ Pamuk, Orhan, **Beyaz Kale**, Yapı Kredi Yayınları, s.7

sesini kaydedip sonra onları tutuklattırmanın daha caydırıcı olacağını hesaplamış, çok sevdiği cevizli ayçöreklerinden yemek için hiç hesapta olmadan giriverdiği Yeni Hayat Pastanesi'nde bir yabancı'nın kendisine yaklaştığını görünce, bu gibi durumlarda yaptığı gibi, üzerindeki ses kayıt aracını çalıştırmıştı. Üzerine isabet eden iki kurşuna rağmen müdürün hayatını kurtaramayan cihazdan zarar görmeden çıkarılan banttaki konuşmaların dökümünü rahmetli müdürün gözleri yıllar sonra hala yaşlı dul eşiyle ünlü bir manken olan kızından aldım.³³⁵

Prof. Nuri Yılmaz, başörtülü öğrencileri okula almadığı için vurulur. Katili bir süre ses kaydını dinlemeye rağmen bulunamaz. Nuri Yılmaz birkaç gün yoğun bakımda kalır ama kurtulamaz, ölür. Eğitim hayatındaki siyasi çekişmeleri Nuri Yılmaz'ın konuşmaları ve yaşadıklarıyla görüyoruz.

2. Doktor

NUSRET (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in ağabeyidir. Askeri Tıbbiye'de okumuştur. Okulu bitirdikten sonra eşini ve oğlu Ziya'yı bırakıp Paris'e gider. Jön Türklerin peşindedir ve bu yüzden Paris'e gitmiştir. Cevdet Bey, ağabeyinin verem olduğunu duyması üzerine onu ziyarete gider. Nusret, Cevdet Bey'in siyaset için tarafsız olmasını ve tüccar olmasını küçümseyen biridir.

"Nusret Askeri Tıbbiye'ye girmiş, altı ay sonra da, anne değil, birdenbire baba ölüverince, oduncu dükkânına ve hep hasta olan anneye bakmak Cevdet'e düşmüştü."³³⁶

Nusret'in doktor olması takdir edilirken dönemin nadir Müslüman ticaret adamlarından olan Cevdet Bey çevre tarafından daha soğuk bulunur.

Nusret, ölüm döşeginde pansiyonda sevgilisi Mari ile birlikte kalır. Cevdet Bey, doktor getirip muayene ettirir. Nusret, Cevdet'ten oğlu Ziya'yı getirmesini ister. Cevdet Bey, babasını son günlerinde görmesi için Ziya'yı Haseki'deki akrabalarının yanından alıp getirir. Nusret, Cevdet Bey'den Ziya'ya sahip çıkmasını ve onunla yaşamasını ister. Cevdet Bey ağabeyi Nusret'e söz verir. Nusret, birkaç gün sonra ölür. Cevdet Bey, Ziya'yı yanına alır. Ziya askeri liseye gidip Cevdet Bey ve ailesinden kopar.

Nusret'in romanın aktüel zamanında doktorluk mesleğini icra ettiği görülmez.

³³⁵ a.g.e., s.42

³³⁶ a.g.e., s.19

SELAHATTİN DARVINOĞLU (*Sessiz Ev, 1983*) romanın aktüel zamanında sağ değildir. Gençliğinde Fatma Hanım'ı Selahattin Bey'le ailesi doktor olduğu için evlendirmek ister. Evlendiklerinde Selahattin Bey iyi paralar kazanır. Ama daha sonra padişaha karşı olması sebebiyle Gebze'ye sürgün edilir.

“Akşam babamı bekliyoruz, gelir, konuşur, biz dinleriz; tütün kokar ve sesi öksürüklü konuşur. Bir keresinde de dedi: Fatma, seni isteyen bir doktor var. Cevap vermiyorum! Bir doktor varmış, ben susuyorum ve babam bir şey söylemiyor, ama ertesi gün bir daha ve ben daha on altı yaşımıydım ve annem, bak Fatma dedi, doktormuş ve ben düşündüm: Tuhaf şey, acaba beni nereden görmüş?”³³⁷

Gebze'deki evinde hastalara bakar ama insanların cahilliği ve Allah'a inanmaları yüzünden onlara bağırır. İnsanlar Selahattin Bey'in deli olduğunu düşünüp gelmemeye başlarlar.

“DOKTOR SELÂHATTİN DARVINOĞLU 1881-1942 RUHUNA FATİHA demin okudum ya Selâhattin, zaten sen artık inanmıyordun ki ve bu yüzden cehennem acıları içinde orada ruhunun kıvrandığını, yarabbi, ben düşünmek istemiyorum, ama bu benim suçum mu, ben ona kaç kere, tövbe de Selâhattin dediysem, sen benimle alay etmedin mi, budala kadın, aptal kadın, herkes gibi senin de beynini yıkamışlar, ne Allah var, ne ahret, öteki dünya bizi bu dünyada yola sokmak için uydurulmuş iğrenç bir yalandır, Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için elimizde o skolastik saçmalardan başka bir kanıt kalmadı, yalnızca olgular ve şeyler vardır ve biz onları ve onların arasındaki ilişkileri bilebiliriz ve benim görevim bütün Doğuya Allah'ın olmadığını anlatmaktır, dinliyor musun Fatma, tövbe, bunları düşünme, ben senin daha şeytana teslim olmadığın o ilk günlerini düşünmek isterim, çünkü yalnızca ölülerinizi iyi anınız diye değil, çünkü sen gerçekten bir çocuktun ve babamın dediği gibi parlak bir geleceği vardı, muayenehanesinde uslu uslu oturur muydu, otururdu, yoksa Allah bilir ne mi yapardı o zavallı hastalarla, ama üstü başı açık, boyalı frenk kadınları da gelirler oraya kapanırlar, ama kocaları da gelirdi, ben yan odadan rahatsız olurum, aklına yanlış bir şey gelmesin Fatma, evet, evet, zaten belki de her şey onların yüzünden oldu, buraya tam yerleşmiş, bir iki tane müşteri, yani hasta derdi o, hastanın ayağını alıştırmıştık ki, çünkü çok zor bir işti, Selâhattin sana bak bu konuda hak veriyorum, kimsenin deniz kıyısında birkaç balıkçıyla terkedilmiş iskelenin kahve köşesinde pinekleyen uzak köyün uyusukları, onlar da

³³⁷ a.g.e., s.20

hastalanmazlar ki bu temiz havada, hastalansalar bilmezler, bilseler gelmezler, zaten kim gelecek, birkaç ev, birkaç aptal köylü; ama buna rağmen adını duyurmuştu da hastalar taa İzmit'ten geliyorlardı, Gebze'den gelen en çoktu, Tuzla'dan sandala binip gelenler vardı ve tam para kazanmaya başlamıştı ki, bu sefer hastalara sataşıyordu, Allahım ben öteki odadan dinliyordum, ne sürmüşsün sen bu yaraya, önce tütün bastık Doktor Bey, sonra tezeğe sardık, aman olur mu hiç, koca karı ilâcı onlar, artık bilim denen şey var, peki bu çocuğa ne oldu, ateşi var Doktor Bey beş gündür, niye daha önce getirmediniz, deniz fırtınaydı görmediniz mi Doktor Bey, yahu çocuğu öldürecekmişsiniz, Allah yazmışsa zaten biz ne yapalım; ne Allah'ı yahu, Allah yok, Allah öldü, Allahım, tövbe de Selâhattin, ne tövbesi be, budala kadın, bir de sen o aptal köylüler gibi saçmalama, utanıyorum senden, o kadar adamı insan edeceğim diyorum ama daha karımın kafasına iki düşünceyi sokamadım, ne kadar ahmaksın, hiç olmazsa aptallığını anla da bana inan; ama sen bu bulduğun hastaları da kaçıracaksın Selâhattin, dedikçe ben, o sanki bana inat azıttıyordu; ben yan odadan dinliyordum, kocasıyla o kadar yol alıp gelmiş olan zavallı hasta kadına bir ilâç vermek için bak neler diyormuş, açsın üstünü şu kadın diyormuş, asabımı bozuyor, kocası olacaksın aptal köylü, bari sen söyle, açmıyor mu, peki, muayene etmiyorum, defolun, ben sizin bu budala kör inançlarınıza boyun eğecek değilim, aman Doktor Bey, etme ver bir ilâç, hayır, karın açmazsa ilâç milâç yok, defolun, hepinizi Allah yalanıyla kandırmışlar, tövbe, bari çeneni tutsaydın Selâhattin, hiç olmazsa onlarla öyle konuşma, hayır, kimseden korkum yok benim, ama bak arkamdan kim bilir artık neler diyorlardır, Allahsız doktormuş bu, gitmeyin şeytanın ta kendisi bu herif...”³³⁸

Selahattin Bey de yıllarını alan ansiklopediyi yazmaya başlar ve bitiremeden ölür.

Selahattin Bey siyasi görüşleri ve faaliyetleri yüzünden sürgün edilir. Doktor olan Selahattin Bey, halkın batıl inançları dolayısıyla onları tersler. Selahattin Bey, halkın cahil olduğundan yakınan ve ülkenin gelişmeyeceğini düşünen bir karakterdir. İlk zamanlar Gebze’de muayenehane açması ve hasta görmesine karşın daha sonra hastalarıyla ters düşerek mesleğini icra edemez hale gelir.

MEHMET (*Sessiz Ev*, 1983) Canan’ın evlenip Almanya’ya gittiği kocasıdır. Osman, Samsun’a gittiğinde onu kitabı okuyan Sosyal Sigortalar Hastanesi’nde çalışan doktor olarak tanır. Yıllar sonra Mehmet’in Canan’ın evlendiği doktor

³³⁸ a.g.e., s.59-69

olduğunu anlamıştır. Osman, Samsun'da onu muayenehanesinde ziyaret etmiş, Yeni Hayat kitabı üzerine konuşmuştur.

“Kitabın Samsun'daki okuru, Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde staj yapan genç bir doktordu. Onun malum Mehmet olmadığını görür görmez tertemiz tıraşından mı, bakımlı, kendine güvenli halinden mi, neden bilinmez bir anda şunu anladım: Kitabı benim gibi hayatı kaymışların yaptığı gibi değil, adamakıllı sağlam bir başka yolla sindirim sistemine katıp onunla birlikte huzur ve tutkuyla yaşayabiliyordu bu adam. Hemen nefret ettim ondan. Benim bütün dünyamı değiştiren, feleğimi şaşırtan kitap bu adama nasıl vitamin hapı etkisi yapmıştı? Meraktan yanıp tutuşacağımı anladığım için, geniş omuzlu yakışıklı doktora, iri gözlü, sert hatlı ve Kim Novak'ın üçüncü sınıf kopyası esmer bir hemşire göz süzerken, masanın üzerindeki ilaç katalogları arasında, ilaç katalogları gibi sahte bir masumiyetle duran kitabı işaret edip konuyu açtım. "Ah doktor bey çok sever okumayı!" diye kıkırdadı güçlü, kararlı Kim Novak. Hemşire çıkınca doktor kapıyı kilitleti. Olgun adamlar gibi sandalyesine törenle oturdu. Erkek erkeğe birer sigara içerken her şeyi açıkladı.”³³⁹

Doktorluğu üzerine herhangi bir bilgi ya da konuşma yoktur. Mehmet, Almanya'da iş bulup daha iyi şartlarda çalışacağını düşündüğünü söyler. Yıllar sonra da Canan ile Almanya'da yaşar ve doktorluk yapar.

3. Polis

SAFFET (*Kar, 2002*) romanın başkahramanı Ka'nın peşine takılan polistir. Kars'a seçimler için gazeteci sıfatıyla giden Ka'nın peşine onu darbeyi gerçekleştiren Sunay Zaim takmıştır.

"Siz beni bilgi sahibi olmak için mi izliyorsunuz, korumak için mi?" "Vallahi beyefendi siz nasıl alırsanız öyle." Ama adam o kadar yıpranmış ve yorgundu ki değil Ka'yı kendini koruyabilecek hali bile yoktu. En az altmış beşinde gösteriyordu, yüzü kırış kırıştı, sesi cılız, gözlerinin ışığı gitmiş, Ka'ya bir sivil polisten çok polisten korkmuş biri gibi ürkek ürkek bakıyordu. Türkiye'deki bütün sivil polislerin giydiği Sümerbank ayakkabısının da burnunun açıldığını görünce Ka acıdı adama.”³⁴⁰

³³⁹ a.g.e., s.150

³⁴⁰ a.g.e., s.190-191

Ka, Kars'tan Almanya'ya döndükten dört yıl sonra öldürülür. Ka'nın arkadaşı roman yazarı Orhan, araştırmak için Almanya'ya gittikten sonra arkadaşının hayatını anlatan roman yazmak ister. Bu yüzden Kars'a gelir ve yıllar sonra Saffet'in emekli olduğunu ama Kars'ın istihbaratını hala devlete bildirdiğini öğrenir.

“Mutfak kapısından çıkarken Zahide'nin hâlâ her akşam çorba verdiği hafiye Saffet ile tanıştım. Emekli olmuştu, dün akşam televizyona çıktığım için beni tanıyordu, bana anlatacakları vardı. Birlik Kıraathanesine oturduğumuzda emekliliğine rağmen hâlâ devlete parça başı iş yaptığını anlattı bana. Kars'ta bir hafiye hiçbir zaman emekli olamazdı; şehirdeki istihbarat servislerinin neleri kurcalamak için buraya geldiğimi pek merak ettiklerini (eski "Ermeni" olayları, Kürt isyancıları, dinci gruplar, siyasal partiler?) ona bu bilgiyi verirsem üç beş kuruş kazanabileceğini dürüstçe gülümseyerek söyledi.

Çekinerek Ka'dan söz ettim, dört yıl önce arkadaşımı bir ara adım adım izlediğini hatırlattım ve onu sordum.

"İnsanları, köpekleri seven çok iyi bir insandı," dedi. "Ama akli Almanya'daydı, çok içine kapanıktı. Bugün burada kimse onu sevmez."³⁴¹

Saffet Bey, emekli olmasına rağmen Kars'ta duyduğu bilgileri para karşılığı şahıslarla paylaşır ve iş birliği yapar. Saffet Bey'in mesleğini emekli olduktan sonra da kullandığı görülmektedir. Orhan Pamuk, Kars'ta siyasi olayları ve çevredeki olan biteni genellikle polis ve sivil örgüt üyeleri etrafında anlatmıştır.

KASIM BEY (*Kar*, 2002) romanın başkahramanı Ka, Kars'a gittiğinde gazeteci arkadaşı Serdar, Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım Bey'in yanına götürür. Kasım Bey, Ka'ya koruma isteyip istemediğini sorar.

“Bira göbekli Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım Bey koridora çıkıp onları odasına aldı. Ka onun, Cumhuriyet gazetesini solcu bulduğu için okumadığını, Serdar Bey'in birisini şairliği yüzünden övmesinin onda olumlu bir etki yapmadığını, ama Kars'ın en çok satan yerel gazetesinin sahibi olduğu için ondan çekindiğini de hemen anladı. Serdar Bey'in sözü bitince "Koruma ister misiniz?" dedi Ka'ya.

"Nasıl?"

"Yanınıza bir sivil adamımızı veririm. Rahat edersiniz."

³⁴¹ a.g.e., s.388

"Buna ihtiyacım var mı?" dedi Ka doktorun artık bastonla yürümesini önerdiği hastanın telaşıyla.

"Şehrimiz huzurlu bir yerdir. Bölücü teröristleri kovaladık. Ama ne olur ne olmaz."

"Kars huzurlu bir yere ihtiyacım yok," dedi Ka. İçinden emniyet müdür yardımcısının şehrin huzurlu bir yer olduğunu bir kere daha belirtmesini istedi, ama Kasım Bey bu sözü tekrarlamadı."³⁴²

Doğu'ya İstanbul'dan giden birisi olunca ilk başvuru iş polise bildirmek ve koruma istenmesi olduğu Ka'nın Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım Bey'in yanına götürülmesiyle vurgulanır. Orhan Pamuk'un Kars'taki olaylar etrafında dönemin anlayışını ve siyasi olaylarını anlattığı bu kitapta bu noktaya da dikkat çekilmiştir. Gazeteci kimliğiyle giden Ka'nın ilk olarak emniyete götürülmesi verilerek bu meslek üzerinde durulmuştur.

4. Asker

ZİYA (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in yeğenidir. Cevdet Bey, Ziya'yı babası Nusret ölünce yanına alır ve birlikte yaşarlar. Ziya, lise çağına gelince Cevdet Bey'in asker arkadaşı yemeğe gelince Ziya ona özenir ve asker olacağını söyler. Ziya lise sınavlarında Kuleli Askeri Lise'sini kazanır ve orada okur.

"Otuz iki yıldır buradaydı. Otuz iki yıl önce Teşvikiye'deki konağa gelip Nigân'ı ilk defa görmüştü. Otuz iki yıldır Nişantaşı'nın karşısındaki evde oturuyordu. Otuz iki yıl önce, o kocaman eve bir yaz günü Nigân Hanım'la girmişlerdi. Bir hizmetçiyle bir ahçı tutmuşlardı. Sonra babası ölünce o aşağıdan bakan, sessiz, soluk yüzlü çocuk gelmişti. Onlarla birlikte yaşamıştı. Asker olmak istiyordu. Cevdet Bey de bir gün ona, "Ziya madem ki asker olmak istiyorsun, imtihanları da kazandın, git Kuleliye!" demişti. Osman daha yeni doğmuştu, evde mutluluk vardı. Ziya'nın sinsi, ürkek bakışları, hiçbir şeye dokunmadan, yabancı gibi evde sessiz gezinişi Cevdet Bey'e tatsız bir geçmişi, geçen, eski, soğuk yılları hatırlatıyordu. Ziya askeri okula gittikten sonra Nişantaşı'ndaki evde huzur daha derinleşmiş, neredeyse elle tutulur olmuştu. Cevdet Bey gene: "Hoşlanmıyordum

³⁴² a.g.e., s.17

ondan!” diye mırıldandı. Günahlarını benimseyecek bir durumdaydı. Derin derin nefes alıyor, ciğerlerini temizliyordu.”³⁴³

Ziya, kırk yaşına gelince amcası Cevdet Bey’in yazıhanesine gelip para ister. Karısından ayrılıp askerliği bırakacağını ve ticarete atılmak istediğini söyler.

“Evet, bunu düşünmemiştim! Neyse ben de sizin gibi düşünüyorum, benim tek desteğim olduğunuzu biliyorum ve bundan cesaret alarak para istiyorum sizden. Yani borç demek istiyorum. Kazandıktan sonra geri verilmek üzere borç!”

Cevdet Bey aklına yeni gelen bir düşünceyle heyecanlandı. “Niye emekliliğini beklemiyorsun?”

“Bu üniformayı taşımaktan bıktım!”

“Aaa, ne biçim söz o? Üstelik madalyan var senin! O üniformanın hakkını vermek için yıllarca dövüştün. Sonra şeyde, nerdeydi, Sakarya’da da yaralandın ya! Bir gazisin de. Demin ettiğin sözler bir gaziye yakışır mı? Emekliliğini bekle!”

Ziya umutsuz bir tavırla: “O kadar bekleyemem!” dedi. “Bana para lâzım!”

Oğlum, ne kadar kolay söylüyorsun bunu! Para kolay mı kazanılıyor sanıyorsun?”

Birden Ziya ayağa kalktı: “Bilmiyorum ben para nasıl kazanılır, nereden bileyim, askerlikten başka bir şey yapamadım ki!” diye bağırdı. “Ama hakkımı istiyorum! Hakkımı almasını bilirim!”³⁴⁴

Cevdet Bey istediği parayı veremeyeceğini söyler. Ziya, Cevdet Bey ile o parayı vermeye mecburmuş gibi konuşur. Cevdet Bey, kısa süre sonra ölür. Ziya, yetmişli yaşlarında da Işıkcı ailesinin yaşadığı apartmana sık sık gelip kendisini hatırlatır. Herhangi bir para alıp ticarete atılamaz. Askerlikten emekli olur.

Ziya, askerliğinin en yükseldiği, rütbe alacağı dönemde emekli olur. Ziya bunun sebebini ticarete atılmak için diye açıklar. Ziya, mesleğine sıkı sıkıya bağlı değildir. Aynı zamanda darbe yanlısı askerlerdendir. Emekli olduğu dönemde de Nigan Hanım’ın yanına gelip darbe olacağından bahseder. Ziya askerlikten yani mesleğinden mutsuz bir karakterdir. Ziya’nın bu tutumunu açık bir şekilde amcası

³⁴³ a.g.e., s.169

³⁴⁴ a.g.e., s.156

Cevdet Bey ile konuşmalarında görüyoruz. Üstelik, yazar Ziya'nın askerlik devresinde yaptıkları ile ilgili bir bilgi vermez.

OSMAN NURİ ÇOLAK (*Kar, 2002*) Sunay Zaim'in Kuleli Askeri Lisesi'nden otuz yıllık arkadaşıdır. Karısı çocuğunu da alıp onu terk etmiştir. Osman Nuri, arkadaşı Zaim ile rakı içerken, tugay komutanının eşi rahatsızlandığı için Ankara'ya gittiğini, yardımcısı albayın da Sarıkamış'taki toplantıya gittiğini ve valinin de Erzurum'da olduğunu söyler. Sunay Zaim, Kars'taki bütün emir komutanın arkadaşında olduğunu anlar. Sunay Zaim, arkadaşı Osman Nuri'yi heveslendirerek karın yolları kapatmasını da fırsat bilerek darbe başlatır.

“Önceki gece Ka ile birlikte Erzurum otobüsünden indikten sonra, Yeşilyurt Lokantası'nda otuz küsur yıllık arkadaşı Osman Nuri Çolak'la karşılaştığını anlattı Sunay. Kuleli Askerî Lisesi'nden sınıf arkadaşımı. O zamanlar Pirandello kimdir, Sartre'in oyunları nelerdir Kuleli'de bilen tek kişiyim. "Benim gibi disiplinsizlikten kendini okuldan attırmayı başaramadı, ama askerliğe de dört elle sarılmadı. Böylece kurmay olamamış. Bazıları kısa boylu olduğu için paşa olamayacağını fısıldamış. Öfkeli ve kederli; ama bence mesleki nedenlerden değil, karısı çocuğunu alıp kendisini terk ettiği için. Yalnızlıktan, işsizlikten ve küçük şehir dedikodularından sıkılıyor ama tabii en çok da o yapıyor dedikoduyu, ihtilalden sonra el attığım kaçak kasaplardan, Ziraat Bankası kredileri, Kuran kursları gibi yozlaşmalardan lokantada ilk o söz etti. Biraz da çok içiyordu. Beni görünce çok sevindi, yalnızlıktan yakındı. Bir özür olarak ve biraz da övünerek o gece Kars'ta emir ve komutanın kendisinde olduğunu, ne yazık ki, erken kalkması gerektiğini söyledi. Tugay komutanı karısının romatizmaları için Ankara'ya gitmiş, yardımcısı albay Sarıkamış'taki acil bir toplantıya çağırılmış, vali Erzurum'daymış. Bütün güç ondaydı. Kar hâlâ dinmemişti ve her kış olduğu gibi yolların birkaç gün kapanacağı belliydi. Bunun hayatımın fırsatı olduğunu hemen anladım ve arkadaşım için bir duble rakı daha istedim.”³⁴⁵

Yollar açıldıktan sonra mahkemeye çıkan Osman Nuri Çolak ise yargılanarak, çete kurmak suçundan ağır cezalar olsa da altı ay sonra çıkan af ile tahliye olmuştur. Osman Nuri, mesleğini kötüye kullanarak ordudan bağımsız Kars'ta darbe girişimi yapmasıyla ön plandadır. Orhan Pamuk, Kars'taki siyasi olayları ve durumları anlatırken askerin durumunu da Osman Nuri ile anlatmıştır.

³⁴⁵ a.g.e., s.181

5. Milletvekili

MUHTAR BEY (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer'in nişanlısı Nazlı'nın babasıdır. Manisa Milletvekilidir. Ömer, Londra'da dönünce uzaktan akrabası Muhtar Laçın'e gideceğini arkadaşı Refik'e belirtir. Refik, Muhtar Laçın için neyin oluyor diye sorar. Ömer, karışık olduğunu, rahmetli karısı ile annesinin üvey kardeş mi yoksa başka ilişki mi var tam hatırlayamadığını ifade eder. Ömer, Muhtar Laçın'in evine gider. Akrabası Cemile Hanım ve Muhtar Bey'in kızı ile oturur. Nazlı, gazetede yazan Manisa faaliyetlerinin haberlerini, kütüphaneyi Muhtar Laçın'in açtığını belirten başlıkları okur. Ömer, Kemah'a gidince Nazlı ile mektuplaşır. Ömer, İstanbul'dan eniştesi ve teyzesini alıp Ankara'ya Nazlı'yı babasından istemeye gider. Ömer, eniştesi ve teyzesi ile zili çalınca kapıyı Muhtar Bey'in kardeşi Refet Bey açar. Ömer'in teyzesi Macide Hanım ve eniştesi Cüneyt Bey, Muhtar Bey ile günlük sohbete dâhil olurlar. Muhtar Bey, kısaca kendisini tanıtır.

“Bunun üzerine Muhtar Bey de kendi hayatını özetlemek gereğini duydu: Memurluklarda, kaymakamlıklarda, valiliklerde bulunmuştu. Sekiz yıldır siyasetin içindeydi. Ticaretin, daha doğrusu ihracat ve ithalatın sıkıntıya girmesini de olağan karşılıyordu; memleketin kalkınması için daha da galiba çok sıkıntıya girilecekti. Hem durum, altı-yedi yıl öncesine göre şimdi çok daha iyiydi.”³⁴⁶

Cüneyt Bey, Ömer ve Nazlı'nın sözlenmesi için Muhtar Bey'den uygun sözlerle rızasını ister. Muhtar Bey, eşinin ölümünden sonra Nazlı'nın gidişine hüznülenerek onaylar.

Ömer, Kemah'tan dönüşte Refik ile beraber Ankara'ya gelir. Refik'i köy kalkınması ile ilgili kitabı yayımlatması için Muhtar Bey ile tanıştırır. Muhtar Bey, büyük uğraşlar sonucu inkılâpçı genç olarak gördüğü Refik'in kitabını yayımlatması için pek çok bakanın kapısını çalar. Bir süre bu durumla kimse ilgilenmez.

Atatürk ölür. Muhtar Bey, meclisteki törende ağlar. Eve geldiğinde kızını evde bulamaz. Atatürk'ün ölümünü düşünürken kendisini, hayatını ve ölümünü düşünürken bularak sinirlenir. Tarım Bakanlığı'nın Refik'in kitabını yayımlatacağı aklına gelince sevinir. Muhtar Bey, bundan sonra İsmet Paşa, ne yapacak diye düşünür.

³⁴⁶ a.g.e., s.163

Muhtar Bey, Nazlı, Ömer ve Refik ile birlikte resmi tören için stada gider. Refik'i burada bazı önemli isimlerle tanıştırır. Muhtar Bey, duygusal bir günündedir. Kızı Nazlı'nın nişanlısı, Refik'in arkadaşı Ömer'i sevmediğini düşünür. Ömer, eve telefon eder ve geleceğini haber verir. Nazlı, babasının gideceğini belirtir ve öğle yemeğine davet eder.

Muhtar Bey, Bulgar başbakanı onuruna verilecek yemeğe, Ankara Palas'a gider. Muhtar Bey, çevresi tarafından da mutsuz olarak görülür. Nazlı, son zamanlarda Ömer yüzünden mutsuz görüldüğü için Muhtar Bey'in aklı evde, kızında kalır. Atatürk'ün ölümünden sonra hiçbir şey Muhtar Bey'in istediği gibi olmamış, İsmet Paşa ne bir adım Muhtar Bey'e görev vermiş ne de eski kadroları görevinden almıştır. Muhtar Bey, tasarıları gerçekleşmediği için kendini mutsuz hisseder. Muhtar Bey, birkaç partili ile görüştüktan sonra evde kızını neden Ömer ile yalnız bıraktığını düşünerek, kendisinde ahlak kalmadı diye düşünür. Ömer ile Nazlı, öğle yemeğinde Nazlı'nın isteği üzerine babasının büfesinden şarap açmışlardır. Nazlı, Ömer ile evliliğin ertelenmesi üzerine tartıştığı için ağlar. Muhtar Bey, eve erken dönmeye karar verir. Eve geldiğinde Nazlı'nın yine ağladığını fark eder. Muhtar Bey, Nazlı'ya odasına gitmesini ifade edip Ömer ile konuşacağını belirtir. Muhtar Bey, Ömer'e bir genç kızın evinde baş başa şarap içmesi üzerine onu üzmesinin ahlak dışı olduğunu belirtir. Muhtar Bey, bu durumun ilk suçlusu benim diye belirtip sonra Ömer'i suçlar. Muhtar Bey, Ömer'e evlilik tarihine az kaldığını, o zamana kadar eve gelmemesini, Nazlı'yı görmemesini vurgular. Ömer, kendisinin de öyle düşündüğünü söyler ve gitmek için kalkar. Nazlı, neler oluyor diye kapıya gelir. Muhtar Bey, ortak kararlarının evlilik tarihine kadar buraya gelmemesi olduğunu anlatır. Ömer, çiftlik almak için Kemah'a gider. Nikâh tarihinde de Ankara'ya dönmez. Muhtar Laçın'ın Ömer'in eniştesi Cüneyt Bey'e mektupla nişanın bozulduğunu yazdığını Ömer'in arkadaşlarına anlattığında görüyoruz.

Muhtar Bey, kendisini yenilikçi olarak niteler. Muhtar Bey, inkılapların Türkiye'yi modernleştireceği düşüncesindedir. Muhtar Bey'in siyasi çevresiyle konuşmalarında inkılapların nasıl yenilikler getirdiğini anlattığını görürüz. Orhan Pamuk, Cumhuriyet yıllarından sonrası Türkiye'yi anlatmak için Muhtar Bey karakteri ile süreci milletvekili mesleği ile vermiştir. Muhtar Bey kahramanı çevresinde dönemin fikir ve görüşleri verilmiştir. Muhtar Bey'in mesleği ile ilgili başka bir ayrıntı yoktur.

6. Kaymakam

DOĞAN (*Sessiz Ev, 1983*) Selahattin Bey'in oğludur. Annesinin istememesine rağmen kaymakam olur ve Kemah'ta yaşar. Mesleğinde iyi bir yere gelmesine az kalmasına rağmen annesinin yanına Gebze'ye gelip emekli olur. Karısı ölünce çocukları İstanbul'daki teyzesine verip Cennethisar'da emeklilik yıllarını geçirir.

“Doğan'ım, ben sana hayatta yapacağın en son iş babana uymamaktır diye kaç kere, kaç kere söylemedim mi, onu görüp kendine örnek almayasın diye ben seni yatılı okullara yollamadım mı, yavrum, hem artık hiç paramız kalmamışken, o yıllarda yalnız rahmetli dedenin ve anneannenin bana çeyiz olarak verdiği kutudaki yüzükler, pırlantalar, elmaslarla evi ayakta tuttuğumuzu ben senden saklayıp en iyi okullara göndermedim mi, cumartesi öğleden sonraları geç gelirdin, sarhoş baban istasyona seni almaya gitmezdi, o tek kuruş kazanamadığı gibi baştan aşağıya küfür olan o saçma yazılarını yayınlamak için benden para sızdırmaya çalışırken, ben yalnız, soğuk kış gecelerinde, oğlum hiç olmazsa Fransız mektebinde okuyor diye avunurken bir gün bir baktım, aa, sen de onlar gibi mühendis ya da tüccar olacağına neden oraya yazıldın, politikacı mı olacaksın, biliyorum, istesen sen başbakan bile olursun, ama yazık değil mi senin gibi birine, anne bu memleket yalnız siyasetle düzeler, sana mı kaldı a benim akılsız oğlum düzeltmek, diyene kadar ben, o, yorgun, düşünceli, tatile geldiği günlerde, yarabbi; ne talihsizmişim ben tıpkı babası gibi dertli aşağı yukarı yürümeyi de hemen öğrenmiş bile, bak bu yaşta sigara da içiyorsun, neden bu keder, bu hüznü oğlum, dedim ben ve sen, memlekette anne deyince, belki düzellersin diye oğlum ben senin ceplerini para doldurmadım mı, İstanbul'a git gez, eğlen, kızlarla dolaş da düşünme açıl diye babana göstermeden pembe incilerimi verip, al, İstanbul'a götür sat da eğlen, demedim mi, sonra o anlamsız ve renksiz küçük kızla ben nereden bileyim senin hemen evlenip onu eve getireceğini, ben sana, geniş yaşa oğlum, demedim mi, ben sana hiç olmazsa bari bu işte diren, belki vekil yaparlar, kaymakamlıktan ayrılma, bak valilik sıran geliyormuş oğlum, demedim mi, hayır anne, dayanamıyorum artık, hepsi iğrenç, çirkin anne, vah zavallı yavrum benim, sen niye ötekiler gibi işinle evin arasında gidip gelmiyorsun, ama biliyorum dedim bir gün, öfkelenmişim, çünkü tembel ve korkaksın değil mi, baban gibisin, yaşamaya, insanlar arasına karışmaya cesaretin yok değil mi, onları suçlamak ve hepsinden nefret etmek daha kolay; hayır anne, hayır, sen bilmiyorsun, hepsi iğrenç, kaymakamlığa bile dayanamıyorum artık, orada zavallı köylülere, fakir

fukaraya şöyle yapıyorlar, böyle eziyet ediyorlar, karım da öldü, çocuklara teyzeleri baksın, ben istifamı verip, buraya gelip yerleşeceğim, ne olur anne, bana ilişme, ben bu sakin köşede yıllardır hep bunu düşünüyorum...’’³⁴⁷

Doğan Bey, vali olmasına az kalmışken emekli olduğu yıllarda annesinin yanında yazılar yazıp yayımlatmaya çalışır ama başarılı olamaz. Doğan Bey içki içtiği bir gün ağzından kan gelerek Recep’in kucagında ölür. Çocukları ve annesinin mezarlık ziyaretinde tüm bunları öğreniyoruz. Doğan Bey’in mesleğine sıkı sıkıya bağlı olmadığını, babası gibi alkole düşkünlüğünü ve iş hayatında terfi almadan emekliye ayrıldığı belirtilir. Doğan Bey’in kaymakamlık yaptığı dönemle ilgili ayrıntılı bilgiye yer verilmemiştir. Doğan Bey’in kaymakamlık hayatı geriye dönüş tekniğiyle kısaca anlatılmıştır.

7. Memur

HASAN (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) Şeküre’nin kayın biraderidir. Kocası savaşa gidip dönmeyince Şeküre, Hasan ve kayınpederiyle birlikte yaşar. Hasan, Şeküre’ye âşık olur ve onunla evlenmek ister. Şeküre, Hasan’ın ilgisi ve geceleri odasına gelmeye çalışması sonucu evi terk edip hasta olan babasının yanında gelir. Hasan, gümrükte memurdur ve artık iyi para kazandığı için Şeküre’ye mektuplar yazarak eve dönmesini ister. Hasan gümrükte memurluk işinden para kazanır. Hasan, düzenli bir işi olduğu ve eline artık para geçtiği için Şeküre ile evlenmeyi kafasına koyar.

“Kocamın gün görmemiş ama çelebi ruhlu Abaza babası ve onun gibi yeşil gözlü kardeşiyle birlikte Çarşıkapı’da bir kira evinde oturuyorduk. Evin orta direği kocam kaybolunca sıkıntılar başladı. Kayınpeder büyük oğlunun savaşa savaşa zenginleşmesi üzerine bıraktığı aynacılık işine o yaştan sonra geri döndü. Kocamın gümrükte çalışan bekâr kardeşi Hasan, eve getirip bıraktığı para çoğaldıkça erkeklik taslamaya başladı.’’³⁴⁸

Hasan, Şeküre ile teyzesinin oğlu Kara’nın evlendiğini duyar. Hasan kapılarına gidip ikisini de tehdit eder. Şeküre, babası Enişte Efendi’nin cinayetini araştıran Kara’nın eve gelmemesi üzerine korkup Hasan’ın yanına sığınır. Kara, Şeküre ile çocukları kayınpederinin evinden almaya gider. Evden çıkarken Şeküre’nin büyük

³⁴⁷ a.g.e., s.63-64

³⁴⁸ a.g.e., s.52

oğlu Şevket, Hasan'ın yakutlu kabzası olan hançerini alır. Kara, cinayeti işleyen Zeytin'i bulunca boğazına bu hançeri dayar. Zeytin, tek hamlede kurtulup hançerle kaçır. Nakkaşhanenin önünce Zeytin ve Hasan karşılaşınca Hasan onu Kara'nın adamı zanneder. Hasan kılıcıyla Zeytin'i öldürür ve İstanbul dışına kaçıp izini kaybettirir.

B. Kamusal Alanlar Dışında Çalışan Erkekler

1. Tüccar

CEVDET IŞIKÇI (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) romanında Cevdet Bey'in evliliğinden, iş hayatına ve çocuklarının yaşamlarına anlatılır. Cevdet Bey'in Nişantaşı ve çevresinde tanınan biri olduğu vurgulanır. Cevdet Bey, tüccar olmaktan gurur duyar ve çocukları olmadan önce de dükkânını açıp tabelaya “Cevdet Bey ve Oğulları” adını yazdırır.

“Cevdet yirmi yaşına kadar Haseki’de odunculuk ve kerestecilik yapmış, sonra deposunu Aksaray’a taşımıştı. Yirmi beş yaşında Aksaray’da küçük bir nalbur dükkânı açmış, birkaç yıl sonra da Sirkeci’deki dükkâna taşınmıştı. Aynı yıl anne ölmüş, Nusret kendisine kalan her şeyi Cevdet’e bırakmış, Paris’e kaçmış, ertesini yıl Cevdet Haseki’deki akrabalarla bütün ilişkilerini koparmış, Vefa’daki evi satın almıştı. “Onun gibi askeri doktor olamazdım ki!” diye yeniden düşündü. “Bana ticaretin yolu gözüktü. Ben de bu yolu zorladım, kimsenin cesaret edemediği şeyi yaptım. Biraz korkak olsaydım hâlâ Haseki’de küçük bir oduncu olurum!” Haseki’yi, oradaki akraba eş-dost çevresini, mahalle hayatını hatırlayınca sıkıldı. “Onlardan kaçtım. Onlarla birlikte ticaret hayatı yürümüyordu.” Uzaktan dükkânını gördü. Kupa arabası ağacın dibine çekilmişti. “Benim dükkânım!” diye mırıldandı. En büyük başarısının odunculuktan bu dükkâna geçmek değil, beş yıl önce elde ettiği lamba işi olduğunu düşünüyordu. Belediyenin ve Şirket-i Hayriye’nin bütün lambalarını satın alma ayrıcalığını elde ettikten sonra, ticaret çevrelerinde “Işıkçı Cevdet Bey!” diye anılmaya başlamıştı. Bu başarısını hatırlayınca keyiflendi. Bu lamba işinden sonra dükkânı ve şirketi dört misli büyütmişti.”³⁴⁹

³⁴⁹ a.g.e., s.19

Çevresindeki gayrimüslim esnafa rağmen ticarete başarılı olan tek Müslüman-Türk'tür. Abdülhamit dönemine denk gelen ticaret hayatında, Müslümanların ticarete çok aktif olmadığı anlatılır. Cevdet Bey de bu yüzden ticaret yaptığı çevrede tek olduğunu düşünür. Buna rağmen işlerini büyütüp başarılı olduğu için gururlanan bir karakterdir.

“Bir tüccar böyle olmalı! Sen bir Müslüman tüccarsın. Senin işin herkesinkinden zor! Aferin, başarmışsın da! Eskiden parayı ya kefereler kazanırdı, ya da namussuz, hırsız memurlar. Şimdi senin gibilerin zamanı. Sen de çalışkansın, dikkatlisin, aşırılık etmiyorsun.”³⁵⁰

Cevdet Bey ticarete başarılı olur ve çevresi tarafından takdir edilir. Cevdet Bey oduncu dükkanından sonra yeni açtığı nalbur dükkanı ile para kazanmaya başlar. Dükkanı için “Cevdet Bey ve Oğulları” isimli tabela düşünür. Cevdet Bey zamanla işlerini büyütüp şirketini kurar ve oğullarına devreder. Işıkçı şirketini bir süre sonra oğulları Osman ve Refik’e bırakır. Osman babası gibi işleri yönetir. Cevdet Bey’in küçük oğlu Refik işlere ağabeyi kadar sarılan bir tacir değildir, bu Cevdet Bey’i üzer. Cevdet Bey yaşlılığında da yazıhaneye gidip işlerin başında olmak istese da artık yaşı buna izin vermez. Evde daha çok istirahat ettiği günlerde kalp krizinden ölür. Cenazesine yine ticaret hayatından arkadaşları gelir ve Cevdet Bey öldükten sonra da onu sevgiyle ve başarılarıyla anarlar.

FUAT (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey’in ticaret hayatından arkadaşıdır. Cevdet Bey, Fuat Bey ile ailecek görüşür. Fuat Bey, Selanik ile İstanbul arası gidip gelip ticaret işleriyle uğraşır. İstanbul’a geldiği zamanlarda Cevdet Bey ile buluşur. Cevdet Bey ve Fuat Bey, çevredeki Müslüman olan iki arkadaşlardır. Ticaret hayatında o dönem daha çok Yahudilerin ve Ermenilerin aktif olduğunu bu iki karakterin mesleği ile görürüz.

“Cevdet Bey ile Fuat Bey yaşıttilar. İki de tüccardı ve onları birbirlerine yaklaştıran şey bu özellikleriydi: İki de hem Müslüman, hem büyük tüccar olmanın ortaklık duygusuyla tanışır tanışmaz birbirlerine karşılıklı ilgi duymuşlardı. Sonra ikisi de bekârdı, ikisi de nalburiye ile uğraşıyordu, ikisi de ince ve uzundu. Ama Cevdet Bey’e göre, benzerlik ve ortaklık duygusu burada sona eriyordu. Çünkü Fuat Bey tüccarlık gelenekleri olan bir aileden geliyordu: Müslümanlığa dönen Selanikli

³⁵⁰ a.g.e., s.

bir Yahudi ailesindendi; ayrıca masondu ve Selanik'te geniş bir çevresi vardı, İstanbul'a bir dükkân açmak için geldiğinde Cevdet Bey'le tanışmıştı. İki yıldır, ailesinin ve ticarethanesinin olduğu Selanik'ten İstanbul'a her gelişinde Cevdet Bey'i arar, birlikte bu kulübe öğle yemeğine giderlerdi.”³⁵¹

Fuat Bey ve Cevdet Bey'in oğlu Osman ortak bir ithalat-ihracat şirketi kurarlar. Cevdet Bey'in ölümünden sonra da Fuat Bey, Işıkçı ailesi ile ilişkilerini koparmaz. Fuat Bey'in oğlu Remzi ile Ayşe'yi evlendirirler. Osman bu evliliğin ortak şirketleri için de iyi olacağını düşünür. Osman'ın düşüncelerinden ticaret hayatının ve özel hayatının birbirine bağlı olduğunu görüyoruz. Fuat Bey'in iş hayatıyla ilgili başka ayrıntıya yer verilmemiştir.

OSMAN (*Cevdet Bey ve Oğulları* 1982), ailenin işlerini çekip çeviren bir kahramandır. Galatasaray Lisesi'nde okuduktan sonra Cevdet Bey'in yanında işlerle ilgilenir. Cevdet Bey'in ölümünden sonra da aileyi geçindiren, şirketi çekip çeviren biridir.

“Başımı kaldırıp aynaya baktı. Kendini yaşlı, yıpranmış ve cansız buldu. Otuz iki yaşındaydı, ama ellisine merdiven dayamış bir küçük memur gibi çökmüştü; gözleri parlaklığını kaybetmiş, saçlarına ak düşmüş, az da olsa kamburu çıkmıştı. Bazı yaşlıları vardı ki hâlâ gençlik denen çağdaydılar. Elini suyun altına bir daha sokarken, “Çünkü ben çok çalışıyorum!” diye düşündü. “Çünkü babam sağken çok çalıştım. O öldükten sonra daha da çok çalışmaya başladım. Ailenin bütün yükü benim omuzlarımda!” Refik gittikten sonra işler daha da çoğalmış, sıkıntıları daha da artmıştı. Şirketten Cevdet Bey'in son yıllarında kaybettiği zamanı kazanmak istiyor, hayatının tek amacının babasının kurduğu bu ticarethaneyi genişletmek, büyütme olduğunu hissediyordu. Elini ikinci defa sabunlamaya karar vererek suyun altından çekti... “Acaba Refik ne yazdı?” diye düşündü ve neşesi kaçtı. “Tam da işlerin sıkıştığı zamanda çekip gitti!” diye öfkeyle mırıldandı. Sonra kardeşinin ne zaman döneceğini endişeyle düşünmeye koyuldu... Suratını havluyla kurularken, “Zamparalık!” diye mırıldandı. Bu gülünç bir kelimeymiş gibi gülümsedi. Kapıyı açıp dışarı çıktı. “Keriman!” diye mırıldandı. Haftada bir kere gördüğü metresini tam düşünmeye başlayacaktı ki kendini tuttu. Yıkayıp temizlenmişti; ellerinde yüzünde tatlı bir serinlik hissetti. Odasına gidip balkona doğru yürüdü: Açık pencereden içeri

³⁵¹ a.g.e., s.39

hoş bir ıhlamur kokusu giriyordu. Kendini sağlıklı ve güçlü bularak, neşeyle balkona çıkıp korkuluğa yaslandı.”

Osman, sadece işleri düşünen paraya önem veren bir karakterdir. Ülkenin sorunlarına kardeşi Refik gibi kafa yormaz. Tek derdi şirketi büyütmektir. Osman, ticaret hayatında başarılı olup şirketi büyütüp, ampul fabrikası açar.

“Kimse kimseyle beraber değil artık, ama bu benim suçum değil!” diye düşündü. “Bu kimin suçu? İşte böyle oldu! Ama şirket çok iyi.” Savaş çıkar çıkmaz satışlar iki misli artmıştı. “Ayşe’nin Remzi’yle evlenmesi de çok iyi oluyor!” diye düşündü. “Böylece artık şirketin dağılmasından korkmuyorum. Üstelik daha da güçleniyoruz.” Şirketin büyümesi düşüncesiyle birlikte aklına gelen öteki hoş hayâl ile oyalanmaya başladı: “Niye bir ampul fabrikası bizde de kurulmasın?.. Ya da elektrik tesisatı için... Babamın da vasiyeti var zaten... Siemens ile...”

Osman, Cevdet Bey öldükten sonra da hayallerindeki işleri büyütüştür. Başarılı bir ticaret adamıdır. Osman babasının kendisine devrettiği şirketi büyütüştür. Osman, ampul fabrikası da açıp daha çok para kazanmıştır. Cevdet Bey’in istediği gibi başarılı bir tacir olarak Osman örnek bir aile babasıdır.

REFİK (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey’in küçük oğludur. Refik aslında inşaat mühendisidir. Mesleğini yapmaz, Cevdet Bey’in kurduğu ithalat-ihracat şirketini yönetir. Refik, Perihan ile evlidir. Cevdet Bey, oğlu Refik’e ticaret hayatına odaklanmasını söyler. Refik’in arkadaşlarıyla sohbet sırasında, hayatta ne olmalı sorusuna Cevdet Bey, Refik’e evli olduğunu ve işleriyle ilgilenmesi gerektiğini vurgular.

“Ne konuşuyordunuz siz?” dedi Cevdet Bey. Gövdesini sevgili koltuğuna dikkatle yerleştiriyordu. “Ne konuşuyordunuz, söyleyin bakalım!”

Ömer: “Hayatta ne yapmalı, diyorduk!” dedi.

“Bak hele! Ne yapmalıymış?”

“Daha karara tam varamamıştık,” dedi Ömer.

“Bundan kolay ne var? Hayatta çalışmalı, sevmeli, yemeli, içmeli, gülmek!..”

“Ama amaç ne olmalı? Biz bunu tartışıyorduk?”

Cevdet Bey elini kulağına götürdü: “Amaç mı diyorsunuz?”

Refik: “Yani asıl hedef ne olacak, bunu söylüyorlar baba!” dedi.

Cevdet Bey hınzır bir tavırla: “Onlar söylüyorlar. Ama sen? Sen bu işlere çok fazla karışma. Sen evlendin. Artık senin asıl amacın bellidir. Evin ve işin... Peki, başka ne diyordunuz, bakalım?”³⁵²

Cevdet Bey öldükten sonra Refik’in Melek adında kızı olur. Refik bir süre sonra bunalıma girer ve Kemah’a arkadaşı Ömer’in yanına gider. Refik, Kemah’ta aylarca kalır. Kitap okuyup Türkiye’nin geleceğini düşünür. Refik sonunda köy kalkınması için kitap yazar ve Ankara’ya gidip yayımlatmak ister. Bu süreçte Refik’in yerini aile içinde de şirkette dolduran ağabeyi Osman’dır. Osman, Refik’in kitap bastırmak işinde bu kadar zaman harcıyıp şirketi ve ailesinin dertlerini yoklamasına anlam veremez.

“Arabanın kapısı önünde durdu ve her zaman cebinden hemen çıkarıverdiği anahtarı bulamadı. Refik’e öfkeyle bakarak: “Eee nerede bu anahtar?” diye söylendi. Oysa her zaman, günlük hayatı gibi cepleri de düzenliydi ve nereye ne koyduğunu hatırlamakla, hiçbir şey kaybetmemekle övünürdü. “Nerede bu?” Refik’e bakarak ceplerini karıştırıyordu. Bakışları: “Sen nesen Refik? Sen kendini ne sanıyorsun? Neredesin? Ne zaman kendine geleceksin? Ne zaman hepimiz gibi olacaksın? Bak senin yüzünden bir anahtarı bile bulamıyorum...” diyordu. Sonunda anahtarı buldu.

Refik gözlerini Osman’ın yüzünden kaçırdı. Gene artık alıştığı beceriksiz, saf, akılsız küçük kardeş tavrını takınarak gökyüzüne baktı.”³⁵³

Refik, İstanbul’a dönünce de şirkete pek uğramaz. Refik oğlu Ahmet olduktan sonra şirketten payını alıp yayınevi kurar ve bir süre sonra batırır. Refik, karısı Perihan ile de boşanır ve yalnız başına yaşarken kalp krizinden ölür.

Refik, ağabeyi Osman ve babası Cevdet Bey’e göre tembeldir. İş hayatında başarılı değildir. Refik, hayatta ne olduğunu çözmeye çalışan, arayış içinde olan bir kahramandır. Cevdet Bey, Refik’in bu halinden onu uzaklaştırmaya çalışır fakat Refik, Cevdet Bey ölünce şirket işlerinden iyice uzaklaşmıştır.

REMZİ (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Fuat Bey’in oğludur. Remzi de babası gibi ihracat- ithalat işiyle uğraşır. Remzi ve Osman ortak şirket açmışlardır. Remzi, İsviçre’de üniversiteyi bitirdikten sonra İstanbul’da babasının şirketini yönetir ve

³⁵² a.g.e., s.127

³⁵³ a.g.e., s.420-421

Ayşe'yle evlenir. Ortak şirketin geleceği için Osman, kız kardeşi Ayşe ve Remzi'nin evlenmesinin iyi olduğunu düşünür.

“O da kendi bilincine çekilmiş bir şeyler düşünüyordu. “Kimse kimseyle beraber değil artık, ama bu benim suçum değil!” diye düşündü. “Bu kimin suçu? İşte böyle oldu! Ama şirket çok iyi.” Savaş çıkar çıkmaz satışlar iki misli artmıştı. “Ayşe'nin Remzi'yle evlenmesi de çok iyi oluyor!” diye düşündü. “Böylece artık şirketin dağılmasından korkmuyorum.”³⁵⁴

Remzi, Ayşe ile birlikte Işıkcıların yaptırdığı apartmanda oturur ve Osman ile şirket ortaklığı yıllarca devam eder.

Remzi, ailesi tarafından yurt dışında okutulmasına rağmen İstanbul'a dönünce babasının işlerinin başına geçen biridir. Yani üniversite okumuş olması ailesinden kalan ticaret hayatına atılmasına engel değildir. Remzi karakteri ile meslek hayatının ailesi tarafından belirleyici olduğunu görüyoruz. Remzi, evleneceği kızı seçmek yerine, ailesinin şirket ortaklığında iyi olacağını düşündükleri Ayşe ile evlendirilir.

CEMİL (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Osman'ın oğludur. Osman, Cemil'i kendisi gibi hırslı bir ticaret adamı olarak yetiştirir. Cemil evlenip işine bağlı biri olarak büyütülmüştür. Romanın sonunda aile yemeğinde Osman'ın Cemil'e darbe konusu açtığında Cemil'in işine bağlı olmasını anlıyoruz.

“Askeri darbe olacakmış diyor!” dedi Osman. Bunu oğluna, eğitici, öğretici bir tavırla söylemişti. Bakışları sanki: “Sen fabrikadan ve evinden başka bir şeyi düşünemezsin!” diyordu.”³⁵⁵

Cemil, evli iki çocuk babasıdır. Babasının kurduğu ampul fabrikasının başındadır. Ticaret ile ilgilenen gençlerin babalarından kalan variyeti ve işleri devam ettirdiği Cemil ve Remzi karakterleri ile işlenmiştir.

SAİT NEDİM (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey'in aile dostudur. Nedim Paşa'nın oğludur. Cevdet Bey'in düğünü de Nedim Paşa'nın konağında olmuştur. Sait Nedim Bey, babasından kalan arsaları satıp ticarete atılır, fakat ne ticareti yaptığı tam ifade edilmemiştir.

³⁵⁴ a.g.e., s.474

³⁵⁵ a.g.e., s.543

“Dün bir paşa oğluydum... Anlatabiliyor muyum? Rahmetli babam der ki, bizde büyük değişimler fazla göz almaz, çünkü hep küçük ve sonsuz uzlaşmaların sonucudur... Ne dersiniz bu düşünceye? Evet, uzlaşmalar... Küçük ve zeki uzlaşmalar ki, bütün tarihin bu sessiz akışını sağlamış! İşte böyle derdi rahmetli babam. Benim bir tüccar olacağımı, her şeyi toprakları, arsaları satıp satıp ticarete yatıracığımı, Güler’in küçük ve Cumhuriyetçi basit bir askerle evleneceğini bilirmiş gibi... Avrupa, ah Avrupa! Hep onu düşünüyorum, oraya her gidişimde onu düşünüyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Evet, soruyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Durun! Likör içer misiniz? Kahveyle güzel olur.”³⁵⁶

Sait Nedim ve eşi Atiye Hanım, Cevdet Bey öldükten sonra da Işıkcı ailesini sık sık yemeğe davet etmiş, görüşmüşlerdir. Sait Nedim karakteri ile Cumhuriyet yıllarında Müslüman- Türklerin artık ticaret hayatına atıldığını görüyoruz. Abdülhamit dönemi bir paşanın oğlu olan Sait Nedim Bey, babasından kalan mirası satıp ticarete atılan biridir. İnkılapların Türkiye’de gerçekleştirildiği dönemde İstanbul’daki ticaret hayatının gelişimini karakterler çevresinde izliyoruz.

MUHTAR BEY (*Kar, 2002*) İpek’in eski kocasıdır. İpek ile üniversite bittikten sonra evlenip Kars’ta babasından kalan Arçelik ve Aygaz bayiliğini işletir.

"Muhtar, babasının Arçelik ve Aygaz bayiliğini devraldı," dedi İpek. "Buraya döndükten sonraki yıllarda çocuğumuz olmadığı için beni Erzurum'a, İstanbul'a doktorlara götürmeye başladı, olmadığı için de ayrıldık. Ama Muhtar yeniden evlenmek yerine dine verdi kendini."³⁵⁷

İpek ile boşandıktan sonra da belediye başkan adayı olur. Ka’nın Kars’a gelmesiyle Sunay Zaim ve Osman Nuri Çolak’ın başlattığı darbe girişimiyle başkan adaylığından çekildiğini bildirir.

Muhtar Bey, İpek ile tekrar barışıp evlenemez. Yıllar sonra Ka’nın roman yazarı arkadaşı Orhan, Kars’a gidince Muhtar’ın yine seçimlerde adaylık koyacağını ve seçileceğinden umutlu olduğunu görür.

KEMAL (*Masumiyet Müzesi,2008*) romanın başkahramanıdır. Kemal’in hayatı, nişanlısından ayrılıp yıllarca uzaktan akrabası Füsun’un peşinden gitmesi, trafik kazası sonrası Füsun’un eşyalarını sergilediği müze kurması “Medeni Hallerine

³⁵⁶ a.g.e., s.212

³⁵⁷ a.g.e., s.38

Göre Erkekler” bölümünde anlatılmıştır. Kemal, babasından kalan ithalat- ihracat işiyle uğraşır. Nişantaşı ve çevresinde tanınan bir ailedendir. Kemal iş ortağı Turgay’ın âşık olduğu Füsün ile eskiden olan ilişkisini öğrenince Turgay ile ortaklığı bitirir.

“Suratı kül gibi oldu, önüne baktı. O zaman, Füsün'un benden önceki sevgilisi olduğu için değil, bu aşktan sonra acılarını küllendirip normal burjuva hayatına başarıyla dönebildiği için Turgay Beyi kışkırttığımı anladım.

“Sizin akrabanız olduğumu bilmiyordum," dedi şaşkırtıcı bir iradeyle "Şimdi çok utanıyorum. Beni ailecek görmeye tahammül edemiyorsanız, nişanınıza bu yüzden davet edilmediysem, size hak veriyorum. Babanız, ağabeyiniz de böyle mi düşünüyorlar?

Ne yapalım, ortaklığı bırakalım mı?"

"Bırakalım dedim, daha bu sözü söylerken pişman olarak.

"O halde kontratı fesheden siz oluyorsunuz," dedi ve bir kırmızı Marlboro yaktı.”³⁵⁸

Kemal iş hayatı ile özel hayatı karıştırarak iş hayatında başarısız olduğunu görüyoruz. Romanın sonunda Osman ayrı bir şirket açıp Turgay ile ortaklığa devam eder ve başarılı olur. Osman, Kemal’e bıraktığı Satsat şirketinin iyi yöneticilerini kendi şirketinde işe alır. İki kardeş iş hayatında birbirlerine rakip olur. Kemal, Osman gibi işine bağlı olmadığı için bunu hak ettiği düşünülür.

“Gittikçe büyüyen Tekyay'ın saldırganlığına şaşıyor, ama pek fazla bir şey de yapamıyordum. Benim şirkete aldığım genç ve hırslı yeni yöneticileri, çalışkanlıkları ve dürüstlükleri ile yıllar boyunca Satsat'ın temel direği olmuş orta yaşlı iki yöneticiyi, Kenan, pervasızca yüksek maaşlar vererek kendi şirketine transfer etmişti.”³⁵⁹

Kemal, Füsün'un aşkıyla sorumsuzca yönetmeye çalıştığı Satsat şirketini kısa süre sonra batırır.

³⁵⁸ a.g.e., s.163

³⁵⁹ a.g.e., s.331

OSMAN (*Masumiyet Müzesi,2008*) Kemal'in ağabeyidir. Eşi Berrin'e ve çocuklarına bağlıdır. Aile şirketi olan ithalat- ihracat işiyle uğraşır. Kemal'in aksine işine bağlıdır. Kemal'in işlerle ilgilenmeyi bırakması üzerine yeni bir şirket kurar. Osman şirketin muhasebecisi Kenan ve eski ortakları Turgay ile yeni bir şirket kurar. Osman'ın kurduğu Tekyay şirketi babasının bıraktığı Satsat şirketi ile kısa sürede rakip olur. Kemal en sonunda şirketi batırır.

“Mesela Satsat'ın Kayseri bayii Abdülkerim Bey'e bir mektup yazıp, İstanbul'a gelişlerinden birinde onunla neden buluştuğumu hiç anlamadı. Satsatı bırakıp Osman'ın Turgay Bey ile kurduğu Tekyay'ın Kayseri bayiliğine geçen Abdülkerim Bey ise, Kemal Bey'in hikâyesinden Satsat'ın batmasına neden olan bir aşk ve rezalet hikâyesi gibi söz etti bana.”³⁶⁰

Osman, kurduğu yeni şirketi büyütmeye devam eder. Turgay ve ailesiyle de ailecek görüşür. Osman'ın iş hayatı ile aile hayatının başarılı olduğu anlatılır. Orhan Pamuk, başarılı ticaret adamlarını genellikle aile hayatında da mutlu olan erkekler olarak anlatmıştır.

TURGAY (*Masumiyet Müzesi,2008*) Kemal ve Osman'ın babasının kurduğu Satsat'ın iş bağıladığı ortaktır. Turgay Bey evli olmasına rağmen Füsun ile bir ara sevgili olmuştur. Kemal, Füsun ile ilişki yaşayınca bunu Füsun'dan öğrenir ve o öfke ve kıskançlıkla Turgay'ın ofisine gider. Kemal, Turgay ile ortaklığı fesheder. Turgay daha sonra Osman ile ortak şirket kurar ve başarılı olup Satsat'ın rakibi olurlar. Turgay'ın ticari hayatıyla ilgili başka ayrıntıya yer verilmemiştir.

“Osman'ın, yönetimini Kenan'a emanet ettiği Tekyay, beklenildiği gibi kısa sürede Satsat'ın rakibi olmuştu. Ama Kenan ve ağabeyimin başarılı yönetimi yüzünden değildi bu. Mustangı, fabrikası ve Füsun'a olan aşkı yüzünden aklıma her gelişinde beni kederlendiren tekstilci Turgay Bey -nedense onu artık kıskanmıyordum hiç- kendi ürünlerinin bir kısmının dağıtımını Tekyay'a bırakmıştı da ondan. Turgay Bey, her zamanki inceliği ile nişana çağrılmamasını unuttuğu gibi, şimdi Osman ile ailecek ahablığı da başlamıştı. Kışın birlikte Uludağ'a kayak yapmaya gidiyor; Paris'e, Londra'ya alışveriş yolculuklarına çıkıyor ve aynı seyahat dergilerine abone oluyordlardı.”³⁶¹

³⁶⁰ a.g.e., s.485-486

³⁶¹ a.g.e., s.331

Osman, Turgay ve ailesiyle de ailecek görüşerek hem iş hayatında hem aile hayatında dost olurlar.

ABDÜLKERİM (*Masumiyet Müzesi,2008*) Kemal ve Osman'ın yönettiği ithalat-ihracat şirketi Satsat'ın Kayseri bayiliğinden Abdülkerim sorumludur. Abdülkerim, İstanbul'a geldiğinde Kemal ile buluşur. Kemal'in Satsat'ı batırıp başarısız olmasından sonra Abdülkerim de Osman'ın kurduğu Tekyay şirketi ile çalışmaya başlar. Abdülkerim adlı kahramanın romanda sadece Satsat'ın Kayseri bayiliğinden sorumlu olduğu belirtilir. Abdülkerim'in işi ile ilgili başka ayrıntıya yer verilmemiştir.

2. Mühendis

ÖMER (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Refik'in Mühendislik Fakültesi'nden arkadaşıdır. Ömer, Londra'da dört yıl eğitimine devam eder, yüksek mühendis diploması ile Türkiye'ye döner. İstanbul'a döndüğünde arkadaşları Refik ve Muhittin ile buluşur. Ömer, Kemah'a devletin demiryollarına bağlı şirkette tünel ve demiryolu için çalışmaya gider. Ömer, annesinden kalan daireleri satarak tünel ve demiryolu işine ortak olmuştur. İki genç mühendis ile çalışır. Ömer hırslı biridir. Çok zengin ve itibar sahibi olmak ister.

“Birden, sanki karşısındaki Refik değilmiş, kendisi de başka bir ortamda bir başka insanmış gibi heyecanlanarak, “Ne olsaydım?” diye düşündü. “İngiltere'den geldikten sonra ne yapabilirdim?” İki yıldır durmadan saydığı şeyleri gene parmaklarını teker teker bükerek saymaya başladı: “Üniversite, bir mühendislik şirketi, küçük inşaatçılık, İstanbul'da hayat...” Birden kendine öfkeleni: “Hiçbiri!” diye mırıldandı. “O zaman haklıyım!”³⁶²

Ömer uzaktan akrabası olan Muhtar Bey'in kızı Nazlı ile nişanlanır. Ömer, İstanbul'a dönünce evlenmeyi düşünür. Nazlı ile tartışıp evliliği de ertelediği için ayrılırlar. Ömer, demiryolu işinden çok para kazanır ve İstanbul'a döner.

³⁶² a.g.e., s.248

“Ömer arkasından gelen müziği dinleyerek barakaya doğru yürüyordu. “Oh, ne güzel içeceğim... Allah’a şükür bitti!” diye düşündü. “Şimdi zengin oldum... Benden söz ederlerken artık ‘zengin herif’ diyecekler... Ama şimdi bunların sırası değil!” Barakada yanan lambanın ışığını gördü.”³⁶³

Ömer, Nazlı ile evlenmekte vazgeçtikten sonra Erzincan’a geri dönüp bir çiftlik satın alır. Ömer, hırslarının peşinden gitmek yerine Alp’ta çiftlik evinde toprak ağası gibi yaşamayı seçer.

RUDOLPH (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Ömer’in mühendislik için gittiği Erzincan’da çalışan başka bir mühendistir. Alman’dır ve iş için Türkiye’ye gelmiştir. Rudolph, akşamları lojmanına Ömer ve diğer mühendisleri çağırıp satranç oynar. Ömer’in arkadaşı Refik, İstanbul’dan geldiğinde onunla akşamları sohbet eder.

“Birlikte pencereden dışarı bakıyorlardı. Masanın kenarına güneş vuruyordu. Refik kaymaktan biraz daha aldı.

Ömer: “Güzel değil mi kaymak?” dedi. Sonra şaşırarak söylendi: “Aa, tıraş olmuşsun sen! Herr Rudolph bu işe çok şaşacak ve kızacak. Sana Herr Rudolph’dan söz etmedim, değil mi? Akşam gideriz. Seni görünce sevinir... İyi Türkçe konuşan bir Alman. On altı yıldır Türkiye’de. Samsun-Sivas hattında da çalışmış... Boş yere tıraş olanlara kızar. Disipline karşıdır.”³⁶⁴

Refik, Ömer ve diğer mühendisler akşamlar Herr Rudolph ile sohbet ederler. Refik, okuduğu kitapları Rudolph’a anlatır. Rudolph, Türkiye’nin geleceği için umutsuzdur. Refik yazacağı köy kalkınma planından Rudolph’a bahseder. Uzun tartışmalar sonucu Rudolph Türkiye’deki işi bitince Amerika’ya gideceğini söyler. Rudolph’a göre Türkiye’de başarılı olup iş hayatında ilerlemek çok zordur.

MUHİTTİN (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Refik’in Mühendislik Fakültesi’nden arkadaşıdır. Muhittin şair olmak ister ve şiir kitabı yayımlatmaya hazırlanır. Refik ve Muhittin’in fakülteden arkadaşı Ömer gelince Refiklerde toplanıp sohbet ederler. Cevdet Bey sohbet eden gençlerin yanına gelir. Cevdet Bey, Muhittin’e neler yaptığını sorar. Muhittin, inşaat şirketinde çalıştığını söyler.

³⁶³ a.g.e., s.328

³⁶⁴ a.g.e., s.252-253

“Mühendislik. Büro çok vaktimi alıyor! Yorgun, eve dönüyorum. Bazan Beyoğlu’na çıkıyorum. Beşiktaş meyhanelerinde de tanıdıklarım var! Evde şiir yazıyorum. Yetiyor bunlar!”

Ömer birden: “Bakalım, bana yetecek bir şey bulabilecek miyim?” dedi. Refik: “İşte Muhittin şair ve mühendis!” dedi. “Hatırlıyor musun, sen bir zamanlar kendini Dostoyevski’ye benzetirdin. O da mühendis olduğu için...”³⁶⁵

Muhittin aslında mesleğinden mutlu değildir. Otuz yaşına gelince iyi bir şair olamazsa intihar edeceğini arkadaşlarına söyler.

“Muhittin, “Ömer haklı, bir şeyler yapmak lâzım!” diye düşündü. Ama sonra Ömer’in o hırslı halinde çirkin bir şeyler olduğuna karar verdi. Gene şüpheye düşünce, “Bilmiyorum, bilmiyorum!” diye mırıldandı. “Ben yalnızca iyi bir şair olmak istiyorum. Kusurum şimdi evde oturup çalışmak yerine, burada, tembellik etmektir.” Pazar sabahı şiir yazmıştı. Gene kelimelerle öfkesi arasındaki uzaklığa sinirlenmiş, yazmış yazmış, çizmiş, artık çizmeden yırtmaya başlayınca annesinin endişeli bakışları arasında evden çıkmış, Refik’e telefon etmişti.”³⁶⁶

Muhittin, Refik ile buluşup sohbet eden, sert mizaçlı bir arkadaştır. Muhittin, Refik ile birlikte mühendis arkadaşları Ömer’in nişan törenine katılır. Muhittin evliliğe karşıdır ve tek derdi iyi bir şair olmaktır. İçine kapanık haliyle bilinir. Muhittin, Barbaros ve Turgay ile buluşup edebiyat ve şairler üzerine sohbetler eder.

Muhittin bir akşam meyhanede Mahir Altaylı ile tanışır. Mahir Altaylı ona kartını verir. Muhittin, yayınevine gidip Mahir Altaylı ve çevresindekiler gibi Türkçü şiirler yazar ve yayımlatır. Muhittin bir süre sonra daha özgün şiirler yazmak istediğini belirtip Mahir Altaylı ve çevresinden uzaklaşır.

Muhittin, şiir kitabı yayımlanınca Refik’e imzalayıp hediye eder. Refik öldükten sonra oğlu Ahmet, Muhittin’in kitabını bulur.

Muhittin, şair olmak isteyen bir kahramandır. Muhittin de Refik gibi arayışlar içindedir. Mühendis olmasına ve inşaat şirketinde çalışmasına rağmen işinde mutsuzdur. Bu yüzden işiyle ilgili hiçbir hedefi yoktur. İyi bir şair olmaktan başka

³⁶⁵ a.g.e., s.121

³⁶⁶ a.g.e., s.149

bir şey düşünmez. Romanın sonunda da kendisini “AP Milletvekili Muhittin Nişancı”³⁶⁷ olarak görürüz.

SAMİM (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer ve Refik’in Mühendis Mektebi’nden arkadaşıdır. Ömer, Erzincan’da tünel işinden para kazandıktan sonra nişanlısı için Ankara’ya gider. Ankara’da aylarca kaldığı günlerde arkadaşı Samim ile İnşaat Mühendisleri Kulübü’nde karşılaşır. Samim de Ömer’i evine yemeğe davet eder ve eşiyile tanıştırır.

“Samim’e, İnşaat Mühendisleri Kulübü’nde iki ay önce rastlamıştı. Mühendis Mektebi’nden sınıf arkadaşıydı. Okuldayken aralarında şimdiki kadar bir yakınlık yoktu, ama birbirlerine büsbütün yabancı da değildiler. Okulda onunla niye arkadaşlık kurmadığını sorduğu zaman Samim; Refik ve Muhittin’den de söz ederek, “Ben sizden korkardım!” demiş, Ömer de gülmüştü. Bunu hatırlayınca, “Evet, iyi çocuk!” diye düşündü. “Karısı da, o da bana yakınlık duyuyorlar. Samim’i okulda nasıl oldu da iyi tanıyamadım? Bizden korkarmış! Haklı. Biz pek sevimli, cana yakın insanlar değildik.”³⁶⁸

Samim’in Ankara’da inşaat mühendisi olduğu söylenir fakat ayrıntılı belirtilmez. Ömer, İstanbul’a döndükten sonra Samim ile bağı kopar.

ENVER (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer’in Kemah’ta tünel işinde çalıştığı yerde mühendistir. Enver’in mesleğinin ilk yılıdır ve gençtir. Ömer’in arkadaşı Refik de Kemah’a gelince Enver ve diğer mühendis Salih ile tanışır. Enver, Refik’i de çalışmaya gelen mühendis zanneder. Refik ile Ömer, mühendislik fakültesinden arkadaştır ama Refik mesleğini yapmaz.

“Refik yeniden çay alırken şişman mühendis, Enver:

“Ben sizin çalışmaya geldiğinizi sanmıştım!” dedi.

“Aaa, hayır, hayır!” dedi Refik. “Ben mühendislik değil, tüccarlık yapıyorum. Buraya bir aylık bir tatile geldim!” Birkaç saniye sustu, sonra ekledi: “İstanbul’dan, şehirden kaçtım, dinleneceğim!”

Enver sert sert:

³⁶⁷ a.g.e., s.559

³⁶⁸ a.g.e., s.397-398

“Herkes bu iş için Avrupa’ya gider,” dedi. Sonra galiba bir şeyden utanarak sofradan kalktı. Onun arkasından Salih de kalktı.”³⁶⁹

Ömer’in yönettiği tünel işi bittiğinde Enver, fazla iş yaptıklarını ve sayesinde Ömer’in bu işten çok para kazandığını vurgular. Tünel işinden herkes payını alır ve bir daha görüşmezler.

SALİH (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Ömer’in çalıştığı Kemah’ta mühendistir. Ömer’den gençtir. Salih ve Enver yakın arkadaşlardır. Enver, tünel işinde Ömer’den daha çok çalıştıklarını söyleyip az para aldıklarını düşünür. Enver tüneli zamanında yetiştirdikleri gece içki içip Ömer’e sataşır. Salih, Enver’e göre daha ılımlıdır. Salih, Ömer’i patronu olarak görür ve bu durumu yadırgamaz. Ömer daha tecrübelidir ve onlardan büyüktür.

“Salih bir şeyler mırıldanmaya çalıştı. Ömer’e baktı, sustu, bir süre düşündü. Sonra: “Canım patronun gözünün içine bakarak da söylenmiyor ki!” dedi, güldü.

Enver meydan okuyan bir tavırla: “Ne var? Ben söylerim,” dedi. Kendini zorlayarak, bağıra bağıra şarkıya başladı. Biraz söyledi. Sonra: “Hem patron değil ki o,” dedi. “Ortak o. Bizim ortağımız. Öyle değil mi? Şerefine ortak!”

Salih saf bir tavırla: “Tamam öyle, ama patron gibi,” dedi. “Patrona benziyor işte!” Ömer’e baktı: “Kızımıyorsunuz ya?” dedi. Ömer: “Afiyet olsun çocuklar, yarasın!” dedi. Babacan bir tavır takınmaya çalışıyordu.”³⁷⁰

Salih ve Enver yaptıkları işten paylarını alırlar ve Ömer ile bir daha görüşmezler.

SAİM (*Kara Kitap*, 1990) Galip’in arkadaşısıdır. İnşaat mühendisidir. Galip karısı Rüya’nın ortadan kaybolması üzerine Rüya’nın eski kocasına ulaşmak ister. Galip, Rüya’nın eski kocasının adresini politik dergiler biriktiren arkadaşı Saim’in evinde arar. Saim’in mesleğini sadece Galip’in arşivde araştırma yapması sırasında öğreniyoruz.

“Daha sonraki yıllarda, okumak ve bir karara varmak önemini yitirmiş, gittikçe dallanıp budaklanarak genişleyen bu 'belge' ırmağını boş yere akmadan bir yerde toplayacak bir baraj kurmak (bu benzetme inşaat mühendisi olan Saim'in

³⁶⁹ a.g.e., s.251-252

³⁷⁰ a.g.e., s.328

kendisinin) tek amaç olmuş, Saim de, hayatının geri kalan kısmını bu amaca cömertçe vermişti.”³⁷¹

Saim ve işiyle ilgili çok ayrıntı verilmez.

OSMAN (*Yeni Hayat, 1994*) romanın başkahramanıdır. Romanın ilk sayfalarında Osman, İstanbul Teknik Üniversitesi’nde İnşaat Mühendisliği bölümü öğrencisidir. Babası öldüğü için annesiyle yaşar. Yirmi iki yaşındadır. Osman’ın hayatı üniversite kantininde Canan adlı kızın elinde gördüğü Yeni Hayat romanını okumasıyla değişir. Osman geceler boyu kitabı okur. Okulda Canan’ı arar ve bulur. Osman, Canan ve Mehmet ile tanışır. Canan ve Mehmet de kitabın etkisindedirler. Osman, kitabın anlattığı yeni hayata ulaşmanın yollarını arar. Osman, Mehmet’in vurulduğunu görür ve bir daha izine rastlayamaz. Canan da ortadan kaybolur. Osman, Canan’ın ailesiyle görüştüktan sonra Canan’ı bulmak için otobüs yolculuklarına çıkar.

Tezimizin ilk bölümünde Osman’ın bu serüveni daha ayrıntılı verilmiştir. Osman, Canan’ı bulduktan sonra kitaba karşı bir örgüte karışırlar. Osman ve Canan, yeni kimlikleriyle Dr. Narin ile tanışırlar. Dr. Narin’in Mehmet’in babası olduğunu anlarlar. Osman, Mehmet’in ölmüş gibi kendisini bildirip aslında farklı kimlikle Anadolu’da bir yerde hayatına devam ettiğini anlar. Osman, Canan’ın Mehmet’i unutması için yollara düşüp Mehmet’i arar. Osman, Mehmet’i bulur ve öldürür. Osman, Canan’ın yanına Dr. Narin’in konağına geri döndüğünde Canan’ın İstanbul’a döndüğünü öğrenir.

Osman, İstanbul’da Canan’ı bulamaz. Osman üniversiteye devam edip bölümünü bitirir ve İnşaat Mühendisi olur. Osman evlenir ve bir kızı olur. Osman, Canan’ın bir doktorla evlenip Almanya’ya yerleştiğini öğrenir. Osman, belediyede imar müdürlüğünde mesleğini icra ettiğini işten dönüş yolunda öğreniyoruz.

“Canan’ın evlendiği ve ülkeyi terk ettiği haberini içimi karartan bu yolculukların birinden bir süre sonra aldım. Evli, çocuklu, iyi aile babası ve katil kahramanınız, belediye imar müdürlüğündeki işinden akşam vakti evine dönerken ve elinde çanta, çantanın içinde çocuk için Çokomel, yüreğinde kasvet bulutları,

³⁷¹ a.g.e., s.71

yüzünde donuk yorgunluk bakışı Kadıköy vapurunda kalabalıkla dikilirken, birden üniversiteden çağeron bir sınıf arkadaşıyla karşılaşmıştı.”³⁷²

Osman, aile dostu Rıfki Amca'nın kitabın yazarı olduğunu öğrenir. Osman, Ratibe Teyze'den Rıfki Amca'nın kütüphanesindeki kitapları ödünç alır ve geceler boyu onları okur. Osman, otobüs yolculuklarına çıkıp eskiden Canan ile yediği melek figürlü şekerlerin fabrikatörüne ulaşmak ister. Osman, Süreyya Bey'i bulduktan sonra evine dönmek için otobüse binip en ön koltukta yerini alır. Osman artık yolculuklarda yeni hayatı aramamaya söz vermişken otobüs kaza yapar ve ölür.

3. Yazar, Şair ve Senarist

SÜLEYMAN AYÇELİK (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Ankara ve Teşkilat adlı kitabın yazarıdır. Ankara İktisat Müdürü'dür. Cevdet Bey'in küçük oğlu Refik, Süleyman Ayçelik ile mektuplaşır. Refik, Kemah'ta köy kalkınması ile ilgili kitap yazar. Refik, kitabı yayımlatmak için Süleyman Ayçelik ile mektuplaşır. Refik, Ankara'ya gidince Süleyman Ayçelik ile görüşmek ister ama yayınevine gidince Süleyman Bey'in yıllık izne ayrıldığını öğrenir. Refik telefonla randevu alıp Süleyman Ayçelik'in evine gider. Süleyman Ayçelik, Refik'e dosyasını incelediğini fakat bazı ilkelerinin çeliştiği için yayımlamayı kabul etmediğini söyler.

“Refik: “Tabii, tabii rica ederim!” diye mırıldanıyor, gene kitaplara, duvardaki resimlere, kâğıtlara, kalemlere düşünen ve düşündüklerini açıklayan bir insanın araçlarına heyecanla bakıyor, anlatmaya karar verdiği şeyleri heyecandan yazara anlatamamaktan korkuyordu. Süleyman Bey çay getirmek için odadan çıkınca kendini toparlamaya karar verdi. Düşüncelerini son bir kere daha aklından geçirdi. Sonra duvardaki resimlerden birinde Atatürk ile İsmet Paşa'yı yan yana görünce duygulandı.”³⁷³

Süleyman Ayçelik, Refik'e devlet dairesinde işe girmesini ancak böyle bir yere varabileceğini söyler. Süleyman Bey, Refik'in yazdığı köy kalkınma projesindeki eksikleri ve çelişkili bulduğu yerleri söyleyip Refik'i yolcu eder. Refik, kitabının milletvekili desteği ile yayımlanacağını düşünerek moralini bozmadan evden ayrılır. İstanbul'a geldikten sonra Refik, Süleyman Bey'den mektup alır. Refik, mektubun üslubunu alaycı bulduğu için cevap vermez.

³⁷² a.g.e., s.179

³⁷³ a.g.e., s.380-381

MAHİR ALTAYLI (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Muhittin'in Beyoğlu'nda meyhanede tesadüfen tanıştığı Türkçü yazardır. Kasımpaşa Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapar. Muhittin'i yayınevine davet eder.

“İzninizle, o zaman şuradaki bir arkadaşşıma haber bırakayım!” dedi Mahir Altaylı. Kalkıp az önce oturduğu masaya gitti. Orada birine bir şeyler söyledi. Döndü, geldi, oturdu: “Beni neredeyse zorla getirdiler buraya!” dedi. “Okuldan çıkmış eve gidiyordum. Sağlığım askerliğe elvermiyor. Ordudan ayrıldım. Kasımpaşa Lisesi'nde edebiyat öğretmeniym! Siz de mühendissiniz değil mi?” Gene o her şeyi bilen, insanın içinden neler geçtiğini okuyan bakışla gülümsedi. Muhittin:

“Evet mühendisim!” dedi. Sonra “Acaba benim hakkımda başka ne biliyor?” diye düşündü ve şiir kitabının arkasında mühendis olduğunun yazıldığını hatırladı.”³⁷⁴

Mahir Altaylı, Muhittin'i dergideki diğer gençlerle tanıştıırıp kaynaştırır. Muhittin şiirleri yayımlanacağı için mutludur. Mahir Altaylı milli duygularla yazmasını önerir ve vatan, millet şiirlerinin yayımlanacağını belirtir. Muhittin bir süre dergiye şiir yazdıktan sonra aynı konularda yazmaktan sıkılıp dergiye gitmez. Muhittin ile Mahir Altaylı'nın yolları fikir uyuşmazlıkları sonucu ayrılır.

EVLIYA ÇELEBİ (*Beyaz Kale, 1985*) Beyaz Kale romanı Hoca ve Venedikli'nin serüvenini anlatır. Tezimizin birinci bölümünde ayrıntılı olarak işlenmiştir. Romanın sonunda Hoca ve Venedikli birbirleri yerine geçer. Hoca, Venedikli yerine Napoli'ye gider. Venedikli ise İstanbul'a yakın kasabada konağa yerleşir. Bir gece Evliya adında bir gezgin yazar konağına uğrar. Venedikli onu misafir eder. Venedikli, Evliya'nın etkisiyle başından geçenleri yazmaya karar verir. Venedikli, Evliya'nın yazdığı seyahatnameden bahseder.

“Odama, kendisiyle birlikte derin bir hüznü getiren o ihtiyarı da o yıllarda tamdım. Benden on, on beş yaş büyük olmalıydı. Evliya'yımış adı, yüzündeki kederi görür görmez derdinin yalnızlık olduğuna karar verdim, ama öyle demedi: Bütün ömrünü gezilere ve bitirmek üzere olduğu on ciltlik bir seyahatnameye vermiş, ölmeden önce, Allah'a en yakın yer olan Mekke'ye ve Medine'ye gidecek, oraları da yazacakmış, ama kitabında onu huzursuz eden bir eksiklik varmış, çeşmelerinin ve köprülerinin güzelliğini çok duyduğu İtalya'yı da okuyucularına anlatmak

³⁷⁴ a.g.e., s.280

istiyormuş, acaba İstanbul'da ününü duyduğu için görmeye geldiği ben, ona anlatabilir miymişim? İtalya'yı hiç görmediğimi söylediğimde, bunu herkes gibi kendisinin de bildiğini belirtti, ama bir zamanlar oradan gelmiş bir kölem varmış, o bana her şeyi anlatmış; ben de ona anlatırsam, Evliya da karşılığında bana eğlenceli şeyler anlatırmış: Hayatın en hoş yanı hoş hikâyeler uydurup hoş hikâyeler dinlemek değil miymiş? Çantasından çekine çekine bir harita çıkarmıştı, gördüğüm en berbat İtalya haritasıydı, anlatmaya karar verdim.”³⁷⁵

Evliya'nın gezerek yazdığı kitabını tamamladığını romanın sonunda Venedikli'den öğreniyoruz. Evliya yanındakilerle ertesi sabah Mekke'ye gitmek için yola çıkar. Evliya, Venedikli'ye yazacağı hikâyede tuhaf ve şaşırtıcı olan noktaları arayıp anlatmasını söyler.

Belli ki yazar, meşhur Evliya Çelebi'yi romanında canlandırır, ama işlemez.

KERİM ALAKUŞOĞLU (*Kar*, 2002) romanın başkahramanıdır. Şairdir. 12 Eylül darbesinden sonra yazdığı siyasi bir makaleden sonra Almanya'ya kaçar. Kendisine “Ka” denilmesini ister. “Ka” mahlasıyla şiir kitabı yayımlar. Almanya'da okuma geceleri düzenler. Türkiye ve Almanya'da yaşayan Türkler arasında ünlü bir şairdir.

“On iki yıldır Almanya'da siyasi sürgün hayatı yaşıyordu, ama hiçbir zaman siyasetle fazla ilgilenmiş değildi. Asıl tutkusu, bütün düşüncesi şiirdi. Kırk iki yaşındaydı, bekardı ve hiç evlenmemişti. Kıvrıldığı koltukta fark edilmiyordu ama Türkler için uzunca sayılabilecek bir boyu, yolculukta daha da solan açık bir teni, kumral saçları vardı. Yalnızlıktan hoşlanan sıkılğan biriydi. Uyuyakaldıktan biraz sonra başının otobüsün sarsıntısıyla yanındaki yolcunun omzuna, sonra da göğsüne düştüğünü bilseydi çok utanırdı. Gövdesi komşusunun üzerine düşen yolcu iyi niyetli, doğru düzgün bir insandı ve bu özellikleri yüzünden özel hayatlarında hareketsiz ve başarısız olan Çehov kahramanları gibi kederliydi hep. Keder konusuna daha sonra çok döneceğiz. Bu rahatsız oturuşu ile daha fazla uyuyamayacağımı anladığım yolcunun adının Kerim Alakuşoğlu olduğunu, ama bundan hiç hoşlanmadığı için kendisine adının ilk harfleriyle Ka denmesini tercih ettiğini, bu kitapta da öyle yapacağımı hemen söyleyeyim. Kahramanımız daha okul yıllarındayken ödev ve sınav kâğıtlarına adını inatla Ka diye yazar, üniversitede

³⁷⁵ a.g.e., s.119

yoklama kâğıdını Ka diye imzalar, bu konuda öğretmenleri ve devlet memurlarıyla her seferinde kavga çıkarmayı göze alırdı. Annesine, ailesine, dostlarına kabul ettirdiği bu adla şiir kitaplarını da yayımladığı için Ka adının Türkiye’de ve Almanya’daki Türkler arasında küçük ve esrarlı bir ünü vardı.”³⁷⁶

Ka, annesinin cenazesi için İstanbul’a gelir. Ka, birkaç gün sonra Cumhuriyet Gazetesi’ne arkadaşı Taner ile görüşmeye gider. Taner, Kars’ta genç kızların üst üste intihar ettiği haberleri Ka’ya anlatır. Ka’ya basın kartı verip gazeteci sıfatıyla Kars’a gidip olan biteni rapor etmesini ister. Ka, edebiyat fakültesinden tanıyıp âşık olduğu İpek’in de Kars’ta olduğunu hatırlayıp kabul eder.

Ka, Kars’a gider ve İpek, kız kardeşi Kadife ve babası Turgut Bey’in işletmeciliğini yaptığı Karpalas Oteli’nde kalmaya karar verir. Ka, ertesi gün intihar eden altı kızın aileleriyle görüşmeler yapar. Emniyet Müdürü Yardımcısı Kasım Bey ve gazeteci Serdar Bey ile tanışır. Ka’yı ünlü bir gazeteci gibi karşılarlar. Ka’nın yanına iki koruma vermeyi teklif ederler ama Ka bunu reddeder. Ka, Teslime adında intihar eden bir kızı araştırır. Teslime’nin türbanı yüzünden dersleri alınmaması ve ailesinin üzerinde kurduğu baskısı sonrası intihar ettiği bilgisine ulaşır.

Ka, İpek ile akşamüzeri Yeni Hayat Pastanesi’nde buluşmak üzere otelden ayrılır. Ka ile İpek pastanede buluştuklarında masada sohbet ederken arka masa Milli eğitim müdür Profesör Nuri Yılmaz öldürülür. İpek, Ka’ya eski eşi Muhtar Bey’e gidip pastanede olan biteni anlatmasını söyler. Ka, pastaneden ayrılıp Muhtar Bey’e gider ve anlatır. Muhtar Bey de Ka ile beraber karakola gidip olayı anlatırlar. Ka’ya polisler dikkatli davranırlar. Ka, Kars’ta olduğu süre boyunca kendisini İpek, İpek’in ailesi ve çeşitli siyasi çevrelerin etrafında olur. Ka’nın başından geçenler tezimizin birinci kısmında anlatılmıştır. Ka, romanın sonunda Frankfurt’a geri dönüp şiir gecelerine gitmeye devam eder. Ka, Kars’ta yazdığı şiirleri düzenleyip şiir kitabı yazacağını arkadaşı Orhan’a söylemiştir.

Ka, Hamburg’daki şiir gecesinden döndüğü gece evine giden caddede üç mermi ile öldürülür. Orhan, Ka’nın şiirlerini bulmak için ailesinin izniyle Frankfurt’a gelip eşyalarını, evini kurcalar. Ka’nın bu dört yıl içinde İpek’e yazıp göndermediği mektupları ve Kars’a dair yazıların olduğu dört defter bulur. Orhan, Almanya’dan

³⁷⁶ Orhan Pamuk, **Kar**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.10-11

Kars'a giderek Ka'nın yaşadıklarını, çevresindekilerle görüşerek roman yazmaya karar verir.

Ka, Kars'ta bulunduğu günlerde tam on dokuz tane şiir yazmıştır. Ka, bulunduğu ortamdan ve insanlardan etkilenecek bu şiirleri yazar. Ka'nın yazdığı şiirlerin başlıkları şöyledir:

“KAR YILDIZINDAKİ YERLERİNE GÖRE ŞİİRLER

Mantık

- (1) Kar
- (2) Gizli Simetri
- (3) Yıldızların Arkadaşlığı
- (9) Çaresizlikler, Zorluklar
- (12) Bütün İnsanlık ve Yıldızlar
- (15) Satranç

Hafıza

- (5) Allah'ın Olmadığı Yer
- (6) İhtilal Gecesi
- (7) Rüya Sokaklar
- (14) Vurularak Ölmek
- (17) Köpek
- (19) Dünyanın Bittiği Yer

Hayal

- (4) Çikolata Kutusu
- (8) İntihar ve iktidar
- (11) Mutlu Olacağım
- (13) Cennet
- (16) Aşk
- (18) Kıskançlık

Merkez

(10) Ben, Ka”³⁷⁷

Ka, Almanya’daki Türkler arasında ve Türkiye’de küçük bir üne sahip bir şairdir. Siyasi olaylar sonrası Almanya’ya gidince orada kütüphanelerde çalışmalarına devam edip şiir gecelerine katılmıştır. Ka, şair olmayı seven ve yazdığı şiirleri nerede, nasıl ilham alarak kaleme aldığını anlatır. Romanın adının da aldığı Kar kelimesi, şair Ka’nın kar yıldızındaki yerlerine göre şiirleri belli düzene oturtmuştur.

FERİDUN (*Masumiyet Müzesi, 2008*) Füsun’un kocasıdır. Romanın aktüel zamanında yirmi iki yaşındadır. Senaryo yazarıdır. Senaryo yazıp, Füsun’u o filmde oynatacağını vadeder. Füsun’un uzaktan akrabası Kemal’den maddi destek isterler.

“Karı-koca hakkında bir şeyler öğrendikçe evliliği kabul ediyor, ama bu sefer öğrendiklerimi kabul edilmez ve sarsıcı buluyordum: iç güveysi damat Feridun Bey yirmi iki yaşındaydı, sinemaya ve edebiyata meraklıydı, henüz çok para kazanmıyordu ama Yeşilçam için senaryolar kaleme almaktan başka şiir de yazıyordu. Baba tarafından akrabası olduğu için çocukken Füsun ile oynadıklarını, hatta geri getirdiğim bisiklete Füsun ile birlikte çocukken onun da bindiğini öğrendim.”³⁷⁸

Feridun, geceleri Beyoğlu’nda sinemacı çevre ile vakit geçirip eve geç gelir. Kemal de Füsun’a yakın olmak için akşam yemeklerine eve gelir. Feridun, senaryoyu hazır ettiğinde Kemal’in de desteği ile Limon Yapım’ı kurarlar. Feridun ve Kemal bir süre sonra Füsun’un role uygun olmadığını düşünürler. Papatya adında bir kadın oyuncu bulurlar. Feridun günlerce filmin çekimleriyle uğraşır ve eve gelmez. Kemal ve Füsun bu süreçte daha da yakınlaşırlar. Feridun, Papatya ile sevgili olur. Film çok beğenilir ve Feridun ikinciye çekmeye hazırlanır.

Füsun, Feridun’dan ayrılmaya karar verir. Feridun emek verip büyüttüğü Limon Film’in üzerine devredilmesi karşılığında boşanmayı kabul eder. Feridun, Füsun’dan ayrılır ve Limon Film’i büyüterek başarıyı yakalar.

³⁷⁷ a.g.e., s.393

³⁷⁸ a.g.e., s.224

Feridun işini severek yapan bir kahramandır. Feridun, yazdığı senaryonun iyi bir film ortaya koyacağına inanan biridir. Öyle de olur ve film çok izlenir. Romanda böyle bir mesleğe sahip birinin o çevre ile vakit geçirmesi gerektiği verilmek istenir. Feridun da Beyoğlu'ndaki barlarda sinema oyuncularını, yapımcılar ve senaristlerle her gece buluşup vakit geçirir. Feridun'un filmini çektiği oyuncu Papatya ile sevgilisi olması da kaçınılmaz sondur. Feridun kahramanı ile senaristlik, sinema oyuncuları gibi meslekleri tanımış oluyoruz.

4. Avukat

DAMAT (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Refik'in kızı Melek'in kocasıdır. Ünlü bir avukattır fakat romanda adı geçmez.

“Bir sessizlik başladı, Ahmet, “Birazdan rahatsız olup gider!” diye düşündü ama Melek o kadar kolay sıkılmazdı. Gene ayağa kalktı. Resimlere bakmaya başladı. Ahmet ablasının iri gövdesine, büyük kalçalarına, uzun bacaklarına bakıyordu. Bu iri gövdeye arkadan her bakışında eniştesinin nasıl bir insan olduğunu düşünür, akşam yemeklerinde ne konuştuklarını merak ederdi. Eniştesi ünlü bir avukattı.”³⁷⁹

Romanda sadece Melek'in kocası olarak adı geçmektedir.

GALİP (*Kara Kitap*, 1990) romanın anlatıcısıdır ve avukattır.

Galip, amcasının kızı Rüya ile evlidir. Galip evinden çıkıp ofisine gider. Hale Halası arayıp Rüya ile ikisini akşam yemeğine davet eder. Galip akşam yemeğine aile apartmanına gittiğinde Rüya'nın orada olmadığını görür. Galip eve gidip Rüya'yı bulamaz ve Rüya'nın yazdığı veda mektubunu okur. Galip, aile apartmanına geri dönüp Rüya'nın onu terk ettiğini söylemez. Galip, eşi Rüya'yı bulmaya çalışır. Bu süreçte kuzeni Celal Salik'in de ortalıkta olmadığını fark eder. Galip, Celal'in yerine yazılar yazıp gazeteye göndermeye başlar. Galip kendisini bu işe kaptırdıktan sonra bir gün Rüya ve Celal'in öldürüldüğü haberi gelir. Galip, üzüntüden kendisini mesleği gereği davalara verir ve acısını unutmaya çalışır.

“Bir dönem kendimi yalnızca avukatlığa ve davalarıma verdim. Bir dönem ise, işlerimi gevşettim, eski arkadaşlarımı aradım, yeni tanıştığım kişilerle lokantalara, meyhanelere gittim.”³⁸⁰

³⁷⁹ a.g.e., s.522

³⁸⁰ a.g.e., s.411

Galip'in hayatı, Rüya'yı arayışı, kendini arayışı tezimizin birinci bölümünde anlatılmıştır. Galip'in özel hayatı, karısı Rüya'yı arayışı ve aile yaşantısı anlatılırken, mesleği avukatlık üzerinde çok durulmamıştır.

MELİH (*Kara Kitap, 1990*) Galip'in amcasıdır. Galip gibi Melih Amca'sı da avukattır. Fakat yurt dışına gittiği dönem mesleğini yapmaz. Melih Amca, evlenip kızı Rüya doğduktan sonra İstanbul'a döner.

"Şimdi iyilermiş, İzmir'de incir ve tütün tüccarlığı yapan kayınpederinin işlerini yeni ve modern bir mâli anlayışla ele alıyormuş Kısa bir süre sonra, Arap saçından da karışık bir yazıyla yolladığı kart ise, belki de ileride bütün aileyi sessiz bir savaşa sürükleyecek hisse sorunları yüzünden, her katta başka türlü yorumlanmış, ama sonraları Galip'in de okuduğu gibi, çok da fazla dolambaçlı olmayan bir dille, yakında İstanbul'a dönmek istediğini belirtiyormuş Melih Amca, bir de, bir kızı olduğunu, ama adına karar veremediğini. Rüya'nın adını, Galip, likör takımlarının saklandığı büfenin aynasının kenarına, Babaannenin iliştiirdiği bu kartpostallardan birinde okumuştur ilk."³⁸¹

İlk eşinden çocuğu Celal'i çatı katına yerleştirir. Melih Amca ve Celal'in arası hiçbir zaman iyi olmaz. Melih Amca, kendisi gibi avukat olan yeğeni Galip'i çok sever. Melih Amca, kızı Rüya'nın Galip ile evlenmesine sevinir. Melih Amca, avukatlık için bulunan yazıhanesini de emekliye ayrılırken yeğeni Galip'e bırakmıştır. Mesleğini icra ettiği herhangi başka husus olmamıştır.

DR.NARİN (*Yeni Hayat, 1994*) Asıl mesleği avukattır ama çevresi tarafından Dr. Narin olarak anılır. Mesleğini icra etmez. Mehmet'in (Nahit) babasıdır.

"Aslında doktor değildi. Bir vidanın sekizgen somunu, manyetolu telefonun çevriliş hızı gibi ufak tefek tamir işlerinde yararlı olan ayrıntılara dikkat ettiği için, askerde arkadaşları vermişti bu lakabı ona. Eşyaları sevdiği, onlara bakmaktan hoşlandığı, her nesnenin benzersizliğini keşfetmeyi yaşamının en büyük nimeti olarak gördüğü için bu adı benimsemişti. Tıp değil, milletvekili babasının isteğine uyarak hukuk okumuştur; kasabada avukatlık yapmış, babasının ölümünden sonra işaret parmağıyla bana gösterdiği bu topraklar, bu ağaçlar kendisine kalınca dilediği

³⁸¹ a.g.e., s.17-18

gibi yaşamak istemişti. Dilediği gibi: Kendi seçtiği, kendi alıştığı, kendi anladığı eşyalar arasında. Kasabadaki dükkânını bu amaçla açmıştı.”³⁸²

Kasabada babasından kalan konakta üç kızı ve karısı ile yaşar. Oğlu Mehmet’i öldü zanner. Bu yüzden “Yeni Hayat” adlı kitabı okuyanları tespit edip adamlarına takip ettirir. Romanın başkahramanı Osman ile de yolları bu kitap yüzünden kesişir. Romanın sonunda Dr. Narin ve örgütü dağılmış, Osman’ın yıllar sonraki ziyaretinde konağında bulunamamıştır.

5. Muhasebeci

SADIK (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey’in kurduğu şirketin muhasebecisidir.

“Sadık şirketin genç muhasebecisiydi. Gençti, Cevdet Bey’den on yaş küçüktü, ama şimdiden onun kadar gösteriyordu. Cevdet Bey dükkânın asma katına çıkarak, onunla bir süre konuştu.”³⁸³

Cevdet Bey öldükten sonra da oğulları Osman ve Refik ile işine devam eder. Şirketin gelir-gider kaydını tutup Osman’a rapor verir. Sadık ailenin muhasebecisi ve üyesi gibidir. Cevdet Bey’in kızının nişanında da ailenin yanında olmuştur.

ENVER (*Kırmızı Saçlı Kadın, 2016*) Cem ile Gülcihan’ın oğludur. Cem, Gülcihan Hanım ile genç yaşında bir gece çalışmaya geldiği Öngören’de birlikte olduktan sonra İstanbul’a döner. Cem, üniversiteye gider mühendis olur evlenir ve şirket kurup zengin olur. Yıllar sonra Öngören’de aldığı ihaleden sonra bir mail alır ve Enver’in babası olduğunu öğrenir. Enver, Öngören’de muhasebecidir.

“Kimin haklı olduğunu kim bilebilir” dedim.

“Gülcihan Hanım yaşıyor mu?”

“Yaşıyor.”

“Ben on altı yaşımdayken saçları kırmızıydı.”

“Hâlâ öyle, hâlâ güzel. Kocasını Turgay Bey ondan ayrıldıktan sonra ölmüş. Kötü bir evlilik olmuş onlarınki ama hâlâ hayatla ve tiyatro hayalleri ile dolu. Kocasından intikam almaktan çok, zor şartlarda yaşayan oğluna bir gelir kaynağı

³⁸² a.g.e., s.95

³⁸³ a.g.e., s.16

olsun diye bu iddiayı ortaya attığı belli. DNA testinden ve bir yıl kuralının artık geçerli olmadığından da haberdar olmalı ...”

“Çocuk ne yapmış hayatta?”

“Oğlunuz olduğunu iddia eden kişi, Enver, adını unuttuğum bir üniversitede muhasebe okumuş. Bekâr. Öngören'de küçük bir muhasebe bürosu var... Milliyetçi gençlik örgütlerine takılmış. Kürtlerden ve solculardan nefret ediyor. Babasına ve hayata kızgın.”

“Baba derken Turgay Bey'i mi kastediyorsunuz?”³⁸⁴

Enver'in mesleği ile ilgili herhangi başka bilgi bulunmamaktadır. Babası Cem'in yıllar sonra ihale için Öngören'e geldiği gün karşısına çıkar ve aralarındaki arbede sonucu babası Cem'i vurarak öldürür. Yıllarca hapisanede annesinin ziyaretleri sonucu annesi ve babasının hikâyesini çıkınca yazmaya karar verir.

6. Gazeteci

CELAL SALİK (*Kara Kitap,1990*) romanda Selim Kaçmaz adıyla Milliyet gazetesinde köşe yazarıdır. Romanda olayların içinde yer almaz. Başkahraman ve anlatıcı Galip'in amcasının oğludur. Galip karısı Rüya kaybolunca Galip, Celal'in de ortalıkta olmadığını fark eder. Galip, Rüya'yı ve Celal'i ararken Celal'in yerine geçmiş gibi onun kıyafetlerini giyip yazıları gibi yazmaya başlar.

Celal'in köşe yazıları okuyucuları tarafından hem sevilir hem nefret edilir ama çok ses getirir. Romanda da okuduğumuz köşe yazıları şunlardır: “Boğazın Suları Çekildiği Zaman”, “Alaaddin'in Dükkânı” , “Bedii Ustanın Evlatları”, “Üç Silahşörler”, “Göz”, “Öpüş”.

Celal ailesinden uzaklaşıp kendisini yazdığı yazılara verir. Kısa sürede ün sahibi de olmuştur. Celal'in aile ve sosyal ilişkileri zayıfken yazıları oldukça başarılıdır.

“Hayır gazetecilik dışında insanlarla ilişkisi o kadar sınırlıydı ki Celâl'in, kalabalık bir toplantıya gitmek zorunda kaldığı zamanlarda yanında jestlerinden sözlerine, kıyafetinden yediklerine kadar her şeyini taklit edebileceği güvenilir bir arkadaş bulunsun isterdi hep.”³⁸⁵

³⁸⁴ a.g.e., s.144-145

³⁸⁵ a.g.e., s.92

Celal, Rüya ile gizli evine kapanır. Galip günlerce onları arar ama bulamaz. Sonunda Celal ve Rüya, Celal'in bir nefret dolu bir okuyucusu tarafından sokakta vurularak öldürülür.

NEŐATI (*Kara Kitap,1990*) Celal'in köşe yazarlığı yaptığı Milliyet gazetesinde gazetecidir. Celal'i sevmez ve ona rakiptir. Celal ile kalem kavgasına girmiştir. Neşati, Celal'den daha az okunan köşede yazar. Bu yüzden Celal'i kıskanır ve sevmez. Galip, Celal'e ulaşamayınca gazeteye gidince Neşati ile tanışır.

"Galip, Celâl'i sormak için yazı işlerinin geniş odasına girdi, ayakları onu gekince iki kişinin sohbet ettiği bir masaya götürdü. Biri, herkesin bildiği takma adıyla 'Neşati', yıllarca önce Celâl'le Şiddetli bir kalem kavgasına giren öfkeli bir ihtiyardı. Şimdi aynı gazetede Celâl'inkinden daha önemsiz ve daha az okunan bir köşede öfkeli bir ahlkılıkla hatıra yazıları yazıyordu. "Celâl Bey günlerdir yok!" dedi tıpkı yazısının köşesindeki fotoğrafında görülen buldog köpeği gibi asık bir suratla. "Siz onun nesi oluyorsunuz?"³⁸⁶

Neşati, Celal'in yazılarına eleştirel açıdan bakar ve yorumlar. Bu görüşmede Neşati, Celal'in taklitçi olduğunu Celal'in yazılarının Dante, Dostoyevski, Mevlana ve Şeyh Galip'ten alınma hikâyeler olduğunu söyler. Romanın sonunda Celal'in gazeteci arkadaşlarının arasında Neşati'yi de görürüz.

SERDAR (*Kar, 2002*) Kars'ın yerel gazetesi olan Serhat Şehir Gazetesi'nin sahibidir. Romanın başkahramanı Ka, Kars'a gazeteci kartıyla gidince Serdar Bey, Ka'yı karşılar ve Kars'ı tanıtır. Serdar Bey, Ka'nın güvenliğini sağlamak için karakola gitmesini önerir. İlerleyen günlerde gizli isimlerin kararıyla Serdar Bey'e gazetede Ka'nın aleyhinde yazılar yazdırılır.

"Yazdığım Şeyin tek kelimesine inanmadığımı bilmenizi isterim," dedi Serdar Ka'nın uzattığı gazeteyi alırken, "İnanđıđımı düşünürseniz beni kırsınız. Lütfen bunun Şahsi bir Şey olmadığını, Kars'ta bir gazetecinin sipariş üzerine böyle yazılar yazmak zorunda kaldığını sen de söyle ona Turgut Bey."³⁸⁷

Serdar Bey, Ka'ya yazdıklarının kendi fikirleri olmadığını belirtir. Turgut Bey'in bahsi geçen yazıyı yayımlama diye uyarmasına rağmen Serdar Bey taraflı ve baskı altındaki gazeteciliği ile yazıyı yayımlar.

³⁸⁶ a.g.e., s.90

³⁸⁷ a.g.e., s.276

7. Eczacı

KEMAL (*Sessiz Ev*) Cennethisar'da eczanesi vardır. Karısı da kendisi gibi eczacıdır. Recep dışarı çıktığında ilaçları Kemal'in eczanesinden alır.

“Plajın yokuşuna doğru yürüdüm. Belki Eczacı Kemal Bey nöbetçidir, belki uyku tutmamıştır. Rahatsız ederim, konuşuruz, anlatırım, karşıdaki büfenin aydınlığında bağıran, araba yarıştıran gençlere bakarak dalgın dalgın dinler. Eczanenin ışıklarının yandığını görünce sevindim: Yatmamış. Kapıyı açtım, çingirak çaldı. Hay Allah: Kemal Bey değil, karısı.”³⁸⁸

Nilgün'ün dövüldüğü gün de Recep, Nilgün'ü eczaneye götürüp pansuman yaptırır.

AKIN ÇELİK (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Romanın başkahramanı Cem'in babasıdır. Hayat adlı eczanesi vardır. Cem ve annesini terk edip sevgilisiyle hayat yaşamaya başlar.

“Şimdi Kırmızı Saçlı Kadın'ı hem güzel hem de zeki buluyordum. “Babam Marksistti” dedim. (Niye “Marksisttir” dememiştin?) “Sorguda işkence gördü. Ben küçükken yıllarca hapis yattı.”

“Adı ne babanın?”

“Akın Çelik. Ama bizim eczanenin adı Çelik değil Hayat'tı.”

Kırmızı Saçlı Kadın düşüncelere daldı. Kendi içine çekil diye uzun bir süre konuşmadı. Babamın Marksist olması onu niye etkilemişti? Belki de yanıliyordum: Yalnızca yorgundu ve düşüncelere gömülmüştü. Bende ona Eczanesi'nde nöbet tutan babamdan, ona yemek götürmemden ve Beşiktaş çarşısından söz ettim.”³⁸⁹

Akın Çelik, siyasi çevresi yüzünden başı derde girmiştir. Kahramanımız Cem'in hayatı da babasının eczaneyi ve kendilerini de ortada bırakmasıyla başlamıştır. Akın Çelik yıllar sonra yeni eşi ile Cem'e ulaşır. Bir gece aniden kalp krizi sonucu ölür.

³⁸⁸ a.g.e., s.15

³⁸⁹ a.g.e., s.68

8. Tiyatro Oyuncusu

SUNAY ZAİM (*Kar,2008*) tiyatro oyunu yazarı ve oyuncusudur. Eşi Funda Esen'le beraber Kars'ta oyun sergilerler. Siyasi çevresiyle de içli dışlıdır. Romanın başkahramanı Ka, Sunay Zaim ve çevresinin Kars'ta olduğunu görünce şaşırır. Ka, gazete haberinde bunu görür.

“MİLLET TİYATROSU'NDA SUNAY ZAİM GRUBUNUN ZAFER GECESİ

Halkçı, Atatürkçü ve aydınlanmacı piyesleriyle, bütün Türkiye'de tanınan Sunay Zaim Tiyatro Kumpanyası'nın dün gece Millet Tiyatrosu'ndaki gösterisi büyük bir ilgi ve heyecanla karşılandı. Gece yarısına kadar süren ve vali muavini, belediye başkan vekili ve Kars'ın diğer önde gelenlerin katıldığı müsamereler yer yer coşkulu tezahürat ve alkışlarla kesildi. Uzun zamandır böylesi bir sanat şölenine susamış olan Karşılılar, piyesi tıklım tıklım doldurdıkları Millet Tiyatrosu'nun yanı sıra evlerinde de seyredediler. Çünkü Serhat Kars Televizyonu iki yıllık tarihinin ilk canlı yayını gerçekleştirerek bu şahane gösteriyi bütün Karşılılara ânında sundu. Böylece Kars'ta ilk defa Serhat Kars Televizyonu stüdyolarının dışında canlı TV yayını yapılmış oldu. Henüz bir canlı yayın arabası olmadığı için Serhat Kars Televizyonu'nun Halitpaşa Caddesi'ndeki merkezinden Millet Tiyatrosu'ndaki kameraya kadar iki sokak uzunluğunda bir kablo döşendi. Kardan zarar görmesin diye yardımsever Karşılılar kabloyu evlerinin içlerinden de geçirdiler...³⁹⁰

Sunay Zaim, Osman Nuri Çolak ile Kars'ta kardan yolların kapanmasıyla darbe başlatırlar. Funda Esen Millet Tiyatrosu'ndaki gecede “Vatan yahut Türban” oyununda türbanını çıkartıp yakar. Askerler havaya ateş açarlar ve sokağa çıkma yasağı ilan ederler. Sunay Zaim ve ekibi tiyatro ile halkı etkilemeyi çalışmıştır.

Sunay Zaim sahnede Kadife'nin türbanını çıkarmasını teklif eder. Sonucunda Lacivert'i salıvereceğini söyler. Kadife kabul eder. Sunay Zaim aracı olarak bu süreçte Ka'yı kullanmıştır. Sahnede oyun sırasında Kadife silahın dolu olduğunu bilmeden Sunay Zaim'i vurup öldürür.

³⁹⁰ a.g.e., s.32

Sunay Zaim, tiyatroyu halkı etkilemek için bir araç olarak gören bir oyuncu ve senaristtir. Sunay Zaim siyasetin tiyatro üzerindeki etkisinden şikayetçidir. Ka ile tanıştığında ona kariyerini ve yaşadıklarını bahseder. 1980'deki darbenin sol tiyatroyu yasaklamasıyla yaşadığı sıkıntıları Ka'ya anlatır.

"Bir zamanlar, ki en kötü zamanlarımızdı onlar," dedi Sunay odada aşağı yukarı yürürken, "en ücra, en sefil, en rezil taşra kentlerinde, değil oyunlarımızı sahneleyeceğimiz bir mekân, gece kafamızı sokup uyuyabileceğimiz bir otel odası bile bulamayacağımı, orada olduğu söylenen eski dostun da şehri zaten çoktan terk ettiğini öğrendiğimde keder denen kasvet içimde ağır ağır kıpırdamaya başladılar. Ona yakalanmamak için koşturur, şehirde modern sanata, modern âlemden gelen biz habercilere ilgi duyabilecek birisi var mı diye doktorları, avukatları, öğretmenleri kapı kapı dolaşırdım. Elimdeki tek adreste de kimse olmadığını öğrenince ya da polisin bize gösteri yapmak için zaten izin vermeyeceğini anladığımda, ya da son bir umut izin almak için huzuruna çıkmak istediğim kaymakam beni kabul bile etmeyince içimdeki karanlığın artık ayaklanacağını korkuyla anlardım. O zaman göğsümde uyuklamakta olan kartal ağır ağır kanatlarını açar ve beni boğmak üzere havalanırdı. O zaman dünyanın en sefil çayhanesinde, o da yoksa otobüs garajlarının girişindeki yükseltide, bazan bizim oyuncu kızlardan birine göz koyan istasyon müdürü sayesinde istasyonda, itfaiye garajlarında, boş ilkokulların dersanelerinde, salaş lokantalarda, bir berber salonunun vitrininde, han merdivenlerinde, ahırlarda, kaldırımlarda oyunumu oynar, kasvete teslim olmazdım."³⁹¹

Sunay Zaim, tiyatro ve oyunculuk kariyeri, 1980'de askeri darbe sonrası Atatürk'ü canlandırmasıyla ün kazanır.

"1980'deki askerî darbe bütün bu siyasal sol tiyatroyu yasakladı ve devlet yüzüncü doğum yıldönümü dolayısıyla televizyonda gösterilecek büyük bir Atatürk filmi çekmeye karar verdi. Eskiden kimse sarı saçlı, mavi gözlü bu büyük Batılılaşma kahramanını bir Türk'ün canlandırabileceğini düşünemez, hiç çekilmeyen bu büyük milli filmlerde başrolde hep Laurence Olivier, Curd Jürgens, Charlton Heston gibi Batılı aktörler düşünülürdü. Bu sefer Hürriyet gazetesi işin içine girip Atatürk'ü "artık" bir Türk'ün oynayabileceğini kamuoyuna hemen kabul ettirmişti. Ayrıca Atatürk'ü kimin oynayacağını da kupon kesip yollayan okuyucularının belirleyeceğini duyurmuştu. Bir ön jürinin belirlediği adaylar arasında olan Sunay'ın

³⁹¹ a.g.e., s.174

uzun süren demokratik bir kendini tamıma döneminden sonra başlayan halk oylamasının daha ilk gününden açık farkla öne geçtiği anlaşıldı. Yıllarca Jakoben rolleri oynamış, yakışıklı, heybetli, güven verici Sunay'ın Atatürk'ü canlandırabileceğini Türk seyircisi hemen sezmişti.”³⁹²

Kars'taki karışıklığa sebep olan oyunlar sergiler. Sunay Zaim'in oyunlarında genç bir kızın başörtüsünü açması ya da slogan niteliğinde söylenen sözler halkı galeyana getirir. Sunay Zaim, mesleğinin etkilerini kullanarak Kars'ta darbe girişimi yapan bir kahramandır. Sunay Zaim, tiyatro oyununun içinde oyun yapan ve askeri darbeye başlatan fitili sahnede ateşler.

Orhan Pamuk'un siyasi olan tek romanı olarak kabul ettiği Kar, Lacivert, Sunay Zaim gibi kahramanlarla Kars'taki karışıklığı ortaya koyar. Sunay Zaim, eski sol görüşlü, cumhuriyet yanlısı olarak gösterilen kahramandır. Sunay Zaim'in düşünce ve fikirleri Kars'taki halkı etkilemek için mesleğini kullanmasına dayanır.

TAHİR TAN (*Masumiyet Müzesi*) Füsun'un kocası Feridun'un arkadaşıdır. Sinemacı camianın vakit geçirdiği barda Füsun ile tanışır. Tahir Tan, Füsun'a başrol olacağı bir film teklif eder. Feridun ve Kemal bunu engellerler.

“Füsun için uygun mu konu?” diye sormuştum Feridun'a.

“Hiç değil, Papatya için uygun, çok hafif bir rol. Kadın oyuncunun biraz açılıp soyunması gerekiyor. Baş erkek de Tahir Tan olmalı.”³⁹³

Feridun filminde başrol olarak Papatya'yı oynatırken erkek başrolde Tahir Tan'ı oynatır.

TURGAY (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Gülcihan'ın ikinci kocasıdır ve tiyatro oyuncusudur. Gülcihan ile beraber Öngören'e gelip çadır tiyatrosunda oyunlar sergiler. Turgay, Cem'in kendilerini gizli gizli takip ettiğini görür. Turgay, Cem'e tiyatroyu izlemeye gelmesi için bilet satar. Turgay ertesi akşam İstanbul'a gidince Cem ve Gülcihan Hanım o gece tanışıp birlikte olurlar.

“Kırmızı Saçlı Kadın masada yoktu. Turgay beni görünce eliyle işaret etti, Kimse benimle ilgilenmiyordu. Turgay'ın yanına oturdum.

“Oyuna girmeme yardım et bir gece” dedim. “Parası neyse veririm.”

³⁹² a.g.e., s.176

³⁹³ a.g.e., s.362

“Para önemli değil. İstedğin gece beni oyundan önce bu lokantada bulursun.”

“Her akşam buraya gelmiyorsunuz.”

“Sen bizi mi takip mi ediyorsun?” Kaşlarını kaldırarak, hafif alaycı bir havayla gülümsedi. Boş bir bardağa maşayla iki tane buz koyup üstüne Kulüp Rakısı doldurdu. “Al bakalım!” diyerek ince, uzun bardağı elime tutuşturdu.”³⁹⁴

Cem, Mahmut Usta kuyuda iken üstüne dolu kovayı düşürünce çantasını toplayıp Öngören’den kaçır. Gülcihan ve Turgay bunu görünce kuyuya gidip bakarlar. Turgay, Mahmut Usta’yı kuyudan çıkartır. Yıllar sonra Gülcihan Hanım’ın Enver adında oğlu olur. Turgay, Gülcihan Hanım’a ve Enver’e iyi davranmaz ve zamanla evden uzaklaşır. Kısa süre sonra da Turgay ölür.

9. Fabrikatör

SÜREYYA BEY (*Yeni Hayat*) Melek Şeker Çiklet fabrikasının sahibidir. Çikletlerin üzerindeki melek figürü başkahraman Osman’ı düşündürür. Osman, okuduğu Yeni Hayat romanı ile bu melek figürlerinin bağlantısı olduğunu düşünür.

“Kütahya’da ise şirketin burada yedi yıl üretim yaptıktan sonra faaliyetini durdurduğu ortaya çıktı. Çinilerle süslü Hükümet Konağı’ndaki nüfus dairesine ve Menzilhan mahallesine gitmeyi akıl etmeseydim Melek Şeker Çiklet’in kurucusu Süreyya Bey’in on beş yıl önce tek kızının kocasının şehri Malatya’ya göç ettiğini de öğrenemeyecektim. Malatya’da ise, bundan on dört yıl önce, Melek Şeker Çiklet’in son birkaç başarı yılı yaşadığım öğrendim ve Canan’la otobüs garlarında bu son karamelalarla karşılaştığımızı hatırladım.”³⁹⁵

Osman, Malatya’ya gidip Süreyya Bey ile görüşür. Süreyya Bey, melek figürlerinin belli bir sebebi olmadığını anlatır. Osman, Süreyya Bey’in yanından ayrılıp otogara gider. Osman, İstanbul’a dönüş yolunda trafik kaz Kemal’in en yakın arkadaşıdır. Bekârdır. Babası zengin bir fabrikatördür. Zaim, babasından aldığı bütçeyle Türkiye’nin ilk yerli gazozu, “Meltem Gazozu”nu piyasaya sürer.

ZAİM (*Masumiyet Müzesi*) başkahraman Kemal’in yakın arkadaşlarından biridir. Zaim’in babası zengin bir fabrikatördür. Zaim babasının desteği ile Türkiye’nin ilk yerli gazozu “Meltem Gazozu” adıyla piyasaya sürer.

³⁹⁴ a.g.e., s.55

³⁹⁵ a.g.e., s.203

“Babamın baktığı ekranda, arkadaşım Zaim’in bütün Türkiye’de piyasaya çıkardığı “ilk Türk meyveli gazozu Meltem”in iddialı reklamı vardı. Bir an dikkatle baktım ve reklamı sevdim. Fabrikatör babası son on yılda benimki gibi çok kazanınca, Zaim babasının sermayesiyle yeni, cesur işlere girişmişti. Arkadaşımın akıl da verdiğim bu işlerde başarılı olmasını istiyordum.”³⁹⁶

Zaim, Kemal’in nişanında da yanında olur. Kemal, Sibel ile nişanını bozup Füsun’a âşık olur. Sibel buhranlı günlerinden sonra Zaim ile görüşmeye başlar. Zaim, Sibel ile evlenir ve Kemal ile bir daha görüşmezler.

HAYRİ BEY (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Mahmut Usta’nın arazisinde kuyu açıp su bulmak için anlaştığı kişidir. Hayri Bey, Mahmut Usta arazide su bulduktan sonra fabrika kurar.

“Mahmut Usta ile patron Hayri Bey bir aşağı bir yukarı uzun uzun yürüdüler. Yer yer çıplak, yer yer taşlar ve otlarla kaplı arazi on dönümden fazlaydı. Yürüdükleri taraftan hafif bir rüzgâr esiyordu ve en uzak köşeye vardıklarında bile patron ile kuyucunun aralarında tartıştıklarını, bir karar veremediklerini işitiyorduk. Daha sonra onlara sokuldum. Tekstilci Hayri Bey bu kıraç toprakta bir kumaş yıkama ve boyama fabrikası kurmak istiyordu. Yurtdışına ihracat yapan büyük konfeksiyoncuların çok talep ettiği bu iş için bol suya ihtiyaç vardı.

Hayri Bey elektriği, suyu olmayan araziye çok ucuza almıştı. Burada su bulursak, bize çok para verecekti. Su çıkınca siyasetçi tanıdıkları buraya elektrik hattı çektireceklerdi. Sonra da Hayri Bey’in bir seferinde planlarını getirip bize gösterdiği kumaş boyama atölyeleri, yıkama odaları, depoları, şık idare binası ve hatta yemekhanesi de olan tam bir fabrika kurulacaktı buraya. Mahmut Usta’nın bakışlarında Hayri Bey’e karşı bir anlayış ve ilgi görüyordum, ama aslında ikimiz de arazi sahibinin su çıkarsa vereceğini vaat ettiği hediyeler, ödüllere ilgilidik.”³⁹⁷

Hayri Bey kısa sürede fabrikayı büyütür. Hayri Bey öldükten sonra da fabrikanın başına oğlu geçer. Hayri Bey’in oğlu Öngören’deki fabrikanın faaliyetini durdurup orayı depo olarak kullanır. Oğlu fabrikayı Bangladeş’e taşır. Hayri Bey’in oğlu kapattığı fabrikanın arazisini satmaya karar verir. Bu araziyle Cem’in şirketi ilgilenince Cem’in Öngören’e gelmesi, oğlu Enver ile yüzleşmesi gerçekleşir.

³⁹⁶ a.g.e., s.17

³⁹⁷ a.g.e., s.16-17

10. Mütcahhit

HACI HAMİT VURAL (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Rizeli, mütcahhitir.

Korkut ve Süleyman'ı Şirketine alıp inşaat işleri için çalıştırır. Süleyman'a inşaatlara sevkiyat için kamyonet verir. Korkut'un köyden kız alması için paraya ihtiyacı olduğunu duyunca Süleyman ile aşk ve evlilik üzerine konuşur ve destek olur. Hacı Hamit Vural, Kültepe'de camii yaptırır.

“Hacı Hamit Vural. Cami en sonunda herkesi mutlu etti. Duttepe'de, Kültepe'de ne kadar sahipsiz, gariban varsa (Aleviler de gelseydi iyiydi) bu mübarek günde sıra olup elimi öptüler. Her birine bankadan bayram için aldığımız destelerdeki gıcır gıcır yüz liralıklardan verdim bir tane.”³⁹⁸

Yıllar sonra hisse karşılığı gecekonduları yıkıp yerine siteler yapar. Aktaşların ve Mevlut'un yerini de yıkıp apartman daireleri karşılığında siteler yapar. Hacı Hamit Vural, Rize'den İstanbul'a gelip girişimciliğiyle zengin olan biridir. Para kazandıkça yoksul insanlara iş vermiş ve mahalleye camii yaptırmıştir.

11. AŞçı/Hizmetçi/Kapıcı

NURİ (*Cevdet Bey ve OĞulları*) Cevdet Bey'in evinin aşçısıdır.

“Emine Hanım, sofraya ahçı Nuri'nin kendi buluşu olan portakallı ekmek kadayıfını koyuyordu. Nigan Hanım, “Bu yemek de bitiyor!” diye düşünöü. Uzun zamandır beklenen bu yemek de bitiyordu. Bugün de bitecekti, sonra başka günler beklenecekti.”³⁹⁹

Nuri bir gece ansızın kalp krizinden ölü. Cevdet Bey'in konağında yeni aşçı ve hizmetli artık Nuri'nin oğlu Yılmaz çalışmaya başlar.

YILMAZ (Cevdet Bey ve OĞulları) aşçı Nuri'nin oğludur.

“Refik ahçı Nuri'yi hatırlatan hareketlerle sobayı karıŐtıran Yılmaz'a bakarak, “Ne kadar babasına benziyor...” diye düşünöü. “Babası öldü. O da ölecek... Babası hakkında ne düşünöüyoruz? Hiç! Düşünsek de ne önemi var? Hepimiz öleceğiz. Ben de öleceğim ve benim hakkımda ne düşünöükleri...” Biden Osman'ın bir Şeyler söylediğini fark ederek döndü.”⁴⁰⁰

³⁹⁸ a.g.e., s.95

³⁹⁹ a.g.e., s.99

⁴⁰⁰ a.g.e., s.432

Babası öldükten sonra tıpkı babası gibi Cevdet Bey ve ailesinin işlerine bakıp aşçılık yapar.

İSMAIL (*Kara Kitap*) Celal'in gizli evi olan Şehrikalp Apartmanı'nın kapıcısıdır. Ailesi ile binanın giriş katında yaşarlar. Galip karısı Rüya'yı bulmak için Şehrikalp Apartmanı'na gittiğinde İsmail'e, Celal'e vermesi için zarf bırakır.

"Çok geçmeden apartmanın merdiven ışıkları yandı ve binanın kırk yıllık kapıcısı İsmail, ağzının kenarında sigara, içerden çıkardığı çöp tenekelerini iri kestane ağacının yanındaki büyük bidona boşaltmaya başladı. Galip karşıya geçti.

"İsmail Efendi, merhaba. Bu zarfı Celâl'e bırakmaya geldim."

"Aa, Galip!" dedi adam eski öğrencisini yıllar sonra tanıyan lise müdürü gibi, sevinçle ve kuşkuyla. "Ama Celâl burada yok."⁴⁰¹

Celal ve Rüya öldürüldüğünde ise Galip'e bu haberi İsmail'in eşi Kamer Hanım verir.

BEKRİ (*Masumiyet Müzesi*) Basmacı ailesinin uzun yıllardır aşçısıdır.

"Sıcak ve kadife kokan o küçük odaya ahçı Bekri'nin bardak bardak limonata taşıdığını, çünkü gece olan yirmi yaşındaki Nesibe'nin sürekli aşerdiğini annemin hep birlikte öğle yemeği yerken, yarı şaka yarı ciddi, ahçıya "Hamile kadına canı neyi yemek istiyorsa hemen vereceksiniz, yoksa çocuk çirkin olur!" dediğini, benim de Nesibe Hala'nın hafif şiş karnına ilgiyle baktığımı hatırlıyorum. Sanırım bu, Füsün'un varlığının farkına ilk varışımı, ama kız mı erkek mi olacağını bile kimse bilmiyordu daha."⁴⁰²

Diğer aşçı ve hizmetçi kahramanlarda olduğu gibi Bekri de ailenin çok eski üyesi gibidir. Kemal Bey'in çocukluğundan beri evin hizmetkârıdır. Genellikle aşçı ve hizmetçilerin aile ile bağları uzun yıllara dayanıyor. Ailenin sırlarına ve yaşantılarına şahitlik ederler.

12. Şoför

ÇETİN EFENDİ (*Masumiyet Müzesi*) başkahraman Kemal Basmacı ve ailesinin şoförüdür. Kemal, babasının şoförü olan Çetin Efendi'yi babasının ölümünden sonra da işten çıkartmaz. Kemal'in babasının vasiyeti, Çetin Efendi'nin

⁴⁰¹ a.g.e., s.209

⁴⁰² a.g.e., s.16

ölümünden sonra da işine devam etmesidir. Çetin Efendi, Basmacı ailesinin yıllarca şoförlüğünü yapar.

“Ama Mart başında babam ölünce eve döndüm. Kötü haberi bana ta Fatih Oteli’ne babamın Chevrolet’iyle gelen Osman verdi. Osman’ın otel odama çıkmasını, kenar mahallelerdeki yürüyüşlerim sırasında eskicilerden, bakkal ve kırtasiyecilerden alıp sakladığım tuhaf eşyaları, küçük odamın dağınık halini görmesini istemezdim. Ama bana kederle baktı ve bu sefer beni küçümsemedi. Tam tersi içten bir sevgiyle sarıldı bana, yarım saatte toparlandım, hesabı ödeyip Fatih Oteli’nden çıktım. Arabada şoför Çetin Efendi’nin yaşlı gözlerini, perişan halini görünce, babamın hem onu hem de arabayı bana vasiyet ettiğini hatırladım.”⁴⁰³

Kemal, babası öldükten sonra babasının ona vasiyet ettiği gibi Çetin’i işten çıkarmaz ve arabayı satmaz. Kemal, arabaya ve Çetin’e zamanla bağlanır.

Kemal, Sibel ile nişanlandıktan sonra uzaktan akrabası Füsun’a âşık olur. Kemal’in Füsunların Çukurcuma’daki evine akşamları gitmesi üzerine Çetin Efendi de Çukurcuma’daki kahvehanelere gitmeye Kemal’i beklerken alışır. Kemal, Füsun, Füsun’un annesi Nesibe Hala ve Çetin Efendi, Avrupa seyahatine giderler. Roman, Füsun’un mola verdikleri bir gece araba kullanırken kaza yapıp ölmesiyle biter. Kemal’in Füsun’a olan aşkına, bağına ve yaşadıklarına romanda en çok Çetin Efendi şahit olur.

KORKUT (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut’un amcasının oğludur. İstanbul’a gelip yerleştikten sonra müteahhit Hacı Hamit Vural’ın inşaat işlerinde şef olarak çalışır.

“Hamit Bey de böylece Kültepe’de yeni inşaatlara girişti. Harmantepe’de bir yeni ekmek fırını daha açtı ve köyden getirdiği bekar işçiler için hiçbir masraftan kaçınmadan televizyonlu, mescitli ve karate salonlu bir yatakhane yaptırdı. Askerden döndükten sonra, bu yatakhane kahyasını ve inşaat malzemeleri dükkanında levazım şefi oldum.”⁴⁰⁴

Korkut, patronu Hacı Hamit Vural’ın maddi desteği ile köyden istediği Vediha ile evlenir ve iki çocuğu olur.

⁴⁰³ a.g.e., s.211

⁴⁰⁴ a.g.e., s.122

SÜLEYMAN (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut'un amcasının oğludur. Ağabeyi Korkut gibi Süleyman da inşaat işinde kamyonet şoförüdür.

Yengesinin kız kardeşi Samiha'ya âşık olduğu için onu alıp bazen kamyonetiyle İstanbul'u gezdirir. Süleyman'ın mesleği ile ilgili pek ayrıntı yoktur. Köyden İstanbul'a gelen gençlere iş veren Rizeli müteahhit Hacı Hamit Vural'ın şirketinde şoförlük yaptığı belirtilmiştir.

ERHAN (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut'un küçük kızı Fevziye'nin kaçarak evlendiği kocasıdır. Erhan taksi şoförüdür.

“Sadullah Bey'in üç taksisi vardı; her gün on ikişer saat çalışan altı şoföre teslim ediyordu onları. Arabaların yaşı ve markasından çok (biri 96 diğeri 98 model iki Murat ve Sadullah Bey'in arada kendi keyfi için kullandığı ve bakımını özenle yaptığı bir 58 Dodge), İstanbul'da sınırlı sayıda araca verilen taksi plakalarının sürekli artan fiyatından söz etmeyi severdi. Oğlu Erhan da taksilerden birini işletiyor, ayrıca babası adına diğer şoförlerin kilometre sayaçlarına ve taksimetrelerine bakarak hesabını tutuyordu. Sadullah Bey, taksilerini emanet ettiği oğlunun yeterince sıkı denetlemediği bu şoförlerin kimisinin hırsız (hasılatın bir kısmını saklar), kimisinin uğursuz (sürekli kaza yapar), kimisinin arsız (geç kalır, kötü cevap verir), kimisinin de düpedüz akılsız olduğunu söylerdi gülümseyerek. Ama daha çok para kazanmak için onlarla kavga edip keyfini bozmaz, oğluna bırakırdı bu işleri. Mevlut, Erhan'la Fevziye'nin evlenince yaşayacakları çatı arası daireyi, içindeki yeni dolaplara, çeyizlik eşyaya, büyük yatağa (“Kızın bizde misafir kaldığı akşam Erhan buraya çıkmadı,” diyerek Mevlut'a güven de vermişti Sadullah Bey) varıncaya kadar gördü ve memnuniyetini ifade etti.”⁴⁰⁵

Mevlut üniversiteye gidecek diye umut ettiği kızının taksi şoförüne kaçıp evlenmesine içerler. Mevlut, kızlarının okumasını ister. Büyük kızı Fatma okuyup, yine kendisi gibi okumuş eğitimli biriyle evlenir. Mevlut, liseyi bitiremeyen küçük kızı için üzülür. Fevziye'nin kaçıp taksi şoförü Erhan ile evlenmesine üzülür. Evliliklerde kız ailesinin, damadın mesleğine karşı yargı oluşturması kız babası Mevlut karakteri ile belirtilmiştir. Erhan'ın taksi şoförlüğü etrafında dönemin İstanbul'daki taksi plaka ticareti konusu da işlenmiştir.

⁴⁰⁵ a.g.e., s.402-403

13. Boza ve Yoğurt Satıcısı

MEVLUT (*Kafamda Bir Tuhaflık*) babası ile birlikte İstanbul'da çalışmak için Konya'dan gelir. Mevlut, gündüzleri okula gittikten sonra akşamları babası ile birlikte boza satmaya başlar. Mevlut bir sene boyunca babasına yardımcı olur. Yazları babası Mustafa Karataş ile birlikte annesi ve ablalarının yanına Konya'ya gider. Mevlut köyden kız kaçırıp evlendikten sonra gündüzleri pilav satıcılığı yapsa da geceleri İstanbul'un sokaklarında boza satmayı bırakmaz.

“Yirmi beş yıldır her kış akşamı saat sekiz buçuk civarında, televizyondaki akşam haberleri biterken Tarlabası'ndaki kira evinden çıkmak için hazırlıklara başlıyor, karısının ördüğü kahverengi kazağı giyiyor, yün takkeyi başına geçiriyor, müşterilerini etkileyen mavi önlüğünü takıyor, karısı ya da kızlarının şekerlendirip özel baharatlarla tatlandıkları bozayla dolu güğümü eline alıp şöyle bir tartıyor (“Az koymuşsunuz, bu akşam hava soğuk,” derdi bazan), kara paltosunu giyiyor ve evdekilerle vedalaşıyordu. “Beni beklemeyin, uyuyun siz,” derdi eskiden iki küçük kızına dönerek. Şimdilerde ise, onlar televizyona bakarken bazan yalnızca “Geç kalmam,” diyordu Mevlut.

Dışarıda, soğuk havada ilk iş yirmi beş yıldır taşıdığı, meşe ağacından satıcı sırtığını omuzlarına ve boynunun arkasına yerleştirir, iki ucuna bozayla dolu plastik güğümleri askılarıyla birlikte bağlar, savaş alanına gitmeden önce kurşunları yerinde mi diye son kere bakan bir asker gibi kuşağının içine ve ceketinin iç ceplerine yerleştirdiği küçük leblebi ve tarçın torbalarını kontrol eder (parmak büyüklüğündeki plastik torbalara evde bazan karısı, bazan sabırsız kızları, bazan da Mevlut kendi koyardı leblebiyle tarçını) ve bitmez tükenmez yürüyüşüne başlardı.

“İiiiii booozaaaa...”

Hemen yukarı mahallelere varıyor, Taksim'den kıvrılıp o gün nereye gidiyorsa o yöne adımlarını hızlandırıyor, bir kahvede sigara içtiği yarım saatlik bir ara hariç durmadan satış yapıyordu.”⁴⁰⁶

Mevlut otopark bekçiliği, lokantada garsonluk, dondurma satıcılığı gibi işlerde çalışır. Mevlut, Ferhat'ın bulduğu tahsildarlık işinde de çalışır. Bir ara Ferhat ile boza dükkanı açsa da artan kira fiyatları sonrası kapatmak zorunda kalırlar. Mevlut, Rayiha ölmeden önce bir otoparkta bekçilik de yapar.

⁴⁰⁶ a.g.e., s.29-30

“Mevlut Binbom’daki başarısızlıktan sonra Aktaşlar’dan yeni bir iş isteyemeyeceğini biliyordu. Ferhat’a kırgındı. Aslında bu duygusunu çabuk unutabilir, dükkânı kapattığı için Ferhat’ın duyduğu suçluluktan yararlanarak ondan yeni bir iş isteyebilirdi, ama Rayiha yüzünden bunu da yapamıyordu. Rayiha, dükkânı kapattığı için Ferhat’ı suçluyor, onun kötü bir insan olduğunu evde tekrarlayıp duruyordu.

Akşamları boza satıyor, sabahları sokak sokak gezip, tanıdıklara uğrayıp iş arıyordu Mevlut. Yıllardır tanıdığı şef garsonların, lokanta sahiplerinin başgarsonluk, yazıcılık gibi tekliflerini ciddiye alıp değerlendiriyor gibi yapıyordu, ama daha az uğraşp (Ferhat gibi) daha kolay para kazanacağı ve akşamları boza satmak için kendisine zaman ve güç bırakacak bir iş olmalıydı bu. Bacanaklar’ın kapanmasından sonra Mevlut’a içtenlikle iş arayan Mohini, Nisan ortasında, ortaokul arkadaşları Damat’ın, sahibi olduğu reklam şirketinin Pangaltı’daki yazıhanesinde Mevlut’u beklediğini söyledi.”⁴⁰⁷

Mevlut ne iş yaparsa yapsın boza satıcılığını hiç bırakmaz. Geceleri sokaklarda boza satmak Mevlut’u iyi hissettirir. Karısı Rayiha öldükten sonra baldızı Samiha ile evlense de sokaklarda boza satarken sokaklarda boza satar ve hayallere dalar.

Mevlut, köyden İstanbul’a gelip geçim sıkıntısı çeken bir kahramandır. Yaptığı her işte karısı Rayiha destekçi olmuştur. Mevlut’un hangi işi yaparsa yapsın geceleri boza satan ve İstanbul sokaklarında gezmeyi seven biridir.

HASAN AKTAŞ (*Kafamda Bir Tuhaflık*) kardeşi Mustafa Karataş ile Konya’nın Beyşehir köyünden gelir. İstanbul’da gecekonduda kalıp sokaklarda yoğurt satıcılığı yaparlar. Hasan Aktaş kardeşini Mustafa Karataş’ın yanından ayrılıp karşı tepede gecekonduda yapar. Hasan Aktaş sonraki yıl köyden iki oğlu Korkut ve Süleyman’ı getirir. Hasan Aktaş çocuklarının yardımıyla gecekonduyu büyütüp eşini de İstanbul’a getirir. Hasan Aktaş, yoğurt satıcılığını bırakıp Kültepe’de bakkal dükkânı açar.

MUSTAFA KARATAŞ (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut’un babasıdır. Mustafa Karataş Konya’dan İstanbul’a kardeşi Hasan ile gelir. İki kardeş sokaklarda yoğurt satıcılığı yapar ve Kültepe’de bir odadan olma gecekonduda inşa ederler.

⁴⁰⁷ a.g.e., s.344-345

Mustafa ve Hasan kardeşler ikinci gecekonduyu yapınca Hasan Bey köyden iki oğlunu ve karısını da getirir. Mustafa Karataş kendisine yoğurt satmakta yardımcı olan oğlu Mevlut'u İstanbul'a getirir. Hasan Bey evini büyütür. Mustafa Bey bu durumdan hoşnut olmaz ve büyüttüğü o evde kendi hakkı olduğunu söyleyip kardeşi ile küser. Değişen şartlarla beraber yoğurt da fabrika üretimine geçince Mustafa Bey yoğurt satmayı bırakır.

“Mustafa Efendi. İş 1960'larda çıkan cam kâselerde kalsaydı kolaydı. Toprak kaplar benzeri o ilk yoğurt kâseleri kalın ve ağırdı, depozito fiyatı yüksekti, sağından solundan kenarı kırılır, çatlar, bakkal boşları iade parayı vermezdi. Ev hanımları da boşalan cam kabı her işte kullanırdı: Kedinin mama tası, küllük, kullanılmış yağın saklanacağı kavanoz, hamam tası veya sabunluk...

Daha sonra cam kapların hafif ve ucuzunu piyasaya çıkardılar. Bakkala iadesi, depozito parası yok, cam kap bir yıkarsın bardaktır, ev kadınlarına hediyedir dediler. Fiyatını da yoğurdun fiyatı içine gizlediler tabii. Ha gayret omuzlarıma, hakiki Silivri yoğurduna, onunla da rekabet ediyorduk ki, bu sefer şirketler, üzerinde bir inek olan süslü bir etiket yapıştırdılar cam kaba, iri harflerle yoğurdun markasını yazıp televizyona reklamını verdiler. Sonra üzerinde aynı inek, Ford marka yoğurt kamyonları, çarpuk çarpuk dar sokaklara girip bakkal bakkal gezip ekmeğimizi elimizden almaya başladılar. Allahtan geceleri boza satıyoruz da geçimimiz hala yerindedir. Mevlut serserilik etmeyip biraz daha çalışsa, kazandığı paranın hepsini babasına verse, köye kış için biraz götüreceğiz.”⁴⁰⁸

Mevlut askerdeyken Mustafa Efendi vefat eder.

“Çıkıştaki mezar taşı ustasıyla pazarlık etmeden, orta boy bir mezar taşı için anlaştı. Az önce okuduğu kitabelerden ilhamla bir kâğıda şöyle yazıp mermer ustasına verdi: Mustafa Karataş (1927 - 1981). Cennetpınar, Beyşehir. Yoğurtçu-Bozacı. Ruhuna El-Fatiha.”⁴⁰⁹

Mustafa Karataş'ın mesleği olan yoğurt ve boza satıcılığı ile mezar taşına yazıldığı görülür.

⁴⁰⁸ a.g.e., s.121-122

⁴⁰⁹ a.g.e., s.163

14. Tahsildar

FERHAT (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut'un yakın arkadaşıdır. Mevlut, Ferhat'ın okul arkadaşıdır. Mevlut ile Ferhat parklarda kismet oyunu oynatıp para kazanırlar. Ferhat'ın Alevi-Kürt olduğu için buldukları mahalleden dışlanması sonucu Mevlut ile uzak düşerler. Mevlut liseyi bitiremez. Ferhat uzaktan mektupla liseyi bitirir. Ferhat, lise diploması sayesinde elektrik idaresinde tahsildarlık işini bulur.

Ferhat belediyeye bağlı olan elektrik şirketinde tahsildarlık yapar. Ferhat'ın bu meslek ile ön plana çıkartılması, uzaktan eğitimle liseyi bitirmesine bağlanır. Ferhat'ın refah düzeyi iyi olan gösterilen bu işiyle Mevlut'un okumayıp bir meslekte tutunmamış olması kıyaslanır. Ferhat, daha sonra özelleştirilen elektrik şirketinde çalışmaya devam eder. Elektrik idaresinin özelleştirilmesi Ferhat karakteri üzerinden anlatılır. Ferhat'ın bu süreçte değişen iş hayatı belirtilir. Ferhat'ın özelleştirilen elektrik şirketine ait görüşleri, insanların tutumları şu şekildedir:

“Ferhat. Şımarık zengin faturasını ödemeyi ya ilgisizlikten ihmal eder, ya da bazan postadan çıkmaz fatura, ya da düpedüz kaybolur. Enflasyonla artırılmış cezayla borç büyür de büyür. Bunların aklını başına getirmenin en kestirme yolu, kapıyı çalıp uyarmadan, elektriğini şak diye kesmektir. Elektrik ve tahsilat işi devletteyken zenginler ve güçlüler “Elektriğiniz kesilecek” tehdidine “Aa, unutmuşum” der, aldırılmazlardı bile. Binde bir kere de olsa dürüst bir tahsildar uğraşa uğraş en sonunda elektriklerini kestirebilmeyi başardığında, bu alçakların ilk işleri Taksim'deki binaya gelip borçlarını ödemek değil, hemen tanıdıkları siyasetçilere telefon edip tahsildarı işten attırmak olurdu. Özelleştirmeden sonra borçlarını devletin değil, kocaları gibi acımasız bir kapitalistin tahsil edeceğini anlayıp bizlerden korkmaya başladılar.”⁴¹⁰

Ferhat, Mevlut'u de bu tahsildar olarak işe aldırır. Ferhat, işin inceliklerini Mevlut'e anlatır. Mevlut işini doğru düzgün yapan karakter olarak ön plandadır. Ferhat ise bu işten bazı pavyon sahiplerinin kaçak elektrik kullanmalarına göz yumarak, para kazandığı ortaya çıkar.

⁴¹⁰ a.g.e., s.323-324

Ferhat, Mevlut'un karısı Rayiha'nın kız kardeşi Samiha'yı kaçırap evlenir. Ferhat, tahsildarlık işinde iki pavyon arasında sahtekârlık yapıp fazla para kazanmaya çalışınca öldürülür. Samiha da ablası Rayiha da ölünce eniştesi Mevlut ile evlenir.

15. Ressam

AHMET (*Cevdet Bey ve Oğulları*) Cevdet Bey'in torunu Refik'in oğludur. Paris'te dört sene resim eğitimi almıştır. Ahmet, kendisine ben neyim sorusunu sorar. Batı'da aldığı eğitimin de etkisiyle hayatı anlamlandırmaya çalışan bir karakterdir. Yaşadığı toplumu gerici bulur. Ahmet, resim sanatıyla uğraşmayı Türkiye'de, dilsizliği seçmek olarak nitelendirir. Ahmet'in ressamlık mesleğini seçmesini, Orhan Pamuk'un da gençlik yıllarında istediğini biliyoruz. Yazarın resim ve ressamlık üzerine görüşlerini kısmen Ahmet karakteri ile görüyoruz.

Ahmet, dedesi ve babası öldükten sonra konak yerine yapılan apartmanda yaşar. Ahmet dairesinde resimler yaparak vaktini geçirir.

“Uyandıktan, bir şeyler yedikten yarım saat sonra, her sabah son günlerde yaptıklarını gözden geçirirdi. Bu gözden geçiriş sırasında verdiği yargıların, günün başka saatlerinde verdiği yargılardan daha sağlıklı ve gerçekçi olduğuna inanıyordu. Acele acele duvar boyunca sıralanmış resimlere bir kere daha baktı: “Evet, bunda açık bir özentî var... Gereksiz şeyler. Bu iyi. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum; vakit kaybı.”⁴¹¹

Ahmet'in Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı Hasan Ahmet'in yaşadığı çatı katına gelir. Hasan, sağ-sol olaylarına karşın bir dergi çıkaracağını ve derginin kapak, düzen ve yazı işleriyle Ahmet'in ilgilenmesini ister. Ahmet kabul eder.

Ahmet'in tablolar yapıp çevresindekilere sattığını ve Fransızca dersler verdiğini biliyoruz. Ahmet'in babasından kalan bu çatı katında yaşayıp yemeğini alt katta yani babaannesinde yediği belirtilir. Ahmet'in bekâr bir birey olarak diğer masraflarını sattığı tablo ve özel derslerden çıkardığı belirtilir.

“Dört yıldır burada, Nişantaşı'nda bir apartmanın çekme katında yaşıyordu. Dört yıl önce “resim öğrenimi” için gittiği Paris'ten dönmüş, yapılan uzun hesaplardan sonra babası Refik'ten, Ahmet'le Melek'e ancak bu çekme kat

⁴¹¹ a.g.e., s.519

değerinde, hatta daha değersiz bir şey kaldığı açıklanmış, ablasının ihtiyacı olmadığı için bu iki odalı daireye yerleşmişti. Kira vermediği, apartmanın ısıtma masrafına katılmadığı, yemekleri de aşağıda babaannesinde yediği için fazla bir paraya ihtiyacı yoktu. Arada bir, bir resim satıyor, ayrıca gazetelere verdiği ilânlarla bulduğu üç kişiye Fransızca ve bir çocuğa da resim dersi veriyordu. “Ben neyim?” diye bir kere daha mırıldandı, ama hüzne kapılmadı. “Ne yaptığımı biliyorum! Sanat ağacından bir meyve koparmak için hayatımı sunuyorum!” Bir yerde böyle bir şey okumuştur galiba, ama kendisine kızmadı, alaycı bir tavır da takınmadı. Babaannesini görmek, karnını doyurmak için aşağı kata inmeye karar verdi. Anahtarını alıp çıktı.”⁴¹²

Ahmet’in seçtiği mesleğin Türkiye’de çok kazançlı olmadığı aşikârdır. Ressamlık ile ilgili bu konu Ahmet karakteri üzerinden irdelenir.

16. Turizmci

BURHAN (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut’un damadıdır. Mevlut’un büyük kızı Fatma ile evlidir. Fatma ile Burhan İstanbul’da üniversitede tanışırlar. Burhan ve Fatma beraber turizm bölümünü okurlar. Fatma iki senelik turizmci bölümü okur. Burhan ile beraber yatay geçiş sınavlarına girip kazanırlar.

“İzmirli ailede kimse başörtüsü takmıyordu. Nişan günlerinde Mevlut kızının bu ailenin içine girmeye ne kadar hevesli olduğunu gördü. Fatma bazan evde babasına sarılıyor, onu öpüp, yuvadan ayrılacağı için gözyaşı döküyordu, ama beş dakika sonra Mevlut onu yakında kocasıyla yaşayacağı hayatın ayrıntılarını heyecanla hayal ederken yakalıyordu. Mevlut, kızı ve damadının İzmir’deki üniversitenin turizm kısmına yatay geçiş için başvuruda bulduklarını böyle öğrendi. İki ay sonra İzmir’den kabul edildikleri haberi geldi. Böylece Fatma ile Burhan’ın (buydu işte, baston yutmuş gibi uzun boylu ve manasız surat ifadeli damadının güzel olmayan adı) yaz başındaki düğünden sonra İzmir’de kalmaları, orada damadın ailesinin sahip olduğu bir daireye yerleşip İzmirli olmaları üç ayda kesinleşti.”⁴¹³

Evlendikten sonra İzmir’e yerleşirler. Burhan bir otelde iş bulur ve okuduğu bölüm ile uyumlu olarak turizm sektöründe çalışır. Burhan, Mevlut’un diğer damadına göre okumuş daha iyi mesleği olan damat konumundadır. Fatma da

⁴¹² a.g.e., s.511-512

⁴¹³ a.g.e., s. 398

okumuş bir kadın olarak verilir. Fatma'nın kız kardeşi Fevziye liseyi bitiremez ve kaçarak bir şoförle evlenir. Romanda şahısların evlilikleri de meslek ya da eğitim durumlarına göre uyumlu olarak verilir.

17. Nakkaş

ZEYTİN (*Benim Adım Kırmızı*) Enişte Efendi'nin çevresindeki başarılı nakkaşlardandır. Asıl adı Velican'dır.

Orhan Pamuk, Doğu- Batı resim anlayışı ve minyatür tarihi hakkında bilgiler verirken gerçek tarihten yararlanmışır. 17. Yüzyıl Osmanlı hayatı ve dönemin yöneticileri tarafından nakşa verilen değer anlatılmışır. Orhan Pamuk, "Zeytin" lakaplı nakkaşın da gerçek hayattan örnek teşkil ettiğini şöyle belirtmiştir:

"Kahraman nakkaşlarımdan Zeytin, yani Velican, gerçek bir kişilik. İranlı yüz ressamı Siyavuş tarafından yetiştirilmiştir. Ama öteki iki nakkaş hayalidir."⁴¹⁴

Zeytin, Enişte Efendi'nin padişahın emri üzerine hazırlattığı kitap üzerine çalışır. Bir gece ansızın Zarif Efendi adındaki nakkaş öldürülür. Cinayeti sorup soruşturmak için yeğeni Kara, İstanbul'a gelir. Kara, Zeytin'in evine gidip ona sorular sorar. Kara, Zeytin'in çizdiklerini inceler ve sorgular.

"Öğle namazından sonraydı; acele acele ama keyifle tatlı oğlan yüzleri çiziyordum ki kapı vuruldu. Elim titredi heyecanla, kalemi bıraktım. Kucağımdaki iş tahtasını zar zor kenara koydum ve uçar gibi koştum ve kapıyı açmadan önce bir dua ettim: Allah'ım... Şu anlatacaklarımı kitabın içinden işiten sizler, Allah'a bizlerin şu kirlili ve sefil dünyasından ve Padişahımızın alçak kullarından çok daha yakın olduğunuz için, sizden saklamayacağım: Hint Padişahı, cihanın en zengin şahı Ekber Han, dillere destan olacak bir kitap yaptırtıyormuş. İslam ülkesinin dört bir yanına haber salmış ki, cihanın en parlak nakkaşları yanına gelsinler. İstanbul'a yolladığı adamları dün bana geldiler, Diyar-ı Hind'e davet ettiler. Kapıyı açtı, bu sefer onlar değil, çocukluktan unuttuğum Kara. Eskiden aramıza giremez, kıskanırdı bizi. Evet?"⁴¹⁵

⁴¹⁴ Pamuk, Orhan., **Öteki Renkler**, Benim Adım Kırmızı, (N. Ben-Aksiyon), İletişim Yayınları. İstanbul-Aralık 1999, s.159.

⁴¹⁵ a.g.e., s.85

Zeytin ertesi gün Enişte Efendi'nin çalışması odasına gidip katilin kendisi olduğunu itiraf eder. Zeytin, hokka ile Enişte Efendi'yle boğuşuktan sonra öldürür. Kara bu sefer iki cesedin katilini aramaya başlar. Kara, Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan at resminin üslubunun Zeytin'e benzediğini fark eder.

"Bu atı sen yapmadın mı?" dedi Kara eli değnekli bir hoca gibi.

"Ben yapmadım," dedim.

"Eniştemin kitabındakini? "

"O atı da ben yapmadım."

"Üslubundan o atı senin yaptığın anlaşıldı," dedi. "Üstelik Üstat Osman anladı bunu."

"Benim bir üslubum yoktur hiç," dedim. "Bunu şimdilerde esen rüzgâra karşı olmak için gururlanarak söylemiyorum. Suçsuzluğumu kanıtlamak için de söylemiyorum. Çünkü üslubu olmak benim için katil olmaktan da beterdir."⁴¹⁶

Kara, Zeytin'in gözlerin sorguç iğnesi batırır. Zeytin, Kara ile boğuşma anında Kara'nın omzunu hançerleyip kaçır. Zeytin kaçarken son kez nakkaşhaneyi görmek için nakkaşhanenin kapısına gider. Hasan, Zeytin'in elindeki hançerin kendisinin olduğunu fark edip Zeytin'in kafasını kesip öldürür.

Orhan Pamuk, gençken resim ve minyatüre olan ilgisini "Benim Adım Kırmızı" adlı romanında ortaya çıkarmıştır. Pamuk, çocukluğunda ve gençliğinde ilgilendiği minyatür ve resim ilgisini "Öteki Renkler" adlı kitabında şöyle anlatır:

"Çocukluğumda, yedi yaşımdan on dokuz yaşına kadar ressam olmak istedim. Ailemin içerisinde hep resim yapan Kara koyundum. İkincisi, Osmanlı resmiyle ilgili, ilkel cep kitapları çıkardı. Oradaki Osmanlı minyatürlerini kopya ederdim. İçgüdüsel bir merakla bunu yapardım. 13 yaşında ortaokul öğrencisiyken 16. yüzyıldaki Nakkaş Osman'la, 18. yüzyıldaki Levni arasındaki üslup farkını bilirdim. Bu konudaki kitapları alır, takip ederdim, özel merakım vardı."⁴¹⁷

⁴¹⁶ a.g.e., s.400

⁴¹⁷ Pamuk, Orhan, **Öteki Renkler, Benim Adım Kırmızı**, (Oral-Cumhuriyet), İletişim Yayınları, İstanbul-Aralık 1999, s.162.

Orhan Pamuk'un resimde üslup, Osmanlı dönemi minyatür tarihi ve dönemin padişahının resme olan ilgisini Kara, Enişte Efendi, Leylek, Zeytin, Zarif Efendi, Kelebek ve Osman Efendi kahramanları ile nakkaşlık mesleğini ele alır.

Romanda 1591 yılında Osmanlı padişahının Venedik Doç'una hediye olarak hazırlattığı resimli kitaptan bahsedilir. Yazar resim ve sanat etrafında aşk, cinayet, polisiye konuları işlemiştir.

LEYLEK (*Benim Adım Kırmızı*) saraya bağlı nakkaşhanenin nakkaşlarından. Asıl adı Mustafa Çelebi'dir. Padişahın emriyle ile hazırlanan kitap için Enişte Efendi'nin evinde çalışır. Bir gece arkadaşları Zarif Efendi'nin ölü bulunması üzerine Kara gelip Leylek'i evinde sorgular.

"Eski ustaların aksine çok savaş gördüm ben, çok," dedim sessizliği kendi varlığımla doldurmak için. "Savaş makineleri, toplar, ordular, ölümler. Padişahımızın, paşalarımızın savaş çadırlarının tavanlarını hep ben nakşettim. Savaşlardan sonra İstanbul'a döndüğünde, herkesin unutacağı savaş manzaralarını, ikiye bölünmüş cesetleri, birbirine karışmış orduları, kuşatılmış kalelerin burçlarından toplarımıza ve ordularımıza korkuyla bakan zavallı kafirin askerini, kafaları kesilen isyancıları, dörtnala saldıran atların coşkusunu da ben resmettim. Gördüğüm her şey aklımda kalır: Yeni bir kahve değirmeni, hiç görmediğim cins bir pencere halkası, bir top, yeni cins bir Frenk tüfeğinin tetiği, bir ziyafet sırasında kimin ne renk giydiği, kimin ne yediği, kimin elini nereye nasıl koyduğu..."⁴¹⁸

Katilin arkadaşları Zeytin olduğu ortaya çıkar. Zeytin kaçarken nakkaşhanenin kapısında Hasan tarafından öldürülür.

Başnakkaş Osman Efendi kör olduktan sonra başnakkaş Leylek olur.

Orhan Pamuk, romanda kırmızı renginin nasıl elde edildiğini anlatır. Bu yüzden romanın adı da "Benim Adım Kırmızı" olarak yayımlanır. Kırmızı rengin minyatürlerde nerelerde kullanıldığı da ele alınan diğer konudur. Romanda Leylek kahramanı ile Osmanlı nakkaşhanesinde başnakkaş olma hakkı anlatılır. Leylek başnakkaş öldükten sonra başnakkaş olan kahramandır.

⁴¹⁸ a.g.e., s.83-84

KELEBEK (*Benim Adım Kırmızı*) Nakkaşhanenin en iyi nakkaşlarından. Asıl adı Hasan Çelebi'dir. Zarif Efendi öldürüldükten sonra Kara tarafından sorgulanır. Kelebek, padişahın istediği kitabı tamamlamak için Enişte Efendi'nin çalıştırdığı nakkaştır.

“Baruthaneli Hasan Çelebi olarak bilinir, ama benim için her zaman Kelebek'tir o. Bu adı, bana hep güzel çocukluğunu, gençliğini hatırlatır: Görenlerin inanamayıp bir daha bakmak isteyeceği kadar güzeldir. Her zaman şaşıtım mucize: Güzeldiği kadar yeteneklidir de. Bir renk ustasıdır, en kuvvetli yanı budur; sanki renk sürme zevki için döne döne, aşkla nakşeder. Ama uçucu, amaçsız ve kararsız olduğunu da Kara'ya söyleyiverdim. Adil olma endişesiyle de ekledim: Kalbiyle resmeden gerçek nakkaştır o. Eğer nakış akıl için, içimizdeki hayvana seslenmek için, ya da Padişah'ın gururunu okşamak için değil de, göz için bir şenlik olsun diye yapılıyorsa Kelebek gerçek nakkaştır.”⁴¹⁹

Kara araştırmaları sonucu katilin Zeytin olduğunu anlar. Kara, Kelebek'i alıp Zeytin'in saklandığı tekkeye gider. Zeytin oradan kaçıp ama yolda öldürülür.

Başnakkaş Osman Efendi'den sonra Kelebek'in başnakkaş olması beklenir. Fakat başnakkaş Leylek olur. Kelebek de çadır, halı üzerine çizimler yaparak hayatına devam eder.

Sultan III. Murat öldükten sonra nakkaşlığa ilgi azalmıştır. Batıdaki portre resmin İslamiyet'te yeri olmadığı için halk arasında olaylar yaşanmıştır. Dönemin tekkeleri ve çevresi padişahın dine küfür derecesinde kendi portrelerini yaptırdıkları dedikodusu yayılır. Padişahın ölümünden sonra da nakşa, resme önem azalır. Kelebek de mesleğini saray için yapmaktan ziyade para kazanmaya yönelik devam ettirir.

OSMAN EFENDİ (*Benim Adım Kırmızı*) Saraya bağlı nakkaşhanenin başnakkaşıdır. Öğrencileriyle beraber padişahın isteği üzerine şehzadelerin sünnet törenlerini anlatan surnâme hazırlarlar. Padişahın isteği üzerine resimli bir kitap hazırlanırken nakkaşlardan Zarif Efendi öldürülür. Osman Efendi de Kara ile birlikte katili aramaya başlar. Enişte Efendi de öldürülür. Osman Efendi, Kara ile beraber sarayın Hazine Odası'nda resim üzerine araştırmalar yapıp katili bulmaya çalışırlar.

⁴¹⁹ a.g.e., s.278

“Bir an, iki gün sonra benimle birlikte bütün nakkaşlarım işkenceden geçse iyi olur diye düşündüm ve önümde açık duran resimde elimin altına ilk gelen yüzün gözlerini kalemtırışımın ucuyla acımasızca kazıdım. Hint elçisinin getirdiği damalı tahtayla taşlara bakıp satranç oyununu öğrenen, öğrenir öğrenmez usta Hintliyi yenen Acem bilginin hikâyesiydi bu! Acem yalanı! Satranç oynayanların, onları seyreden Şah’ın ve adamlarının da gözlerini teker teker kazıdım. Sayfaları geriye çevirip acımasızca savaşıyan şahların, şahane zırhlar içindeki gösterişli orduların askerinin, yerlerdeki kesik başların da gözlerini teker teker acımasızca kazıdım. Bu işi üç sayfaya yaptıktan sonra kalemtırışımı kuşağıma soktum.”⁴²⁰

Kara, katilin Zeytin olduğunu çözer ve Zeytin’i saklandığı tekkede bulur. Zeytin kaçarken Kara’yı omzundan hançerler. Zeytin nakkaşhanenin kapısında Hasan tarafından öldürülür. Osman Efendi de kör olduğu için Başnakkaşlığı bırakmak zorunda kalır. Osman Efendi’nin yerine Leylek başnakkaş olur.

ENİŞTE EFENDİ (*Benim Adım Kırmızı*) Enişte Efendi, Venedik’e sefirlik göreviyle gidip oradaki resimleri inceleyip perspektif tekniğini öğrenir. Venedik’teki portrelere hayran olur. Geldiğinde Padişah’a gördüklerini anlatıp dikkatini çeker. Padişah da bunun üzerine Hicri’nin bininci yılı için resimli Batılı usullerle bir kitap hazırlanması ve Venedik Doç’una hediye edilmesi görevini Enişte Efendi’ye verir.

Enişte Efendi, nakkaşhanenin en yetenekli nakkaşları; Zarif, Kelebek, Leylek ve Zeytin ile çalışır. Onlara Batı’dan öğrendiği perspektif, figüratif teknikleri öğretir ve evine çağırır resimler yaptırır. Başnakkaş Osman Efendi ise geleneksel nakşa bağlıdır. Nakkaşlar bu konuda arada kalırlar ve hazırlanması gizli tutulan kitap konusu tartışmalara sebep olur. Enişte Efendi yaptırdığı son resim iki sayfa büyüklüğündedir. Kâğıdın her kenarına nakkaşlara resim yaptırır ama resmin bütününe göstermez. Zarif Efendi, resmin dine küfrettiğini düşündüğünü arkadaşı Zeytin’e anlatır. Bir gece Enişte Efendi’nin evinden dönen Zarif adlı nakkaş kaybolur. Bunun üzerine Enişte Efendi, Tebriz’deki yeğeni Kara’yı çağırır.

"Tıpkı senin Tebriz'deki hattatlar ve nakkaşlarla yaptığın gibi ben de bir kitap hazırlatıyordum," dedim. "Benim siparişim Âlemin Temeli Padişahımız Hazretleri'dir. Kitap gizli olduğundan, Padişahımız benim için Hazinedarbaşı'ndan gizli bir para çıkarttı. Padişahımızın nakkaşhanesinin en usta nakkaşlarıyla tek tek

⁴²⁰ a.g.e., s.343

anlaştım. Onların kimine bir köpeği, kimine bir ağacı, kimine kenar süsleriyle ufuktaki bulutları, kimine atları resimlettiriyordum. Resmettirdiğim şeyler, tıpkı Venedikli üstatların resimlerindeki gibi, Padişahımızın bütün âlemini temsil etsin istiyordum. Ama bunlar Venediklilerin yaptığı gibi malın mülkün değil, tabii ki iç zenginliğinin ve Padişahımızın âleminin sevinçlerinin ve korkularının resimleri olacaktı. Para'yı resmettirdiysem küçümsemek içindir, Şeytan'ı ve Ölüm'ü korkuyoruz diye koydum. Bilmiyorum dedikodular ne diyor. Ağaçlarının ölümsüzlüğü, atlarının yorgunluğu, köpeklerinin arsızlığı Padişahımız Hazretleri'ni ve âlemini temsil etsin istedim. Leylek, Zeytin, Zarif ve Kelebek takma adlı nakkaşlarım da keyiflerince konu seçsin istedim. En soğuk, en uğursuz kış geceleri bile Padişahımın nakkaşlarından biri kitap için resmettiği şeyi göstermeye gizlice bana gelirdi."⁴²¹

Zarif Efendi'nin katili araştırılırken Enişte Efendi, Zeytin adlı nakkaş tarafından çalışma odasında öldürülür. Kızı Şeküre, Kara ile evlenmek için babasının ölümünü mahalleye geç duyurur. Kara, katilin Zeytin olduğunu bulur. Zeytin boğuşma anında Kara'yı hançerler. Kara da Şeküre ve çocuklarıyla Enişte Efendi'nin evinde yaşamaya devam eder.

KARA (*Benim Adım Kırmızı*) babası vefat edince teyzesinin yanına yerleşir. Enişte Efendi, Kara'ya nakış işlerini öğretir. Kara, teyzesinin kızı Şeküre'ye âşık olur. Kara, aşkına karşılık bulamayınca Tebriz'e gider. Kara orada hattatlık ve kâtiplik yapar. Enişte Efendi, İstanbul'da padişahın isteği üzerine en iyi nakkaşlara bir kitap hazırlatır. Bunun için Kara'yı da İstanbul'a çağırır.

“O mektupta, Eniştem beni İstanbul'a çağırmış, Padişahımız için gizli bir kitap hazırladığını, benim ona yardım etmemi istediğini yazmıştı. Benim, bir dönem Tebriz'de Osmanlı paşaları, valiler, İstanbul'daki ricacılar için kitaplar hazırlattığımı Eniştem işitmişti. Tebriz'de yaptığım, kitap sipariş eden ricacılardan peşin para alıp, savaşlardan ve Osmanlı askerinden şikâyetçi nakkaşlardan ve hattatlardan hâlâ şehri terk edip Kazvin'e ve diğer Acem şehirlerine gitmemiş olanları bulmak ve parasızlık ve ilgisizlikten şikâyetçi bu büyük üstatlara sayfaları yazdırtıp, nakşettirip, ciltlettirip

⁴²¹ a.g.e., s.32-33

kitabı İstanbul'a yollamaktı. Gençliğimde Eniştemin bana geçirdiği nakış ve güzel kitap aşkı olmasaydı hiç giremezdim bu işlere.”⁴²²

Kara, İstanbul'a gelince Zarif Efendi adındaki nakkaşın öldürüldüğünü öğrenir. Kara katili ararken Enişte Efendi de öldürülür. Şeküre, savaştan dönmeyen kocasından umudunu keser ve Kara ile evlenmek ister. Kara da katil Zeytin'i bulur. Kara ile Şeküre beraber Enişte Efendi'nin evinde yaşarlar. Kara, Divan kâtipliği yapar. Padişahın istediği kitabı Kara da tamamlayamaz. Yirmi altı yıl sonra Kara da kalp krizinden ölür. Sonra gelen Padişahlarda artık nakış ve resme önem vermezler.

Kara, Venedik Doç'u için hazırlanan kitaba yardım için gelmiştir. Çünkü İran'da nakşın ve minyatürün daha gelişmiş olduğu yerde çalışıp kendini geliştirmiş biridir.

18. Müneccim

HÜSEYİN EFENDİ, Osmanlı dönemi müneccimbaşıdır. Padişah, Hoca'ya yıldızları ve rüyalarını yorumlattığında Hüseyin Efendi'den daha iyi yorumladığını söyler. Paşa, Hüseyin Efendi'nin siyasi dolaplar çevirdiğinden katli için fetva aldığını söyler. Zaten müneccimbaşların çoğunun ya öldürüldüğünü ya da ortadan kaybolduklarını ekler. Hüseyin Efendi de kaçarken Sadık Paşa'nın yakında öleceğini kâğıtlarla etrafa bildirince yeri belli olur. İstinye kıyısında cellatlar sandalına yetişip onu boğarlar.

“Yaz sonuna doğru bir gün, Müneccimbaşı Hüseyin Efendi'nin cesedinin İstinye kıyısında bulunduğunu duyduk. Paşa katli için fetvayı en sonunda almış, o da saklandığı yerde rahat durmayıp, Sadık Paşa yakında ölecek, belirtisi var, diye sağa sola kâğıtlar yolladığından yerini belli etmiş. Anadolu'ya geçmek isterken cellâtlar sandalına yetişip boğmuşlar. Malına mülküne el konulduğunu öğrenince Hoca Müneccimbaşının kâğıtlarını, kitaplarını, defterlerini ele geçirmek için harekete geçti; bunun için, birikmiş ne kadar parası varsa rüşvete harcadı. Bir akşam eve koca bir sandık içinde getirdiği binlerce sayfayı bir hafta içinde yuttuktan sonra, öfkeyle bundan çok daha iyisini yapabileceğini söyledi.”⁴²³

Hoca, Hüseyin Efendi'nin evindeki kâğıtları ve kitapları toplayıp neler bildiğini merak ederek kendi evine taşır.

⁴²² a.g.e., s.14-15

⁴²³ a.g.e., s.38

Padişah, kendi himayesine aldığı müneccimlerine gördüğü rüyaları yorumlatır.

SITKI EFENDİ (*Beyaz Kale*) Hüseyin Efendi'nin ölümünden sonra yerine gelen müneccimbaşıdır. Şehri veba hastalığı sarınca Padişah, saraya Hoca'yı çağırıp hastalığın ne zaman biteceğini sorar. Sıtkı Efendi, Hoca'nın günler sonra geldiğinde de vebanın İstanbul'u ne zaman terk edeceğini söyleyemediğini hatırlatır. Sıtkı Efendi, yerinde gözünün olduğu Hoca'ya karşı bilenir. Hoca, Padişah'a tüm şehrin kapatılıp kimsenin dışarı çıkmamasının doğru olacağını böylece vebanın yayılmayacağını belirtir. İkinci gün, saraydakiler ikiye bölünür. Sıtkı Efendi ve yanındakiler önlemlerin kaldırılmasını, Hoca ve diğerleri de devam edilmesini ister. Bazı esnaf takımı ve çevresindekiler vebanın Allah'ın işi olduğunu belirtip Yeniçerilerle çatışırlar. Bunun üzerine fetva alınıp yirmi kişi öldürülür. Veba salgını Hoca'nın dediği tarihlerde ölüm oranlar azalınca Padişah, Hoca'yı başmüneccimbaşı görevini verir. Kumpasta parmağı olduğu düşünülen Sıtkı Efendi ve takımı da saraydan sürgün edilip kovulunca Sıtkı Efendi'nin işi de Hoca'ya kalır.

“Vebadan sonraki haftalar içinde, Hoca yalnızca Müneccimbaşılığa getirilmekle kalmadı, Sultanla, yıllardır umutla beklediğimizden de sıkı bir yakınlık kurdu: Başvezir , o küçük ve başarısız isyan hareketinden sonra, Padişah'ın çevresine topladığı o maskaralardan artık kurtulması gerektiğini annesine sezdirmiş; esnaf da, yeniçeriler de, Sultan'ı boş laflarıyla kötü yola çeken ukalâ kalabalığını felâketlerin sorumlusu olarak görüyorlarmış çünkü. Böylece, kumpasta parmağı olduğu söylenen eski Müneccimbaşı Sıtkı Efendi'nin takımı, sürgün ve görevle saraydan kovulunca onların işi de Hoca'ya kaldı.”⁴²⁴

Sıtkı Efendi'nin veba hakkındaki yorumları ve görüşleri yanlış çıkınca sürgün edilir. Dönemin şartlarında saraydaki bu görevin çok hassas olduğu anlatılır. Müneccimin yanlış bilgilendirmesi görevden alınmasına ve sürgün edilmesine sebeptir.

19. Kuyucu/Usta

MAHMUT USTA (*Kırmızı Saçlı Kadın*) kuyu ustasıdır. Cem'in Gebze”de bahçede bekçilik yaptığı günlerde kuyu kazan ustasıdır. Cem'e Küçükçekmece'de kuyu kazacağını ve on günde daha fazla para kazanabileceğini söyler. Cem,

⁴²⁴ a.g.e., s.78

dershaneye gitmek için biriktireceği parayı düşünür ve annesini ikna eder. Cem, Mahmut Usta Öngören'deki arazide çadır kurup kuyu kazmasına yardım eder.

Mahmut Usta, kırk üç yaşındadır ve bekârdır. Cem'e geceleri dini hikâyeler anlatır. Sert bir duruşu ve tavrı olsa Cem'i koruyup kolladığı için Cem, onda baba sıcaklığı bulur.

“Ailesinin yoksul olduğunu söylemekten hoşlanırdı. Babası Büyükdere'de son yalılarda bahçıvanlık yapmış, kuyu kazmayı geç yaşta, bir ustaya yardım ederken öğrenmiş, bu işte para var diye hayvanlarını satmış, oğlu Mahmut'u da yanına çırak almıştı. Liseyi bitirene kadar Mahmut Usta babasına çıraklık etmiş, askerden sonra bostan ve gecekondlu kuyularının en çok açıldığı 1970'lerde kendisine bir at arabası almış ve babası ölünce işi kendi sürdürmüştü. Yirmi yılda yüz ellinin üzerinde kuyu kazmıştı. Babam gibi kırk üç yaşındaydı ama hiç evlenmemişti.”⁴²⁵

Cem, sabaha karşı çadıra gider. Mahmut Usta nerede kaldığını sorup çadırdan çıkar. Mahmut Usta çadırdan çıkıp incir ağacının altında sigara içmeye gider ama Cem onu takip edip Gülcihan'ın yanına gideceğinden şüphelenir. Cem, on yedi yaşındadır ve kendinden yaşça büyük Gülcihan'a âşık olmuştur. Cem, Mahmut Usta'yı hem sever hem de kıskanır. Sabah Mahmut Usta kuyuya inince işe başlarlar. Cem uykusuzluktan çok zor işini yapar. Dolu kovayı kancadan çıkartırken elinden kaçar ve dolu kova kuyuya düşer. Mahmut Usta'dan bir çığlık duyulur ve bir daha ses gelmez. Cem, Mahmut Usta'yı öldürdüğünü zanneder. Korkup bavulunu alıp trenle İstanbul'a döner. Gülcihan ve Turgay, Cem'i kaçarken görünce şüphelenip kuyuya gelirler. Mahmut Usta yarı baygın halde çıkartılır. Mahmut Usta'nın omzunun bir tarafı sakat kalır. Mahmut Usta, kuyudan suyu bulur ve arazi sahibinden hediyelerini bahşişlerini alıp Öngören'e yerleşir. Çevresi tarafından sevilen biri olur.

Mahmut Usta ile İstanbul'da kuyuculuk mesleği ve kuyuculuğun püf noktaları anlatılmıştır.

“Bizans zamanından kalma, beş yüz yıllık bir kuyuya nasıl girdiğini anlatmıştı bir kere. Herkesin cinli, efsunlu, uğursuz dediği kuyuda aslında gaz biriktiğini, Mahmut Usta bir gazetenin iki sayfasını güvercinin kanatları gibi açık, iki ucundan yakıp aşağı atarak göstermişti. Cayır cayır yanarak ağır ağır aşağıya inen gazete, kuyunun dibinde hava kalmadığı için sönmüştü. Ben hava değil, oksijen

⁴²⁵ a.g.e., s.35

kalmamış diye ustamı düzeltmiştim. Ustam çocuksu ukalalığıma aldırmamış, tam tersi, o da kertenkeleli, akrepli, yarı tuğla, yarı taş Bizans kuyularının duvarlarının tıpkı Osmanlı kuyuları tarzında örüldüğünü ve Horasanî sıva kullanıldığını anlatmıştı. Cumhuriyet'ten ve Atatürk'ten önce İstanbul'un eski kuyucu ustaları ise Ermeni'ydi.”⁴²⁶

Mahmut Usta ile kuyu ustalığı anlatılarak, bu işin Cem'in üzerinde ve hayatındaki etkileri işlenmiştir. Cem yıllarca bir katil olduğunu düşünür. Cem yıllar sonra Öngören'e oğlu Enver'i görmeye gelir. Mahmut Usta'nın yıllar önce öldüğünü öğrenir. Cem, Mahmut Usta'nın nasıl olduğunu babasının cenazesine gelen Süreyya Bey'den öğrenmiştir. Cem oğlu Enver ile konuşurken Mahmut Usta'nın hikâyelerinin hala çocuklar tarafından sevildiğini duyar.

ALİ (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Mahmut Usta'nın Cem gibi olan diğer çırağıdır. Ali, arazi sahibi Hayri Bey'in çalıştırdığı gençlerdendir. Ali, Mahmut Usta'nın yanına çirak olarak Hayri Bey tarafından getirilir.

“Ben küçük Aygaz ocağında çay demlerken, dünkü kamyonetle arazi sahibi Hayri Bey geldi. Arkadaki yüklükten de benden biraz büyük bir delikanlı indi. Ali adlı gencin arazi sahibinin yanında çalıştırdığı biri olduğunu, son anda gelmekten vazgeçen Gebzeli çırağın yerine kuyuya ineceğini konuşmalardan anladım.”⁴²⁷

Ali, Öngören'dendir. Gündüzleri kuyuda Cem ve Mahmut Usta ile çalışıp geceleri evine döner. Mahmut Usta, Ali'yi kuyuya indirdikten sonra su da çıkmadığı için Ali artık gelmemeye başlar. Mahmut Usta etrafında kuyuculuk ve usta- çirak ilişkisi Ali karakteri ile anlatılmıştır.

KAYINPEDER (*Benim Adım Kırmızı*) Şeküre'nin kocasının babasıdır. Adı romanda geçmez. Abaza kökenlidir. Eşi ölmüştür. Ayna yapar ve satar. Kibar biri olarak tarif edilir. Savaştan dönmeyen Şeküre'ye diğer oğlu Hasan'ın sarkıntılık etmesini desteklemez. Şeküre'nin babasının evine dönmesine bu yüzden ses çıkarmaz onu zorlamaz.

“Kocamın gün görmemiş, ama çelebi ruhlu Abaza babası ve onun gibi yeşil gözlü kardeşiyle birlikte Çarşıkapı'da bir kira evinde oturuyorduk. Evin orta direği kocam kaybolunca sıkıntılar; başladı. Kayınpeder büyük oğlunun savaşa savaşa

⁴²⁶ a.g.e., s.33-34

⁴²⁷ a.g.e., s.16

zenginleşmesi üzerine bıraktığı aynacılık işine o yaştan sonra geri döndü. Kocamın gümrükte çalışan bekâr kardeşi Hasan, eve getirip bıraktığı para çoğaldıkça erkeklik taslamaya başladı. Ev işlerini gören cariye kızı, kirayı verememekten korktukları bir kış, alelacele esir pazarına götürüp sattılar ve benden onun gördüğü mutfak işlerini görmemi, çamaşırı yıkamamı, hatta çarşı pazara çıkıp alışveriş etmemi istediler. Ben bu işleri görecektim kadın mıyım, demedim, yüreğime taş basıp hepsini yaptım. Ama artık geceleri odasına alacak bir cariyesi olmayan kayınbirader Hasan, benim kapımı zorlamaya başlayınca ne yapacağımı şaşırdım.”⁴²⁸

Kayınpeder’in oğlu askerden dönmeyince geçim sıkıntısı yüzünden ayna yapıp sattığı belirtilmiştir.

20. Millî Piyango Satıcı

İSMAİL (*Sessiz Ev*) İSMAİL, Selahattin Darvinoğlu’nun gayrimeşru çocuğudur. Recep ile kardeştir. Selahattin Bey, evine aldığı hizmetçi kadından iki çocuğu olur. Fatma Hanım, bu iki çocuğa ve kadına eziyet eder. Selahattin Bey, uzak bir köye götürüp para karşılığı yaşlı bir adama evlatlık verir. Anne ve bu köydeki baba çocukları doktora götürür. Doktor, Recep için küçük yaşta dayaktan dolayı cücelik olduğunu, İsmail’i de güneşe çıkart belki düzelir yorumunu yapar. Recep cüce kalır, İsmail de topal kalır. Selahattin Bey, öldükten sonra Doğan Bey Kemah’tan eve döner. Doğan Bey, köyden Cennethisar’daki eve getirmesi üzerine anneleri ölen iki kardeşe verdiği para ile İsmail, yakın yerdeki yokuştan arsa alıp ev yapar. Hasan adında oğlu vardır. Millî piyango satıcılığı yapar.

“Ara sokaklarda geziniyorum. Küçük alana açılan sokaklardan birinin ucuna bir araba yanaştı, içinden İstanbul’dan yeni gelen bir yorgun koca çıktı, elinde çanta evine girdi, sanki haberlere bakarak yenilecek yemek için geciktiği için telaşlıydı. Yeniden kıyıya gelince İsmail’in sesini duydum.

“Millî Piyango, altı gün kaldı.”

⁴²⁸ a.g.e., s.52

Beni görmedi. Ses de etmedim. Başı aşağı yukarı inip çıkararak lokanta masaları arasında geziniyordu. Sonra bir masadan çağırıldılar gitti, eğildi, beyaz elbiseli, saçları kurdelalı bir kıza piyango destesini uzattı. Kız ağırbaşlı seçiyor, annesiyle babası memnun gülümsüyordu; döndüm artık, bakmıyorum.”⁴²⁹

Recep kahvehaneye gidince masalar arasında dolanan kardeşi İsmail’i görür. İsmail onu görmez. Recep, kardeşinin hep istasyona yakın diye yokuştan değil deniz kenarından ev almamasına yakınmasını hatırlar. Evine gidip sohbet ettiği zamanlarda hep bundan yakını, karısı da ona hak verir. Fatma Hanım’ın yanına torunları gelir. Recep de bu evde hizmetçidir. Torunlardan Nilgün ve Faruk, İsmail’in ne yaptığını nasıl olduğunu Recep’e sorarlar. Recep, piyango sattığını, yokuştaki evde karısı ve oğlu Hasan ile yaşadığını, topal olan bacağının aynı olduğunu belirtir.

İsmail’in oğlu Hasan, Nilgün’e âşıktır. Fakat milliyetçi arkadaşlarının baskısı ile Nilgün komünist olduğu için ona öfke duyar. Nilgün’ü sürekli plaja ve gazeteye almaya çıktığı saatlerde takip eder. Hasan, Nilgün ile konuşmaya çalışırken Nilgün’ün kaçmaya çalışması üzerine onu döver. Nilgün eczaneye gittikten sonra eve gelip geceyi kardeşleri ile salonda geçirir. Sabah olunca İstanbul’a hastaneye gitmeye karar verirler. İsmail, Hasan’a ulaşamadığı için Recep’in yanına mutfığa gelir. Kardeşine suç ve korkuyla Hasan’ı sorar. Dün eve jandarma geldiğini Hasan’ı sorduklarını anlatır. İsmail, Hasan’ın bu yaptığının milliyetçi gençlerle gezdiği için olduğunu onlara uyduğunu belirtir. İsmail, çekinerek evdekilerin ne dediğini ve Nilgün’ün nasıl olduğunu sorar. İsmail, Hasan’ın iki gecedir eve uğramadığını, Recep’e buraya gelip gelmediğini sorar. Recep’ten gelmediği yanıtını alır. İsmail, telaşla mutfakta otursa da kalkmayı gitmeyi ya da yukarıdakilerden özür dilemeyi düşünür. Ara sıra Recep’e Hasan eve gelir değil mi diye desteklemesini bekler. Yukarıdan Fatma Hanım’ın yere vurulan baston sesini duyarlar. Recep, yukarı çıkıp bavulları indirirken Nilgün Hanım’ın kustuğunu görür. Telaşla mutfığa gelip midesine ne iyi gelir diye düşünürken İsmail’in anlattıklarını duymaz. Yukarı çıktığında Nilgün’ün öldüğünü görür. Eve gelen eczacı kadın, beyin kanamasından öldüğünü belirtir.

⁴²⁹ a.g.e., s.9

C. Siyaset, Politika Alanında Çalışan/Yönetici/İdareci

PADİŞAH (*Beyaz Kale, 1985*) romanın aktüel zamanında küçük yaşta tahta geçen dördüncü Mehmet'tir. Venedikli Köle diğer kölelerle boğaza getirildiğinde Padişah'ın izlediği söylenir. Sadık Paşa'nın oğlunun düğünü vardır. Venedikli Köle ve Hoca'yı tanıştıran Osmanlı paşası, havai fişek gösterisi düzenlemelerini ister. Haliç'teki bu havai fişek gösterisini Padişah da izler. Paşa, Hoca ile Köle'yi yaptıkları namaz saati ve gök kuramıyla ilgili çalışmalarını sunmak için Sultan'ın karşısına çıkarır. Padişah, yıldızları merak ettiğini belirtip Hoca'dan onları yorumlamasını ister.

“Padişah, boyu başına göre kısa, kırmızı yanaklı sevimli bir çocuktur. Araçları, kendi oyuncaklarıymış gibi elliyordu. Onunla akran ve arkadaş olmak istediğimi o zaman mı, yoksa çok sonra, on beş yıl sonra yeniden karşılaştığımız zaman mı düşündüğümü çıkaramıyorum şimdi; ama ona haksızlık etmek gerektiğini hemen hissettim. O sırada Hoca bir tutukluk geçiriyor, Padişahın çevresindeki kalabalık da, merakla onu bekliyordu. Sonunda başlayabildi; hikâyesine yepyeni şeyler eklemiş: Yıldızlardan akılları olan canlı yaratıklar gibi söz etti, geometri ve aritmetik bilen ve bildiklerine göre uyumla dönen, çekici esrarlı yaratıklara benzetti onları. Arada bir başını kaldırarak göğe hayranlıkla bakan çocuğun etkilendiğini gördükçe coşuyordu.”⁴³⁰

Padişah, çocuk yaştadır ve hayvanlara karşı çok ilgilidir. At Meydanı'nda kafeslerde aslanları, leoparları, kaplanları vardır. Padişah, göğün hasta aslanı için ne dediğini Hoca'ya sorar. Birkaç hafta sonra aslan iyileşince Padişah, Hoca'yı saraya çağırır. Birlikte At Meydanı'na gidip hamile aslanının kaç tane doğuracağını Hoca'ya sorar. Hoca, müneccim olmadığını belirtir fakat Padişah'ı etkileyip tasarılarına, bilime olan ilgisini ortaya çıkarmak için onu etkilemekten başka şansı yoktur. Hoca ve Köle, sultanın ilgileneceği hayvanları anlatan “Hayat-ül-Hayvan ve Acaib-ül-Mahlukât” adlı iki risale yazmaya başlarlar. Hoca, Paşa ile yazdığı eseri Sultan'a gönderir. Bir ay sonra Padişah, Hoca'yı ava giderken çağırır. Av esnasında tavşanlardan biri kendisini suya atar ve yabancı bir köpek yakalayınca, Padişah, köpeğin ağzından tavşanın alıp salınmasını emreder. Padişah, bu olayı Hoca'nın yorumlamasını ister. Hoca, beklenmedik yerden düşmanlarının çıkacağını ama bu

⁴³⁰ a.g.e., s.32

durumu Padişah'ın kazasız atlatacağını söyler. Padişah, Hoca'nın dediği gibi aslanının birbirine denk iki yavru doğurduğunu ve yazdığı eseri çok beğendiğini söyler. Avdan sonra Padişah, Hoca'yı bahara kadar çağırılmaz. Hoca, etraftan edindiği bilgiye göre, Kösem Sultan'ın yeniçeri ağalarıyla anlaşarak Sultanı ve annesini boğdurup yerine Şehzade Süleyman'ı geçirmek için plan kurduğunu ama planın işlemeyip kendisinin öldürüldüğü duyulur. Padişah, baharda Hoca'yı çağırınca yorumunun doğru çıktığını söyleyip Hoca'ya dirlik verilmesini buyurur. Şehirde kol gezen veba hastalığı üzerine Padişah, Hoca'yı çağırıp vebanın ne zaman biteceğini, daha ne kadar can alacağını ve kendi canının tehlikede olup olmadığını sorar. Hoca, yuvarlak cevaplar verip vakit ister. Üç gün önce, Hoca'nın karnında çıban çıktığı için veba olduğunu düşünen Köle, Heybeliada'ya kaçmıştır. Hoca, para karşılığı sandalcılardan orada olduğunu bilir ve sultanın veba için çağırması üzerine Köle'yi gidip adadan alır. Hoca, Köle'ye onun bilgisine ihtiyacı olduğunu söyleyip veba üzerine araştırmaya başlarlar. Köle, şehre inip tabut sayılarını kaydedip vebanın en çok nerelerde can aldığını not eder. Akşamları saraydan gelen Hoca ile bir takvim oluşturup Padişah'a çarşı ve kalabalık yerlerin bir süreliğine kapatılmasını önerirler. Padişah'ın emriyle şehre giriş çıkışlar durdurulur. Hoca ve Köle'nin takviminde olduğu gibi hastalık yavaş yavaş şehri terk eder. Padişah, bunun karşılığında Hoca'yı Başmüneccim yapar. Veba sonrası Ayasofya'da kılınan cuma namazında Hoca, Padişah'ın az gerisinde yer alır. Padişah bu süreçte artık yirmi bir yaşındadır. Hoca ve Köle, Padişah için çeşit çeşit hikâyeler yazıp kendisine anlatırlar. Yazdıkları bir kitabın tesliminden bir ay sonra, Hoca'nın büyük hayallerle yapmak istediği silahın yapımı için Padişah'tan emir alırlar. Hoca ve Köle, verilen büyük gelirlerle silahın yapımında altı yıl çalışırlar. Çalışmalarını anlatmaları için Köle ve Hoca, Padişah'ın huzuruna getirilir. Padişah, Hoca yerine Köle ile sohbet edip ilgilenir, Hoca'ya her anlattığının onun öğrettiğinden şüphe duyduğunu belirtir. Hoca ile birlikte Padişah ile sohbet etmeye artık Köle de gider.

Kitabın son bölümünde; Sultan'ın ordusu Viyana'ya gidip yenilgiye uğrar. Padişah, yanındaki soytarıların ve Münneccimbaşı'nın boynunu vurdurur. Sonunda Padişah, tahttan indirilir.

SADIK PAŞA (*Beyaz Kale, 1985*), Osmanlı dönemi paşasıdır. Paşa, nefes darlığı çeker. Hekimlerin çare bulamaması üzerine Venedik'te Türklerin esir alıp getirdiği Köle'nin hekim olduğunu, zindandakileri iyileştirdiğini duyunca kendisini

konağına çağırır. Köle'nin mutfağına inip karışım yaptığı hapı ve şurubu kullanır. Birkaç gün sonra çıkan poyraz ile Paşa iyileşir. Paşa iyileşince Köle'yi konağına çağırır, şikâyetlerini dinler ve kese içinde para verip zindana gönderir. Köle, kâhyanın getirdiği kıyafetlerden Paşa'nın artık onu içeride kolladığını anlar. Bahar başında Paşa, donanmayla Akdeniz'e açılır. Sonbahara doğru Paşa ve donanması top atışlarıyla Padişah'ı selamlayarak dönerler. Venediklilerin altı gemiyi yaktığı duyulur. Köle, çok esir getirilmediğini görür. Paşa, oğlu ile Başvezir'in kızını evlendirecektir, bu yüzden gösterişli bir düğün yapmak ister. Bunun için konağa dönemin bilgini olarak görülen Hoca'ya ve bilgisine güvendiği Venedikli Köle'yi konağına çağırıp tanıştırır. Düğün için eşsiz bir havai fişek gösterisi hazırlamalarını ister. Düğün günü Hoca ile Köle, Haliç'te Padişah'ın da izlediği eşsiz havai fişek gösterisi yaparlar. Paşa, ertesi sabah bir kese altın gönderir. Paşa, Köle'yi tekrar çağırdığında onu övdükten sonra Müslüman olmasını söyler, Köle bunu reddeder. Paşa, öfkelenip Köle'yi zindana geri gönderir. Köle, üçüncü gidişinde Paşa'nın karşısına çıkarmadan kâhya onu iki iri yarı adama teslim eder. Bu iki adam, Köle'ye Müslüman olmazsa başının vurulmasını Paşa tarafından emredildiğini söylerler. Köle, canı pahasına dininden vazgeçmeyince Paşa'nın huzuruna getirilir. Paşa, Köle'yi isterse azad edebilir diyerek Hoca'ya verir. Hoca ile Köle birlikte yaşamaya başladıktan bir süre sonra Sadık Paşa'nın başarısız bir kumpasa katılıp Erzurum'a sürüldüğü haberini alırlar. Hoca ile Köle, bu süreçte haftada bir kurulan namaz saatini dişli mekanizma geliştirirler. Hoca, Paşa'nın Erzurum'dan döndüğünü öğrenip konağa gitmeye karar verir. Paşa, Hoca'ya Köle'yi sorup bunları o mu öğretti diye sorar.

“Araçları bahçesine indirdikten ve Paşa, bu tuhaf şeyleri şakadan pek de hoşlanmayan tatsız bir ihtiyarın soğukluğuyla inceledikten hemen sonra, Hoca ezberlediği metinleri ona okumuş. Paşa da beni hatırlamış, yıllar sonra Padişah'ın da söyleyeceği şu sözü söylemiş: “O mu öğretti sana bunları?” İlk tepkisi yalnızca buymuş.”⁴³¹

Paşa, Hoca'nın bu tasarılarına ilgisiz davrandıktan sonra gönlünü alarak, düşmanları dünyayı dar edecek silah tasarlarsa onu Padişah'ın huzuruna çıkaracağını söyler. Paşa, Hoca ve Köle'yi iftardan sonra Padişah'ın huzuruna çıkarır. Paşa, sonraları Padişah ile yakınlık kurulmasından rahatsız olur. Hoca'ya kendisine çok

⁴³¹ a.g.e., s.29

benzeyen Köle'nin araştırıldığını söyler. Paşa, Hoca'ya tasarlayacağı silahı gelip geçici vezir için değil Padişah'a sunmak için yapmasını  ğ tler. Sarayın içinde de karışıklıklar olduğunu sezdiğini belirtir. Paşa'nın da azledileceğini ama Valide Sultan razı olmayınca Erzincan'a sürüldüğü duyulur.

Hoca ile Paşa, Hoca'nın İstanbul'a geldiği yıllarda tanışmışlardır. Hoca'ya S byan Mektebi'ndeki işini Paşa bulmuştur. Sadık Paşa'nın Erzincan'dan ölüm haberini alırlar. Bunun  zerine Hoca, Köle'ye İstanbul'a ilk geldiği yıllarda Sadık Paşa'nın ona yardım ettiğini hatırlar.

İncelediğimiz on romanda, bazı kahramanlar meslek hayatı içinde ayrıntılı olarak betimlenir. Bazı kahramanlar ise sadece yaptığı meslek ile kısaca bahsedilir. Yazarın kahramanlarının mesleklerini seçimi genellikle geçim derdini belirtmek için gösterdiği bellidir. Cevdet Bey ve Oğulları romanında dönemin ticaret hayatını kahramanlar üzerinden görebiliriz. Benim Adım Kırmızı adlı romanda ise nakkaşlık mesleğinin ayrıntıları kahramanlar ile verilmiştir. Fakat bazı romanlarda kahramanların sadece icra ettikleri meslek verilerek ayrıntılı bir şekilde anlatılmamıştır. Tezimizin bu bölümünde kahramanları sadece meslekleriyle yönüyle romanda belirtildiği kadar ele aldık.

IV. EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE KAHRAMANLAR

Tezimizin üçüncü bölümünde kahramanları eğitim durumlarına göre inceledik. Yazar, kahramanların eğitim hayatları konusunda pek ayrıntı vermez. Bu yüzden eğitim hayatı ele alınan ve belirtilen kahramanlar incelenmiştir. Eğitim ve öğretimleri ile ilgili bilgi verilen kahramanları ele aldık. Bazen kahramanın iç dünyasını vermek için eğitim hayatı hakkında az bilgi verilir bazen de dönemin eğitim sistemini tenkit etmek veya aksettirmek amacıyla anlatılır. Meslek hayatından önce hangi okulda hangi bölümde okuduğu belirtilen kahramanları da bu kategoride inceledik. Bazı kahramanlar Türkiye’de eğitim görürken bazıları da yurt dışında eğitim görmüştür. *Yeni Hayat* romanında Mehmet, İstanbul Teknik Üniversitesi’nde mimarlık okurken, *Masumiyet Müzesi* romanında Kemal, Amerika’da eğitim görmüştür. Kahramanların eğitim hayatları çeşitlidir. Fakat lisans eğitimi aldığı halde mesleğini icra etmeyip babasının bıraktığı şirketi yönetmeye yönelen kahramanlar çoğunluktadır.

REFİK (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey’in küçük oğludur. Refik romanda ilk olarak arkadaşı Ömer’in Avrupa’dan dönerken trende aile dostları Sait Beyler ile karşılaştığında sözü geçerek karşımıza çıkar. Refik, Ömer ve Muhittin ile Mühendis Mektebinden arkadaştır. Ömer, yoldayken Refik’i o yıllardan hatırlar.

“Ömer, “Benim de çok güldüğüm zamanlar oldu!” diye düşündü. Mühendis Mektebi’ndeysen bütün gününü alay etmekle geçirirdi. Muhittin ve Refik’le poker oynar, her şeyle alay ederlerdi.”⁴³²

Refik, yirmi altı yaşındadır. Mühendistir. Perihan ile evlidir. Henüz çocuğu yoktur. Aile yemeğinde Nigan Hanım çocuklarını düşünür. Nigan Hanım’ın düşüncelerinden Refik’in meraklı biri olduğunu anlıyoruz:

“Nigan Hanım, “ Küçük oğlum her zaman, her şeye karşı meraklı olmuştur. Bu merakı benden aldı!” diye düşündü.”⁴³³

Refik’in arkadaş çevresi genellikle üniversiteden tanıdığı kişilerdir.

⁴³² a.g.e. s.93

⁴³³ a.g.e. s.96

SAMİM (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*), Refik, Ömer, Muhittin'in Mühendislik Fakülte 'sinden arkadaşlarıdır. Ömer, Ulus'ta altı aydır otelde kalır. Ömer, otelden Kızılay'a doğru yürür. Ömer, Samim'i, yeni evlendiği karısını, onların kendisine gösterdikleri yakınlığı düşünmeye başlar. Ömer, yürürken Samim'in evini gidilecek yer olarak görür. Ömer, Samim'e iki ay önce İnşaat Mühendisleri Kulübü'nde rastlamıştır. Ömer, okuldayken neden yakınlıkları yoktu diye Samim'e sorar. Samim, onlardan yani Ömer, Muhittin ve Refik'ten korktuğunu belirtir. Ömer, güler.

“Samim'e, İnşaat Mühendisleri Kulübü'nde iki ay önce rastlamıştı. Mühendis Mektebi'nden sınıf arkadaşıydı. Okuldayken aralarında şimdiki kadar bir yakınlık yoktu, ama birbirlerine büsbütün yabancı da değildiler. Okulda onunla niye arkadaşlık kurmadığını sorduğu zaman Samim; Refik ve Muhittin'den de söz ederek, “Ben sizden korkardım!” demiş, Ömer de gülmüştü. Bunu hatırlayınca, “Evet, iyi çocuk!” diye düşündü. “Karısı da, o da bana yakınlık duyuyorlar. Samim'i okulda nasıl oldu da iyi tanıyamadım? Bizden korkarmış! Haklı. Biz pek sevimli, cana yakın insanlar değildik. Şimdi nasılız? Şimdi ben nasılım?”⁴³⁴

Samim, Ömer'in okul zamanlarıyla ilgili verilen bilgilerden eğitim düzeylerini anlıyoruz.

ÖMER (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*), Cevdet Bey'in küçük oğlu Refik'in Mühendislik Fakültesi'nden arkadaşısıdır. Ömer, Paris'ten İstanbul'a dönerken Refiklerin aile dostu Sait Bey ve Atiye Hanım ile vagon-restoranda tanışır. Sait Bey, Ömer'e nereden döndüğünü sorar. Ömer, dört yıldır Londra'da inşaat mühendisliği okuduğunu belirtir. Londra'dan dönerken de Paris'e uğradığını söyler.

Sait Bey'in kendisine 1950'ye ne kaldı, Cumhuriyet'i ve Avrupa'yı içimize sindirelim demesi üzerinde düşünür. Ömer, dört yıldır dışarıda olduğunu düşünür. Doktora yapacaktım, yüksek mühendis diplomasıyla yetindim, gezdim, tozдум, biraz kendimi düşündüm, annemden, babamdan kalanları yedim yaşadım, şimdi dönüyorum, teyzemin beklediği gibi hayata atılıyoruz diye içinden konuşur. Ömer, ne için dönüyorum Türkiye'ye diye düşünür. Ömer'in kendi kendisine düşündüklerinden Londra'ya yüksek lisans için gittiğini anlıyoruz.

⁴³⁴ a.g.e., s.397-398

REMZİ (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Cevdet Bey'in damadadır. İsviçre'de eğitim görür. Fakat romanda Remzi'nin hangi bölümü okuduğu belirtilmez. Türkiye'ye dönünce babasının iş ortağı Cevdet Bey'in kızı Ayşe ile nişanlanır. Remzi, babası Fuat Bey gibi ticaret işleriyle ilgilenir.

OSMAN (*Yeni Hayat*) İstanbul Teknik Üniversitesi'nde İnşaat Mühendisliği bölümünde okuyan öğrencidir. Yirmi iki yaşındadır.

“Kitap herkes için yazılmış olsaydı diye düşünüyordum, bir yandan, eskiden olduğu gibi hayat böylesine ağır ve pervasız sürüp gidemezdi. Öte yandan, kitabın yalnızca benim için yazılmış olduğu düşüncesi de, benim gibi mantıklı bir mühendislik öğrencisi için doğru olmazdı. O zaman her şey eskisi gibi olmaya nasıl devam edebiliyordu?”⁴³⁵

Osman okuduğu kitaptan sonra yeni tanıştığı Canan'ın da peşine takılarak otobüs yolculuklarıyla günlerini geçirir. Romanında sonunda Osman, İstanbul'a annesinin yanına dönüp üniversiteye kaldığı yerden devam eder ve mezun olur.

MEHMET (*Yeni Hayat*) (Nahit, Osman) romanda ilk olarak karşımıza Mehmet adıyla çıksa da asıl adı Nahit'tir. Osman'ın âşık olduğu Canan'ın sevgilisidir. “Yeni Hayat” romanının okunmasına aracı olan kişidir.

Mehmet, İstanbul Üniversite'sinde Çapa Tıp Fakültesi'nde okumaya gider. Üçüncü sınıfta derslerinde başarısızlık görülür. Babası Dr. Narin, peşine birbirinden habersiz ajanlar takıp oğlunun neler yaptığını öğrenmek ister. Romanda biz de Mehmet'in hayatını ajanların yazdığı raporlardan öğrenmekteyiz.

“Üniversitesi'nde Çapa'da tıp okuyordu. Zenith, bu üçüncü sınıf öğrencisinin sonbahardan başlayarak derslerinde olağanüstü bir başarısızlık gösterdiğini saptıyor, sonra araştırmalarını özetliyordu: "Adı geçen son aylardaki başarısızlığının nedeni Kadırga'daki öğrenci yurdundan pek az çıkması, derslere, kliniklere hatta hastanelere hiç uğramamasıdır. Dosya, Nahit'in öğrenci yurdundan ne zaman çıkıp hangi pide salonuna, kebabçıya, muhallebiciye, berbere, bankaya gittiğini ayrıntılarıyla belirten tutanaklarla doluydu. Mehmet her seferinde işini gördükten sonra hiç oyalanmadan, hızlı adımlarla yurda geri dönüyor, yazdığı her ihbar mektubunda da Zenith, Dr. Narin'den "araştırmaları" için daha fazla para istiyordu.”⁴³⁶

⁴³⁵ a.g.e., s.11

⁴³⁶ a.g.e., s.107

Mehmet, Kadırğa'daki öğrenci yurdundan çıkmadan kitap okur, derslere gitmez. Siyasi bağlantıları olan öğrencilerle arkadaşlığı da bulunmaz. Sabahtan akşama kadar aynı kitabı okuyup durur. Daha sonraki günler Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne gidip çocuk dergilerini araştırır. Okuduğu kitap “Yeni Hayat” romanıdır. Demiryolu müdür Rıfkı Bey'in çizdiği çocuk romanlarından sonra gençler için kaleme aldığı eserdir. Gençleri etkileyince polisler tarafından yıllar önce toplatılmıştır. Rıfkı Bey de buna karşı gelmemiştir. Kitabın Mehmet'in eline nasıl geçtiği bilinmez ama Mehmet kitabın yazarını araştırmaya başlar. Mehmet, Rıfkı Bey'i bulur ve onunla görüşür. Görüşmeden kısa süre sonra Rıfkı Bey öldürülür. Mehmet bunu öğrendikten sonra kitaba daha çok bağlanıp tekrar okumaya devam eder ve bir ara kendisini içkiye verir. Bu süreçte Mehmet, Canan ile tanışır ve sevgili olurlar. Mehmet, Canan'dan kitabı uzak tutmak istese de Canan'da kitabın esrarına kapılır. Canan'ın ısrarı üzerine kitabı Osman adında seçtiği gence gösterip ilgisini çekmeye çalışırlar. Osman, Mehmet ile kitabı okuduktan sonra Canan aracılığıyla tanışır. Osman, Mehmet'e kitaptan uzak durmasını söyler ve gider. Mehmet, Taşkışla yolunda vurulduğu günün üçüncü günü Canan'a da söylemeden otobüs yolculuklarına başlar. Kendisini huzur arar gibi otobüs yolculuklarına, garajlara, kazalara oradan oraya giden yollara verir. Mehmet sonunda adını değiştirip Anadolu'daki bir köyde babasından gizlenerek yaşar.

ŞEVKET (*Benim Adım Kırmızı*, 1998) Şeküre'nin büyük oğludur. Yedi yaşındadır. Kardeşi Orhan ise altı yaşındadır. Haftada iki gün kardeşi Orhan ile birlikte ciltçilik öğrenmeye giderler. Şevket ve Orhan'ın Kur'an öğrenmek için mektebe gittiklerini ve ciltçilik öğrendiklerini görüyoruz.

“Yolu tek başına mı geldin? Dedi dedem. “Seni ağabeyin getirmeli. Sonra Kara'ya dedi ki: “Haftada iki kere Kuran mektebinden sonra gittikleri bir ciltçi dostum var, çiraklık ediyor, ciltçilik öğreniyorlar.”⁴³⁷

Şeküre, annesi vefat edince kayınpederi ve kayınbiraderi Hasan'ın yanından kendi babasının evine gelir. Şevket bu durumdan memnun değildir. Dedesi ve amcası Hasan'ın yanına geri dönmek ister.

⁴³⁷ a.g.e., s.36

Şevket evde olup bitene, gelen gidene karşı ilgili bir çocuktur. Dedesi Enişte Efendi, padişahın emriyle resimli bir kitap hazırlar. Nakkaşhanenin nakkaşlarından Zarif Efendi bir gece ortadan kaybolunca öldürüldüğü ortaya çıkar. Şevket dedesinin odasında konuşulanları dinleyip annesine söyler.

Enişte Efendi, Tebriz'den yeğeni Kara'yı kitaba hikâyeler yazması için çağırır. Kara çocukluğundan beri Şeküre'ye âşıktır. Şevket, Kara'yı geldiği ilk günden beri sevmez. Annesine olan ilgisini hissedince daha da huysuzlaşır.

Şevket, başkaldıran, inatçı bir çocuktur. Olayların akışında amcasının hançerini almasıyla dolaylı yoldan Zeytin'in öldürülmesine sebep olur. Bir nevi kaçmayı başaran dedesinin katilinin öldürülmesini sağlamıştır. Romanın sonunda Şeküre, anlatıcının Orhan olduğunu söylemesi üzerine Şevket, Orhan'ın gözünden mi bu kadar inatçı ve aksi anlatıldı bilemeyiz. Anneleri Şeküre Hanım ve Kara ile birlikte konakta yaşamaya devam ederler.

ORHAN, (*Benim Adım Kırmızı*) Şeküre'nin küçük oğludur. Şevket'in kardeşidir. Ağabeyi Şevket ile çekişirler. Şevket ile birlikte kuran kursuna, sonra ciltçilik öğrenmeye giderler. Dedesi Enişte Efendi'nin yanında yaşarlar.

“Bu Orhan, altı yaşında. Bir de büyüğü var, Şevket, yedi yaşında. İnatçıdır o çok.”⁴³⁸

Olayların akışında Orhan'ın annesine daha düşkün olduğu görülür. Şevket'e göre daha sakindir. Dedesi Enişte Efendi'nin öldürülmesinden sonra annesinin Kara ile evlenmesine ağabeyi Şevket gibi karşı gelmez. Dedesinin katili Zeytin'in amcası Hasan tarafından öldürülmesi üzerine Kara ve annesiyle konakta yaşarlar. Şeküre, Orhan ve Şevket ile birlikte yatmaya devam ederler.

Romanın sonunda Şeküre, resimleri ve mektupları Orhan'a hikâyeye etmesi için verdiğini itiraf eder.

“Resmedilmeyecek bu hikâyeyi, belki yazar diye, bu yüzden anlattım oğlum Orhan'a. Hasan'ın ve Kara'nın bana yolladığı mektupları, zavallı Zarif Efendi'nin üzerinden çıkan mürekkebi dağılmış at resimlerini çekinmeden verdim. Her zaman asabi, huysuz ve mutsuzdur ve sevmediklerine haksızlık etmekten hiç korkmaz. Bu yüzden Kara'yı olduğundan şaşkın, hayatlarımızı olduğundan zor, Şevket'i kötü ve

⁴³⁸ a.g.e., s.36

beni olduğumdan güzel ve edepsiz anlatmışsa sakın inanmayın Orhan'a. Çünkü hikâyesi güzel olsun da inanalım diye kıvıramayacağı yalan yoktur.”⁴³⁹

Benim Adım Kırmızı romanındaki Orhan karakteri, Şevket ve Şeküre Hanım, Orhan Pamuk'un aile üyelerinin adıdır. Annesi Şeküre Hanım ve ağabeyi Şevket'in adına bu romanda yer verir. Romanın sonunda Şevket'in değil de Orhan'ın yazdığına inandırılmak istenmesinin sebebi de bu olabilir.

KERİM ALAKUŞOĞLU (*Kar, 2002*) romanın başkahramanıdır. Kırk iki yaşındadır ve bekârdır. Kendisine adıyla hitap edilmesini değil, “Ka” denilmesini ister. İstanbul'da Batı edebiyatı okur ve şiir yazmak Ka için çok önemlidir. 12 Eylül darbesi sonrasında yayımladığı siyasi bir makale yüzünden Almanya'ya kaçar. “Ka” mahlası ile şiir kitapları yayımlar. Ka'nın eğitim süreciyle ilgili ayrıntılı bilgi verilirse de İpek ve Muhtar Bey ile edebiyat fakültesinde tanıştığından bahsedilir.

FAZIL (*Kar, 2002*), İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Necip'in yakın arkadaşıdır. Ka'yı Lacivert'in yanından otele dönerken yolda durdururlar. Necip, Fazıl'ın soruları olduğunu söyler. Fazıl, Ka'ya ateist olup olmadığını ve hiç intihar etmeyi düşünüp düşünmediğini sorar.

"Pek çok zaman aynı anda aynı şeyi düşünür, birbirimizin ne düşündüğünü de biliriz. Benim aksime, Fazıl siyasetle ilgilenmez hiç. Şimdi onun da benim de sizden bir ricamız var. Aslında ikimiz de annesinin, babasının, devletin baskıları sonucu Teslime'nin bir günah işleyip intihar ettiğini kabul edebiliyoruz. Çok acı ama Fazıl bazan, 'âşık olduğum kız günah işledi ve kendini öldürdü' diye düşünüyor. Ama Teslime aslında gizli bir ateistse, hikâyedeki gibi, ateist olduğunu bilmeyen bahtsız bir ateistse ve ateist olduğu için intihar etmişse, işte bu Fazıl için bir yıkım olur. Çünkü o zaman bir ateiste âşık olmuş oluyor, içimizdeki bu büyük kuşkunun cevabını da ancak siz verebilir, Fazıl'ı siz rahatlatırsınız. Anladınız mı ne düşündüğümüzü?"

"Siz bir ateist misiniz?" diye sordu Fazıl yakaran gözlerle. "Ateistseniz kendinizi öldürmek istiyor musunuz?"

"Ateist olduğumdan en emin olduğum günlerde bile intihar dürtüsü duymuyorum hiç" dedi Ka.

⁴³⁹ a.g.e., s.438

"Bize dürüst cevap verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum," dedi Fazıl, rahatlayarak. "Kalbiniz iyilik dolu, ama Allah'a inanmaktan korkuyorsunuz."⁴⁴⁰

Fazıl, okula türbanı yüzünden alınmadığı için başını açmaya zorlanıp intihar eden Teslime'ye âşıktır. Teslime'nin dinine bağlı bir kız olup hem de dinin yasakladığı intiharı gerçekleştirmesi Fazıl'ın kafasını karıştırır. Fazıl'ın eğitim hayatı yerine okuduğu lise ve çevresi dolayısıyla düşünceleri anlatılır.

NECİP (*Kar, 2002*), İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Bekârdır. Ka, Kars'ta olduğu ikinci gün yoluna çıkıp onu Lacivert'in gizli olduğu yere götürür. Necip, yolda yürürken Lacivert'in kim olduğunu anlatır. Ka, Necip'e karşı tanıştığında sevgi hisseder.

"Birisi ürkek bir hareketle Ka'nın omzunu dürttü. "Siz şair Ka'sınız değil mi?"

İri yeşil gözlü, iyi çocuksu yüzlü bir delikanlıydı. "Benim adım Necip. Kars'a seçimler ve intihar eden kızlar hakkında Cumhuriyet gazetesine yazı yazmak için geldiğinizi, pek çok cemaatle görüştüğünüzü biliyorum. Ama görmeniz gereken önemli bir kişi daha var Kars'ta."

"Kim?"

"Biraz kenara çekilelim mi?" Delikanlının takındığı esrarengiz havayı sevdi Ka."⁴⁴¹

Ka, Lacivert ile görüştükten sonra otele dönerken yoluna Necip ve arkadaşları çıkar. Necip, Ka'ya arkadaşlarının merak ettiği sorular olduğunu söyler. Necip ve Fazıl, Ka'ya ateist olup olmadığını sorar. Ka, ateist olduğunu kabul etse de Kars'ta yağın karın ona Allah'ı hatırlattığını belirtir. Necip, türbanlarını çıkarmamak için intihar eden kızların yanında olduklarını ve kendisinin de İpek'in kız kardeşi Kadife'ye âşık olduğunu Ka'ya anlatır.

Necip'in de imam hatipli gençler çevresiyle bağlantıları anlatılır. Romanın sonunda Necip ölür.

KEMAL BASMACI (*Masumiyet Müzesi*) romanın başkahramanıdır. Otuz yaşındadır ve Sibel ile nişanlıdır. Nişantaşı ve çevresinde büyümüştür. Amerika'da "iş idaresi" okuduğu belirtilmiştir. Kemal'in eğitim hayatıyla ilgili başka bir ayrıntı

⁴⁴⁰ a.g.e., s.83

⁴⁴¹ a.g.e., s.65

verilmemiştir. Türkiye'ye döndükten sonra babasının Satsat adlı ihracat ve dağıtım şirketinde genel müdür olur.

CEM (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Cem, Kabataş Lisesi'nde birinci sınıf öğrencisidir. Babası, annesi ve Cem'i terk edince Cem, kitapçada çalışmaya başlar. Cem'in üniversite sınavına hazırlanması için paraya ihtiyacı vardır. Bu yüzden yan bahçede çalışan Mahmut Usta ile iki haftalığına kuyu kazmaya gidip çıraklık yapmayı kabul eder.

“Ama annem kitapçının verdiği paradan memnun değildi. Tezgâhtarlıktan kazandığım para hiç olmazsa üniversite giriş dershanesine vereceğimi karşılamalıydı. Babamın kaybolmasından sonra annemle çok iyi arkadaş olmuştuk. Yazar olma kararımı ise şakaymış gibi gülere karşılıyordu. Önce iyi bir üniversiteye girmeliydim.”⁴⁴²

Cem'in eğitim süreciyle ilgili ayrıntılar verilmese de üniversiteye kazandığını ve yüksek tahsil gördüğünü romanın sonraki bölümlerinde görüyoruz. Cem, Mahmut Usta ile para kazanmak için gittiği Öngören'de Gülcihan Hanım ile birlikte olur. Bu ilişkiden kendinden yaşça büyük Gülcihan Hanım ile Cem'in Enver adında çocuğu olur. Cem'in bu beraberlikten çocuğu olduğundan haberi yoktur. İstanbul'a dönmüş üniversite sınavına hazırlanmıştır. Yaz sonunda Cem'in İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümünü kazandığı açıklanır. Cem, kitapçada çalışmaya devam ederken Maçka'daki fakülteye gidip gelir.

“1987 yazı sonunda İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Maçka'daki jeoloji mühendisliği bölümünü beşinci olarak kazandığım açıklandı. Yüz on yıllık üniversite yapısı aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde modern askerlerin silahhane ve kışlasıydı, ama 1908 yılında Abdülhamit'i tahttan indirecek Jön Türkler'in Hareket Ordusu Selanik'ten İstanbul'a gelince padişahın yanını tutan kuvvetler burada mevzilenmiş, bizim ders yaptığımız yerlerde savaşılmıştı. Böyle şeyleri kitaplardan okur, sınıf arkadaşlarıma anlatırdım.”⁴⁴³

Cem, Jeoloji mühendisi olur. Eşi Ayşe ile kurduğu inşaat şirketiyle ilgilenir. Cem'in eğitim hayatı romanda kronolojik olarak verilmiştir.

⁴⁴² a.g.e., s.12

⁴⁴³ a.g.e., s.94

ENVER (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Cem'in oğludur. Enver'in eğitim süreci ayrıntılı verilmez ama muhasebe okuduğu belirtilir.

“Oğlunuz olduğunu iddia eden kişi, Enver, adını unuttuğum bir üniversitede muhasebe okumuş. Bekâr. Öngören'de küçük bir muhasebe bürosu var... Milliyetçi gençlik örgütlerine takılmış. Kürtlerden ve solculardan nefret ediyor. Babasına ve hayata kızgın.”⁴⁴⁴

Enver'in eğitiminden sonra da Öngören'de yazıhanesi olduğu ve mesleğini icra ettiği belirtilir.

⁴⁴⁴ a.g.e., s.145

V. BAKIŞ AÇILARINA GÖRE ERKEK KAHRAMANLAR

Tezimizin dördüncü bölümünde kahramanları bakış açılarına göre inceledik. Bu başlık altında yazarımızın romanlarında var olan milli ve milliyetçi düşünce ile sosyalist anlayışı savunanları inceledik. Tabiatıyla kahramanlardan görüşü belli olan görüşünü savunanları ele aldık. Bazı kahramanların siyasi görüşü belirtilmiş fakat derinlemesine verilmemiştir. Bazı kahramanların hangi gruba mensup oldukları belirtilmiştir. Kahramanların sadece siyasi görüşleri ve ideolojik yaklaşımları değil ülkeye dair düşünceleri, tenkitleri ve beklentilerine de yer verilmiştir. Yazar genel olarak Türkiye’de yaşanan darbe dönemlerini işlerken sağ ve sol yanlısı kahramanları belirterek dönemin anlayışını ortaya koymuştur. Kahramanların ülkenin geleceğine dair sıkıntıları ve acıları da işlenmiştir. Tezimizin bu bölümünde yazarın bakış açılarını derinlemesine işlediği kahramanlar anlatılmıştır.

REFİK (*Cevdet Bey ve Oğulları*,1982) Cevdet Bey’in küçük oğludur. Anlam arayışı içinde bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Babası Cevdet Bey öldükten sonra odasına kapanıp kitaplar okumaya başlar. Refik, bir süre sonra işinden ve ailesinden koparak gününün çoğunu çalışma odasında geçirir. Refik, babası ve ağabeyi Osman gibi sadece şirketi büyütmek derdinde değildir. Cumhuriyet kurulmuş, Atatürk’ün inkılapları ile modern Türkiye oluşturulmak istenmiştir. Refik, bu inkılaplara Türkiye’nin her yerinde uyulmasını ister. Sonunda ailesini İstanbul’da bırakıp mühendis arkadaşı Ömer’in yanına, Kemah’a gider. Refik, Kemah’ta aylarca kitaplar okuyarak, gezip gördüğü yerlerdeki durumları düşünerek günlerini geçirir. Refik’e göre insanlar olan biten karşısında uyuyor gibi davranmaktadırlar. Refik’e göre Anadolu’daki insanlar inkılaplardan bihaberdir. Refik onları nasıl uyandıracağını düşünür. Refik, köy kalkınması ile ilgili kitap yazmaya karar verir ve yazmaya başlar.

“Okuduklarımdan, aldığım notlardan bir şeyler çıkarır gibi oluyorum. Türkiye’de köy meselesinin çözümü için ne yapmalı. Köyleri ortaçağın karanlığından kurtarmak, şehirlerle ve inkılaplarla ilişkiye sokmak için düşünüyorum ki, şimdiye kadar yapılanlardan başka şeyler yapmak gerekiyor... Devletçilik

çerçevesi içinde ele alınacak şeyler var! Ama inkılâp ve Teşkilât her şeyi çözmeye yeterli değil. Devlet ve Fert'in liberalizmi de... Kendine özgü, değişik, karışık şeyler düşünüyor, yazıyor, sonra bunları geliştiriyorum. Bir şeyler bulduğumu sanınca çok seviniyorum, masadan heyecanla ayağa kalkıp odanın içinde aşağı yukarı yürümeye başlıyorum, sonra aklıma başka şeyler geliyor, aklım daha da karışıyor.”

Refik, arkadaşı Ömer'in nişanlısı Nazlı'nın babası ile tanışır. Muhtar Bey, Refik ile bir bakanı görüştürmek ister. Refik, Ankara'da bulunduğu günlerde Süleyman Ayçelik isimli yazar ile görüşür. Refik ile Süleyman Ayçelik uzlaşamazlar.

“İstanbul'dan gene bana yazarsınız!” dedi Süleyman Ayçelik. “Belki bir gün anlaşırız!”

“Ben devletin değil, memleketin iyiliğini istiyorum!” dedi Refik.

“Biliyorum, biliyorum! Ama siz bunların birbirinden ayrılmadığını, üstelik devletin önde geldiğini bilmiyorsunuz!”

“Biliyorum, belki bu doğru olabilir, ama ben buna göre davranamıyorum!”

Refik'in köy kalkınması ile ilgili hazırladığı kitap yayımlanır. Lakin bu kitap Refik'in istediği ilgi görmez. Refik'in istediği gibi Anadolu'nun köyleri de bu yenileşme sürecine kolayca adapte olamaz. Refik'in hayattaki amacı kendisine ve halka anlam yükleyebilmektir. Ben neyim, kimim ve ne olmak istiyorum diye düşünür. Refik, toplumsal sorunlara kafa yorarken, topluma yabancılaşan bir karakterdir. Refik, bu süreçte ailesini ve parayı ikinci plana atmıştır. Romanın sonunda eşi onu terk eder. Refik de anlam arayışı içinde, amaçlarına ulaşmadan ölür.

SÜLEYMAN AYÇELİK (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Refik'in köy kalkınma projesi için yazdığı kitabı yayımlatmak için görüştüğü yazardır. Refik, Ankara'da Süleyman Ayçelik ile görüşür. Süleyman Ayçelik ile Refik, inkılaplar ve köylülerin geleceği üzerine konuşurlar. Süleyman Ayçelik, köylülerin eğitilmesinden bahseder.

“Pedagojiyle hiç ilgilendiniz mi?” diye birden sordu Süleyman Bey.

Refik: “Henüz pek ilgilenemedim!” dedi ve sözlerini bayağı buldu.

Süleyman Bey: “Bizim gibi bir ülkede pedagoji şart!” dedi. “Siz o köylülerinizi nasıl eğiteceksiniz? Yalnız tasarılarınız için değil! Bu köylüler neyin, kimlerin kendilerinin iyiliğini istediğini bilmiyorlar.”

Bu görüşme sonunda Süleyman Ayçelik ve Refik anlaşamazlar. Refik’e göre ikisi de inkılapların hayata geçmesini istiyordur. Süleyman Ayçelik, Refik’i hayalci bularak istediklerinin gerçekleşmesi için “Devletçilik” ilkesinin önemli olduğunu vurgular. Süleyman Ayçelik, önce devletin güçlenmesi gerektiğini vurgular.

“Süleyman Ayçelik, Refik’in sözünü kesti: “Ortak görüş dediğiniz şeyler yalnızca bir heyecan ortaklığıdır. Size aramızdaki çelişkinin nerede olduğunu söyleyeyim efendim: Siz inkılâbın biricik gücünün devlet ve kadrolar olduğunu anlamamışsınız. Siz yalnızca köylülere bazı kolaylıklar sağlamayı, onları daha iyi şartlar içinde yaşatmayı, onlara modern dünyanın teknik olanaklarını götürmeyi tasarlıyorsunuz. Bunları en sonunda hepimiz istiyoruz. Ama siz önce ve yalnız bunları istiyorsunuz. Şunu anlamıyorsunuz: Bunlar hemen ilk adımda, kendiliğinden olmaz. Önce devletin daha güçlenmesi, eski gücünü koruması ve bu güçle ilerlemenin önündeki engelleri yıkması gerekir. Önce devlet! Bizde devletin çok kendine özgü bir yeri olduğunu anlamamışsınız!”

Süleyman Ayçelik, inkılaplar için çalışan devlet memurudur. Refik’e de bu yolda ilerlemesini önerir. Süleyman Ayçelik’in inkılaplar ve devlet anlayışını romanın “İnkılapçı Yazarla” bölümünde görüyoruz.

OSMAN (*Cevdet Bey ve Oğulları*,1982) Cevdet Bey’in büyük oğludur. Galatasaray Lisesi’nde okur. Osman, küçük yaştan itibaren babasının yanında onun işleri ile ilgilenir. Osman da Cevdet Bey gibi hayata maddiyatçı bakar. Osman, için en önemli şey paradır. Aileyi babası öldükten sonra geçindiren, şirketi büyüten Osman’dır. Osman, okuduğu gazetede ülke için önemli bir mesele olan Hatay sorununa rastlar. Osman bu durumda bile şirketin işlerini düşünür.

“Doktor Aras dün Kamutay’da Hatay meselesini izah etti. Hatay’da zulmün itiraz götürmez vesikası...” Bunları okurken birden her haberden sonra şöyle düşündüğünü anladı: “Hatay’ın bizim olmasının benim ticaretime ne yararı olabilir? Hatay’a ne satabiliriz? Orası da sonunda bir pazardır ve bize katılması çok iyidir.” Bu düşüncelerden utandı ve gazeteyi başka şey düşünmemeye çalışarak dikkatle okudu: “Hatay’daki bir Türkün feryadı... Hakkımızı mutlak alırız!..”

Osman, topluma ve ülkenin sorunlarına karşı ilgisizdir. Maddiyatçı bir kişiliği olduğu için ülkenin sorunlarını da umursamaz. Tek derdi şirket işleri ve paradır.

NUSRET (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Cevdet Bey'in ağabeyidir. Nusret, Paris'te eğitim görmüş orada yaşamıştır. Nusret, Türkiye'ye geri dönünce kendisini karanlığa dönmüş gibi hisseder. Cevdet Bey, hasta yatağındaki ağabeyi Nusret'i ziyarete gelir. Cevdet Bey, **camı** açmak isteyince Nusret bunu reddeder. Hasta yatağında yatarken şu düşüncelerinden, Osmanlı'nın geri kalmışlığından yakınmasını görüyoruz:

“Hayır, açma! Dışarısının pisliği içeri girmesin istiyorum. Dışarısının pis, sefil, bayağı havası, şu iğrenç, despot karanlık içeri sızmasın. Biz burada iyiyiz...” Kendinden geçer gibi olmuş söyleniyordu. “Pencereyi kimse açmasın! Burası, benim memleketim, orada, Fransa'da, olduğu gibi karanlıktan kurtuluncaya, Abdülhamit yıkılıncaya, her şey aydınlık, temiz, namuslu, iyi oluncaya kadar kimse pencereyi açmasın...” Birden gene öksürük buhranına yakalanarak titremeye başladı.”

Nusret, Cevdet Bey'e nereden geldiğini sorar. Cevdet Bey de arkadaşı Fuat Bey ile yemekte olduğunu söyler. Cevdet Bey, jöntürk olduğunu bildiği ağabeyi Nusret'e Fuat Bey'in anlattıklarından bahseder. Cevdet Bey, siyasi olaylar karşısında nötr biridir. Ağabeyi Nusret bu durumu eleştirir.

“Tüccar Fuat Bey ile yemek yedik,” dedi Cevdet Bey. Sonra söylemeyi tasarladığı şeyi, abisinin düşüncelerini doğru bulduğunu, o düşüncelerin kazanacağını söyleyebileceği için sevinerek anlattı: “O da Selanik'teki bir hareketten söz etti. Abdülhamit'e karşı... Onu anladım... Bir şeyler yapmak gerektiğini söylüyor, ki haklı...”

“Hah! Onlar! Onlar hiçbir şey yapamazlar... Onların Paris'le hiçbir ilişkileri yok... Onlar, bir düşüncesi, doğru dürüst bir karan olmayan bir cahiller topluluğu. Onlarla bir şey olmaz. Onlar padişaha değil, Abdülhamit'e karşı. Maaşlarını az bulan askerler... Benim gibi olan bir avuç insanın dışında herkes Abdülhamit'e karşı, ama kimse padişahlığı düşünmüyor bile. Üstelik Abdülhamit kesenin ucunu gösterse, koltuklara buyur etse, Meclis'i açar gibi yapsa, hepsi koşa koşa gelirler... Koskoca Mizancı Murat süklüm püklüm geri döndü. Bu kararsız, ne istediğini bilmeyen askerler mi başaracak? Onlarla hiçbir şey olmaz!”

Nusret, kardeşi Cevdet Bey'in ülkenin sorunlarından ve Abdülhamit'e yapılan suikast girişiminden bihaber olmasından yakınır. Nusret, hasta yatağında nefesi tükendiği halde Cevdet Bey'e olan biteni anlatır.

“Prens Sabahattin'in adını hiç duydun mu?” diye sordu Nusret. “Her neyse. Şimdi Paris'te. O da bir Jöntürk sayılır. Bütün prensler gibi aptalın tekidir, ama bir düşüncesi var...” Eliyle odanın bir köşesindeki kitapları işaret etti. “Ya da, herkesin yaptığı gibi, başkasından aşırılmış bir düşüncesi var ki, doğru buluyorum. Demolins'e göre İngilizlerin üstünlüğünü, orada bireylerin, insanların daha özgür olmasında aramak lâzım. İşte bizde bu yok. Bizde öyle özgür, aklını kullanan, girişken insan yok! Bizde herkes köle, herkes boyun eğmek, toplumun içinde erimek, korkmak için yetiştiriliyor. Eğitim dedikleri şey hocanın dayağı, anneyle teyzenin saçma tehditleri. Din, korku, karanlık düşünceler, ezberlenmiş şeyler... Sonunda boyun eğmekten başka bir şey öğrenmiyorlar. Kimse kendi çabasıyla, topluma karşı çıkarak yükselmiyor. Herkes boyun eğerek, birisinin himayesine girerek, kulluk ederek yükseliyor. Kimse kendi hesabına düşünmüyor. Düşünürse, korkuyor... Herkes olsa olsa kendi hesabına kulluk ediyor. Demolins'e göre merkeziyetçi devletlerde bu insanların... Beni dinliyor musun? Ben de oğlumun onlar gibi...” Birden yeniden öksürük buhranına yakalanarak sarsılmaya başladı. Kâseye bir balgam attıktan sonra rahatladı.”

Nusret, öldükten sonra oğlu Ziya'nın amcası Cevdet Bey ile yaşamasını ister. Nusret, oğlunun amcası gibi olmasını istemez. Kendisi gibi siyaset ile içli dışlı olup hayata karşı gözlerini kulaklarını kapatmamasını ister. Nusret hasta yatağında Fransız ihtilâlindeki ünlü marşı söyler.

“İşte, bu Marseyez'dir,” dedi Nusret. “Fransız İhtilali'nin büyük marşı. Şanlı Marseyez! Bunu burada ne zaman duyacaksın bakalım?.. Sen republique ne demek biliyor musun? Bilmiyorsun tabii. Şemsettin Sami korkudan Kamusu Fransevi'ye bunun karşılığını yazamadı. Republique bize gereken idare şekli. Bu Fransa'da vardır. İşte onu, şu marşı söyleyerek kurdular. Şu marşa bak: Allons enfants de la...” Birden kapı açıldı.

Mari: “Ne oluyor? Lütfen Nusret sus! Yalvarıyorum!” dedi.

“Sen karışma. Nasıl olsa öleceğim. Bunu söylerken öleyim!”

Nusret, Paris'te eğitim almış, Osmanlı'nın geri kalmışlığından bıkmış, hayatın anlam arayışından kaybolmuş bir karakterdir. Kardeşi Cevdet Bey, böyle olmadığı için de onu küçümser. Osmanlı toplumundan uzaklaşan Nusret, kendi yalnızlığına çekilmiş, ölürken kardeşi Cevdet Bey ile konuşabilmiştir.

SAİT NEDİM BEY (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Cevdet Bey'in aile dostudur. Sait Nedim Bey, Osmanlı'nın son dönemlerinden bir paşanın oğludur. Sait Nedim Bey, yılın birkaç zamanında karısı ve kız kardeşi Güler ile Avrupa'ya seyahat eder. Sait Nedim Bey, Avrupa'yı gördükten sonra neden onlar gibi olmadıklarını sorgular.

“Dün bir paşa oğluydum... Anlatabiliyor muyum? Rahmetli babam der ki, bizde büyük değişimler fazla göz almaz, çünkü hep küçük ve sonsuz uzlaşmaların sonucudur... Ne dersiniz bu düşünceye? Evet, uzlaşmalar... Küçük ve zeki uzlaşmalar ki, bütün tarihin bu sessiz akışını sağlamış! İşte böyle derdi rahmetli babam. Benim bir tüccar olacağımı, her şeyi toprakları, arsaları satıp satıp ticarete yatıracığımı, Güler'in küçük ve Cumhuriyetçi basit bir askerle evleneceğini bilirmiş gibi... Avrupa, ah Avrupa! Hep onu düşünüyorum, oraya her gidişimde onu düşünüyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Evet, soruyorum. Onlar neden öyle de biz böyleyiz? Durun! Likör içer misiniz? Kahveyle güzel olur.”

Cevdet Bey ve ailesi, Sait Nedim Beylere misafirlige giderler. Sait Nedim Bey, eskiden Müslüman evinde köpek bakılmadığını ama şimdiki zamanda yeniliklerle bu algının da değiştiğini vurgular.

“Kahveler gelince Sait Bey: “Bakın!” dedi birdenbire. “Bakın, bu köpek aklıma neler getiriyor! Kimse bir şey söylemiyor, gene konuşmak bana düşüyor, bunun için söylüyorum!”

“Rica ederim!” dedi Osman. Kibarlığı ve düşünceli olmasıyla gururlanıyormuş gibiydi.

“Bakın, bu köpek bu evde rahat, yaşıyor, geziniyor, kaşınıyor... Bu köpek babamın, rahmetli babamın zamanında bahçeye zor girerdi. Müslüman evinde köpek, olacak şey mi?” Köpeğe seslendi:

“Gel buraya bakayım Kont!”

Köpek saygıyla ayağa kalktı, gerindi, kuyruğunu sallayarak efendisine gitti.

Sait Bey düşüncelerini bir şakayla sunabilmenin keyfiyle: “Sen Müslüman evine yakışacak şey değilsin!” dedi. Sonra kahve içen konuklara dönüp güldü: “Ama görüyorsunuz ya, oldu işte. Biz ona alıştık, o bize. Zamana uyduk. Annem görseydi bütün evi şartlatırdı.” Köpeğe döndü: “Hadi, tamam, tamam, git sen yerine otur!”

Sait Nedim Bey, Avrupa’ya hayranlığı ile ön plandadır. Evde köpek beslemeyi zamana ayak uydurmak olarak değerlendirir.

ŞÜKRÜ PAŞA (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Cevdet Bey’in kayınpederidir. Şükrü Paşa, insan çenesini de tutmalı diye Cevdet Bey’i uyarır. Bunun ticarete de siyasette de önemli olduğunun üzerinde durur. Şükrü Paşa, heyecanlanarak Rüştü Paşa himayesinde nazır olduğunu üstünden altı ay geçmeden Ali Suavi vakasının meydana geldiğini anlatır. Sadrazamla Babıali’den saraya koştüğünü, efendinin huzuruna çıktıklarını söyler. Padişah bu adamların maksadının tahttan indirmek olduğunu bu işte vekillerinde parmağının bulunduğunu belirtir. Şükrü Paşa, bunu yanlış bulduğunu ifade eder. Şükrü Paşa, gençlik heyecanı ile çenesini tutamadığını bu yüzden sadrazamın görevden alınıp yeni hükümetin kurulduğunu ve kendisine görev verilmediğini anlatır. Şükrü Paşa, yirmi yedi yıldır, Erzurum ve Konya’da valilik, Paris’te sefirlik yaptığından bahseder. Padişaha yaranmak için onca hizmette bulunmasına rağmen hala kendisine görev verilmediğini söyler.

“Üstünden yirmi yedi yıl geçti. Bize hâlâ görev yok! Yirmi yedi yıl Erzurum’da, Konya’da valilik yaptım. Paris’te sefirlik ettim, hep bekledim, ama görev vermediler. Neden? Çünkü çenemi tutamadım.” Birden bir kahkaha daha attı, sonra hüznünlendi. “Üstelik efendimize yaranmak için de o kadar hizmette bulundum!” Bir süre sustu.”

Şükrü Paşa, damadı olacak Cevdet Paşa’yı ihtilâlcilere karşı uyarır. Uluorta konuşanlara güvenmemesi konusunda ikaz eder. Şükrü Paşa, küçük oğlunun Askeri Tıbbiye’de okuduğunu arkadaşlarıyla konakta toplanıp saatlerce konuştuğundan bahseder.

CEZMİ (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Ayşe’nin piyona kursundan arkadaşıdır. Ayşe ders bitince Beyoğlu’ndan Nişantaşı’na Cezmi ile yürür. Cezmi’nin ailesi Trabzon’dadır ve babası memurdur. Ayşe, Cezmi için Nişantaşılı burjuva kızıdır. Ayşe ile Cezmi yürüyüşleri sırasında Cezmi sık sık Ayşe’nin ailesini sorar. Ayşe’nin Cezmi ile görünmesi Osman ve Nigan Hanım tarafından sorun teşkil eder. Osman,

Ayşe'ye Cezmi ile görüşmesini yasaklar. Cezmi, ailenin bu tutumunu kendince yargılar ve Ayşe'ye anlatır. Cezmi'nin bu konuşmasında ülkenin yeni yeni modernleşme sürecinde olması, inkılapların toplum tarafından kabullenilmesi süreci de geçer.

“Harbiye Kışlası'na yaklaşıyorlardı. Cezmi, Ayşe'nin sözlerine karşı çıkmanın alışkanlığıyla: “Ben onların kötü insan olduklarını söylemiyorum!” dedi. “Ben yalnızca onların niye öyle olduklarını merak ediyorum. Ben onların uygarlığın ilkelerini daha akılcı ve daha mantıklı bir hayatı niye benimseyemediklerini anlayamıyorum. Trabzon'da bir Hacı İlyas Efendi var. Tüccarlık, yapıyor, zengin, dinine düşkün, tefecilik de yapıyor! Ha, evet, yani yüksek faizle borç veriyor... Bu adamın inkılâplara karşı olmasını biraz anlıyorum... Ama ya sizin aile? Tabii, ben onlar inkılâplara karşılar demiyorum, yapılan şeyleri sevinçle karşıladıklarını biliyorum, nasıl düşündüklerini biliyorum. Ama görüyorum ki, gene de bütün bu yapılanları biraz da şüpheyile karşıyorlarmış gibiler... Ya da yeterince heyecanlı değiller! Oysa düşünüyorum ki, şehirlerde oturan zenginler, yani Avrupa'yı bilen zenginler, anlatabiliyor muyum, yani iyi zenginler inkılâpları benimsemeli. Ama onlar heyecanlı gözüküyor. Cahil halk zaten bir şey bilmiyor. O zaman Ayşe, peki kim, kim inkılâpları ileri gösterecek? Hep biz memurlar mı, hep Trabzon'da herkesin heyecanı ile alay ettiği benim zavallı babam mı? Öğrenci yurdunda, müzikten hoşlandığı, elinde bu gülünç kutuyla dolaştığı için alay edilen ben mi? Üstelik artık memurlar da bu kaba saba zenginlere özeniyor, onlar gibi olmak istiyorlar. Peki, sen ne düşünüyorsun?”

Cezmi, ülkenin geleceği için inkılapların, modernleşme sürecinin zenginlerin umurunda olmadığını belirtir. Toplum tarafından ezilen memurun daha çok çabası olduğunu söyler. Cezmi, alt tabakanın ülkeye ve geleceğe bakış açısını ifade eden karakterdir.

MAHİR ALTAYLI (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) romanda milliyetçi görüşü ifade eden bir kahramandır. Muhittin ile Beyoğlu'nda meyhanede tanışır. Muhittin'e dergi için şiir yazmasını teklif eder. Muhittin'in batı şiirine hayranlığı karşısında fikirlerini anlatır. Ülkenin geleceğini ancak Türk olduğunu unutmayarak, yozlaşmayarak gerçekleşeceğine inanır. Mahir Altaylı, ülkenin geleceği için şiirle, fikirlerle ses çıkartılmalı bir şeyler yapılmalı diye Muhittin'e anlatır.

“Bir Türk olmak! Bunu düşünün. Bir Türk olarak, bütün Türklerin ortak ülküsü için savaşıarak toplumun içinde erimek. Toplumun, öteki bütün ırkdaşlarımızın arasına katılmak, onların hep birlikte mutlu olmaları için kendimizi unutmak... Sizin inandığınız tek şey şiir ve kendiniz. Şiir diye beğendiğiniz şeyler de, kitabınızdan anladım, orada Avrupalılar tarafından yazılan çirkin şeyler... Baudelaire değil mi? Çürümüş, esrarkeş bir Fransız! Oysa siz bir Türksünüz. Fransızlar Hatay’da ırkdaşlarımıza neler yapıyorlar biliyor musunuz?” Birden heyecanlandı, öfkeyle neredeyse bağıarak söylendi: “Fransızlar Hatay’da ırkdaşlarımızın canına okuyor, siz Fransız şairlerine özenerek yeteneğinizi boşa harcıyorsunuz. Ah, Türk milleti! Ah, milletim ne zaman uyanacaksınız?”

Muhittin, Mahir Altaylı’dan Türkçü öğretmen diye söz eder. Muhittin, Mahir Altaylı’nın etkisiyle milli görüşlerle şiir yazar. Fakat bir süre sonra Muhittin, Mahir Altaylı ve çevresinden uzaklaşır. Muhittin, Mahir Altaylı ve çevresini ırkçı olarak nitelendirir. Bu yüzden yolları birbirinden ayrılır. Mahir Altaylı ise inandığı yolda Türklerin birlik ve beraberliği doğrultusunda dergi çıkartmaya devam eden bir öğretmendir.

HER RUDOLPH (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Ömer’in Kemah’taki tünel işi için çalıştığı şirketin mühendisidir. Almandır. Türkiye’ye iş için gelir. Ömer ve Refik akşamları Her Rudolph’un kaldığı lojmana satranç oynamaya giderler. Her Rudolph, Türkiye hakkındaki fikirlerini söyler ve Refik ile tartışırlar. Her Rudolph, Türkiye’yi karanlık olarak nitelendirir. Alman mühendis ülkenin gelişmesinin çok zor olduğunu söyler. Türkiye’deki işi bittikten sonra Amerika’ya gitme planı içindedir.

“Yeni bir şey söyleyemeyeceğim size,” dedi. “Aynı şeyleri söyleyeceğim, belki siz de aynı cevapları vereceksiniz, ama gene de söyleyeceğim. Herr Fatih’i biraz sıkacağız ama... Evet, bana göre burası, yani doğu, karanlığın ve köleliğin ülkesidir. Bundan ne demek istediğimi anlatmıştım. Bundan burada insanların özgür olmadığını, biraz metafizik bir dille söylersek, burada ruhların tutsak olduğunu söylemek istiyorum. Bunu size söylemişim ve buna karşı söyleyecek fazla bir şeyiniz...”

Kemah’taki tünel işi bitince Her Rudolph Amerika’ya gider. Refik ara sıra onunla mektuplaşır. Her Rudolph ile Batılı birisinin ülkeye bakış açısı verilmiştir. Ülkenin gençliğini temsil eden Ömer ve Refik ile dönemin inkılapları ve Anadolu

halkının inkılaplara uzaklığı anlatılır. Ömer ve Refik, Her Rudolph'a karşı ülkesi için umutları olan gençlerdir.

ÖMER (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Refik'in arkadaşıdır. Ömer, dört yıldır dışarıda olduğunu düşünür. Doktora yapacaktım, yüksek mühendis diplomasıyla yetindim, gezdim, tozdum, biraz kendimi düşündüm, annemden, babamdan kalanları yedim yaşadım, şimdi dönüyorum, teyzemin beklediği gibi hayata atılıyorz diye içinden konuşur. Ömer, ne için dönüyorum Türkiye'ye diye düşünür. Bir kadın, bir çocuk, mutlu bir aile, daha çok kazanılması gereken para, bunlar için mi diye içinden geçirir. Ömer, bütün bunların ötesine geçeceğini, her şeyi sarsarak, kırıp dökerek ele geçireceğini düşünür.

“O hırs dediğim şeydir!” dedi Ömer. Sonra: “Bu tuhaf tartışmalara alışık değilim ben!” diye bağırdı. “Ben böyle şeylerin konuşulmasını da anlayamıyorum. Ben her şeyi konuşabilen olgun bir insan olmak istemiyorum... Ben, ben olmak istiyorum. Hem yaşamak, hem alay edebilmek, hem en zeki ve en güçlü olmak ve bütün...” Birden sustu. Sonra: “Evet, ya da hayır, ben çirkinim... Ben Türk'e benzemiyorum! Ben sessiz duramıyorum,” diye söylendi. “Ben hep kendimi düşünüyorum. Herkesi, her şeyi araç olarak görüyorum. Ben tuhafım. Bunu biliyorum... Ben hırslıyım, korkağım, şimdi sarhoşum, Avrupa'yı biliyorum...”

Ömer, Avrupa'da okuduğu için Türkiye'ye gelince toplum ile özdeşleşemez. Toplumdan kendisini soyutlar. Ömer, kendisini fatih olarak görür. İleride bir şeyler yapacağını düşünerek toplumdan beklentisi büyüktür. Zengin olup, makam sahibi olup toplumu etkileyeceğini, onları değiştireceğini düşünür. Ömer'e göre Doğudakiler miskinlerdir. Ömer, kendisinin hiçbir zaman böyle olmayacağını aklına getirir.

Ömer, romanın sonunda Kemah'a yerleşir. Refik'in oğlu ondan AP milletvekili olarak bahseder. Ömer, Türkiye'yi modernleşmesi gereken bir köy olarak gören, arayışta olan bir karakterdir.

AHMET (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Refik'in oğludur. Paris'te dört sene resim eğitimi almıştır. Ahmet, kendisine ben neyim sorusunu sorar. Batı'da aldığı eğitimin de etkisiyle hayatı anlamlandırmaya çalışan bir karakterdir. Yaşadığı toplumu gerici bulur. Ahmet, resim sanatıyla uğraşmayı Türkiye'de, dilsizliği seçmek olarak nitelendirir. Ahmet'in Galatasaray Lisesi'nden arkadaşı Hasan

Ahmet'in yaşadığı çatı katına gelir. Hasan, sağ-sol olaylarına karşın bir dergi çıkaracağını ve derginin kapak, düzen ve yazı işleriyle Ahmet'in ilgilenmesini ister. Ahmet kabul eder.

“Hasan da güldü, “Bu Galatasaray lafını bırak artık!” dedi. Ayağa kalktı. “Ben de gideyim artık! Yarım yamalak d olsa anlaştık değil mi? Zaten işin başındayız. Ama bu dergi etrafında bir toparlanma olursa, ki olacak, çok şey değişir Türkiye’de”

Ahmet başını sallıyor, “Darbe olacak, darbe...” diye düşünüyordu. “Hadi söyleyeyim artık!”

“Bunu anlıyorsun herhalde. Çünkü iki grubu da eleştiren, yeni bir hareket arayan büyük bir kitle var. Sonra doğru çizgi de bu olmalı. İyi bir dergi her şeyi toparlar. Lenin’in Ne Yapmalı?’da anlattığı gibi...”

“Ahmet’in içinden, “Ne yapmalı, ne yapmalı?” demek geldi, ama Hasan’ı sinirlendirmemek için kendini tuttu.

“Yalnız, tabii, daha her şeyin başındayız. Bu işe bir başlarsak sonunu getiririz. Ne yapmalı?’daki gibi bunun da sonu bir partidir... Ama daha hazırlık aşamasındayız... Her şey olup bittikten sonra değil, sana daha başlarken haber vereyim dedim!”

Ahmet, arkadaşı Hasan’ın yayımlayacağı siyasi dergiye destek vereceğini söyler. Ahmet ile dönemin gençleri ve gelecek kaygısını ve siyasi karışıklığı görüyoruz. Ahmet, son günlerde kafasını darbe olacak mı olmayacak mı söylentisine takar. Ahmet’in Türkiye’nin halinden memnun olmadığını darbe karşısında olabilecekler ile düşüncelere daldığını görürüz.

MUHİTTİN (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Refik’in mühendislik fakültesinden arkadaşıdır. Muhittin, şiirler yazıp yayımlar. Muhittin, bir gün Beyoğlu’nda meyhanede iken Mahir Altaylı adında biriyle tanışır. Mahir Altaylı, Muhittin’e milli şiirler yazması gerektiğini, buna gençliğin ihtiyacı olduğunu anlatır. Muhittin, ilk zamanlar bu adamdan hoşlanmasa da adresini verdiği yayınevine gider. Muhittin, Mahir Altaylı ve milliyetçi çevreyle görüşmeye başlar. Muhittin bu dergide şiirler yayımlattıktan sonra mutlu olmaz. Mahir Altaylı ve dergidekilerin yazmasını istediği şiirleri anlamsız bulmaya başlar.

“Muhittin ona bakmak istemedi. Önündeki dosyayı açtı. Dergiye gelen bütün şiirleri okuyor, iğreniyordu. Hepsinde aynı kahramanlık, mertlik, cesaret kelimeleri, aynı savaşma isteği, destanlardan alınmış aynı adlar vardı. Şiirlerdeki kelimelerin onda biri birbirinin aynısıydı. Mahir Altaylı gençleri coşturmak, teşvik etmek, dergiye bağlamak için bol bol şiir yayımlanmasını istiyordu. Muhittin bunlar arasından bazılarını seçmişti. Beşiktaş'ta meyhanede bulunduğu askerlerden birinin bir şiirini de koymuştu dosyaya... Üç ayda onları Türkçülüğe bağlamıştı. “Onlar da benim çömezlerim!” diye düşündü. Mahir Altaylı'nın sesine dikkat etmemek için bu şiirlerden birini okumak istedi, dosyanın en üstünde duran kendi şiirini gördü... Birden her zaman kapıldığı ve Türkçülüğe kendini vermesine engel olan meraka kapılarak: “Nasıl öyle oluyorlar? Nasıl o şiirleri yazıyorlar? İçlerinde ne var? Neler hissediyorlar?” diye düşünmeye başladı. Sonra Mahir Altaylı'nın kendisine seslendiğini fark etti.”

Muhittin, Mahir Altaylı ve çevresinin milli görüşlerini, amaçlarını benimseyemez. Bir süre sonra bu çevreden uzaklaşır. Muhittin, onlar gibi hissedemediğini fark eder. Batı şiirlerine yönelip Batılı şairler gibi olmak ister. Muhittin'in ülkeye dair görüşleri, fikirleri zamanla oluşmaz. Muhittin'in tam tersi uzaklaştığını görürüz. Muhittin, romanın sonunda AP Milletvekili adıyla geçer.

HASAN (*Cevdet Bey ve Oğulları*,1982) Ahmet'in arkadaşıdır. Hasan, yurt dışında eğitim almış Türkiye'nin düzenine ve topluma yabancılaşmış biri olarak anlatılır. Ahmet ile sohbetinde bu durumu kendisi ifade eder. Hasan, İşçi Partisi üyesidir. Sosyalizmi savunan taraftadır. Hasan, Ahmet'in de sosyalist görüşte olup evde oturmasını, siyasete karışmamasına anlam veremez. Hasan, bu yönden Ahmet'i eleştirir. Dönemin Türkiye'sinde ülkede sol darbe yapılacak diye söylenti vardır. Ahmet bu darbe fikrine heyecanlanır fakat herhangi bir partiyle ilişkili değildir. Siyasi faaliyette bulunmaz.

“Çok ihtiyatlısın!”

“Senin kadar ihtiyatlı olamam bağımsız sosyalist!” diyerek Hasan ayağa kalktı. “Hâlâ bağımsız sosyalist misin?” Hasan İşçi Partisi üyesiydi. İşçi Partisi üyesi olmakla ve babasının öğretmenliğiyle gururlanırdı.

“Şimdi İşçi Partisi'ne üye olmayan bir yığın sosyalist var!” dedi Ahmet. “Üstelik bütün gürültüyü patırtıyı da onlar yapıyor!”

“Gürültüyü patırtıyı, ama gerekenleri değil!” dedi Hasan. Sonra dikkatle ekledi: “Sana şunu da söyleyeyim: Beni tam bir partili olarak görme. Parti görüşüyle, MDD arasında bir yol arayan benim gibi yığınla arkadaş var. Bu arkadaşlarla...”

“Kendine göre bir görüşün de her zaman vardır senin!” dedi Ahmet. “Sıkışınca parti görüşünü değil, kendini savunmaya başlarsın!”

“Evde otura otura kızışmışsın sen yahu!”

“Seçimle Türkiye’ye sosyalizmi getireceğini sanıyorsun!” dedi Ahmet.

“Seçimde de ne oldunuz gördük!”

“Biz seninle bunları konuşmamış mıydık yahu?” dedi Hasan.

“Yeter bir kere...”

“Bağımsız sosyalist diye dalga geçiyorsun. Ben de, bırak da biraz bağımsızlığın tadını çıkarayım...” “Birader sen o tadı doğduğundan beri çıkarıyorsun,” dedi Hasan. “Hâlâ da tat buluyorsun. O işin tadını almak için arada bir bir şeyler yapmak lâzım, değil mi?” Bunu Ahmet’i yaralamak için değil, dostça söylemişti. Ahmet duygulandı.

Ama: “Eee, ne olmuş bir şey yapmıyorsam? Hiçbirini beğenmiyorum işte!” dedi.

“Dahası var mı? Beğenmiyorum!”

“Beğenmiyorsan eleştirini getir, tartışalım!”

Ahmet, “Bu da doğru!” diye düşündü. Bir cevap aradı, tuhaf şeyler geçti aklından, sonra birden homurdandı: “Biz resim yapıyoruz işte!” Eliyle resimleri işaret etmişti. Sonra suçlu suçlu güldü, içeriye, çayı demlemeye koştu. “Çaresiz bir halim olmalı, ama Hasan iyi çocuktur!” diye düşündü. “Hakkımda kötü şeyler düşünmez!” Mutfaktan çıktı.”

Hasan, Ahmet’e yayımlamak istediği siyasi derginin kapak düzenini ve yazı işleri ile ilgilenmesini teklif eder. Hasan, sağ ve sol görüşlü dergi değil ikisinin ortasında bir görüşte olacağını söyler.

ZİYA (*Cevdet Bey ve Oğulları*, 1982) Nusret’in oğludur. Ziya, babası Nusret öldükten sonra amcası Ziya Bey ile yaşar. Ziya, askeri liseye gitmek istediğini söyler. Cevdet Bey, Ziya’yı Kuleli Askeri Lisesi’ne gönderir. Ziya evlenip Ankara’ya

yerleşir. Ziya, Cevdet Bey'e bir bayram günü mektup yollayıp para ister. Ziya, Cevdet Bey'in küçük oğlu Refik ile Ankara'da devlet töreninde karşılaşır. Ziya, Refik'e doğudaki şehirleri gezip gezmediğini sorar. Ziya, Dersim olaylarından bahseder.

“Nasılsın? Burada ne işin var bakalım?” dedi Ziya.

Refik: “Bir arkadaşlayım. Doğu gezisinden dönüyordum!” diye kekeleydi.

“Doğu gezisinden. Doğu gezisinden ha!” dedi Ziya. Refik'in onda hiç görmediği kararlı bir tavır vardı üzerinde. “Ee, nasıl buldun bakalım memleketi!” Bunu Muhtar Bey'i süzerek söylemişti.

Refik, Muhtar Bey'i, Refet Bey'i Ziya'ya tanıttı.

Ziya: “Ee, nasıl buldun doğuyu?” diye yeniden sordu. “Dersim'e de gittin mi? Nasıl oralar, sütliman değil mi? Ordumuz her şeyi bastırdı.”

Refik: “Dersim'e gitmedim!” dedi.

“Ben de gitmedim canım!” dedi Ziya. “Ama artık orası sütliman. Canlarına okuduk. İnkılâp oraya da giriyor. Artık bellerini doğrultamazlar, çünkü inkılâbın demir yumruğu orada.” Muhtar Bey'e bakarak: “Öyle değil mi, efendim?” dedi.

Muhtar Bey: “Yaa, yaa!” dedi.

Ziya: “Ordumuz, inkılâbın ve devletin gücü bunu da çözdü işte,” dedi. Yüzüne gölge düşer gibi oldu: “Ordu olmazsa inkılâp olmaz. Ordu da her zaman hakkını alır... Hakkını en sonunda alır! Ama başka zümreler de inkılâbı düşünmek zorundalar. Tüccarlar da.” Yüzüne düşen gölge gözlerinin altında, ağzının kenarında koyulaşıyordu. “Onlar düşünmezse ordu hakkını onlardan da zorla almasını bilir. Hiç kimseye ayrıcalık yok. Tüccarlara da. Niğân Hanım nasıl?”⁴⁴⁵

Ziya, Refik gibi düşünmez. Refik, hükümetin dersim olaylarındaki tutumunu doğru bulmaz. Ziya, ordunun gücünü, devletin lehine olduğunu belirten fikirlerini anlatır. Dönemin önemli tarihi konusu hakkında karakterler etrafında verilir.

⁴⁴⁵ a.g.e., s.369

MUHTAR LAÇİN (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Manisa milletvekilidir. Muhtar Bey, inkılapları destekleyen bir siyasetçi olarak kendisini görür. Muhtar Bey, yeniliklere açık, Türkiye'nin modernleşmesini destekleyen biridir. Muhtar Bey'in düşüncelerini kızı Nazlı'nın kız isteme töreninde paylaştığını görüyoruz.

“Enişte Bey kendi hayatını, ticari geçmişini anlatıyordu. Sonra biraz kaba ve suçlayıcı bir tavırla ticaret hayatının sıkışıklığa uğradığını, her şeyin eskisi kadar serbest olmadığını söyledi. Bunun üzerine Muhtar Bey de kendi hayatını özetlemek gereğini duydu: Memurluklarda, kaymakamlıklarda, valiliklerde bulunmuştu. Sekiz yıldır siyasetin içindeydi. Ticaretin, daha doğrusu ihracat ve ithalatın sıkıntıya girmesini de olağan karşılıyordu; memleketin kalkınması için daha da galiba çok sıkıntıya girilecekti. Hem durum, altı-yedi yıl öncesine göre şimdi çok daha iyiydi. Milletvekili bunları öyle gönül alıcı ve tatlı bir sesle söylemişti ki, şikâyeti de zaten biraz zorlama olan enişte onu onaylamaya başladı. Böylece çinili sobanın ısıttığı odada mutluluk havası daha da yoğunlaştı.”⁴⁴⁶

Muhtar Bey, Enişte Bey'in aksine ülkenin önceki yıllara göre iyi olduğunu düşünen biridir. Muhtar Bey, ülkenin kalkınması için çabalamanın gerekli olduğunu düşüncelerini savunur.

TURGAY (*Cevdet Bey ve Oğulları,1982*) Yıldız'da Harp Akademisi'nden öğrencidir. Barbaros ile Turgay okuldan çıkınca Muhittin ile şiir sohbetleri etmek için buluşur. Turgay, askeri okulda Arnavut bir teğmenin selamını almaz. Turgay, ırkçı bir tutumla onun Arnavut olduğundan yakınıdır. Turgay ve Barbaros durumu Muhittin'e anlatırlar.

“Peki nasıl oluyor bu işler? Bu selamlaşmanın usulü nedir? İlk önce kim verir? Ben askerlik yaparken böyle bir şey olmuştu da birinin canına okumuşlardı... Bu tehlikeli değil mi?”

“Bana vız gelir!” dedi Turgay. “Zaten askerlikten hiç hoşlanmıyorum. Bir yolunu bulsam ayrılacağım... Biz esir miyiz yahu?”

Muhittin birden endişelenerek: “Olur mu, canım, olur mu?” diye söylendi. “Orada kalman gerekir!.. Hem böyle sıkıntılar her meslekte var!”

⁴⁴⁶ a.g.e., s.163-164

“Yok, merak etmeyin ağbi, bir şey olacağı yok!” dedi Barbaros. “Biraz öfkeli bugünlerde... Yoksa...” “Askerliği bırakacağım... Bir köşeye çekilip şiir yazacağım!” dedi Turgay. Buna inanmıyordu herhalde, ama gene de söylemekten hoşlanıyor olmalıydı.

Muhittin: “Aslına bakılırsa pek iyi etmemişsin Turgay!” dedi. “Başına bir dert açılabilirdi de...”

“Ben de öyle diyorum!” dedi Barbaros.

“Yani yanlış mı bu yaptığım? Böyle demeyin lütfen, ağbi. O bir Arnavut! Burası bizim vatanımız! Onun yüzünden Türk çocukları Türk ordusundan atılıyor, siz de beni haksız buluyorsunuz!”

Muhittin bir ağabey gibi değil, bir öğretmen gibi hissederek: “Ama böyle bir davranış bizi hedefe ulaştırmaz ki!” dedi. “Hedefe ulaşmak irin duygularımız ve öfkemizle değil, aklımızla hareket edeceğiz!” “Ama hani duygular önemliydi? Hani anlamak değil hissetmek gerekiyordu?” dedi Turgay.⁴⁴⁷

Turgay ve Barbaros karakteri ile dönemin askeri okullarındaki tutumlar gösterilmiştir. Turgay’ın Arnavut teğmen Türk askeri tutumu ile dönemin milliyetçi tutumunu görüyoruz.

GIYASETTİN KAĞAN (*Cevdet Bey ve Oğulları, 1982*) Muhittin, Altınışik adlı bir dergi yayımlamak ister. Muhittin, derginin yayımlanması için Üsküdar’da evinde yaşayan yaşlı, Türkçü profesör Gıyasettin Kağan ile görüşür. Gıyasettin Kağan, Türk milliyetçisi olduğunu Muhittin ile sohbetinde vurgular. Profesör, Faşist olmadıklarını genç şaire anlatır.

“Almanca... Her şeyi Almanlar’dan alıyor. Bize de, bu yüzden faşist diyorlar. Faşist değiliz biz, Türk milliyetçisiyiz!” Bağırarak ekledi: “Ona bunları söyledim, anlamadı. Ona numara yaptığımı sandı. Gerçek düşüncelerimi sakladığımı sandı. Gerçek düşünceyle, söylenen ve uygulanan düşünce arasında ne fark olabilir ki? Yaptığım gerçektir! Beni dinliyor musunuz?”⁴⁴⁸

Gıyasettin Kağan, Türkçü yazar Mahir Altaylı ile anlaşamadığı noktaları Muhittin’e anlatır. Muhittin, Mahir Altaylı ve çevresinin profesörü, kafatasçı bulduklarını söyler. Gıyasettin Kağan, Muhittin’e Freud’un felsefesini nasıl

⁴⁴⁷ a.g.e., s.437

⁴⁴⁸ a.g.e., s.480-481

bulduğunu sorar. Muhittin, cevabına karşılık sinirlenir. Gıyasettin Kağan, Freud'un düşüncelerinin Türklere uygun olmadığını söyleyerek Muhittin'i tersler.

Gıyasettin Bey önündeki gazeteyi işaret ederek: "Freud ölmüş!" dedi. "Ne düşünüyorsunuz?" "Nasıl?"

"Hiç okudunuz mu? Nasıl buluyorsunuz onu?" Muhittin zeki bulunmak ile inançlı bulunmak arasında bir karara varamadı: "Okudum!"

Gıyasettin Bey düşünceli bir tavır takındı, gülümsedi: "Kendisini bir tesadüf eseri Viyana'da tanımıştım. Şarkiyat seminerine yakın olsun diye Bergasse, 9'da bir oda tutmuştum. Aşağıda bir enstitü olduğunu biliyordum, ama nedir bilmiyordum! Bir akşam ev sahibi kadın, profesörün beni istediğini söyledi. Adam Freud'muş. Enstitüde hassas âletler olduğunu, mümkünse evde terlikle gezmemi söyledi. Ben de bir kitabını okumuş, beğenmemiştim. Ona altı-yedi yaşındaki bir kızın babasına şehvetle bakmasının, erkek çocuğun annesine şehvetle bakmasının Türkler için geçerli olmadığını söyledim. Bana güldü." Yaşlı Türkçü birden Muhittin'i suçüstü yakalamak istiyormuş gibi soruverdi: "Siz onun felsefesini nasıl buluyorsunuz?"

"Bazı bakımlardan doğru buluyorum..." dedi Muhittin.

"İşte, işle!" dedi Gıyasettin Kağan. "Sizin bir Türkçü olabileceğinizi sanmıyorum! Zaten biliyordum!" Ayağa kalktı."⁴⁴⁹

Gıyasettin Kağan, Muhittin'i evinden kovar. Gıyasettin Kağan, Türkçülüğü savunan biridir. Fakat onun gibi düşünen eski arkadaşlarıyla anlaşamaz. Muhittin de bu ikiye ayrılan Türkçü gruptan faydalanıp dergi çıkartmasını yardım etmesini ister. Gıyasettin Kağan, evine çekilmiş artık hiçbir faaliyette bulunmayan yaşlı bir profesör olarak anlatılır.

SELAHATTİN DARVINOĞLU (*Sessiz Ev, 1983*) Doktor Selahattin'i Talat Paşa çağırır, parti hakkında konuştuğu için, ya İstanbul'u terk etmesini ya da Sinop hapisanesine gönderilmesini teklif eder. Selahattin Bey, İttihatçıların azıttıklarını belirterek, İstanbul'u terk etmeye karar verdiğini Fatma Hanım'a ifade eder. Selahattin Bey, Paris'e gidip yapacaklarını Gebze'den yapmayı düşünür. Selahattin Bey, babasından kalma malını mülkünü satıp Gebze- Cennethisar'da ev yaptırır.

⁴⁴⁹ a.g.e., s. 483-484

Selahattin Bey, İttihatçılara karşı görüştedir. İttihatçıların özgürlük karşıtı olduklarını düşünür. Talat Paşa tarafından Gebze'ye sürgün edilir.

“Sormadım. Dört yıl olmuştu ve hâlâ çocuğumuz olmamıştı, İstanbul'un havasındanmış, sonra anladım, sıcak bir yaz akşamı, muayenehanesine değil, doğrudan bana geldi Selâhattin ve dedi ki: Artık İstanbul'da oturmayacağız Fatma! Neden Selâhattin, diye sormadım, ama anlatıyordu ve eli kolu dengesiz bir çocuk gibi oynuyordu: Artık İstanbul'da oturmayacağız Fatma, bugün beni Talat Paşa çağırırdı ve böyle dedi: Doktor Selâhattin, sen İstanbul'da oturmayacaksın ve siyasetle uğraşmayacaksın! Dedi bana namussuz herif; yok dediğim dedik, ben çok kahramanım diyorsun, dedi, seni de ötekilerle birlikte Sinop hapisanesine hemen ilk gemiyle yollayalım istemezsin herhalde, ne yapalım, bizimle çok uğraştın, partiye atıp tuttun, ama akli başında bir adama benziyorsun, mantıklı ol, evliymişsin, doktorsun, iyi bir mesleğin var, dünyanın her yerinde rahat bir hayat yaşayacak kadar para kazanabilirsin, fransızcanız nasıldır azizim? Allah belânı versin! Anlıyor musun Fatma, bu İttihatçılar azıttılar, hürriyete dayanamıyorlar, Abdülhamit'ten ne farkları kaldı? Peki Talat Efendi, davetini kabul ediyor ve pilimi pırtımı hemen topluyorsam, sanma ki Sinop zindanından korktuğum içindir: Hayır! Zindan köşelerinden değil, sizlere gereken cevabı ancak Paris'ten verebileceğimi bildiğim için biz Paris'e gidiyoruz Fatma, yüzüklerinden elmaslarından bir iki parça sat! İstemiyor musun, peki, benim şimdilik daha babadan kalma malım mülküm var, olmazsa Avrupa'ya değil Selânik'e gideriz, niye memleket dışına çıkalım, Şam'a gideriz, bak, doktor Rıza İskenderiye'ye gitmiş, oradan çok kazandığını yazıyor, mektuplarım nerede, bulamıyorum, masamın üzerine dokunmayın demiyor muyum ben, hay Allahım, Berlin de olur ama, Cenevre'yi hiç duydun mu, bunlar Abdülhamit'ten beter oldular, hadi öyle şaşkın şaşkın bakacağına bavulları, sandıkları yap, bir hürriyetçinin karısı metin olmalı, öyle değil mi, korkacak bir şey yok. Ben susuyordum ve bir, sen bilirsin, bile demiyordum ve Selâhattin daha da konuşuyordu ve Abdülhamit'e onların Paris'ten yaptıklarını, Paris'ten şimdi kendisinin, onlara nasıl yapacağını anlatıyordu ve sonra o gün gelince biz Paris'ten trenle nasıl zaferle dönecekmişiz!”

Selahattin Bey'in oğlu Doğan Bey burada dünyaya gelir. Savaş çıkar ve sonunda İttihatçılar devrilir. Gazeteden öğrendikleri bu haberi Selahattin Bey, umursamaz. Çünkü artık odasına çekilip yazdığı ansiklopedi tek derdidir.

Selahattin Bey, Türklerin tembelliğinden eşi Fatma Hanım'a yakındır. Selahattin Bey, Gebze'de ansiklopedi yazarak araştırmalarla günlerini geçirir. Selahattin Bey, Avrupalılara özenir ve Türklerin de onlar gibi olmasını ister.

“Bu senin uykun kimyasal bir olaydır, derdi Selâhattin, her şey gibi uyku da anlaşılabilir bir olaydır Fatma, bir gün suyun formülünün aş iki olduğunu buluverdikleri gibi uykunun formülünü de buluverecekler. Tabii bizim hımbıllar değil, gene ne yazık ki, Avrupalılar bulacak bunu ve o zaman kimse yorgunluğunu alsın diye bu gülünç pijamaları giyip, gereksiz çarşaflar ve senin çiçekli gülünç ve aptal yorganlarının arasına girip boş yere sabahı beklemeyecek. O zaman bir küçük şişeden bir bardak suya her akşam üç damla damlatıp içmek bizi deliksiz bir uykudan sabah yeni uyanıvermişiz gibi dipdiri ve taptaze yapmaya yetiverecek. O zaman bize kalan o uykusuz saatlerde neler neler yapabileceğimizi düşünebiliyor musun Fatma, düşünebiliyor musun o uykusuz saatleri?”

Selahattin Bey, madde madde yazdığı ansiklopedisini yazmaya çalışırken, karısı Fatma'ya Allah'ın olmadığını, insanların aptal olduğunu bu yüzden bilime ulaşamadıklarını anlatır. Fatma Hanım, kocasının tüm bu çalışmalarının günah olduğunu düşünüp uzak durmaya çalışır. Evin bahçe kapısına, pirinç levha ile muayene saatlerini yazıp asar. Gebze'den, Tuzla'dan ve İzmit'ten hastalar gelir. Selahattin Bey, hastaların gelmeden önce koca-karı ilaçları kullanmalarına ve Allah ne yazdıysa onu yaşarız söylemlerine sataşarak, onların da ayağını keser. Gebze çevresinde Allahsız doktor olarak anılır.

HASAN (*Sessiz Ev*) İsmail'in oğludur. Romanın sekiz bölümünde anlatıcıdır. Lise öğrencisidir, birkaç dersten kalmıştır. Cennethisar'da yokuşun başındaki evde annesi ve babası ile yaşar. Hasan, ülkücü genç arkadaşlarıyla esnaftan haraç keser. Mustafa, Serdar adlarında bu arkadaşları Hasan ile birlikte geceleri boya ve fırça ile duvarlara yazı yazarlar. Arkadaşlarıyla konuşurken Tuzla'nın komünistlerin, Cennethisar'ın ülkücülerde olduğu belirtilir. Dönemin siyasi düşüncelerini, kavgalarını, amaçlarını ve karışıklığını Hasan ile görürüz. Eve dönüp ders çalışmak için yürürken beyaz Anadol'un içinde Nilgün'ü görür. Her yaz bir hafta gelen Nilgünlerin yanından geçip onu tanımamalarına üzülür. Ertesi gün Nilgünler mezarlığa gittiğinde Hasan da onları uzaktan izler. Romanın sonunda Nilgün'ün sol görüşlere yer verilen gazeteyi bakkaldan aldığı belirtilir. Hasan, Nilgün'ün yolunu keser ve onu döver. Nilgün bunun sonucu ölür.

MUSTAFA (*Sessiz Ev*) Hasan'ın bağı olduğu ülkücü hareketin Cennethisar'daki şefidir. Hasan ve diğerleriyle çarşıda esnaftan haraç keser. Hasan ve diğerlerine boya getirerek geceleri yazı yazmalarını ister. Serdar, Hasan'ın Nilgün'ü gözetlediğini görmesi üzerine gidip şikâyet ettiği şefleridir. Hasan'ın komünist olduğu düşünülen Nilgün'e karşı yapacaklarını anlatır. Mustafa, ertesi gün plajın oradaki Hasan'ın yanına gider. Nilgün'ün aldığı gazeteyi yırtıp ona buraya komünistlerin giremeyeceğini söylemesi için baskı yapar. Bakkala gidip gazeteleri alıp, camekândaki çıplak kadın posterlerini yırtarak artık satmamasını söyler. Mustafa, ertesi gün plajın oradaki Hasan'ın yanına gider. Hasan'a Nilgün'ün elinden gazeteyi alıp yırtması için baskı yapar. Metin, yolda kaldığında yazı yazmaktan dönen Mustafa, Serdar ve Hasan, Metin'in cüzdanını, plağı ve tarih defterini alırlar. Mustafa, Hasan'a paranın dernek için harcanacağını belirtip ona beş yüz lira verir.

SERDAR (*Sessiz Ev, 1983*) Hasan'ın ülkücü hareketindeki arkadaşlarından. Serdar, Hasan'ın plajda Nilgün'ü gözetlediğini görür. Hasan'a o kızla ne alakası olduğunu sorar. Hasan'ın tarağı kendisine verdiğini söylemesi üzerine tarağı alıp gitmeye kalkışır. Hasan, kolunu büküp tarağı geri alınca akşam şefleri Mustafa'ya Hasan'ın plajda kız gözetlediğini söyler. Hasan ile çekişirler. Mustafa ve Serdar, Hasan'ın Nilgün'ün gazetesini yırtıp ona gözdağı vermesini isterler. Geceleri Hasan ile duvarlara boyayla yazı yazarlar.

Bir gece yokuştan inerken Metin'e rastlarlar. Arabaya binip Metin'in cüzdanındaki on iki bin lirayı, Elvis plağını ve tarih defterini alıp inerler. Mustafa ile Serdar, Hasan'a payı olduğunu söyledikleri beş yüz lirayı verirler. Hasan'ın defteri ve plağı istemesi üzerine plağı verip ondan ayrılırlar. Mustafa ve Serdar, Hasan'ın Nilgün'ün gazetesini yırtıp ona gözdağı vermesini isterler.

DR. NARİN (*Yeni Hayat, 1994*) Mehmet'in babasıdır. Dr. Narin, oğlu Mehmet İstanbul'a tıp okumak için gidince oğlunun peşine ajanlar gönderir. Sebebi oğlunun günlerce yurttan kitap okuyup derslere gitmemesidir. Dr. Narin, ajanların raporlarına göre oğlu Mehmet'in "Yeni Hayat" adlı kitabı okuduğu için kitaptaki hayata kapılıp onu aradığını, kendi hayatından uzaklaştığını öğrenir. Dr. Narin bunun üzerine kitabın gizli yazarı Rıfkı Hat'ı buldurup öldürür. Dr. Narin, batının önce maddelerle hayatımıza girip ruhumuzu değiştireceğine inanır. Bu yüzden Dr. Narin bir örgüt kurar. Dr. Narin, batının ülkeye getirdiği her şeyi reddeder. Dr. Narin, bu yüzden bir örgüt kurar, yerli saatler satar.

“Bana Dr. Narin'den söz etti, onun kitaba karşı savaşımdan, bizi yok eden yabancı uygarlıklara, Batı'dan gelen yeni eşyalara açtığı savaştan, yazıya karşı büyük mücadelesinden bahsetti... Çeşit çeşit saatlerden, eski eşyalardan, kanarya kafeslerinden, el değirmenlerinden, kuyu çıkırıklarından söz ediyordu. Anlamıyordum, ama seviyordum onu. İçini kin bürümüşü, ama gene de benim canım sevgilimdi. Bu yüzden, Güdül kasabasında "amaçlarımız" için bir gizli bayiler toplantısı var dediği zaman peşinden gittim. Dr. Narin'in adamları bizi bulup alacaklar, Dr. Narin'in kendisine götüreceklerdi... Şimdi bizim yerimize oraya siz gidin... Kitaba ve hayata ihaneti durdurun. Dr. Narin bizleri, davaya inanmış genç soba bayileri olarak bekliyor. Kimliklerimiz sevgilimin ceketinin iç cebinde... Bizi almaya gelecek olan adam OPA tıraş kremi kokacak.”⁴⁵⁰

Tesadüfen, Osman ve Canan ile tanışıp evinde misafir eder. Osman ve Canan, İstanbul'a döner. Osman, evlenip çocuğu olduktan yıllar sonra kasabaya uğramaya karar verir. Osman, kasabaya gelince Dr. Narin'in evini terk ettiğini ve batılı ürünlerin kasabada satıldığını görür.

“Konu açılmışken. Dr. Narin'in ülkenin kalbine yerleştirmek istediği ücra Çatık kasabasına da, son hedefim Sonpazar'dan önce şöyle bir uğradığımı söylemeliyim. Ama orada da savaşımlardan, göçlerden tuhaf bir hafıza kaybından ve kalabalıklardan, korkulardan ve kokulardan ve üslubumdan çıkartıyorsunuzdur, anlayamıyordum nelerden, kasabayı öyle bir değişmiş buldum ki sokaklardaki amaçsız kalabalıklar arasında yerini yönünü şaşırın aklım gibi, Canan'dan bana kalmış hatıralar da zedelenir diye telaşa kapıldım. Eczanenin vitrinine dizilmiş dijital Japon saatleri, Dr. Narin'in Büyük Karşı Kumпасı'nın ve hizmetindeki saatler örgütünün çoktan çöktüğünü hem gerçek hem de simgesel olarak bana ilan etti; çarşı yerine sıra sıra dizilip adları yabancı harfler ve kelimelerle yazılmış gazoz, araba, dondurma ve televizyon bayileri de buna tüy dikti.”⁴⁵¹

Dr. Narin, oğlunun kandırıldığını düşünür. Dr. Narin, batıdan gelen her şeye karşı örgüt kuran bir liderdir. Yeni Hayat kitabının gençleri etkileyip mutsuzluğa sürüklediğini düşünür. Dr. Narin, batı ve batılı düşünceye karşı bir karakterdir.

⁴⁵⁰ a.g.e., s.68-69

⁴⁵¹ a.g.e., s.206

RIFKI HAT (*Yeni Hayat, 1994*) Osman'ın babasının arkadaşıdır. Demiryolu memurluğundan emeklidir. Rıfki Bey, idealist bir yapıya sahiptir. Rıfki Bey, çocuklar için çevrilen ve okutulan Tommikslere karşı Pertev ile Peter adlı yerli resimli romanlar yazar ve yayımlar. Rıfki Bey bu yönüyle milliyetçi bir tutuma sahiptir.

“Babamın kendi yaşlarında kendi gibi Devlet Demiryolları'nda yıllarca çalışıp da müfettişliğe kadar yükselen iyi bir arkadaşı vardı, Demiryol dergisine demiryolculuk ateşi üzerine yazılar yazardı. Ayrıca, kendi yazıp resimlediği çocuk romanları Yenigün Çocuk Maceraları dizisinde yayımlanırdı. Demiryolcu Rıfki Amca'nın bana hediye ettiği Pertev ile Peter ya da Kamer Amerika'da adlı kitapları okuduğum günlerde de koşa koşa eve dönüp bir kitaba gömülmek istediğim çok olmuştu, ama o çocuk kitaplarında hep bir son olurdu.”⁴⁵²

Rıfki Hat, gençleri etkileyip yolculuklara sürükleyen Yeni Hayat adlı kitabın da yazarıdır. Kitapta yeni hayatın aranması, kişinin benliğini bulması anlatılır. Kitap bir süre sonra toplatılır ve basımı yasaklanır. Dr. Narin de oğlunun bu kitaptan etkilendiğini duyması ve araştırmaları sonucu Rıfki Hat'ı öldürtür.

SUNAY ZAİM (*Kar, 2002*) Kars'a tiyatro oyunları sergilemek için gider. Kars'ı kar yağışı esir almasıyla yolların kapanması sonucu darbe provası başlatır. Arkadaşı Osman Nuri Çolak ile planlayıp askerler ile tiyatro sahnesinde darbe yapar. Sunay Zaim, Kars'taki gerıcilere karşı biridir. Tiyatro oyununda rol gereği başörtü yaktırır.

“Sunay Ka'nın şiirini yazdığını görünce kâğıtlarla dolu çalışma masasından kalktı, tebrik etti, topallayarak yaklaştı. "Dün tiyatrodaki okuduğun şiir de çok moderndi," dedi. "Ne yazık ki ülkemizde seyirci modern sanatı anlayacak düzeyde değil. Bu yüzden eserlerimde halkın anlayacağı göbek dansözlerini ve kaleci Vural'ın maceralarını kullanıyorum. Sonra ama hiç taviz vermeden araya hayatın içine giren en modern 'hayat tiyatrosu'nu koyuyorum. Halkla birlikte hem sefil hem de soylu bir sanat yapmayı İstanbul'da banka desteğiyle taklitçi bulvar komedileri oynamaya tercih ederim. Şimdi bana arkadaşça söyle, emniyet müdürlüğünde ve sonra veteriner

⁴⁵² a.g.e., s.14

fakültesinde sana gösterilen şüpheli dinciler arasındaki suçluları niye teşhis etmedin?"⁴⁵³

Sunay Zaim, Kars'taki düşünceleri, insanları değiştirmek isteyen idealist bir tiyatrocunun rolündedir. Kadife'ye sahne de başörtüsünü çıkartmasını kadınların özgürlüğü için istediğini söyler.

"Zekamdan değil, bir kişilik sahibi olmamdan korkuyorsunuz," dedi Kadife. "Şehrimizde erkekler kadınların zekâsından değil, başlarına buyruk olmalarından korkarlar çünkü."

"Tam tersi," dedi Sunay. "Siz kadınlar, Avrupalılar gibi kendi başınıza buyruk olun diye yaptım bu ihtilali. Bu yüzden şimdi başınızı açmanızı istiyorum."⁴⁵⁴

Orhan Pamuk, ilk ve son siyasi romanı Kar'da Sunay Zaim gibi karakterler ile Türkiye'deki siyasi düşünceleri göstermiştir. Romanın sonunda Sunay Zaim, sahnede başını açtırdığı Kadife tarafından tabancayla vurularak öldürülür.

OSMAN (*Yeni Hayat, 1994*) romanın başkahramanıdır. Osman, Mühendislik fakültesinde gördüğü kıza aşık olur. Osman, Canan'ın elinde gördüğü Yeni Hayat adlı kitabı bulup okur. Osman, okuduğu bu romanın büyümesine kapılır. Kitabı okuyan çoğu genç gibi o da otobüs yolculuklarıyla aradığı huzuru bulmaya çalışır.

"Otobüslere bindim, otobüslerden indim, garajlarda gezindim; otobüslere bindim, otobüslerde uyudum, günleri gecelere yetiştirdim; otobüslere bindim, kasabalarda indim, günler boyu karanlığın içine gittim ve dedim ki kendime, nasıl da kararlıymış bu genç yolcu kendisini o bilinmeyen ülkenin eşğine götürecekti yollarda sürüklenmeye."⁴⁵⁵

Osman, yaşadığı ülkede mutsuz bir üniversite öğrencisidir. Kitabın anlattığı bilinmeyen ve mutluluğu ve huzuru bulacağı ülkeye ulaşmak ister. Osman'ın ülkenin geleceği hakkında umutları yoktur. Bu yüzden yollarda aradığını bulmaya çalışır.

MEHMET (*Yeni Hayat, 1994*) Çapa'da tıp bölümü öğrencisidir. Yeni Hayat adlı kitabı yurdundaki odadan çıkmadan günlerce okur. Mehmet, derslere gitmeden kitabı tekrar tekrar okuyarak günlerini geçirir. Babası Dr. Narin bunun üzerine peşine

⁴⁵³ a.g.e., s.184

⁴⁵⁴ a.g.e., s.368

⁴⁵⁵ a.g.e., s.39

ajanlar takar. Osman, otobüs yolculuklarına çıkararak kitapta anlatılan bilinmeyen ülkeyi bulmaya çalışan gençlerdendir.

"Bir şey bekliyoruz; belki bir mucize, belki bir ışık, belki bir melek, belki bir kaza; bilmiyorum; ama kalemimin ucuna bunlar geliyor... Sanki bilinmeyen bir ülkeye bizi götürecek işaretleri arıyoruz, ama talihimiz hiç yok. Bu zamana kadar başımızdan küçük bir trafik kazası bile geçmemiş olması, belki de bir meleğin bizi koruduğunu gösteriyor. Delikanlı hâlâ benim varlığımı fark etmedi mi, bilmiyorum. Sonuna kadar dayanacak mıyım, bilmiyorum." Dayanamamıştı.⁴⁵⁶

Mehmet de yaşadığı ülkenin şartlarından mutsuz bir gençtir. Kitaptaki hayallerine kapıldığı bilinmeyen ülkenin peşine düşmek ister.

KORKUT (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Hasan Aktaş'ın büyük oğludur. Mevlut'un amcasının oğludur. Yirmi altı yaşındadır. Korkut, Hacı Hamit Vural adında zengin müteahhitin iş yerinde çalışır.

"Korkut. Geçen seneki savaştan ve yangınlardan sonra Alevilerin çoğu mahalleyi altı ayda terk etti. Bazıları uzaktaki diğer tepelere, Oktepe'ye, başka bazıları da şehir dışına, Gazi Mahallesi'ne gitmişler. Yolları açık olsun. İnşallah oralarda da devletimizin polisini, jandarmasını uğraştırmazlar. Altışeritli, uluslararası modern bir otoyol senin tavuk kümesi ve tapusuz gecekondu saatte seksen kilometre hızla yaklaşıyorsa, "Tek yol devrim!" demekle sen yalnızca kendini kandırabilirsin. Başbozuk solcu takımı buradan çekip gidince muhtarların verdiği kâğıtların fiyatları hemen arttı. Yeni arsa çevirmek isteyen uyanıklar, silahlı çeteler çıktı. Yaşlı Hamit Vural camiye halı alalım deyince elini cebine atmayanlar; "Bingöllü, Elazığlı Alevileri kaçırdı, arsalara el koydu, o versin," diye arkadan dedikodu edenler, hemen yeni imar planına göre arsaları ve arsa kâğıtlarını topladılar. Hamit Bey de böylece Kültepe'de yeni inşaatlara girişti. Harmantepe'de bir yeni ekmek fırını daha açtı ve köyden getirdiği bekâr işçiler için hiçbir masraftan kaçınmadan televizyonlu, mescitli ve karate salonlu bir yatakhane yaptırdı. Askerden döndükten sonra, bu yatakhane inşaatının kâhyası ve inşaat malzemeleri dükkânının levazım şefi oldum. Cumartesileri Hacı Hamit Bey milliyetçi bekâr gençlerle

⁴⁵⁶ a.g.e., s.115

yatakhanelerin yemekhanesinde ayrıntılı etli pilavlı ve salatalı bir yemek yedi. Benim evlenmeme cömertçe yardım ettiği için de kendisine burada teşekkür ediyorum.”⁴⁵⁷

Korkut, aynı zamanda milliyetçi gençlerle vakit geçirip, Duttepe’deki Alevi solcuları istemez. Anadolu’dan İstanbul’a gelenlerin siyasi ayrılıklar etrafında yaşadığı sorunlar “Kafamda Bir Tuhaflık” romanında sık sık işlenmiştir. Korkut, o dönemin İstanbul’unda sağ görüşlü çevreyle vakit geçiren ve hareket eden milliyetçi genç olarak nitelendirilmiştir.

FERHAT (*Kafamda Bir Tuhaflık*) Mevlut’un ortaokuldan beri görüştüğü en yakın arkadaşıdır. Alevi-Kürt’tür. Kültepe ve Duttepe’deki siyasi olayların içinde yer alır. Ailesiyle birlikte Kültepe’den taşınmak zorunda kalır. Ferhat, Samiha ile evlendikten sonra kendisi gibi Kürt- Alevilerin yaşadığı Gazi Mahallesi’ne yerleşir.

“Ferhat. İki gün içinde Laz Nazmi’nin yazıhanesi işgal edildi, tapu sicillerine üniversiteliler el koydu ve artık Gazi Mahallesi’ne gidip “Ben fakirim ve solcuyum” diyen herkesin (milliyetçi gazeteler “Allahsızım” diyen herkesin, diye yazıyordu) toprak sahibi olabileceği, bütün Türkiye’de, özellikle Kürtler ve Aleviler arasında hızla yayıldı. Benim arsayı ben işte o zaman, altı yıl önce fosforlu taşlarla çevirdim. Ama herkes gibi Laz Nazmi’nin bir gün devlet desteğiyle gelip intikamını ve arsalarını geri alacağına inandığım için o zaman oraya yerleşmedim. Zaten Mevlut ile garsonluk yaptığımız Beyoğlu, Gazi Mahallesi’ne o kadar uzaktı ki, otobüslerle gidip gelmek yarım gün sürüyordu. Süleyman’ın öfkesinden hâlâ korkuyorduk. Kimse de Aktaşlar’la barışalım diye yardım etmiyordu (bu konuda Mevlut’a, Rayiha ve Vediha’ya kızılıyordum). Böylece Samiha ile Gazi Mahallesi’nde bir yoksul düğünüyle sessizce evlendik. Tabii düğünde Mevlut’la Rayiha’nın aksine üzerimize altınlar, yüz dolarlar takılmadı. Hem Mevlut’u çağıramadım, en iyi arkadaşım düğünümüne gelmedi diye üzülyordum, hem de Aktaşlar’a iyice yanaştı, çıkar için faşistlerle düşüp kalkıyor diye kızılıyordum ona.”⁴⁵⁸

Ferhat, Mevlut’un milliyetçi kuzenleri Korkut ve Süleyman ile siyasi görüşleri dolayısıyla düşman gibidir. Mevlut, yakın arkadaşı ile kuzenleri arasında kalır. Mevlut, hiçbir siyasi görüşe yanaşmayan karakter olarak yer alır. Orhan Pamuk, Ferhat ile İstanbul’a yeni gelen Kürt- Alevilerin yaşadıklarını, olayları ve darbe yıllarını anlatır.

⁴⁵⁷ a.g.e., s.122

⁴⁵⁸ a.g.e., s.233

AKIN ÇELİK (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Kırmızı Saçlı Kadın'ın sevgilisidir. Asuman Hanım ile evlidir. Cem'in babasıdır. Akın Bey, Cem küçükken Asuman Hanım'ı terk edip Gülcihan ile birlikte yaşar. Akın Çelik ve Gülcihan, sol partinin hareketine üyelerdir. Akın Çelik darbe olunca Asuman Hanım'a ve eczanesine döner. Gülcihan da yine partiden Turhan ile evlenir.

“Yirmili yaşlarımda ortalarında eski masal ve efsanelerden ibretler çıkaran bir tiyatrocudur değil, modern bir ortaoyuncu, öfkeli ama mutlu bir solcuydum. Üç yıllık gizli ilişkimizin sonunda benden on yaş büyük, evli, yakışıklı ve devrimci sevgilim beni terk etmişti. Oysa birlikte heyecanla kitap okurken ne romantik, ne mutluyduk! Aslında ona hem kızıyor, hem de hak veriyordum, çünkü gizli aşkımız ortaya çıkmış, örgütte bizi bilen herkes aşk hikâyemize burnunu sokmuştu. Bunun kıskançlıklara yol açacağını, sonumuzun herkes için kötü olacağını söylüyorlardı ki 1980'de bir askeri darbe daha oldu. Bazıları yeraltına saklandı; bazıları teknelerle Yunanistan'a, oradan da Almanya'ya kaçıp siyasal sürgün oldu; bazıları da hapse girip işkence gördü. Benden on yaş büyük sevgilim Akın da aynı yıl evine, karısına, çocuğuna ve eczanesine geri döndü. Bende gözü var, sevgilimi kötülüyor diye kızdığım Turhan ise acımı anlıyor, bana çok iyi davranıyordu. Böylece, bunun Devrimci Yurt için de iyi olacağını düşünerek evlendik.”⁴⁵⁹

Akın Bey'in siyasi görüşünü oğlu Cem ve Kırmızı Saçlı Kadın'dan öğreniyoruz. Akın Bey'in siyasi görüşü hayatını etkilemiştir. Akın Bey'in ilişkileri, evlilikleri siyasi çevreden olmuştur.

ENVER (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Cem ile Kırmızı Saçlı Kadın'ın (Gülcihan'ın) oğludur. Enver, babasının Turgay olduğunu zannederek büyür. Öngören'de muhasebecidir, bekârdır ve yirmi altı yaşındadır. Cem ile Gülcihan Öngören'de birlikte olmuşlar bunun sonucunda Enver dünyaya gelmiştir. Enver'in dedesi Akın Çelik ve annesi Gülcihan Hanım, solcu çevreyle olmalarına rağmen Enver milliyetçi gençlerle vakit geçirir. Kürtleri ve solcuları sevmez.

⁴⁵⁹ a.g.e., s.175

“Oğlunuz olduğunu iddia eden kişi, Enver, adını unuttuğum bir üniversitede muhasebe okumuş. Bekâr. Öngören’de küçük bir muhasebe bürosu var... Milliyetçi gençlik örgütlerine takımlı. Kürtlerden ve solculardan nefret ediyor. Babasına ve hayata kızgın.”⁴⁶⁰

Romanda Enver’in siyasi görüşlerine yer verilmez. Akın Çelik ve Gülcihan Hanım’ın görüşlerine zıt düşünce olarak yer aldığı belirtilir.

SIRRI SİYAHOĞLU (*Kırmızı Saçlı Kadın*) Öngören’de yaşar. Cem’in babası gibi sol siyasi çevresine bağlıdır. Romanda eski Maocu diye anılır. Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatrocü gençler Sırrı Bey’in evinde kalır. Cem tiyatroya geldiği gece Gülcihan ile Sırrı Bey’in dairesinde birlikte olur. Cem’in babası da o siyasi çevreden olduğu için Sırrı Bey ile tanışır. Cem’in babası Akın Çelik ölünce cenazede Sırrı Bey, Cem’in cebine kartvizitini ilişitirir. Cem bir hafta sonra Sırrı Bey ile buluşur. Sırrı Bey’in derdi Cem’in satın alıp site yapacağı evini iyi paraya satmaktır. Cem, Mahmut Usta’nın ölmediğini, Kırmızı Saçlı Kadın’ın babası Akın Çelik’in eski sevgilisi olduğunu Sırrı Bey ile yaptığı bu buluşmada öğrenir.

⁴⁶⁰ a.g.e., s.145

VI. SONUÇ

Orhan Pamuk'un yayımlamış olduğu on romanda yer alan erkek kahramanlar üzerine yapmış olduğumuz çalışmamızda, erkek kahramanlar, üst başlıklar ve onların alt başlıkları halinde kategorize edilip incelenmişlerdir.

Tezimizin ilk bölümünü “Medeni Durumlarına Göre Erkekler” kısmında alt başlıklar; “Evli Erkekler”, “Bekâr Erkekler”, “Dul Erkekler”, “Medeni Durumu Belirsiz Erkekler” ve “Çocuk Yaştaki Erkekler” şeklinde inceledik.

Kronolojik ele alınan on romanda yüz otuz üç erkek kahraman incelenmiştir. Romanlarda yer alan elli üç kahraman evlidir. Otuz bir kahraman ise bekârdır. On iki kahraman dul iken otuz bir kahramanın medeni durumu belirtilmemiştir. Altı kahraman ise çocuk yaştadır. Yazar en çok evli kahramanlara yer vermiştir. Orhan Pamuk, evli kahramanlara ağırlık vermesinin sebebi, yansıttığı dönemin aile yapısını, gelecek kuşaklara aktarılacak durumları kahramanın fikir dünyasının vermek amacı olabilir. Nitekim evli kahramanlar ile Orhan Pamuk'un kadın kahramanlara romanlarında nasıl yer verdiğini görebiliyoruz.

Tezimizin ikinci bölümü, “Mesleklerine Göre Erkekler” üst başlığını taşır. Bunu da “Kamusal Alanda Çalışan/Mesleğini İcra Eden Erkekler”, ”Kamusal Alanlar Dışında Çalışan Erkekler” ve “Siyaset/Politika Alanında İdareci/Yönetici Olarak Çalışan Erkekler” alt başlıklarında inceledik. “Kamusal Alanda Çalışan Erkekler”i “öğretmen- doktor- polis- asker- milletvekili- kaymakam- memur” alt başlıklarına ayırdık. Burada incelediğimiz erkekler kurumsal alanlarda, kamusal hizmet veren kurumlarda görev yapmaktadırlar. Erkek kahramanların üstlendikleri görev ve yerler, romanın aktüel zamanında değişmektedir. “Kamusal Alan Dışında Çalışan Erkekler” üst başlığını; “tüccar- mühendis- şair-yazar-senarist- avukat- muhasebeci- gazeteci- eczacı- tiyatro oyuncusu- fabrikatör- müteahhit- aşçı- hizmetçi-kapıcı- şoför- boza ve yoğurt satıcısı- tahsildar- ressam- turizmci- nakkaş- müneccim- usta- satıcı” alt başlıkları şeklinde inceledik. İncelenen bu meslekler romanın yansıtılan zamanında istihdam sahibi güncel mesleklerdir. Bu mesleklerin bir kısmı günümüzde istihdam gücünü kaybetmiştir. “Siyaset/Politika Alanında

Çalışan/Kurumlarda İdareci/Yönetici Olan Erkekler” başlığında ise bu alanlarda görev yapan/yapmış erkekleri inceledik.

“Kamusal Alanda Çalışan Erkekler” başlığında, iki öğretim üyesi, üç doktor, iki polis, iki asker, bir milletvekili, bir kaymakam, bir memur kahraman saptanmıştır. “Kamusal Alan Dışında Çalışan Erkekler” başlığında ise, on iki tüccar, sekiz mühendis, beş şair-yazar, dört avukat, iki muhasebeci, üç gazeteci, iki eczacı, üç tiyatro oyuncusu, üç fabrikatör, bir müteahhit, dört aşçı-hizmetçi, dört şoför, üç boza-yoğurt satıcı, bir tahsildar, bir ressam, bir turizmci, altı nakkaş, iki münecim, üç usta kahraman saptanmıştır. Yazar en çok meslek seçimini tüccar ve mühendisten yapmıştır.

“Eğitim/Öğretim Durumlarına Göre Erkekler” başlığında ise incelediğimiz romanlarda eğitim/öğretim bilgisi verilmiş olan erkekleri inceledik. Bu başlık altında incelediğimiz erkek kahramanlar, çalışmamızın geneli üzerinde sayı ve muhteva olarak geniş bir yere sahip değildir. Bu durumun nedeni, incelediğimiz romanlardaki erkek kahramanların eğitim/öğretim bilgilerinin, belirttiklerimiz dışında eğitim hayatlarıyla ilgili bilgi verilmemiş olmasıdır. Erkek kahramanların eğitimiyle ilgili bilgiler de sadece nerede ve hangi bölümü okuduğundan ibarettir. Bu kahramanlarında eğitim hayatlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmemiştir.

“Bakış Açıklarına Göre Erkekler” başlığında ise fikirleriyle ve siyasi görüşleriyle hayata yönelmiş erkek kahramanları inceledik. Orhan Pamuk’un romanlarında bazı kahramanlar net bir şekilde siyasi görüşlerini ortaya koymuş, hayatlarını da bu görüş çevresinde şekillendirmişlerdir. Erkek kahramanların bir kısmı milli duygular içerisindeyken bir kısmı karşıt görüşte olup çatışmışlardır. Dönemin siyasi fikirleri bu erkek kahramanlar üzerinden verilmiştir. Örneğin; “*Kafamda Bir Tuhaflık*” romanında Kültepe ve Duttepe’deki olaylarda, Korkut ve Süleyman milliyetçi gençler tarafındayken Ferhat, alevi-Kürt milliyetçisi olarak yer almış, kahramanlar fikir ve olaylardaki durumlarıyla karşı karşıya gelmişlerdir. “*Kırmızı Saçlı Kadın*” romanında ise Akın Çelik sosyalist fikirleri ve çevresi sebebiyle ailesinden uzaklaşmış tüm hayatını bu yol uğruna değiştirmiştir. Akın Çelik’in torunu Enver ise milliyetçi gençlerle vakit geçirip bu fikirler doğrultusunda şiirler yayımlatmıştır. Yazarımızın dönemin siyasi fikirlerini ortaya koyarken her iki taraftan örnek teşkil edip karşılaştırdığını görüyoruz.

Orhan Pamuk'un incelediğimiz on romanındaki erkek kahramanları genel olarak ele aldığımızda; karakterleri, hayatları ve tavırları itibariyle bir kısmına günümüz gerçeğinde rastlayabiliriz. Bir kısmının ise, günümüz dünyasında yer alması, kurgunun gerçeklikle buluşması açısından, mümkün değildir. Erkek kahramanlar, ekonomik olarak da çeşitlilik gösterirler. Bir kısım erkek maddi olarak oldukça rahat bir hayat içerisinde kurgulanmış olmasına rağmen, bir kısmı da neredeyse roman boyunca açlık sınırında yaşar. Örneğin; “*Kafamda Bir Tuhaflık*” romanının erkek kahramanı olan “Mevlut” Konya'dan İstanbul'a para kazanmak için gelmiştir. “Mevlut” gündüz garsonluk, oto park bekçiliği gibi pek çok işte çalışmış geceleri de boza satmıştır. Mevlut tüm çabasına rağmen kiralık evde eşi ve iki kızıyla yokluk içinde yaşamıştır. Aynı romanda yer alan “Ferhat” ise elektrik idaresinde tahsildarlık işine girip hayat standartlarını yükseltir. Ferhat ve eşi Samiha refah seviyesi yüksek bir hayat yaşarken, Mevlut ve Rayiha ayın sonunu ellerindeki parayla getirmeye çalışırlar. Ekonomik yapıları farklı olsa da, evi geçindiren taraf daima erkek kahramanlar olmuştur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- PAMUK, O. (1983), **Sessiz Ev**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (1985), **Beyaz Kale**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (1990), **Kara Kitap**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (1994), **Yeni Hayat**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (1998), **Benim Adım Kırmızı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (2002), **Kar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (2008), **Masumiyet Müzesi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (2014), **Kafamda Bir Tuhafılık**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (2016), **Kırmızı Saçlı Kadın**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PAMUK, O. (1982), **Cevdet Bey ve Oğulları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

TEZLER

- GÜNEŞ, N. (2019), **Peyami Safa Romanlarında Erkek Kahramanlar**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi.
- SAĞLAM, M. (2014), **Orhan Pamuk'un Romanlarında Erkeğin İktidarı**, (Yüksek Lisans Tezi), İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
- YANARAY BABA, Ç. (2019), **Orhan Pamuk'un Kurguya Dayalı Metinlerinde Meslekler**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi

ÖZGEÇMİŞ